

Q. HORATII FLACCI
C A R M I N A
EXPURGATA.

Horatius Flaccus (Q.)

L.

Q HORATI FLACCI

C A R M I N A

E X P U R G A T A

U M S C H O L A R I U M

Q HORATI FLACCI

C A R M I N A

E X P U R G A T A

PICTURE AREA HERE
HORATIUS IN CRISTIANI MUSEI LIBRARIIS

L O N D I N I
I M P E R I S C A R O L I D I C K
M D C C I X X V

Galg L.d

Q. HORATII FLACCI
C A R M I N A
E X P U R G A T A :

I N
U S U M S C H O L A R U M .

C U M
N O T I S A N O N Y M I S
E T
J O S . J U V E N T I I .

— N U N C A D D I B E P U R O
P E C T O R E V E R B A , P U E R .

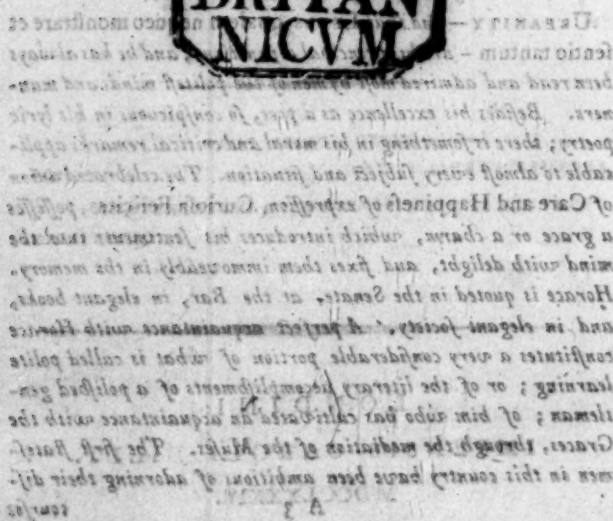
H O R .

H O R A T I U M I N Q U I B U S D A M N O L I M I N T E R P R E T A R I .

Q U I N T I L I A N .

L O N D I N I :
I M P E N S I S C A R O L I D I L L Y .
M D C C L X X I V .

9

[illegible]

ADVERTISEMENT.

FOR the motives which incited the Editor to undertake an Edition like the present, he begs leave to refer the Reader, who is not already acquainted with them, to a late and similar publication, D. Junii Juvenalis et A. Persii Flacci Satiræ expurgatæ, in usum Scholarum.

He thinks it by no means necessary to repeat what he has already advanced in the preface to that book, nor to enlarge on the excellencies of Horace. The works of Horace have long been the delight of every man of taste, His own words may be applied to himself:

————— in manibus non est, SED MENTIBUS HÆRET
Pene recens. —————

URBANITY — and that LEPOS, qualem nequeo monstrare et sentio tantum — are his principal distinctions; and he has always been read and admired most by men of the politest minds and manners. Besides his excellence as a poet, so conspicuous in his lyric poetry; there is something in his moral and critical remarks applicable to almost every subject and situation. The celebrated union of Care and Happiness of expression, Curiosa Felicitas, possesses a grace or a charm, which introduces his sentiments into the mind with delight, and fixes them immoveably in the memory. Horace is quoted in the Senate, at the Bar, in elegant books, and in elegant society. A perfect acquaintance with Horace constitutes a very considerable portion of what is called polite learning; or of the literary accomplishments of a polished gentleman; of him who has cultivated an acquaintance with the Graces, through the mediation of the Muses. The first statesmen in this country have been ambitious of adorning their dis-

courses and harangues with quotations from the Poet of Augustus and Mæcenæ.

The numerous editions of Horace evince the great esteem in which he has been held. To give the history of the editions, and the various opinions entertained on various parts of his works, would of itself fill a large volume. It is not necessary to expatiate on the subject, and add to the assemblage of prolegomena, commentaries, criticisms, conjectures, and interpretations. It is easy to collect a great quantity of materials; but it will be sufficient to conclude with a short account of the present volume.

In this Edition, which, like that of Juvenal and Persius above referred to, is intended solely for the use of schoolboys, the notes have been taken partly from Horatii Opera expurgata, printed by Masson, without the name of the editor; and partly from the edition of Juvenius. The text of the lyric part was printed from the edition of Masson; of the satirical and epistolary from that which was printed at Cambridge in 1701, under the inspection of Dr. Talbot. There are a few variations; but they are of no great importance. It is to be feared that there may be some errata, and some mistaken readings—quas incuria sudit; and which the candour of the Reader will excuse, if they are not essentially injurious to the Scholar. In preparing a book for schoolboys, it seemed proper to give the text as it is generally received, and neither to venture on conjecture, nor to affect the grace of novelty. Some may perhaps think that Odes and Passages are omitted, which might have remained without detriment. The Editor followed, in his omissions, the example of former Editions of this kind, judging this to be a case in which it was allowable to be guided by precedent. The Book is designed for a school, and will possess but little value in a library.

The Editor has only to express his hopes, that an Edition, sincerely intended for the advantage of ingenuous youth in morals as well as letters, may be received with that indulgence which is always due to a good intention.

Q. HORATII FLACCI

V I T A

E

S U E T O N I O.

QUINTUS HORATIUS FLACCUS, *Venusinus, pater,*
ut ipse quidem tradit, libertino, et exactionum coactori:
ut vero creditum est, fassamentario: quum illi quidam in al-
tercatione exprobrasset, Quoties ego vidi patrem tuum cu-
bito se emungentem! Bello Philippenfi excitus à M. Bruto
Imperatore, Tribunus militum meruit: vicisq; partibus,
venia impetrata, scriptum Quaestorium comparavit: ac primo
Mæcenati, mox Augusto in gratiam insinuatus non mediocrem
in amorum amicitia locum tenuit. Mæcenat quantopere eum
dilexerit, satis demonstratur illo Epigrammate.

Ni te visceribus meis, Horati,

Plus jam diligo, tu tuum sodalem

Hinno me videas strigiosorem.

Sed multo magis extremis, tali ad Augustum elogio: Horatii
Flacci, ut mei, esto memor. Augustus Epistolarum quoque
ei officium obtulit, ut hoc ad Mæcenatem scripto significat:
Antè ipse sufficiebam scribendis epistolis amicorum:
nunc occupatissimus & infirmus Horatium nostrum te
cupio adducere. Veniet igitur ab ista parasitica mensa
ad hanc regiam, & nos in epistolis scribendis adjuva-
vabit. Ac ne recusanti quidem aus succensuit quicquam aut
amicitiam suam suggerere destitit. Extant epistolæ, à quibus,

argumenti gratia, pauca subjeci. Sume tibi aliquid juris apud me, tanquam si victor mihi fueris. Recte enim & non temere feceris, quoniam id usus mihi tecum esse volui, si per valetudinem tuam fieri posset. *Et rursus:* Tui qualem habeam memoriam, poteris ex Septimio quoque nostro audire: nam incidit ut coram illo fieret à me tui mentio. Neque enim, si tu superbus amicitiam nostram sprevisi, ideo nos quoque *adversus propositum.* Præterea sepe eum, inter alios jocos, homuncionem lepidissimum appellat: unâque & alterâ liberalitate locupletavit. Scripta quidem ejus usque adeo probavit, mansuraque perpetuo credidit, ut non modo seculare carmen componendum injunxerit, sed et Vindelicam victoriam Tiberii Drusique, privignorum suorum: eumque cogerit propter hoc, tribus carminum libris ex longo intervallo quartum addere; Post sermones vero lectos quosdam, nullam sui mentionem faciam ita fit questus: Iratum me tibi scito, quod non in plerisque ejusmodi scriptis mecum potissimum loquaris. An vereris ne apud posteros infame tibi sit, quod videaris familiaris nobis esse? *Expressitque Eclogam, cujus initium est;*

Quum tot sustineas & tanta negotia solus,
Res Italas armis tuteris, moribus ornes,
Legibus emendes: in publica commoda peccem,
Si longo sermone morer tua tempora, Cæsar.

Habitu corporis brevis fuit, atque obesus; qualis & à semetipso in Satiris describitur, & Augusto hæc Epistolâ: Pertulit ad me Dionysius libellum tuum, quem ego (ne accusem breviter) quantuluscunque est, boni consulo. Vereri autem mihi videris ne majores libelli tui sint, quam ipse es, sed si tibi statura deest, corpusculum non deest. Itaque licebit in sextariolo scribas; quum circuitus voluminis tui sit *byxodiscus*, sicut est ventriculi tui.

Vixit plurimum in secessu ruris sui Sabini, aut Tiburtini: domusque ejus ostenditur circa Tiburni luculum.

Venerunt

*Venerunt in manus meas & elegi, sub ejus titulo, & Epistola
prosa oratione, quasi commendantis se Mæcenati. Sed utraque
falsa puto: nam elegi vulgares; Epistola autem obscura:
quo vitio minime tenebatur. Natus est VI. Id. Dec. C. Cotta
& L. Torquato Consulibus. Decessit V. Kal. Dec. C. Marcio
Censorino & C. Asinio Gallo Consulibus, post nonum & quinquage-
simum annum: hærede Augusto palam nuncupato, quum,
urgente vi valetudinis, non sufficeret ad obsignandas testamenti
tabulas. Humatus & conditus est extremis Esquilis, juxta
Mæcenatis tumulum.*

Q. HORATII FLACCI

1
 2
 3
 4
 5
 6
 7
 8
 9
 10
 11
 12
 13
 14
 15
 16
 17
 18
 19
 20
 21
 22
 23
 24
 25
 26
 27
 28
 29
 30
 31
 32
 33
 34
 35
 36
 37
 38
 39
 40
 41
 42
 43
 44
 45
 46
 47
 48
 49
 50
 51
 52
 53
 54
 55
 56
 57
 58
 59
 60
 61
 62
 63
 64
 65
 66
 67
 68
 69
 70
 71
 72
 73
 74
 75
 76
 77
 78
 79
 80
 81
 82
 83
 84
 85
 86
 87
 88
 89
 90
 91
 92
 93
 94
 95
 96
 97
 98
 99
 100
 101
 102
 103
 104
 105
 106
 107
 108
 109
 110
 111
 112
 113
 114
 115
 116
 117
 118
 119
 120
 121
 122
 123
 124
 125
 126
 127
 128
 129
 130
 131
 132
 133
 134
 135
 136
 137
 138
 139
 140
 141
 142
 143
 144
 145
 146
 147
 148
 149
 150
 151
 152
 153
 154
 155
 156
 157
 158
 159
 160
 161
 162
 163
 164
 165
 166
 167
 168
 169
 170
 171
 172
 173
 174
 175
 176
 177
 178
 179
 180
 181
 182
 183
 184
 185
 186
 187
 188
 189
 190
 191
 192
 193
 194
 195
 196
 197
 198
 199
 200
 201
 202
 203
 204
 205
 206
 207
 208
 209
 210
 211
 212
 213
 214
 215
 216
 217
 218
 219
 220
 221
 222
 223
 224
 225
 226
 227
 228
 229
 230
 231
 232
 233
 234
 235
 236
 237
 238
 239
 240
 241
 242
 243
 244
 245
 246
 247
 248
 249
 250
 251
 252
 253
 254
 255
 256
 257
 258
 259
 260
 261
 262
 263
 264
 265
 266
 267
 268
 269
 270
 271
 272
 273
 274
 275
 276
 277
 278
 279
 280
 281
 282
 283
 284
 285
 286
 287
 288
 289
 290
 291
 292
 293
 294
 295
 296
 297
 298
 299
 300
 301
 302
 303
 304
 305
 306
 307
 308
 309
 310
 311
 312
 313
 314
 315
 316
 317
 318
 319
 320
 321
 322
 323
 324
 325
 326
 327
 328
 329
 330
 331
 332
 333
 334
 335
 336
 337
 338
 339
 340
 341
 342
 343
 344
 345
 346
 347
 348
 349
 350
 351
 352
 353
 354
 355
 356
 357
 358
 359
 360
 361
 362
 363
 364
 365
 366
 367
 368
 369
 370
 371
 372
 373
 374
 375
 376
 377
 378
 379
 380
 381
 382
 383
 384
 385
 386
 387
 388
 389
 390
 391
 392
 393
 394
 395
 396
 397
 398
 399
 400
 401
 402
 403
 404
 405
 406
 407
 408
 409
 410
 411
 412
 413
 414
 415
 416
 417
 418
 419
 420
 421
 422
 423
 424
 425
 426
 427
 428
 429
 430
 431
 432
 433
 434
 435
 436
 437
 438
 439
 440
 441
 442
 443
 444
 445
 446
 447
 448
 449
 450
 451
 452
 453
 454
 455
 456
 457
 458
 459
 460
 461
 462
 463
 464
 465
 466
 467
 468
 469
 470
 471
 472
 473
 474
 475
 476
 477
 478
 479
 480
 481
 482
 483
 484
 485
 486
 487
 488
 489
 490
 491
 492
 493
 494
 495
 496
 497
 498
 499
 500
 501
 502
 503
 504
 505
 506
 507
 508
 509
 510
 511
 512
 513
 514
 515
 516
 517
 518
 519
 520
 521
 522
 523
 524
 525

V. CLAR. AND. DACERII

N O T Æ

IN VITAM

Q. HORATII FLACCI.

Q. HORATII FLACCI *vita* Suetonio.] Hanc vitam Porphyrio disertè adjudicat Suetonio, in Notis suis ad Epist. 1. lib. 2. his verbis, *Augusto increpanti Horatium, quod non ad se quoque plurima scriberet, ut Suetonius auctor est, imprimis cum laude Cæsaris se excusat. At vel tacente Porphyrione, ita se prodit hic Suetonii stylus, ut peritum lectorem haud temerè fallat.*

Patre, ut ipse quidem tradit, libertino, & exactionum co-actore.] Hoc de seipso profitetur Horatius Sat. 6. lib. 1. v. 45.

Nunc ad me redeo libertino patre natum.

Nec timuit, sibi ne vitio quis verteret, olim

Et v. 84. *Si præco parvas, aut, ut fuit ipse, coactor
Mercedes sequer* —

Us vero creditum est, salsamentario.] Salsamentarium propriè nuncupant Græci ἀλατροπικόν, Galli un Cbarcutier, qui parat venditque farcimina, tomacula, & id genus alia.

Quoties ego vidi patrem tuum cubito se emungentem?] Hoc convicio irridebantur Salsamentariorum filii. Cic. 4. lib. Rhetoricorum ad Herennium (siquidem ille est verus illius operis auctor) Per consequentiam significatio fit, cum res quæ sequuntur aliquam rem, dicuntur, ex quibus tota res relinqui-
tur

xii NOTE IN VITAM HORATII.

tur in suspitione, ut si salsamentarii filio dicas. Quiesce tu, cuius pater cubito se emungere solebat.

Bello Philippensi excitus a M. Bruto Imperatore, Tribunus militum meruit.] Tunc temporis Horatius literis operam dabat Athenis. Vide quid narrat ipse Epist. 2. lib. 2.

Scriptum Quæstorium comparavit.] Lege scribunt pro scribatum. Vide Notas nostras ad v. 36. Sat. 6. lib. 2.

De re communi scribæ magna atque nova te

Orabant hodie meminisses, Quinte, reverti.

Adde quod scribit. Liv. cap. 46. lib. 9. & A. Gell. cap. 9. lib. 6.

Ac primo Mæcenati—in gratiam insinuat.] Hæc ita narratur, quasi Horatius non innotuerit Mæcenati, nisi post impetratam demum ab Augusto veniam, & comparatum scribatum Quæstorium. At istud Suetonio nunquam excidisset. Mæcenate enim deprecante, Cæsar ignovit Horatio, ei que bona sua Fisco addicta reddidit. Suetonius hoc loco de eo tempore loquitur, quo cepit Mæcenas Horatium habere in numero familiarium suorum, quocum negotia sua communicaret; quemque in otio suo jucundum adhiberet comitem.

Ninno me videas strigeflorem.] Non placet ista lectio. Præcaldubio scripserat Mæcenas, *Ninno me videas strigeflorem*, eamque lectionem secutus est doctissimus Vossius. Fuit iis temporibus Nin. Crassus poeta quovis pumice aridior, eamque ob causam istiusmodi conviciis obnoxius.

Elogium.] Græc. *ἐπίγραμμα*, proprie significat titulum, lemma, præfationem concisam, breviarium, quo quis, quid, sibi velit, paucis verbis docet.

Nunc occupatissimus & infirmus.] Infirma valetudine utebatur Augustus omni tempore, post autem bellum Hispanicum, impendio magis gravescere cepit ejus valetudo. Post istud igitur bellum constat cum hac epistolam ad Mæcenatem scripserit, Horatioque obtulisse munus epistolarium.

NOTÆ IN VITAM HORATII. xiii

Ab ista parasitica mensa.] Horatius enim non erat ex Mæcenatis domesticis, neque ullius ordinarii officii causa apud eum hærebat, ideoque eum hic irridet Augustus ut Mæcenatis parasitum, cum ei esset assiduus conviva.

Ac ne recusanti quidem aut succensuit quicquam, aut amicitiam suam suggerere desistit.] In primis notatu dignum est, quod hic observat Suetonius. Rara est in principibus ejusmodi moderatio: ejus quidem exhibendæ fateor non nisi rarissimas iis præberi occasiones. Adeo in paucos incidunt, qui officia ampla & honores ultro sibi oblatos detrectent.

Si per valetudinem tuam fieri posset.] Indicant hæc verba Horatium, valetudinis suæ excusatione usum honorem sibi ab Augusto oblatum recuasse. Jam enim consenserat, unde etiam sequitur hoc ei non oblatum fuisse ante bellum Hispanicum, ut supra dixi.

Septimio.] Idem est Septimius, quem alloquitur Hor. Od. 6. lib. 2. quem laudat Ep. 3. lib. 1. quemque Tiberio commendat, Ep. 9. lib. 1.

Unâque et alterâ liberalitate locupletavit.] Nihil quicquam memini ab Horatio dictum de Augusti in se liberalitate, quod tamen silentium non est ab ingrato animo profectum. Nemo unquam fuit princeps, qui aliquibus non benefecit, pauci autem fuerunt Augusti similes, qui omnibus suis subjectis benefecit. Quorsum igitur pro seipso seorsim gratias ageret, quum essent pro toto mundo gratiæ agendæ? Sola autem hujusmodi gratiarum actio gloriam principis amplificat, solaque digna est quæ literarum monumentis posteritati commendetur. Itaque Horatius, quæ erat prudentia, nihil prætermisit, quo demonstraret imperium universum Augusto acceptam rerulisse felicitatem suam, neque quenquam fuisse civem Romanum, qui ei tranquillitatem vitamque suam non deberet.

Vindeliciam & Germaniam Tiberio Drusoque.] Quod quidem fecit Od. 4. & 14. lib. 4.

Eumque

xiv NOTE IN VITAM HORATII.

Eumque colgerit propter hoc tribus carminum libris ex longo intervallo quartum addere.] Qui crederet omnes Odas lib. 4. ab Horatio scriptas postquam hoc erat ei ab Augusto imperatum, ne is longe errabit. Illud solum dicit Suetonius, Horatium ab Augusto coactum fuisse quartum librum edere, illasque Odas, quas ex ipsius imperio composuisset, his adjungere, quas jam pridem fecisset, necdum in lucem edidisset. Vide Notas ad Od. 1. lib. 4. *Habitu corporis brevis fuit & obesus.]* Quod ipse dicit Sat. 3. lib. 2. ubi se affirmat esse staturæ non amplius bipedaljs. *Vixit plurimum in secessu raris suis.]* Hibernos menses non nunquam Tarenti transigebat. Sed maximam ætatis suæ partem debebat in Tiburtino suo; quem locum prætulit Tarento, quod ostendit Od. 6. lib. 2. *Sabini aut Tiburtini.]* Cave hinc colligas geminum fuisse Horatio rus. Villa ejus fuit inter agrum Tiburtem, & Sabinum, unde alii illam Tiburtinis accensent, alii Sabinis; quod fieri solet de villis, urbibus, & montibus qui duabus regionibus interjacent. Sic Venusium nunc Lucaniam, nunc Apuliam urbs habebatur, et loquitur noster, Sat. 1. lib. 2.

Lucanus, an Appulus, anceps.
Nam Venusinus erat finem sub utrumque colans.
 Et Od. 4. lib. 3. eadem de causa ponit montem Vulturem in Apulia & extra Apuliam. Ecce autem locum huic è Suetonio planè similem apud Catullum, qui de rare suo, quod in eadem regione ubi & Horatii rus erat, dicit.

O funde noster, seu Sabine, seu Tiburi,
Nam te esse Tiburtem autamant, quibus non est
Cordi Catullum lædere; at quibus cordi est,
Quovis Sabinum esse pignore contendunt;
Sed seu Sabine seu verius Tiburi, &c.

Domusque ejus ostenditur circa Tiburni inculum.] Is est Tiburni lucus, de quo Od. 7. lib. 1.

Et

Et præcepit Anio, & Tiburni lucus, & ada

Mobilibus pomaria rivis.

Fuit autem Tiburnus Catilæ & Coræ frater, qui quam considerant urbem, Tibur ex nomine fratris sui maximi natu nuncupaverunt. Virgil, lib. 7.

Sed utraque falsa puto; nam Elegi vulgares.] Egregium est hoc loco Suetonii iudicium. Ex eo, quod vulgares sunt hi Elegi, Horatio illos abjudicat. Longè aliam tulissent sententiam hodierni Critici, qui nulli labori parcunt, dum antiquorum vitia pervestigant, quique pulcherrimos sæpe locos vexant damnantque, ideo tantum, quia quod pulcherrimum est, à Genio ipsorum abhorret maximè. Quo plura reperissent in his elegis humilia & inepta, eo impensius contendissent verum auctorem fuisse Horatium. Pro dolor! quanto cum ipsorum dispendio perierunt? Hæc enim provocarent, tanquam ad certissimam auctoritatem, gratulantes sibi repertos esse testes qualescunque, qui causæ recentiorum faverent contra antiquos.

Elegi vulgares.] Potuit Suetonius, ex ipso Horatio sumpto argumento, contendere hos elegos fuisse subdititios; ipse enim de suis scriptis loquens dicit Ep. ult. lib. 2.

Carmina compono, hic elegos.

Epistola autem obscura.] Nostro igitur vitio fit, quod obscura quædam apud Horatium deprehendamus: plerumque vero commentatorum, & interpretum culpa, qui sæpe clarissimis aliqui locis tenebras offuderunt, quique auctorem penitus depravarunt inepto eo sensu quem ipsi affinxerunt.

VI. Id. Dec.] Hoc est, octavo ejus mensis die, anno ab U. C. 683. 63. annis ante Natum Christum.

L. Cotta & L. Torquato Coss.] Dicente ipso Od. 21. lib. 3.

O nate mecum consule Manlio!

E: Od. 13. lib. 5.

Tu vina Torquato move

Consule pressa meo.

Decessit

xvi NOTE IN VITAM HORATII.

Decessit C. Martio Censorino & C. Asinio Gallo Coss.] Anno ab U. C. 745. sex annis ante Natum Christum. Errat igitur Suetonius, cum dicit infra *post quinquagesimum nonum annum*. Ab octavo enim Decem. die ann. 688. ad vigesimum septimum Nov. 745 non sunt amplius quinquaginta septem anni minus undecim diebus. Nisi hæc sit potius culpa librarii.

Heredi Augusto palam nuncupato, quum urgente vi valetudinis non sufficeret ad obsequandas Testamenti tubulas.] Jure Civili rata habentur Testamenta vivâ voce dicta, modo testator heredem suum nuncupavit coram septem testibus. Justinian. Inst. Tit. 10. sect. 13. *Si quis autem sine scriptis voluerit Jure Civili ordinari testamentum, septem testibus adhibitis, & sua voluntate coram iis nuncupata, sciat hoc perfectissimum testamentum Jure Civili firmumque constitutum.*

In extremis Esquilis juxta Mæcenatis tumulum.] Habitavit enim Mæcenas in extremis Esquilis, ubi superbam sibi domum fecerat, adeoque sepulchrum.

Juxta Mæcenatis tumulum.] Decesserat Mæcenas eodem anno. Unde autem factum est, ut Horatius, superstes cum esset, nihil in scriptis reliquerit, quo testaretur dolorem ex Mæcenatis morte conceptum? Mihi quidem illud non videtur credibile. Tanto eum affectu dilexit, tantaque in se merita ejus erant, ut nefas esset officium lugendi Mæcenatis cuiquam alteri reliquisse. Nullo pacto esset ignoscendum adeo inhumano facinori. Si ita nefariè ingratus fuisset, non tam æstimarem scripta, quàm ipsum auctorem aspernari: meque adeo poeniteret tanti temporis in eo explicando vertendoque collocati. Videamus an historia nobis aliquid suggerat, quod eum expediat à crimine silentii istius, quod quidem primo tam suspectum tamque odiosum apparet. Dio de eo anno loquens qui Mæcenati supremus fuit, enumerat primo omnia felicia, quæ Augusto eo anno contigerunt. Cumque demonstrasset priores octo menses nihil ei præter felices eventus dedisse, addit finem anni non respondisse principio,

NOTÆ IN VITAM HORATII. xvii

principio, mortemque Mæcenatis derepente interrupisse prosperorum seriem, ad nonum usque mensem continuatam. Mors igitur Mæcenatis non nisi post octavum mensem contigit. At quamvis statim post eum mensem exactum contigisset (quod tamen non constat, cum Dio non designet quoto die contigerit) à fine Octobris ad vigesimum septimum diem Novemb. m. non fuisset Horatio spatium primis lacrymis abstergendis. Itaque constat eum non diu supersitem fuisse amico suo. Quid autem aliud facere potuisset, quo clarius demonstraret, quam vehementer eum dilexerit? Tum proculdubio id præstitit, quod ante aliquot annos pollicitus erat, quum ad Mæcenatem scriberet, periculoso morbo laborantem & mortem optantem.

*Ab te meæ si partem animæ rapit
Maturior vis, quid moror altera,
Nec carus æque, nec superstes
Integer? Ille dies utramque
Ducet ruinam; non ego perfidum
Dixi sacramentum: ibimus, ibimus,
Utcunque præcedes, supremum
Carpere iter comites parati, &c.*

Si astrologis advocatis de natali suâ horâ consultâset Horatius, non potuisset de suorum temporum cum Mæcenatis temporibus consensu felicius ariolari. At ille magis perspectas habuit amicitie suæ, quam fatalis sui fideris vires. Neque difficile est vera vaticinari, cum in tuo arbitrio situm sit, ut constiant quæ prædixeris.

CHRONOLOGIA

Annorum HORATII

PER

CONSULES:

Digesta à DACERIO.

<i>Anno ab U.C.</i>	<i>Anno ante J.C.</i>	<i>Anno Hor.</i>	CONSULES.
688	63	1	{ L. Aurelius Cotta II. L. M. Torquatus II.
689	62	2	{ L. Jul. Cæsar C. Marcins Figulus
690	61	3	{ M. Tullius Cicero C. Antonius
Hoc anno exarsit Catilinæ Conjuratio.			Natus est Augustus.
691	60	4	{ D. Jun. Silanus L. Licinius Murena
692	59	5	{ Calphurn. Piso M. Valer. Messala
693	58	6	{ Q. Metellus Celer L. Afranius
694	57	7	{ C. Jul. Cæsar M. Bibulus
695	56	8	{ L. Calphurn. Piso A. Gabinius
696	55	9	{ P. Lent. Spinther Q. Metellus
697	54	10	{ C. Corn. Lentulus L. Marc. Philippus

Egit Horatius novem aut decem primos annos Venusii, quod patet ex Od. 4. lib. 3. Exinde Romam ad excolendum ingenium missus est. Sat. 6. lib. 1. epist. 2. lib. 2.

Anno

CHRONOLOGIA.

xix

Anna ab U. C. Anno ante J. C. Anno Hor. CONSULES.

698	53	11	{ Cn. Pompeius II. M. Crassus II.
699	52	12	{ Appius Pulcher L. D. Enobarbus
700	51	13	{ Cn. Domitius M. Valer. Messala
701	50	14	{ Cn. Pompeius III. Q. Metellus
702	49	15	{ M. Marcellus Servius Sulpitius
703	48	16	{ L. Paulus C. Marcellus
704	47	17	{ L. Lentulus C. Marcellus
705	46	18	{ C. Cæsar I. P. Servilius

Pompeius in Ægypto jugulatus. Circa hoc tempus Horatius Athenas studiorum causa missus est. Noluit enim pater, ut eo proficisceretur, aut usquam à latere suo discederet, donec ea esset ætate, ut vitæ suæ modum ipsè habere, & morum integritatem in corruptissimâ civitate servare posset.

706	45	19	{ Q. Fuf. Calenus P. Vatinius
707	44	20	{ C. Cæsar III. M. Lepidus
708	43	21	{ C. Cæsar IV. Q. Fab. Maximus
709	42	22	{ C. Cæsar V. M. Antonius

Cæsar in Curia Pompeii confossus. C. Octavius (qui postea Augustus) ex Epiro redit Romam.

710	41	23	{ C. Panfa A. Hirtius
-----	----	----	--------------------------

Duobus his Coss. uno prælio occisis, suffectus est C. Octavianus, assumpsitque sibi Collegam Q. Pedium. Brutus Macedoniam petens, Athenis plures adolescentes eduxit secum, in iis Horatium. Vide Ep. 2. lib. 2. Horat. scribit Sat. 7. lib. 1.

711	40	24	{ M. Lepidus II. L. Munat. Plancus
-----	----	----	---------------------------------------

De

De hoc Consulatu Horatius Od. 14. lib. 3.

*Non ego hoc ferrem calidus juventa
Consule Planco.*

Erat jam viginti quatuor annorum, & in Bruti exercitu
versabatur. Aderat pugna Philippensi, inde fugit, *reliſta*
non bene parvula: à prælio Romam rediit. Fecit Od. 14.
lib. 1.

Anno ab U.C. Anno ante J.C. Anno Hor.

CONSULES.

712	39	25	{ P. Servilius II. L. Antonius
713	38	26	
			{ Cn. Domitius II. Afinius Pollio

Pollioni inscribit Od. 1. lib. 2. Mæcenatem Brundisium
comitatur, scribitque Sat. V. lib. 1.

714	37	27	{ L. Censorinus C. Calvisius
715	36	28	
			{ Appius Claudius C. Norbanus

716	35	29	{ M. Vips. Agrippa L. Caninius, & post ejus mortem, Stati- lius Taurus

Pompeius F. ruptâ societate, quam cum Augusto inierat,
bellum redintegrat. Horat. de ea componit Od. 7. lib. 5.

717	34	30	{ L. Gellius M. Coccius Nerva

Menas relictis iterum Pomp. F. partibus, Augusto se ad-
jungit, a quo factus est Tribunus Militum. In hunc Hor.
Od. 4. lib. 5. invehitur.

718	33	31	{ Sex. Pom. August. Cogn. L. Cornificius

Pompeius in Phrygia trucidatur. Pompeianis jam secun-
dum venia datur. Pompeius Varus Romam redit. Horat.
Od. 7. lib. 2. scribit.

719	32	32	{ M. Antonius L. Scribonius Libo
720	31	33	
			{ C. Cæf. Octav. II. L. Volcatius Tullus

Horatius hoc anno edidit Sat. 4. & 6. lib. 2.

721	30	34	{ C. D. Enobarbus C. Socius

Bellum civile Antonium inter & Augustum exardescit.
Roma factionibus infestatur. Horatius scribit L. 5. od. 16.

Anna

Anno ab U.C. Anno ante J.C. Anno Hor. CONSULES.

722 29 35 { C. Cæf. Octav. III.
Messala Corvinus

Parat se Mæcenas Augustum per mare ad bellum Actiacum sequi. In eam rem composita est Od. 1. lib. 5. Victus Antonius, fugatusque est 4. Non. Septembris. Hanc Augusti victoriam canit Horatius Od. 9. lib. 5. Sub finem hujus anni moritur Catus Philosophus Epicureus.

723 28 36 { C. Cæf. Octav. IV.
M. Crassus.

Alexandria capta. Mors Antonii & Cleopatrz. Facta est Od. 6. & 37. lib. 1.

724 27 37 { C. Cæf. Octav. V.
Sextus Apuleius

Bellorum civilium finis. Templum Jani jam primum sub Augusto clausum. Dedit Hor. Od. 12. lib. 1, & circa hoc tempus Od. 6. lib. 3.

725 26 38 { C. Cæf. Octav. VI.
M. Agrippa II.

Titulo Principis ornatur C. Cæf. Octav. Facta est Od. 2. lib. 1. Extructa Bibliotheca Palatina Apollini dedicatur: qua de re composita est Od. 31. lib. 1. Romanos incessit metus, ne Cæsar sedem imperii Trojam transferret, cui rei ut occurreret, edidit Hor. Od. 3. lib. 3.

726 25 39 { C. Cæf. Octav. VII.
M. Agrippa III.

Cæsare Britannis bellum inferre cogitante, Horatius cum eum in ea expeditione comitaturum se crederet, scribit Od. 6. lib. 2. Verum proficiscenti principi Arimini occurrunt Britannorum legati bellum deprecantes. In hanc processionem scripsit Hor. Od. 35. lib. 1. Eodem hoc anno, C. Cæf. Octav. pulcherrimâ oratione ad Senatum habitâ, contendit ut per Patres sibi liceret deposito Imperio, reliquam ætatem in otio degere: inde sumptum argumentum Od. 16. lib. 2. Cæsari delatum Augusti nomen.

727 24 40 { Aug. Cæsar VIII.
Statilius Taurus II.

Scripta est Od. 10. lib. 2. Od. 11. lib. 4. ep. 5. lib. 1. Hoc ætatis finierat versus Amatorios plerosque & Sat. 2. 3. 4. 8. 9 & 10. lib. 1. Primum item lib. 2.

728 23 41 { Augustus IX.
M. Silanus

Phraates contra Tiridatem, qui Parthicum regnum occupaverat, cum Scytharum auxiliariis copiis proficiscitur.

Tiridates ad Augustum confugit, quem sibi dedi per legatos postulat Phraates. Fit. Od. 26. & 33. lib. 1. item 4. lib. 2. od. 26. lib. 3. Clauditur Janus jam sub Augusto secundum.

Anno ab U. C. Anno ante J. C. Anno Hor.

CONSULES.

729	22	42	} Augustus X. C. Norbanus
-----	----	----	------------------------------

Augustus exercitum in Arabes, duce Ælio Largo Ægypto Præfecto mittit. Facta Od. 29. lib. 1. Moritur Quintilius Varus Poëta, cognatione conjunctus Virgilio, cui consolando scripsit Hor. Od. 24. lib. 1. Mæcenas Liciniæ amore captus, quam & paulo post duxit. Huc spectat Od. 12. lib. 2. Victa Hispania. Parthorum à Phraate defectio. Od. 8. lib. 3. Augustus ex Hispania reversus, ubi periculoso laboraverat morbo. Reditum hunc celebrat Od. 14. lib. 3. Iluc etiam referri potest Od. 36. lib. 1.

730	21	43	} Augustus XI. C. Piso
-----	----	----	---------------------------

Non sine ratione hunc annum spectare videntur Od. 36. lib. 1. od. 13. lib. 2. od. 19 and 39. lib. 3.

731	20	44	} Cl. Marcellus L. Arruntius
-----	----	----	---------------------------------

Supplicium de Fannio Coepione, & Licinio Murena, cujus soror Mæcenati nupserat, in Augustum conjurantibus sumptum.

732	19	45	} M. Lollius Q. Lepidus
-----	----	----	----------------------------

Exeunte hoc anno, aut sequente ineunte scripta est Lib. 1, ep. 20. Mæcenati, qui jam decem amplius annos urbi præfectus fuerat, succedit Agrippa.

733	18	46	} M. Aurelius P. Silius Nerva
-----	----	----	----------------------------------

Tiberius cum imperio in Orientem missus Tigranem in Armeniæ, Phraatem in Parthiæ regnum restituit. Signa Romana, quæ Parthi Crasso & M. Antonio abstulerant, reddita, Romamque remissa, Hor. scribit lib. 1. ep. 3. 4. & 7. ut & paulo ante Od. 19. & 30. lib. 1, Od. 2, libi 2. & Od. 4. lib. 3.

734	17	47	} C. Sen. Saturninus Q. Lucretius
-----	----	----	--------------------------------------

Debellatum in Hispania per Agrippam, res a Tiberio in Oriente gestæ Romam illata. Scribit Hor. Ep. 12. lib. 1. Virgil. Athenas proficiscitur, Megaris in morbum incidit,

incidit, Brundisii moritur: Roma discedentem profecutus est Hor. Od. 3 lib. 1. Huic anno etiam supponi possunt Od. 9. lib. 2. & Sat. 5. lib. 2. nec minus commodè anno 728.

Anno ab U.C. Anno ante J.C. Anno Hor.

CONSULES.

735	16	48	{ Cn. Lentulus P. Lentulus
736	15	49	

Ludos Seculares dedit Augustus. Carmen Seculare paulo ante paraverat Hor. ut & Od. 21. lib. 1. Od. 6. lib. 4. at Ep. 13. lib. 1. & Ep. 1. lib. 2. ad hujus anni finem referri possunt.

737	14	50	{ L. Domitius P. Scipio
-----	----	----	----------------------------

Augustus Cæsar Liciniæ Mæcenatis uxoris amore abreptus, in Galliam proficiscitur, quo liberius cum ea degeret; relicto ad urbis præfecturam Statilio Tauro, pro Agrippa, aut potius pro Messalo Corvino, qui ad id munus minus idoneus, eam paucis diebus tenuerat: hujus anni est Od. 1. lib. 3. Od. 2. & 10. lib. 4.

738	13	51	{ M. Drusus Libo L. Piso
-----	----	----	-----------------------------

Sicambri & Rhæti per Drusum & Tiberium devicti, dum Augustus in Gallia moram trahit.

739	12	52	{ Cn. Lentulus M. Crassus
-----	----	----	------------------------------

Absentiam Augusti impatienter satis tulerunt Romani, reditum ejus avidè exoptantes. Facta est Od. 2. & 5. lib. 4.

740	11	53	{ Tiberius Nero Quintilius Varus
-----	----	----	-------------------------------------

Redit Augustus Romam, a quo jussus Horatius Victoriam, quam sedecim aut octodecim mensibus ante de Vindeliciis, Rhætis & Sicambriis reportarant Drusus & Tiberius, cecinit. Ep. 7 & 10. lib. 1. non longè ab hoc tempore absunt.

741	10	54	{ M. Valer. Messala P. Sulp. Quirinus.
-----	----	----	---

Agrippæ mors. Novæ Drusi & Tiberii de Vindeliciis, Rhætis & Sicambriis victoriæ. Scripta est Od. 15. lib. 4. Que Ode, meo quidem judicio, ultima fuit omnium, nec melius potuit quam in Augusti laudibus finem facere.

Anno ab U. C. Anno ante J. C. Anno Hor. CONSULES.

742 9 55 { P. Fab. Maximus
Q. Aelius Tubero
His Coss. ni fallor, Augustus Lollium C. Cæs. Nepoti
octo annorum præfecit; hac de re scribit Horat. ad Lollium
Ep. 18. lib. 1.

743 8 56 { Jul. Antonius
Q. Fab. Maximus
Jul. Florus cum Tiberio in Pannonia versabatur, huic in-
scribit Ep. 2. lib. 2. fuit hoc operum Horat. ultimum:
non liquet certè eorum, quorum tempus est incertum, ul-
lum post hunc annum potuisse scribi.

744 7 57 { Cl. Drusus
Q. Crispinus
Drusus tricesimo ætatis anno in Germania moritur.

745 6 58 { M. Censorinus
Afinius Gallus

Mensem Sextilem ita dictum, quod a Martio vetere anni
principio Sextus esset, & suo cognomine Augustum nuncupa-
vit, magis quam Septembrem (quod maluerant patres & amici)
quo erat natus; quia hoc sibi & primus Consulatus, & in-
signes victoriæ obtigissent. Suet.

Inclinato jam anno accidit, quod ex Dione patet, Mæ-
cenatis, quam & post paucos dies insecuta est Horatii, mors.
Atque hæc sunt, quæ de vita, scriptis, & morte Horatii
comptiora habuimus dicere. Nam opera ejus dimidiam
plus partem ineerti sunt temporis, in quibus plerisque
prælarè egisse nos putamus, si quando hanc vel illam
Odem, Epistolam, &c. illam vel hanc tempore antecessisse
vel secutam fuisse, aliquo indicio demonstraverimus.

ESTIMONIA
VETERUM SCRIPTORUM
DE
HORATIO.

OVID. Lib. 4. Trist. Eleg. 10.

*E*t tenuit nostras numerosus Horatius aures,
Dum ferit Ausoniâ carmina culta lyrâ.

PERS. Sat. 1. v. 116.

Omne vaser vitium ridenti Flaccus amico
Tangit; & admissus circum præcordia ludis,
Callidus excusso populum suspendere naso.

MARTIAL. Lib. 8. Epig. 18.

Sic Maro nec Galabri tentavit Carmina Flacci,
Pindaricos posset cum superare modos.

PETRON. Sat.

Homerus testis & Lyrici, Romanusque Virgilius, & Horatii
curiosa felicitas,

LUCAN. Poëm. ad Calp. Pisonem.

Ausoniamque chelyn gracilis patefecit Horati.

QUINTIL. Lib. 10. Cap. 1.

Multo est tersior ac purus magis Horatius, ad notandos hominum mores præcipuus Lyricorum idem Horatius ferè solus legi dignus. Nam & insurgit aliquando, & plenus est juvenilitatis & gratiæ, & variis figuris & verbis felicissimè audax.

TESTI AUSON. ad Nepotem.

Te præeunte, Nepos, modulata poemata Flacci,
Alisonumque iterum fas est didicisse Maronem.

D. HIE.

xxvi TESTIMONIA DE HORATIO.

D. HIERON. Præfat. in Chron.

Quid psalterio canorius? quod in morem nostri Flacci & Græci Pindari, nunc Iambo currit, nunc Alcaico personat, nunc Sapphico tumet, nunc semipede ingreditur.

SIDON. APOLLIN. Epist. ad Lamprid.

In Lyricis Flaccum secutus, nunc ferebatur in Iambico citus, &c.

Et alibi: *Stylus aut Maronianus,
Aut quo tu Latium beas, Horati,
Alcæo potior Lyristes ipso.*

Comment. Vet.

Horatii satira inter Lucilii & Juvenalis satiras media est. Nam & asperitatem habet ut Lucilius, & suavitatem ut Juvenalis.

J. LIPS. Epistolic. Quæst. Lib. 2. Epist. 9.

Horatius in satiris placidus, lenis, quietus, monet sæpius quàm castigat; sed ita præclare tamen hoc ipsum, ut in eâ parte & arte nihil possit supra eum.

MANUT. Epist. Lib. 6. Ep. 7.

Quis enim, qui de Poëtis modo judicare aliquid possit, uni inter Latinos omnes Horatio vel acuminis ingenii, vel sententiarum gravitate, palmam non tribuit?

TAN. FAB. Cap. Epist. Lib. 1. 57.

Venerum ille parens Horatius ei pro suâ elegantia & ingenii urbanitate haud dubiè placet.

JUL. SCAL. de Re Poët.

Carminum igitur libri vel jucunda inventione, vel puritate sermonis, vel figurarum, tum novitate, tum varietate, majores sunt omni non solum vituperatione, sed etiam laudè: neque solum dicendi genere humili, quemadmodum scripsit Quintilianus, contenti: verùm etiam sublimi maxime commendandi.

Q. HORATII FLACCI

V I T A,

AUCTORE

LUDOVICO DESPREZ.

QUINTUS • HORATIUS FLACCUS in
Venusio Apuliz oppido natus est. Patrem habuit
libertinum, & exactionum coactorem. Salsamentarium
scribunt aliqui: eò quòd in altercatione quidam Horatio
exprobraverit, *Quoties ego vidi patrem tuum brachia se emun-*
gentem? Cujus dissterii meminit Tullius 4. ad Heren.
• Natalem ejus ponunt duobus annis ante conjurationem
Catilinariam, L. Aureliq Cotta & Manlio Torquato ite-
rùm Consulibus. ^d A patre Romam puer deductus, ibique
honestè educatus, atque liberalibus disciplinis institutus est.
• Orbilium grammaticum audivit. Româ Athenas se
contulit, Philosophiæ discendæ causâ. ^e Athenis cùm
versaretur, annum ætatis agens vicesimum tertium, à Bruto
abstractus ad civile bellum, ac Tribunus militum factus,
Philippensi cladi interfuit. ^h Tum victus, & bonis exutus
paternis, paupertate confictatus ad poësim animum appu-

^a Lib. 2. Satira 1. versu 35.

^b Lib. 1. Sat. 4. & 6.

^c Lib. 3. Od. 21. Epod. 13.

^d Lib. 1. Sat. 6. lib. 2. Epist. 2. lib. Sat. 6. ver. 48.

ver. 41.

^e Lib. 2. Epist. 1.

^f Lib. 2. Epist. 1.

^g Lib. 2. Od. 7. lib. 3. Od. 14.

^h Lib. 2. Epist. 2.

lit. ¹ Hinc Mæcenatis amicitiam demeruit: ac per eum subinde cum Augusto reconciliatus, utrique valde charus extitit, & liberaliter ditatus. ^{*} Suetonio etiam teste, primum scriba Quæstorius fuit, post veniam ab Augusto impetratam. ¹ Animo erat à tumultibus urbanis alieno, secessumque amabat, Apud Sabinos autem libenter morabatur in fundulo suo, quem describet Lib. 1. Epist. 16. ^m Hinc scribendarum epistolarum munus ab Augusto oblatum detrectavit. ⁿ Victus frugalitatem cum munditiâ dilexit. ^o Fuit corporis habitu brevi & obesus. De ingenii scriptorumque elegantia nihil est quod dicam, cum tot sæcula non sine admiratione prædicaverint junctam ab eo in carminibus Anacreontis suavitatem cum Pindari virtute & sublimitate: in sermonibus verò eam dicacitatem urbanam, quâ nihil solertius & sagacius. Mortuus est anno ætatis 57. Erravitque librarii manus ex Suetonio scribentis 59. ^p Augustum hæredem palam nuncupavit. Humo conditus est extremis Esquiliis, juxta Mæcenatis tumulum.

¹ Lib. 1. Od. 18, lib. 3. Od. 16, Epod. 1.

ⁿ Lib. 1. Od. 31, lib. 2. Sat. 6, lib. 1. Epist. 5.

^{*} Lib. 2. Sat. 6. ver. 36.

^o Lib. 1. sat. 3. lib. 1. Epist. 4.

¹ Lib. 1. Sat. 6. lib. 1. Epist. 10.

& 20.

^m Sueton. in vitâ Horatii.

^p Sueton. cit.

Q. HORATII FLACCI
CARMINUM,
SEU ODARUM,
LIBER PRIMUS.

ODE I.

Aliis rebus alios, se lyricâ Poësi delectari. Est autem hæc veluti
Præfatio Libri.

MÆCENAS atavis edite regibus,
O, & præsidium, & dulce decus meum,
Sunt quos curriculo pulverem Olympicum
Collegisse juvat; metâque servidis

Evitata

Ode est monocolos, seu unius metri.
Versus omnes Choriambici, Asclepiadei, Tetrametri catalecti; constant ex Spondeo, duobus Choriambis & Pyrrhichio vel Iambo; sicque scandere licet:

Mæcē|nās atā|vīs|ēdītē rē|gībūs.
vel iſto modo faciliori,
Mæcē|nās atā|vīs|ēdītē|rēgībūs.

Sunt quæ, &c. Reperias quof-

dam quos delectat, excitare pulverem Olympicum curru, hoc est, qui aliâ re nullâ magis oblectantur, quam certaminibus Olympicis, in quibus per campum pulverulentum currus agitantur.

Curriculo. Curriculum accipe vel pro exiguo curru & veloci, vel pro ipſo ſpatio, in quo currus incitatur.

Q. HORATII FLACCI

Evitata rotis, palmâque nobilis

5

Terrarum dominos evehit ad Deos.

Hunc, si mobilium turba Quiritium

Certat tergeminis tollere honoribus:

Illum, si proprio condidit horreo

Quicquid de Libycis verritur areis.

10

Gaudentem patrios findere sarculo

Agros, Attalicis conditionibus

Nunquam dimoveas, ut trabe Cypriâ

Myrtoum pavidus nauta secet mare.

Luçantem Icaris flustibus Africum

15

Mercator metuens, otium, & oppidi

Laudat rura sui: mox reficit rates

Quassas, indocilis pauperiem pati.

Est qui nec veteris pocula Massici,

Nec partem solido demere de die

20

Spernit; nunc viridi membra sub arbore

Stratus,

Evahit, &c. Dicuntur ad Deos, *Terrarum Dominos*, evehi, quibus aliquid bene ac feliciter evenit.

Hunc et illum. Intellige, juvat, vel ad Deos evehit.

Tergeminis. Vel sunt honores maximi, vel ter repetiti, vel tres maxime insignes, nempe *Ædilitas* major, *Prætoratus*, & *Consulatus*.

Libycis. Africa dicta quoque est *Lybia*: frumenti ferax erat. *Areæ* est locus ubi teritur et verritur frumentum.

Attalici. Attalos fuit Rex *Pergamæ* in *Asia*, ditissimus,

Trabe Cypriâ. Navi à trabibus, in *Cypro* factis, factâ.

Myrtoum. Est pars *Ægei* maris.

Icaris. Massæ *Icarium* est pars *Ægei*, in quam *Icarus* *Dædali* filius, solutus à *Sole* pennis, decidisse fertur.

Africum. Vehementior est ac procellosus ventus hinc ab *Africa*.

Massici. Massicus mons est in *Campaniâ* *Italia*, ubi vites optimæ.

Solidæ, &c. Non particulam tantum *diei* carpere, ut cæteri; nam *Romani* cibum ferè non sumebant nisi sub vespere; sed bonam partem de solido & medio die capere.

ODARUM LIBER I.

3

Stratus, nunc ad aquæ lenæ caput sacræ.

Multos castra juvant, & lituo tubæ

Permissus sonitus, bellæque matribus

Detestata. Manet sub jove frigido

25

Venator, teneræ conjūgis immemor;

Seu visa est catulis cerva fidelibus,

Seu rupit teretes Marsus aper plagas.

Me doctarum hederæ præmia frontium

Diis miscent Superis: me gelidum nemus,

30

Nympharūque leves cum Satyris chori,

Secernunt populo; si neque tibus

Euterpe cohibet, nec Polyhymnia

Lesboum refugit tendere barbiton.

Quodd si me lyricis vatibus inferes,

35

Sublimi feriam fidera vertice.

Caput. Aquæ caput & origo, est ipse fons: sacri autem erant fontes apud antiquos; & Numen aliquod iis inesse putabatur.

Sub jove. Sub ære frigido, sub dio. Jupiter apud poëtas sumitur pro Cælo, ære, & vento.

Teretes. Retia sunt de funiculis rotundis.

Marsus. Marsi populi sunt Italianæ: Marsus aper ponitur pro quolibet apro; fortè quia in eâ regione frequentiores erant.

Me, &c. Ego mihi videor esse ipse Superis æqualis, hoc est, beatissimus, si possim habere frontem hederæ redimitam; quod præmium est doctorum Poëtarum. Hederæ autem coronabantur poëte; quia

erant in tutelâ Bacchi, cui sacra hederæ.

Satyris. Satyri, sunt agrestes Dii, caprinis pedibus, protervi ac saltationi chorisque dediti. Chorus autem est canentium & saltantium multitudo.

Secernunt. Separant à plebe; supra vulgus præ se attollunt; reliquis hominibus præstantiorem faciunt & excelsoiorem.

Si neque, &c. Id est, si mihi faveant Musæ.

Lesboum. Lesbos est insula maris Ægei, ex qua oriundi Alcæus & Sappho, insignes lyrico carmine.

Sublimi, &c. Ero similis Superis; beatissimum esse me arbitror.

O D E II.

Clades quibus Romanos vexarunt Superi ob necem Cæsaris : Octavies
unus est qui jacentem Remp. erigere possit.

JAM satis terris nivis, atque diræ
Grandinis misit pater, & rubente
Dexterâ sacras jaculatus arces,

Terruit urbem :

Terruit gentes, grave ne rediret

Sæculum Pyrrhæ, nova monstra quæstæ,

Omne cùm Proteus pecus egit altos

Visere montes :

Piscium & summâ genus hæsit ulmo ;

Nota quæ sedes fuerat columbis,

Et superjecto pavidæ natarunt

Æquore damæ.

Vidimus flavum Tiberim, retortis

Littore Etrusco violenter undis,

Ire

Ode est dicolos tetraſtrophos.
Tres quique priores verſus ſunt
Sapphici. C. eſt trochæo,
ſpondæo, daſtylo, & duobus tro-
chæis. Et ſic ſeſcuntur :

Jâm sã | tĩs tẽr | rĩs nĩvĩs | at-
quẽ | diræ.

Quartus eſt Adonicus, è daſtylo &
ſpondæo.

Terrũt urbẽm.

Pater. Jupiter, qui hominũ
Deũque pater à poẽtis vocatur.

Rubẽte dextrâ. Rubentibus ful-
minibus armatâ.

Proteus. Marinus Deus, Nep-
tuni filius, qui belluas marinas,
quas phocas poẽtæ vocant, paſcit.

Egit viſere, &c. Græca locutio :
Id eſt, duxit ad viſendos montes.

Flavum. Propter arenas turbidas
quasolvebat.

Retortis, &c. Undas ſuas retor-
quentem ab Etrusco littore, ſeu
mari Tyrrheno in quod deſſuebat,
& eas retro in ſuum fontem, Romam
verſus, adverſo flumine referentem,
ut Romam deſiceret, auſtus & in-
tumefcens undis tum reſſuentibus.

ODARUM LIBER I.

Ire dejectum monumenta Regis, 15

Templâque Vestæ :

Illic dum se nimium querenti,

Jaëtat ultorem, vagus & sinistra

Labitur ripâ, Jove non probante,

Uxorius amnis. 20

Audiet, cives acuisse ferrum,

Quo graves Persæ meliùs perirent ;

Audiet pugnas, vitio parentum

Rara juventus.

Quem vocet Divûm populus ruentis 25

Imperî rebus ? prece quâ fatigent

Virgines

Ire dejectum. Dejectum, est, hic in supino. sinistram, adeoque ab eâ parte plus damni fecit.

Monumenta Regis. Sepulchrum Numæ Pompilii, Romanorum Regis secundi. *Non probante.* Volente Romam plebs, non perire, & scelus hoc ab Augusto tandem expiari : vel, non probante templa everti.

Vestæ. Vestæ Dea igni præstabat. *Audiet, &c.* Juventus olim nascitura, & rarior propter bella civilia

quoque & Sylvia nuncupata, Tiberis uxor fuisse dicitur, quia in Tiberim Amulii jussu submersa est ; alii projectam in Anienem volunt. Ab eâ Julius Cæsar duxit originem, unus scilicet è Romuli nepotibus. Hanc igitur fingit Horatius graviter questam esse de Cæsaris nece apud Tiberim suum maritum, qui illi promiserit se ipsius ultorem fore, urbemque destructurum. patrum scelere suscepta, in quibus multi viri perierint, audiet Romanos acuisse & in se convertisse arma, quæ meliùs ab iis in Persas fuissent versa. Bellum civile describit, quasi præcipuam penam, quæ ob Cæsarem interfectum divinitus imposita fuerit ; & ingeniosè Octavio adulator, qui Cæsaris nepos & hæres.

Vagus. Errans extra alveum. *Graves.* Bellicosi, infensi Romanis, quos ante annos paucos, Crasso cæso, deleverant, anno u. c. 701. Porro Persas pro Parthis ponit, qui Persarum vetus regnum tunc obtinebant.

Virgines sanctæ minùs audientem

Carmina Vestam ?

Cui dabit partes scelus expiandi

Jupiter ? Tandem venias precamur,

39

Nube candentes humeros amictus

Augur Apollo :

Sive tu mavis Erycina ridens,

Quam Jocus circumvolat, & Cupido ;

Sive neglectum genus, & nepotes

35

Respicias autor,

Heu nimis longo satiate ludo,

Quem juvat clamor, galææque læves,

Acer & Mauri peditis cruentum

Vultus in hostem.

40

Sive mutatâ juvenem figurâ,

Ales

Mindæ audientem. Quia dolebat
Julium Cæsarem, suum sacerdotem,
indignâ peremptum nece. Cæsarem
Vestæ sacerdotem fuisse autor est
Ovid. 3. Fast.

Cui dabit, &c. Cuiam Jupiter
dabit munus & provinciam expian-
di scelus à Romanis susceptum in
Cæsaris nece ? Expiare autem sce-
lus, est delere illud ac purgare :
porro expiavit necem Cæsaris Osta-
vius, interfectis ejus percussori-
bus, &c.

Erycina. Venus sic dicta ab Ericæ
monte Siliciæ, ubi præcipuè cole-
batur.

Sive neglectum, &c. Seu tu, ô
Mars, autor & parens Romanorum,

quis pater es Romuli, unde illi orti
sunt, respicias & curas gentem tuam,
quam videris neglexisse, quippe qui
tam diuturno bello civili eam vex-
asti, ut cruento isto ludo possis esse
jam satiatius.

Acer, &c. Et qui gaudes videre
Maurum peditem truci vultu irru-
entem in hostem cruentum. Mauri
sunt Africæ populi circa montem
Atlantem : eorûm regio Mauritania
dicitur, Hispaniæ opposita. De
Mauris autem hoc in loco præcipuè
meminit, quorum fortitudo in bellis
recentibus contra Jugurtham & Ju-
bam, &c. perspecta fuerat.

Sive mutatâ, &c. Sive tu, ô
Mercuri, qui Mæne Filius es, extitâ
Dei

ODARUM LIBER I.

7

Ales in terris imitatis almæ

Filius Maïæ, patiens vocari

Cæsaris ultor,

Serus in Cælum redeas, diûque

45

Lætus interfis populo Quirini;

Néve te nostris vitijs iniquum

Ocyor aura

Tollat: hîc magnos potiùs triumphos,

Hic ames dici pater, atque Princeps;

50

Neu finas Medos equitare iultos,

Te duce, Cæsar.

Dei figurâ quam in Olympo geris, imitatis in terris juvenem Octavium, hoc est, ejus humanam figuram induis, & sub ejus vultu nobis appares.

Alæ. Alatus. Dantur alæ five talaria Mercurio, quia Deorum nuncius est ac interpres. Favebat illæ quoque Romanis, ut olim Trojanis; & idoneus Horatio visus est qui Augusti vultum indueret, ob excellens ingenium ejusdem Augusti bonis artibus excultum, quarum præses Mercurius est.

Patiens. Volens, probans. Dederat operam Octavius ut lex ferretur de Cæsaris necè vindicandâ; eamque in se provinciam præcipuè susceperat, ab eo videlicet in familiam & nomen adoptatus.

Redeat. Mercurium alloquitur, quem à Cælo delapsum sub Augusti

apparere vultu fingit ingeniosè & more poetico.

Interfui. Diu verseris in populo Romano, Quirinus nomen est Romuli.

Iniquum. Inimicum, agrè nostra vitia ferentem.

Hic magnos, &c. Amæ potiùs hîc triumphare, quàm in Cæle feriari.

Pater. Augustus postea Senatûs consulto Pater patrum appellatus est. Invitat igitur eum vates ad nomen hoc dulcissimum promerendum.

Iultos. Parthos intelligit, qui, ut diximus, Crassum & Romanos paucis ante annis magnâ pugnâ deleverant. Medi autem vocantur, quia hæc regio primùm à Medis, deinde à Persis, postremò ab ipsâ Parthis occupata fuit.

O D E III.

Optat Virgilio Athenas naviganti prosperum iter : hinc invehitur in
eum qui nauticam artem invēnit.

SIC te diva potens Cypri,
Sic fratres Helenæ, lucida sidera,
Ventorūmq; regat pater,
Obfrictis aliis, præter Iapyga,
Navis, quæ tibi creditum 5
Debes Virgilium, finibus Atticis
Reddas incolumem precor,
Et serves animæ dimidium meæ.
Illi robur, & æs triplex
- Circa pectus erat, qui fragilem truci 10
Commisit pelago ratem
Primus, nec timuit præcipitem Africum
Decertantem Aquilonibus,

Nec

Ode est dicolos distrophos. Pri-
mus quisque versus Choriambicus
trimeter, constans è spondæo, cho-
riambo & pyrrhichio. Ita scan-
duntur.

Sic tē | Divā potēns | Cypri
Alter quisque versus est Choriambi-
cus Asclepiadeus tetrameter, con-
stans è spondæo, duobus choriambis
& pyrrhichio :

Sic frā | trēs Hēlēnæ | lucidā oī |
dērā

Divā potens Cypri. Venus, Cypri
domina. Cyprus est Insula maris

mediterranei è regione Ciliciæ : in
eā maximè Venus colebatur.

Fratres Helenæ, Castor & Pol-
lux.

Ventorum Pater, Æolus.

Iapyga. Iapys est ventus ex
Apuliā flans, opportunus navibus
ex Italiā in Græciam solventibus.
Apulia, vel ejus aliqua pars dicta
est olim Iapygia.

Debes. Debes incolumem servare
& restituere, ut debitor pecuniam
sibi creditam debet reddere.

Nec tristes Hyadas, nec rabiem-Noti;
 Quo non arbiter Adria
 Major, tollere seu ponere vult freta.
 Quem mortis timuit gradum,
 Qui ficcis oculis monstra natantia,
 Qui vidit mare turgidum, &
 Infames scopulos Acrocerania?
 Nequicquam Deus abscidit
 Prudens Oceano dissociabili
 Terras, si tamen impie
 Non tangenda rates transiliunt vada.
 Audax omnia perpeti
 Gens humana ruit per vetitum nefas.
 Audax Iapeti genus
 Ignem fraude malâ gentibus intulit:
 Post ignem ætheriâ domo
 Subductum, macies & nova febrium
 Terris incubuit cohors:
 Semotique prius tarda necessitas

15

20

25

30

Lethi,

Hyades. Stellæ quædam sunt jam Epiri, ob naufragia quæ ad
 pluviam inferentes: visuntur in eos fiebant, famosi.

Tauri capite.

Noti. Notus est ventus flans jungi à terris, & nullam cum iis
 a meridie; Ausfer etiam dici veluti habere societatem.

Iapeti genus. Prometheus, Iapeti
 filius, qui cum ope Minervæ Cælum
 conscendisset, affixâ tædâ rotis cur-
 rûs solaris, ignem furatus, eum ho-
 minibus impertivit.

Semoti. Tardiâ & quasi ex lon-
 gino venientis,

Acrocerania. Sunt scopuli qui-

Lethi, corripuit gradum.

Expertus vacuum Dædalus æra,

Pennis non homini datis,

35

Perrupit Acheronta Hercules labor.

Nil mortalibus arduum est :

Cælum ipsum petimus stultitiâ ; neque

Per nostrum patimur scelus

Iracunda Jovem ponere fulmina.

40

Corripuit gradum. Acceleravit ; ad ipsos usque Inferos penetravit, citius homines, quàm antea, mortem obiere.

Expertus, &c. Subaudi, *est.* Ausus est se committere aëri, volare alis cerâ compactis.

Petimus, &c. Cælum oppugnârunt olim Gigantes ; & Superos impii omnes laceſſunt peccando, ac provocant.

Acheronta. Acheron est Inferorum fluvius. Sensus est ; Hercules

ODE IV.

Sessum hortatur ut genio indulgeat, propositâ veris amœnitate, & communi necessitate moriendi.

SOLVITUR acris hyems gratâ vice veris, & Favoni;

Trahuntque ficcas machinæ carinas:

Ac neque jam stabulis gaudet pecus, aut arator igni,

Nec prata canis albicant pruinis.

Jam Cytherea choros ducit Venus, imminente Lunâ; 5

Junctæque Nymphis Gratiæ decentes

Alternò terram quatunt pede, dum graves Cyclopum

Vulcanus ardens urit officinas.

Nunc decet aut viridi nitidum caput impedire myrto,

Aut

Ode est dicolos distrophos, unica verò sui generis. Primus quisque versus est Dactylicus Archilochius heptameter. Quatuor primi pedes sunt vel dactyli, vel spondæi: tres ultimi sunt trochæi. Sic

Sălvŭtŭr | ăcrŭs hŷ | ăms gră | tă
vŭcē | vērŭs | ăt Fă | vōnŭ |

Secundus quisque versus est Archilochius constans è penthemimeri Iambicâ. Primus pes spondæus vel Iambus: secundus semper Iambus cum syllabâ: tres postea sequuntur trochæi: sic,

Trăhŭnt | quē vŭc | căs | măchŭ |
nă că | rŭnă |

Nonnulli tricolon faciunt Odem hanc, & sic distinguunt versus:

Solvitur acris hyems gratâ vice

Veris & Favoni:

Trahuntque ficcas, &c.

Favoni. Favonius, idem est ac Zephyrus; stat ab occasu.

Trahuntque. Naves per hyemem in portu quiescunt, vel etiam in sicco littore sedent; exactâ hyeme, machinis & funibus è littore in aquam trahuntur, ut navigatio repetatur.

Cytherea. Venus: ita vocatur ab insulâ, quæ adjacet Peloponneso, contra Cretam: ea nunc Cerigo dicitur, olim Cythere: ibi Venus colebatur.

Chorus. Nymphas saltantes ducit.

Gratiæ. Charites Græcâ voce dicuntur: tres numerantur, Aglaia, Euphrosyna, & Thalia.

Dum gravet, &c. Dum Vulcanus, qui fulmina Jovis fabricatur cum Cyclopibus in Ætneâs fornacibus, eorum officinas multo igne succendit; graves vocat; id est, laboriosas.

Aut flore, terræ quem ferunt solutæ.
 Nunc & in umbrosis Fauno decet immolare lucis,
 Seu poscat agnam, sive malit hædum.
 Pallida mors æquo pulsat pede pauperum tabernas,
 Regumque turres: ô beate Sesti,
 Vitæ summa brevis spem nos vetat inchoare longam. 15
 Jam te premet nox, fabulæque manes,
 Et domus exilis Plutonia; quod simul meâris,
 Non regna vini fortiare talis.

Fauno. Faunus fuit rusticorum
 Deus; idem fortè ac Pan.

Sesti. Iste Sestius Brutum iocivili bello secutus fuerat: illum ut Augustus demeretur, Consulem sibi substituit; ac paulò post Horatius hanc ad ipsum oden videtur scripsisse, anno Urbis conditæ 731. Unde in quibusdam libris legitur hæc odæ inscriptio, *Ad Sestium Consulem.* Consularis autem est, qui Consul fuit: idcirco beatus appellatur ab Horatio.

Exilis. Exigua, misera,

Quod simul, &c. Quam in domum simul atque migraveris. Poëtæ post voculam, *simul*, non semper addunt *ac*, vel, *atque*, sed omittunt sæpius.

Non regna, &c. Non sorte & talorum jactu, eligeris in convivio rex vini. Romani aliquem in convivio statuebant velut regem & arbitrum convivii, qui præciperet quoties & quantum quisque biberet. Hunc autem regem sortiebantur aleæ missi.

Talis. Talorum jactu,

ODE V.

Alios Agrippæ laudes & priscorum heroum celebraturos ait; sibi
argumenta tam gravia non convenire.

SCRIBERIS Vario fortis, & hostium
Victor, Mæonii carminis alite,

Quam rem cumque ferox navibus, aut equis

Miles, te duce, gesserit.

Nos, Agrippa, neque hæc dicere, nec gravem 5

Pelidæ stomachum cedere nescii,

Nec

Hæc Ode est. dicolos tetraastro-
phos. Tres primi versus Asclepi-
adei, qualis iste,

Mæonæ: atavis edite regibus.

Quartus quisque versus est Glyco-
nius, ut

Sic te Diva potens Cypri.

Scriberis, &c. Varius (erat ille
Poëta nobilis eâ tempestate, Hora-
tii & Virgilii amicus) te fortem
scribet, hoc est, laudabit res à te
fortiter gestas.

Hostium. Sexti Pompeii; erat
ille Pompeii Magni filius, quem
Octavius in freto Siculo vicit, anno
U. C. 713. ope maximè & consiliis
Agrippæ, qui præfectus universæ
classi tunc erat, ac rostratâ post vic-
toriam coronâ donatus est. Vel
Antonii, quem quinto post victum
Sext. Pompeium anno debellavit,
ad Actium, Epiri promontorium,
eodem Agrippâ præsertim adju-
vante,

Mæonii carminis. Mæonium car-
men est carmen grande & heroicum,
quali usus est Homerus, qui Mæo-
nius dictus est, vel à patre Mæone,
vel à patria, quæ est regio Asiæ
Minoris, eadem ac Lydia.

Alite. Qui Varius est ales, id
est, cycnus Homerici carminis;
seu, qui instar cycni est inter poëtas
heroicos, quorum princeps Home-
rus. Poëtæ eximii cum cycnis vul-
go comparantur.

Quam rem cumque. Quamcumque
rem. Ista vox, *quicumque*, solet à
poëtis dividi. Vocatur hæc figura,
tmesis.

Agrippa. Fuit amicus Augusti,
& ejus gener; vir bello strenuus,
& ob modestiam Augusto per-
charus.

Pelidæ. Achilles, qui Pelei &
Thetidis filius fuit.

Stomachum. Iram.

Nec cursus duplicis per mare Ulyssæi,

Nec sævam Pelopis domum

Conamur, tenues grandia: dum pudor,

Imbellisque lyræ Musa potens vetat

10

Laudes egregii Cæsaris, & tuas,

Culpâ deterere ingeni.

Quis Martem tunicâ tectum adamantinâ

Dignè scripserit? aut pulvere Troico

Nigrum Merionen? aut ope Palladis

15

Tydidem Superis parem?

Cursus. Navigationem, errores.

Duplicis. Callidi, subdoli, aliud
dicentis, aliud sentientis.

Sævam. Cædibus & parricidiis
infamem.

Potens. Musa domina & mode-
ratrix mææ imbellis lyræ.

Deterere. Corrumperet & obscu-
rare.

Merionen. Meriones fuit Idome-
nei Cretensium Regis socius, dux
fortissimus, & in bello Trojano
clarissimus.

Tydidem. Diomedem, Tydei fili-
um, qui Martem ipsum in eodem
bello vulnerasse ab Homero scribi-
tur, & Venerem, Palladis ope in
primis fretus.

ODE VI.

Tibullinum agrum commendat, ubi villam habebat Plancus amonissimus; in quam cum secessisset mœrens ab Augusto se negligi, eum Horatius consolatur.

LAUDABUNT alii claram Rhodum, aut Mitylénen;
 Aut Ephesum, bimarivæ Corinthi
 Mœnia, vel Baccho Thebas, vel Apolline Delphos
 Insignes, aut Thessala Tempe.
 Sunt quibus unum opus est, intactæ Palladis urbem
 Carmine perpetuo celebrare, &
 Undique decerptam fronti præponere olivam.

Plurimus,

Hæc Ode est dicolos cistrophos. Primus quisque versus est Hexameter heroicus: quinque primi pedes sunt vel spondei vel dactyli. Alter quisque versus est Dactylicus tetrameter, quatuor ultimos habens pedes versus Hexametri sive Heroici.

Rhodon. Rhodus est insula, & civitas maris Mediterranei, vicina Cypro, à regione Ciliciæ.

Mitylænen. Urbs est primaria insule Lesbii, in mari Ægeæ.

Ephesum. Urbs est Minoris Asiæ, Dianæ templo celebris.

Corinthi. Corinthus est urbs Achaïæ in Græciâ, posita sædè in medio isthmi Peloponnesiaci, hinc Ionium, inde Ægeum mare prospiciens; unde *bimaris* appellatur, quasi utrimque mari cincta.

Thebes. Thebæ, urbs Bootiæ in Græciâ, (alia enim est ejusdem

nominis in Ægypto) Bacchi patria.

Delphos. Delphi, urbs in Bœotia prope Parnassum: in eâ celeberrimum Apollinis templum fuit.

Tempe. Neutro genere, & plurali numero hæc vox dicitur: locum in Thessaliâ significat, vallibus, sylvis, & hortis amœnissimis inclytum.

Urbem. Athenas, cujus urbis præses Pallas.

Perpetuo. Vel, in omni, quodcumque tandem scribant, carmine; vel, in carmine aliquo uno, continuo, & non interrupto, ita ut aliud nihil præter Athenas laudent.

Undique, &c. Legunt aliqui hunc versum ita; *undique decerptæ fronti præponere olivam, & undique* explicant undecumque: præponunt olivam omnibus frondibus, undecumque

Plurimus, in Junonis honorem,
Aptum dicit equis Argos, ditésque Mycenæ.

Me nec tam patiens Lacedæmon, 10

Nec tam Larissæ percussit campus opimæ,

Quàm domus Albunæ resonantis,

Et præceps Anio, & Tiburni lucus, & uda

Mobilibus pomaria rivis.

Albus ut obscuro detergit nubila Cælo 15

Sæpe Notus, neque parturit imbres

Perpetuos: sic tu sapiens finire memento

Tristitiam, vitæque labores

Molli, Plance, mero; seu te fulgentia signis

Castra

cumque, id est, ex qualibet arbore sumptis; olivam aliis omnibus arboribus præferunt.

Plurimus, &c. Multi poetæ.

Argos. Neutrius generis est Argos in singulari; masculini verò in plurali. Urbs clarissima Peloponnesi, Hippium Argos dictum, ad aliarum ejusdem nuncupationis urbium discrimen, quoddam agrum haberet equis pascendis idoneum: ibi Juno maxime colebatur. Mycenæ, urbs est Peloponnesi, prope Argos; ubi regnavit Agamemnon.

Lacedæmon. Civitas in Peloponneso amplissima, alio nomine Sparta nuncupata, ubi regnavit Melanctus, Lycurgus floruit, & civis severissimis legibus instituit, ad omnem laborum in civili pariter ac militari vitæ patientiam.

Larissæ. Civitatis in Thessaliâ; unde Achilles oriundus.

Percussit. Movit, affecit; non tam mihi placuit.

Albunæ. Nomen est fontis & sylvæ, in Italiâ prope fluvium Anienem: domus igitur Albunæ, vel est sedes ipsa fontis, & locus unde manat, vel, villa ad fontem extracta.

Anio. Flumen Italiæ, in agro Tiburtino, qui præceps ex edito loco defluit in subjectam vallem.

Tiburni. Viri nomen est, qui Tibur civitatem Italiæ condidit, in amenissimo loco, ubi luci, & pomaria rivis errantibus rigata. Porro locus Tiburni est locus ab ipso Tiburno confectus, vel in Tiburni herois memoriam de more consecratus.

Albus. Cælum serenum & candidum efficiens.

Plance. Plancus iste ab Antonio, quem secutus fuerat, rediit ad Augustum, circa an. U. C. 722. à quo cum

Castra tenent, seu densa tenebit

20

Tiburis umbra tui. Teucer Salamina, patrémque

Cùm fugeret, tamen uda Lyæo

Tempora populæ fertur vinxisse coronâ,

Sic tristes affatus amicos :

Quò nos cumque feret melior fortuna parente,

25

Ibimus, ô focii, comitésque ;

Nil desperandum Teucro duce, & auspice Teucro ;

Certus enim promisit Apollo,

Ambiguum tellure novâ Salamina futuram.

O fortes, pejorâque passi

30

Mecum sæpe viri, nunc vino pellite curas.

Cras ingens iterabimus æquor.

cum negligeretur, & à rebus geren-
dis amoveretur, eum Horatius in
Tiburtinâ suâ villâ degentem con-
solatur. Extant Planci literæ ad
Ciceronem plurimæ.

Teucer. Telamonis filius, Ajacis
frater, qui cùm, Trojâ captâ, redi-
ret in patriam Salamina, indignatus
Telamon quòd Teucer Ajacis fratris
sui, qui inimicorum injuriis exagi-
tatus & in furorem versus sibi vio-
lentas manus attulerat, necem non
nltus esset, eum Salaminæ expulit ;
unde in Cyprum navigans ibi con-
fedit, urbemque condidit, quam Sa-
lamina etiam appellavit.

Salamina. Salamis est in-

sula & urbs maris Ægæi, è
regione Atticæ, Telamonis re-
gia.

Lyæo. Bacchos dictus est Lyæus,
quia solvit curas ; à verbo Græco,
quod solvere significat.

Ambiguum, &c. Condendam à
nobis in regione novâ (nempe in in-
sulâ Cypro) Salaminæ urbem, quæ
ambigua erit ; id est, quæ quia no-
men idem habebit atque illa, ubi
pater meus regnat, dubios homines
faciet, cùm de Salaminæ urbe sermo
erit, utra sit ambarum, an hæc
quæ est in insulâ Salaminæ, an quæ
in Cypro.

Tellure. In Cypro,

O D E VII.

Increpat Lydiam, quod Sybarim juvenem ab omnibus honestis, quæ illum decerent, occupationibus revocet.

LYDIA dic, per omnes

Te Deos oro, Sybarim cur properes amando

Perdere? cur apricum

Oderit campum, patiens pulveris, atque Solis.

Cur neque militaris

Inter æquales equitet; Gallica nec lupatis

Temperet ora franis?

Cur timet flavum Tiberim tangere? cur olivum

Sanguine viperino

Cautius

Ode est dicolos distoplos: at metri singularis. De eo sic scribit Atilius eruditus Grummativus: Hoc metrum Horatius ignorans quale esset, laboriosa observatione, semel omnino facti contentus est: & in eo tamén parum deperit: erravit. Non fecit illud opusculum inimitabile potest. Lydiæ scilicet Choriambicum esse, & dactyle clausula certum, non in illam salubrem incidisset. Nam primum comæ ex Choriambis & Dactyle constat.

Lydiæ dic | per omnes.

Secundum coluit, quod est iugiter, tres habet Choriambos, & unum Bacchiamb, scilicet clausula gratia. Quod metrum Alcæus sic ordinavit, vir in musicis exercitissimus. At Horatius primum Choriambum durissimum fecit, pro Iambo Spondeum infarciendo sic,

Te DĒſ ō | rō

Error tamen illius habet excusationem,

quod in ea perseveraverit lege, quam ipse sibi aliquo casu fecerat, usque ad ultimum partem non mutando.

Gallica, &c. Nec equorum Gallicorum (erant illi præstantissimi) ora habentis flectat ac regat.

Lupatis. Lupatum, vel lupatus, est frenum asperissimum; ab lupinorum dentium similitudine dictum, qui acuti sunt & inæquales.

Tiberim tangere. Erat campus Martius prope Tiberim: abloebant autem se in Tyberim, ad abstergendum sudorem, post illas exercitationes collectum.

Olivum. Læstaturi nuda corpora oleo tingeabant, vel unguento quodam ex oleo & cerâ facto, quod cerosoma vocabatur; ut essent robustiores, nitidiores, & minus idonei captantibus.

Cautius vitat ? neque jam livida gestat armis

10

Brachia, sæpe disco,

Sæpe trans finem jaculo nobilis expedito ?

Quid later, ut marinæ

Filium dicunt Thetidis sub lacrymosa Trojæ

Funera, ne virilis

15

Cultus in eadem, & Lycias proriperet catervas ?

Livida, &c. Cur non gestat arma, quorum pondere brachia essent illi trita & livida ? vel Solibus perusta & subnigra, sudore diffuentia.

Quid later, &c. Cur abditus domi sedet, ut Achilles. Detexit autem Achillem Ulysses hunc in modum : venit in aulam Lycomedis, habitumque mercatoris gerens ; & inter tæniæ, armillas, & alias id genus

merces puellis idoneas, enses & arma miscuit, quæ Achilles cum avidè arripuisset, agnitus est.

Lycias. Lycia est regio Asiæ Minoris ; cujus populi opem tulere Trojanis contra Achillem & Græcos. Lyciorum duces erant Sarpedon & Glaucus, ab Homero celebrati.

O D E VIII.

Hyemem esse: indulgendum genio.

VIDES ut altâ stet nive candidum
Soraete; nec jam sustineant onus

Sylvæ laborantes; geluque

Flumina constiterint acuto.

Dissolve frigus, ligna super foco

Large reponens; atque benignius

Deprome quadrimum Sabinâ,

O Thaliarche, merum diotâ.

Permitte Divis cætera; qui simul

Stravere ventos æquore fervido

Depræliantes; nec cupressi,

Nec veteres agitantur orni.

Quid sit futurum cras, fuge querere; &

Quem

Ode est tricolos tetrastrophos. Duo primi versus sunt Dactylici, Alcaici, Acatalecti: pes primus est Spondæus vel Iambus: secundus est Iambus semper cum cæsura: tertius & quartus sunt dactyli.

VIDES | ut al | tã | stet nive |
cãndidũm.

Tertius est Iambus Archilochius dimeter hypercatalectic. Pes primus & tertius est Iambus vel Spondæus: Secundus & quartus semper Iambi cum syllaba superflite.

Sylvæ | lætõ | rãntes | gelũ |
que.

Quartus est Dactylicus Alcaicus Acatalectic, (vel, ut alii vocant,

Pindaricus) e duobus Dactylis, & totidem Trochæis.

Fluminẽ | cõstittẽ | rint ã |
cuto. |

Stet, &c. Quasi rigeſcat.

Soraete. Mons est non procul à Româ.

Quadrimum. Quatuor annos natum, à 4. annis conditum.

Sabinâ. Vasa scitilia maximè fiebant apud Sabinos in Italiâ.

O Thaliarche. Quis iste Thaliarchus fuerit, & quare amicus Horatii, obscurum est.

Diotâ. Vox Græca est: significat vas duabus anſis, quasi duabus auribus, instructum.

Quem fors dierum cumque dabit, lucro

Appone: nec dulces Camœnas 15

Sperne puer, neque tu choreas;

Donec virenti canities abest

Morosa: nunc & campus, & aræ,

Lenisque sub noctem susurri,

Compositâ repetantur horâ. 20

Camœnas. Musæ, & studia literarum, poni possunt inter oblectationes jucundissimas honestas juventutis.

Virenti. Tibi adhuc juveni, & viridem ætatem agentis.

Campus. Martius, vide Od. 7.

Aræ. Urbis plateæ: aprica loca & patentia.

Susurri. Intellige confabulationes vespertinas cum amicis.

O D E IX.

Laudes Mercurii.

MERCURI, facunde nepos Atlantis,
Qui feros cultus hominum recentum

Voce formasti catus, & decoræ

Mores palæstræ:

Te canam, magni Jovis, & Deorum

Nuntium, curvæque lyræ parentem,

Callidum quicquid placuit jocofo

Condere furto.

Te

Metrum idem quod supra Od. 2.

Mercuri. Erat Mercurius filius Jovis & Matæ Atlantis filis; eloquentiam, commercii, & furtorum prætor.

Vox. Eloquentiæ arte, quæ est ars vocis & sermonis.

Mores palæstræ. Inducendo consuetudinem palæstræ, quæ fingit corpora ad motus decoros & habiles.

Te, boves olim nisi reddidisses.

Per dolum amotas, puerum minaci 10

Voce dum terret, viduus pharetrâ

Risit Apollo,

Quin & Atridas, duce te, superbos

Ilio dives Priamus relicto,

Thessalôsque ignes, & iniqua Troja 15

Castra fefellit.

Tu piâs lætis animos reponis

Sedibus, virgâque levem coërces

Aurâ

Itaque animos eloquentiâ, corpora
palæstrâ formasti.

Te, &c. Apollo, cùm olim te
puerum asperioribus verbis terrere
conaretur, minitans aliquid mali,
nisi sibi redderes vaccas quas ipsi
furto abdideras, non potuit risum
continere, cùm se quoque vidit ex-
utum sagittis & pharetrâ suâ, quam
ipsi clam surripueras.

Bovis. Apollo iratum Jovem
fugiens in terras venit, ubi cùm
præmeretur inopiâ, coactus est bo-
ves Regi Admeti mercede pas-
cere.

Atridas. Menelaum & Agamem-
nonem, Atrei filios; qui, si vidis-
sent Priamum subeuntem Græco-
rum castra, gravius aliquid in eum
fortè statuissent.

Duces te, &c. Priamus, ut Hec-
toris filii sui, ab Achille cæsi, cor-
pus pretio redimeret, duce Mercurio,
qui eum obscurâ nebula sepelit,
profectus est in Græcorum castra, &

per medias excubias ad Achillis
tentorium penetrans, eum precibus
inflexit, eodémque duce quo vene-
rat, Trojam incolumis se rece-
pit: vide Homerum lib. Iliad.
ultimo.

Ilio. Trojâ.

Thessalos, &c. Græcos excubi-
tores. Solent vigiles ubi excubant
ignem excitare. Est Thessalia re-
gio Græciæ.

Iniqua. Inimica.

Fefellit. Latuit; à nemine vi-
sus, detectusque, penetravit. Græco
more, fallere, sumitur pro, ig-
norari.

Lætis, &c. In Elysiiis campis
collocas; huc eas deducis.

Virgâ. Caduceo: est bacillus
quidam, medius inter duos angues
hinc inde implexos, & sibi obversos:
insigne est pacis.

Levem. Animas corporis mole
exutas.

Coërces. Cogis & compellis in
eundem

Aureâ turbam, Superis Deorum

Gratus, & imis.

20

eundem quasi gregem; ut oves pastor, *Superis, &c.* Superis, ut Jovi;
ne aberrât, pedit congregat. *imis, ut Plutoni, &c.*

ODE X.

Leuconoen, curiosam mulierem, admonet, ut, omisâ inani futurorum
curâ, presentibus bonis fruatur.

TU ne quæsieris (scire nefas) quem mihi, quem tibi
Finem Dii dederint, Leuconoe; nec Babylonios
Tentâris numeros, ut melius, quicquid erit, pati,
Seu plures hyemes, seu tribuit Jupiter ultimam,
Quæ nunc oppositis debilitat pumicibus mare 5
Tyrrhenum. Sapias; vina liques; & spatio brevi
Spem longam reseces: dum loquimur, fugerit invida
Ætas; carpe diem, quam minimùm credula postero.

Ode hæc est monocolos. Versus
nempe omnes sunt Choriambici,
Alcaici, Pentametri, Aenalecti con-
stantque Spondeo, tribus Choriambis,
& Pyrrichio, vel Iambo. Sic:

Tu nē | quæsieris | scire nefas |
quem mihi | quem | tibi

Babylonios numeros. Noli adhibere
numeros & calculos, quibus
utuntur Babylonii mathematici, ad
astrorum cursus metiendos, & suas
divinationes peragendas. Chaldei,
seu Babylonii, erant astrologiae pe-
ritissimi, & divinandi scientiam
profitebantur.

Ut melius, &c. Ut melius pati-
aris quicquid eveniet. Græca est
locutio: particula enim una ex iis

quæ significant *ut*, apud Græcos,
jungitur cum infinitivo. Alii ac-
cessunt & versu sexto vocem, *sapias*,
& sic explicant; ut melius sapias
pati, &c. id est, ut sapientia pa-
tjaris. Quidam sic explicant eas
voces: ut melius pati, id est, quan-
doquidem est melius & consultius
pati quicquid erit, id est, ferre ani-
mo æquo quicquid eveniat.

Quæ nunc, &c. Per pumices
intellige scopulos marinis fluctibus
exesos, instar pumicis, & excavatos.
Sententia est: quæ hyems frangit
fluctus maris Tyrrheni, qui allu-
duntur & concidunt ad oppositos
scopulos.

Liquis. Percoles.

ODE XI.

Priscos Heroes, maximè Romanos, laudet, quibus Cæsarem Augustum anteposit.

QUEM virum, aut heroa, lyrâ, vel acri
Tibiâ sumes celebrare Clio?
Quem Deum? cujus recinet jocosa

Nomen imago,

Aut in umbrosa Heliconis oris,

Aut super Pindo, gelidove in Hæmo?

Unde vocalem temerè insecuta

Orphea silvæ,

Arte maternâ rapidos morantem

Fluminum lapsus, celerésque ventos,

Blandum & auritas fidibus canoris

Ducere quercus.

Quid priùs dicam solitis parentis

Laudibus? qui res hominum ac Deorum,

Qui

Metrum idem quod supra, Od. 2.
Quem virum, &c. Ordo est: à
Clio, quem virum, quem heroa,
quem Deum, tibi celebrandum
sumes lyrâ, vel tibiâ, &c. Clio est
una è Musis.

Acri. Cujus sonus est acutior.

Jocosa imago. Echo, quæ imago
quædam vocis est, eam reddens &
emissam representans, quasi lu-
dendo & garriendo cum eo qui
loquitur.

Heliconis. Helicon est mons Bæo-
tim in Græciâ, Musis sacer; ut

Pindus, & Hæmus, ille in The-
saliâ, hic in Thraciâ.

Unde vocalem, &c. Quo ex Hæ-
mo voce suavissimâ canentem Or-
pheum sylvæ certatim & ordine
nullo sunt secutæ. *Orpheus*, porro
est accusativus Græcus tertie con-
tractorum.

Arte maternâ. Musicâ. Erat
filius Calliope, unius è Musis,
quæ canendi peritissima.

Blandum ducere. Græcum idioma.

Parentis. Jovis,

ODARUM LIBER I.

25

Qui mare & terras, variisque mundum

15

Temperat horis?

Unde nil majus generatur ipso,

Nec viget quicquam simile, aut secundum:

Proximos illi tamen occupavit

Pallas honores.

20

Præliis audax neque te filebo,

Liber, & sævis inimica virgo

Belluis: nec te metuende certâ,

Phœbe, sagittâ:

Dicam & Alciden, puerosque Leda,

25

Hunc equis, illum superare pugnis

Nobilem: quorum simul alba nantis

Stella refulsit,

Defluit saxis agitatus humor;

Concidunt venti, fugiuntque nubes;

30

Et minax (quodd sic voluere) ponto

Unda recumbit.

Romulum post hos prius, an quietum

Pompili regnum memorem, an superbos

Tarquini

Horis. Horis sæpe significant
quatuor anni tempestates.

Unde. Ex quo Jove.

Virgo. Diana, quæ venatione
ferarum delectatur.

Alciden. Herculem.

Pueri Leda. Castorem & Pol-
locem, Ledæ Tyndari uxoris filios;
ita tamen ut Castor patrem Tynda-
rum, Pollux Jovem haberet. Hic,
nempe Castor, nobilis fuit superare,

id est, celebris fuit quia superabat
omnes equestri & curuli certamine:
ille verò, nempe ejus frater Pollux,
cestu & pugnis.

Defluit, &c. Aqua, vi tempesta-
tis agitata, & scopulis injecta, ex
illis defluit.

Pompili. Numa Pompilius Rex
secundus Romanorum fuit, pacis &
religionis amans.

21 Tarquini fasces, dubito, an Catonis 35
Nobile lethum.

Regulum, & Scauros, animæque magnæ

Prodigum Paulum, superante Pæno,

Gratus insigni referam Camoenâ

40 Fabriciûmque :

Hunc, & incomptâ Curium capillis

Utilem bello tulit, & Camillum

Sæva

Tarquini. Duo fuerunt Tarquini, Reges Romani, alter Priscus, sive senior dictus; alter superbus & Regum Rom. ultimus, homo nequam & crudelis, quem proinde Horatius hic laudatum nolit. De Prisco igitur sermo est; qui cum Reges Etruscorum vicisset, ab iis sumpsit Regiæ dignitatis insignia, trabeam, fasces, & Romanis Regibus utenda dedit. Superbos vocat fasces; quia Regiæ potentie ac maiestatis insignia sunt.

Fasces. Sunt collecti in fasciculum bacilli, in quibus modis tantis securis.

Catonis. Catonem Uticensem intelligit, M. Porcii Catonis nepotem, ita dictum ab Uticâ, urbe Africæ, ubi manus ipse sibi violentas attulit, ne veniret in manus Cæsaris, postquam audivit Pompeianos ab eo profligatos.

Regulum. Dux fuit Romanorum, qui captus ab Carthaginensibus, & Romam de captivis permutandis missus, suavit ne id fieret, ipseque, ut promiserat, rediit ad Pænos, qui eum resectis palpebris, diuturnâ vigiliâ necaverunt.

Scauros. Illustres illi fuerunt ob magna in Rempublicam merita.

Paulum. Emilius Paulus, Consul Romanus, ad Cannas cum Hannibale pugnavit: cæso collegâ suo Varrone, & Romanorum millibus fere 50, ipse fortiter perire cum illis maluit, quam fugâ vitam servare.

Pæno. Hannibale victore.

Gratus. Memor illorum virtutis.

Fabriciûmque. Ille ter Consul fuit; insigni frugalitate & abstinentiâ belli gravia cum Pyrrhâ gessit.

Hunc. Fabricium.

Curium. Unus è priscis Romanis fuit, insigni abstinentiâ & frugalitate: aurum à Samnitibus oblatum repudiavit, cum diceret malle se divitiis imperare, quàm divitem esse.

Camillum. Is Gallos, incensâ Romæ Capitolium obsidentes, fugavit; eosdem Romam redeuntes magnâ strage ad fluvium Anienem cecidit; quistam dictator fuit, &c.

Sæva paupertas, & avitus apto

Cum Lare fundus.

Crescit occulto, velut arbor, ævo

45

Fama Marcelli: micat inter omnes

Julium fidus, velut inter ignes

Luda minores.

Gentis humanæ pater atque custos,

Orte Saturno, tibi cura magni

50

Cæsaris fatis data; tu, secundo

Cæsare, regnes.

Ille, seu Parthos Latio imminentes

Egerit iusto domitos triumpho,

Sive subjectos Orientis oris

55

Seras & Indos;

Te minor latum reget æquus orbem:

Tu gravi curru quaties Olympum;

Tu

Aptis. Qui conveneret exiguo fundo, avis frugalibus & parvis; minimè sumptuosa domo.

Lare. Domo: Lar propriè est Deus domesticus, custos domûs.

Marcelli. Celebrat hoc in loco Marcellum, Octaviæ filium, nepotem & generum Augusti; qui cum esset admodum adolescens, & omni dote ornatissimus, sensim, ut arbor, ad veterum Marcellorum gloriam & famam surgebat. Obiit ille paucis post Actiacam pugnam annis, viz annum vigesimum ingressus, an ab. U. C. 731. Augusti & Romæ luctu incredibili.

Julium fidus. Julium Cæsarem significat.

Pater. Jovem intelligit, Saturni filium, &c.

Fatis data. A fatis commissâ. Fato enim fuisse Jovem credébant.

Secundo. Secundum à te locum obtinente; ita ut tu primus orbis moderator sis, ille sit subjectus uni tibi & secundus, te solo minor, major cæteris Regibus, &c.

Latio. Romano Imperio, cujus prima sedes Roma, in Latio. Parthi autem diuturna cum Romanis bella gessere.

Egerit. Repulerit; vel, in triumpho duxerit.

Seras. Seres populi erant ubi nunc sedè Sina ponitur: apud eos

Tu parum castis inimica mittes

Fulmina lucis.

eos bombyces multi; hinc telæ *Lucis.* Sylvæ sacris, quas impii
sericæ. prophanas fecerint.

ODE XII.

Sub allegoriâ navis, Remp. aut suos Pompeianos alloquitur, & eos à
bello civili renovando deterret.

O Navis, referent in mare te novi
Fluctus. ô! quid agis? fortiter occupa

Portum: nōne vides, ut

Nudum remigio latus;

Et malus celeri faucibus Africo,

Antennæque gemant, ac sine funibus

Vix durare carinæ

Possint imperiosius

Æquor? non tibi sunt integra lintea;

Non Dii, quos iterum pressa voces malo.

Quamvis Pontica pinus,

Sylvæ filia nobilis,

Jactes & genus, & nomen inutile:

Nil

Hæc Ode est dicolos tetraastro-
phos. Priores duo versus Asclepi-
adei sunt, ut in Ode primâ,

Macenas atavis edite regibus.

Tertius quisque est Pherecrati
heroicus trimeter, & spondæo, dac-
tylo, spondæo: sic;

Portum | nonne vî | dēs ūt

Quartus est Glyconius, qualis est
istæ Odes præcedentis,

Sic te Divæ potens Cypri.

Novi fluctus. Nova bella civilia

Ergone, ô Romani, de instaurando
bello cogitatis? Cæsi Bruto &
Cassio in Macedoniâ, nondum peni-
tus extinctum fuit civile bellum.

Pontica. Pontus est Regio Asiæ
minoris, in quâ optimæ arbores ad
naves construendas nascebantur.
Sensus est: quamvis sis navis op-
tima, & facta ex arboribus sylvæ
celeberrimæ, tamen contra tempestatis vim nihil ista tua nobilitas
valet.

Nil pictis timidus navita puppibus

Fidit: tu, nisi ventis: 15

Debes ludibrium, cave.

Nuper sollicitum quæ mihi tædium,

Nunc desiderium, curaque non levis,

Interfusa nitentes

Vites æquora Cycladas. 20

Debes ludibrium. Locutio est Græca: nisi velis esse ventis ludibrio. Illi debere risum, & ludibrium, à Græcis dicuntur, qui ridendi & illudendi sint.

Tædium. Quasi ipsum tæduisset, ac porro nunc pœniteret arma tulisse contra Augustum.

Interfusa, &c. Æquora fusa & currentia inter nitentes Cycladas. Cyclades insulæ sunt Maris Ægæi, sic dictæ, quia in orbem & circulum videntur esse dispositæ: sunt autem scopulis plenæ, ad quos allici fluctus edunt spumam albicantem: hinc nitentes dicuntur.

O D E XIII.

Nerei vaticinium de Trojæ excidio. Fortasse exemplo Paridis M. Antonium a civili Bello deterret.

PASTOR cùm traheret per freta navibus

Idæis Helenam perfidus hospitam;

Ingrato celeres obruit otio

Ventos, ut caneret fera

Nereus fata. Malâ ducis avi domum,

5
Quam

Metrum idem quod supra Ode 5.

Idæis. Fabricatis in Idæ, monte prope Trojam.

Helenam. Jovis, seu Tyndari, & Leda filia fuit, Menelai Græcorum Regis uxor, à Paride rapta, & Trojam abducta.

Nereus. Deus maris præter, Oceanus & Tethyos filius, Doridis maritus, pater Nympharum maris, quæ ab eo Nereides vocantur.

Mala, &c. O Pari, ducis tuam domum Helenam malis avibus, id est, insausis auspiciis. Sumeben-
tur

Quam multo repetet Græcia milite,

Conjurata tuas rumpere nuptias,

Et regnum Priami vetus.

Eheu, quantus equis, quantus adest viris

Sudor! quanta moves funera Dardaniæ 10

Genti! Jam galeam Pallas, & Ægida,

Currusque, & rabiem parat.

Nequicquam Veneris præsidio ferox,

Pectus cæsariem: gratæque fœminia

Imbelli citharâ carmina divides: 15

Nequicquam thalamo graves

Hastas, & calami spicula Gnosii

Vitabis, strepitumque, & celerem sequi

Ajacem: tamen, heu! serus adulteros

Crines pulvere collines. 20

Non Laërtiaden, exitium tuæ

Gentis, non Pylum Nestora respicias?

Urgent

tur enim auspicia ex avium cantu, volatu, &c. vide Oden 6.

Dardaniæ. Trojanæ. Dardanius, Jovis & Electræ filius, ab Italiâ ubi fratrem interfecerat, in Phrygiam veniens, Trojam cepit condere.

Ægida. Ægis erat scutum, caprinis pellibus tectum, cujus in medio visebatur Medusæ caput, horridum anguibus. Diis vulgò tribuitur.

Divides. Dividere carmina est per vices & alternis canere ut docet

Vossius.

Thalamo, &c. Frustra continebis te in cubiculo tuo & thalamo, ut fugias & vites hastas hostium, & jacula.

Gnosii. Cretensis. Gnosius est urbs in Cretæ insulâ: erant autem Cretenses periti jaculandi.

Sequi. In te persequendo.

Collines. Fœdabis; interemptus serius quàm deceret ad Trojæ utilitatem; in terrâ volutaberis.

Laërtiaden. Ulysses Laërte, s. lium.

Pylum. Oriundum ex Pylo, urbe

Gænar. Peloponnesi.

Urgent impavidi te Salaminus

Teucer, te Sthenelus sciens

Pugnæ, sive opus est imperitare equis, 25

Non auriga piger. Merionen quoque

Nosces: ecce furit te reperire atrox

Tydidēs, melior patre;

Quem tu, cervus uti vallis in alterā

Visum parte lupum graminis immemor, 30

Sublimi fugies mollis anhelitu,

Non hoc pollicitus tuæ.

Iracunda diem proferet Ilio,

Matronisque Phrygum, classis Achillei.

Post certas hīemes uret Achaicus 35

Ignis Iliacas domos.

Salaminus. Oriundus ē Salamine, insulā, & urbe prope Athenas.

Sthenelus. Unus Græcorum, Diomedis auriga, vir fortissimus.

Tydidēs, &c. Diomedes, Tydeo patre fortior.

Immemor. Omittens gramen, lupum fugit.

Sublimi, &c. Anhelitum ex alto pectore vix trahens, attolens.

Tuæ. Helenæ, cui te fortem & impavidum jactaveras.

Iracunda, &c. Achillis classis, quæ ab ira sui ducis ob Agamemnone dissidentis, recusabit pugnare contra Trojanos, in causâ erit cur in plures annos. Illi ruina; & Iliadum differator. Achillei autem est genitivus, ab, Achilleus, Achillei: hîc trissyllabum est, aliâ dissyllabum.

Post certas, &c. Post certum annorum numerum.

Achaicus. Græcorum, à Græciis impositus. Achaia pars est Græciæ, ex qua Achæi vocantur.

ODE XIV.

Tyndaridem sive Gratidiam Unguentariam Neopolitanam quam satyricis quibusdam versibus offenderat, placare conatur.

O Matre pulchrâ filia pulchrior,
Quem criminosis cumque voles modum
Pones Iambis; sive flammâ,
Sive mari libet Adriano.

Non Dindymene, non adytis quatit

5

Mentem sacerdotum incola Pythius,

Non Liber æquē; non acuta

Sic geminant Corybantes æra,

Tristes ut iræ: quas neque Noricus

Deterret ensis, nec mare naufragum,

10

Nec sævus ignis, nec tremendo

Jupiter ipse ruens tumultu.

Fertur

Metrum idem quod Ode 3.
supra.

Libet, &c. De Adriano mari,
vide Oden 3.

Non, &c. Excusat se, quia elatus iracundiâ scripsit istos versus; offensus foris ab ipsâ Tyndaride. Sententia est: non ita suos sacerdotes Cybele, Apollo, Bacchus, agitant, ut iracundiâ homines quatit.

Dindymene. Cybele; sic dicta à Dindymo, Phrygiæ monte, ubi colebatur à *Coribantibus*, qui æra, sive æreas pelves ac lebetes, ænea tympana, pulsabant, rotabantque corpus parentum infans.

Adytis. In adytis: adyta sicut templi penetralia, quod prophanis hominibus adire non licet. Intel- ligitur templum Delpicum, quod incolebat, & ubi reddebat oracula Apollo, Pythius dictus, à serpente Pythonæ quem interemerat: hinc Apollo dicitur hic *Incola Pythius*.

Noricus. Noricum regio est Germaniæ, ubi nunc ferè Bavaria: in eâ regione procudebantur enses optimi, ob præstantis ferri venas uberes.

Tumultu. Immâni & confuso sono.

ODARUM LIBER I.

33

Fertur Prometheus addere principi

Limo coactus, particulam undique

Defectam, & infani leonis

15

Vim stomacho appofuisse nostro.

Irae Thyesten exitio gravi

Stravere; & altis urbibus ultimæ

Stetere causæ, cur perirent

Funditus, imprimerétque muris

20

Hostile aratrum exercitus infolens.

Compesce mentem: me quoque pectoris

Tentavit in dulci juventâ

Fervor, & in celereâ iambos

Misit furentem. Nunc ego mitibus

25

Mutare quærô tristia; dum mihi

Fias recantatis amica

Opprobriis, animûmque reddas.

Coactus. Quia dotes omnes naturæ in fingendis animalibus consumpserat: itaque coactus est ab hisdem animalibus aliquid veluti refecare, quod homini tribueret.

Irae Thyesten, &c. Gravi exitio perculit Thyesten ira fratris ipsius Atrei.

ODE XV.

Tyndaridem sane placitam invitat in suam villam, in Lucretili monte sitam.

VELOX amœnum sæpe Lucretilem
Mutat Lycæo Faunus, & igneam
Defendit æstatem capellis

Usque meis, pluviósque ventos.
Impune tutum per nemus arbutos
Quærunť latentes, & thyma devix

5

Olentis uxores mariti,
Nec virides metuunt colubros;
Nec Martiales hæduleæ lupos;
Ut cumque dulci, Tyndari, fistulâ

10

Valles, & Uficæ cubantis
Lævia personuere saxa.

Dii me tuentur: Diis pietas mea,
Et Musa cordi est: hinc tibi copia

Manabit

Metrum idem quod Ode 8.

Ut cumque. Quotiescumque; ubi-
cumque.

Velox, &c. Faunus sæpe, re-
lictō monte Arcadiæ Lycæo venit
in Lucretilem, Sabinorum in Italiâ
montem.

Fistula. Fauni.
Uficæ. Mons, seu collis fuit,
Lucretili vicinus: cubans dicitur,
hoc est, leniter declivis, & serè ja-
cens. Altissimi enim montes vi-
dentur stare; humiles & demissi
jacere.

Faunus. Idem ac Pap, Satyrorum
ac Deorum rusticorum princeps.

Olentis mariti. Capri.

Uxores. Capellæ.

Martiales. Audaces, crudeles,
ideoque in Martis fide ac tutelâ.

Dii me tuentur. Adeoque nihil
timebis domi meæ.

Hæduleæ. Pro, hædulae, teneri
ac recentes hædi subinde metuunt.

Hinc, &c. Ex hac meâ villâ,

ODARUM LIBER I.

35

Manabit ad plenum benigno

15

Ruris honorum opulenta cornu.

Hic in reductâ valle caniculæ

Vitabis æstus ; & fide Teiâ

Dices laborantes in uno

Penelopen, vitreâmq; Circen.

40

Hic innocentis pocula Lesbii

Duces sub umbrâ : nec Semeleius

Cum Marte confundet Thyoneus

Prælia ; nec metues protervos.

Reductâ. Separatâ tantisper à Circen, quæ illum retinere frustra conata est, & Penelopen ejusdem uxorem, castitatis famâ notam.

Caniculæ. Canicula, seu canis minor, est sidus, quo oriente graviores æstus sæviant : appellatur etiam Sirius.

Vitreâ. Dolosam & instar vitri fragilem.

Fide, &c. Teiâ, id est, Anacreonticâ : compones versus, quales scripsit Anacreon, poëta Græcus venustissimus, oriundus Teo, urbe Ioniz.

Innocentis. Vini à Lesbos, insulâ Egæi maris, advecti, quod sine periculo ebrietatis largius potatur.

Laborantes in uno. Viri unus, nempe Ulyssis, amore implicatas,

Nec Semeleius, &c. Bacchus vocatur Semeleius, quia ejus mater fuit Semele ; Thyoneus, quia ipse furorem ebrietate provocat.

O D E XVI.

Laus vini: moderatè tamen eo utendum.

NULLAM, Vare, sacrâ vite priùs severis arborem,
Circa mite solum Tiburis, & mcenia Catili.

Siccis omnia nam dura Deus proposuit: neque
Mordaces aliter diffugiunt sollicitudines.

Quis post vina gravem militiam, aut pauperiem crepat? 5
Quis non te potiùs, Bacche pater, téque, decens Venus?

At, ne quis modici transfiliat munera Liberi,
Centaurea monet cum Lapithis rixa super mero
Debellata; monet Sithoniis non levis Evius:

Cùm fas atque nefas exiguo sine libidinum 10
Discernunt avidi. Non ego te, candide Bassareu,
Invitum

Metrum idem quod supra Ode
10.

Vare. Quintilius Varus qui cum
suis legionibus in Germaniâ cæsus
est, aut poëta, ejusdem nominis.

Sacrâ. Baccho consecratâ.

Mœnia Catili. Hoc est, circa
Tibur. Catilus enim hanc Italiæ
urbem fundavit.

Lapithis. Lapithæ, & Centauri,
erant populi Thessaliæ; qui, cùm
Pirithou's Hippodamiam duceret, in-
vitati ad epulum, rixam ebrii mo-
verunt, in quâ multi utrimque
perière.

Monet, &c. Docet etiam nos
modicè vino utendum esse Evius, id
est, Bacchus, non levis, hoc est,

gravis, noxius, exitialis Sithoniis,
Thraciæ populis.

Cùm fas, &c. Cùm illi Sitho-
nii, sive Thraces, ebrii & avidi ex-
plendarum libidinum, discernunt
exiguo sine fas & nefas, hoc est, po-
nunt exiguum limitem & discrimen
inter fas, seu quod licitum est, &
nefas, seu quod est illicitum.

Non ego te, &c. O Bacche, non
movebo tuas statuas, ac deripiam è
suo loco, te invito ac repugnante.

Bassareu. Est vocativus Græcus,
à *Bassareus*, quod Bacchi est nomen
à voce Hebræâ, *Bassar*, quæ vinde-
miam sonat. Candidus appellatur,
id est, liber, sincerus, verax.

Invitum quatiā, nec variis obſita frondibus
 Sub Divum rapiam: ſæva tene cum Berecynthio
 Cornu tympana, quæ ſubſequitur cæcus amor ſui,
 Et tollens vacuum plus nimio gloria verticem,
 Arcaniquæ fides prodiga, pellucidior vitro.

15

Quatiā. Quatio hic ſumitur inanis gloria ſublime caput attol-
 pro excutio, propello, efferro. Te- lens, & temeritas in prodendis ar-
 rentius ait, *quatiā te ſuras*, pro ex- canis.

pellam.

Obſita. Teſta, obducta plena,
i. e. Ciſtæ ſive Arcæ Bacchi Pam-
 pini atque Hederæ Foliis operta
 quas neſas movere.

Sub Divum. *Divum*, ſignificat
 Jovem, ſeu ærẽm, cælum apertum
 ac patens. Rapere ſub Divum, ſeu
 Dium, eſt, in apertum proferre,
 oſtendere & patefacere.

Tene, &c. Comprime, cohibe:
 noli me ad ſurorem & ebrietatem
 incitare, pulſando tua cornua &
 tympana: quæ tympana, quam
 ebrietatem, ſequitur amor ſui cæcus,

Berecynthio. Simili cornibus, quæ
 inſtant ſacerdotes Cybeles. Cybele
 colebatur in monte Phrygiæ Bere-
 cyntho, mixta ſunt ſacra Bacchi
 cum ſacris Matris Deûm, *i. e.* Cy-
 beles.

Vacuum. Leve, arrogant, pru-
 dentię expers.

Plus nimio. Plus juſto.

Fides, &c. Fides arcani pro-
 digi, quæ temere arcanum effutit,
 id eſt, infidelitas, quæ perſpicua
 eſt magis quàm vitrum, quod res
 ita non tegit, quin trans illud ap-
 pareant,

O D E XVII.

Mæcenati, qui se apud Horatium cenare velle dixerat, vini sui tenuitatem
bellè excusat.

VILE potabis modicis Sabinum

Cantharis, Græcâ quod ego ipse testâ

Conditum levi, datus in theatro

Cùm tibi plausus,

Care Mæcenas, Eques; ut paterni

5

Fluminis ripæ, simul & jocosa

Redderet laudes tibi Vaticanî

Montis imago.

Cæcubum, & procelo domitam Caleno

Tu

Hæc Ode ejusdem est metri, ut
supra 2. Jam satis terris.

Sabinum. Subaudi, vinum. Sa-
bina regio non procul Româ erat,
ubi vinum leve ac vile nascebatur:
ibi villam habebat Horatius.

Cantharis. Modicis poculis mi-
noribus.

Testâ. Amphorâ fictili, è Græ-
ciâ in Italiam cum vino advectâ;
Samix testæ maximè laudabantur:
vel, Cumis factâ, quæ Græcorum
erat colonia in Italiâ.

Levi. Præteritum est verbi, *lino*.
Solebant Romani suas amphoras ob-
linere & inducere pice, vel cerâ, in
eâque imprimere nomen Consulîs,
& anni, quo vinum in dolia, vel
amphoras fundebant.

Datus, &c. Eo tempore vinum
meum condidi in amphoris, quo
tibi applausit populus in Theatro.
Ita suum vinum argutè commendat,
ac Mæcenati adulatur. Cùmque

vir aliquis populo gratus in thea-
trum accedebat, solebat illi populus
plaudere voce ac manu.

Care. Carus erat Mæcenas non
Senatui solum sed Populo.

Eques. Gaudebat hæc appella-
tione Mæcenas, quæ ipsius mode-
stiam significabat: in Equestri enim
ordine consisterat, cùm ad altiore
ordinem ascendere facillè potuisset.

Ut. Ita ut.

Paterni fluminis. Tiberis, qui fuit
ex Etruriâ Mæcenatis patriâ.

Jocosa imago. Echo. Joci porro
videtur Echo, cùm extrema verba
repetit.

Vaticanî. Mons Vaticanus est
vicinus Tiberi, & theatro Pompeii.

Cæcubum. Vinum optimum, à
cognomini loco dictum in Campaniâ,
propè Romam.

Domitam. Pressam, calcatam.

Caleno. Cales, urbs est Italiæ,
in Campaniâ.

Tu bibes uvam : mea nec Falernæ

10

Temperant vite, neque Formiani

Pocula colles.

Falernæ. Falernus ager in Campania Italiæ est, ubi vites optimæ : tisper mixta. Id est ; tu domi tuæ Formiæ, ejusdem Italiæ oppidum, bibes, ut soles, vina generosissima ; vino suo nobile, quod in vicinis ego non iis utor domi meæ. collibus erat laudatissimum.

O D E XVIII.

Laudes Apollinis, ac Dianæ, in horum sacris cantandæ.

DIANAM teneræ dicite virgines ;

Intonsum, pueri, dicite Cynthium,

Latonamque supremo

Dilectam penitus Jovi.

Vos lætam fluviiis, & nemorum comâ,

5

Quæcumque aut gelido prominet Algido,

Nigris aut Erymanthi

Sylvis, aut viridis Cragi ;

Vos

Metrum idem quod supra Ode 12. ac prodeunt, sive in Algido, sive in

Cynthium. Sic vocatur Apollo, à

Crago, &c.

monte Cyntho, in Delo insulâ : intonsum etiam semper pingebatur, imberbis, ac juveni similis, tum ad vanitatem, tum quia promissa cæsaris Solis radios bellè exprimit.

Algido. Algidus est sylva, & mons, non procul à Roma, Dianæ sacer : à frigore ita vocatur ; montes enim fere sunt frigidiores.

Nigris. Umbrosus, propter arborum densitatem.

Latonam. Matrem Dianæ, & Apollinis.

Erymanthi, &c. Erymanthus est

Lætam. Dianam significat, quæ gaudet sylvis & amnibus.

mons Arcadiæ in Græciâ ; Cragus Lyciæ, in Asiâ minori ; ambo celebres poetarum fignentis, & Dianæ sacri.

Quæcumque, &c. Quæcumque coma, quæcumque frondes arborum prominent, germinant ex arboribus

Vos Tempe totidem tollite laudibus,
 Natalémque, mares, Delon Apollinis, 10
 Insignémque pharetrâ,
 Fraternâque humerum lyrâ.
 Hic bellum lacrymosum, hic miseram famem,
 Pestémque à populo, & Principe Cæsare, in
 Persas, atque Britannos 15
 Vestrà motus aget prece.

Tempe. Vallis erat amœnissima *Fraternâ.* Quam ipsi Mercurius
 in Thessaliâ, Apollini sacra. frater, lyræ inventor & artifex,
Natalem. Ibi enim natus est. dedit.
Mares. Id est, vos pueri. *Hic.* Apollo à vobis rogatus.
Humerum, &c. Apollinis hu- *Aget.* A populo & Cæsare aver-
 merum laudate; insigné pharetrâ & tet, convertétque in hostes Romani
 lyrâ, seu, Apollinem pharetram nominis, Persas nempe & Britan-
 humero gestantem, & lyram. nos,

O D E XIX.

Virum probum ubique securum esse, exemplo suo, & vitato proximâ
 periculo, docet.

INTEGER vitæ, scelerisque purus,
 Non eget Mauri jaculis, nec arcu :
 Nec venenatis gravidâ sagittis,
 Fusce, pharetrâ.

Sive per Syrtes iter æstuosas,

5
 Sive

Metrum idem quod Od. 2. *Aristium* Fuscum, amicum suum,
Mauri. Jaculis Maurorum : in- postam & oratorem egregium.
 ermis esse potest. Legunt aliqui, *Syrtes.* Sunt æstuaria quædam
Mauris. Mauri populi sunt Africæ, in Africæ littore : dæm vulgò nu-
 in mittendis jaculis exercitatissimi. merantur, major & minor.
Fusce. Scribit hanc Oden ad

ODARUM LIBER I.

41

Sive facturus per inhospitalem
Caucasum, vel quæstora fabulosus

Lambit Hydaspes.

Námque me sylvâ lupus in Sabinâ,

Dum meos quæro socios, & ultra

10

Terminum, curis vagor expeditus,

Fugit inermem :

Quale portentum neque militaris

Daunia in latis alit esculetis ;

Nec Jubbæ tellus generat, leonum

15

Arida nutrix.

Pone me, pigris ubi nulla campis

Arbor æstivâ recreatur aurâ,

Quod latus mundi nebulæ, malûsque

Jupiter urget :

20

Pone sub curru nimium propinqui

Solis, in terrâ domibus negatâ,

Dulce ridentem Lalagen amabo,

Dulce loquentem.

Caucasum. Est mons Scythiæ.

Jubbæ. Juba fuit Rex Mauri-
tanizæ.

Hydaspes. Indiæ fluvius, de quo
multa fabulosa narrantur ; v. g.
quodd aurum inter arenas volvat.

Pigris. Ubi omnia inertî frigore
constringuntur, & ne levis quidem
aura calidior aspirat,

Ultra terminum. Ultra fines mihi
notos, ac vias tritas ; ultra termi-
num solitæ deambulationis.

Latus mundi. Regionem. Sand
Zonæ frigidæ sunt ad latera Sphæræ
reæ.

Quale, &c. Qualem lapum,
monstri & portenti similem, neque
Daunia (pars est Apuliæ, plena vi-
ris bello bonis) in sylvis quercuum
plenis nutrire solet ; nec Maurita-
nia, in quâ Juba regnavit.

Jupiter malus. Aër inclemens,
frigidus, nebulosus.

Urget. Vexat, contristat.

Sub curru, &c. Sub Zonâ tor-
ridâ, ubi Sol hominum vertici velut
incumbit,

Esculetum. Locus esculis fre-
quent. Esculus est species quercûs,

ODE XX.

Virgilium de Quintilii Vari, poetæ sibi carissimi, obitu mœrentem
consolatur.

QUIS desiderio sit pudor, aut modus
 Tam cari capitis? præcipe lugubres
 Cantus Melpomene, cui liquidam pater
 Vocem cum citharâ dedit.
 Ergo Quintilium perpetuus sopor
 Urget? cui pudor, & justitiæ soror
 Incorrupta fides, nudæque veritas,
 Quando ullum invenient parem?
 Multis ille bonis flebilis occidit;
 Nulli flebilior, quàm tibi, Virgili:
 Tu frustra pius, heu! non ita creditum,
 Poscis Quintilium Deos.
 Quòd si Threïcio blandius Orpheo
 Auditam moderere arboribus fidem;
 Non vanæ redeat sanguis imagini,
 Quam virgâ semel horridâ
 Non lenis precibus rata recludere

Nigro

Metram idem quòd supra Ode 5. *Quòd si, &c.* Atque licet ca-
Desiderium. Luctus de absentia neres suavius Orpheo Thraciæ vate,
 alicujus. quem ipse arbores canentem audie-
Capiti. Hominis. runt ac secuta sunt, non tamen
Melpomene. Una Musarum, reddes vitam umbræ inani.
Pater. Jupiter, Musarû pater. *Imagini.* Umbræ, hæc ad Ery-
Ergo Quintilium. Egredere se pœ- dicen referantur. Vide elegantissi-
 titus adduci ad credendum. mum Georgicorum Epifodon,
Occidit. Ut Sol, et Syderâ. *Virgâ.* Caduceo.

Nigro compulerit Mercurius gregi.

Durum! sed levius fit patentia

Quicquid corrigere est nefas.

20

O D E XXI.

Ælium Lamiam primæ nobilitatis Virum & Pompeianum, Reipub.
curis implicitum ad res hilares hortatur.

MUSIS amicus, tristitiam & metus
Tradam protervis in mare Creticum

Portare ventis; queis sub Arcto

Rex gelidæ metuatur oræ,

Quid Tiridaten terreat unice,

5

Securus. O, quæ fontibus integris

Gaudes, apricos necte flores,

Necte meo Lamiæ coronam,

Pimplæa

Metrum idem quod supra Ode 8. *tharum exercitu reditum minabatur.*
Musis, &c. Dum ero Musis carus, deponam omnem tristitiam, & metus meos dabo ventis deportandos in mare, &c. id est, longè amandabo, oblivioni dabo.

Protervis. Inquietis.

Creticum. Creta est insula in mari Mediterraneo, prope Peloponnesum, *Candia.*

Queis sub, &c. Sententia est: securus, scilicet, nihil admodum sollicitus scire, a quibus Rex in oris septentrionalibus metuatur, & quid illud sit quod maximum Tiridati metum incutiat. Hoc Tempore Phraates à Tiridate ob servitium regno pulsus cum ingenti Scy-

Arctos. Arctos vox est Græca, ursam significans. Est autem Ursa, fides septentrionale.

Tiridaten. Quis ille fuerit, vide Indicem 2. Odarum Chronologicum, ad annum U. C. 731.

Gaudes, &c. Quæ ænas fontes integros, id est, à quibus nondum quisquam libavit; vel, plenos & puros.

Apricos. Soli expositos: necet umbra floribus.

Lamiæ. Ælius Lamiæ nobilis Romanus erat. Vide Oden 15, lib. 3. ubi de illò fusiùs ago.

Pimplæa dulcis : nil sine te mei

Profunt honores. Hunc fidibus novis,

10

Hunc Lesbio sacrare plectro,

Téque tuâsque decet sorores.

Pimplæa. Musa : ita vocabantur Musæ à Pimplâ, Græciæ, seu Thraciæ, ut alii volunt, fonte, Musis consecrato.

Fidibus novis. Lyricis versibus Latinis, quos à se primùm Italia monstratos gloriatur sæpè Horatius : veteres erant, & pridem noti Græcis ; novi Romanis.

Lesbio plectro. Carmine Lyrico Alcaico : ejus enim repertor fuit Alcæus, oriundus à Lesbos, Ægæi maris insulâ. Plectrum autem est id, quo lyræ chordas tangimus. Apud antiquos erat instar dentati pectinis.

Sacrare. Sacrum reddere, immortalitati consecrare.

ODE XXII.

Ad sodales convivas, ne inter vina rixentur & pugnent.

NATIS in usum lætitiæ scyphis

Pugnare, Thracum est : tollite barbarum

Morem, verecundumque Bacchum

Sanguineis prohibete rixis.

Vino, & lucernis Medus acinaces

5

Immane quantum discrepat. Impium

Lenite clamorem, sodales,

Et cubito remanete presso.

Metrum idem quod Od. 3.

Natis, &c. Convenit tantum turque ferme noctu, & accensis lucernis. scyphis, hoc est, cyathis & poculis, tanquam armis ad pugnam committendam.

Verecundum. Modestum, alienum ab rixâ & tumultu modicum.

Prohibete. Defendite : vel per hypallagen, prohibete rixas, & remorvete à Baccho verecundo,

Lucernis. Bibebant, epulaban-

turque ferme noctu, & accensis lucernis.

Acinaces. Gladius incurvus & latior : eo utebantur Persæ & Medi.

Immane, &c. Convivendi lex.

Presso. Id est, demisso, depresso, non erecto ad ictus & rixam, non sublato.

O D E XXIII.

Archytas Tarentinus, cujus cadaver penè insepultum nauta quidam in littoreprehenderat, fingitur cum eo loqui, & illum rogare ut sibi terram injiciat.

TE maris, & terræ, numeróque carentis arenæ
Menforem cohibent, Archyta,
Pulveris exigui prope littus parva Matinum
Munera ! nec quicquam tibi prodest
Aërias tentasse domos, animóque rotundum
Percurrisse polum morituro !
Occidit & Pelopis genitor, conviva Deorum,
Tithonúsque remotus in auras,

5

Et

Metrum est idem quod supra
Od. 6.

Te maris, &c. Sunt hæc verba nautæ quasi subsistentis ad aspectum cadaveris Archytæ, & præ commiseratione, vel etiam per jocum & irridendo Pythagoræorum doctrinam, quam Archytas profitebatur, exclamantis.

Menforem, &c. Sic Geometram vocat, cujus est terram, maria, & littora metiri.

Cohibent, &c. Prohibent ne Stygem transmittas : insepulti enim in Charontis cymbam non admittuntur.

Archyta. Fuit Archytas patriâ Tarentinus, celeberrimus philosophus & mathematicus. Quamvis autem ille ante hanc Oden ab Horatio scriptam tribus fere jam seculis obisset, fingi tamen ab Horatio

potuit nauta ejusdem, quo vixit Archytas, temporis hæc dixisse.

Matinum. Matina est regio & ora Italiz, ad mare ; sic dicta à Matino monte, Calabriæ vicino.

Aërias, &c. Cælum quasi penetrasse mente.

Morituro. Siquidem eras moriturus.

Occidit, &c. Respondere fingitur iste Archytas. Noli, ô bone, mirari quòd mortuus sim : mortuus est ipse Pelopis genitor, Tantalus, qui Deos convivio exceperat : mortuus Tithonus, &c.

Tithonus. Auroræ maritus, qui uxoris arte vitam longissimam vixit, ac demum senio exsiccatus, in vaporem tenuem evanuit, ut hic indicat Horatius iis verbis, *remotus in auras* ; vel, ut alii fabulantur, in cicadâm mutatus est.

Et Jovis arcanis Minos admissus; habéntque

Tartara Panthoïden iterum Orco

10

Demissum; quamvis clypeo Trojana refixo

Tempora testatq; nihil ultra

Nervos, atque cutem morti concesserat atræ;

Judice te, non fordidus autor

Naturæ, verique. Sed omnes una manet nox,

15

Et calcanda semel via lethi.

Dant alios Furæ torvo spectacula Marti:

Exitio est avidis mare nautis:

Mista

Minos. Cretæ Rex fuit, ac Jovis filius, cum quo interdum colloqui, & ab eo arcana multa discere putabatur; ab eodem judex Inferorum creatus, ob summam æquitatem & severitatem.

Panthoïden. Pythagoram, olim Panthoï filium, ut ipse dicebat: licet enim Mnesarchi filius esset, tamen narrabat se annis, antequam esset Pythagoras, fere 700. fuisse Euphorbum Panthoï filium, qui Trojano in bello perierat: idque ut probaret, refixerat, id est detraxerat è templo Junonis Argivæ clypeum, quem Menelaus Euphorbo à se interfecto ereptum in eo fixerat ac suspenderat, & quem à se, tunc Euphorbo, gestatum Trojani belli temporibus idem Pythagoras agnoscebat. Ordo igitur est: quamvis, detracto è poste templi clypeo Euphorbi, testatus se Trojani belli temporibus Euphorbium fuisse, nihil dederat morti præter corpus.

Iterum. Nempe prima cum esset

Euphorbus, secundo cum esset Pythagoras.

Orco demissum. Mortuum Ethnici putabant præter animam & corpus inane quoddam esse hominis simulachrum, quod ad Inferos post mortem demitteretur. Vide Oden 10.

Nihil ultra, &c. Corpore solo mortuus veluti erat, animâ superstita, & in aliud corpus transeunte; quæ opinio Pythagoræ, & famosa Metempsychosis erat.

Judice te, &c. Tu ipse non ignoras illum Pythagoram non contemnendum, id est, optimum autorem, seu magistrum philosophiæ, quæ rerum naturalium veritatem indagat. Tam celebris enim fama Pythagoræ & doctrina erat, ut hoc scire nauta, licet alioquin imperitus, posset.

Dant alios, &c. Alii moriuntur in bello, in quo eos Furæ præbent quasi ludibrium & spectaculum Marti, qui cruentâ istâ tragediâ gaudet.

Mista senum ac juvenum densantur funera: nullum

Sæva caput Proserpina fugit. 20

Me quoque devexi rapidus comes Orionis

Illyricis Notus obruit undis.

At tu, nauta, vagæ ne parce malignus arenæ

Offibus & capiti inhumato

Particulam dare. Sic, quodcumque minabitur Eurus 25

Fluctibus Hesperiiis, Venusinæ

Plectantur silvæ, te sospite: multâque merces,

Unde potest, tibi desluat æquo

Ab Jove, Neptunóque sacri custode Tarenti.

Negligis immeritis nocituram 30

Postmodo te natis fraudem committere? forsan

Debita jura, vicésque superba,

Te maneant ipsum: precibus non linquar inultis;

Téque piacula nulla resólvant.

Quamquam festinas, non est mora longa; licebit 35

Injecto ter pulvere curras.

Proserpina. Plutonis uxor, quæ jus quoddam habet in mortuos, utpotè Inferorum regina, & mortuorum.

Devexi, &c. Eroni, cadentis, vel in Australem Cæli partem ad polum vergentis. Orion est sidus in fronte Tauri è stellis 7. constitutum; quod cum oritur & occidit, ventos & procellas excitat: hinc Notus ejus comes dicitur.

Illyricis. Illyria, seu Dalmatia, est regio opposita Italæ Orientali.

Hesperiiis. Italia vocata est Hesperia magna.

Venusinæ. Venusium est civitas Apulie.

Custode. Patrono: ibi colebatur; est autem Tarentum civitas Italæ, in Calabria.

Licebit, &c. Erat numerus ternarius sacer, & in hac ceremoniâ, injiciendæ mortuis terræ, soliquæ adhiberi.

O D E XXIV.

Miratur, & irridet Iccium quemdam, è philosopho militem factum.

ICCI, beatis nunc Arabum invides

Gazis, & acrem militiam paras !

Non ante divictis Sabææ

Regibus, horribilique Medo

Nectis catenas ! Quæ tibi virginum,

5

Sponso necato, barbara serviet ?

Puer quis ex aulâ capillis

Ad cyathum statuatur unctis,

Doctus sagittas tendere Sericas

Arcu paterno ? Quis neget arduis

10

Pronos relabi posse rivos

Montibus, & Tiberim reverti ;

Cùm tu coemptos undique nobiles

Libros Panæti, Socraticam & domum,

Mutare

Metrum idem quod Od. 8.

Arabum. Est Arabia regio Afæ, ad mare rubrum : ejus pars remotior, quæ Sabæa vocatur, nondum domita fuerat à Romanis : itaque anno U. C. 730. ed cum exercitu profectus est Ælius Lægius ; Iccius illum secutus est.

Nectis Catenas. Ridiculè & fastidiosè.

Sericas. Seres sunt Indiæ populi, ad mittendas sagittas egregiè instructi. Significat igitur illum puerum vel ex eâ regione or-

tum, vel peritum esse jaculandi ; & Sericas sagittas ponit pro quibuslibet aliis, ut alibi Gnosias appellat.

Pronos relabi, &c. Sententia est : nihil est tam arduum, tam præter naturam ordinemque rerum, quod fieri jam posse non credamus ; cùm te videamus è philosopho militem esse factum.

Panæti. Fuit Panætius Stoicus philosophus celeberrimus, Scipionis & Lælii præceptor.

Domum. Familiam, scholam, philo-

ODARUM LIBER II.

49

Mutare lorice Iberis, 15

Pollicitus meliora, tendis ?

philosophos à Socrate derivatos; *Iberis.* In Hispaniâ fabricatis,
eorum libros intelligit. ubi ferrum præstant,

O D E XXV.

Rogat Venerem ut sacrificanti Glyceræ addit.

O Venus, Regina Cnidi, Paphique,
Sperne dilectam Cypron, & vocantis

Thure te multo Glyceræ decoram

Transfer in ædem.

Fervidus tecum puer, & solutis

5

Gratiæ zonis, properéntque Nymphæ,

Et parum comis sine te Juventas,

Mercuriûsque.

Metrum idem quod supra Ode 2. *Juventas.* Hebe.

Cnidi. Est urbs Asiæ, ubi Venus *Mercurius.* Deus est eloquen-
colebatur, in Cypro insulâ, ut & tiz.
Paphus.

O D E XXVI.

Horatii preces ad Apollinem.

QUID dedicatum poscit Apollinem

Vates ? quid orat, de paterâ novum

Fundens liquorem ? non opimas

Sardinie legetes feracis ;

Non

Metrum idem quod supra Od. 8. tam. Vide 2. Indicem Odarum,
Dedicatum Apollinem. Dedicato ad an. 726.

templo ornatum : vel statuam *Sardinie.* Est insula prope Sici-
Apollinis dedicatam, & consecra- liam, frumenti ferax.

Non æstuosæ grata Calabria 5

Armenta; non aurum, aut ebur Indicum;

Non rura, quæ Liris quietâ

Mordet aquâ, taciturnus amnis.

Premant Calenâ falce, quibus dedit

Fortuna vitem: dives & aureis 10

Mercator exsiccet culullis

Vina Syriâ reparata merce;

Diis carus ipsis; quippe ter & quater

Anno revisens æquor Atlanticum

Impunè. Me pascunt olivæ, 15

Me cichorea, levésque malvæ.

Frui paratis, & valido mihi,

Latoë, dones, & precor, integrâ

Cum mente; nec turpem senectam

Degere, nec citharâ carentem. 20

Calabria. Est Italiæ regio, prope continens Phœniciam, Palæstinam, Siciliam; hodie pars regni Neapolitani. Judæam, Idumæam, &c. omnium rerum ferax.

Liris. Campaniæ in Italiâ fluvius, altus & quietus.

Premant. Amputent vitis ramos inutiles. Ita Virgilius dixit, *falce premere umbras*, pro, refecare ramos umbrosos.

Calenâ falce. Hoc est cultello falcis instar incurvo. Cales oppidum est Sabinorum in Italiâ, cujus in agro vina erant optima.

Dives, &c. Patior etiam ut mercator dives exhauriat aureis poculis vina quæ comparavit, seu amittit mercibus Syriæ, & Syriâ ab ipso advectis. Syriâ est regio Asiae

Culullis. Cyathis.

Reparata. Permutata.

Atlanticum. In Africa erat mons Atlas: ibi semè orbis fines Romani ponebant, versus Occidentem.

Paratis, &c. Opibus & bonis quæ paravi: seu, quæ facile parari possunt, quæ obols sunt & parvi sumptus, adeoque semper parata & prompta. Est autem hic ordo: O

Latoë, dones precor mihi valido, & mente integrâ utenti, frui paratis, & degere senectam non turpem, nec citharæ expertem,

Latoë. Apollo, Latonæ filius.

ODE XXVII.

Suam lyram alloquitur, & laudat.

POSCIMUR. Si quid vacui sub umbrâ
Lusimus tecum, quod & hunc in annum
Vivat, & plures; age, dic Latinum,

Barbite, carmen,

Lesbio primùm modulate civi;

5

Qui ferox bello, tamen inter arma,

Sive jactatam religarat udo

Littore navim,

Liberum, & Musas, Venerémque, & illi

10

Semper hærentem puerum canebat,

Et Lycum nigris oculis, nigróque

Crine decorum.

O decus Phœbi, & dapibus supremi

Grata testudo Jovis, ô laborum

Dulce lenimen, mihi cumque salve

15

Ritè vocanti.

Metrum idem quod supra Ode 2.

Poscimur, &c. Jubemur scribere.

Si quod ergo unquam carmen victurum cecinimus, nunc optamus tale nobis contingere. Votum hoc exprimitur allocutione ad barbitum Alcæi, cujus laude odes absolvit.

Gesner.

Lesbio cini. Alcæo, qui poëta lyricus fuit, à Lesbò insulâ oriundus.

Lycum. Alcæi amicum.

Cumque, &c. Semper, ubicumque. Salve mihi, ades mihi quovis tempore te vocanti.

ODE XXVIII.

Suam impietatem pristinam aut Epicureismum detestatur.

PARCUS Deorum cultor, & infrequens,
 Infanientis dum sapientiae
 Consultus erro, nunc retrorsum
 Vela dare, atque iterare cursus

Cogor relictos. Námque Diespiter,

5

Igni corusco nubila dividens,

Plerumque per purum tonantes

Egit equos, volucrémq; currum;

Quo bruta tellus, & vaga flumina,

Quo Styx, & invisi horrida Tænari

10

Sedes, Atlanteúsque finis

Concutitur. Valet ima summis

Mutare, & insignem attenuat Deus,

Obscura promens: hinc apicem rapax

Fortuna cum stridore actio

15

Sustulit; hic posuisse gaudet.

Metrum idem quod supra Od. 8.
Consultus. Peritus, & quasi doctor
 ac magister. Vulgo, *consultus*, est vir
 peritus juris quem imperitiores, con-
 silli petendi causâ, conveniunt.
Diespiter. Jupiter, dei pater.
Igni. Fulmine.
Per purum. Per Cælum serenum.
Bruta. Gravis, stupida, sensus
 motus iners.
Styx. Inferorum palus.
Tænari sedes. Inferi. Est Tæ-
 narus promontorium, & antrum
 quoddam in Laconiâ, ex quo poë-
 tægebant descendi ad Inferos.

Finis. Non totam Africam nô-
 rant veteres, sed orbem finiri puta-
 bant paulò post Mauritaniam, ubi
 est mons Atlas, apud quoëdes
Obscura, &c. Homines ob-
 scuros.
Hinc, &c. Ex hoc regnò, ex
 hac domo, fortuna tollit apicem, id
 est, opes & honores, quæ sunt quasi
 fastigia humanarum rerum; eaque
 hic ponit, id est, in hoc regnum, in
 aliam domum transfert.
Stridore. Tumultu, murmure
 ingenti, alludit ad Fortune rotam.

O D E XXIX.

Preces ad Fortunam, pro Cæsare ad bellum in Angliam proficiscente.

O Diva, gratum quæ regis Antium,
Præsens vel imo tollere de gradu
Mortale corpus, vel superbos

Vertere funeribus triumphos:

Te pauper ambit sollicitâ prece

Ruris colonus; te dominam æquoris,

Quicumque Bithynâ laceffit

Carpathium pelagus carinâ;

Te Dacus asper, te profugi Scythæ,

Urbesque, gentesque, & Latium ferox,

Regumque matres barbarorum, &

Purpurei metuunt Tyranni;

Injurioso ne pede proruas

Stantem columnam, neu populus frequens

Ad arma cessantes, ad arma

Concitet, Imperiumque frangat:

Te semper anteit sæva necessitas,

Clavos trabales, & cuneos manu

Gestans

Metrum idem quod supra Od. 3.

Antium. Urbs est Latii maritima, ubi templum erat Fortune celeberrimum.

Quicumque, &c. Omnes nautæ, Bithyna navis, est navis, vel Bithyni mercatoris, vel facta in Bithyniâ, regione Asiæ Minoris.

Carpathium, &c. Est maris Me-

diterranei pars ad Ægyptum vergens: ita dicitur ab insulâ, inter Rhodum & Cretam sitâ.

Dacus. Gens bellicosa, ubi nunc Moldavia, Servia, & Bulgaria.

Scythæ. Populi Septentrionales, quorum plaustra vagæ ritè trahunt domos, ut ait lib. 3.

Gestans ahenâ; nec severus.

Uncus abest, liquidumque plumbum. 20

Te spes, & albo rara Fides colit

Velata panno, nec comitem abnegat,

Utrumque mutatâ potentes

Veste domos inimica linquit.

At vulgus infidum, & meretrix retro

25

Perjura cedit: diffugiunt cadis

Cum facie siccatis amici,

Ferre jugum pariter dolosi.

Serves iturum Cæsarem in ultimos

Orbis Britannos, & juvenum recens

30

Examen Eois timendum

Partibus, Oceanoque rubro.

Eheu! cicatricum, & sceleris pudet,

Fratrumque. Quid nos, dura refugimus

Ætas? quid intactum nefasti 35

Liquimus? unde manus juvenus

Metu Deorum continuat? quibus

Pepercit

Eois. Orientalibus. Parthos & Medos intelligit, qui exercitum hunc ducendum in Orientem contra se arbitrabantur, ob Crassum à se ante annos aliquot interfectum. Non ivit Augustus in Angliam, quia legatos Angli misere ad illum de pace. Vide 2. Indicem.

Rubra. Erythraeo, Arabico. Mentatur enim Augustus bellum in Arabes, quod illi anno post tertio intulit.

Eheu, &c. Ex eo quod Cæsar ducat exercitum in Barbaros & disjunctos populos, occasionem sumit belli civilis defensionis, & externi belli laudandi.

Sceleris. Belli civilis scelerati; quod ante annos 12. ortum sub folio Cæsare, vix dum bene copiarum erat.

Fratrumque. In civili bello à fratribus occisorum.

Pepercit aris? O utinam novâ

Incude dissingus retusum in

Massagetis, Arabâsque ferrum!

40

Dissingat. Recudas, reformes;
vel, destruas, ut novos enses &
sanctiores facias, quibus in Massa-
getas utamur.

Retusum. Hebetatos enses in
bello civili, & attritos.
Massagetis. Sânt Scythiæ po-
puli; Arabes verò Asiæ.

O D E XXX.

Plotio Numidæ felicem ex Hispaniâ reditum gratulatur.

ET thure, & fidibus juvat
Placare, & vituli sanguine debito,

Custodes Numidæ Deos;

Qui nunc Hesperia sospes ab ultimâ

Caris multa fodalibus,

Nulli plura tamen dividit oscula;

Quàm dulci Lansiæ, memor

Actæ non alio rege puertæ,

Mutatæque simul togæ.

Cressâ ne careat pulchra dies notâ :

10

Neu promptæ modus amphoræ;

Neu morem in Salium sit requies pedum :

Neu

Metrum idem quod supra Ode 3.

Mutatæ. Togam prætextam ex-
debant anno ætatis 17, quo sume-
bant virilem togam, ac moderatores
puertitæ dimittebant.

Cressâ. Cretensi, hoc est, albâ.
Ethoditæ autem in Cressâ insulâ terra
candida.

Novâ. Lappillo albo. Thracen
notabant felices dies albis calcosis;
Infauftos nigris. Juber igitur hanc
diem Moratus albo lappillo, ut for-
tunatam, notari.

Salium in morem. Ut solent sal-
tare Salli, Martis Sacerdotes; qui
certis diebus saltationem quandam

Neu multi Damalis meri

Bassum Threiciâ vincat amysside:

Neu desint epulis rosæ,

15

Neu vivax apium, neu breve lilium.

exercebant in honorem Martis, ter
pede terram percutientes agilitate
citissimâ.

Multi meri. Damalis ebriosa
mulier.

Amysside. Amyssis pœcolum est
capax, ita dictum Græcâ voce,
quod sine interpiratione haurien-

dum erat. Sententia est: caveat
Bassus, ne ipsum vincat Damalis
potans amyssidem totam. Threï-
ciam vocat, vel quia revera erat
Threïssa, vel quia Thraces ebriosi
ferebantur, & ejusmodi calices uno
haustu sicabant.

ODE XXXI.

Mors Cleopatrar, ab Augusto victæ navali bello.

NUNC est bibendum; nunc pede libero
Pulsanda tellus: nunc Saliaribus

Ornare pulvinar Deorum

Tempus erat dapibus, sodales.

Antehac nefas depromere Cæcubum

5

Cellis

Metrum est idem quod supra
Od. 8.

Saliaribus dapibus. Quas nempe
apponant & instruant Salii sacer-
dotes, de quibus dictum est Ode su-
periori: vel, exquisitis dapibus,
qualibus isti Salii solebant vesci, qui
magnificè & opiparè epulabantur.

Pulvinar. Post victoriam in-
signem aliquam, solebant Romani
Diis suis quasi epulum præbere.
Itaque mensas in templis struebant,

ac dapibus cumulabant; circa men-
sas sternebant lectulos cum pulvina-
ribus, hisque Deorum, quasi convi-
varum, statuas imponebant.

Tempus erat. Jamdudum. Re-
prehendit tarditatem. Jam factum
oportebat.

Antehac. Antequam victa, imò
extincta fuisset Cleopatra.

Cæcubum. Vinum generosum, na-
tum in Cæcubo, Campaniæ monte.

Cellis avitis, dum Capitolio

Regina dementes ruinas,

Funus & Imperio parabat,

Contaminato cum grege turpium

Morbo virorum, quidlibet impotens

Sperare, fortunâque dulci

Ebria, Sed minuit furem

Vix una sospes navis ab ignibus :

Mentemque lymphatam Mareotico

Redegit in veros timores

Cæsar, ab Italiâ volantem

Remis adurgens, accipiter velut

Molles columbas, aut leporem citus

Venator in campis nivalis

Æmonia; daret ut catenis

Fatale monstrum. Quæ generosius

Perire quærens, nec muliebriter

Expavit ensem, nec latentes

Classe citâ reparavit oras.

Ausa & jacentem visere Regiam

Vultu sereno fortis, & asperas

Trafastare serpentes, ut atrum

Corpore combiberet venenum,

Deliberatâ morte ferocior :

Dum, &c. Interea dum regina
Cleopatra dementi & irritò conatu
pararet evertere capitolium, & im-
perium Rom. extinguere.

Capitolio. Templum erat Jovis,
in clivo Tarpeio,

Mareotico. Mareotis est palus in
Ægypto, ubi optimum visum nas-
cebatur.

Æmonia. Thessalix.

Monstrum. Cleopatram.

Sevis

Sævis Liburnis scilicet invidens 30

Privata deduci superbo

Non humilis mulier triumpho.

Liburnis. Navibus angustioribus, dignitatis mulier, capta & Regno in Liburniâ, Illyrici regione, factis. spoliata, instar feminæ privatæ, in *Deduci, &c.* Est autem ordo: Liburnis navibus, tanquam in triumpho, deduceretur. scilicet invidens hanc Cæsari gloriam, ut ipsa, tanti nominis, tantæ

O D E XXXII.

Apparatum convivii frugalem, & minime sumptuosum, sibi placere.

PERSICOS odi, puer, apparatus;

Displicent nexæ philyrâ coronæ:

Mitte sectari, rosa quo locorum

Sera moretur.

Simplici myrto nihil allabores

Sedulus curo: neque te ministrum

Dedecet myrtus, neque me sub arctâ

Vite bibentem.

Metrum idem quod supra Ode 2.

Persicos. Magnificos; quales à

Pueris adhibebantur.

Parr. Servule.

Philyrâ. Est cortex interior ac tenuissimus, ex arbore tiliâ decerp-
tus, qui ductus in tæniâ, necten-
dis horibus servit.

Mitt. Omittite, noli investigare, ubi nascantur rose: tardiores.

Simplici, &c. Ordo est: curo sedulus, ut nihil labores addere pro convivii apparatu ad simplicem myrtum: nihil nisi coronas à myrto volo.

Arctâ. Denis, ambrosiâ.

Q. HORATII FLACCI
C A R M I N U M,
S E U O D A R U M,
LIBER SECUNDUS.

ODE I.

C. Asinium Pollionem monet, ut, omisâ, quam scribebat, de bello civili tragœdiâ, in Remp. potiùs ordinandam incumbat.
Bellum civile deplorat.

MOTUM ex Metello Consule civicum,
Bellique causas, & vitia, & modos,
Ludùmque Fortunæ, gravésque
Principum amicitias, & arma

Nondum expiatis uacta cruoribus,

5

Periculose plenum opus alex

Tractas,

Metrum idem quod supra Ode 3.
lib. 1.

Metum, &c. Ordo est: ô Pollio, insignis mortis præsidium reis, &c. tractas, sive, scribis motum civilem, belli civilis varios ac turbidos eventus, ex Metello Consule, id est, ab eo tempore quo Q. Cæcilius Metellus Celer fuit Consul, qui est annus ab U. C. 694. quo Cæsar, Crassus, &

Pompeius, inito inter se fœdare, de invadendâ Republicâ convenerunt.

Modos. Insidias, rationes, et de liberatione partium.

Principum. Cæsar, Pompeii & Crassi, qui societatem junxerant, Reipublicæ functam. Florum lege, lib. 4. c. 2. 3. & seq.

Plenum opus, &c. Quæ tragœdia aut historia à te suscepta, opus est alex

Traſtas, & incedis per ignes

Suppoſitos cineri doſo.

Paulùm ſeveræ Muſa tragoediae

Deſit theatriſ: mox, ubi publicas

10

Reſ ordinâriſ, grande munuſ

Cecropio repeteſ cothurno,

Inſigne mœſtiſ præſidiuſ reiſ,

Et conſulenti, Pollio, Curia; ;

Cui lauruſ æternuſ honoreſ

15

Dalmatico peperit triumpho.

Jam nunc minaci murmure cornuſ

Perſtringiſ aureſ; jam litui ſtrepuſ;

Jam fulgor armoruſ fugaceſ

Terret equoſ, equitũque vultuſ.

20

Audire magnuſ jam videor ducẽſ,

Non indecoro pulvere ſordidoſ,

Et

aleæ & periculi plenum: de multo-
rum enim ſceleribuſ, qui jam re-
rum potiuntur, ſcribi tuò & im-
punẽ vix poteſt.

Publicaſ, &c. Erat enim tum
Pollio Conſul.

Ordinare. Ut Geſneruſ putat, hic
ſignificat nihil aliud quàm ordinatẽ
reſerre, enarrare reſ geſitaſ.

Grande munuſ. Grande opuſ tra-
goediae faciendæ.

Cecropio cothurno. Tragico more
ac ſtylo. Cothurnuſ erat genuſ cal-
ceamentiſ altiſſiſ, quo actoreſ tra-
goediaſ utebantur. Cecropiuſ
appellatur, id eſt, Athenienſiſ, à

Cecrope Rege Athenaruſ primo;
quiſ tragoediaſ maximẽ Atheniſ vi-
guit, ubi Sophocleſ, Euripideſ, &c.
floruerunt.

Cui lauruſ, &c. Qui de Dalmatiſ
triumphãſi. Sunt autẽm Dal-
matia in Illyrico: quæ regio eſt
in orã maris Adriatici, contra
Italiã.

Jam nunc, &c. Laudat Horatiuſ
hiſtoriam Pollioniſ de bello civili,
tam graphicẽ & ornate ab eo ſcribi
cœpta, ut in illiſ reſ ipſæ geri &
cerni, non narrari & audiri vide-
rentur.

Et cuncta terrarum subacta,

Præter atrocem animum Catonis.

Juno, & Deorum quisquis amicior 25

Afris, inultâ cesserat impotens

Tellure, victorum nepotes

Rettulit inferias Jugurthæ.

Quis non Latino sanguine pinguior

Campus sepulchris impia prælia 30

Testatur, auditumque Medis

Hesperix sonitum ruinæ ?

Quis gurgēs, aut quæ flumina lugubris

Ignara belli ? quod mare Dauniæ

Non decoloravere cædes ? 35

Quæ caret ora cruore nostro ?

Sed ne, relictis, Musa prociæ, jocis,

Cææ retractes munera næniæ :

Mecum

Cuncta terrarum. Cunctas terras. Sic alio loco dixit, *amara curaram*, pro, *amaras curas*, Græco more.

Subacta. A Cæsare domita.

Catonis. Dictus est ille Cato Uticensis ab Uticâ urbe Africæ, in quam cum se post pugnam Pharsalicam coniecisset, audiretque appropinquare Cæsarem, mortem asferre sibi maluit, quam se illi dedere.

Juno, &c. Juno Carthagini, & Africæ impensè favebat, Virg. 1.

Æn. 1. 6. 11.

Jugurthæ. Fuit Jugurtha rex

Numidiæ in Africâ. Is grave bellum gessit cum Metello primùm, mox cum Mario ; demum à Boccho Mauritanix Rege, ad quem confugerat, proditus, in Marii potestatem venit, à quo Romam ductus, & ostentatus in triumpho, in carcere necatus est, anno U. C. 648. Sallustium adi.

Daunia cædes. Italarum. Daunus Rex fuit Apuliæ, quæ Italiæ pars est.

Cææ næniæ munera. Dicuntur næniæ Cææ ; quia Simonides earum auctor natus est in Cæo insulâ

Mecum Dionæo sub antro

Quære modos levare plectro.

40

fulâ maris Ægæi, prope Eu-
beam,Dionæo. Veneri sacro. Venus
diſta eſt Dione.

O D E II.

Laus liberalitatis.

NULLUS argento color eſt avaris
Abdito terris, inimice lamnæ,

Crispe Salluſti, niſi temperato

Splendeat uſu.

Vivet extento Procleius ævo,

5

Notus in fratres animi paterni:

Illumaget pennâ metuente ſolvi

Fama ſuperſtes.

Latiùs regnes avidum domando

Spiritus,

Metrum idem quod ſupra Ode 1.
Lib. 1.*Nullus, &c.* Ordo eſt: 8 Crispe
Salluſti, inimice lamnæ nullus eſt
argento abdito in avaris terris color,
niſi uſu temperato ſplendeat.*Crispe Salluſti.* Fuit Criſpi Sal-
luſtii hitorici ex ſore nepos.*Extento ævo.* Id eſt, producto
uſque ad ſeram poſteritatem: im-
mortalis erit Procleii fama & me-
moria.*Procleius.* Fuit Equeſ Romanus,
Auguſto carus: ejus fratres, Scipio,& Muræna, cùm ob arma in bello
civili contra Auguſtum geſſa, patri-
monio ſuo ſpoliati fuiſſent, Procu-
leius bona ſuo de integro æquis par-
tibus cùm ipſis diviſit, inſtar patriæ
amantiſſimi.*Animi fraterni.* Intellige cauſâ
animi, i. e. amoris. Pland Horati-
anum eſt. Sic Statius *noti ope-
rum.* *Giſur.**Lybiam.* Regionem Africæ, prope
Ægyptum.*Remotis.* A Lybiâ diſſitiis.

Spiritum, quàm si Lybiam remotis p. 10

Gadibus jungas, & uterque Pœnus

Serviat uni.

Crescit indulgens sibi dirus hydrops;

Nec sitim pellit, nisi causa morbi

Fugerit venis, & aquosus albo 15

Corpore languor.

Redditum Cyri folio Phraaten

Diffidens plebi, numero beatorum

Eximit virtus; populùmque falsis

Dedocet uti 20

Vocibus, Regnum & diadema tutum

Deferens uni, propriamque laurum,

Quisquis ingentes oculo lre torto

Spectat acervos.

Gadibus. Gades insula & urbs folio. Sententia est: homines vir-
est, in ultimâ Hispaniâ ad meri- tute præditi, ab stolidâ vulgi opi-
diem. nione dissentientes, excerpunt è nu-
mero beatorum, felicem non putant

Uterque Pœnus. Tum qui est in idcirco Phraaten, quod in solium
Africâ, tum qui in Hispaniâ. Nam Cyri fuerit institutus.

Phraates. Phraates, Rex Par-
Carthaginenses Hispaniam partem thorum. Console Indicem 11.
diu obtinuerunt, urbemque no- Odarum, ad an. U. C. 733. Vide
mine Carthaginem in eis condi- etiam Justinum, lib. 42. c. 5. Di-
derunt, quæ Carthago Nova dicta citur autem, *Cyri folium*, quia Reg-
est. num Parfarum, à Cyro fundatum,
à Parthis postea occupatum fuit.

Redditum, &c. Ordo est: vir-
tus, diffidens plebi, eximit numero
beatorum Phraaten, redditum Cyri

O D E III.

Mentis æquabilitas ubique servanda. Mortis necessitas.

ÆQUAM memento rebus in arduis
Servare mentem; non secus in bonis
Ab insolenti temperatam

Lætitiâ, moriture Delli;

Seu mœstus omni tempore vixeris :

Sen te in remoto gramine per dies

Festos reclinatum beâris

Interiore notâ Falerni ;

Quâ pinus ingens, albâque populus,

Umbram hospitalem consociare amant

Ramis, & obliquo laborat

Lympha fugax trepidare rivo.

Huc vina, & unguenta, & nimium breves

Flores amcenæ ferre jube rosæ ;

Dum res, & ætas, & sororum

Pila trium patiuntur atra.

Cedes cœmptis saltibus, & domo

Villâque, flavus quam Tiberis lavit,

Cedes ; & extructis in altum

Divitiis potietur hæres.

Métrum idem quod supra Ode 3.
Lib. 1.

Delli. Fuit historicus, & orator
insignis.

Interiore, &c. Falerno optimo
& vetustissimo. Amphoris vini,

quas servatos Romani vellent, no-
tam sponnebant in operculo, quæ
indicaret quod vinum esset, quo
anno & Consule conditum.

Sororum trium. Parcarum.

Divésne prisco natus ab Inácho

Nil interest, an pauper, & infimâ

De gente sub Dio moreris,

Viſtina nil miſerantis Orci.

Omaes eòdem cogimur; omnium

25

Verſatur urna ſeriùs ocyùs

Sors exitura, & nos in æternum

Exilium impoſitura cymbæ.

Inacho. Fuit Inachus Rex Argivorum, Abrahami æqualis, aut etiam illo superior; cujus filia Iſ fabulis celebrata eſt. Floruit circa annum mundi 2200.

Sub Dio. Sub nudo & aperto Cælo.

Eòdem cogimur. Eundem in lo-

cum compellimur, orcum nempe, ac tumultum.

Verſatur. Agitur.

Et nos in æternum, &c. Et quæ nos impoſitura eſt cymbæ Charontis; ut in æternum exilium ab eo deportemur, nempe ultra Stygem, in Inferos.

ODE IV.

Tiburinae, & Tarentinae regionis amoenitatem laudat & ibi se & vivere
& mori, quam alibi uspiam, malle.

S EPTIMI, Gades aditūre mecum, &
Cantabrum indoctum jugā ferre nostra, &
Barbaras Syrtes, ubi Maura semper

Æstuat unda :

Tibur, Argeo positum colonis,

Sit meæ sedes utinam fenestra !

Sit modus lassio maris, & viarum,

Militiæque !

Unde si Parcæ prohibent iniquæ ;

Dulce

Metrum idem quod Ode 1.
Lib. 1.

Septimi. Fuit ille Romanus
Eques, idemque poëta bonus, Au-
gusto carus, amicus Horatii.

Gades. Vide Oden 2. hujus
libri.

Aditūre, &c. Qui mecum iturus
es in Gades ; nempe cum Augusto,
qui anno U. C. 728. bellum Hispa-
niæ intulit ; quò secuturi cum erant
Septimus, & Horatius. Vel ; qui
paratus es me amicum tuum sequi
in ultimas terrarum oras, ad ipsos
usque Gades, Syrtisq̃ue, &c. Et
verò Augustus, Cantabros petens,
non erat in Lybiam, aut Gades itur-
rus, nisi longo admodum itinere, &
poëtico.

Cantabrum. Cantabri sunt His-
paniæ populi, ubi nunc Biscaya,

Hispanorum ultimi à Romanis do-
miti ; eos Augustus debellavit, anno
U. C. 741. Vide H. Indicem
Odarum.

Syrtes. Loca sunt arenosa, &
periculosa, in Africæ littore.

Maura. Propriè dicendum esset,
Lybica ; quia Syrtes duæ, major &
minor, procul absunt à Mauritaniâ ;
sunt in eadem tamen orâ mari-
timâ.

Tibur. Est urbs Italiæ amœna,
condita olim à Tibare, homine
Græco, qui Argis profectus in Ita-
liam venit.

Argo. Argivo. Argos est urbs
primaria Peloponnesi.

Unde, &c. Quo ex loco, id est,
à Tibure, si me Parcæ prohibent,
arcēntque, petam flumen Gæmum,
celebre ob oves pellitas ; petam
agros,

ODARUM LIBER II.

67

Dulce pellitis ovibus Galæsi

10

Flumen, & regnata petam Laconi

Rura Phalanto.

Ille terrarum mihi præter omnes

Angulus ridet, ubi non Hymetto

Mella decedunt, viridique certat

15

Bacca Venafro:

Ver ubi longum, tepidâsque præbet

Jupiter brumas; & amicus Aulon

Fertili Baccho minimùm Falernis

Invidet uvis.

20

Ille te mecum locus, & beatæ

Postulant arces: ibi tu calentem

Debitâ sparges lachrymâ favillam

Vatis amici.

agros, ubi Phalantus Lacôn regnavit. Tarentum describit, prope Galæum flumen situm, in Calabria.

Pellitis ovibus. Oves Tarentinæ, propter lanæ bonitatem, pellibus & quasi vestibus utebantur, ne ipsarum lana inquinaretur.

Phalanto. Lacedæmonius dux fuit, qui cum Spartanis Italiam petens, Tarentum occupavit.

Ridet. Placet.

Hymetto. Mons est Græciæ, prope Athenas, ubi mel optimum, apes lectissimæ.

Decedunt. Cedunt.

Bacca, &c. Oliva: ubi olivæ nascuntur pæres Venafanis. Est Venafrum, Campaniæ in Italiâ oppidum, ubi olivæ præstantes.

Aulon. Mons est vini ferax, in Calabria.

Minimùm, &c. Id est, uvæ fert non deteriores iis, quæ nascuntur in Falerno, monte Campaniæ: invidetur enim melioribus.

Arce. Colles, quibus Tibur est impositum.

ODE V.

Pompeio Varo, in patriam post bellum civile redeunti, gratulatur.

O Sæpè mecum tempus in ultimum
 Deducte, Bruto militiæ duce,
 Quis te redonavit Quiritem
 Diis patriis, Italôque Cælo,
 Pompei, meorum prime sodalium ?
 Cum quo morantem sæpè diem mero
 Fregi, coronatus nitentes
 Malobathro Syrio capillos ?
 Tecum Philippos, & celerem fugam
 Sensi, relicta non benè parmula ;
 Cùm fracta virtus, & minaces
 Turpe solum tetigere mento.

Sed me per hostes Mercurius celer

Denso

Metrum idem quod Ode 3. lib. 1. *lis darem. Vide Oden 1. Libri 1. Nec partem solido, &c.*

Tempus, &c. Qui sæpè adductus es mecum in ultimum vitæ diem & periculum, quando, Bruto & Cassio ducibus, contra Augustum arma ferebamur.

Quiritem. Civem Romanum. Veniam ab Augusto impetraverat ille Varus; quam nisi exoravisset, exul, privatus jure civitatis, & hostis patriæ vixisset.

Morantem. Longiorem, ut dies æstivi sunt.

Mero fregi. Ita divisi, ut meliorem partem vino tecum & potu-

Malobathro. Est Malobathrum, folium quoddam, sive frutex, referens nardi odorem, cujus magna copia in Syria: exprimitur ex eo liquor, seu oleum odoratissimum.

Tecum, &c. Interfui tecum pugnae commissa ad Philippos, urbem Thessaliam; & tecum è pælio fugi, clypeo turpiter abjecto. Vide 11. Indicem Odarum U. C. 712.

Cùm fracta virtus. Quando nostri exercitus vires fractæ fuerunt.

Mercurius. Virorum doctorum patronus.

Denso paventem sustulit aëre :

Te rursus in bellum resorbens

15

Unda fretis tulit æstuosis.

Ergo obligatam redde Jovi dapem ;

Longaque fessum militiâ latus

Depone sub lauru meâ, nec

Parce cadis tibi destitatis.

20

Oblivioso lævia Massico

Ciboria exple ; funde capacibus

Unguenta de conchis. Quis udo

Deproperare apio coronas,

Curâtve myrto ? Quem Venus arbitrum

25

Dicet bibendi ? Non ego saniûs

Bacchabor

Denso aëre. Circumfusâ nube ut fortirentur tesseris, quis bibendi
tectum. Sic Homerus fingit serva- esset arbiter. Venus vocabatur tes-
tum Æneam ab Apolline, Paridem serarum jactus felicissimus, ac tes-
à Venere, &c. seras tres, singulas punctis sex no-
tas, ponebat: infelicissimus contrâ,

Te rursus, &c. Tu, cæcis Bruto qui nôtatas, afferebat singulas unico
& Cassio, ad Pompeium filium in puncto, & canis vocabatur. In
Siciliam perrenisti, reliquias belli talis (quæ officula vocant Galli)

Lævia. Attrita sæpè bibendo: Venus, seu jactus ille felix, tum
terfa & nitida. erat, cum tali quatuor (totidem

Massico. Vino Campani gene- enim vulgò mittebantur) singuli
roso. diversis notati punctis jaciebantur.

Ciboria. Pocula capaciora. Vide libr. 1. Od. 4. Porro Ro-

Exple. Exhausti.

Deproperare, &c. Citò contexere.

Quem Venus, &c. Quis nostrum præfideret, qui quid, quoties, quo-
erit, quem jactus Veneris magistrum modo biberetur, ediceret; & illæ
convivii creabit, qui regna vini tes- arbititer bibendi dicebatur.
seris fortiat? Nam id moris erat,

Bacchabor Edonis: recepto

Dulce mihi furere est amico.

Edonis. Thracibus, qui bibaciores erant. Edon mons est Thraciæ; unde vicini populi Edoni sunt vocati.

Furere. Εἶναι θύμῳ μαγνῆσαι, *Anacreon.*

O D E VI.

Monet amicum suum Valgium, ut mortem filii sui desistere aliquando desinat.

NON semper imbres nubibus hispido
Manant in agros, aut mare Caspium
Vexant inæquales procellæ

Usque: nec Armeniis in oris,

Amice Valgi, stat glacies iners

5

Mentes per omnes; aut Aquilonibus

Querceta Gargani laborant,

Et folia viduantur orni.

Tu semper urges flebilibus modis

Mythen ademptum; nec tibi, Vespero

10

Surgente, decedunt amores,

Nec rapidum fugiente Solem.

At

Metrum idem quod supra.

Caspium. Supra Perfidem est, in Asiâ, ad Septentrionem.

Usque. Semper.

Armeniis, oris. Armenia est regio Asiæ, circa Taurum montem.

Gargani. Mons est Apuliæ.

Laborant. Agitantur.

Urges. Prosequeris, desites lugubri carmine. Erat enim iste T. Valgius poeta insignis, de quo Tibullus ita canit: *Valgius, æternæ propius non aliter Homero.*

Mythen. Proprium est nomen pueri, & s. Filii mortui.

At non ter ævo functus amabilem

Ploravit omnes Antilochum senex

Annos; nec impubem parentes

15

Troïlon, aut Phrygiæ sorores,

Flevire semper. Define mollium

Tandem querelarum; & potius nova

Cantemus Augusti trophæa

Cæsaris; & rigidum Niphaten,

20

Medumque flumen, gentibus additum

Victis, minores volvere vortices;

Intrâque præscriptum, Gelonos

Exiguus equitare campis.

Ter ævo, &c. Nestor, qui tres hominum ætates vixit; nampe annos trecentos, ut quidam volunt; vel nonaginta, ut alii, qui ætatem definiunt spatio annorum 30.

Antilochum. Filium suum, à Memnone interfectum, in bello Trojano.

Parentes. Priamus, & Hecuba.

Sorores. Cassandra, Polixena, &c.

Querelarum. Verba desinendi, apud Græcos, genitivo junguntur; quo more, vocem, *desino*, hic Horatius posuit.

Niphatem. Armeniæ fluvium, & montem,

Medum flumen. Euphraten.

Gentibus, &c. Victum & committum pariter cum Parthis, Scythiis, Armeniis.

Volvere, &c. Reflex ad vocem quæ præcessit, *cantemus*.

Intrâque præscriptum. Subaudi, spatium. Dicamus Gelonos, intra terminos sibi ab Augusto definitos se continere, neque ultra campos exiguos excursare & equitare, quos ne præterirent, vetuit. Geloni autem sunt Scythiæ populi, qui se in Armeniam effuderant.

O D E VII.

Diligenda mediocritas: animi æquitas ubique retinenda.

RECTIUS vives, Licini, neque altum
Semper urgendo, neque, dum procellas
Cautus horrescis, nimum premendo

Littus iniquum.

Auream quisquis mediocritatem

5

Diligit, tutus caret obsoleti

Sordibus tecti, caret invidendâ

Sobrius aulâ.

Sæpius ventis agitur ingens

Pinus; & celsæ graviore casu

10

Decidunt turres, feriuntque summos

Fulmina montes.

Sperat infestis, metuit secundis,

Alteram sortem benè præparatum

Pectus: informes hyemes reducit

15

Jupiter, idem

Summovet. Non, si malè nunc, & olim

Sic erit. Quondam citharâ tacentem

Suscitat

Metrum idem quod supra Ode 2.
Lib. 1.

Licini. Scripta fuit hæc Ode ad
Licinium Varronem Murænam, ut
habent optimi codices. Is fuit fra-
ter Terentii, uxoris Mæcenatis, &
Proculeii, de quo mentio fit Ode 2.
hujus libri. Licinii bona sisco ad-
dicta fuerant; quæ partes Reip.

contra Augustum secutus fuisset:
eum Horatius prudenter consolatur.

Premendo. Stringendo.

Iniquum. Asperum, periculosum,
ob vada & saxa.

Quondam, &c. Apollo non sem-
per exitialem arcum tendit, ut ho-
mines interficiat; sed interdum ci-
tharâ canit, & feriatur cum Mûsis,

Suscitat Musam, neque semper arcum

Tendit Apollo.

20

Rèbus angustis animosus, atque

Fortis appare; sapienter idem

Contrahes vento nimium secundo

Turgida vela.

O D E VIII.

Omittendæ curæ inutiles; genio tantisper indulgendum.

QUID bellicosus Cantaber, & Scythes,
Hirpine Quincti, cogitet, Adriâ

Divisus objecto, remittas

Querere; nec trepides in usum

Poscentis ævi pauca. Fugit retro

5

Levis juvenas, & decor, aridâ

Pellente lascivos amores

Cantæ, facilémque somnum.

Non semper idem floribus est honos

Vernis; neque uno Luna rubens nitet

10

Vultu. Quid æternis minorem

Consiliis animum fatigas?

Cur

Metrum idem quod supra Ode 8.
Lib 1.

Cantaber. Hispaniæ populus, ab Agrippâ domitus, anno ab U. C. 734. Octo post annis circiter, Scythæ bellum agitarunt. Vide Oden 4. hujus libri. Scythæ sunt populi Europæ, ad Septentrionem, ubi nunc est Polonia, Moscovia, &c.

Objecto. Mære Adriaticum, quasi vallum est objectum Scythiis, ne impetum faciant in Italiam. Est Adria, sive Hadria, sinus maritimus inter Dalmatiam & Italiam: ita dictus ab urbe ejusdem nominis, in intimo sinu, prope Venetias positâ.

Honos. Pulchritudo.

Quid æternis. Et. Ordo est: quid

Cur non sub altâ vel platano, vel hac

Pinu jacentes sic temerè, & rosâ

Canos odorati capillos, 15

Dum licet, Assyriâque nardo,

Potamus uncti? Dissipat Evius

Curas edaces. Quis puer ocyus

Restinguet ardentis Falerni

Pocula prætereunte lymphâ? 20

quid fatigas & vexas animum tuum *Evius. Bacchus,*
 æternis consiliis, quibus minor & *Restinguet pocula. Vinum Faler-*
 impar est? *num temperabit, aquâ admixtâ.*

Sic temerè. Ut casus tulerit, ut
cuique libuerit.

ODE IX.

Respondet Mæcenati, à quo invitatus fuerat ad scribendas res præclarè
 gestas Romanorum, maximè Augusti.

NOLIS longa ferre bella Numantiz,
 Nec dirum Hannibalem, nec Siculum mare
 Poeno purpureum sanguine, mollibus
 Aptari citharæ modis;

Nec

Metrum idem quod Ode 5. Lib. tium dedit bello Punico secundo,
 anno U. C. 536.

Numantiz. Urbs erat Hispaniz,
 Scipione Africano solo æquata,
 postquam omnes ejus cives, nullo
 superstitio, sibi necem conscivissent,
 anno U. C. 621. ab eversa per eun-
 dem Scipionem Carthaginè, 14.

Hannibalem. Qui causam & ini-
 tium dedit bello Punico secundo,
 anno U. C. 536.

Siculum mare, &c. Siculi à Ro-
 manis sæpè, imprimis bello primo
 Punico, victi navalibus præliis
 fuere.

Lapithar. Thessaliz populos;
 de quibus vide libri primi Oden
 16.

Nec sævos Lapithas, & nimium mero

5

Hylæum; domitòsque Herculeâ manu

Telluris juvenes, unde periculum

Fulgens contremuit domus

Saturni veteris. Tūque pedestribus

Dices historiis prælia Cæsaris,

10

Mæcenas, melius, ductâque per vias

Regum colla minacium.

Me dulces dominæ Musa Lycimniæ

Cantus, me voluit dicere lucidum

Fulgentes oculos, & benè mutuis

15

Fidum pectus amoribus.

Quam nec ferre pedem dedecuit choris,

Nec certare joco, nec dare brachia

Ludentem nitidis virginibus, sacro

Dianæ celebris die.

20

Num tu, quæ tenuit dives Achæmenes,

Aut

Nimium mero. Vini largitûs hausto
ferum & impotentem: erat Hylæus
unus è Centauris.

Telluris juvenes. Gigantes.

Unde. A quibus Gigantibus.

Domus Saturni. Cælum.

Pedestribus historiis. Proâ scriptis.

Per vias. Romæ: maximè per
viam sacram, per quam in Capito-
lium triumphantes vehebantur.

Me, &c. Ordo est: Musa me
voluit dicere, & emissis bellicis ar-
gumentis, celebrare potiùs Lyciniæ
canoram, vocem, formam, fideli-
tatem.

Lucidum. Pro, lucidè: neutra

enim adjectivorum apud Latinos,
itidem ut apud Græcos, sæpè usur-
pantur pro adverbis: sic, dulce ri-
dens, pro dulciter: torva tuens,
pro torvè, &c.

Ludentem. Saltantem. Sic Vir-
gilius dixit, ludere in numerum,
pro saltare,

Num tu, &c. Nónne libenter
vells dare & permutare omnia, quæ
Achæmenes (Rex Persarum ditissi-
mus) olim obtinuit & possedit, aut
opes Mygdonis Regis Phrygiæ, aut
Arabum divitias, pro uno Liciniæ
crine aut Cincinnulo?

Aut pinguis Phrygiæ Mygdonias opes,
 Permutare velis crine Lycimniæ,
 Plenas aut Arabum domos?

O D E X.

Diræ in arborem, cujus casu pæne oppressus fuerat. Mors improvisa ferè
 semper ingruit. Sapphûs, & Alcæi laudes.

ILL E & nefasto te posuit die,
 Quicumque primùm sacrilegâ manu
 Produxit arbos, in nepotum
 Perniciem, opprobriûmque pagi :

Illum & parentis crediderim sui 5
 Fregisse cervicem, & penetralia
 Sparfisse nocturno cruore

Hospitis : ille venena Colchica,
 Et quicquid usquam concipitur nefas,
 Tractavit, agro quî statuit meo 10

Te, triste lignum, te caducum
 In domini caput immerentis.

Quid quisque vitet, numquam homipi fati
 Cautum est in horas. Navita Bosphorum

Pœnus

Metrum idem quod supra Ode 8.
 Lib. 1.

Penetralia, &c. Interiorẽ partem domûs noctu inquinasse sanguine hospitis à se occisi. Jus hospitii maximè sanctum habebatur : itaque gravissimum erat scelus necare hospitem.

Colchica. Colchis est Asia regio, prope Pontum, ubi venena nascuntur.

Caducum. Quod cecidisti.

Bosphorum. Est fretum angustum, & periculosum, inter Pontum Euxinum, & Propontidem : Helle-
 spontus alio nomine, vulgò Bospho-
 rus

ODARUM LIBER II.

77

Pœnus perhorrescit, neque ultra

15

Cæca timet aliunde fata.

Miles sagittas, & celerem fugam

Parthi; catenas Parthus, & Italum

Robur: sed improvifa lethi

Vis rapuit, rapietque gentes.

20

Quàm pœnè furvæ regna Proserpinæ,

Et judicantem vidimus Æacum!

Sedèsque descriptas piorum, &

Æoliis fidibus querentem

Sappho puellis de popularibus!

25

Et te sonantem pleniùs auro,

Alcæ, plectro, dura navis,

Dura fugæ mala, dura belli!

Utrumque sacro digna silentio

Mirantur umbræ dicere: sed magis

30

Pugnas

rus Thracius dicitur. Est etiam Bosphorus Cimmerius, inter Pontum Euxinum, & Meotidem paludem.

Pœnus. Carthaginienſis: pro quolibet ponitur navitâ.

Æacum. Tres erant apud Inferos noti iudices; Minos, Æacus, & Radamanthus.

Descriptas. Illis à Platone attributas.

Æoliis. Sappho fuit pœtria, oriunda à Lesbos insulâ, in quâ urbes quædam Æolicæ ditionis erant.

Sappho. Est accusativus Græcus: Sapphonem.

Querentem. Ab iis enim multa in Sappho dicta erant contumeliosè.

Popularibus. Ejusdem populi, & loci.

Plectro. Alcæus habet stylum grandiore & pleniorẽ quàm Sappho.

Alcæ. Fuit Alcæus pœta Lyricus, ejusdem insulæ ac Sappho, & urbis Mitylenes civis, in eisdem insulâ.

Utrumque. Sapphonem, & Alcæum.

Sacro. Religioso, quali divinæ res & sacræ audiuntur.

Pugnas, & exactos tyrannos,

Densum humeris bibit aure vulgus.

Quid mirum, ulsi illis carminibus stupens

Demittit atras bellua centiceps

Aures? & intorti capillis

35

Eumenidium recreantur angues?

Quin & Prometheus, & Pelopis parens,

Dulci laborum decipitur sono:

Nec curat Orion leones,

Aut timidus agitare lyncas.

40

Exactos, &c. Pulsos. Attentia audiunt Alcæum, propter argumenti quod canit, gravitatem, cum describit pulsos à Lesbæ Tyrannos, &c.

Densum humeris. Halitus humeros densatos & pressos, ut sit in conferta multitudine.

Centiceps. Tria vulgus capita Cerebero affingunt poetæ, in terdum cernens.

Eumenidium. Furiarum.

Prometheus. Iapeti filius; qui quoddam ignem hominibus ab Diis iratis ereptum restituisse, admotus ad cursum Solis tædæ, detrusus est ad Inferos; ubi vultur ejus jecur immortale rodit.

Pelopis partem. Tantalus, qui mediis in aquis sitit, &c.

Dulci, &c. Ordo est: laborum decipitur, id est, obliviscitur, seu, nullo suarum pœnarum sensu afficitur, dulci sono, hoc est, ob dulcia Alcæi carmina. *Decipi laborum,* Græca locutio est: apud Græcos enim verbum, falli, decipi, sumitur pro, oblivisci, & genetivo jungitur.

Orion. Venator, dum viveret, insignis, eandem artem apud Inferos agitare dicitur; quam tamen libenter omittit, ut Alcæum audiat.

Lyncas. Lynx, fera est cervo similis, variâ & maculosâ pelle, oculis acutissimis.

O D E XI.

Brevitas vitæ ; mortis necessitas.

EHEU, fugaces, Postume, Postume,
Labuntur anni : nec pietas moram

Rugis, & instanti fenestæ

Afferet, indomitæque morti.

Non si trecentis, quotquot eunt dies,

5

Amice, places illachrymabilem

Plutona tauris ; qui ter amplum

Geryonen, Tityonque tristi

Compescit undâ, scilicet omnibus,

Quicunque terræ munere vescimur,

10

Enavigandâ, sive Reges,

Sive inopes erimus coloni.

Frustra cruento Marte carebimus,

Fractisque rauci fluctibus Adriæ :

Frustra per autumnos nocentem

15

Corporibus metuemus Austrum.

Visendus ater flumine languido

Cocytus errans, & Danaï genus

Infame,

Metrum idem quod Od. 3. Lib.
1.

Ter amplum. Tricorporem. Fuit
Geryon Hispaniæ Rex, ut ajunt ;
qui, quod insulas tres, aut tres pro-
vincias obtineret, fictus est à poëtis
habere tria corpora inter se juncta ;
ab Hercule occisum ferunt.

Tytion. Fuit Tytius ille, unus è
Gigantibus, de quo Virg. lib. 6.
Ejus præcordia semper renascentia
aquila lacinat.

Cocytus. Inferorum fluvius. *Flu-
mine languido*, id est, fluctu, motu
lento.

Danaï genus. Danaïdes, filię
Danaï;

Infame, damnatusque longi

Sisyphus Æolides laboris.

20

Linquenda tellus, & domus, & placens

Uxor: neque harum, quas colis, arborum

Te, præter invisas cupressos,

Ulla brevem dominum sequetur.

Absumet hæres Cæcuba dignior,

25

Servata centum clavibus, & mero

Tinget pavementum superbum,

Pontificum potiore cœnis.

Danai; quæ, quædã suos sponso,
Ægypti patrui sui filios, interemif-
sent, eã damnatæ poenâ suat, ut
aquam immittant in dolium per-
tufum.

Sisyphus. Æoli filius; qui sax-
um in cacumen montis propellit,
quod semper suâ sponte devolvatur,
longo labore & irritò.

Laboris. Verba damnandi, ut
pueri nōrunt, cum genitivo etiam po-
nuntur: damnari labore, & laboris.

Cupressus. Cupressini rami fige-
bantur pro foribus ejus domus in
quâ quis diem obiisset.

Cæcuba. Vina generosa, nata in
Cæcubis agris Campaniæ Italiæ.

Pontificum, &c. Meliore quàm
cœnæ integræ Pontificum, seu vi-
num, quædã datur in cœnis Pontifi-
cum. Salios intelligit, qui lautè
admodum, certis præsertim diebus,
epulabantur. Vide Oden 30.
Lib. I.

O D E XII.

In seculi sui luxum.

JAM pauca aratro jugera Regiæ
Moles relinquent: undique latiùs
Extenta visentur Lucrino

Stagna lacu; platanúsque cælebs
Evincet ulmos: tum violaria, &
Myrtus, & omnis copia narium,
Spargent olivetis odorem.

Fertilibus domino priori.
Tum spissa ramis laurea fervidos
Excludet ictus. Non ita Romuli
Præscriptum, & intonsi Catonis

Auspiciis, veterúmque normâ.
Privatus illis census erat brevis,
Commune magnum: nulla decempedis
Metata privatis opacam

Porticus excipiebat Arcton.
Nec fortuitum spernere cespitem
Leges finebant; oppida publico

Sumptu

Metram idem quod supra Ode 8.
Lib. I.

Jam pauca, &c. Edificia superba, & magnis molibus ac substructionibus, Regiarum instar ædium, extructa, relinquent brevi pauca, quæ arari possint, jugera.

Lucrino lacu. Est ille in sinu Baiano, prope lacum Avernum.

Decempedis, &c. Decempeda, est

pertica, seu mensura 10 pedum: vocat illas privatas, quasi diceret, non habebant privati, ut nunc sit, porticus oppositus Septentrioni, & decempedis metatas.

Arcton. Significat ventum frigidum, à Septentrione, & Arcton flantem, quo æstivi calores lenirentur, & cui obversa erat porticus, ut exciperet auram frigidam.

Sumptu jubentes, & Deorum
Templa novo decorare faxo.

20

O D E XIII.

Animi tranquillitatem, non opibus aut honoribus, sed eorum contemptu comparari.

O Tium divos rogat in patenti
Prensus Ægeō; simul atra nubes
Condidit Lunam, neque certa fulgent
Sidera nautis:
Otium bello furiosa Thrace;
Otium Medi pharetrâ decori,
Grosphæ, non gemmis, neque purpurâ ve-
nale, nec auro.
Non enim gazæ, neque Consularis
Summovet lictor miseros tumultus
Mentis, & curas laqueata circum
Tecta volantes.
Vivitur parvo benè, cui patrum
Splendet in mensâ tenui salinum:

5

10

Nec

Metrum idem quod supra Ode 2. clara. Sensus est: Thraces otium pariter expetunt.

Lib. 1. *Prensus.* Homo, nauta, tempest. *Medi.* Prope Persidem habitant: tate subitâ deprehensus, in vasto in Asiâ.

Lictor. Erat publicus minister,

Ægeō. Mare Ægeum est: in quo qui Magistratibus præibat, ac fasces ter Græciam, & Minorem Asiam, præfererat, &c. Illius munus erat:

Oriam, &c. Subaudi, rogat Deos. submovere populum, ut eunti Con-

Thræce autem idem est ac Thracia, suli via non occluderetur, tumul-

Europæ regio, supra Græciam, & tum cohibere, &c.

Ægeum mare sita, belli artibus

ODARUM LIBER II.

83

Nec leves somnos timor, aut Cupido

15

Sordidus aufert.

Quid brevi fortes jaculamur ævo

Multa? quid terras alio calentes

Sole mutamus? patriæ quis exul

Se quoque fugit?

20

Scandit æratas vitiosa naves

Cura, nec turmas equitum relinquit,

Ocyor cervis, & agente nimbos

Ocyor Euro.

Lætus in præsens animus, quod ultra est,

25

Oderit curare, & amara lento

Temperet risu: nihil est ab omni

Parte beatum.

Abstulit clarum cita mors Achillem;

Longa Tithonum minuit senectus:

30

Et mihi forsan tibi quod negarit,

Porriget hora.

Te greges centum, Siculæque circum

Mugiunt vaccæ; tibi tollit hinnitum

Apta

Cupido sordidus. Avaritia.

Quid terras, &c. Cur, quæstus
& lucri scilicet causâ, migramus in
longinquas oras, calidiores, aut fri-
gidiores, ubi Sol proinde alius vide-
tur esse, atque est in patriâ nostrâ,
quam relinquimus?

Agente, &c. Nubes propellente
Est Eurus, ventus flans ab Oriente.

Oderit. Fugiat, caveat.

Tithonum. Fuit Tithonus, Au-

roræ maritus: cui cum vitam lon-
gissimam, imò ipsam immortalita-
tem, uxor à Jove exorâisset, gravi &
molestâ senectute confectus est; ita
ut, exsiccat corpore, membrisque
contractis, ab eodem Jove petierit
ut in cicadam mutaretur.

Porriget hora. Occasio, tempus.

Siculæ. Pingues: quis in Siciliâ
erant late pascua; vel, quia Oros-
phus ipse ager in Siciliâ habebat.

Apta quadrigis equa; te bis Afro

35

Murice tinctæ

Vestiant lanæ: mihi parva rura, &

Spiritum Gratiæ tenuem Camœnæ

Parca non mendax dedit, & malignum

Spernere vulgus.

40

Murice. Pisciculo, cujus è san- murices optimi capiebantur, ut in
guine, aut tabo, sit purpureus Tyrio.

Rura. Villam in agro Sabino.

Non mendax. Quæ meis votis
tur. In Africæ autem littore, respondet, vel inevitabilis.

ODE XIV.

Mæcenatem, de morborum & senectutis incommodis querentem,
consolatur; eique se superstitem fore negat.

CUR me querelis examinas tuis?

Nec Dīs amicum est, nec mihi, te prius

Obire, Mæcenas, mearum

Grande decus columénque rerum.

Ah! te mæx si partem animæ rapit

5

Maturior vis, quid moror altera,

Nec carus æquæ, nec superstes

Integer? ille dies utramque

Ducet ruinam. Non ego perfidum

Dixi sacramentum: ibimus, ibimus,

10

Utrumque

Mætrum idem quod supra Ode 8. volens promiss, nos unâ ituros ad
Lib. 1. tumulum.

Amicum est. Gratum est.

Sacramentum. Propriâ est jura-

Non ego, &c. Non temerè ju- menti formula, quam dicant mi-
rari, non animo perfido, & pejerare liter, cùm nomen militiæ dant.

Utrumque præcedes, supremum

Carpere iter comites parati.

Me nec Chimææ spiritus igneæ,

Nec, si refurgat centimanus Gyas,

Divellet unquam: sic potenti

15

Iustitiæ, placitumque Parcis.

Seu Libra, seu me Scorpius aspicit

Formidolosus, pars violentior

Natalis horæ, seu tyrannus

Hesperie Capricornus undæ:

20

Utrumque nostrum incredibili modo

Consentit astrum. Te Jovis impio

Tutela Saturno refulgens

Eripuit,

Chimæra. Fuit mons in Lyciâ flammæ evomens: monstrum finxerunt poëtæ, capite leonino, caprino ventre, draconis caudâ.

Gyas. Unus è Gigantibus, quem centum habuisse manus fingunt poëtæ.

Iustitiæ. Quasi postulare æquitas ac iustitia, ut duo amici conjunctissimi non nisi eodem tempore morerentur.

Libra Scorpius. Sunt duo signa Celestia, septimum, & octavum in Zodiaco,

Aspicit. Mihi nascenti præfuit.

Pars violentior, &c. Qui Scorpius, ex omnibus astris, quæ locum in meo habent horoscopo (id enim sonat *hora natalis*) est inimicissimum fidus.

Capricornus. Signum decimum

Zodiaci. Putant astrologi Capricornum Occidentali terrarum parti maximè dominari, vimque in eâ suam imprimis exercere, tempestates excitando, &c. unde dicitur hîc tyrannus maris Hesperii, id est, Occidentalis, ab Hespero, stellâ vespertinâ.

Utrumque, &c. Ordo est: five ego sub Librâ, five sub Scorpio, natus sim; certè astra, quæ nostræ nativitati præfuerunt, valde inter se consentiunt. Probat hoc à gemino evento.

Te Jovis, &c. Te patrocinium Jovis, oppositi Saturno, eripuit morti.

Refulgens. Contra fulgens; radios Saturni radiis oppositos emittens, ejusque vim impiam & malignam refringens ac retundens.

Eripuit, volucrisque fati

Tardavit alas; cùm populus frequens

25

Lætum theatri ter crepuit sonum;

Me truncus illapsus cerebro

Sustulerat, nisi Faunus ictum

Dextrâ levasset, Mercurialium

Custos virorum. Reddere victimas,

30

Ædémque votivam memento:

Nos humilem feriemus agnam.

Fati. Mortis. Ereptus è gravi morbo Mæcenas fuerat: idémque post paulò, cùm in theatrum prodisset, lætâ gratulantium civium acclamatione acceptus est. Valetudinem ejus tribuit Horatius propitio Jovi.

Me truncus, &c. Vide Oden 10. hujus libri.

Faunus. Horatius suam salutem ita Fauno tribuit, ut astrorum vi benignâ factum esse velit, quod servatus à Fauno fuerit. Mentionem

porrò Fauni facit hoc in loco, quia casus ille arboris contigit ruri.

Mercurialium. Eruditorum, qui sunt in tutelâ Mercurii, eloquentiæ præsidia. Faunus autem Mercurii est amicissimus, ac Bacchi; cui Baccho cari etiam poëtæ sunt.

Ædémque votivam. Templum voto, si convalesceret, promissum.

Humilem. Tenuem victimam, meis fortunis congruentem.

Agnam. Quæ hostia Fauno immolari solita erat,

ODE XV.

Se parvo contentum vivere; alios, mortis instantis oblitos, nullum
ædificandi, agros continuandi, &c. finem facere.

NON ebur, neque aureum
Meâ renidet in domo lacunar:

Non trabes Hymettiae
Premunt columnas ultimâ recisas

Africâ: neque Attali,
Ignotus hæres, Regiam occupavi:

Nec Laconicas mihi
Trahunt honestæ purpuras clientæ.

At fides, & ingenî

Benigna

Hæc Ode est dicolos distrophos.
Metrum dicitur vel Hipponactium,
ab auctore, vel Euripideum, quod
eo frequenter usus sit Euripides.

Primus versus est Trochaicus di-
meter catalecticus; ubi deest una
syllaba ad perfectionem: & scandi-
tur hoc modo:

Nō ē | būr nē | que āurē | ūm.

Alii volunt esse Iambicum Ar-
chilochum dimetrum acatalecticum;
qui constat Amphimacro, & duobus
Iambis; hac ratione:

Nō ēbūr | nēque āu | rēūm.

Alter versus est Iambicus Achil-
lochius trimeter catalecticus, con-
stans quinque Iambis & una syllaba;
admisso locis imparibus Spondeo;
& sic scanditur.

Mēs | rēnī | dēt īn | dōmō |
lēcū | nar.

Hymettiae. Cæse in sylvis montis
Hymetti, in Atticâ.

Africâ. In Numidiâ, ubi mar-
mor eximium.

Attali. Fuit ille Pergami in
Asiâ Rex, Eumenis filius; qui cum
sine liberis moriens populum Ro-
manum hæredem suum instituisset.
Aristonicus, Eumenis ex pellice
filius, invasit Asiam, & Regiam
Attali, licet hæres ab eo non dic-
tus: unde ignotus hic ab Horatio
vocatur.

Laconicas. Lanas tinctas apud
Tænarum, Laconiae in Peloponneso
promontorium, ubi eximius capie-
batur murex.

Honestæ clientæ. Feminae ho-
nesto loco natæ, quarum ego patro-
nus sum,

Benigna vena est; pauperemque dives 10
 Me petit: nihil supra
 Deos laceſſo, nec potentem amicum
 Largiora flagito,
 Satis beatus unicus Sabinis.
 Truditur dies die, 15
 Novæque pergunt interire Lunæ:
 Tu ſecunda marmora
 Locas ſub ipſum funus, & ſepulchri
 Immemor ſtruſ domos:
 Marisque, Baiis obſtreptentis, urges 20
 Summovere littora,
 Parum locuples continente ripâ.
 Quid, quod uſque proximos
 Revellis agri terminos? & ultra
 Limites clientium 25
 Salis avarus? Pellitur paternos
 In ſinu ferens Deos

Et

Laceſſo. Flagito.*Amicum.* Mæcenatem, v. g.*Sabinis.* Villâ meâ, in agro Sabino.*Tu ſecunda, &c.* Tu, o quiſquis es.*Baiis obſtreptentis.* Baias alluentis. Ad ſinum Baianum, propter amenitatem loci, ædes multæ viſebantur, à nobilibus extructæ. Poſſeſt etiam dici mare obſtrepere Baiis, id eſt, conqueri & infremere, quod ſua ſibi eripiantur littora, & anguſtiores termini dentur.*Summovens.* Ulteriùs protendere, jactis molibus, quæ mare arceant & removeant, litus verò promoveant & proferant. Proprie non ſummoventur littora, ſed mare in littore poſitum, quod propellitur.*Parum, &c.* Non ſatis habes, ſi ripam continentem poſſideas: occupas etiam litus, excluſo & emoto mari.*Pellitur.* A te, vicinorum & clientium agros invadente, pellitur paternâ domo, &c.

Et uxor, & vir, sordidósque natos.

Nulla certior tamen

Rapacis Orci sede destinata

30

Aula divitem manet

Herum. Quid ultra tendis? æqua tellus

Pauperi recluditur,

Regúmque pueris: nec satelles Orci

Callidum Promethea

35

Revexit auro captus. Hic superbum

Tantalum, atque Tantali

Genus coërcet: hic levare functum

Pauperem laboribus

Vocatus atque non vocatus audit.

40

Sordidus. Inopes & pannosos, quippe à te spoliatos.

Nulla, &c. Ordo est: tamen aula nulla, id est, domus nulla manet, hoc est, expectat divitem herum, certior sede, domo, & aulâ Orci, seu Plutonis rapacis, ipsi destinata.

Satelles Orci. Charon inferorum custos & portitor, ac Plutonis quasi satelles: vel, ipsa Mors.

Callidum, &c. Prometheus callidus dicitur, quia Cœlestem ignem astu è Cœlo in terras detulit, infcio Jove; à quo eam ob rem detrusus est in inferos, & vulturi traditus,

fœcunda in pœnas viscera devoranti. Vide Oden 7. Lib. 1.

Tantalum. Is erat Rex Phrygiæ ditissimus.

Levare, &c. Charon, vel Mors, audit levare, id est, audit ut levet, Græcâ phrasi: vel, vocatus levare, id est, rogatus levare, audit pauperem, &c. præsto est ad levandos pauperes, & liberandos ab ærumnis, quas perferunt in vitâ, sive ab illis vocetur, sive non vocetur; cum contra divites ad graviore tantum pœnas abripiat invitos, & ab illis profectò non vocatus.

O D E XVI.

Bacchi laudes.

BACCHUM in remotis carmina rupibus
Vidi docentem (credite posteri)

Nymphâsque discentes, & aures

Capripedum Satyrorum acutas.

Evoe, recenti mens trepidat metu,

5

Plenôque Bacchi pectore turbidum

Lætatur; Evoe, parce Liber,

Parce gravi metuende thyrsô.

Fas pervicaces est mihi Thyadas,

Vinique fontem, lactis & uberes

10

Cantare

Metrum idem quod supra Ode 8.
Lib. 1.

Aluias. Ad audiendum erectas.

Evoe. O Bacche: dictus est
Evius, vel Evcrus, à Jove, cum
rem in Gigantes strenuè gereret.
Vide Lib. 1. Oden 16.

Plenique, &c. Ordo est: &
mens turbidum (est hîc neutrum,
adverbii loco positum) lætatur, pec-
tore pleno Bacchi; quia pectus ple-
num est Bacchi, seu Baccho: id est,
attonita mens sacro quodam horrore
perfunditur.

Parce. Veniam petit, metuens
ne quid in Bacchum peccaverit,
quem aspicere cum Satyris, & au-
dire tam fidenter sit ausus. Vel;
rogat, ne ab eo agatur in furorem,
ac dementiam: quædam enim Nu-

mina, ut Diana, Bacchus, Nymphæ,
&c. furorem immittere putabantur,
si quis ea videret. Porro ut Bac-
chum iratum quasi demulceat, pro-
mittit se illius laudes cantaturum.

Thyrso. Est hasta pampinis invo-
luta, quâ Bacchus armatur.

Fas est, &c. Quoniam impudè
Bacchum vidi, & ejus Numine
sum affatus, licet mihi, possum,
ejus laudes canere, sacra describere.

Thyadas. Bacehas, Menadas, à
voce Græcâ, quæ significat, cur-
rere forentis in morem.

Vinique fontem, &c. Hæc omnia
Bacchus fecisse dicebatur, cum ex
Indiis rediret, in triumphantis mo-
rem; nempe vini fontes in sicca
agris elicuisse, & lactis rivos, &c.

Cantare rivos, atque truncis.

Lapsa cavis iterare mella.

Fas & beatæ conjugis additum

Stellis honorem, tectâque Penthei

Dissecta non levi ruinâ,

Thracis & exitium Lycurgi.

Tu flectis amnes, tu mare Barbarum;

Tu separatis uvidus in jugis

Nodo coërces viperino

Bistonidum sine fraude crines.

Tu, cùm parentis Regna per arduum

Cohors Gigantum scanderet impia,

Rhœcum retorxisti leonis

Unguibus, horribilisque malâ :

Quamquam

Iterare. Iterum atque iterum canere, dicendo ingeminare.

Conjugis, &c. Coronam nuptialem Ariadnes, quam stellis inferuisti, cùm illam à Theseo desertam duxisti.

Penthei. Pentheus, Rex Thebarum, quia Bacchum spreverat, à matre, per Bacchum in furorem actâ, discerptus est, & ejus Regia eversa.

Lycurgi. Rex Thraciæ fuit; qui, cùm vites totâ regione jussisset excindi, à Baccho in furorem actus, & oculis privatus est.

Flectis amnes. Indum, & Gangem, fluvios Indiæ (de quâ Bacchus triumphavit) domas, & servare tibi cogis.

Barbarum. Indicum.

Nodo, &c. Crines Baccharum

(quæ Bistonides dicuntur, id est, Thraciæ; Bistones enim sunt populi Thraciæ) religas serpentibus, & in nodum colligis. Mænades, ut & ipse Bacchus, pingebantur anguibus coronatæ.

Sine fraude. Ita ut illi angues nihil noceant Bistonidibus. *Fraus,* etiam apud Ciceronem, sæpè pro periculo & damno ponitur.

Parentis. Jovis.

Per arduum. Subaudi, iter: per montes alios aliis aggestos.

Rhœcum. Unum è Gigantibus.

Retorxisti, &c. Tu, in leonem conversus, repulisti & dejecisti Cælo, redire ac fugere coëxisti Rhœcum, &c.

Malâ. Maxillâ, dentibus leonis, quibus eum lacerasti.

Quanquam choreis aptior & jocis,

25

Ludôque dictus, non sat idoneus

Pugnæ ferebaris: sed idem

Pacis eras mediûsque belli.

Te vidit infons Cerberus aureo

Cornu decorum, leniter atterens

30

Caudam; & recedentis trilingui

Ore pedes tetigitque crura.

Quanquam, &c. Et si vulgò existimatus aptior choreis & jocis, dicebaris non adeo esse ad pugnam idoneus; tamen tu idem medius inter bellum & pacem eras, id est, æquè ad utrumque comparatus, & pace & bello bonum te esse ostendebas. Vinum nunc feroces mitigat, nunc mites efferratos red-
dit.

Inferos petivit, ut Ariadnen uxorem eriperet.

Cornu decorum. Baccho dantur cornua; quia vinum robustos & pugnares facit.

Atterens. Humum identidem caudâ terens & verberans; ut canes dominis blandientes solent.

Recedentis. Ex Inferis.

Trilingui. Quia Cerberus est triceps.

Infons. Tibi innoxius. Bacchus

ODE XVII.

Se in cygnum repente mutatum iri, pervolaturum orbem, & immortalem futurum.

NON usitatâ, nec tenui ferar

Pennâ, biformis per liquidam æthera

Vates; neque in terris morabor

Longiùs; invidiâque major

Urbes

Metum idem quod supra Ode 3. lib. 1.

naturam habuerim, hominis antea, jam alitis & cygni.

Biformis. Ex homine mutatus in cygnum; qui duplicem formam, seu

Quem vocas, dilecte. Quem ita compellare soles, O dilecte Horati.

Vel;

ODARUM LIBER II.

93

Urbes relinquam. Non ego, pauperum

5

Sanguis parentum, non ego, quem vocas,

Dilecte, Mæcenas, obibo,

Nec Stygiâ cohibebor undâ.

Jam jam residunt cruribus asperæ

Pelles : & album mutor in alitem

10

Supernè ; nascunturque læves

Per digitos humerósque plumæ.

Jam Dædaleo ocyor Icaro,

Visam gementis littora Bosphori,

Syrtésque Getulas canorus

15

Ales, Hyperboreósque campos.

Me Colchus, & qui dissimulat metum

Marfæ cohortis Dacus, & ultimi

Noscent

Vel ; non ego, quem vocas & familiariter appellas pauperum sanguinem parentum, & libertino patre natum ; ita enim per jocum & amicitiam à dilecto Mæcenate vocabatur aliquando, & eo sensu si explices, jungendæ erunt voces illæ duæ, dilecte Mæcenas.

Nec Stygiâ, &c. Non petam Inferos, non moriar. Styx novies interfusa cohibet ; seu coërcet Manes, ne ad Superos regredi possint.

Residunt. Adhærescunt.

Asperæ pelles. Instar squamularum, quibus cygnorum crura integuntur.

Album alitem. Cygnum.

Supernæ. Id est, circa superiores partes : alas, & tergum albis decorum plumis, induo.

Dædaleo. Filio Dædali, qui penas sibi aptavit, &c.

Gementis. Ob procellas, quæ in eo frequentes excitantur. De Bosphoro, vide Oden 10. hujus libri ; de Syrtibus, Od. 4.

Hyperboreósque. Septentrionales, Boreæ subjectos.

Colchus. Populi Asiæ, juxta Pontum, ad quos Jâson cum Argonautis navigavit.

Marfæ cohortis. Marfi erant Italiæ populi, qui pedestri pugnâ in primis valebant. Cohors est pars legionis : legio sex ferè militum habebat milia ; in eâ cohortes erant decem.

Dacus. Europæ populus ad Septentrionem : ea regio continet nunc Bulgariam, Valachiam, Moldaviam, Serviam. &c.

Noscent Geloni; me peritus

Dicet Iber, Rhodanique poter. 20

Ab sint inani funere nœniæ,

Luctusque turpes, & querimoniæ:

Compesce clamorem, ac sepulchri

Mitte supervacuos honores.

Geloni. Scythis erant vicini, ad cygnum, inutile funus erit, ubi nulum cadaver, nullus mortuus; ero enim immortalis.

Iber. Hispanus, ab fluvio Ibero sic dictus. Hispani tunc literis maximam dabant operam. *Turpes.* Indigni me, qui semper victor sum.

Rhodanique poter. Galli. Rhodanus fluvius est Gallie Lugdunensis. *Clamorem.* Magna voce mortuos valere extremum jubebant.

Mitte. Omitte.

Inani. Quia mihi, mutato in

Q. HORATII FLACCI
CARMINUM,
SEU ODARUM,
LIBER TERTIUS.

ODE I.

Hæc Ode varia morum præcepta continet, atque illud in primis, vitam beatam non opibus & honoribus parari, sed solâ virtute.

ODI profanum vulgus, & arceo,
Favete linguis: carmina non prius
Audita, Musarum sacerdos,
Virginibus, puerisque canto.
Regum timendorum in proprios greges,
Reges in ipsos imperium est Jovis,

5

Clari

Metrum idem quod supra Ode 3.
Lib. 1.

Favete linguis. Porro hæc verba, *favete linguis*, usurpabatur in sacrificiis; & iis homines jubebantur fidere & attendere, nihil dicere obsecrum, profanum, mali ominis.

Non prius audita. Negat extere Latina carmina ejus argumenti.

Musarum sacerdos. Dicuntur potius Musarum esse sacerdotes, & æditui.

Regum, &c. Ordo est: imperium Regum est in proprios greges, id est, in populos ipsi subditos; Jovis in Reges: imperant hominibus Reges, Regibus Deus.

Clari Giganteo triumpho,

Cuncta supercilio moventis.

Est ut viro vir latius ordinet

Arbusta fulcis; hic generosior

10

Descendat in Campum petitor;

Moribus hic meliôrque famâ

Contendat; illi turba clientium

Sit major. Æquâ lege neceffitas

Sortitur insignes, & imos:

15

Omne capax movet urna nomen.

Diffictus ensis cui super impiâ

Cervice pendet, non Siculæ dapes

Dulcem elaborabunt saporem;

Non avium citharæque cantus

20

Somnum reducent. Somnus agrestium

Lenis virorum non humiles domos

Fastidit, umbrosâque ripam,

Non Zephyris agitata Tempe.

Desiderantem quod fatis est, neque

25

Tumultuosum

Clari. Qui Jupiter insignem gloriam retulit, Gigantibus debellatis.

Est ut. Contingit ut, &c.

Viro vir. Alius alio, hic illo.

Latius, &c. Agros latiores, prædia lautiora possideat.

Hic, &c. Alius quispiam.

Generosior. Nobilior, clarioris generis, quam sui competitores.

In Campum. Martium.

Petitor. Honorum: candidatus.

Urna. Vide Lib. 2. Ode 3.

Diffictus, &c. Nudatus. Ordo

est: non dapes Siculæ gustum & edendi appetentiam afferent, aut somnum conciliabunt ei, cui super capite pendeat ensis nudus. Alludit ad historiam Damoclis: Vide Ciceronem 5. libro Quæst. Tusc.

Siculæ. Instructæ à Dionysio, Rege Siciliæ: vel, exquisitæ & magnificæ: erant enim Siculi in conviviis lautissimi.

Reducent. Quem metus abstulit.

Tempe. Amœnæ valles erant, & sylvæ, in Thessaliâ.

Tumultuosum sollicitat mare,
 Nec sævus Arcturì cadentis
 Impetus, aut orientis Hædi :
 Non verberatæ grandine vineæ ;
 Fundusque mendax, arbore nunc aquas 30
 Culpante, nunc torrentia agros
 Sidera, nunc hyemes iniquas.
 Contracta pisces æquora sentiunt,
 Jactis in altum molibus : huc frequens
 Cæmenta demittit redemptor 35
 Cum famulis, dominusque terræ
 Fastidiosus : sed timor, & minæ
 Scandunt eodem, quò dominus ; neque
 Decedit æratâ tiremî, &
 Post equitem sedet atra cura. 40
 Quodd si dolentem nec Phrygius lapis,
 Nec purpurarum fidere clarior
 Delenit usus, nec Falerna
 Vitis, Achæmeniûmque costum ;

Cur

Arcturi. Est Arcturus signum
 Ursæ consequens, & quasi ejus
 custos ; quòd Græca vox ipsa signi-
 ficat : dicitur etiam Arctophylax.

Hædi. Hædus gemina stella est,
 in sinistra manu Aurigæ, sive Erich-
 toni. Cùm Hædi oriuntur, magnas
 cient procellas ; ut Arcturus, cùm
 occidit.

Mendax. Sterilis : qui spem
 agricolæ fallit.

Huc. In altum mare.

Redemptor. Qui opus aliquod fa-
 ciendum, u. g. domum, æggerem,
 suo periculo, certâ mercede pacis-
 conducit, & in se recipit.

Phrygius lapis. Columnæ mar-
 moreæ, advehæ à Phrygiâ.

Nec purpurarum, &c. Nec usus
 vestium purpurearum, sideribus mi-
 cantiorum.

Achæmeniûmque. Persicum, ab
 Rege Persarum Achæmensi.

Cissum. Aromatis genus.

Cur invidendis postibus, & novo

45

Sublime ritu moliar atrium?

Cur valle permutem Sabinâ

Divitiarum operosiores?

Invidendū. Invidiæ obnoxii. quibus conservandis operæ multum
Cur valle, &c. Id est; cur val- & curæ consumam? Mutavi enim
 lem, & agrum meum Sabinum, quæ adsunt, cum iis quæ absunt.
 permutem divitiis molestioribus, in Hæc hypallage poetis usitata est.

ODE II.

Bellicæ fortitudinis, probitatis, & religiosi silentii commendatio.

ANGUSTAM, amici, pauperiem pati

Robustus acri militiâ puer

Condiscat; & Parthos feroces

Vexet eques metuendus hastâ;

Vitâque sub Dio, & trepidis agat

3

In rebus. Illum ex magnis hosticis

Matrona bellantis Tyranni

Prospiciens, & adulta virgo,

Suspiret: Eheu ne rudis agminum

Sponsus laceffat Regius asperum

10

Tactu leonem, quem cruenta

Per medias rapit ira cædes!

Dulce

Metrum idem quod supra Ode 3. *Eheu, &c.* Verba sunt illius vir-
 gibis, sponso suo metuensis à Ro-
 mano juvenis; vel matronæ, suo
 viro timentis.

Sub Dio. Extra domum, in campo,
 in castris, &c. *Dium, Divum,* su-
 mitur pro aperto & patenti aëre.

Matrona, &c. Uxor alicujus
 Regis Barbari, qui bellum cum
 Romanis gerat.

Rudis agminum. Imperitus rei
 militaris.
Leonem. Militem Romanum, in-
 star leonis surgentem in acie.

Dulce & decorum est pro patriâ mori :

Mors & fugacem persequitur virum,

Nec parcit imbellis juventæ

15

Poplitibus, timidôque tergo,

Virtus, repulsæ nescia fordidiæ,

Intaminatis fulget honoribus ;

Nec sumit aut ponit secures,

Arbitrio popularis auræ.

20

Virtus recludens immeritis mori

> Cælum, negatâ tentat iter viâ ;

Cœtusque vulgares, & udam

Spernit humum fugiente pennâ.

Est & fideli tuta silentio

25

Merces :

Et fugacem. Non tantùm quæsit libet obvium, non eos tantùm qui fortiter dimicant, sed illos etiam qui fugiunt.

Nec parcit, &c. Est populus genus aversum.

Virtus, &c. Est secunda pars Odæ, laudem virtutis quasi privatis continens ; cùm prima commendationem habeat virtutis bellicæ.

Repulsæ nescia. Quæ nunquam novit turpem repulsam pati : ceteri enim viri probi petitos honores non assequantur, suâ tamen se virtute consolantur, eâque solâ satis honorati sunt.

Nec sumit, &c. Neque Consulatum, aut Præturam, ad arbitrium populi gerit : id est, honores consuetos, qui populi suffragiis & favore deferuntur, spernit ; gloriam suam à populo non ostendit.

Intaminatis. Puris, incorruptis, non obnoxiiis invidiæ, petitionum indignitati & molestiæ : nam gloria vera semper virtutem comitatur.

Sæturci. Insignia Consulatus, & Præturæ.

Immeritis mori. Indignis qui moriantur, merentibus non mori.

Negatâ, &c. Arduâ, difficili, non omnibus concessâ : perumpit obices omnes, ut viam sibi faciat.

Est & fideli, &c. Hæc tertia pars Odæ est, ad religionem pertinet. Laudat partem unam pietatis, maxime apud Græcos notam & insignem, nempe silentium ; quod præsertim servabatur in sacris Cæceris, quæ Eleusina vocabatur, à pago, ubi hæc sacra fiebant : quod silentium si quis rupisset, aperiendo & alteri explicando arcana sacra, capitale scelus erat.

Mercēs : vetabo, qui Cereris sacrum
 Vulgarit arcanae, sub iisdem
 Sit trabibus, fragilēque mecum
 Solvat phaselum, Sæpe Diespiter
 Neglectus incesto addidit integrum :
 Rarò antecedentem scelestum
 Deferuit pede pœna claudo.

30

Vetabo. Ut, &c. *Addidit.* Pœnæ comitem.
Diespiter. Jupiter, diei pater. *Integrum.* Innocentem, purum
Incesto. Non casto, scelerato. In- sceleris.
 cessus est qui sacra polluit, vel non
 castè adit.

O D E III.

Iustitia, & constantia, homines impavidos gravissimis in periculis
 reddunt : eandem heros evēhunt Cælo, & veteres
 Romanos orbis dominos effecerunt.

JUSTUM, & tenacem propositi virum,

Non civium ardor prava jubentiam,

Non vultus instantis Tyranni

Mente quatit solidâ, neque Auster,

Dux inquieti turbidus Adriæ,

Nec fulminantis magna Jovis manus :

Si fractus illabatur orbis,

Impavidum ferient ruinæ.

Hac arte Pollux, & vagus Hercules

Innixus,

Metrom idem quod supra Ode 8. præclare gestas, maximè in fugan-
 dis piratis, relatus est inter sidera.
 Lib. 1.

Pollux. Jovis, & Ledaë filius, *Vagus.* Qui orbem ferè totum
 Castoris frater, qui ob multas res domandis monstris peragravit. Her-
 cules

Innixus, arces attigit igneas :

10

Quos inter Augustus recumbens

Purpureo bibit ore nectar.

Hac te merentem, Bacche pater, tuæ

Vexere tigres, indocili jugum

Collo trahentes : hac Quirinus

15

Martis equis Acheronta fugit ;

Gratum elocutâ consiliantibus

Junone Divis : Ilion, Ilion

Fatalis, incestusque judex,

Et mulier peregrina vertit

20

In pulverem, ex quo destituit Deos

Mercede

cules porro fuit Jovis & Alcmenæ filius, Junonis q̄dio, domitique monstris famosus.

Purpureo, &c. Pulchro Augusto adhuc viventi divinos honores Romani adulatori detulerunt; eumque Deum, ac Cælo delapsum putavere.

Tigres. Curram Bacchi trahere dicuntur tigres, animal naturâ feram & indocile; ad significandam vini vim, & impotentiam.

Quirinus. Romulus; sic dictus à *Quir*; quæ vox, linguâ Sabinorum, hastam significat.

Martius. Ex quo genitus ferebatur: fretus virtute bellicâ.

Acheronta, &c. Inferos effugiens, Cælum petivit; id est, immortalitatem est adeptus.

Gratum, &c. Postquam Juno, in Decorum concessu & concilio, rem ipsis gratam fuisset locuta; nempe

se permissuram ut Romulus inter Divos referretur, ut Romani, ope virtutis & justitiæ, domini orbis evaderent: quod Horatius in hac Ode spectat.

Consiliantibus. Inter se consultantibus, fortè de Romulo, & Româ. Consiliari, est inire consilium, in medium consulere.

Judex. Paris; qui electus judex inter Junonem, Venerem, & Minervam, palmam Veneri adjudicavit, & sententiam patriæ suæ fatalem, id est, exitialem tulit.

Incestus. Non castus, impudicus, *Mulier peregrina.* Helena, quam à Græciâ raptam Paris Trojam venit.

Ex quo. Ex quo tempore. Jam tum, inquit, destinatum & certum Trojæ fuit exitium: jam tum dicta Troja potuit in pulverem redacta.

Destituit. Fraudavit,

Mercede pactâ Laomedon, mihi
 Castræque damnatum Minervæ,
 Cum populo, & duce fraudulento.
 Jam nec Lacænz splendet adulteræ 25
 Famofus hospes; nec Priami domus
 Perjura pugnaces Achivos
 Hectoreis opibus refringit;
 Nostrisque ductum seditionibus
 Bellum refedit. Protiqus & graves 30
 Iras, & invifum nepotem,
 Troïca quem peperit sacerdos,
 Marti redonabo. Illum ego lucidæ

Inire

Laomedon. Priami pater, Is
 cùm Trojæ muros extrueret; Nep-
 tunus & Apollo suam illi operam ad
 eos condendos certâ mercede locave-
 runt. Opere confecto, promiffum
 pretiumolvere Laomedon recusa-
 vit: hinc Deorum ira in Tro-
 janos.

Damnatum. Subandi filium, in-
 vifum, detestatum: vel, à me &
 Minervâ damnatum excidjo.

Dux. Laomedonte perfido.

Lacænz adulteræ. Helenæ La-
 cedemoniz.

Hospes. Paris.

Splendet. Vivit, opibus formæque
 præfians.

Famofus. Infamis. Ea vox in
 pejorem vulgè partem accipitur.

Perjura. Ob Laomedontem, qui
 promiffum Neptuno & Apollini jo-
 ramento pecuniam denegavit.

Hectoreis opibus. Hæctoris virtute
 & fortitudine.

Refringit. Retundit, repellit.

Ductum. Productum, continua-
 tum ad decem annos.

Seditionibus. Deorum inter fe ac
 Dearum diffenfionibus.

Refedit. Sublatum est, confec-
 tum est.

Protiqus. Haud môra, jam porrò,
 in posterum.

Iræ, &c. In gratiam & ho-
 norem Martis, iras meas deponam;
 & quamvis Romulus, meus nepos,
 nempe Martis filii mei proles, fit
 mihi invifus, quia eñ genitus illi,
 feu Rheâ Sylviâ, Vefteæ sacerdote
 Troïcâ, id est, à Trojanis oriundâ,
 nempe filiâ Numitoris, unius ex
 Æneæ posteris; tamen illum red-
 dam fco patri, ut ejus curru in
 Cælum evehatur.

Inire sedes, ducere nectaris
 Succos, & adscribi quietis 35
 Ordinibus patiar Deorum;
 Dum longus inter sieviat Ilion,
 Romamque pontus: qualibet exules
 In parte regnanto beati,
 Dum Priami Paridisque busto 49
 Insultet armentum, & catulos feræ
 Celent inultæ: stet Capitolium
 Fulgens; triumphatisque possit
 Roma ferox dare jura Medis.
 Horrenda latè nomen in ultimâ 45
 Extendat oras; quâ medius liquor
 Secernit Europen ab Afro,
 Quâ tumidus rigat arva Nilus:
 Aurum irreperit, & sic melius situm,

Cum

Ducere. Bibere.

Dum, &c. Modò, eâ lege, ut
 Roma & Troja interposito mari
 longo starentur.

Exules. Romani, ab Aeneâ orti,
 qui venit Italiam facti profugus, &c.
Virg.

Regnante. Imperativus: regnent
 ubilibet, orbem obtineant.

Insultet. Greges impune premant
 sepulchra Priami & Paridis; aded-
 que Troja tota vastata sit ac deserta.

Exules. Illæsi: impune, ob
 arborum densitatem, & solitudinem
 loci.

Capitolium. Præcipuum Romæ
 templum, Jovi sacrum; arx Imperii.

Medis. Parthos intelligit, qui
 Persarum Imperium invaserant, ut
 Persæ Medorum olim. Vide Lib.
 1. Od. 2. &c.

Horrenda. Metuenda & terri-
 bilis hostibus Romæ.

Quâ medius, &c. Imperet Ro-
 ma, & quâ mare medium, id est,
 Mediterraneum, in mediæ terras
 influens, separat Europam ab Afri-
 câ, & quâ Nilus Ægyptum rigat
 tumidus, hoc est, intumescens &
 exundans.

Liquor. Aqua, mare.

Aurum, &c. Fortiter Roma ad
 spernendum aurum.

Cùm terra celat, spernere fortior, 50

Quàm cogere humanos in usus,

Omne sacrum rapiente dextrâ.

Quicumque mundi terminus obstitit,

Hunc tangat armis, visere gestiens,

Quâ parte debacchentur ignes; 55

Quâ nebulæ, pluviique rores.

Sed bellicosus fata Quiritibus

Hâc lege dico, ne nimium pui,

Rebûsque fidentes, avitæ

Testa velint reparare Trojæ. 60

Trojæ renascens alite lugubri

Fortuna tristi clade iterabitur,

Ducente victrices catervas

Conjuge me Jovis, & sorore.

Ter si resurgat murus aheneus, 65

Autore Phœbo; ter pereat meis

Excisus Argivis, ter uxor

Capta

Sed, &c. Hæc tamen felicia
Romanis fata denuncio, & prædico,
et tantum conditione, &c.

Nimium pui. Nimis erga pa-
triam suam amore capti, Existi-
mari potest Horatius his verbis Ju-
lium Cæsarem notare voluisse; cui
ferunt in animo fuisse, Romam re-
lictam, migrare Alexandriam, aut
Ilium, translatis opibus Imperii:
que causa conjuratis fuit matu-
randæ illius necis. Suet. c. 79.

Rebus. Secundis rebus; opibus,
gloriâ,

Avitæ. Roma enim Trojanorum
quasi colonia fuit.

Renascens, &c. Ordo est: for-
tuna, seu, infortunium Trojæ, re-
nascentis malis ominibus & repa-
ratæ, iterabitur tristi clade. Trojæ,
si reparetur, iterum, ut antea con-
cidet; ac ejus fortuna cladesque re-
novabitur.

Autore. Struere, ædificante.

Meis. Græcis enim præcipue
favebat Juno.

Capta virum puerosque ploret.
 Non hæc jocosæ conveniunt lyræ ;
 Quò Musa tendis ? define pervicax
 Referre sermones Deorum, &
 Magna modis tenuare parvis.

70

Jocosæ. Lyricæ, quæ joci & ludo gaudet.

O D E IV.

Musarum in se beneficia commemorat : iidem acceptas refert Augusti
 victorias, quibus hostes Reip. ut Jupiter Titanas, debellavit.

DESCENDE Cælo, & dic, age, tibiâ,
 Regina, longum, Calliope, melos ;
 Seu voce nunc mavis acutâ,
 Seu fidibus, citharâve Phœbi,
 Auditis ? an me ludit amabilis
 Infania ? audire, & videor pios
 Errare per lucos, amœnæ
 Quos & aquæ subeunt, & auræ.
 Me fabulosæ, Vulture in Appulo,

5

Altrici

Metrum idem quod Ode 3.
 Lib. 1.

Regina. Vel eam sic, honoris
 tantum causâ, nominat, vel, quia
 Musarum primaria esse dicitur.

Auditis, &c. O amici, nōne
 eam canentem auditis ? An me fu-
 ror pœticus grato errore decipit ?

Et aquæ, &c. Alluunt aquæ,
 perfiant auræ.

Me, &c. Primum beneficium
 Musis acceptum. Ordo est : ma-
 puerum, iugo fatigatum, & somno
 victum, palumbæ, id est, sylvestres
 columbæ, fabulosæ, hoc est, de
 quibus multa dici solent mira, tex-
 ère novâ, id est, viridi fronde, in
 Vulture Appulo (est mons Apulie)

extra limen patriæ mæ Apulie.

Vulture. Mons Apulie contri-
 buit,

Altricis extra limen Apulizæ,
 Ludo fatigatúmque somno,
 Fronde novâ puerum palumbæ
 Textère; mirum quod foret omnibus,
 Quicumque celsa nidum Acherontizæ,
 Saltúsque Bantinos, & arvum
 Pingue tenent humilis Ferentî;
 Ut tutò ab atris corpore viperis
 Dormirem, & urss; ut premerer sacrâ
 Lauróque, collatâque myrto,
 Non sine Diis animosus infans.
 Vester, Camœnzæ, vester in arduos
 Tollor Sabinos; seu mihi frigidum
 Præneſte, seu Tibur supinum,
 Seu liquidæ placuere Baïæ.
 Vestris amicum fontibus, & choris,
 Non

buitur, sed illa pars quâ ludebat
 Horatius, in ipſo ſine regionis erat,
 ut extra illam obdormiverit. *Geſſer.*

Altricia, &c. Paulò ante dixerat
 Vulturem montem eſſe Appulum;
 quomodo nunc dicit eundem eſſe
 extra limen Apulizæ. Vide ſup.

Somno. Somni amore, dormiendi
 deſiderio, vexatum & oppreſſum.

Mirum quod foret, &c. Ita ut
 mirarentur omnes Acherontini,
 Bantini, & Ferentini, quo pacto
 dormire ſuſceptus à viperis, &c.

Acherontizæ. Urbs exigua erat,
 in limite Apulizæ, & Lucaniz, in
 monte poſita, inſtar niduli: aves
 enim in ſummis montibus nidifi-
 cant.

Bantinos, &c. Bantia, Feren-
 tum, oppida erant in Apulizæ ſi-
 nibus.

Collatâque. Comportatâ à palumi-
 bibus.

Non ſine Diis. Certo Deorum pa-
 trocinio: Muſas intelligit.

Vester, &c. Veſtro patricinio
 tutus ſum, ſivè petam Sabinos (quam
 regio montibus ardua & aſpera eſt)
 ſivè urbem Præneſtinam, frigidum in
 monte ſitam, ſivè Tiburtinam, quæ
 in declivi colle ſedet; ſeu denique
 adeam Baïas, liquidis & puris aquis
 celebres.

Vestris, &c. Sententia eſt: me,
 quia eram amicus veſtris fontibus
 & choris, non extinxit acies Broſi
 & Caſſi,

Non me Philippis versa scies retro,

Devota non extinxit arbor,

Nec Siculâ Palinurus undâ.

Utrumque mecum vos eritis; libens

Insanientem navita Bosphorum

30

Tentabo, & arentes arenas

Littoris Assyrii viator:

Visam Britannos, hospitibus feros,

Et lætum equino sanguine Concanum:

Visam pharetratos Gelonos,

35

Et Scythicum inviolatus amnem,

Vos

& Cassi, ab Augusto fugata in campis Philippicis; non arbor excreanda, dirisque devota; non factum à me naufragium ad Palinurum, promontorium Lucaniz, prope Siciliam.

Philippis. Philippi, urbs Thessaliæ, ad quam devicti anno U. C. 712. Brutus & Cassius; quorum in exercitu Tribunus militum Horatius erat. Vide ejus vitam, & Indicem 2. Odarum.

Devota. Ditis devota, execranda, Vide Odem 10. Lib. 2.

Palinurus. Ad hoc Siciliæ promontorium, ut Acron scribit, è Macedoniâ rediens post Philippensem fugam, penè extinctus est, fractâ navi, anno ætatis 24. Est etiam oppidum Lucaniz, ejusdem nominis, prope Veliam; quæ loca Siculi ante Lucanos tenuere: ad quod oppidum navim fregisse Horatium plures volunt.

Utrumque. Ubicumque.

Tentabo. Visam, adibo. De Bosphoro. Vide Librum 2. Oden 10.

Assyrii littoris. Assyria, Strabone teste, complectitur Babyloniam, & magnam partem adjacentium regionum. Itaque per litus maris Persici, vel Caspii, vel etiam Syrii; nam Syria dicta quoque olim est Assyria: sive, campos arenosos & æstuantes, circa litus positos.

Britannus. Anglos, qui tunc hospites suos immolabant Superis.

Lætum, &c. Concani, gens quidam Scythica, equorum sanguinem, lacti mixtum, adhibebant in potum, instar vini suavissimi.

Gelonos. Erant Concanis & Scythiis affines, boni jaculatores.

Scythicum amnem. Tanaim, quo Europa ab Asia distinguitur, versus Scythas, & Septentrionem.

Vos Cæsarem altum, militiâ simul

Fessas cohortes abdidit oppidis,

Finire quærentem labores,

Pieriq̃ recreatis antro.

40

Vos lene consilium & datis, & dato

Gaudetis almæ. Scimus, ut impios

Titanas, immanêmque turmam,

Fulmine sustulerit caduco,

Qui terram inertem, qui mare temperat

45

Ventosum, & urbes, Regnâque tristia;

Divósque, mortalesque turbas

Imperio regit unus æquo.

Magnum illa terrorem intulerat Jovi

Fidens juvenus horrida brachiis,

50

Fratrésque

Altum. Ingentem, invictum.

Simul. Simul atque, postquam.

Abdidit. In hyberna misit.

Pierio antro. Pieria, fuit Atticæ regio, Musis sacra. Significat Cæsarem Musis & versibus delectari.

Lene consilium, &c. Vos affatis Cæsari clementiam & lenitatem; mitia illi consilia suggeritis, & suggestisse gaudetis. In hac porro voce, *consilium*, duæ ultimæ syllabæ in unam coalescunt; aut potius legendum, *consilium*, ut constet versus.

Scimus. Sententia videtur hæc esse: injecta est à Musis ea mens Cæsari, ut lenitate summâ utatur adversus hostes: nam scimus & vidimus quàm facilè armatus eos vicerit, & vincere adhuc possit; ut

scimus quàm facilè Jupiter Gigantes profigaverit. Comparat Brutum & Cassium, cæterosque conjuratos, cum Gigantibus; Augustum, cum Jove.

Ut impios, &c. Ordo est: scimus ut, id est, quemadmodum, qui terram & mare temperat, & gubernat, Divósque mortalesque regit (nempe Jupiter, quem istis quatuor totis versibus describit) sustulerit fulmine impios Titanas.

Caduco. In Titanas cadente.

Inertem. Brutam, infamam.

Regna tristia. Inferos.

Juventus. Titanum; quos pro Gigantibus, eorum fratribus, ponit.

Brachiis. Erant enim centimani.

Fratresque tendentes opaco

Pelion imposuisse Olympo.

Sed quid Typhæus, & validus Mimas,

Aut quid minaci Porphyriion statu,

Quid Rhæcus, evulsisque truncis 55

Enceladus jaculator audax,

Contra sonantem Palladis Ægida

Possent ruentes? Hinc avidus stetit

Vulcanus; hinc matrona Juno, &

Nunquam humeris positurus arcum, 60

Qui rore puro Castaliæ lavit

Crines solutos, qui Lyciæ tenet

Dumeta, natalémque sylvam,

Delius & Fatareus Apollo.

Vis consili experta mole ruit suâ: 65

Vim

Fratres. Titans, vel Gigantes. deponere, donec profligati Gigantes perirent.

Tendentes, &c. Contendentes, laborantes. Imposuisse, pro imponere: id est, molitos imponere.

Pelion Olympo. Montes sunt Thesaliciæ.

Typhæus, &c. Typhæus, Mimas, Porphyriion, Rhæcus, Enceladus, Gigantum sunt nomina.

Stata. Statura, habitu corporis.

Ægida. Clypeum: de quo vide Oden 13. Libri 1.

Hinc. Ex parte Jovis.

Avidus. Epithetum ignis proprium.

Nunquam, &c. Qui semper arcum gestat: vel, certus arcum non

deponere, donec profligati Gigantes perirent.

Qui rore, &c. Apollo: Castalia fons est Parnassi.

Lavit. Ab antiquo, lavare, tertium conjug. pro lavare.

Lyciæ. Est in Asia minori: ejus urbs præcipua Patara, ubi Apollo colebatur: hinc Patareus dicitur: quæ vox, in ultimo versu hujus strophæ posita, est trissyllaba.

Natalémque sylvam. Deliam, natus est Apollo in Delo, insula maris Ægei.

Vires, &c. Vires prudentiæ destituta, per se, nullo impellente, ruunt.

Vim temperatam Dii quoque provehunt

In majus : iidem odere vires

Omne nefas animo moventes.

Testis mearum centimanus Gyas

Sententiarum notus, & integræ

Tentator Orion Dianæ,

Virgineâ domitus sagitta.

Injecta monstrosi Terra dolet suis ;

Mœrétique partus fulmine luridum

Missos ad Orcum : nec peredit

Impositam celer ignis Ætnam :

Incontinentis nec Tityi jecur

Relinquit ales, nequitix additus

Custos : amatorem trecentæ

Pirithoûm cohibent catenæ.

70

75

80

Temperatam. Clementiâ, & consilio.

Provehunt in majus. Augent.

Omne nefas, &c. Vires, quæ ad perficienda scelera conferuntur.

Testis, &c. Gyas, unus è Gigantibus, testis est notes & idoneus eorum effatorum, quæ hic scribo.

Integræ. Castæ, intactæ.

Tentator. Qui ejus pudicitiam attentavit ; & ab eâ sagittis confosus est.

Injecta. Imposita. Jupiter animantes, à Gigantibus vibratos, in voltem retorfit, eosque illis obruit.

Monstrosi suis. Gigantibus ex se genitis : erant enim Terra filii.

Nec peredit, &c. Quamvis Ætna, injecta Encelado, ignes assidue vomat, non tamen illis ipsa consumitur, nec miserum Enceladum isto pondere levat.

Incontinentis. Qui Latonam temerare tentarat.

Ales. Vultur.

Nequitia, &c. Impudeliæ : hominis impuri custos & tortor, illi affixus & appositus.

Pirithoûs. Thesei amicum, qui cum eo adortus est rapere ex Inferis Proserpinam : sed Pluto admonitus eos in vincula conjecit. Theseum tamen postea Hercules solvissè dicitur, manente in Inferis Pirithoo.

ODE V.

Augustum laudat, quod à Parthis Romanorum vexilla receperit.
 Invehitur in Romanos milites, qui se Parthis olim dederant :
 hinc sumit occasionem Reguli celebrandi.

CÆLO tonantem credidimus Jovem
 Regnare : præsens Divus habebitur
 Augustus, adjectis Britannis
 Imperio, gravibusque Persis.
 Milésne Crassi conjuge Barbarâ
 Turpis maritus vixit ? & hostium

5

(Proh

Metrum idem quod supra Ode 3.
 Lib. 1.

Caes., &c. Quemadmodum, quando tonantem audimus Jovem, eum credimus regnare Cælo : ita, cum Augustum videmus Persas & Britannos adjectis Imperio Romano, nemo dubitare poterit, quin revera Deus sit, etiam præsens & vivens. Potest etiam ea vox, *præsens*, significare idem quod, *favens*, propitius.

Habebitur. Id est, habendus erit; est censendus.

Adjectis, &c. Nec Persas Augustus, sive Parthos, nec Anglos per sese debellaverat ; sed utrosque tantum nominis sui famâ pacem petere coegerat : cum in utrosque tamen bellum apparaverit. Vide Oden 29. Libri 1. Quo id anno contigerit, docebit te Index 2. Odarum Chronologicus. Quam Augusti victoriam incrementam Hora-

tius amplificat, exponendo gravitatem, & ignominiam cladis olim à Parthis acceptæ.

Milésne Crassi, &c. Quis credat Crassi milites duxisse Barbaras conjuges, & cum illis vivere potuisse ? Crassus à Parthis cæsus fuit, anno U. C. 702. Ejus milites, magnam partem capti, in Perfide manserunt, ubi duxere Persicas uxores.

Conjuge. Cum conjuge : vel, turpis maritus, ob Barbaram conjugem.

Turpis. Erat enim turpe Romano Barbaram, & captivo hostis filiam conjugem accipere.

Et hostium, &c. Stipendia fecit in castris ipsorum Parthorum, usque ad senectutem. Est autem ordo : & Marsus, atque Appulus, oblitus ancilliorum, nominis, & togæ, Jove incolumi & Româ, consensuit, sub Rege Medo, in armis hostium, socerorum suorum, nempe Parthorum, quorum filias duxerat.

(Proh Curia, inversique mores !)

Consenuit focerorum in armis,

Sub rege Medo, Marsus, & Appulus,

Anciliorum, & nominis, & togæ

10

Oblitus, æternæque Vestæ,

Incolumi Jove, & urbe Româ ?

Hoc caverat mens provida Reguli,

Dissentientis conditionibus

Fœdis, & exemplo trahenti

15

Perniciem veniens in ævum,

Si non periret immiserabilis

Captiva

Proh Curia, &c. O, dignitas & prudentia Senatûs Romani ! ô morum antiquorum sanctitas ! quantum eo tempore detrimentum accepistis ! quàm ab illis priscis mutati tunc eratis ?

Medo. Partho.

Marsus, Appulus. Italiz populi, ac milites in primis fortes & insignes eâ tempestate.

Anciliorum. Erant Ancilia clypeoli 12. sacri. Eorum unus à Cælo decidisse ferebatur; editumque fuisse oraculum, fore ut tandiu Roma staret, quandiu ille servaretur. Is igitur ne facillè surripi posset, ad ejus formam & modum alii undecim facti erant, qui in templo Martis servabantur.

Nominis. Romani.

Togæ. Togæ Romanorum erat propria : unde illos, *gentem togatam*, Virgilius vocat, Lib. 1. *Æn.* Imponeretur tunicæ, crâque instar nullis.

Vestæ. In templo Vestæ ignis servabatur, & nutriebatur à Vestalibus.

Jove, &c. Capitolio, ubi templum Jovis. Sententia est : si rine potuit ut Marci, & Appuli, egregii milites, obliti sint tam facillè sui nominis, vestis, Urbis, idque stante & florente Româ & Capitolio ? itane se turpiter hosti dedisse !

Reguli. M. Atilius Regulus floruit circa an. U. C. 500. Is captus à Carthaginensibus, ne milites Romani in pugna capti redimerentur, vetuit. Vide Ciceronem Lib. 3. de Off. & Aulum Gel. Lib. 6. c. 4.

Dissentientis, &c. Repudiantis sædas condiciones. Ea conditio proponebatur à Persis, ut redderent Romanos captivos; ac suos vicissim ipsi, factâ permutatione reciperent.

Immiserabilis. Cujus nemo misereceret.

Captiva pubes. Signa ego Punicis

Affixa delubris, & arma

Militibus sine cæde, dixit,

20

Direpta vidi: vidi ego civium

Retorta tergo brachia libero,

Portasque non clausas, & arva

Marte coli populata nostro.

Auro repensus scilicet acrior

25

Miles redibit? flagitio additis

Damnum: neque amissos colores

Lana refert medicata fuco;

Nec vera virtus, cum semel excidit,

Curat reponi deterioribus:

30

Si pugnat extricata densis

Cerva plagis, erit ille fortis,

Qui perdidit se credidit hostibus;

Et

Captiva, &c. Juvenes Romani, prius à nobis populata bello & à Pœnis capti. *vastata.*

Ego, &c. Oratio Reguli in Senatu. *Repensus, &c.* Redemptus: veteres enim aurum non numerabant,

Sine cæde. Ab illis ultro data, sed appendebant,

Refert. Resumit.

Retorta, &c. Vidi cives nostros

Curat. Solet, amat.

& milites, qui antea erant liberi, quorum præcipua laus & gloria libertas esse debuit, retortis in tergum manibus ligatos, instar servorum.

Reponi. Restitui, redire.

Deterioribus. Ignavis, victis: est in dandi casu.

Non clausas. Quæ res indicat quàm securi sint Pœni, qui portas urbium suarum apertas & patientes habeant, qui colant arva,

Si pugnat, &c. Ironiæ hæc omnia dicuntur; estque hic sensus: ut cervæ, retibus semel explicata, non pugnat; sic emissus è servitutis vinculis captivus non potest rem strenuè in bello gerere.

Et Marte Pœnos proteret altero,

Qui lora restrictis lacertis

35

Sensit iners, timuitque mortem.

Hic, unde vitam sumeret inscius,

Pacem duello miscuit: ô pudor!

O magna Carthago, probrosis

Altior Italiæ ruinis!

40

Fertur pudicæ conjugis osculum,

Parvósque natos, ut capitis minor,

A se removisse, & virilem

Torvus humi posuisse vultum;

Donec labantes consilio Patres

45

Firmaret autor nunquam alias dato;

Intérque mœrentes amicos,

Egregius properaret exul.

Atqui

Marte. Prælio.

Virilem, &c. Immobilem suorum

Lora. Vincula.

lacrymis, civium precibus, &c.

Hic, &c. Captivus ille ignavus, nesciens vitam ac salutem non esse precibus aut fugâ querendam, sed manu & victoriâ retinendam, in ipsâ acie, cùm pugnandum foret, pacem ac vitam ab hoste petere maluit; resque disjunctissimas ita confudit ac miscuit, pacem & duellum, id est, bellum: in bello enim cum hoste acriter pugnandum; in pace, ab armis recedendum: neque ista temerè confundenda.

Posuisse. Fixisse.

Labantes. Dubitantes, & in eam inclinantem sententiam, ut disciplinæ militaris dignitati ac severitati salutem Reguli præferendam, captivósque cum eo redimendos, censerent.

Consilio. Ut nullos captivorum, ac ne ipse quidem, redimeretur.

Firmaret. Persuaderet; à dubitatione in certam, & suam, sententiam adduceret.

Fertur. Dicitur Regulus.

Autor. Autor appellatur is qui

Capitis minor. Minuitur capite, qui, amisâ libertate, definit esse in civium numero.

aliquid suadet, consulit, præstat, & in se recipit.

Atqui sciebat, quæ sibi barbarus

Tortor pararet : non aliter tamen

50

Dimovit obstantes propinquos,

Et populum reditus morantem,

Quàm si clientum longa negotia

Dijudicatâ lito relinqueret ;

Tendens Venafranòs in agros,

55

Aut Lacedæmonium Tarentum.

Atqui. Attamen.

Dijudicatâ. Judicum sententiis

Tortor. Pœni crudeles, qui eum, illigatum in machinâ, vigilando necaverunt, resectis palpebris.

snitâ & compositâ; quorum unus erat antea, utpote Senator.

Dimovit. Repulit : viam sibi per obstantes aperuit pulcherrima enargia.

Tendens, &c. Ad oblectationem & rusticationem scilicet : De Venafrano & Tarento, vide Lib. 2. Od. 4.

O D E VI.

Romanorum sui temporis vitia, maximè impietatem & impudicitiam detestatur : priscorum mores celebrat.

DELICTA majorum immeritus lues,

Romane, donec templa refeceris,

Ædèsque labentes Deorum, &

Fœda nigro simulachra fumo.

Diis te minorem quod geris, imperas :

5

Hinc omne principium ; huc refer exitum,

Dii

Metrum idem quod supra Ode 3. Lib. 1.

deare, justè tamen plerèq; obtuam in rebus sacris, in templis, v. g.

Delicta majorum, &c. Ob. majorum flagitia, dabis poenas ; scilicet eorum scelera non admiseris,

rescindi, negligentiam, & impietatem.

Imperas. Orbis imperium obadiòque immeritis & innocens vi-

tiases.

Dii multa neglecti dederunt

Hesperiae mala luctuosa.

Jam bis Monaces, & Pacori manus,

Non auspicatos contudit impetus

10

Nostros; & adiecisse prædam

Torquibus exiguis renidet.

Pcenè occupatam seditionibus

Delevit Urbem Dacus, & Aethiops;

Hic classe formidatus, ille

Missilibus melior sagittis.

Fœcunda culpæ sæcula, nuptias

Primum inquinavere, & genus, & domos;

Hoc fonte derivata clades

In patriam, populúmque fluxit.

20

Motus doceri gaudet Ionicos

Matura virgo; & fingitur artubus

Hinc, &c. A Diis.

Moldavi, Hungari, &c. Appella-

Hesperia. Italiam, &c. *Daci, &c. Daci.*

Monaces. Parthorum dux.

Aethiops. Populus Aethiops; qui

Pacori manus. Exercitus Pacori; Antonio contra Augustum pugnantis

qui filius fuit Orodii Parthorum Regis, & à patre, post M. Crassum

caesum, missus contra Romanos, qui Antonio classem & maritimum

eosdem aliquot praeliis fudit, anno

U. C. 702.

Adiecisse, &c. Gessit, triumphat,

quod suos torques (torquibus enim

gaudebant Parthi, ut olim Galli)

ampliores & ornationes fecerit, ad-

jecto auro, gemmisque, & cæterâ,

quam nobis eripuerunt, prædâ.

Dacus. Populus Europæ Sep-

tentrionalis, ubi nunc Transylvani,

faltare. Quidam legunt, *fingitur*

artibus;

Jam

ODARUM LIBER III.

117

Jam nunc, & incestos amores
De tenero meditatur ungui.

Non his juvenus orta parentibus

25

Infecit æquor sanguine Panico;
Pyrrhûmque, & ingentem cecidit

Antiochum, Hannibalémque dirum:

Sed rusticorum mascula militum

Proles, Sabellis docta ligonibus

30

Versare glebas, & severæ

Matris ad arbitrium recisos

Portare fustes, Sol ubi montium

Mutaret umbras, & juga demeret

Bobus fatigatis, amicum

35

Tempus agens abeunte turru.

Damnosa quid non imminuit dies?

Ætas parentum, pejor avis, tulit

Nos nequiores, mox daturos

Progeniem vitiosiore.

40

artibus; nempe, ad malas istas artes
informatur.

vicit Lucius Scipio, anno U. C.
567.

De tenero ungui. A puero; ab
ipsâ jam tum pueritiâ.

Sabellis. Sabinis. Frant illi tra-
lie populi, labori affueti & ma'o;

Pyrrbum. Regem Epirotarum,
victum à Fabricio, & Curio, anno
U. C. 480. Ejus vitam scripsit
Plutarchus.

olim Samnites etiam dicti, teste
Plin. Lib. 3. c. 12.

Severæ. Quæ oneri non par-
cebat.

Antiochum. Regem Syriæ, quem

Diu. Temporis diuturnitas.

O D E VII.

Mæcenatem ad sacrificium & epulas, datâ occasione, invitat.

MARTIIS cælebs quid agam Kalendis,
Quid velint flores, & acerra thuris
Plena, miraris, positusque carbo in
Cespitate vivo,

Docte sermones utriusque linguæ
Voveram dulces epulas, & album
Libero caprum, propè funeratus
Arboris ictu.

Hic dies, anno redeunte festus,
Corticem astrictum pice dimovebit
Amphoræ, fumum bibere institutæ,
Consule Tullo.

Sume, Mæcenas, cyathos amici

5

10

Sospitis

Metrum idem quod supra Ode 2.
Lib. 1.

Martius, &c. Martius Kalendis, solebant matronæ sacrificia Junoni eximio apparatu facere, ipsarum verò mariti Jano; qui suis etiam uxoribus munera tunc florésque miscebant.

Acerra. Thuris vasculum.

Voveram. En causa sacrificii, quod Horatius faciebat, istis Martiis Kalendis.

Album. Hostiæ candidæ Diis Superis immolabantur, atræ Inferis.

Libero. Baccho; cujus in tutela sunt poëtæ.

Caprum. Vites arrodere caper solet: hinc Baccho immolabatur.

Corticem. Quo obstructa est & clausa vini amphora: suber adhibebatur vulgò.

Fumum, &c. Quæ amphora mea instituta est, id est, cepit, docta est, affluevit, fumum bibere; in horreo, seu camino, posita est, ut crudus austerioris vini succus fumo mitesceret, ab eo tempore quo Tullus Consul est factus. L. Volcatius Tullus gessit Consulatum, anno U. C. 687. Itaque vinum istud annos plus 50, natum erat.

ODARUM LIBER III,

119

Sospitis centum ; & vigiles lucernas

Profer in lucem : procul omnis esto

15

Clamor & ira.

Mitte civiles super Urbe curas :

Occidit Dacis Cotifonis agmen ;

Medus, infestus sibi, luctuosus

Diffidet armis :

20

Servit Hispanæ vetus hostis oræ

Cantaber, ferâ domitus catenâ ;

Jam Scythæ laxo meditantur arcu

Cedere campis.

Negligens, ne quâ populus laboret,

25

Parce privatus nimium cavere ; ac

Dona præsentis rape lætus horæ, &

Linque severa.

Sospitis, &c. In gratiam amici, gravissimo periculo liberati.

Cotifonis. Dux erat Dacorum, sive Getarum, partes Antonii contra Augustum secutus. Getas à Romanis Dacos fuisse appellatos tradit Plin. L. 4. c. 14.

Infestus, &c. Sibi exitiales ipsis, sibi ipsis invicem infensi, dissident Medi, bellis civilibus in se ipsos armati. Vide Lib. 2. Od. 2. Justinum, Lib. 42.

Cantaber. Domiti fuerunt penitus Cantabri, anno U. C. 730. cum

per annos ferme ducentos bella cum Romanis gessissent. Vide Indicem.

2. Odarum.

Cedere campis. Ex Armeniâ discedere. Vide Lib. 2. Ode 6.

Negligens, &c. Ita sententiam compone. Negligens, id est, negligentior & remissior factus, parce, fuge nimium cavere & sollicitus esse, ne quid populus detrimenti capiat, ne quâ parte laboret, privatus, id est, cum tu privatus sis, cum nullum Magistratum geras.

O D E VIII.

Mercurium, ac suam testudinem rogat, ut Lyden sibi placatam reddant.
Danaïdum apud Inferos supplicium, & causam ejus narrat.

MERCURI (nam te docilis magistro
Movit Amphion lapides canendo)

Túque, testudo, resonare septem

Callida nervis,

(Nec loquax olim, neque grata, nunc &

5

Divitum mensis, & amica templis)

Dic modos, Lyde quibus obstinatas

Applicet aures,

Tú potes tigres, comitésque sylvas

Ducere, & rivos celeres morari :

10 {

Cessit immanis tibi blandienti

Janitor aulae

Cerberus, quamvis Furiale centum

Muniant angues caput ejus, atque

Spiritus teter, faniésque manet

15

Ore trilingui.

Quin

Metrum idem quod supra Ode 2.

Ducere. Ut fecit Orpheus.

Lib. 1.

Amphion, Jovis & Antyopes filius, Urbis Thebarum muros, Saxi ad lyrae sonum sua sponte se componentibus, extraxit.

Aula immanis. Inferorum : cum idem Orpheus descendisset ad Inferos, Eurydicen repetiturus. Vide Virgil. Georg. 1. 4.

Nec loquax, &c. Quae non eras apta ad canendum, plura quam te Mercurius fidibus instruxisset,

Furiale. Anguibus hirsutum, ut caput Furiarum.

Spiritus. Anhelitus.

Sanius. Tabum, venenum,

Quin & Ixion, Tityósque vultu

Risit invito; stetit urna paulùm

Sicca, dum grato Danaï puellas

Carminè mulces.

20

Audiat Lyde scelus, atque notas

Virginum pœnas, & inane lymphæ

Dolium fundo pereuntis imo,

Serâque fata,

Quæ manent culpas etiam sub Orco.

25

Impiæ (nam quid potuere majus?)

Impiæ sponfos potuere duro

Perdere ferro!

Una de multis, face nuptiali

Digna, perjurum fuit in parentem

30

Splendidè mendax, & in omne virgo

Nobilis ævum:

Surge,

Ixion. Is, cùm Junonem temerare voluisset, dejectus in Inferos fuit, & rotæ, quæ perpetuè circumagitur, affixus.

Tityos. Pro Tityus. Vide Od. 4. hujus libri.

Risit. Propter lyræ; cantusque dulcedinem.

Invito. Propter pœnarum, quibus interim cruciabatur, acerbiter.

Urnæ, &c. Urnæ Danaïdum, quibus aquam hausitam in dolium pertusum & rimosum infundunt, siccæ aliquandiu manserunt, illis te audientibus, & laborem omittentibus,

Mulces. Orpheo canente.

Virginum. Danaïdum.

Et inane, &c. Ordo est: & audiat dolium inane lymphæ, pereuntis, seu effluentis, in imo ejusdem dolii fundo, pertuso scilicet.

Inane lymphæ. Pro vacuum aquâ, nunquam aquâ plenum.

Perjurum. Quia Danaüs, Danaïdum parens, promiserat suarum filiarum sponfis omnia læta & fortunata.

Splendidè. Gloriosè, pulchrè.

Mendax. Pollicita erat suo parenti se sponsum necaturam.

Surge, quæ dixit juveni marito ;

Surge, ne longus tibi somnus, unde

Non times, detur ; focerum, & scelestas

35

Falle sorores :

Quæ, velut nactæ vitulos leonæ,

Singulos, cheu ! lacerant : ego illis

Mollior, nec te feriam, nec intra

Clauftra tenebo.

40

Me pater sævis oneret catenis,

Quod viro clemens misero peperci ;

Me vel extremos Numidarum in agros

Classe releget,

I, pedes quod te rapiunt, & auræ,

45

Dum favet nox, & Venus ; i, secundo

Omine, & nostri memorem sepulchro

Sculpe querelam.

Marito. Lynceus vocabatur.

Unde non times. Ab eâ manu,
quæ tibi suspecta non est ; à Danao,
si te vivum offendant ; à me.

Sacerum. Danaum.

Sorores. Meas.

Numidarum. In Africâ.

Releget. In exilium mittat.

Et auræ. Et venti.

O D E IX.

Fons i Blandusæ sacrificium, & à versibus suis nobilitatem promittit.

O Fons Blandusæ, splendidior vitro,
 Dulci digne mero, non sine floribus,
 Cras donaberis hædæ,
 Cui frons turgida cornibus
 Primis & Venerem & prælia destinat 5
 Frustra; nam gelidos inficiet tibi
 Rubro sanguine-rivos,
 Lascivi soboles gregis.
 Te flagrantis atrox hora Caniculæ
 Nescit tangere: tu frigus amabile 10
 Fessis vomere tauris
 Præbes, & pecori vago.
 Fies nobilium tu quoque fontium,
 Me dicente cavis impositam illicem
 Saxi; unde loquaces 15
 Lymphæ defiliunt tuæ.

Metrum idem quod supra Ode 12.
 Lib. 1.

Blandusæ. Erat ille fons, prope
 villam Horatii, in agro Sabino.

Atrax hora. Calida tempestas,
 æstivum tempus, quo sævire Cani-
 cula solet. Canicula est sydus, quo

circa medium Julium exoriente,
 maximi calores excitantur.

Fontium. Subaudi, unus: Græca
 locutio.

Me dicente, &c. Cùm ego lau-
 dabo quercum, quæ imminet rupi,
 è quâ fluat.

O D E X.

Augusti reditum ex Hispaniâ, post Cantabricum bellum, celebrat.

HERCULIS ritu modò dictus, ô plebs,
Morte venalem petiisse laurum
Cæsar Hispanâ repetit. Penates
Victor ab orâ.

Unico gaudens mulier marito 5
Prodeat, justis operata Divis;
Et soror clari Ducis, & decoræ
Supplice vittâ
Virginum matres, juvenûmque nuper

Sospitum:

Metrum idem quod supra Ode 2.
Lib. 1.

Herculis, &c. Ordo est: ô plebs,
ô Quirites, Cæsar Augustus, qui
modò, qui nuper vobis dictus est
laurum & victoriam de Cantabris
morte venalem petiisse, instar Her-
culis, repetit victor domum ab
Hispaniâ.

Ritu. More & exemplo Herculis:
quia Hercules olim, in eâdem His-
paniâ versatus, multos labores &
vitæ pericula adierat.

Morte, &c. Victoriâ sanguine,
& periculo sui capitis emendam.

Victor. De Cantabris. Vide 2.
Indicem Odarum, anno U. C. 728.
736.

Unico, &c. Matronæ castæ, unico
viro addictæ, domo prodeant obviam
Cæsari, postquam sacrificia obtuler-
int Deis iussis, qui Augustum, id

merentem, & belli & morbi peri-
culo liberaverunt. *Operari, facere,*
significant, *sacrificare.* Quidam vo-
lunt hîc unam quandam designari
mulierem, nempe Liviam, uxorem
Augusti: quo sensu si versiculum
hunc accipias, ita explica voces
illas, *unico gaudent, &c.* nempe
quæ unicè gauderet reditu & salute
sui viri: vel, unico, id est, singu-
lari, egregio.

Soror. Octavia, Antonii nuper
demortui uxore, soror Augusti.

Decoræ, &c. Solebant, in pub-
licis supplicationibus, caput & ma-
nus tæniolis quibusdam sacris ado-
perire.

Matres. Antea matronas omnes
erat allocutus: jam eas compellat
proprie, quarum erat præcipua pars
in istâ lætitiâ, ob liberos sospites,
& cum Augusto redeuntes.

Sospitum: vos ô pueri, & puellæ

10

Jam virum expertæ, malè ominatis

Parcite verbis.

Hic dies, verè mihi festus, atras

Eximet curas: ego nec tumultum,

Nec mori per vim metuum, tenente

15

Cæsare terras

I, pete unguentum; puer, & coronas,

Et cadum Marfi memorem duelli;

Spartacum si quâ potuit vagantem

Fallere testâ.

20

Dic & argutæ properet Neæræ

Myrrheum fido cohibere crinem.

Si per invisum mora janitorem

Fiet, abito.

Lenit albescens animos capillus,

25

Litium & rixæ cupidos protervæ;

Non ego hoc ferrem calidus juventâ,

Consule Planco.

Virum expertæ, &c. Nuptæ.
Per vim. Per externum, & hostile bellum.

Cadum, &c. Cujus vinum conditum sit, bello Marfo, seu Marfico.

Spartacum, &c. Si quâ ratione, vel, si fortè aliqua testâ potuit fallere, id est, latere Spartacum vagantem totâ Italiâ, & eam devastantem. Fuit Spartacus gladiator, qui servos & gladiatores in Rempublicam ar-

mauit, bellumque servile conflagavit, anno U. C. 681. Lege Florum Lib. 3. c. 20.

Argutæ. Scitè & eleganter carenti. Erat fidicina, quales sæpè in conviviis adhibebant: eam Horatius per servulum accersiri jubet.

Non ego, &c. Repulsam à janitore non tulissem.

Planco. Consul fuit anno U. C. 711. quo annè Horatius natus erat annos admodum 24.

ODE XI.

Aurum vincis ac perrumpit omnia. Nihil cupere, parvo contentum esse,
summa felicitas est.

INCLUSAM Danaën turris aenea,

Robustaque fores, & vigilum canum

Tristes excubiae, munierant fati

Nocturnis ab adulteris:

Si non Acrisium, virginis abdita

Custodem pavidum, Jupiter & Venus

Risissent: fore enim tutum iter, & patens,

Converso in pretium deo.

Aurum per medios ire satellites,

Et perrumpere amat saxa, potentius

Ictu fulmineo. Concidit auguris

Argivi domus, ob lucrum

Demersa exitio: diffudit urbium

Portas vir Macedo, & subruit æmulos

Reges muneribus: munera navium

Sævos illaqueant duces.

Grescentem

Metrum idem quod supra Ode 5.

Ljb. I.

Danaën. Erat Acrisi filia, Regis Argivorum. Audierat Acrisius se à nepote vitæ & solio privatum iri: quare filiam, ne quis ex ea nasceretur, aenea turri incluserat. Jupiter, in pluviam auream conversus, Perseum ex ea suscepit, à quo Acrisius est interfectus. Huic fabulae occasionem dedit Prætor, Acrisii

frater, qui corruptis auro custodibus, aditum ad Danaë invenit.

Fore enim, &c. Subaudi, sciebant, aiebant.

Amat. Solet.

Saxa. Arces, oppida munitissima.

Auguris, &c. Amphiarai familia.

Vir Macedo. Philippus, Alexandri pater.

Crescentem sequitur cura pecuniam,

Majorumque fames. Jure perhorru

Latè conspicuum tollere verticem,

Mæcenas, Equitum decus.

20

Quantò quisque sibi plura negaverit,

A Diis plura feret: nil cupientium

Nudus castra peto; & transfuga, divitum

Partes linquere gestio,

Contemptæ dominus splendidior rei,

25

Quàm si quicquid arat non piger Appulus,

Occultare meis dicerer horreis,

Magnas inter opes inops.

Puræ rivus aquæ, sylvæque jugerum

Paucorum, & segetis certa fides meæ,

30

Fulgentem imperio fertilis Africæ

Fallit, forte beatior.

Quamquam nec Calabræ mella ferunt apes,

Nec Læstrigoniâ Bacchus in amphora

Languescit mihi: nec pinguis Gallicæ

35

Crescunt

Jure, &c. O Mæcenas, qui lit, id est, latet, cum qui fulget Equitum & Equestris ordinis (in eo Africæ imperio, hoc est, Impera- enim ille constitit: præ modestis). torum, Regem Africæ.

decus es, ego jure pertinui magnas Calabræ, Calabria, pars est ex- opes possidere, & honores; cæteris trema Italiæ, prope Siciliam, ubi eminere nolui. mel optimum.

Certa fides. Fundus fidelis, red- Læstrigoniâ, Formianæ. For- dens semper cum fœnore sementem miæ, oppidum est Campaniæ Italiæ, ad quod olim Læstrigones, Siciliæ

Fulgentem, &c. Phrasi Græcæ populi, commigrarunt: in ejus agro est: ita est ordinanda: rivus aquæ, vites optimæ, ut flores, & mel in puræ, sylva paucis constans jugeri Calabriâ. bus, & prædium non mendax, fal- Languescit, Senescit, mitescit.

Crescunt vellera pascuis :

Importuna tamen pauperies abest ;

Nec, si plura velim, tu dare deneges.

Contracto meliùs parva cupidine

Vestigalia porrigam ;

40

Quàm si Mygdoniis Regnum Alyattici

Campis continuum. Multa petentibus

Desunt multa : bene est, cui Deus obtulit

Parcâ quod satis est manu.

Gallia. Nempe in Galliâ Cisalpinâ, ad Padum, ubi læta pascua.

Mygdoniis. Phrygiis. Mygdon fuit Rex Phrygiæ, in Asiâ.

Vestigalia, &c. Extendam proventus meos latius, & agros, si nihil cupiam, quàm si, &c.

Alyattici. Cræsis, qui filius fuit Aliattis, & Rex Lydiæ ditissimus. Legunt aliqui, *Alyatii*.

ODE XII.

Ælium Lamiam resistentem admonet de imminente in posterum diem tempestate, quæ ipsi occasionem genio indulgendi affert.

ÆLI, vetusto nobilis ab Lamo ;
Quando & priores hinc Lamias ferunt

Denominatos, & nepotum

Per memores genus omne fastos :

Autore ab illo ducis originem,

Qui Formiarum mœnia dicitur

Princeps, & innantem Maricæ

Littoribus

Metrum idem quod supra Ode 3. Læstrigonom Rege, Formiarum conditore.

Quando. Siquidem.

Innantem, &c. Qui dicitur te-

Hinc. Ab isto vetusto Lamo, nuisse, id est, obtinuisse, possedisse, Formias,

Littoribus tenuisse Lirim,
 Latè Tyrannus. Cras foliis nemus
 Multis, & algâ littus inutili, 10
 Demissa tempestas ab Euro
 Sternet; aquæ nisi fallit augur
 Annosa cornix. Dum potis, aridum
 Compone lignum: cras Genium mero
 Curabis, & porco bimestri, 15
 Cum famulis operum solutis.

Formias, & Lirim fluvium, qui in-
 natat Maricæ littoribus, sive, qui
 alluit littora Maricæ. Vocat autem
 Maricæ littora, maritimam oram,
 in quâ sunt Caieta, Formiæ, Min-
 turnæ; ubi Liris, prope Mintur-
 nas, effundit se in mare: in isto
 enim tractu Dea Marica, Fauni
 uxor, eadem quæ Circe, olim cole-
 batur. Est Liris fluvius Italiæ, di-
 videns Latium à Campaniâ; nunc
 Carigliano, vel Scafati, vocatur.

Latè Tyrannus. Latè Rex am-
 plam ditidnem obtinens.

Cras, &c. Ordo est: cras tem-
 pestas immissa ab Euro, nisi fallit
 me cornix, quæ est augur & divina
 imbrium imminetium, sternet, cap-
 sternet, sylvas, foliis excussa vento,
 & littora, inutili algâ.

Cornix, Virgil. 1. Geor. Cor-
 nix raudâ pluviam vocat improba
 voce.

Genium curabis. Genio & epulis
 indulgebis.

Operum. Genitivus, Græco more,
 pro ablativo.

O D E XIII.

Faunum abeuntem precatur, ut agro pecorique sit innoxius.

FAUNE, Nympharum fugientium amator,
Per meos fines, & aprica rura

Lenis incedas; abeasque parvis

Æquus alumnis:

Si tener pleno cadit hœdus anno;

5

Larga nec defunt Veneris sodali

Vina crateræ; vetus ara multo

Fumat odore.

Ludit herboſo pecus omne campo,

Dum tibi Nonæ redeunt Decembres:

10

Festus in pratis vacat otioſo

Cum bove pagus.

Inter audaces lupoſ errat agnos:

Spargit agreſtes tibi ſylva frondes:

Gaudet

Metrum idem quod ſupra Ode 1.
lib. 1.

Æquus. Mitis, innoxius.

Alumnis. Ovium, & aliis id
genus ſœtibus, qui aluntur in villâ:
ruris vernulis.

Cadit. Tibi à me ſacrificatur.

Pleno. Exaſto, abſoluto. Ut Fau-
num ſibi conciliet commemorat ea,
quæ in ejus honorem ſolebat præſtare.

Crateræ. A nominativo, cratera,
crateræ: dicitur & crater, crateris.
Vocatur autem cratera ſodalis, id
eſt, ſocia & amica Veneris.

Nonæ. Die 5 Decembris, ſie-
bat ſacrificium iſtud Fauno.

Inter, &c. Ita freti ſunt præ-
ſidio tuo agni, ut lupos non cu-
rent, interque ipſos lupi errent ſine
fraude.

Spargit, &c. Sylvæ ſpoliant ſe
frondibus, non tam hyemis ad-
ventu, quàm pietate erga te; ut
nempe tibi humum ſternant foliis
ſuis, & ſic abeuntem cohoneſcent &
colant.

ODARUM LIBER III.

131

Gaudet invisam pepulisse fossor

15

Ter pede terram.

Invisam. Invisam vocat, quia in eâ colendâ & exercendâ sudat.

O D E XIV.

Telephum hortatur, ut, omissis literis & historiis, de vino & epulis cogitet.

QUANTUM distet ab Inacho^a
Codrus, pro patriâ non timidus mori,

Narras, & genus Æaci,

Et pugnata sacro bella sub Ilio :

Quo Chium pretio cadum

5

Merchemur ; quis aquam temperet ignibus ;

Quo præbente domum, & quotâ,

Pelignis caream frigoribus, taces.

Da

Metrum idem quod supra Ode 3.
Lib. 1.

Quantum, &c. Ordo est. O Telephe, tu mihi narra odiosè quantum sit intervallum temporis inter duos Reges Græcos, Inachum, & Codrum, &c. taces interim, nihil dicis, quemadmodum merchemur optimum vinum, &c.

Distet. Quanto pòst tempore vixerit. Inachus Argivorum Regno initium dedit, circa annum mundi 2197. Codrus, Atheniensium Rex ultimus, circa 2980. Is pro patriâ se devovit, in bello quod inter Dorienfes & Athenienses erat. Cùm enim oraculum respondisset, eos

fore superiores, quorum dux in acie occidisset, pastoralis sumpto habitu, hostium agmen ingressus, dum temerè jurgium ciet, ab gregario milite interfectus est.

Æaci. Fuit Æacus, Jovis filius, Pelei pater, Achilles avus. Per Æaci genus, possunt significari Æacidae, Peleus, Achilles, Pyrrhus, &c. Sic Danaïdes appellat Danaï genus, lib. 2.

Chium. Chios insula est maris Ægæi, inter Samum, & Lesbum, vino suo inclita.

Temperet. Tepidam faciat.

Quo præbente, &c. Cujus in domo, quotâ horâ, mensæ accubant,

Da Lunæ properè novæ,

Da noctis mediæ, da, puer, auguris

10

Murænæ: tribus, aut novem,

Miscentur cyathis pocula commodis.

Qui Musas amat impares,

Ternos ter cyathos attonitus petet

Vates. Tres prohibet supra,

15

Rixarum metuens, tangere Gratia,

Nadis juncta sororibus.

Insanire juvat. Cur Bercynthiæ

Cessant flamina tibiæ?

Cur

ad focum; & propulsem hybernum frigus: quod Pelignum vocat, ab regione Pelignorum, notâ Horatio, quia Peligni erant vicini Sabinis: eorum regio, propter montes, frigida.

Da. Vocat servum, & quasi arrepto calice, infundi sibi jubet.

Da Lunæ, &c. Subaudi, poculum, nempe quod hauriam in honorem Lunæ novæ. Sic Ode 7 vocat cyathos amici sospitis, eos qui in amici gratiam siccantur. Cedo pateram; propinare placet Lunæ novæ, nocti mediæ, Licinio Murænæ, auguri recens creato. Erat ille frater uxoris Mæcenatis, & in ejus gratiam scripta hæc Ode videtur.

Tribus aut, &c. Id est: commode, convenienter Musis, aut Gratiis bibitur, cum tria pocula ebibuntur, vel cum novem. Pocula erant vasa majora, è quibus vinum propinabatur, & cum aquâ miscba-

tur in cyathis, qui erant minora vasa, seu pateræ. Fundentur ergo pocula in cyathos, vel tres, in honorem Gratiarum, vel novem, in honorem Musarum.

Impares. Novem.

Attonitus. Entheco, quem afflant Musæ, furore percitus; vel, subebrius.

Tres, &c. Ordo est: Gratia, sororibus juncta, id est, tres Gratiæ, prohibent tangi pocula & ebibi supra tria, plura tribus; quia si bibantur plura, periculum est rixarum, quas Gratiæ fugiunt.

Insanire juvat. Citra modum, & liberaliùs bibere certum est. Itaque novem cyathos hauriam, Musarum memor, Gratiis invitis.

Bercynthiæ. Phrygiæ. Bercynthus est mons Phrygiæ. Modus porro Phrygius, de quo hîc agit Horatius, erat joci & convivii accommodatior.

ODARUM LIBER III.

133

Cur pendet tacitâ fistula cum lyrâ?

20

Parcentes ego dexterâs,

Odi: sparge rosas: audiat invidus

Dementem strepitum Lycus,

Et vicina seni non habilis Lyco.

Lycus. Vicinus aliquis, Hora- discrepant à mariti moribus, cui
tio infensus. cum marito non convenit.

Vicina. Uxor Lyci; cujus mores

O D E XV.

Amphoram suam hortatur, ut, in Corvini gratiam, vinum vetustum,
cujus laudes prosequitur, depromat.

O Nata mecum, Consule Manlio,
Seu tu querelas, five geris jocos,
Seu rixam, & insanos amores,
Seu facilem pia testa somnum;
Quocumque lectum nomine Massicum
Servas, moveri digna bono die;

5

Descende,

Metrum idem quod supra Ode 8.
Lib. 1.

O nata, &c. Nata dicitur am-
phora, quo tempore impleta vino
fuit; nempe eodem anno, & Con-
sule, quo natus erat Horatius, Ur-
bis 689. L. Manlio Torquato, &
L. Aurelio Cottâ Coss.

Pia. Vox amorem, & venera-
tionem sonans.

Massicum. Est mons in Campa-
niâ, unde vinum optimum.

Moveri. Ut res sacra; ex apo-
thecâ deripi & proferri. Statuæ
Deorum, cùm ad aliquam supplica-
tionem efferebantur è templis, mo-
veri propriâ voce dicebantur. Vide
Oden 16. lib. 1.

Bono die. Quo, vel Corvinus
Consul creatus erat, anno U. C. 723.
aut triumphum de Gallis idem re-
tulerat, anno 726.

Descende, Corvino jubente,
 Promere languidiora vina.
 Non ille, quanquam Socraticis madet
 Sermonibus, te negliget horridus: 10
 Narratur & prisca Catonis
 Sæpè mero caluisse virtus.
 Tu lene tormentum ingenio admoves
 Plerumque duro: tu sapientium
 Curas, & arcanum jocoso 15
 Consilium retegis Lyæo.
 Tu spem reducis mentibus anxiiis,
 Virésque, & addis cornua pauperi,
 Post te, neque iratos trementi
 Regum apices, neque militum arma. 20
 Te Liber, & si læta aderit Venus,

Segnésque

Descende. Ex apothecâ, in superiori ædium parte.

Corvino. M. Valerio Messalâ Corvino, viro Augusti temporibus maximo, qui anno U. C. 722. Consul fuit, & quadriennio post de Galliâ triumphavit. Vide Suet. Aug. c. 58.

Promere. Descende ut promas.

Languidiora. Vetusta, & proinde mitiora.

Socraticis, &c. Et si Corvinus austeriori philosophiâ, quam Socrates docuit, & quæ sobrietatem maximè commendat, totus imbutus sit, non erit ille tamen adeo tetricus & austerus, ut te negligat, ac respuat.

Madet. Imbutus est ad plenum, delibutus.

Catonis. Censorii, qui, Plutarcho teste, moderatas epulas non spernebat. Priscus vocatur, sive senior; nam Cato Uticensis erat illius nepos: Catonis virtus, pro Catone virtute prædico.

Tu lene, &c. Tu expungas severitatem ac duritiam ingenii asperioris; velat admotâ bellicâ machinâ expugnantur arces.

Cornua. Vires, audaciam.

Post te. Ubi plus adbibit.

Apices. Diademata, potestatem, & iram.

Te Liber, &c. Ordo est. Liber

&

Segnēsque nodum solvere Gratiae,
 Vivæque producent lucernæ,
 Dum rediens fugat astra Phœbus.

& Venus, si quidem læta aderit, & Gratiae, & lucernæ vivæ te producent, usque dum Phœbus rediens fugabit astra: id est, producent convivium, in quo tu vina nobis dabis, per totam noctem.

Lib. Bacchus; qui Lyæus etiam dicitur, quia liberos & solutos facit.

Segnes, &c. Quæ segnes & piæ sunt, ad solvendum nodum, quo se invicem infertis dextris tenent: quæ mutuam concordiam arctissimè retinent.

Vivæque. Non extinctæ.

Producent. Proferent, protrahent: *Dum, &c.* In lucem: tu continuabis epulas, per totam noctem.

O D E XVI.

Dianæ pinum consecrat; verrem pro victimâ pollicetur.

MONTIUM custos nemorumque virgo,
 Quæ laborantes utero puellas
 Ter vocata audis, adimisque letho,
 Diva triformis:
 Imminens villæ tua pinus esto:
 Quam per exactos ego lætus annos,

5

Verris,

Metrum idem quod supra Ode 2. Lib. 1.

Montium custos, &c. Diana, sive Lunat partibus eadem dicebatur præesse; tûmque Lucina, & Ilythyia vocabatur.

Ter. Numerus ternarius religioni servit; ac vulgò in sacris adhibebatur.

Triformis. Quia Luna tres max-

imè phases, ut vocant, seu species & formas habet, crescens, plena, decrescens: item tria nomina: in Cælo vocatur Luna; in terris, Diana; in Inferis, Hecate, sive Proserpina.

Tua. Tibi sacra; cujus in tutela sunt sylvæ & arbores.

Exactos. Absolutos: vertente anno quolibet, quotannis.

Verris, obliquum meditantis ictum,
Sanguine donem.

Verris. Porcelli.

Obliquum. Majores dentes, qui petunt, ita sunt dispositi ad malæ
latus, ut ictum nisi obliquum in-
bus porci utuntur, cum aliquem ferre non possint.

O D E XVII.

Phidylem monet, Deos rusticis & minimè sumptuosis muneribus rectè
coli posse.

CÆLO supinas si tuleris manus,
Nascente Lunâ, rustica Phidyle;

Si thure placâris, & hornâ

Frugè Lares, avidâque porcâ;

Nec pestilentem sentiet Africum

5

Fœcunda vitis, nec sterilem seges

Rubiginem, aut dulces alumni

Pomifero grave tempus anno.

Nam, quæ nivali pascitur Algidò

Devota,

Metrum idem quod supra Ode 8.
Lib. 1.

Supinas. Sublimes, porrectas Cælum
versus, ita ut vola Cælum respiceret,
qui gestus erât supplicantium.

Placâris. Ultima syllaba longa
est, ob cæsuram.

Hornâ. Præsentis anni: ab ad-
jectivo, *hornus, borna, bornum.*

Frugè. Frumento.

Lares. Deos domesticos: Penates
etiam dicuntur,

Alumni. Pueri & vernulæ tui:
vel, fœtus pecudum.

Grave tempus, &c. Autumnum.

Nam quæ, &c. Sensus est: majores
illæ victimæ, quæ, sacrificiis
devotæ & destinatæ, pascuntur in
Algidò (mons est Italiæ) aut pas-
cuis latis, prope Albam (Urbs est
Latii) illæ, inquam, securi ferientur
à pontificibus, in majoribus videlicet
publicisque sacrificiis. Te vero
nihil opus est tentare Deos tuos
Lares multâ bidentium cæde; quæ
coronare

ODARUM LIBER III.

137

Devota, quercus inter & ilices,

10

Aut crescit Albanis in herbis

Victima, pontificum secures

Cervice tinget. Te nihil attinet

Tentare multâ cæde bidentium

Parvos coronantem marino

15

Rore Deos, fragilique myrto.

Immunis aram si tetigit manus;

Non sumptuosâ blandior hostiâ,

Mollibit averfos Penates

Farre pio, & saliente micâ.

20

coronare illos soles rore marino, & myrto. *Deos tentare*, est, in hoc loco, Deorum pacem & beneficia exposcere, placare Deos velle, experiri quid ab iis obtineri sacrificio possit.

Parvos Deos. Tuos Deos Penates, quorum statuæ parvæ sunt; vel, qui domui tuæ parvæ, & casulæ præfunt.

Immunis, &c. Quæ conferre nihil possit, quæ sceleris nihil admiserit.

Farre. Hordeo molito, cui sal mixtus. Utrumque in ignem, aræ impositum, conjiciebant; sal autem injectus igni, salit.

Micâ. Salis micâ, seu particula.

O D E XVIII.

Sæculi sui vitia infectatur, & eorum remedia proponit.

INTACTIS opulentior
 Thesauris Arabum, & divitis Indiæ,
 Cæmentis licet occupes
 Tyrrhenum omne tuis, & mare Apulicum;
 Si figit adamantinos 5
 Summis verticibus dira necessitas
 Clavos; non animum metu,
 Non mortis laqueis expedit caput.
 Campeſtres melius Scythæ
 Quorum præſtra vagas ritè trahunt domos, 10
 Vivunt, & rigidi Getæ;
 Immetata quibus jugera liberas
 Fruges, & Cererem ferunt;

Nec

Metrum idem quod ſupra Ode
 14. Conſulatum gerente, ab Ælio Largo.
 Vide 2. Indicem Odarum.

Intactis, &c. Ordo eſt: licet tu,
 opulentior Arabibus, & Indiis, oc-
 cupes & repleas domibus tuis littus
 maris Tyrrheni & Adriatici; tamen
 non expedit animum curis & metu,
 nec corpus mortis neceſſitate. Ava-
 ros igitur primo loco exagitat.

Arabum. Sunt in Aſiâ, inter
 Ægyptum, & Judæam; latrociniiſ
 ſuis infames ac divites. Intacti
 appellantur hîc, quia nondum in
 eos arma Romani verterant. Fac-
 tum id poſtea, Auguſto decimum

India. Regio Orientalis eſt,
 prope Sinam; quam medius Ganges
 ſecat, gemmis & auro locuples.

Cæmentis. Molibus, cæmento ſar-
 ris, quibus in maris littore domos
 imponebant. Vide Oden 1. hu-
 jus libri. Sunt autem cæmenta,
 lapides minutatim caſi.

Apulicum. Adriaticum, in quo
 eſt Apulia, oppoſitum Tyrrhæno.

Scythæ, Getæ. Populi Septen-
 trionales, ubi nunc Moſcoviæ &
 Tartaria.

ODARUM LIBER III.

139

Nec cultura placet longior annuâ;

Defunctumque laboribus

15

Æquali recreat sorte vicarius.

Illic matre carentibus

Privignis mulier temperat innocens;

Nec dotata regit virum

Conjux, nec nitido fudit adultero.

20

Dos est magna, parentium

Virtus, & metuens alterius viri

Certo fœdere castitas:

Et peccare nefas, aut pretium est mori.

O quisquis volet impias

25

Cædes, & rabiem tollere civicam;

Si quæret, Pater urbium,

Subscribi statuis, indomitam audeat

Refrænare licentiam,

Carus postgenitis; quatenus (heu nefas!)

30

Virtutem incolumem odimus,

Sublatam ex oculis quærimus invidi.

Quid tristes querimonæ;

Si non supplicio culpa reciditur?

Quid leges, sine moribus,

35

Vanæ

Peccare. Fidem conjugalem violare.

Nefas. Nefas est, non licet.

Pretium. Pæna est. *The wages of Sin is Death.*

Rabiem civicam. Seditioes, bella civilia; quorum causæ sunt vitia civium.

Carus, &c. Celebris futurus apud posteros, non suo ævo; quatenus, id est, quia nos odio jam habemus homines virtute præditos, dum sunt incolumes, & vivunt; mortuos quærimus & amamus: quod fit ob invidiam.

Vanæ proficiunt ; si neque fervidis
 Pars inclusa caloribus
 Mundi, nec Boreæ finitimum latus,
 Duratæque solo nives,
 Mercatorem abigunt ? Horrida callidi 40
 Vincunt æquora navitæ :
 Magnum pauperies opprobrium, jubet
 Quidvis & facere & pati ;
 Virtutisque viam deferit arduæ.
 Vel nos in Capitolium, 45
 Quò clamor vocat, & turba faventium ;
 Vel nos in mare proximum,
 Gemmas, & lapides, aurum & inutile.
 Summi materiam mali,
 Mittamus. Scelerum si benè pœnitet, 50
 Eradenda Cupidinis
 Pravi sunt elementa ; & teneræ nimis
 Mentis asperioribus
 Formandæ studiis. Nescit equo rudis

Harere

Pars, &c. Zona torrida.
Latus, &c. Zona frigida, hy-
 perborea.

Horrida. Procellosa.

In Capitolium. Subaudi vocem
 infra positam, mittamus ; compor-
 temus, nimirum in templum Jovis
 Capitolini, gemmas, aurum, &c.
 aurum Deo ac templis consecremus,
 ut à nobis repeti amplius nequeat,
 tanquam res sacra, & Superis ad-
 dicta ; ibique religioni ac pietati

serviat : vel projiciamus illud in
 mare.

Quo clamor, &c. Romani cives,
 interdum etiam Imperatores (id
 quod de Augusto Suetonius narrat)
 dona ejusmodi Capitolio & Jovi
 offerebant ; quod populus secundo
 favore & lætis acclamationibus spec-
 tabat, imò eos qui hæc ferrent, in
 templum applaudens deducebat.

Cupidinis pravi. Amoris diviti-
 arum.

Hæreere ingenuus puer ; 55
 Venarique timet, ludere doctior,
 Seu Græco jubeas trocho,
 Seu malis vetitâ legibus aleâ :
 Cùm perjura patris fides
 Consortem socium fallat, & hospitem ; 60
 Indignoque pecuniam
 Hæredi properet : scilicet improbæ
 Crescunt divitiæ ; tamen
 Curtæ nescio quid semper abest rei.

Græco. A Græcis invento. *Improbæ.* Vel, quæ improbos
 efficiunt ; vel, quæ improbo labore,
 Cùm, &c. Neque id mirum ; summo studio colliguntur.
 Quidem ipsius pater est perjurus, *Curtæ rei.* Opibus exiguis. Ava-
 qui socium & hospitem fallere non ro suæ opes, etsi crescant semper,
 dubitet. tamen videntur breves, & fæ suâ
 Consortem. Cum quo inilit lucri minores ac votis,
 & damni societatem.
 Properet. Propere ac sedulò qua-
 rat, augere festinet.

O D E XIX.

Se, Bacchi Numine afflatum, laudes Cæsaris non humili modo
 cantaturum.

Q Uò me, Bacche, rapis tui
 Plenum ? quæ in nemora, aut quos agor in specus,
 Velox mente novâ ? quibus
 Antris, egregii Cæsaris audiar

Æternum

Metrum ut in superiore. mine, Enthéo furore percitum.
 Tui plenum. Tuo afflatum Nu- Mente novâ. Novo afflatu.

Æternum meditans decus 5
 Stellis inferere, & concilio Jovis?
 Dicam insigne, recens, adhuc
 Indictum ore alio. Non secus in jugis
 Exsomnis stupet Evias,
 Hebrum prospiciens, & nive candidam 10
 Thracen, ac pede Barbaro
 Lustratam Rhodopen. Ut mihi devio
 Rupes, & vacuum nemus
 Mirari libet! O Naiadum potens,
 Baccharumque, valentium 15
 Procera

Stellis inferere. Ordo & sententia
 est: quibuscumque in antris cantabo,
 & audiar canere decus æternum,
 laudes immortales, facinora præ-
 clara, Cæsaris, eaque inferere stel-
 lis, hoc est, ad Cælum tollere, &
 ipsum Cæsarem cætui Deorum, &
 quibus concilium Jovis constat, ad-
 scribere? Augustus, adhuc super-
 stes, inter Divos relatus, & Deus
 appellatus est.

Dicam insigne. Aliquid eximium
 de Cæsare cantabo, res novas, nulli
 antea dictas.

Non secus. Non alio furore Mæ-
 nades corripuntur, quam quod me
 perculsum nunc sentio.

In jugis. In montibus Bæcho
 sacris, qualis est Parnassus, Rho-
 dopen.

Exsomnia. Sine somno, vigil.
 Orgia, sive sacra Bacchi, noctu agi-
 tabantur. Vel, soluta somno, post-

quam suorem quasi edormivit, & ad
 se rediit.

Evias. Bacchi sacerdos mulier
 & comes, ab Evius, id est, Bacchus.
 De qua voce dictum sæpè antea.

Hebrum. Thraciæ fluvium.

Thracen. Thraciam.

Barbaro. Pedibus Thracum, qui
 ad tua, ô Bacche, festa celebranda,
 in Rhodopen conveniunt, eamque
 pervagantur. Græci cæteros omnes
 populos vocabant Barbaros. Adde
 quoddam Thracen, ob asperitatem re-
 gionis, erant in primis barbari &
 inculti.

Naiadum potens. Ut Venerem
 Cypri potentem lib. 1. dixit; sic
 Bacchum Naiadum potentem, id est,
 dominum, ducem, vocat. Naiades
 sunt Nymphæ fontium.

Valentium, &c. Id est, quæ Bac-
 chæ valent, possunt, fraxinos altas
 evertere. Euripides, in Bacchis,

ait

Proceras manibus vertere fraxinos;
 Nil parvum, aut humili modo;
 Nil mortale loquar: dulce periculum est,
 O Lenæ, sequi Deum,
 Cingentem viridi tempora pampino.

ait Pentheum insequente Agave, & Mænadibus, in fraxinum, seu abietem, ascendisse; eamque arborem statim à Bacchis eradicatam, & dejectam cum Pentheo fuisse.

Dulce periculum, &c. Periculum ea polliceri quæ præstare vix possim; arduum est ista magna, &

sublimi modo, de Cæsare dicere: sed hæc difficultas est dulcis illi, qui Bacchum ducem & autorem sequitur.

Lenæ. Bacche, à voce Græcâ, quæ torcular significat.

Deum, &c. Te Bacchum.

O D E XX.

Amare se desitum ait, Chloë penam imprecatur, ut amet.

VIXI choreis nuper idoneus,
 Et militavi non sine gloriâ:

Nunc arma, defunctumque bello

Barbiton, hic paries habebit,

Lævum marinæ qui Veneris latus

Custodit. Hic, hic ponite lucida

Funalia, & vestes, & arcus

Oppositis foribus minaces.

O, qua

Metrum idem quod supra Ode 3.
 Lib. 1.

Funalia, &c. Juvenes protervi & petulantes solebant urbem noctu circumcursare cum lampadibus, vec-

tibus, arcubus, &c. Illisque armis fores evertabant: unde illos arcus vocat minaces foribus oppositis, seu clausis.

Divæ, Venus,

O, quæ beatam Diya tenes Cyprium, &

Memphim carentem Sithoniâ nive,

10

Regina, sublimi flagello

Tange Chloën semel arrogantem.

Memphim. Urbem Ægypti primariam, ubi calores sunt maximi. Quare illam carere dicit nive Sithoniâ, id est, frigore aspero, quale est in Thraciâ, regione Europæ frigidâ & Septentrionali, quæ olim dicta est Sithonia.

Sublimi. In altum sublato, ut ictus sit vehementior.

Chloën. Mulierem superbam, & ferocem: eam à Venere puniri orat.

Semel. Saltem semel tange. Facias ut amet,

O D E XXI.

Galateam, mari se commissuram, faustis omnibus prosequitur; simulque detertere ab itinere conatur, Europæ exemplo.

IMPIOS parvæ recinentis omen

Ducat, & prægnans canis, aut ab agro

Rava decurrens lupa Lanuvino,

Fætæque vulpes:

Rumpat & serpens iter institutum,

5

Si per obliquum similis sagittæ

Terruit

Metrum idem quod supra Ode 8. Lib. 3.

Impios, &c. Homines impios, iter aggressuros, ducant sanctæ ac prosequantur mala omina, quale est, vox parvæ (est avis sinistra) recinentis, id est, iterum atque iterum canentis; occurrit canis fætæ, aut lupæ rava, hoc est, rufæ, descendit ab agro Lanuvino, &c. vel serpentis transverse, & instat jaculi jacentis humi, & equos territantis.

Rava. Ravus color est inter flavum & cæsum.

Lanuvino. Lanuvium est vicus in viâ Appiâ, per quam iter factura erat Galatea, Brundisium versus (ubi portus erat maris Adriatici celeberrimi) & inde in Græciam soluta.

Si per. Istud, *Si,* ponitur pro cùm: ita Catul. *Si luxerit,* id est, cùm lucebit,

Terruit mannos : ego cui timebo

Providus auspex,

Antequam stantes repetat paludes

Imbrium divina avis imminentum,

10

Oscinem corvum prece suscitabo

Solis ab Ortu.

Sis licet felix, ubicumque mavis,

Et memor nostri Galatea vivas ;

Téque nec lævus vetet ire picus,

15

Nec vaga cornix.

Sed vides quanto trepidet tumultu

Pronus Orion : ego, quid sit ater

Adria

Mannos. Manni sunt equi exiguï.

Ego cui, &c. Legendum est hoc sine interrogationis notâ, hoc sensu : ego cui timebo, id est, si quem earum habeo, cui omnia secunda cupiam evenire ; in illius gratiam, precibus meis conabor obtinere à Diis, ut appareat illi corvus oscinem ab Oriente ; idque faciam auspex, augur providus, antequam cornix repetat paludes, ibique crocicans pluviam provocet ac præfagiat. Auguria enim capi non poterant, nisi ferens cælo.

Divina. Præcuncta, præsignificatrix.

Oscinem. Illæ aves oscines dicebantur, quæ augurium præbebant cantu, quasi, oricines ; præpetes, quæ volatu.

Ab Ortu. Corvus ab Ortu volans

aut à Meridie, erat felix ominis. Qui captabant auguria, Orientem Solem spectabant, ut Cæli partem auspicatissimam : itaque meridiem habebant à dextrâ, Septentrionem à sinistrâ.

Sis licet, &c. Per me licet sis felix ; cupio tibi omnia bene evenire : sed tamen vide, quæso, quid agas, &c.

Mavis. Subaudi esset ubi ubi sis, felix esto.

Lævus. A sinistrâ volans. Picus Martius, avis quædam est, arborum corticem tundens rostro.

Trepidat. Agitet omnia, & perturbare incipiat.

Pronus. Vergens in occasum, devexus : tunc enim tempestates excitat gravissimas.

Quid sit. Quam periculosis tempestatibus scateat.

Adriæ novi sinus; & quid albus

Peccet Iapix.

20

Hostium uxores puerique cæcos

Sentiant motus orientis Hædi, &

Æquoris nigri fremitum, & tremantes

Verbere ripas.

Sic & Europe niveum dolofo

25

Creditit tauro latus; & scatentem

Belluis pontum, mediâsque fraudes

Palluit audax.

Nuper in pratis studiosa florum, &

Debitæ Nymphis opifex coronæ,

30

Nocte sublustri, nihil astra præter

Vidit, & undas.

Quæ simul centum tetigit potentem

Oppidis

Albus. Nubilus, frigidus.

Iapix. Ventus ex Apuliâ flans, commodus Græciam petentibus ille quidem, adeoque Galatææ optandus, sed infidus tamen, ut Horatius ait, & qui peccare, id est, tempestates interdum soleret excitare.

Hostium, &c. Hostibus imprecari solebant mala, quæ ab amicis vel lent amoliri.

Cæcos. Improvisos, ignotos.

Hædi. Vide Od. 1. hujus libri.

Verbere. Fluctuum, ripas tundentium in tempestate.

Sic, &c. Ut tu, ô Galatææ, nihil vides quod metuas; sic Europa tauro se creditit, ac ponto, nihil periculi metuens; quod

experta tamen est gravissimum.

Europe. Nota fabula de Jove in taurum mutato, & Europam vehente; hinc orta, quodd Europa, Agenoris Phœnicum Regis filia, raptâ fuerit à quodam Rege Cretæ, qui, vel Taurus vocaretur, vel navi, Tauro dictâ, veheretur.

Dolofo. Quæ Deum tegebat.

Scatentem, &c. Plenum portentosis piscibus.

Mediâsque, &c. Media pericula expalluit, quamvis esset audax. Fraus sæpè pro periculo sumitur. Vel se tantùm deceptam sensit, cum in mediâ fraude esset, cum nihil opus aut remediî superesset.

Simul, &c. Simul atque pervenit in

Oppidis Creten; Pater, ô relictum

Filiæ nomen, pietasque; dixit, 35

Victa furore.

Impudens liqui patrios Penates:

Impudens Orcum moror. O Deorum

Si quis hæc audis, utinam inter errém

Nuda leones! 40

Antequam turpis macies decentes

Occupet malas, teneræque succus

Defluat prædæ, speciosa quæro

Pascere tigres.

Vilis Europe, pater urget absens; 45

Quid mori cessas? potes hac ab orno

Pendulum, zonâ benè te secutâ,

Lædere collum.

Sive te rupes, & acuta letho

Saxa

in Cretam, in quâ olim Urbes cen-
tum fuisse ferunt.

Pater &c. Ordo est: dixit hæc amens & furore victa, furenti similis: O pater, quod nomen re-
jectum & violatum est à me tuâ filiâ! ô pietas, quam sprevi, pa-
trem ac patriam deferendo.

Orcum moror. Manco in vitâ, su-
perstes sum, Plutonem demoror, qui
me ut sibi debitam expectat. Or-
cum videtur is morari, qui non mo-
ritur tum, cum mori debet.

Vilis Europe. Seipsam compellat:
O vilis, id est, infelix & perdita
Europa, quæ patriam & patrem de-

seruisti, quibus rebus nihil tibi ca-
rius debebat esse, en tuus te pater,
quamvis absens, urget, tibi scelus
exprobat. Audisne illum incre-
pantem? Quid præterea cessas mo-
ri, quid cunctaris?

Hæc zonâ. Suum cingulum aspi-
cit.

Te sequutâ. Fortè cæterarum ve-
stium partem amiserat. Bene est,
inquit, quod relicta tibi zona sit,
cui collum inferas, faucibusque tibi
frangas.

Letho. Ad mortem appetendam
facilius.

Saxa delectant; age, te procellæ 50

Crede veloci; nisi herile mavis

Carpere pensum,

Regius sanguis, dominæque tradi

Barbaræ pellex. Aderat querenti

Perfidum ridens Venus, & remisso 55

Filius arcu:

Mox ubi lufit satis; Abstineto;

Dixit, irarum, calidæque rixæ;

Cùm tibi invisus laceranda reddet

Cornua taurus. 60

Uxor invicti Jovis esse nescis?

Mitte singultus; benè ferre magnam

Disce fortunam: tuâ sectus orbis

Nomina ducet.

Procellæ, &c. Mari procelloso. Projice te in atros fluctus, qui te confestim hauriant.

Herile pensum. Lanæ portionem quandam, tibi ab heræ Barbarâ datam, quam trahere cogaris, tu quæ Regio sanguine es nata, & tradi illius heræ marito, ut sis ejus pellex.

Remisso. Soluto.

Filius. Veneris: Cupido. *Ubi lufit, &c.* Ubi Venus litis vifit Europam gementem: Noli, inquit, adeo in illum, qui te rapuit, taurum crudelis esse, cùm tibi affe-

ret fua cornua difcerpenda: video enim te illius cornua, ut eft furor nunc tuus, libenter laceraturam, fi adfit ille. An ignoras te uxorem effe Jovis, qui in taurum illum mutatus eft? Nescis uxor effe Jovis;

Tua febus orbis, &c. Partem unam illius, in quam divifus eft orbis, tuum nomen accipiet: nempe Europam, quam ab hac Europe diftam volunt.

Hortatur Lyden, ut festum Neptuni diem bibendo & canendo transigat.

Lyde, strenua Cæcubum,

Munitæque adhibe vim sapientiæ :

Inclinare meridiem

Sentis ; ac veluti flet volucris dies.

Parcis deripere horrea

Cessantem Bibuli Consulis amphoram ?

Nos cantabimus invicem

Neptunum, & virides Nereïdum comas :

Tu curvâ recines lyrâ

Latonam, & celeris spicula Cynthiæ :

Summo carmine, quæ Cnidon

Fulgentésque tenet Cycladas, & Paphon

Junctis

Metrum idem quod supra Ode 3. Cyntho, monte Deli. Celerem vo-

Lib. *venatrix*, quia venatrix; vel, quia Luna

27 *Strenus.* Confestim, properè. suum orbem celerissimè perficit.

Munitaque, Gr. Expugna tuam Summo. Extremo, post cætera
illam Sapientiam & modestiam, quæ carmina.

contra iocos & hilaritatem videtur *Quæ Cnidon, &c. Venerem.*

monia eff. 12191234 1221011 1221011 : Chidus est urbs Cariz: Paphus,

Cyprum. Jam diu otiosum. Cypri: quibus in locis præcipue

Bibuli Confusj. Abditam anno Venus colebatur.

U. C. 694. in horreum, five cel. *Cycladas*. Insulas *Ægei maris*.

lam vinariam, nomine Bibuli in- Fulgentes vocat; quia eminus ap-

scriptam in operculo, pro more. parent, ob scopulos quibus abundant,

Nereidum. Sunt Nerei filiae, & spumam quam efficit mare ad ipsas

Dex maris. *illisum.*

Cymbia. Diapne, sic dicta à

Junctis visit oloribus.

15

Dicetur meritâ Nox quoque nœniâ.

Junctis. Suis currui. *Meritâ.* Quia per noctem com-
potaturi erant. *Nœniâ.* Carmine jocosâ. Næ-
nia enim pro ejusmodi cantilenâ
interdum sumitur: vel, pro carmine
subtristi, quod nocti ac tenebris con-
veniat.

O D E XXIII.

Mæcenatem invitat ad frugalem cœnam, & ut severiores curas Fortunæ
Superisque permittat, monet.

TYRRHENA Regum progenies, tibi,
Non ante verso lene merum cado,

Cum flore, Mæcenas, rosarum, &

Pressa tuis balanis capillis

Jamdudum apud me est. Eripe te moræ; 5

Ne semper udum Tibur, & Æsulæ

Declive contempleris arvom, &

Telegoni juga parricidæ.

Fastidiosam desere copiam, &

Molem propinquam nubibus arduis; 10

Omitte mirari beatæ

Fumum, & opes, strepitumque Romæ.

Plerumque gratæ divitibus vices;

Mundæque

Metrum idem quod supra Ode 3.

Declive. In colle positum.

Lib. 1.

Telegoni. Telegonus, filius Uly-

Ne semper, &c. Desere aliquando
tuam domum, magnâ mole usque ad
aves eductam, ex quâ soles con-
templari Tibur, Æsulam, & Tus-
culum, vicinas Romæ urbes.

sis & Circe, patrem imprudens inter-
fecit; Tusculum condidit.

Aulæ. Aulæ sunt vela, qui-
bus lacunar desuper integitur, ne
quid in mensam suppositam decadat.

Udum. Propter aquarum copiam.

Mundæque parvo sub Lare pauperum

Cœnæ, sine aulæis & ostro,

15

Sollicitam explicuere frontem.

Jam clarus occultum Andromedæ pater

Ostendit ignem; jam Procyon furit,

Et stella vesani Leonis,

Sole dies referente siccos.

20

Jam pastor umbras cum grege languido,

Rivumque sessus quærit, & horridi

Dumeta Sylvani; carêque

Ripa vagis taciturna ventis.

Tu, civitatem quis deceat status,

25

Curas, & Urbi sollicitus times,

Quid Seres, & regnata Cyro

Bactra parent, Tanaisque discors.

Prudens,

Ostro. Vestibus purpureis, quibus lectuli insternebantur.

Jam clarus, &c. Jam signum Cæleste, Cepheus (Æthiopum olim Rex, & Andromedæ pater, inter sidera beneficio Minervæ repositus), oritur, & suas stellas antea occultas ostendit. Orisi dicitur septimò Idus Jul. Est ista constellatio, ad caudam Minoris Ursæ.

Procyon. Signum cæleste est, quod ante Canem oritur; unde appellatur Procyon, quasi Antecanis. Quidam volunt esse ipsam Caniculam; alii distinguunt.

Leonis stella. Signum Leonis; quod ingreditur Sol, exeunte Julio. Inter stellas è quibus constat, una

est præcipua, quæ est in Leonis ipsius ore.

Sylvani. Sylvanus, Deus sylvarum, è Satyrorum erat gente, caprinis pedibus, promissâ & hirsutâ barbâ: unde hic vocatur horridus; vel, *horridi*, explica, asperi ob vepres, & sylvas, quibus gaudet.

Cardique, &c. Significator æstus maximus, qui nullo vento leniatur, ne in ipso quidem littore, ubi sunt frequentiores venti.

Urbi sollicitus, &c. Anxius ne quid Roma detrimenti capiat. Erat Mæcenus tum Præfectus Urbis.

Seres. Asiæ populi, prope Indos, *Bactra.* Pluralis numeri, & neutrius generis ea vox est. Urbem pramariam

Prudens, futuri temporis exitum
 Caliginosa nocte premit Deus ; 30
 Ridetque, si mortalis ultra
 Fas trepidat. Quod adest, memento
 Componere æquus : cætera fluminis
 Ritu feruntur, nunc medio alveo
 Cum pace delabentis Etruscum 35
 In mare, nunc lapides adesos,
 Stirpesque raptas, & pecus, & domos
 Volventis una, non sine montium
 Clamore, vicinæque sylvæ ;
 Cum fera diluvies quietos 40
 Irritat amnes. Ille potens sui,
 Latûsque deget, cui licet in diem
 Dixisse, Vixi. Cras vel atra
 Nube polum Pater occupato,
 Vel Sole puro ; non tamen irritum 45
 Quodcumque retro est efficiet ; neque

Diffinget,

primariam significat regionis Asia-
 ticæ, prope Scythiam, quam Cyrus,
 Persarum Rex, olim domuit.

Tanaïs. Fluvius est, in sinibus
 Minoris Tartariæ, Europam ab Asia
 dividens, olim Scytharum regio-
 nem alluens.

Discors. Quia Scythæ, Parthi,
 & alii circa fluvium hunc positi
 Orientis populi, sibi diffidebant, do-
 mesticis bellis agitati.

Prudens, &c. Certo consilio.

Quod adest, &c. Da operam ut rativi,

componat, id est, reslâ pedines &
 æquo animo constituas ea quæ præ-
 sentia sunt.

Etruscum mare. Alluit Italiam,
 ab Occidente, & Meridie.

Irritat. Quasi provocat ad stragem
 agris inferendam, & in furo-
 rem agit.

Potens sui. Sui compos & domi-
 nus.

Pater, &c. Deus, Jupiter.

Occupato, Tertia persona impe-

Diffinget, insectumque reddet,

Quod fugiens semel hora vexit.

Fortuna sevo læta negotia, &

Ludum insolentem ludere pertinax,

50

Transmutat incertos honores,

Nunc mihi, nunc aliis benigna.

Laudo manentem : si celeres quatit

Pennas, resigno quæ dedit, & meâ

Virtute me involvo, probamque

55

Pauperiem sine dote quæro.

Non est meum, si mugiat Africis

Malus procellis, ad miseras preces

Decurrere, & votis pacisci,

Ne Cypriæ Tyriæque merceæ

60

Addant avaro divitiâs mari.

Tunc me biremis præsidio scaphæ

Tutum per Ægeos tumultus

Aura feret, geminûsque Pollux.

Insolentem. Inexpectatum ; vel,
odiosum & superbum.

Geminisque, &c. Coniunctus cum
suo fratre Castore.

Si quatit pennas. Si avolat.

O D E XXIV.

Immortalem sibi ab lyricis versibus gloriam promittit.

EX E G I monumentum ære perennius,
 Regalique situ Pyramidum altius;
 Quod non imber edax, non Aquilo impotens,
 Possit diruere, aut innumerabilis
 Annorum series, & fuga temporum.
 Non omnis moriar; multaque pars mei
 Vitabit Libitinam: usque ego postera
 Crescam laude recens; dum Capitolium
 Scandet cum tacitâ virgine Pontifex.
 Dicar, quâ violens obstrepiit Ausidus,

5

10

Et

Metrum idem quod supra Ode 1.
 Lib. 1.

Situ. Basi, substructione.

Pyramidum. Erant Pyramides, saxæ quædam moles, à basi quadratâ in acumen surgentes, mirâ altitudine & amplitudine; ab Ægyptiis Regibus ædificatæ, ut in iis, morte obitâ, conderentur.

Impotens. Vehementer sæviens.

Omnis. Totus.

Multaque pars mei. Ingenium, mens, fama.

Vitabit, &c. Mortem effugiet. Erat Libitina, Dea funerum.

Dum, &c. Donec Romanum Imperium (quod æternum credebant fore) durabit: donec sacra fient in Capitolio, & in illud ascendent Pon-

tifices maximi cum Vestali virgine. Singulis Idibus fiebant à Pontificibus in Arce sacrificia; quæ idcirco Idualia vocabantur. Aliqua è Vestalibus semper aderat cum Pontifice maximo, in omnibus sacrificiis; neque tamen sacrarum verba ulla pronuntiabat, sed solus Pontifex: atque ideo dicitur *tacita*. Porro centum gradibus in Capitolium ascendeatur.

Dicar, &c. Ordo est ac sententia. Omnes in Italiâ (in quâ est fluvijs Ausidus, & in quâ Daunus regnavit) dicent ac prædicabunt me, ex humili potentem, id est, clarum ex obscuro & ignobili factum, Æolium carmen, nempe lyricum, deduxisse ad Italos modos, id est, in Latinum,

Et quâ pauper aquæ Daunus agrestium
 Regnavit populorum, ex humili potens,
 Princeps Æolium carmen ad Italos
 Deduxisse modos. Sume superbiam,
 Quæsitam meritis, & mihi Delphicâ
 Lauro cinge volens Melpomene comam.

Latinum, in Latinam linguam invexisse, principem omnium. Nemo enim ante Horatium lyricos versus Latinos fecerat. Vide Lib. 2. Odarum, Od. 10.

Volens. Antiquè, pro, violentus.

Aufidus. Fluvius Apuliæ: *Po-*
santo.

Daunus. In Apuliâ regnavit. Dicitur aquæ pauper; quia totus Apuliæ tractus maximè siccus est, & aquarum inopiâ laborat. Fuit etiam in eadem Apuliâ fluvius Daunus, à Rege Dauno dictus; de quo isti versiculi possunt intelligi: fluvii quippe regionibus imperitare dicuntur apud poëtas.

Populorum. Verbum, *regno*, apud Græcos, cum gignendi casu ponitur; quod hîc Horatius est imitatus, ut alia pleraque. Agrestes dicuntur

Appuli; quia incultiores aliis Italiæ populis erant.

Ex humili. Qui prius eram humilis & ignotus, nempe libertini patris filius, &c.

Modos. Cantus, numeros.

Sume, &c. O Melpomene, accipe in bonam partem hanc qualemcumque meam arrogantiam, quæ mihi tam fidenter immortalæ gloriæ ausum polliceri: est illa meritis quæsitæ, & mihi jure concedenda, atque ignoscenda. Erat Melpomene una è Musis. Vel, ô Melpomene, sume spiritus majores; gloriari merito, & superba esse, me vate.

Delphicâ. Apollineâ. Delphis (quæ civitas est Bæotiæ, juxta Parnassum) Apollo in primis celebratur, ac edebat oracula.

Q. HORATII FLACCI
CARMINUM,
SEU ODARUM,
LIBER QUARTUS.

ODE I.

Iulus Antonius, Prætor, cùm rogasset Horatium, ut Augusti victoriam de Sicambriis, & reditum in Urbem, aliquo carmine celebraret; illūque non inferiorem esse Pindaro, poetā Græco, qui similibus in argumentis olim erat versatus, dixisset; respondet Horatius, se non Pindaro solum, sed ipsi Iulo Antonio multum decedere: ac simul, quasi aliud agendo, eandem victoriam celebrat.

PINDARUM quisquis studet æmulari,
Iule, ceratis ope Dædalea

Nititur pennis, vitreo daturus

Nōmina ponto.

Monte
Metrum idem quod supra Ode 2.
Lib. 1.
Pindarus. Fuit Pindarus poeta Thebanus, Lyricorum apud Græcos princeps: floruit Olympiade 75. ante Christum, ænis 440.
Iule, Iulus Antonius, filius
cumque audet Pindarum imitari;
ille

Monte decurrens velut amnis, imbres

5

Quem super notas aluere ripas,

Fervet, immensusque ruit profundo

Pindarus ore :

Laurea donandus Apollinari ;

Seu per audaces nova dithyrambos

10

Verba devolvit, numerisque fertur

Lege solutis :

Seu Deos, Regesque canit, Deorum,

Sanguinem ; per quos cecidere iusta

Morte Centauri, cecidit tremenda

15

Flamma Chimææ :

Sive, quos Elea domum reducit,

Palma Cœlestes ; pugilemve, equumve

Dicit, & centum potiore signis

Munere

ille alis utitur ceratis ope Dædaleæ,
id est, cerâ compactis à Dædalo :
idem facit quod Icarus, qui alas
humeris aptavit, confectas à patre
suo Dædalo ; sed ejus fatum idem
erit atque Icarî, qui solutis pennis,
Sole ceram liquefaciente, in mare
decidit, cui nomen suum dedit.

Icarium mare, pars est Ægei ma-
ris : vitreum vocatur, id est, cæ-
ruleum, vel pellucidum, insit vitæ.

Dithyrambus. Versus erant libe-
rioris, primo in Bacchi, deinde in
Herulî honorem facti.

Per pug. Pirithoum & Theseum
significat.

Chimææ. Mons Licæ fuit ;
cujus in vertice leones stabulaban-
tur ; in radice, serpentes ; in me-
dio, capræ pascabant : unde nata
fabula, monstrum esse leonino ca-
pite, alvo caprinâ, serpentinâ caudâ,
flammas vomens ore, &c. Hoc mon-
strum Bellerophon domuit.

Sive, &c. Subaudi, canit : seu
canit Pindarus eos, quos Elea pal-
ma, id est, corona relata in ludis
Olympicis, apud Ellidem, Græciæ
civitatem, celebrari soliti, reducit
domum Cœlestes, id est, Superis
æquales, Cœlestibus, ob relatum cum
victoriâ gloriam, comparandos.

Signis. Statu.

Munere donat :

20

Flebili sponsæ juvenémve raptum
 Plorat ; & vires, animúmque, morésque
 Aureos educit in astra, nigróque

Invidet Orco.

Multa Dirçæum levat aura cygnum,

25

Tendit, Antoni, quoties in altos
 Nubium tractus : ego apis Matinæ

More modòque,

Grata carpentis thyma per laborem

Plurimum, circa nemus, uvidíque

30

Tiburis ripas, operosa parvus

Carmina fingo.

Concines majore poëta plectro

Cæsarem, quandoque trahet feroces

Per

Munere, &c. Versibus ; qui potiores & pluris æstimandi sunt, quàm centum statuer.

Flebili. Dignæ fletu ac lachrymis.

Deducit in astra. Laudibus in Cælum tollit.

Invidet. Vindicat ab Orco ; morti quasi & oblivioni ereptum, immortalitate donat. Quæ enim aliis invidemus, adimimus, aut certè adimere illis volumus.

Multa, &c. Pindarus, cygnus ille Dirçæus, id est, vates Thebanus (à Dirce, fonte vicino Thebis, quæ urbs est Græciæ in Bœotiâ), multo vento, aurâ favente, & secundâ, in altas nubes tollitur : id

est, utitur in his omnibus dicendis, sive Deos, sive Reges & victores canat, stylo sublimi, & humum spernit fugiente pennâ.

Cygnus. Poëtæ cum Cygnis, qui suavissimè canere feruntur, comparari solent.

Matinæ. Martinus est mons Italiæ, in Calabria.

Uvidi. Humidi. Tiburis autem ripas dicit ; pro ripis fluminum, quibus Tibur alluitur.

Poëta. Tu, ô Antoni, poëta præstantissime.

Majore. Quàm ego scilicet. De plectro, vide Oden 1. liber 2. sub finem.

Quandoque. Quando.

Per sacrum clivum, meritâ decorus

35

Fronde, Sicambros;

Quo nihil majus meliùsve terris

Fata donavere, bonique Divi,

Nec dabunt, quâvis redeant in aurum

Tempora priscum.

40

Concines lætósque dies, & urbis

Publicum ludum, super impetrato

Fortis Augusti reditu, forúmque

Litibus orbem.

Tum meæ (si quid loquar audiendum)

45

Vocis accedet bona pars, & O Sol

Pulcher, ô laudande, canam, recepto

Cæsare felix.

Túque dum procedis; Iô triumphæ,

Non semel dicemus; Iô triumphæ,

50

Civitas

Circum. Viam Sacram, per quam triumphantes Capitolium petebant.

Sicambros. Germaniæ populos, ubi est nunc Gueldria. Bellum in eos gestum est, circa annum 738. Vide 2. Indicem Odarum, ad hunc annum. Ab eâ regione orti sunt Franci, & in eas, quas obtinent modò, Gallias effusi.

Super. Propter.

Reditu. E Germaniâ, quò se contulerat, bello Sicambrico; ex quo eam in Gallias esset profectus, inde rediit Romam, anno V. C. 741, ubi tunc Julius Antonius Prætoram gerebat.

Litibus orbem. In publicâ læti-

tiâ, vel luctu, fiebat forum, id est, lites nullæ agebantur: idque appellabant *jussitium*.

Recepto. Recuperato, qui videbatur amissus: vel, cujus salus in dubium veniebat, propter incertos belli eventus.

Túque, &c. Ipsum triumphum; pro more, tanquam si esset persona, compellat. Vel, ipsum Antonium alloquitur; qui, ut erat Prætor, processurus erat, id est, insigni quadam pompâ cultûque incessurus, ad ordinandum triumphum, & cohonestandum.

Iô. Vox lætitiæ index; aliâ doloris & fletûs.

Civitas omnis ; dabimúsque Divis

Thura benignis.

Te decem tauri, totidémque vacca,

Me tener solvet vitulus, relictâ

Matre, qui largis juvenescit herbis

55

In mea vota,

Fronte curvatos imitatus ignes

Tertium Lunæ referentis ortum,

Quâ notam duxit, niveus videri,

Cætera fulvus.

60

Relictâ matre. A lacte depulsus.

Juvenescit. Crescit, adolescit.

Fronte, &c. Habens cornua in fronte curvata, instar Lunæ crescentis & triduanæ.

Quâ notam, &c. Certâ corporis parte (fortasse in fronte, ubi pecu-

des solent notari, ut, agnoscantur cujæ sint) notâ candidâ insignis, cætero corpore, quod spectat reliquas partes corporis, fulvus.

Niveus videri. Hellenismus, pro, niveus visu.

ODE II.

Gratias agit Melpomenæ, pro beneficio lyricæ pœseos, sibi ab eâ concessio.

QUEM tu Melpomene semel

Nascentem placido lumine videris,

Illum non labor Isthmius

Clarabit pugilem ; non equus impiger

Curru

Metrum idem quod supra Ode 3. Lib. 1.

Melpomene. Una è Musis : Tragœdiæ præesse dicitur.

Labor Isthmius. Certamina Isthmica. Celeberrimus est Isthmus

Corinthiacus in Græciâ, in faucibus Peloponnesi, inter Ægæum & Ionium mare. In eo Isthmo est Corinthus ; cujus urbis Rex olim Sisyphus certamina quædam instituit, in honorem Melicertæ. Eadem

Curru ducet Achaïco

5

Victorem : neque res bellica Deliiis

Ornatum foliis ducem,

Quòd Regum tumidas contuderit minas,

Ostendet Capitolio:

Sed, quæ Tibur aquæ fertile præfluunt,

10

Et spissæ nemorum comæ,

Fingent Æolio carmine nobilem.

Romæ, principis urbium,

Dignatur soboles inter amabiles

Vatum ponere me choros;

15

Et jam dente minùs mordeor invido.

O testudinis aureæ

Dulcem quæ strepitum, Pieri, temperas!

O mutis

dem postea Theseus Neptuno dedicavit: celebrabantur quinto quoque anno, ut vult Plin. lib. 4. vel, ut docet Pindarus, tertio.

Curru, &c. Id est: non sedebit in curru Achaïco victor, ob equorum suorum pernicitatem. Achaïcum vocat currum; quia Corinthus, & Isthmus, in quo fiebant certamina Isthmica, de quibus agit, sunt in Achaïa, Peloponnesi parte.

Neque res, &c. Ordo est: Neque res bellica, res præclaræ in bello gesta, eum ostendet Capitolio ducem & imperatorem triumphantem, ornatumque foliis Deliiis, id est, laureâ Appollinariâ (a Delo insulâ, Apollini sacrâ) quòd Reges superbos minacesque contuderit, profligaverit.

Non ibit Romam, post hostes victos, gratias acturus Jovi in Capitolio.

Præfluunt. Præterfluunt.

Fingent, &c. Reddent.

Æolio carmine. Lyrico.

Testudinis. Lyra testudo vocatur; quia impositæ sunt sordes, sive chordæ, ligno incurvo, in morem tegminis & tergi testudinei; vel, quia primam lyram compegit Mercurius ex ejusmodi conchâ & tergo testudinis.

Strepitum. Testudinis cantum.

O Pieri. Vocativus, à recto, Pieris. O Musa, ò Melpomene. Musæ vocatæ sunt Pierides, à Pierio fonte Macedoniæ, ipsis sacro.

Temperas. Fidem temperare est intendere ut opus est.

O mutis quoque piscibus

Donatura cygni, si libeat, sonum!

20

Totum muneris hoc tui est,

Quodd monstror digito prætereuntium,

Romanæ fidicen lyra;

Quodd spiro, & placeo (si placeo) tuum est.

Cygni vocem. Egregiam scilicet. lyrâ canit. Sæpè gloriatur Horatius se principem versus Latinos lyricos fecisse. *Quodd spiro.* Vitam se acceptam referre Musis, non semel testatus est. Vide Oden 4. lib. 3. his verbis, *vestris amicam, &c.*

Fidicen, &c. Poëta Latinus lyricus. Fidicen is est, qui fidibus &

O D E III.

Drusi laudes, post reportatam ab illo insignem de Rhœtis & Vindelicis victoriam, anno U. 742.

QUALEM, ministrum fulminis alitem,
(Cui Rex Deorum regnum in aves vagas

Permisit, expertus fidelem

Jupiter in Ganymede flavo),

Olim

Metrum idem quod supra Ode 2. adhuc imperitam volandi, pugnandi, &c. talem Drusum hostes sentire.

Qualem, &c. Ordo est. Qualem aquilam (quæ ministrat Jovi fulmina, & cui ille regnum in alias volucres dedit, postquam expertus est fidelem in Ganymede rapiendo) juvenile robur & innatus vigor exire nido cogit, insciam laborum, id est,

Ministrum fulminis. Jovis fulmina gestare aquila dicitur.

Ganymede, &c. Fuit Ganymedes, filius Troiæ, Trojanorum Regis: raptus à Jove in aquilam mutato dicitur, ut Superis in Calo nectar misceret.

Olim juvenus, & patrius vigor 5

Nido laborum propulit infcium;

Vernique, jam nimbis remotis,

Insolitos docuere nifus

Venti paventem; mox in ovilia

Demisit hostem vividus impetus; 10

Nunc in reluctantes dracones

Egit amor dapis, atque pugnae:

Qualémve latis caprea pascuis

Intenta, fulvæ matris ab ubere,

Jam lacte depulsum deonem, 15

Denté novo peritura vidit:

Videre Rhœti bella sub Alpibus

Drusum gerentem & Vindelici; quibus

Mos unde deductus per omne

Tempus Amazoniâ securi 20

Dextras

Olim. Aliquando; vulgò.

Patrius. A patre acceptus.

Vernique, &c. Ordo est: & venti verni, jam remotis nimbis, id est, jam depulsâ & fugatâ hyeme, eandem aquilam, quamvis adhuc paventem, docuerunt nifus insolitos. Per *nifus*, intellige conatum & laborem junioris aquilæ, in volando, in librandis pennis; in quo utitur ope ventorum, à quibus defertur, & veluti docetur volare.

Rhœti. In Germaniâ sunt, ubi nunc Grifones, & Tirolensis Comitatus, ad Alpium radices.

Drusum. Cl. Drusus, filius Ti-

berii Neronis fuit, ac Livie Augustæ, quæ, relicto & annuente priori viro, Augusto nupsit, ac tertio quàm nupserrat mense, hunc Drusum peperit: de quo vide Velleium Paternulum lib. 2. c. 97, 98.

Vindelici. Infra Rhœtos, ad Danubium: Bavarie pars, & Suabie nunc est.

Quibus, &c. Qui Vindelici cur hunc morem habeant, & unde deductum, id est derivatum, ut arment dextras securi, quali Amazonæ olim usæ sunt, neglexi & in aliud tempus distuli diligentius investigare. Feruntur Amazonæ pri-

Dexteras obarmet, quærere distuli:

Nec scire fas est omnia. Sed diu

Latèque victrices catervæ,

Coniliis juvenis revictæ,

Sensere, quid mens ritè, quid indoles 25

Nutrita faustis sub penetralibus

Possset, quid Augusti paternus

In pueros animus Neronæ.

Fortes creantur fortibus & bonis:

Est in juvenis, est in equis patrum 30

Virtus; nec imbellem feroces

Progenerant aquilæ columbam.

Doctrina sed vim promovet inositam,

Restique cultus pectora roborant:

Utunque defecere mores, 35

Dedecorant benè nata culpæ.

Quid

mæ securim in bello adhibuisse: erant illæ bellicossæ feminæ, quæ magnam partem Scythiæ circa Tanaim, & Asiæ circa Thermoodontem fluvium, occupaverunt.

Nec scire, &c. Videtur hic joculari Horatius, & aliquem irridere, qui fortè, cùm Drusi victorias eadem celebraret, in eâ re investigandâ multus fuerat.

Victrices. Rhætorum & Vindellicorum, qui magnas antea clades Romanis intulerant. Vide Paterc. l. 2.

Juvenis. Drusi.

Revictæ. Vicissim victæ, quæ antea Romanos diu latèque vicerant.

Penetralibus. In Augusti domo. Penetræ proprie est pars illa domûs, ubi coluntur Penates, seu Dii domesticæ: pro totâ domo sumitur.

In pueros, &c. Tiberium Neronem, & Cl. Drusum privignos suos, filios Tiberii Neronis, & Livie: quorum tutor Augustus, ipsi à parente Tiberio moriente dictus, & animo & benevolentia pater fuit.

Utunque, &c. Ubicumque, quocumque.

Quid debeas, ô Roma, Neronibus,
Testis Metaurum flumen, & Asdrubal

Devictus, & pulcher fugatis

Ille dies Latio tenebris,

40

Qui primus almâ risit adoreâ,

Dirus per urbes Afer ut Italas,

Ceu flamma per tædas, vel Eurys

Per Siculas equitavit undas.

Post hoc secundis usque laboribus

45

Romana pubes crevit, & impio

Vastata Pœnorum tumultu

Fana Deos habuere rectos.

Dixitque

Neronibus. Priscos intelligit Neronas, unde orti Tiberius & Drusus, suas copias cum Asdrubalis exercitu junxisset.

Qui primus, &c. Qui dies primus insigni gloriâ & felicitate clarus fuit. Asdrubale quippe cæso, Hannibal de receptu & fugâ cogitavit. Livius, sub finem lib. 27.

Adorâ. Est propriè adoris copia. Ador frumentum est: sumitur pro bellicâ felicitate, & gloriâ quâlibet rei benè gestæ; quia antiquorum opes frumenti copiâ maximè continebantur.

Afer ut, &c. Primus dies ille fuit auspicatus & felix, posteaquam, ex quo, dirus Afer, id est, Hannibal, Italiam populabundus peragravit.

Post hoc. Post victoriam Cl. Neronis.

Rectos. Quorum antea dejecti jacebant statuae.

Fugatis tenebris. Depulso metu & periculo, quod ab Hannibale victore certissimum imminebat, si

Dixitque tandem perfidus Hannibal :

Cervi, luporum præda rapacium,

50

Sectamur ultro, quos opimus

Fallere & effugere est triumphus.

Gens, quæ cremato fortis ab Illo,

Jactata Tuscis æquoribus, sacra,

Natósque, maturósque patres,

55

Pertulit Ausonias ad urbes,

Duris ut ilex tonsa bipennibus,

Nigræ feraci frondis in Algido,

Per damna, per cædes, ab ipso

Ducit opes animúmque ferro.

60

Non hydra secto corpore firmior

Vinci dolentem crevit in Herculem ;

Monstrúmve summisere Colchi

Majus,

Cervi, &c. Est oratio Hannibalis, ad suos milites. Ordo est : nos Pœni, instar cervorum, sectamur, id est, agimus bello Romanos, qui sunt instar luporum rapacium, quorum præda sumus.

Fallere, &c. Latere : in triumpho loco ducere dedemur, si eos salvi effugiamus.

Gens, &c. Romani, à Trojanis oriundi.

Jactata. Variis tempestatibus agitata, in mari Tyrrheno. Vide initium libri 5. *Æneid.*

Sætra. Religionem ; sacrorum ritus.

Ausonia. Italas. Auson Rex

Italiz fuit, à quo nomen illi regioni factum.

Ut ilex tonsa Algido. Algidus est mons prope Romam.

Hydra. Serpens fuit in Lernâ palude, prope Argos.

Crevit. Multiplicatis capitibus.

Summisere. Quasi ex insidiis immisere : è terrâ eduxere.

Monstrúmve. Draconem pervigilem, tauros ignivomos significat, armatos etiam homines, ex anguineis dentibus natos, &c. quos Jason ope Medæ profligavit ac domuit. Vide librum Epodon, od. 3.

Colchi. Asiæ populi, prope mare Caspium.

ODARUM LIBER IV.

167

Majus, Echioniæve Thebæ.

Merses, profundo pulchrior evenit :

65

Luctare, multâ proruēt integrum

Cum laude victorem, geretque

Prælia conjugibus loquenda,

Carthagini jam non ego nuntios

Mittam superbos : occidit, occidit

70

Spes omnis, & fortuna nostri

Nominis, Afrubale interempto,

Nil Claudiæ non perficient manus ;

Quas & benigno Numine Jupiter

Defendit, & curæ sagaces

75

Expediunt per acuta belli.

Thebæ. Cadmus, antequam Thebas conderet, jussus est ab oraculo dentes serpentis serere : ex illis dentibus armati milites nati sunt, & inter illos Echion, qui deinde Cadmi gener fuit, & ejus adjutor in Thebis extruendis ; unde vocat eas Horatius Echionias. Sententia igitur est : non majora fuere monstra, in Colchide, aut Thebis olim nata, & mirabilia, quàm ipsa Roma sit.

Merses, &c. Si coneris Romam nos mergere in profundum mare ; hinc evenient, id est, emergent fortiores ; si lucteris cum eis & pugnes

te, integrum hostem & recentibus instructum copijs, antea victorem, proruēt, delebunt. Luctari propriè dicuntur, qui inter se manibus pedibusque certant, uter utrum proruat ac dejiciat.

Nil Claudiæ, &c. Jam Poëta loquitur ; & est Odæ totius clausula.

Expediunt. Liberant, tutos præstant ac victores.

Per acuta belli. Per bella periculosa : ut, amara curarum, pro, amaræ curæ.

ODE IV.

Augustum, ut in Urbem à Galliis citò redeat, hortatur; & publicam
sub eo felicitatem celebrat.

DIVIS orte bonis, optime Romulæ
Custos gentis, abes jam nimium diu:
Maturum reditum pollicitus Patrum
Sancto Concilio, redi.

Lucem redde tuæ, dux bone, patriæ:
Instar veris enim vultus ubi tuus
Affulsit populo, gratior it dies,
Et Soles melius nitent.

5

Ut mater juvenem, quem Notus invido

Flatu Carpathii trans maris æquora

10

Cunctantem spatio longius annuo

Dulci detinet à domo,

Votis, ominibûsque, & precibus vocat;

Curvo nec faciem littore dimovet:

Sic desideris icta fidelibus

15

Quærit patria Casarem.

Tutus

Metrum idem quod supra Ode 5. anno 738. rediit, anno 741. Vide
Lib. 1. Indicem 2. Odarum.

Divis orte bonis. In nummis
Augustus passim *Divi filius* appella-
tur.

Concilio. Senatui, ordini.

Invido. Adverso: quasi reditum
filii invideret parenti.

Romulæ. Romanæ, pro, Romu-
lex.

Carpathii. Carpathus insula est,
inter Rhodum, & Cretam.

Abes. Profectus erat in Gallias,

Tutus bos etenim rura perambulat :

Nutrit rura Ceres, almâque Fauſtitas :

Pacatum volitant per mare navitæ :

Culpari metuit fides : 20

Nullis polluitur caſta domus ſupris ;

Mos & lex maculoſum edomuit nefas ;

Laudantur ſimili prole puerperæ ;

Culpam poena premit comes.

Quis Parthum paveat ? quis gelidum Scythæ ? 25

Quis, Gërmania quos horrida parturit

Fœtus, incolumi Cæſare ? quis feræ

Bellum curet Iberiæ ?

Condit quiſque diem collibus in ſuis ;

Et vitæ viduas ducit ad arbores : 30

Hinc ad vina redit lætus ; & alteris

Te menſis adhibet Deum :

Te multâ prece, te proſequitur mero

Deſuſo pateris ; & Laribus tuum

Miſcet

Tutus, &c. Describit publicam ſub Auguſto felicitatem.

Fauſtitas. Felicitas, frugum copia.

Culpari, &c. Fides cavet ne culpetur.

Mos & lex, &c. Legem tulit Auguſtus de adulteriis & pudicitia.

Parthum. Parthi ſunt in Aſiâ : Perſidem occæparunt. Scythæ ſunt Septentrionalis Aſiæ populi.

Iberiæ. Hiſpaniæ, ab Ibero flumine.

Alteris, &c. In ſecundis menſis, te cum cæteris Divis jungit, invocâque. Sublatâ menſâ prima, & majoribus ferculis, altera ponebatur ; in eâque vulgò poma, uvæ, ac præſertim vinum generoſius ; quo Diis libabant : & agebant gratias.

Deſuſo pateris. De pateris fuſo : de cytho enim fundebant in terram aliquid vini, antequam biberent, illudque Diis offerebant.

Miscet Numen, uti Græcia Castoris, 35

Et magni memor Herculis.

Longas ô utinam, dux bone, serias

Præstes Hesperia, dicimus integro

Sicci manè die; dicimus uvidi.

Cùm Sol Oceano subest. 40

Uti Græcia. Ut Græcia, memor Hymnis admiscet laudes Castoris, & grata pro acceptis beneficiis, &c. De Castore, Vide lib. 1. miscet Diis nomen Castoris & Herculis; id est, laudibus Deorum & Hesperia. Italiae,

ODE V.

Precatur Apollinem, ut recitandas in carmine Sæculari preces & laudes æquus accipiat; pueros ac puellas illud recitatueros admonet.

DIVE, quem proles Niobæa magnæ
Vindicem linguæ, Tityôsq; raptor
Sensit, & Trojæ propè victor alta
Phthius Achilles,

Cæteris

Metrom idem quod supra Ode 2. Lib. 1.

Dive, &c. O Apollo, quem filii Niobes sensere vindicem linguæ magnæ, id est, arrogantis, ac superbae, Niobe, Tantali filia, uxor Amphionis Thebarum Regis, cùm liberos 12. haberet, sex mates, totidem puellas, Latonam spernere ausa erat, quæ duos tantùm edidisset. Ulti matrem, Apollo & Diana, omnes liberos Niobes sagittis confecerunt; ipsa Niobe dirigit dolore, & in saxum est mutata. Ovid. 1.

6. Met. qui dat illi 14. liberos; cùm alii, tantùm 12.

Tityôsq;. Nominativus est Græcus, pro Tityus; de illo vide lib. 3. Od. 4. & lib. 3. Ode 4. Vocatur raptor; quia Latonam rapere voluerat ac temerare; inter Gigantes numeratur.

Propè auctor. Hectore nimirum interfecto.

Phthius. Oriundus Phthiæ, urbe Theſſaliæ. Paris, juvante Apolline, Achillem in ejus templo sagittâ interfecit.

ODARUM LIBER IV.

171

Cæteris major, tibi miles impar;

5

Filius quamvis Thetidis marinæ,

Dardanas turres quateret tremendâ

Cuspide pugnax.

Ille, mordaci velut icta ferro

Pinus, aut impulsâ cupressus Euro,

10

Procidit latè, posuitque collum in

Pulvere Teucro.

Ille non inclusus equo Minervæ,

Sacra mentito, malè feriatos

Troas, & lætam Priami choreis

15

Falleret aulam :

Sed palam captis gravis, heu nefas ! heu !

Nescios fari pueros Achivjs

Ureret flammis, etiam latentes

Matris in alvo :

20

Ni,

Thetidis. Thetis, Dea maris, Nerei filia.

Dardanas. Pro, Dardanijs ; Trojanas : & postea Teucro, pro Teucro, id est, Trojano. Teucer Dux fuit Trojanorum ; de quo vide Oden. 6. libri 1. & 13.

Equo, &c. Equo ligneo, qui fingebatur Minervæ dicatus à Græcis, votum Minervæ factum, pro reditu in patriam, & equum hunc illi à se promissum, quippe pugnaci & bellatrici Deæ, simulantibus. Hinc dicitur ab Horatio, *equus mentitus sacra Minervæ*. Vide Virg. 2. *Æneid.*

Malè feriatos. Malè cessantes, otio intempestivo, choreis, & epulis indulgentes.

Falleret. Fefellisset, latuisset ; non se in equi latebras abdidisset, ut Priami aulam & proceres noctu invaderet.

Sed, &c. Ordo est : sed captis & expugnatis palam ac luce, subaudi, Trojanis, ureret eorum insantes flammis Achivjs, id est, Græcis, à se accensis.

Grævis. Durus, crudelis.

Nescios fari. Nondum per actum loqui valentes.

Ni, tuis victus Venerisque gratas

Vocibus, Divum pater annuisset

Rebus Aeneae potiore ductos

Alite muros.

Doctus arguta fidicen Thaliae

25

Phoebe, qui Xanto lavas amne crines,

Daunia defende decus Camoenae,

Lævis Agyeû.

Spiritum Phœbus mihi, Phœbus artem

Carminis, noménque dedit poëtae.

30

Virginum primæ, puerique claris

Patribus orti,

Delix

Annuisset, &c. Concessisset rebus, id est, satis & fortunæ Aeneae, muros ductos felicioribus quàm Troja auspiciis: hoc est, annuisset ut Aeneas uteretur secundis rebus, & duceret, seu, conderet muros Romæ non evertendos olim; ut Trojani ceciderant. Ales, in eâ locutione sumitur pro auspicio; quia auspicia propriè ex avium cantu & volatu petebantur; ut sæpe antea dictum.

Doctus, &c. O Phœbe, qui, fidicen peritissimus, doces Thalam argutam, id est, rectè canentem, sonorâ voce præditam. Thalia una è Musis est.

Xanto amne. Duo fluvii sic vocati sunt; alter in Troade; alter in Lyciâ: utraque regio nota fuit Apollini, & amica.

Lævis crines. Solebant veteres in

amnis crines lavare, ut melius niterent, crescerentque. Porro lavare crines in amne aliquo, idem est, ac regionem incolere, quam iste fluvius alluit.

Camœnae Dauniæ. Id est, Musæ Italæ, sive, meorum versuum: erat enim ortus ex Apuliâ, in quâ regnavit olim Daunus, Turni pater. Sententia est: fac ut mei versus placeant; decus illis & gratiam apud omnes concilia.

Lævis. Imberbis.

Agyeû. Vocativus est Græcus, significans eum qui viis præest: id muneri dabant Apollini; statuasque illi in viis, pro foribus ædium, ponebant.

Primæ. Primariæ, nobiliores. Sæculare carmen à lectissimis pueris, puellisque & patribus & matribus, id est, quorum pater & mater essent serperflites,

Delia tutela Deæ, fugaces

Lyncas, & cervos cohibentis arcu,

Lesbium fervate pedem, meique

35

Pollicis ictum :

Ritè Latonæ puerum canentes,

Ritè crescentem face noctilucam,

Prosperam frugum, celerémque pronos

Volvere menses.

40

Nupta jam dices ; Ego dis amicum,

Sæculo

superstites, canebatur ; idque magno
ducebant honori parentes, quorum
liberi eligerentur.

Tutela, &c. Id est, vos, qui
estis in fide ac tutelâ Dianæ, natæ
in Delo. Pueri, & puellæ, ante-
quam in matrimonium collocaren-
tur, erant in Dianæ fide, & intactæ.
Delos porro est insula Maris Ægæi,
patria Dianæ, & Apollinis.

Cohibentis. Sistentis & interfici-
entis.

Lesbium, &c. Numeros & mo-
dos Odæ lyricæ Sæcularis, quam
vobis recitandam dabo, observate ;
& cantum vestrum moderamini è
strepitu & concentu lyræ, quam
pollice percutiâ, dum vos verba
recitabitis. Vocat autem lyricos
numeros, *pedes Lesbios* ; quia pri-
mum sunt inventi ab Alcæo & Sap-
phone, qui nati erant in urbe Mi-
tylene, primariâ insulæ Lesbi. De
carmine Sæculari, plura vide in
ultimâ Odæ libri Epodon.

Ritè. Sanctè, religiosè ; preci-
bus & præscriptis.

Noctilucam. Dianam, quæ noctu
lucet ; quia eadem est ac Luna.
Carmen autem Sæculare recitabatur,
cùm Luna crescere inciperet.

Prosperam frugum. Quæ facit ut
lætæ sint fruges ; quæ illarum co-
piam & proventum impertit. Ni-
hil autem subauditur ; sed hoc
adjectivum à Latinis ita cum gig-
nendi casu ponitur.

Celerémque, &c. Celerem in vol-
vendis mensibus : Hellenismus, seu,
Græca locutio.

Pronos. Quasi citò, & sponte
suâ cadentes ac desinentes.

Nupta, &c. Tu, ô Virgo, car-
men meum recitatura (unam allo-
quitur, omnium nomine) cùm eris
olim nupta, dices gratulabunda :
Una eram ex iis, quæ recitabant
carmen Sæculare, Dianæ & Apol-
lini gratissimum, ab Horatio vate
compositum.

Sæculo festas referente luces,
 Reddidi carmen, docilis modorum
 Vatis Horati.

Sæculo, &c. Exaëto sæculo, & cini quod mendatum erat memor-
 revehente dies festos ac solemnes, rixæ.
&c. Vide Carmen Sæculare, in *Docilis modorum, &c.* Postquam
 sine libri Epodon. ab eodem Horatio didici & memoriæ
Reddidi. Fideliter recitavi, ce- mandavi ejus modos, seu Oden.

O D E VI.

L. Manlium Torquatium admonet de vitæ brevitate; utque genio, dum
 licet, indulgeat, hortatur.

D Iffugère nives, redeunt jam gramina campis,
 Arboribûsque comæ :

Mutat terra vices, & decrefcentia ripas

Flumina prætereunt :

Gratia cum Nymphis, geminisque fororibus, audet 5

Ducere nuda choros.

Immortalia ne speres monet annus, & alnum

Quæ rapit hora diem :

Frigora mitescunt Zephiris; ver proterit æstas

Interitura, simul

10

Pomifer

Hæc Ode est dicolos distrophos, eunt ac descendant; æstioni utuntur
 primus quisque Versus est Hexa- alveo.

Gratia. Tres sunt Gratia, seu
 meter heroicus, alter est dacty- Charites, Aglaïa, Thalia, Euphro-
 licus Archilochius dimeter, con- syne.
 stans duobus Dactylis et unâ

Syllabâ.

Audet. Quæ hyeme prodire non

Prætereunt. Infra ripas solitas audebat,

Pomifer autumnus fruges effuderit ; & mox

Bruma recurret iners.

Damna tamen celeres reparant Cœlestia Lunæ :

Nos ubi decidimus,

Quò pius Æneas, quò Tullus dives & Ancus,

15

Pulvis & umbra sumus.

Quis scit, an adjiciant hodiernæ crastina summæ

Tempora Dî Superi ?

Cuncta manus avidas fugient hæredis, amico

Quæ dederis animo,

20

Cùm semel occideris, & de te splendida Minos

Fecerit arbitria,

Non, Torquate, genus, non te faciundia, non te

Restituet pietas.

Infernis neque enim tenebris Diana pudicum

25

Liberat Hippolitum :

Nec

Damna, &c. Sensus est : tamen Luna, quæ celeriter menses exolvit, eundem reparat damnum luminis sui Cœlestis, quod patitur, cùm decrescit : brevi enim fit plena, & integram suam lucem recipit.

Quò pius, &c. In eum locum, in quem deciderunt Æneas, Tullus, & Ancus : nempe ad Inferos. Tullus Hostilius fuit Rex Romanorum tertius : Ancus verò quartus.

Hodiernæ summæ. Ad numerum & summam annorum, quos hætenus vivimus, quos hodie numeramus. Bene Martialis : *Sera nimis est crastina ; vixit hodie.*

Minos. Judex Inferorum notus.

Torquate. L. Manlius Torquatus, ad quem Horatius hæc scribit, Consulatum gessit, eodem anno, quo natus est Horatius.

Hippolitum. Thesei filius fuit, qui, cùm amores impios Phædræ suæ novercæ respiceret, accusatus ab eâ est apud Theseum ; qui filio malè precatu ; Neptunum rogavit, pœnas ut ab eo sumeret. Neptunus, immisiss phocis, id est, marinis monstribus, terruit, equos à quibus trahebatur, in litore deambulans Hippolitus ; ita ut eum excussum curru, & loris implicatum, læcesserint.

7

Nec Lethæa valet Theseus abrumperè caro

Vincula Pyrithoo.

Lethæa. Inferorum vincula, quibus homines ita detinentur in Inferis, ut evadere non possint. Lethæ est Inferorum fluvius.

Pyrithoo. Fæbulantur poëtæ descendisse Theseum ad Inferos cum

Pyrithoo, ut Proserpinam raperet; utrumque à Dite, seu Plutone, captum; mansisse in vinculis Pyrithoûm; at solutum, Herculis ope, Theseum, manente apud Inferos Pyrithoo.

O D E VII.

Se muneribus carere, quæ Censorino mittat; carmina dare posse, quæ sunt omni munere potiora.

DONAREM pateras, gratâque commodus;
Censorine, meis æra sodalibus;

Donarem tripodas, præmia fortium

Graiorum: neque tu pessima munerum

Ferres; divite me scilicet artium,

5

Quas

Metrum idem quod supra Ode 3. Lib. 1.

Commodus. Liberalis, humanus, benignus. Solebant Romani Saturnalibus ad amicos munera mittere: Horatius pro munere mittit versiculos.

Censorine. Caius Marcius Censorinus Consulatum gessit, anno U. C. 746. Caium Cæsarem, Augusti nepotem, in Orientem secutus, ibi decessit, octavo post Horatii obitum anno, vir omni laude ornatissimus.

Æra. Lebetes, vasa, statuas æreas.

Tripodas. Erant isti tripodes, ingentes ellæ & cacabi, tribus fulti

pedibus: his utebantur ad coquendas igni carnes, vel, ad mensæ ornatum & usum, ad aquam excipiendam, &c.

Graiorum. Homerus maximè istis muneribus suos heroes donari singit passim in Iliade.

Pessima munerum. Pessima munera: si ejusmodi munera donarem amicis, tibi omnium carissimo largirer optima.

Divite me, &c. Si essem dives rerum, quas arte egregiâ extodit Parrhasius: si haberem artes, id est, opera, signa, vasa artefacta, quæ protulit, id est, in lucem edidit, elaboravit, vel palam spectanda proposuit

Quas aut Parrhasius protulit, aut Scopas,

Hic saxo, liquidis ille coloribus

Solers nunc hominem ponere, nunc Deum.

Sed non hæc mihi vis; non tibi talium

Res est, aut animus deliciarum egens.

10

Gaudes carminibus; carmina possumus

Donare, & pretium dicere muneris.

Non incisa notis marmora publicis,

Per quæ spiritus & vita redit bonis

Post mortem ducibus, non celeres fugæ

15

Rejectæque retrorsum Hannibalis minæ,

Non incendia Carthaginis impia,

Ejus, qui domitâ nomen ab Africâ

Lucratus rediit, clarius indicant

Laudes, quàm Calabræ Pierides: neque,

20

Si

proposuit, ut artifices egregii solent, Parrhasius (pictor celebris 400. ann. U. C. Ephesinus, æqualis Zeuxidis), aut Scopas, statuarius.

Hic. Scopas: ille, Parrhasius.

Ponere. Effingere, imitari pingendo, aut sculpendo. Solers ponere, pro. solers ad ponendum; more Græco.

Dicere. Imponere, statuere.

Notis. Elogiis, inscriptionibus.

Rejectæque, &c. Et Hannibal à Scipione fugatus, & ab Italiâ rejectus, id est, in Africam retro cedere coactus, qui prius Romam se capturum minabatur. Livius l. 23, 29, 30.

Incendia. Scipio Africanus, minor dictus, Carthaginem cepit, & incendit. Impia dicitur; quia contra fidem promissam fœdus fregerat, quod, bello Punico secundo confecto, compositum fuerat.

Ejus qui, &c. Scipionis Africani majoris; qui Carthaginem & Africam domuit; unde ipsi nomen. Major dicitur, id est superior, sive senior; ut distinguatur ab Africano altero, qui, cùm esset Lucii Pauli filius, adoptatus fuit à filio Africani majoris, & ipse quoque Africanus dictus.

Calabræ, &c. Ennii versus. Non statum, non ruinas Carthaginis.

&c.

N

Si chartæ fileant, quod benè feceris,
 Mercedem tuleris. Quid foret Iliæ,
 Mavortisque puer, si taciturnitas
 Obstaret meritis invida Romuli?
 Ereptum Stygiis fluctibus Æacum 25
 Virtus, & favor, & lingua potentium
 Vatum divitibus consecrat insulis.
 Dignum laude virum Musa vetat mori;
 Cælo Musa beat. Sic Jovis interest
 Optatis epulis impiger Hercules: 30
 Clarum Tyndaridæ sidus ab infimis
 Quassas eripiunt æquoribus rates:
 Ornatus viridi tempora pampino
 Liber vota bonos ducit ad exitus.

Idem laudem tantam Africano minori compararunt, quantam Ennii versus Africano majori. Ita explicari potest Horatius, ne dicatur sædè lapsus historia insectis, si Africa, num. minorem diceret laudatum ab Ennio, qui, cum Carthago est incensa, jam obierat, nempe anno U. C. 586. Ennius, poeta Latinus antiquus, Rudis, in oppidulo Calabrie, natus, Scipioni Africano majori carus fuit, ejusque res gestas scripsit.

Fact. Romulus, filius Iliæ & Martis: Iliæ erat filia Numitoris. Vide Florum, lib. 1.

Potentium. Præstantium: qui possunt hæc edere miracula.

Ereptum. Morti, & oblivioni ereptum.

Divitibus insulis. Campis Elysiis;

quos multi ponebant in insulis Fortunatis, in mari Atlantico. Quibus enim Columnæ Herculis Mundi Terminus habebantur, facile indicabant in animum fortunatas Insulas fuisse in partibus Inferorum.

Interf. Præsens adest.

Tyndaridæ. Castor & Pollux.

Clarum sidus. Est appositio: Tyndaridæ, qui sunt clarum sidus. Navitis favere dicuntur illæ stellæ, sive extratici ignes, qui nubibus oberrant, quosque Dioscuros, seu, Castorem & Pollozem vocant. Vide lib. 1. Od. 3.

Liber. Bacchus; sic vocatus, quia curis animos liberat. Pampinus est folium vitis, quo Bacchus coronatur.

Vota, &c. Præsto est invocantibus; reos votorum facit.

O D E VIII.

Suos primùm versus, deinde possim universè, postremò Lollium, ad quem scribit, commendat.

NE fortè credas interitura, quæ
Longè sonantem natus ad Ausidum,
Non ante vulgatas per artes,
Verba loquor socianda chordis.

Non, si priores Mæonius tenet
Sedes Homerus, Pindaricæ latent,

5

Cæaque, & Alcæi minaces,
Stesichoriquæ graves Camœnæ:

Nec, si quid olim lussit Anacreon,

Delevit

Metrum idem quod supra Ode 8.
Lib. 1.

Ne credas, &c. Noli credere
meos versus morituros.

Natus ad Ausidum. Ego Horatius. Ausidus est fluvius Apulie, quæ Heratili patria fuit. Longè sonans dicitur quia magno cum impetu & strepitu volvitur ex Apennino in Sinum Adriaticum.

Per artes, &c. Per Lyricæ versus Latinos, Romanis ante me ignotos, & quorum primus artifex ego sum.

Socianda chordis. Ad lyram canenda. Hinc isti versus lyrici vocantur.

Mæonius. Ita dictus est Homerus, vel à patre Mæone, vel à patriâ

Mæoniâ, seu Lydiâ, Minoris Asiæ regionem.

Cæaque. Simonidis, è Cæo insulâ. Persorum bella, & Græcorum calamitates, lugubri carmine prosecutus est. De Alcæo sæpe dictum: minaces ejus versus appellat; quia Tyrannos non armis tantum, sed verbis etiam acerrimis exagitavit. Vide Oden 10. lib. 2.

Stesichoriquæ. Fuit oriundus Himærâ, urbe Siciliæ; multa scripsit Epico carmine: laudat illum pluribus Quintilianus, lib. 1. c. 10.

Lussit, &c. Scriptitavit. Anacreon, pœta Lyricus, natus in Ioniæ urbe Teo, usus est carminibus admodum terfo & eleganti: floruit Polycratis, Samiorum Tyranni, temporibus,

Delevit ætas : spirat adhuc amor,

19

Vivuntque commissi calores

Æoliæ fidibus puellæ.

Non sola comptos arsit adulteri

Crines, & aurum vestibus illitum

Mirata, Regalésque cultus,

15

Et comites, Helene Lacæna :

Primûsve Teucer tela Cydonio

Direxit arcu : non semel Ilios

Vexata : non pugnavit ingens

Idomeneus, Sthenelûsve solus,

20

Dicenda Musis prælia : non ferox

Hector, vel acer Deiphobus graves

Excepit

portus, circa Olympiadem 62. Eum acino uvæ passæ strangulatum obiisse Plinius tradit, c. 13. lib. 7.

Spirat, &c. Amor Æoliæ puellæ, id est, Sapphûs (quæ nata erat Mitylenæ, quæ urbs inter Æolias urbes numerabatur, ut ante passim dictum), adhuc spirat & quasi vivus extat in ejus versibus amatoris.

Calores. Amores Sapphûs, sive amatoris quietes, quas illa commisit, & quasi credidit suis carminibus. De Sappho, vide Oden 10. lib. 2.

Non sola, &c. Non sola Helena Partem amavit.

Arsit crines. Pro, amavit, depulit. Vel, non sola arsit amore Paris, mirata ejus comites, comptos crines, & cultum, hoc est,

vestes pretiosas, ornatum corporis.

Aurum, &c. Aurum intextum opere Phrygio, vestes acu pictas, & auro illusas.

Lacæna. Lacedæmonia.

Teucer. Nunc Homerus ait in torquendis arcu sagittis peritissimum fuisse. Non ille solus talis fuit, inquit Horatius. De Teucro, Vide Oden 6. & 13. libri 1.

Cydonio. Cretensi. Cydon urbs Cretæ fuit, ad quam optimæ sagittis faciendis nascebantur arundines.

Vexata. Obsessa, oppugnata. Trojam primò Hercules obsedit, deinde Amazones, demum Græci.

Idomeneus, Sthenelûsve. Duces Græcorum fortissimi; de quibus sæpe Homerus meminit.

Deiphobus. Frater Hectoris, Priami filius, Vide Virg. 6. Æneid,

ODARUM LIBER IV.

181

Excepit ictus pro pudicis

Conjugibus puerisque primus.

Vixere fortes ante Agamemnona

25

Multi; sed omnes illachrymabiles

Urgentur, ignotisque longâ

Nocte, carent quia vate sacro.

Paulum sepultæ distat inertiae

Celata virtus. Non ego te meis

30

Chartis inornatum filebo;

Tôtve tuos patiar labores

Impune, Lolli, carpere lividas

Obliviones. Est animus tibi

Rerumque prudens, & secundis

35

Temporibus dubiisque rectus,

Vindex avaræ fraudis, & abstinens

Ducentis ad se cuncta pecuniæ;

Consulque non unius anni,

Sed quoties bonus atque fidus

40

Judex honestum prætulit utili, &

Rejecit

Agamemnona. Dux fuit præcipuus Græcorum ad Trojam, Rex Mycænarum.

Sepultæ. Ignoratæ & latentis.

Labores. Lollius maxima bella gesserat in Thraciâ, & Galatiâ.

Impune. Me non prohibente, injuriam vindicante.

Dubius. Adversus, duris.

Consulque, &c. Tuus non est

unius anni Consulatus; id est, tu non tantum Consulatum unius anni spatio definitum geris, ut ceteri; sed toties es Consul, & istius Magistratus officium ac munus geris, quoties tuus animus, bonus & fidus judex, id est, instar æqui judicis, honestum bonum præfert utili, alto vultu, &c. Fuit autem Lollius Consul, anno U. C. 733.

Rejecit alto dona nocentium

Vultu; & per obstantes catervas

Explicuit sua victor arma.

Non possidentem multa vocaveris 43

Rectè beatum: rectius occupat

Nomen beati, qui Deorum

Muneribus sapienter uti,

Duramque callet pauperiem pati;

Peiusque letho flagitium timet: 50

Non ille pro caris amicis,

Aut patriâ timidus perire.

Nocentium. Reorum; qui tuam *Arma.* Æquitatem, constanti-
integritatem student muneribus cor-
rumpere. *ato, fidem: his enim pugnat iudez,*

Per obstantes, &c. Adulationes, *hiâ vincit. Explicuit arma, id est,*
munera, largitiones; qui sunt ju-
dicum hostes. *clade.*

O D E IX.

Ligurinum admonet, ejus pulchritudinem brevi esse peritorem.

O Formosus adhuc, & Veneris muneribus potens,

Insuperata tua: cum veniet pluma superbia,

Et, quæ nunc humeris involitant, detiderint comæ,

Nunc & qui color est paniceæ flore prior rosæ.

Mutatus

Metrum idem quod supra Ode 10. *forma, quæ te superbum facit, abi-*
Lib. 1. *erit, te deseruerit, &c. Vel, per*

Cum veniet, &c. Illis rebus di-
cuntur plumæ venire, quæ avolant
ac fugiunt. Sensus igitur est:
quando tua superbia, sive tua illa
plumam, canos, aut, barbam intel-
lige: quibus forma deturitur, & flos
etatis obscuratur.

Mutatus Ligurinum in faciem verterit hispida; §
 Dices heu ! (quoties te in speculo videris alterum)
 Quæ mens est hodie, cur eadem non puero fuit ?
 Vel cur his animis incolumes non redeunt genæ ?

Quæ mens, &c. Dices: Cur ead- dit mihi forma pristina, & integer
 dem non fuit mihi puero mens, stordasque yaltus, mihi, inquam,
 quæ est hodie mihi senî ? cur volup- his animis prædito, nempe probita-
 tates & cætera ludicra non fugis- tem amanti, contemnentî volupta-
 ham tunc, ut modò fugio? tes? Castos enim ornat forma, quæ
Vel cur, &c. Vel quare non re- improboq; dedecorat.

O D E X.

Phyllidem invitât, ad natalem Mæcenatis, domi suæ, festis epulia cele-
 brandum,

EST mihi nonum superantis annum
 Plenus Albani cadus; est in horto,
 Phylli, nectendis apium coronis,
 Est hederæ via

Multa, quâ crines religata fulges. §
 Ridet argento domus: ara castis
 Vineta verbenis ayet immolato
 Spargier agno:

Cuncta festinat manus; huc & illuc
 Curstant mistæ pueris puellæ; 10
 Sordidum

Metrym Idem quod supra Ode 2. *Verbenis.* Verbena est herba,
 Lib. 1. quam circum aras spargebant sacri-
Albani. Vini generosi, quod in ficatui; quæ coronabant aras ip-
 montibus prope Albam nascebatur. fas.
Cassii. Puris, religiosi, ex more *Manus.* Famulorum turba,
 sacrorum positæ, aliæ apud vestes

Sordidum flammæ trepidant rotantes

Vertice fumum.

Ut tamen noris, quibus advoceris

Gaudiis: Idus tibi sunt agendæ;

Qui dies mensem Veneris marinæ

15

Findit Aprilem:

Jure solennis mihi, sanctiorque

Pœne natali proprio; quodd ex hac

Luce Mæcenæ meus affluentes

Ordinat annos.

20

Sordidum, &c. Flammæ com
impeii volant in caminum, rota-
tes sordidum & pinguem fumum in
tecti vertice.

Mensem Veneris. Mensem Veneri
sacrum. Est autem Aprilis Veneri
sacer; quia verna tempestas terræ
sinum aperit; ac frugibus rebûsque
cæteris gignendis favet. Vocat ma-
rinam Venerem; quia Venus à poë-
tis dicitur nata è maris spumâ.

Findit. In duas partes dividit.
Idus enim incidunt in diem mensis
cujuslibet 13 vel. 15.

Jure, &c. Est ille dies mihi
merito solennis, & propè sanctior
meo die natali; quia ex illo die Mæ-
cenæ ordinat, numerat ordine suos
annos, affluentes, id est, alios aliis
accedentes: quia nimirum est dies
ejus natalis, à quo anni inchoantur.

O D E XI.

Virgilium ad geniales epulas, redeunte vere, vocat; & ut symbolam suam afferat, monet.

JAM veris comites, quæ mare temperant,
Impellunt animæ lintea Thraciæ:

Jam nec prata rigent, nec fluvii strepunt

Hybernâ nive turgidi.

Nidum ponit, Ityn flebiliter gemens,

5

Infelix avis, & Cecropiæ domûs

Æternum opprobrium, quod malè barbaras

Regum est ulta libidines.

Dicunt, in tenero gramine, pinguium

Custodes ovium carmina fistulâ;

10

Delectantque Deum, cui pecus, & nigri

Colles Arcadiæ placent.

Adduxere sitim tempora, Virgili:

Sed

Metrum idem quod supra Ode 5.
Lib. 1.

Animæ Thraciæ. Ventj molliores, qui ab Oriente flant, ubi est Thracia, ut Italiæ opponitur.

Lintea. Navium vela.

Infelix avis. Hirundo. Progne, filia Pandionis Atheniensium Regis, nupserat Tereo, Regi Thraciæ. Ille cum Philomeliæ, sorori Progne, vim attulisset; Progne suum è Tereo filium Ityn epulandum ipsi Tereo apposuit: quo cognito, Tereus eam stricto ferro in uxorem in-

volaret, illa conversâ est in hircinam.

Cecropiæ domûs. Atheniensium Regiæ familiæ: quia Cecrops fuit Rex Atheniensium primus.

Malè ulta. Filium suum enecando: mollius ulcisci potuit.

Regum. Terei.

Deum, cui, &c. Pana, Faunum. Arcadia regio est Græciæ, in Peloponneso; ex qua in Italiam venire Pan, Februario mense, dicebatur. Vide Oden 14. lib. 3.

Nigri colles. Umbrosi.

Sed pressum Calibus ducere Liberum

Si gestis, juvenum nobilium cliens,

15

Nardo vina merebere :

Nardi parvus onyx eliciet cadum,

Qui nunc Sulpitiis accubat horreis,

Spes donare novas largus, amarâque

Curarum eluere efficax.

20

Ad quæ si properas gaudia, cum tuâ

Velox merce veni. Nox ego te meis

Immunem meditor tingere poculis,

Plenâ dives ut in domo :

Verùm pone moras, & studium lucri;

25

Nigrorûmque memor, dum licet, ignium,

Misce stultitiam consiliis brevem :

Dulce est desipere in loco.

Calibus. Cales, urbs Campaniæ; cujus ager vitibus felix: hinc vinum Calenum.

Cliens. Qui te illis dedidisti, quos observas, colis, &c.

Nardo, &c. Id est, dabo vinum, si tu nardum (hoc est, unguentum & nardo confectum), afferas. Solebant enim, ut sæpè diximus, uncti & delibuti accumbere.

Merebere. Emere, obtinebis à me.

Onyx. Vasculum ex onyche, lapide pretioso, factum.

Eliciet. Adducet; persuadebit mihi, ut adduci jubeam cadum integrum, &c.

Sulpitiis horreis. Apothecis, quas Sulpitius Galba extruxerat, & locabant publicè; ubi mercatores condebant vina, merces, &c.

Amara curarum. Pro, amaras curas.

Tuâ merce. Onyche tuo & nardo, quo vinum meum quass emere debes.

Ignium. Rogi; martii. Nigros vocat ignes, id est, funestos, tristes.

Stultitiam. Ita vocat hilaritatem solutiorem, & liberiores, ut sit in vino, jocos.

Consiliis. Prudentiæ, rebus seriis, gravioribus occupationibus.

In loco. Tempestivè, opportune.

O D E XII.

Tiberii de Rhætia victoriam celebrat, & Augusti auspiciis ac felicitati acceptam refert.

QUÆ cura Patrum, quæque Quiritium,
Plenis honorum muneribus tuas,

Auguste, virtutes in ævum

Per titulos, memorésque fastos,

Æternet? O, quâ Sol habitabiles

Illustrat oras, maxime Principum,

Quem legis expertes Latinæ

Vindelici didicere nuper

Quid Marte posses: milite nam tuo.

Drusus Genaunos, implacidum genus,

Brennósque veloces, & arces

Alpibus impositas tremendis,

Dejecit acer, plus vice simplici;

Major

Metrum idem quod supra Ode 8.
Lib. 1.

Patrum. Senatorum.

Quiritium. Cæterorum civium.

Quem, &c. Cujus fortitudinem in bello, & felicitatem sensere Vindelici. Est autem ista syntaxis Græca.

Legis. Imperii, dominationis.

Vindelici. Vnde Oden 3. hujus libri.

Drusus. Multa de Tiberio hic, paucula de Druso refert, quem Ode

3. pluribus laudarat. Hæc tota penè victoria Drusi fuerat; qui contra Vindelicos & Rhætos cum exercitu ab Augusto missus, anno ab U. C. 739. bello jam propè confecto, adiutorem fratrem Tiberium, & gloriæ socium acceperat: is autem ne se præteritum doleret, jam laudatur.

Genaunos, Brennos. Vicini erant Vindelici, sub Alpibus.

Plus vice simplici. Plus quàm semel, sæpius; multis præliis,

Major Neronum mox grave prælium

Commisit, immanésque Rhætos

15

Auspiciis pepulit secundis,

Spectandus in certamine Martio,

Devota morti pectora liberæ

Quantis fatigaret ruinis :

(Indomitas propè qualis undas

20

Exercet Auster, Pleiadam choro

Scindente nubes) impiger hostium

Vexare turmas, & frementem

Mittere equum medios per ignes,

Sic tauriformis volvitur Aufidus,

25

Qui regna Dauni præfluit Appuli,

Cùm sævit, horrendamque cultis

Diluvium

Major Neronum. Cl. Tiberius Nero, qui Druso fratre major erat annis fere quatuor. De Neronibus, ac de istis duobus præcipuè, dictum ante est, Ode 3.

Rhætos. Nunc Grifones, & vicinos quosdam populos, Helvetiis & Batavis finitimos.

Auspiciis. De illis dictum antea, Ode 12. lib. 2.

Exercet. Vexat, agitat.

Auster. Ventus Meridionalis, & levius.

Pleiadam, &c. Pleiades sunt stellæ 7. inter Arietem, & Taurum; aliâ voce Vergiliæ dicuntur, & Atlantides. Ita dispositæ sunt in orbem, ut choream agitare videantur. Procellas autem & imbres

tarris important, cùm orientur, & occidunt: hinc nubes ab illis dicuntur scindi, & rumpi, cùm nempe in pluvias solvantur.

Impiger vexare. Est Hellenismus, pro, impiger, strenuus, in vexandis hostium turmis. De Cl. Tiberio Nerone loquitur.

Tauriformis. Comparantur tauris flumina, ob impetum & quasi mugitum fluctuum: itaque cum taurinis cornibus pinguntur; fortè quia olim Acheloüs sub tauri formâ cum Hercule pugnavit.

Regna Dauni. Apuliz partem unam, in quâ regnavit Daunus; altera pars Peucetia dicitur.

Præfluit. Id est, præterfluit.

Diluvium meditatur agris :

Ut Barbarorum Claudius agmina

Ferrata vasto diruit impetu ;

30

Primisque & extremos metendo,

Stravit humum sine clade victor,

Te copias, te consilium, & tuos

Prebente Divos. Nam tibi, quo die

Portus Alexandria supplex,

35

Et vacuum patefecit aulam,

Fortuna lustris prospera tertio

Belli secundos reddidit exitus,

Laudemque, & optatum peractis

Imperiis

Ut Barbarorum, &c. Est altera pars comparationis : sic voluitur Ausidus, ut Claudius Tiberius Nero Barbaros diruit, &c.

Metendo. Trucidando. Sic Virg. *Proxima quaque metis gladio.*

Sine clade. Suorum militum.

Tuos, &c. Auxilium Deorum tibi faventium præbente.

Nam tibi, &c. Probat rem à Tiberio bene gestam auspiciis Augusti, & Numine Deorum illi faventium ; quia eodem die, quo ante annos 15. ingressus erat Augustus Alexandriam, victis Antonio & Cleopatrá, eodem Tiberius felici bello Rhætos prostravit ; adeo ut iidem Dii huic duplici victoriæ præfuisse merito viderentur.

Quo die. Anno U. C. 723. pridie Kal. Sept.

Vacuum. Mortuo Antonio, victâ Cleopatrá.

Lustris tertio. Anno post decimo quinto, id est, U. C. 738. Lustrum, est spatium annorum quinque ; quo spatio exacto, Censores lustrabant, & recensabant Urbem.

Reddidit. Quasi eadem & condita die repræsentavit Tiberio ; atque adeo tibi, victoriam de Rhætis.

Laudemque, &c. Et arrogavit, id est, attribuit, ascepit, concessit, laudem & optatum decus, hoc est victoriam, triumphum, imperiis peractis, id est, Tiberio, qui tua imperia & iussa feliciter peregerat : vel, qui bellis gravissimis Dux ab Augusto constitutus, & à militibus Imperator de more appellatus, tandem summum triumphum decus adeptus est. Imperia enim eo sensu possunt accipi, nempe pro bellis summo cum imperio administratis.

Imperiis decus arrogavit;

40

Te Cantaber non ante domabilis;

Medusque, & Indus, te profugus Scythes

Miratur, & tutela præsens

Italix, dominæque Romæ.

Te fontium qui celat origines

45

Nilusque, & Ister; te rapidus Tigris,

Te belluosus qui remotis

Obstrepat Oceanus Britannis;

Te non paventis funera Gallix,

Duræque tellus audit Iberiæ;

50

Te

Cantaber. Hispaniæ populus. Vide Oden 2. lib. 2. & 20. Indicem Odarum, ad annum 728. Eandem sub Augusto felicitatem publicam prædicat, Ode 4. hujus libri.

Medusque. Parthi; quorum Rex Phraates Romana signa, Crasso quondam erepta, Augusto reddiderat, anno U. C. 734.

Indus. Potus. Indorum Rex; Augusti & Romanorum amicitiam, pacemque per legatos expetierat, anno U. C. 734.

Scythes. Populus Europæ Septentrionalis incola. Scythæ, Daci, Sarmatæ, Geloni, alique multi populi Barbari, partim Augusti armis fuerant domiti, partim legatos illi miserant de pace.

Ister. Alio nomine Danubius; maximus est Germaniæ fluvius, ab

Occidente in Orientem fluens: erat Augusti tempestate, Septentrionalis limes Romani Imperii. *Tigris.* Armenia fluvius, ab celeritate sic dictus.

Belluosus. Bellus, id est, bellicus, & aliis id genus monstris, scatens.

Obstrepat. Alloit cum strepitu? *Britannis.* Angli ulro ad Augustum legatos misere, qui ejus in fide & potestate futuram Britanniam promitterent. Remoti appellantur; quia orbem Oceano Britannico finis a Septentrione veteres putabant.

Audit. Ventatur, parat.

Iberie. Hispania, sic dicta ab Ibero flumine, *Ebro.* Duram vocat, id est, patientem laboris, vinci difficilem.

Te cæde gaudentes Sicambri,

Compositis venerantur armis.

Sicambri. Germaniæ populi, ad acceper. Vide s. Indicem Odarum.
Rheni ostia. Illi, Augusti in Galliam Compositis. Simul & uno con-
 adventu, & virtutis ejus famâ tectis, sensu: vel, uno in loco positis,
 arma posuere, & patris leges ab eo tranquillis & feriatis,

O D E XIII.

Laudes Augusti: publica sub eo felicitas.

PHÆBUS volentem prælia me loqui,

Victas & urbes, increpuit lyrâ,

Ne parva Tyrrenum per æquor

Vela darem. Tua, Cæsar, ætas

Fruges & agris rettulit uberes;

Et signa nostræ restituit Jovi,

Direpta Parthorum, superbis

Postibus; & vacuum duellis

Janum Quirini clausit; & ordinem

Reclum

Metrum idem quod supra Ode 9:
 Lib. 1.

Increpuit, &c. Leviter percuti-
 endo me lyrâ, monuit ne, &c.

Ne parva, &c. Ne res mole vi-
 ribus impares aggrederer; ne (insur-
 natus, qui aniquâ strophâ procellato-
 mari, qualis Tyrrenum seu Tus-
 cum, se committunt) prælis trium-
 phosque, Cæsar, tuos censerem; sed
 potius ea quam pacem consecisti, soli-
 citatem, quam tua ætas omnibus
 attulit, &c.

Nostræ Jovi. Capitolino; cujus
 in templo vexilla hæc reposuit Cæ-
 sar.

Duellis. Bellis: quasi bestia in eo
 templo habitarent; quibus pulsâ
 pax succederet.

Janum, &c. Erant multa Jani
 templâ Romæ: eorum in primis
 quod Janum Quirini, seu Romæ,
 vocabant, à Romulo edificatum,
 quod flagrante bello apertum erat;
 confecto, clausum. Illud ibi Augu-
 stus, pace ubique constitutâ, clausit.

Rectum & vaganti fræna licentiæ 10

Injecit, amovitque culpas,

Et veteres revocavit artes;

Per quas Latinum nomen, & Italæ

Creverè vires, famæque, & Imperi

Porrecta majestas ad ortum 15

Solis, ab Hesperio cubili.

Custode rerum Cæsare, non furor

Civilis, aut vis eximet otium;

Non ira, quæ procudit enses,

Et miseras inimicat urbes. 20

Non, qui profundum Danubium bibunt,

Edicta rumpent Julia; non Getæ,

Non Seres, infidivæ Persæ,

Non Tanaïm prope flumen orti.

Nôsq; & præfests lucibus & sacris, 25

Inter jocosæ munera Liberi,

Cum prole, matronisq; nostris,

Ritè

Arta. Frugalitatem, justitiam, *Seres.* Populus Orientalis, prope Indiam.

Nos qui, &c. Germani, Daci, *Indi.* Quia Crassum, per simulationem pacis & colloquii decip-
Thracæ, &c. Porro iste fluvius, tum, peremerant.

prope fontem, Danubius vocatur; *Tanaïm.* Dividit Tanaïs Euro-
medio in cursu, usque ad ostia, pam & Asiam: circa illum habitant
Ister appellatur. Scythæ & Tartari, qui Minores,

Edicta. Leges ab Augusto latas. sive Præcopenses, appellantur.

Augustus appellatus etiam est Ju- *Præfests, &c.* Diebus non sacris,
lius; quia in nomen & familiam qui festos præcedunt.

C. Julii Cæsaris adoptione transierat. *Inter, &c.* Inter vinâ,
Getæ. Populi feroces in Scythiâ
Europæi, prope Thraciam, Daci
etiam dicti.

Ritè Deos priùs apprecati,
 Virtute functos more patrum duces,
 Lydis remisto carmine tibiis,
 Trojámque, & Anchisen, & almæ
 Progeniem Veneris canemus.

30

Priùs, &c. In secundis mensis Lydæ, seu Lydiæ, quænam sint, Deos precabantur, libabant vina, vide Oden 14. lib. 3. & 8. Epodon. Quidam suspicantur Lydias

Virtute functos. Cum gloriâ & easdem esse, ac Phrygiæ, ob vicinitatem utriusque regionis.

Lydis, &c. Miscentes iterum sarem, Augustum, Tiberium Næ- atque iterum hymnos & carmina ronem, Drusum, &c. qui omnes, cum tibiis Lydis: alternis canentes, per Æneam, à Venere originem nunc voce, nunc tibiis. Tibiæ ducebant.

Q. HORATII FLACCI

E P O D O N
L I B E R.

O D E I.

Mæcenas, ratus ad bellum Asiaticum se cum Augusto profecturum;
jufferat Horatium Romæ quiescere: ille se paratum ait ad hoc bellum,
& omnia cum illo pericula, in ejus gratiam, perferenda.

I BIS Liburnis inter alta navium,
Amice, propugnacula,

Paratus omne Cæsaris periculum

Subire, Mæcenas, tuo?

Quid

Metrum est Iambicum. Prior lilius Ode constant alternis ejusmodi
quisque versas est trimeter; alter versibus brevioribus.

Epodon. Est gentivus pluralis, iturus es ad bellum, & exiguis na-
vibus cum vastis illis Antonii na-
vigiiis pugnaturus?

Liburnis. Subaudi, navibus.
Naves Liburnæ vocabantur naves
celeriores, & ad cursum expeditæ;
quia tales plerumque erant naves
Liburnorum; qui tum erat Illyrici
populi, piraticam exercens.

ÆPODON LIBER.

195

Quid nos, quibus te vita sit superflua

5

Jucunda; si contra, gravis?

Utrumne jussi persequemur otium,

Non dulce, ni tecum simul?

An laborem hunc mente latenti, decet

Quam ferre non molles viros?

10

Feremus: & te, vel per Alpium juga,

Inhospitalem & Caucasum,

Vel Occidentis usque ad ultimum sinum,

Forti sequemur pectore.

Roges, tuum laborem quid juvem meo,

15

Imbellis, ac firmus parum:

Comes minore sum futurus in metu,

Qui major absentes habet.

Ut assidens implumibus pullis avis

Serpentium allapsus timet;

20

Magis relictis; non, ut adsit, auxili

Latura plus presentibus.

Libenter hoc, & omne militabitur,

Bellum, in tuæ spem gratiæ:

Non ut juvenis illigata pluribus

25

Aratra nitantur meis;

Pecusve Calabris, ante fidus fervidum,

Lucana

Caucasum. Est mons Scythiæ: vocatur *inhospitalis*, id est, non habitabilis, nempe ob glaciem & nives, &c.

Sinum. Sinus est pars maris, in terras medias tantisper excurrent:

hic significatur Hispaniæ littus, vel Africæ, circa montem Atlantem, quo terras finiri putabant Romani; neque enim alias ultra norant.

Comes. Si te comiter.

Pecusque Calabris, &c. Calabria

O 2

22

Lucana mutet pascua;
 Nec, ut superni villa candens Tusculi
 Circæa tangat mœnia.
 Satis supérque me benignitas tua
 Ditavit: haud paravero,
 Quod, aut avarus, ut Chremes, terrâ premam;
 Discinctus aut perdam ut nepos.

30

est Italiae regio, magis vergens in
 Orientem & Meridiem, quàm Lu-
 cania: solebant autem viri divites,
 gregum pascua mutare, & aliis uti
 Hybernis, aliis æstivis. Non ut
 mei greges transeant, ante æsta-
 tem, à Lucanis pascuis in Calabra:
 per fidus enim fervidum, intelligit
 Caniculam; quæ, cùm oritur, mag-
 nos calores affert.

Nec ut, &c. Non militabo hoc
 bellum, ut villa mea, quæ est in
 agro Tusculano, propè Tusculum,
 extendatur & continetur usque ad
 mœnia ipsius urbis Tusculi. Vocat
 Tusculum Circæum; quia fuit ædi-
 ficatum à Telegono, Circes & Ulys-
 sis filio: quam urbem alibi vocat

eam ob rem Telegoni juga parricidæ.
Superni. In colle siti.

Candens. Candido & nitenti la-
 pide structa.

Chremes. Senex avarus, ab Te-
 rentio sæpè inductus in scenam.

Discinctus. Dissolutus, ganeo.
 Solebant antiqui zonâ vestem colli-
 gere & præcingere, ut ad agendum
 essent expediti: quod qui omitte-
 bant, aut negligentius faciebant, ii
 suspitione inertis laborabant.

Nepos. Significat ea vox ali-
 quando libidinosum hominem &
 prodigum: quia vulgò illi parum
 curant suam rem familiarem, qui-
 bus pater avôisque vivunt, qui
 nempe illam abundè curent.

ODE II.

Alphius sœnator, quasi artis suæ pertæsus, laudat vitam rusticam, mox
tamen ad ingenium & institutum redit.

BEATUS ille, qui procul negotiis,
Ut prisca gens mortalium,

Paterna rura bobus exercet suis,

Solutus omni sœnore ;

Neque excitatur classico miles truci ;

5

Neque horret itatum mare ;

Forûmque vitat, & superba civium

Potentiorum limina,

Ergo aut adultâ vitium propagine

Altas maritat populos ;

10

Aut, in reductâ valle, mugientium

Prospectat errantes greges ;

Inutilésque falce ramos amputans,

Feliciores inserit :

Aut pressa puris mella condit amphoris ;

15

Aut tondet infirmas oves.

Vel, cùm decorum mitibus pomis caput

Autumnus arvis extulit,

Ut gaudet insitiva decerpens pyra,

Certantem & uvam purpuræ,

20

Quâ

Metrum idem quod superius,

Forûmque vitat. Et litibus ca-

ret.

Quâ muneretur te, Priape, & te, pater
 Sylvane, tutor finium !
 Libet jacere modò sub antiquâ ilice,
 Modò in tenaci gramine.
 Labuntur altis interim ripis aquæ ; 25
 Queruntur in sylvis aves ;
 Fontesque lymphis obstrepunt manantibus ;
 Somnos quod invitet leves.
 At, cùm tonantis annus hybernus Jovis
 Imbres, nivésque comparat ; 30
 Aut trudit acres hinc & hinc multâ cane
 Apros in obstantes plagas :
 Aut amite levi rara tendit retia,
 Turdis edacibus dolos,
 Pavidúmque leporem, & advenam laqueo gruem, 35
 Jucunda captat præmia.
 Quis non malarum, quas amor curas habet,
 Hæc inter obliviscitur ?
 Quòd si pudica mulier in partem juvenis
 Domum, atque dulces liberos, 40
 (Sabina qualis, aut perusta Solibus
 Pernicis uxor Appuli)
 Sacrum vetustis exstruat lignis focum,

Laffi

Priape. Erat Priapus hortorum mulierès ; quia erant in primis la-
 Deus : Sylvanus verò, agrorum & boriosæ & fedulæ.
 sylvarum.

Sacrum. Vestis sacrum, vel Diis
Pernici. Velocis, agilis, strenui. Penatibus, quorum statua circa fo-
 laudat porro Sabinas, & Appulas cum erant positæ.

Lassi sub adventum viri;
 Claudensque textis cratibus lætum pecus, 45
 Distenta siccet ubera;
 Et horna dulci vina promens dolio,
 Dapes inemptas apparet:
 Non me Lucrina juverint conchylia,
 Magisve rhombus, aut scari, 50
 Si quos Eois intonata fluctibus
 Hyems ad hoc vertat mare:
 Non Afra avis descendat in ventrem meum,
 Non attagen Ionicus
 Jucundior, quam læta de pinguissimis 55
 Oliya ramis arborum,
 Aut herba lapathi prata amantis, & gravi
 Malvæ salubres corpori,
 Vel agna festis cæsa Terminalibus,
 Vel hædus ereptus lupo, 60
 Has

Sub adventum. Paulò antequam vir domum fatigatus redeat.

Lucina. Id est, capta in lacu Lucrino, qui est in sinu Baiano, contra Puteolos, prope lacum Avernum.

Si quos, &c. Si quos scaros hyems, id est, aliqua procella, *intonata*, id est, cum tonitru ingruens fluctibus Eois, hoc est, Orientali, pelago, *vertat*, impellat, & recipere se ad mare Italum cogat. Nempe scarus, in Asiæ, Græciæque littoribus (Columellâ teste, lib. 3.) frequentissimus erat; nec inde in mare

Tyrrhenum subibat, nisi tempestate propulsus.

Afra avis. Gallina Numidica.

Attagen. Quidam gallinam sylvestrem Asiaticam, alii perdicem esse volunt.

Ionicus. Ex Ioniâ, Asiæ provinciâ advectus.

Lapathi. Lapathum, sive rumex.

Gravi. Distento: alvo pigre & moranti.

Terminalibus. Erant Terminalia, festa Dei Termini, qui limitibus agrorum præsidebat: celebrabantur IX. Kal. Martiæ.

Has inter epulas, ut juvat pastas oves

Videre properantes domum!

Videre fessos vomerem inversum boves

Collo trahentes languido!

Positosque vernas, ditis examen domûs,

65

Circum reidentes Lares!

Hæc ubi locutus fœnerator Alphius,

Jam jam futurus rusticus;

Omnem relegit Idibus pecuniam;

Quærit Kalendis ponere.

70

Circum, &c. Circa domum ni-
tentem & mundam: vel, circa fo-

cus, ubi erant Lares. Erat focus
in mediâ culinâ; & circa focum

erant statuae Deorum Penatium;

quas nitidas, id est, tersas & probè
cultas vocat: circa focum autem

rustici ordine positi vesci solebant.

Relegit. Collegit à debitoribus,
apud quos eam magno sèpore col-

locaverat: ut scilicet agros, & ru-
sticam suppellectilem, compararet.

Legitur etiam, redegit.

Idibus. Idibus, & Kalendis, id
est, primo & medio mense, pecu-
niam colligere solebant à debitori-
bus.

Quærit, &c. Offendit quàm
brexi pœnituerit hominem boni

consilii; qui, pauculis diebus in-
terjectis, sententiam mutaverit, &

quæsierit Kalendis, sive initio se-
quentis mensis, ponere, hoc est,

rursum, locare sènori, redactam
ante dies quindecim, nempe Idibus,

pecuniam.

O D E III.

Allium detestatur, quod imprudens, cum apud Mæcenatem cœnaret, gustaverat.

PARENTIS olim si quis impiâ manu
Senile guttur frogerit ;

Edat cicutis allium nocentius,

O dura messorum ilia !

Quid hoc veneni sævit in præcordiis ?

5

Num viperinus his cruor

Incoctus herbis me fefellit ; an malas

Canidia tractavit dapes ?

Ut Argonautas præter omnes candidum

Medea mirata est ducem,

10

Ignota tauris illigaturum juga,

Perunxit

Metrum idem quod superius.

Messorum. Qui tali cibo vescantur impune.

Fefellit. Latuit, fugit.

Canidia. Venefica.

Ut. Postquam.

Argonautas. Erant illi viri fortissimi, Jason, Hercules, Theseus, &c. qui ut vellus aureum exportarent è Colchide, navim Argo, à quâ nomen traxere, conscenderunt. Dux totius expeditionis erat Jason ; qui ab avunculo suo Pelias, juvenis gloriam ægre ferente, & ab eo sibi metuente missus fuit in Colchidem, velut ibi pe-

ricurus ; Medæ tamen arte servatus est.

Mirata est, &c. Unum præ cæteris Argonautis amavit, ut qui erat omnium pulcherrimus.

Tauris, &c. Aureum vellus à tauris duobus ignivomis servabatur : quos ut Jason domaret, illum Medea certis herbis ac venenis perunxit ; quæ ut vim haberent majorem & præfentiozem, addidit illis, ut ait Horatius, allium : est enim hæc ejus natura, ut venena efficaciora & certiora efficiat. Ita illius diritatem ostendit ; sine quo, etiam acerrima venena languidiora sint.

E

Perunxit hoc Jasonem :

Hoc delibutis ulta donis pellicem,

Serpente fugit alite.

Nec tantus unquam fiderum insedit vapor

15

Siticulosæ Apuliæ :

Nec munus humeris efficacis Herculis

Inarsit æstuosus.

Est autem hic ordo : ut Medea mirata est candidum docem, perunxit illum hoc alio, illigaturum, id est, ut illigaret, ut imponeret juga tauris iedomitis.

Ignota juga. Aratrum quod nunquam passi fuerant.

Hoc, &c. Eadem Medea, pellicem Jasonis, nempe Creüsam, sive, ut alii volunt, Glaucam, Creontis regis Corinthi filiam (quam, se speretâ, Jason amare occæperat) ulta donis delibutis, id est, imbutis, tinctis, hoc alio, fugit in curru tracto ab serpente alite, id est, ab alatis serpentibus, & avolavit.

Donis. Vestis, coronâ, monilibus, quæ Creontis filie deferri jusserrat.

Siderum vapor. Æstus creatus à sit.

vaporibus, quos Sol & alia sidera colligunt à terra. Vapor idem sæpe valet, quod calor.

Munus. Palla, indusium.

Efficacis. Laboriosi.

Herculis. Nessus Centaurus Dejaniram, Herculis uxorem, abripere cùm vellet, eum Hercules sagittis interemit ; ille ut ne inultus periret, vestem, suo sanguine, qui præsentissimè veneni erat instar, imbutam, Dejaniræ dat ; quasi valeret hoc munus ad Herculis amorem ita Dejaniræ adjungendum, ut nunquam aliam amatorus esset. Vix ipsoerat pallam hanc Hercules, cùm toto corpore deslagrare cœpit ; quo igne paulò post extinctus est.

Inarsit humeris. In humeris ar-

sit.

ODE IV.

Menam, Pompeii Magni libertum, insectatur.

LUPIS & agnis quanta fortitò obtigit,
Tecum mihi discordia est,

Ibericis peruste funibus latus,

Et crura durâ compede.

Licet superbus ambules pecuniâ;

5

Fortuna non mutat genus.

Videsne Sacram metiente te viam,

Cum bis ter ulnarum togâ,

Ut ora vertat huc & huc euntium

Liberrima indignatio?

10

Seclus

Metrum idem quod superius.

Ibericis funibus. Quia spartum optimum, ex quo fiebant funes, ab Hispaniâ petebatur: vel, quia Menas fuerat Ibericum mancipium.

Peruste, &c. Qui latus habes perustum, concisum loris. Servi enim sæpe vapulabant à dominis: iidem compedibus vincti opus ruri faciebant.

Fortuna, &c. Non facit fortuna felix, & potentium gratia, ut servus non fueris. Ille Menas, post obitum Pompeii Magni, à quo donatus fuerat libertate, Pompeium filium secutus est, mox ad Augustum, belli civilis reliquias persequentem, defecit; à quo Eques Romanus, deinde militum Tribunus creatus est. Idem tamen postea, Octavio

relieto, rediit ad Pompeium: quo tempore videtur hæc Ode scripta. Consule 2. Indicem Odarum.

Metiente, &c. Ironicè: incedente composito gradu per viam Sacram, cum togâ, cujus sylvia (id est, cauda) sex ulnas longum est. Sacra via ita dicta est, à maximo Romæ templo, nempe Jovis Capitolini, quod ducebat: item à sacris, supplicationibus, & triumphis, qui per eam in Capitolium deducebantur.

Ora vertat, &c. Ut cives huc & huc euntes, ultrò citròque commeantes, in te ora convertant, & suam indignationem præ se ferant; ac palam dicant: Seclus flagellis, &c.

Indignatio. Excitatur hic animi affectus in eos, quibus bene est immerentibus & indignis.

Secus flagellis hic Triumviralibus,

Præconis ad fastidium,

Arat Falerni mille fundi jugera,

Et Appiam mannis terit;

Sedilibusque magnus in primis Eques, 15

Othone contempto, sedet?

Quid attinet tot ora navium gravi

Rostrata duci pondere

Contra latrones, atque servilem manum,

Hoc, hoc Tribuno militum? 20

Triumviralibus. Triumviri Capitales, tres erant iudices, qui iudicia de servis & libertis exercebant: Prætor autem cognoscebat de criminibus civium alicujus nominis & loci.

Præconis, &c. Cum aliquis publicè pœnam luebat, addebatur præco, qui supplicii, causam ediceret, ceteros admoneret. Tam sæpè autem Menas secus flagellis publicè fuerat, ut præconem delassasset.

Falerni. Ubi vites, & segetes optimæ, in Campaniâ Romanâ.

Appiam. Subaudi, viam; per quam in suum prædium Falernum iterabat. Huic viæ Appius (qui postea cæcus est appellatus) nomen dedit, quod eam lapide stravisset.

Mannis. Equis parvulis, & velocibus.

Sedilibusque, &c. Amphitheatrum locis erat, in quo spectabantur ludi: ejus pars theatro proxima, Orchestra dicebatur, & addicta Senatoribus erat: ordinis 14, sive

gradus inde retro, sepolti erant Equitibus, eorundemque duo primi Tribunis; quos inter Menas munerabatur.

Othone contempto. Quia L. Roscius Otho lege sanxerat, ne quis libertus, aut libertinus, federet in 14 primis ordinibus. Tamen Augustus Menam in Equestrem ordinem cooptaverat, ei que jus aureorum annulorum dederat: quod Horatius dissimulat; nisi fortè hæc scripserit, antequam ille hunc honorem adeptus esset.

Quid attinet, &c. Quid convenit tot naves, rostris æreis instructas, tantâ mole duci in latrones, & servos (quos Sextus Pompeius, bellum instaurans in Siciliâ, contra Augustum armaverat), si hic, hic Menas, piratarum ac servorum princeps, Tribunus est militum, & unus de primariis ducibus exercitus? Fugerat Menas pirata, & servus.

Ora navium. Proræ, anteriores partes.

ODE V.

Mors, & querelæ pueri, quem Canidia venefica diris modis interficit, ut ex ejus medullâ & jecore philtrum conficiat, quo Varum quemdam ad se amandam pertrahat.

AT ô Deorum quicquid in Cælo regis
Terras, & humanum genus!

Quid iste fert tumultus? & quid omnium

Vultus in unum me truces?

Per liberos te, si vocata partibus

5

Lucina veris affuit,

Per hoc inane purpuræ decus precor,

Per improbaturum hæc Jovem;

Quid

Metrum idem quod superius.

Juno Lucina invocabatur à parturientibus.

At ô, &c. Pueri voces. *At,* servit iracundiæ, & perturbationi. Sic Priamus, ubi filium interemptum vidit, *At tibi pro scelere, exclamat, &c.* Virg. l. 2. *Æn.* O vos, inquit puer, ô Dii, quicumque in Cælo estis, unde terras hominibusque regitis, vos testor.

Quid iste, &c. Quid sibi vult tumultus iste? Videt veneficas tumultuantes puer, & in se unum irruentes.

Ter precor. Canidiam alloquitur, ut principem cæterarum: Oro te, pro tuo erga tuos liberos amore, si verè mater es, ut altarius quoque liberis parcas.

Si vocata, &c. Si verè mater es: quos filios aliquando peperisti.

Veris partibus. Veneficæ illæ sæpè simulabant partum; ut infantuli, quos ad veneficia domi enutriebant aliundè abreptos; ab iis editi putarentur; & ne Censores, aut vicini, requirerent unde essent illi pueri.

Purpuræ decus. Togam prætextam purpurâ significat, hoc est, limbo purpureo insignem, quam pueri ferebant usque ad annum 17. quo squamebant virilem. Vocat inanem & inutilem; quia, quamvis esse nobilitatis, & innoxie ætatis nota, imò & custos (ut ait Persius sat. 3. quam tu consule) ipsum tamen à veneficarum immanitate non servasset.

Quid ut noverca me intueris ? aut uti

Petita ferro bellua ?

10

Ut hæc trementi questus ore, constitit

Insignibus raptis puer ;

Impube corpus, quale posset impia

Mollire Thracum pectora :

Canidia, brevibus implicata viperis

15

Crines, & incomptum caput,

Jubet sepulchris caprificos erutas,

Jubet cupressus funebres,

Et uncta turpis ova ranæ sanguine,

Plumamque nocturnæ strigis,

20

Herbâsque, quas Iolcos, atque Iberia

Mittit venenorum ferax,

Et ossa ab ore rapta jejunæ canis,

Flammis aduri Colchicis.

At

Petita ferro. Percussa : feræ à venatoribus istæ sæviunt.

Constitit. In medio positus est.

Insignibus raptis. Togâ prætextâ, & bullâ detractis.

Caprificos. Caprificus est ficus sylvestris & sterilis, nunquam florent, nunquam fructu maturefcens, adeoque merito inter infelices arbores numerata. Hæc ad veneficia & incantationes ut valeret, eruenda manu erat, non secunda ferro ; item à sepulchretis erat petenda.

Et uncta, &c. Ordo est ; & ova strigis, uncta, delibuta, meris, turpi sanguine ranæ. Ranæ ille rubet

& terrestres erant, quæ à veneficiis maximè adhibebantur.

Strigis. Strix est avis nocturna & mali ominis, sic dicta, quod per tenebras frideat.

Iolcos. Civitas Thessaliæ. Erat autem omnis Thessalia legis, & veneficiis famosa.

Iberia. Regio prope Pontum Euxinum, in Asiâ, non procul à Colchide.

Jejunæ canis. Salivæ animalium jejunorum, maximè canum, aiunt inesse virus quoddam, quo imbuitur, si quid ore eum attraxerint.

Flammis, &c. Flammis eo ritu paratis

At expedita Sagana, per totam domum 25

Spargens Avernales aquas,

Horret capillis, ut marinus, asperis,

Echinus, aut currens aper.

Abacta nullâ Veia conscientia,

Ligonibus duris humum

Exhauriebat, ingemens laboribus: 30

Quò posset infossus puer

Longo die bis terve mutasse dapis

Inemori spectaculo;

Cùm promineret ore, quantum exstant aquâ

Suspensa mento corpora: 35

Exsucta uti medulla, & aridum jecur

Amoris esset poculum;

Interminato cùm semel fixæ cibo

Intabuissent

paratis & accensis, quo magi solent, quo Medea solita olim erat, apud Colchos (ubi artem magicam exercebat) calefieri & simul concoqui.

Expedita. Agilis, accincta.

Sagana. Nomen sagæ & veneticæ, comitis Canidie.

Avernales aquas. Petitas ex Averno, lacu Italiae in Campania, per quem iter patere ad Inferos credebant, ob aquæ graveolentiam; & ejus aquas placandis Inferorum Diis adeo putabant necessarias, ut, si deessent veræ, adhiberentur simulatae, & solo nomine Avernaler. Vide Virg. lib. 4.

Horret. Horrida est aspectu.

Asperus. Subrectus; ut echinus marinus, setæ & pilos instar jaco-

lorum erigit. Est & echinus terrestris, sed pilos obtusiores, quàm marinus, habet; vulgòque Erinaeus vocatur.

Abacta, &c. Veiâ, aliâ venefica, nullâ sceleris tanti diritate percussa, & ab incepto abacta, id est, deterrita.

Exhauriebat. Ut scrobem faceret, in quam puer mento tenuis immitteretur.

Inemori, &c. Emori in spectaculo, in spectandâ saepe, quibus, terque mutata, apponeretur illi ob oculos; ita tamen ut eâ vesce, eam attingere, non posset.

Exsucta. Fame exsiccata.

Interminato, &c. Vetito, prohibito: ab verbo, interminari, id est, vetare,

Intabuissent pupulæ.

Non defuisse masculæ libidinis

40

Ariminensem Foliam

Et otiosa credidit Neapolis,

Et omne vicinum oppidum;

Quæ sidera, excantata voce Thessalâ,

Lunamque Cælo deripit.

45

Hic irrefectum sæva dente livido

Canidia rodens pollicem,

Quid dixit, aut quid tacuit? O rebus meis

Non infideles arbitra

Nox, & Dianâ, quæ silentium regis,

50

Arcana cùm fiunt sacra,

Nunc, nunc adeste; nunc in hostiles domos

Iram,

vetare, interdicere. Ordo est: cùm semel, id est, postquam pupulæ, hoc est, pupillæ (sive oculi) fixæ cibo, defixæ in cibo interdicto, contabuissent: postquam puer periisset fame, ac desiderio cibi sæpius oblatus, semper negati.

Non defuisse. Cum Canidiâ, Saganâ, & Veiâ adfuisse.

Masculæ, &c. Supra morem fornicularum libidinosam, ad flagitia audaciorum ipsius viris. Est autem hic genitivus proprietatis, ut aiunt: sic dicitur, homo summi ingenii, &c. Folia nomen est veneficæ.

Ariminensem. Oriundam Arimino, urbe Italiæ, ad sinum Adriaticum, Rimini.

Otiosa. Neapolitani otium amare iactabantur.

Excantata. Certis incantationibus extracta, & labefactata.

Voce Thessalâ. Magicâ.

Deripit. Detrahit. Deripere, est deorsum rapere ex superiori loco.

Hic. Tunc.

Irrefectum. A longo tempore non sectum.

Pollicem. Unguem pollicis.

Quid tacuit, &c. Quid non dixit?

Arbitra. Testes, consciæ. Oratio Canidiæ.

Dianâ, &c. Luna, quæ silentii noctis præhdes.

Arcana, &c. Sacra magica significat, quæ noctu fiunt.

In hostiles domos. In Varum, hostem meum, à quo spernos, qui mea veneficia

Iram, atque fulmen vertite.
 Formidolosæ dum latent sylvis feræ,
 Dulci sopore languidæ, 55
 Senem (quod omnes rideant) adulterum
 Latrent Suburrane canes,
 Nardo perunctum, quale nec perfectius
 Meæ laborarunt manus.
 Quid accidit? cur dira barbaræ minùs 60
 Venena Medæ valent?
 Quibus superbam fugit ulta pellicem,
 Magni Creontis filiam,
 Cùm palla, tabo munus imbutum, novam
 Incendio nuptam abstulit? 65
 Atqui nec herba, nec latens in asperis

Radix

veneficia & maleficia ridet, securus,
 & potentiori veneficâ frotus.

Senem, &c. Sententia est. Facite ut Varum, senem libidinosum, quod meritò omnes ridere debent, latrent canes Suburrane, & cogant cæteras mulieres relinquere, ut me unam amet. Erat Suburra, vicus Romæ, in quo meretrices vulgò degebant.

Nardo, &c. Unguento isto sive Philtro meo delibutum, quod conficio, & quo nullum hæcenus efficacius elaboravi.

Quid accidit, &c. Cognovi, rem non satis è sententiâ procedere: quamobrem, omiffa illis succis, comparat se ad conficiendum poculum amatorium, sive philtum, & medullâ & jecore pueri.

Cur dira, &c. Cur mea venena, similia venenis & succis magicis, quibus olim usæ est Medea, minùs valent quàm sperabam? vim expectatam non habent? vel, cur mea venena minùs valent venenis Medæ?

Quibus, &c. Vide Oden 3. hujus libri.

Palla. Vestis, longo fymate.

Tabo. Veneno, succo magico. Tabum propriè est sanguis corruptus.

Novam nuptam. Creûsam; quæ, ubi vestem induit dono sibi à Medæ daram, subitis & extingui nesciis ignibus deflagavit.

Asperis locis. Montibus inaccessis.

Radix fefellit me locis.

Indormit unctis omnium cubilibus

Oblivione pellicum.

Ah! ah! solutus ambulat veneficæ.

70

Scientioris carmine.

Non usitatis, Vare, potionibus,

(O multa fleturum caput!)

Ad me recurre: nec vocata mens tua

Marfis redibit vocibus.

75

Majus parabo, majus infundam tibi

Fastidienti poculum:

Præusque Cælum fidet inferius mari,

Tellure porrectâ super;

Quàm non amore sic meo flagres, uti

80

Bitumen atris ignibus.

Sub hæc puer, jam non, ut ante, mollibus

Lenire

Fefellit me. Latuit, præterita & neglecta est.

Indormit, &c. Sensus est: Varus dormit in cubilibus omnium aliarum pellicum, unctis oblivione mei, id est, unctis & circumlitis aliquo succo inducente & asferente illi oblivionem mei, ob carmen & incantationes alicujus veneficæ potentioris, quàm ipsa sim: alias amat, me spernit. Vel, dormit securus & tutus ab amoribus omnium pellicum, utpote solutus alterius veneficæ opera.

Potionibus. Nempe confectis & medullâ & jecore hujus pueri.

Nec vocata, &c. Neque ad mentem saniores recipere te poteris, ac meum amorem excutere, ullo carmine magico. Marfi artem magicam collere dicebantur: erant Italix populi. Turnebus ita explicat: non adhibebo solemnes Marforum incantationes, ut te vocem, ac redire ad me cogam: majus & potentius veneficium paro.

Fastidienti. Tibi, qui me aspernaris.

Tellure, &c. Ita ut terra super Cælum & mare porrigatur, attollatur; & ita omnia confundantur.

Sub hæc, &c. Post hanc orationem

nens

Lenire verbis impias ;
 Sed dubius unde rumperet silentium,
 Misit Thyesteas preces : 85
 Venena magnum fas nefasque, non valent
 Convertere humanam vicem.
 Diris agam vos : dira detestatio
 Nullâ expiatur victimâ.
 Quin, ubi perire jussus expiravero, 90
 Nocturnus occurram furor :
 Petamque vultus, umbra, curvis unguibus,
 Quæ vis Deorum est Manium ;
 Et inquietis assidens præcordiis,
 Pavore somnos auferam. 95
 Vos turba vicatim hinc & hinc saxis petens,
 Contundet obscœnas anus.
 Pôst insepulta membra different lupi,
 Et Esquilinæ alites :

Neque

hem Canidiæ, cùm jam esset de-
 fossus puer, cepit ille non jam
 lenibus verbis eas mollire, &c.

Sed dubius, &c. Incertus unde
 ordiretur ; tam multa occurrebant
 quæ diceret ; vel, adeo erat pertur-
 batus & inops animi.

Thyesteas. Diras, plenas impre-
 cationis & furoris ; quales misit
 Thyestes, cùm filium illi suum
 epulandum frater Atreus appo-
 suisset.

Venena, &c. Venena, id est,
 magicæ artes, valent quidem con-
 vertere, id est, pervertere & con-

fundere, magnum fas & nefas, id
 est, æquum & iniquum, jus & in-
 juriam. Ait igitur puer Canidiæ,
 & alias veneficas, miserabili morte,
 ut merentur, vicissim petituras.

Diris, &c. Persequar vos nunc
 diris imprecationibus ; quæ impre-
 cationes vim suam obtinent, neque
 ullo sacrificio expiantur.

Furor. Instar Furæ nocturnæ,
 vobis occurram, vos vexabo.

Turba. Populus. *Vicatim*, per
 singulos vicos.

Different. Dissipabunt.

Alites. Corvi, vultures ; quæ

Néque hoc parentes (heu mihi superstites!) 100
Effugerit spectaculum.

aves convenire solebant in Esquilias, gravius accidere potest (est enim
Romæ monticulum, in quo suppli- grave parentibus, ipsos esse, liberis
cium de facinorosis sumebatur, & pereuntibus, salvos & incolumes)
ubi eorum jacebant cadavera. sed hoc solatio dolorem suum leni-

Heu, &c. Erunt quidem paren- ent, quod vos insepultas videbunt.
tes mihi superstites; quo nihil eis

O D E VI.

In Cassium Severum, oratorem maledicum, & in hominibus apud Impe-
ratorem accusandis versatum.

QUID immerentes hospites vexas, canis
Ignavus adversum lupos?

Quin huc inanes, si potes, vertis minas,

Et me remorsurum petis?

Nam, qualis aut Molossus, aut fulvus Lacon, 5

Amica vis pastoribus,

Agam per altas aure sublatâ nives,

Quæcumque præcedet fera.

Tu, cum timendâ voce complexi nemos,

Projectum odoraris cibum. 10

Cave, cave; namque in malos asperrimus

Parata tollo cornua:

Qualis

Metrum ut prius.

Quin huc, &c. Quin me, ut
ceteros accusas, aut insectaris?

Molossus, &c. Molossia regio est
Epiri; Laconia, Peloponnesi; utra-
que bonis canibus abundans.

Amica vis, &c. Qui canes amici
& optati sunt pastoribus. Vis ca-
num, pro, canes; Virg. *Et odora*
canum vis. Græca locutio.

Cibum. Munera significat, qui-
bus Cassius corruptus sæpè fuerat.

Qualis Lycambæ spretus infido gener,

Aut acer hostis Bupalò

An, si quis atro dente me petiverit,

15

Inultus ut flebo puer?

Qualis, &c. Ordo est: ero talis, cambes adeo ægrè tulit, ut laqueo qualis gener (nempe Archilochus) sibi gulam fregerit.
spretus infido Lycambæ, id est, ab Aut acer, &c. Hipponax poëta, infido Lycambâ. Lycambes, cum cum à Bupalò pictore pictus ridicu- Archilocho filiam suam despondisset, lum in morem fuisset, in eum di- eam alteri collocavit. Quo facto strinxit stylum, & hominem ed poëta Archilochus ita exarsit, ut adegit, ut sibi manus violentas as- carmina iambica longè amarissima ferret. scripserit in Lycamben: quod Ly-

ODE VII.

Civile bellum, à Sexto Pompeio, Magni filio, instauratum, detestatur.

QUò, quò scelesti ruitis? aut cur dexteris
 Aptantur enses conditi?

Parúmne campis atque Neptuno super

Fusum est Latini sanguinis?

Non, ut superbas invidæ Carthaginis

5

Romanus arces ureret,

Intactus aut Britannus ut descenderet

Sacrâ catenatus viâ;

Sed

Metrum ut prius.

Intactus. Nondum Romanorum

Conditi. In vaginas jam abditi, armis domitus. Anglos quidem nempe confectis civilibus bellis duobus; primo, inter Cæsarem & Pompeium; altero, inter Augustum & Brutum Cassiumque. Vide 2. Indicem Odarum, Cæsar tentaverat; sed eos nullus ante Claudium Imperatorem, penitus devicit.

Sed ut, secundum vota Parthorum, sua

Urbs hæc periret dexterâ?

10

Neque hic lupis mos, nec fuit leonibus

Unquam, nisi in dispar feris.

Furoræne cæcus, an rapit vis acrior,

An culpa? responsum date.

Tacent: & ora pallor albus inficit,

15

Mentèsque perculsæ stupent.

Sic est; acerba fata Romanos agunt,

Scelusque fraternæ necis;

Ut immerentis fluxit in terram Remi

Sacer nepotibus cruor.

20

Secundum, &c. Ut maximè Parthi, Romanis semper infensi, cupiunt.

Neque hic, &c. Ordo & sensus est: neque lupis, neque leonibus feris, fuit usquam iste mos, nempe sæviendi, nisi in dispar, subaudi, genus: nunquam sæviunt lupi in lupos, &c.

Vu acrior. Fatalis quædam necessitas.

An culpa? Cujus pœna sit iste civilis furor.

Sic est, &c. Causam rejicit & in fata, & in eadem Remi; cujus sceleris pœnas Romani luant.

Agunt. Vexant, ad civile bellum inflaurandum impellunt.

Ut. Postquam.

Sacer. Exitialis, funestus. Remus à fratre Romulo interfectus est, & Roma, fratricidio quasi dedicata.

Vide Florem, lib. 4. c. 4.

O D E VIII.

Victoriam Augusti de Antonio & Cleopatrá celebrat; eámque ob rem
invitat Mæcenatem ad epulas.

QUANDO repostum Cæcubum ad festas dapes,
Victore lætus Cæsare,

Tecum sub altâ (sic Jovi gratum) domo,
Beate Mæcenas, bibam,

Sonante mistum tibiis carmen lyrâ,

Hac Dorium, illis Barbarum?

Ut nuper, actus cùm freto Neptunius

Dux fugit ulsis navibus,

Minatus Urbi vincla, quæ detraxerat

Servis amicus perfidis.

Romanus cheu! (posteri negabitis)

Emancipatus scæminæ,

Fert

Mætrum idem quod superius.
Repostum, &c. Servatum in se-
cretiore loco, & sepositum ad cele-
brandum diem aliquem festum ge-
nialibus epulis.

Hæc. Lyrâ: illis tibiis.

Dorium, Barbarum. Dorea ha-
bebant certam canendi rationem;
Phryges, quos Græci Barbaros ap-
pellabant, suam etiam certam: Do-
rius modus, idem qui Lydius, erat
gravior & lentior; Phrygius ex
acuto & gravi mixtus, adeoque læ-
tior paulò, & sonantior, temperatus
tamen; ita ut dux quæ hæc adhi-
bentur ab Horatio tibiis, non ob-

ruant lyram, sed cum eâ gravis
lentiusque pulsatâ belle concinant.

Ut nuper. Subaudi, tecum bibi,
tecum apulatus sum.

Alius fræto. Pulsus mari Siculo,

Dux Neptunius. Sextus Pom-
peius; qui ab Augusto navali pug-
nâ victus & oppressus est, in freto
Siculo. Is Neptuni filium appel-
lari se voluit; quia pater imperium
maris tenuerat; vel, quia ipse præ-
liis aliquot maritimis secundis usus
fuerat.

Servis. Pompeius filius exerci-
tum è servis confaverat.

Romanus, &c. Redit ad Anto-
nium.

Fert vallum, & arma miles, & spadonibus

Servire rugosis potest!

Intérque signa (turpe!) militaria,

15

Sol aspicit conopeum!

Ad hunc frementes verterunt bis mille equos

Galli, canentes Cæsarem:

Hosiliúmque navium in portu latent

Puppes sinistrosum citæ.

20

Tò triumphæ; tu moraris aureos

Currus,

nium. Ergone, inquit, miles Romanus (sub duce Antonio, in ejus castris) emancipatus, quod idem est ac mancipatus, id est, addictus, obnoxius, redactus in potestatem feminæ (Cleopatræ) fert vallum, &c.

Spadonibus. Eunuchis, Cleopatræ comitibus & ministris,

Conopeum. Mollebre tentorium, seu velum, aut rete oppositum lectulo, ad culices arcendos, quæ conopas Græci vocant. Hoc utebatur Cleopatra, & Ægyptiæ vulgò mulieres.

Ad hunc. Contra Antonium. Sic Virgil. 2. *Æneid.* *Cleopæsq; ad tela sinistris prætexti obijciunt.* id est, adversus, contra tela. Vel; ad hunc Cæsarem, id est, ad exercitum & copias Cæsaris, se subque equos verterunt. Vel; ad hunc frementes; ad Antonii aspectum indignantes & frementes, equos ad Cæsarem verterunt.

Vertunt. Converterunt frementes equos, nempe ab eo ad Cæsarem transfugientes. Duo mil-

lia Gallorum, è pedestri Antonii exercitu, qui erat in littore, ad Cæsarem desciverunt: quæ res maximum ad Augusti victoriam momentum attulit. Porro penultima in voce, *verterunt*, corripitur.

Canentes Cæsarem. Cæsaris nomen iterantes festis vocibus; ut solent, qui Regem adeunt; *Vivat Cæsar.*

Hosiliúmque, &c. Et in Astiaco portu latent puppes hostilium navium, sitæ ad sinistram, id est, respicientes Ægyptum, quæ est ad sinistram portus Astiaci, ut Italia ad dextram. Cleopatra, paulò antequam Antonius navalem pugnam committeret, naves sexaginta expeditas ad fugam ita composuerat post naves bellicas, ut puppes portum, proræ pelagus & Ægyptum spectarent.

Tò triumphæ. Triumphum quasi personam alloquitur. Propterea, triumphæ, expedit currus aureos, profer victimas: quid tandiu retardas & moraris tuos illos aureos currus,

&c.

Currus, & intactas boves?
 Iō triumphe; nec Jugurthino parem
 Bello reportâsti ducem;
 Neque Africano, cui super Carthaginem 25
 Virtus sepulchrum condidit.
 Terrâ marique victus hostis Punico
 Lugubre mutavit sagum.
 Aut ille centum nobilem Cretam urbibus,
 Ventis iturus non fuis, 30
 Exercitatus aut petit Syrtes Noto,
 Aut fertur incerto mari.
 Capaciores affer huc, puer, scyphos,
 Et Chia vina, aut Lesbîa;
 Vel, quod fluentem nauseam coërceat, 35

Metire

&c.? Est causa tibi iusta festi-
 nandi: neque enim in bello Jugur-
 thino parem Augusto Imperatorem
 Romam revexisti, &c.

Intactas boves. Nondum aratro
 subditas juvenecas.

Ducem. Nempe Marium; qui de
 Jugurthâ triumphavit. Vide Oden
 1. lib. 2.

Neque, &c. Neque ex Africano
 bello ducem parem Augusto re por-
 tâsti; illum scilicet, cui virtus, &c.
 Intelligit Africanum minorem; qui,
 eversa Carthagine, videtur in ejus
 ruinis sepulchrum omni monumen-
 to gloriosius invenisse.

Terrâ. Terrestrem Antonii exer-
 citum ducebat Canidius: is ad Cæ-
 sareum, septimo post fugam Antonii
 die, defecit.

Punico, &c. Est hypallage: ho-
 stis victus mutavit puniceum, seu,
 purpureum & coccineum sagum,
 lugubri, nigro, &c. deposuit mili-
 tare paludamentum, vestem Impe-
 ratoriam (que coloris rubri erat,
 sive ad dignitatem, sive quia sic fa-
 cilius agnoscebatur eminus) ut su-
 meret funeam & pullatam, qualis
 in lectu sumebatur.

Non fuis. Non saventibus, ini-
 micis.

Exercitatus. Vexatus.

Syrtes. Littoris Lybici vada; de
 quibus, vide lib. 2.

Fertur. Errabundus.

Chia, Lesbîa. Ex insulis Chio,
 Lesbos, in Ægeo mari.

Vel quod, &c. Vel, affer Cæcu-
 bum, quod impediât nauseam, id
 est,

Metire nobis Cæcubum.

Curam metumque Cæsaris rerum juvat

Dulci Lyeo solvere.

est, vomitum, seu ciborum fastidium; quia nempe Cæcubum, erat acre vinum & austerius.

Curam, &c. Quæ nos antea sollicitos habuit, cum in metu essemus, ob incertum belli exitum, & Cæsaris salutem fortunamque periculosam

loco positam,

Lyeo. Baccho, qui solvit curas; vino optimo. Antequam veniat Mæcenas, præludere domi suæ videtur Horatius, & poculis aliquot largioribus se proluere.

O D E IX.

Mævio poëtæ tempestatem ac naufragium imprecatur.

MAlâ soluta nâvis exit alite,
Ferens olentem Mævium.

Ut horridis utrumque verberes latus,

Auster, memento fluctibus.

Niger rudentes Eurus inverso mari,

Fractosque remos differat.

Insurgat Aquilo, quantus altis montibus

Frangit trementes ilices.

Nec fidus atrâ nocte amicum appareat;

Quâ tristis Orion cadit:

10

Quietiores nec feratur æquore,

Quàm Graia victorum manus:

Cum

Metrum idem quod superius.

Malâ alite. Malis ominibus.

Inverso. Suscitæque verso & agitato,

Differat. Dissipet, jactet.

Orion. Signum procellosum, de quo sæpe antea. Vide Od. 1. lib. 3.

Quam Graia, &c. Graeci, cum à bello

Cùm Pallas uſto vèrſit iram ab Illo

In impiam Ajacis ratem.

O, quantus inſtat navitis ſudor tuis,

15

Tibique pallor luteus,

Et illa non virilis ejulatio,

Preces & averſum ad Jovem;

Ionius udo cùm remugiens ſinus

Noto carinam ruperit!

20

Opima quòd ſi pràda, curvo littore

Porrecta, mergos juveris;

Libidinofus immolabitur caper,

Et agna tempeſtatibus.

de bello Trojano viſtores patriam repeterent, ſievâ tempeſtate jactati ſunt prope Eubœam inſulam; ac præter cæteros, Ajax Oilæi filius; quem Pallas fulmine percuffit, irata quòd in ſuo templo Caſſandram ille temerâſſet.

Uſto ab Illo, &c. Irata erat Trojanis, ob judicium Paridis: itaque, Trojâ deletâ, ulciſci Ajacem cogi-

tavit, cui privatim erat inſenſa, licèt univerſè Græcis faveret contra Trojanos.

Impiam ratem. Pro impii Ajacis ratem.

Ionius ſinus. Mare Ionium, pars eſt Ægæi, adjacens Aſiæ. Sinus Noto remugiens, id eſt, mare procelloſum, & à ventis agitatum.

O D E X.

Ad amicos, ut per hyemem genio indulgeant.

HORRIDA tempestas Cælum contraxit, & imbres,
Nivésque deducunt Jovem :

Nunc mare, nunc sylvæ.

Threicio Aquilone sonant. Rapiamus, amici,

Occasionem de die :

5

Dúmque virent genua,

Et decet, obductâ solvatur fronte senectus.

Tu vina Torquato move

Consule pressa meo :

Cætera mitte loqui. Deus hæc fortasse benignâ 10

Reducet in sedem vjce,

Nunc

Quibusdam hæc Ode est dicolos distrophos, Primus quisque versus est hexameter heroicus : alter quisque est Archilochius constans dimetro Iambicho, ac duobus dactylis cum unâ syllabâ.

Aliis, & meliùs quidem, est tricolos tristrophos. Primus versus est heroicus hexameter catalecticis, ut iste, Od. 7. lib. 1.

Laudabunt alii claram Rhodon, &c. Secundus est Iambicus Archilochius dimeter acatalecticis, ut Epod. 1.

Amice propugnacula.

Tertius est Dactylicus Archilochius duceter hypercatalecticis, ut Od. 7. lib. 4.

Arboribusque comæ,

Deducunt. In terram trahunt. *Jovem, aërem.*

Sylvæ. Trisyllabum est hoc in versu, & Anapaestum facit.

Occasionem. Comessandi.

Senectus. Pro mærore & tristitiâ hic sumitur, ut sæpe : Sic Persius Sat. 1. *En pallor, seniumque !*

Tu. Unum aliquem ex amicis compellat.

Torquato Consule meo. Sub quo nempe sum natus, anno U. C. 689.

Hæc. Quæ luges amissa, tranquillitatem publicam, libertatem, &c.

In sedem. In pristinum statum.

Loquitur de Republicâ ; quæ tum fortè, cùm hæc scriberet, reliquiis bellorum civilium laborabat,

Nunc & Achæmeniâ

Perfundi nardo juvat; & fide Cylleneâ

Levare diris pectora

Sollicitudinibus:

15

Nobilis ut grandi cecinit Centaurus alumno:

Invicte mortalis, Deâ

Nate puer Thetide,

Te manet Affaraci tellus, quam frigida parvi

Findunt Scamandri flumina,

20

Lubricus & Simois;

Unde tibi reditum certo subtemine Parcæ

Rupere, nec mater domum

Cœrula te revehet

Illic omne malum vino cantûque levato,

25

Deformis ægrimoniæ

Dulcibus alloquiis.

Achæmeniâ. Persicâ: Achæmenes Rex Persarum fuit.

Fide. Lyrâ. Fides, fidis, propriè est nervus, seu chorda lyræ.

Cylleneâ. Mercuriali; quia invenit lyram, & ejus primus artifex fuit Mercurius, in Cyllene, monte Arcadiæ, natus.

Grandi alumno. Achilli.

Centaurus. Chiron, ejus præceptor & moderator.

Te manet, &c. Iturus es aliquando Trojam; in quâ regnavit olim Affaracus.

Scamander, Simois. Troadis flumina.

Certo subtemine. Certo filo, quod secare decreverunt, priusquam redeas. Propriè subtemen, sive subtegmen, est filum in telâ, quod flumini, seu filis longioribus, hinc atque inde inseritur ope radii: hinc usurpatur pro eo filo, quod è colu trahere finguntur Parcæ.

Mater Cœrula. Thetis.

Illic. Ad Trojam.

ODE XI.

Romanos hortatur, ut Romam, bellis civilibus semper æstantem, relinquunt, & in insulas Fortunatas commigrent.

ALTERA jam teritur bellis civilibus ætas;
Suis & ipsa Roma viribus ruit.

Quam neque finitimi valuerunt perdere Marſi,
Minacis aut Etruſca Porſenæ manus,

Æmula nec virtus Capuæ, nec Spartacus acer,

Noviſque rebus infidelis Allobrox,

Nec fera cœruleâ domuit Germania pube,

Parenti-

Ode hæc eſt dicolos diſtrophos. Primus quiſque verſus eſt heroicus Hexameter. Alter quiſque eſt Iambicus trimeter è puris Iambis.

Altera ætas. Prima civilium bellorum ætas dici poteſt ea, quæ Marium, Syllam, &c. tulit: altera quæ Pompeium, ejus filios, & Antonium, &c. Porro ætatem pro annorum circiter 30. ſpatio poſuit, ut vulgò vox ea ſumitur, licet annos interdum plures pauciorſve ſignificet.

Marſi. Italiæ populi fuere; qui, cum jus civitatis ſibi promiſſum obtinere non poſſent, adjunctis ſibi finitimis Romæ populis, bellum ſociæle, ſive Marſicum, conſlaverunt.

Porſenæ. Porſenæ, Rex Etruſcorum, conabatur Tarquinium Superbum, ejectum Româ, reſtituere: verùm Romanorum fortitudine, ac Mutii Scaevolæ factis deterriſus, in-

cæpto deſtitit. Vide Florum, lib. 1. c. 10.

Æmula, &c. Capua urbs erat nobiliſſima in Campaniâ Romanâ, Romæ propè par. In eam, ipſâ Româ captâ & everſâ, ſedem Imperii orbis terrarum tranſſerre Hannibal meditabatur; quâ ſpe Capuanos ſibi mirificè devinerat.

Spartacus. Servile bellum movit. Lege Oden 10. lib. 3. *Herculis ritu, &c.*

Allobrox. Allobroges, populi Gallicæ, qui nunc Sabaudi & Delphinates vocantur, rebus novis & Catilinæ favebant: itaque meritò inter hoſtes graviſſimos Romanæ Reip. numerantur.

Germania. Pœnè Romam deleverunt Cimbri & Teutones: eos Marius proſligavit.

Pube. Juventute, militibus. Cæculos ferè oculos habebant Germani, Tacito teſte.

Parentibusque abominatus Hannibal ;
 Impia perdemus devoti sanguinis ætas ;
 Ferisque rursus occupabitur solum. 10
 Barbarus, heu ! cineres insistet victor, & urbem
 Eques sonante verberabit ungulâ :
 Quæque carent ventis & solibus, ossa Quirini,
 (Nefas videre) dissipabit insolens.
 Fortè, quid expediat, communiter, aut melior pars, 15
 Malis carere quæritis laboribus ?
 Nulla sit hac potior sententia (Phocæorum
 Velut profugit execrata civitas
 Agros, atque Lares patrios, habitandâque fana
 Apris reliquit, & rapacibus lupis) : 20

Ire,

Abominatus. Passivâ significatione.

Parentibus. Quorum liberos tam multos interemit.

Impia ætas. Nos impii, & impio sæculo nati; quorum sanguis facer ac devotus, id est, morti destinatus videtur esse, propter majorum scelera.

Rursus, &c. Tellurem hanc, ut ante Romam conditam, ferè habitabunt.

Barbarus, &c. Barbari, post victoriam de nobis partam, incensæ Urbis cineres calcabunt.

Quæque, &c. Et Romuli tumulum, tectum & clausum, aperiet; cineres ejus in ventos dividet.

Nefas videre. Quæ ossa nefas est, id est, non licet videre. Religio erat, apud veteres, tumulos osso-

dere, ossa scrutari & dissipare. Vel, quod spectaculum triste visu, ac nefarium erit.

Fortè quid, &c. Fortè quæritis, ô cives, communiter, id est, omnes universè, aut melior, seu, major pars vestri, quid expediat, quid opus facto sit, carere, id est, ad carendum malis laboribus, ut careatis bellis civilibus?

Phocæorum. Phocæa civitas Ioniz fuit; quam cum obsiderunt Persæ Græcis infesti, cives navibus Deos & conjuges imposuere, ac unquam redituri, profugerunt in eam Galliæ partem, ubi nunc est Massilia.

Execrata. Diris execrationibus & imprecationibus usæ; vel, Lares & agros suos detestata, profugit.

Ire, pedes quocunque ferant, quocunque per undas

Notus vocabit, aut protervus Africanus.

Sic placet? an melius quis habet suadere? Secundâ

Ratem occupare quid moramur alite?

Sed juremus in hæc: Simul imis saxa renarint

25

Vadis levata, ne redire sit nefas:

Neu conversa domum pigeat dare lintea, quando

Padus Matina laverit cacumina;

In mare seu celsus procurrerit Apenninus,

Novâque monstra junxerit libidine

30

Mirus amor; juvet ut tigres subsidere cervis,

Adulteretur & columba milvio;

Credula nec fulvos timeant armenta leones,

Amétque salva lævis hircus æquora.

Hæc, & quæ poterunt reditus abscindere dulces,

35

Eamus omnis execrata civitas,

Aut pars indocili melior grege: mollis & expes

Inominata

Ire, pedes, &c. Redi ad quartum retro versum: nulla sit sententia potior hæc; nempe, ire, eundi, quod nos pedes ferunt, &c. Phœcorum exemplo.

Padus. Italiæ fluvius, Galliam Cisalpinam ab Occidente in Orientem mediam secans, inter Liguriam, Ducatum Mediolanensem, & Venetam ditionem fluens: Matinus est mons Calabrie. Fieri autem nequit, ut Padus supra illum montem attollatur.

Lævis, &c. Sine pilis sit hircus, qui naturâ pilosus & hirsutus

est; idemque amet æquora, instar piscium natet, qui amat in montibus pasci.

Hæc & quæ, &c. Eamus, omnis civitas, omnes rives, postquam adhibuerimus istas jurandi, & exorandi reditum, formulas, aliâque consimiles, quæ nos à redeundo deterreant.

Aut pars, &c. Omnis civitas, aut pars ejus saltem sanior & melior, consultiorque indocili grege, id est, vulgo & plebeculâ, quæ instar stupidi gregis, ratione duci nequit.

Mollis, &c. At quæ pars est mollis,

Inominata perprimat cubilia.

Vos, quibus est virtus, muliebrem tollite luctum,

Etrusca præter & volate littora.

40

Nos manet Oceanus circumvagus; arva, beata

Petamus arva, divites & insulas,

Reddit ubi Cererem tellus inarata quotannis;

Et imputata floret usque vinea;

Germinat & nunquam fallentis termes olivæ;

45

Suamque pulla ficus ornat arborem;

Mella cavâ manant ex ilice; montibus altis

Levis crepantë lymphâ defilit pede.

Illic injustæ veniunt ad mulctra capellæ;

Refertque tenta grex amicus ubera;

50

Nec vespertinus circum gemit ursus ovile;

Nec intumescit alta viperis humus.

Plurâque felices mirabimur; ut neque largis

Aquosus Euris arva radat imbribus;

Pinguis nec siccis urantur semina glebis;

55

Utrumque Rege temperante Cœlitum.

Non

mollis, delicata, quæ non tangitur
spe fortunæ melioris, maneat in
Urbe, ubi otiosè in cubilibus ja-
ceat.

Inominata. Infausta, inauspica-
ta: maneat in Urbe, & ædibus,
quas odere Superi. Vide Oden 7.

Arva beata. Fortunatas insulas.
Sunt illæ in mari Atlantico, non
procul ab Hispaniâ: in iis aër pu-
rissimus, fertilis admodum terra,
quidquid ad victum & delicias desi-

derari potest, abundare dicitur.

Imputata. Non amputata.

Suamque. Non insitam, natura-
lem.

Pulla. Nigricans, aut pullulans.
Intumescit. Ob latebras serpen-
tium, sub terrâ delitescentium.

Pinguis, &c. Ut, id est, quem-
admodum, calor & siccitas nimia
non urat pinguis femina in sulcis
arentibus, inter glebas siccas.

Utrumque. Aquas, & siccitatem.

Q

Non huc Argoo contendit remige pinus,
 Neque impudica Colchis intulit pedem.
 Non huc Sidonii torserunt cornua nautæ,
 Laboriosa nec cohors Ulyssæi. 60
 Nulla nocent pecori contagia; nullius astri
 Gregem æstuosa torret impotentia.
 Jupiter illa piæ secrevit littora genti;
 Ut inquinavit ære tempus aureum;
 Ære, dehinc ferro duravit sæcula, quorum 65
 Piis secunda, vate me, datur fuga.

Non huc, &c. Non huc vene-
 runt Argonautæ, qui nempe, ut
 alienas opes raperent, navim Argo
 conscenderunt; non Medæa, ob ve-
 neficia infamis; non nautæ Sidonii,
 id est, homines avari & injusti,
 quales sunt nautæ & mercatores;
 quos inter eximii semper habiti sunt
 Sidonii; non focii Ulyssæi, homi-
 nes videlicet libidinosi, & voluptati
 servientes.

Cornua. Antennarum extremas
 partes.

Laboriosa. Quæ multos labores
 pertulit.

Ulyssæi. A Nominativo, *Ulyssæas*.
Impotentia. Vis immodica, &
 potentia exitiatis.

U. Ex quo.

Duravit. Dura fecit, & æri fer-
 roque similia.

Piis. Hominibus probis.

Secunda. Felix & auspicata.

Vate me. Me prædicente, ac
 spondente secuturam felicitatem.

ODE XII.

Fingit se artibus Canidæ superatum; & veniam orat, si quid malè de illa senserit scripseritque: sic, fictâ palinodiâ, ipsam pectus urit.

JAM jam efficaci do manus scientiæ;

Supplex & oro regna per Proserpinæ,

Per & Dianæ non movenda Numina,

Per atque libros carminum, valentium

Refixa Cælo devocare sidera,

5

Canidia, parce vocibus tandem sacris,

Citûmque retro volve, volve turbinem.

Movit nepotem Telephus Nereium,

In quem superbus ordinârat agmina

Myforum

Carmen monocolon ex Iambicis
versibus senariis.

Do manus. Victum me fateor.
Victi solent manus supplices porri-
gere.

Scientiæ. Arti magicæ.

Non movenda. Non irritanda,
non movenda ad iracundiam.

Valentium. Quæ possunt.

Refixa. Detracta. His verbis,
libros magicos, & incantationes in-
dicat.

Devocare. E Cælo in terras vo-
care & trahere.

Parce, &c. Noli me persequi &
vexare carminibus tuis sacris, id est,
magicis, diris.

Volve retro, &c. Converte in
contrariam partem. Utebantur ma-
gi, in suis incantationibus, turbine,

sive rhombo, quem filis & tæniolis
involutum circumagebant: ut au-
tem irrita esset incantatio, inhibe-
bant motum; ut incantatio eadem
valeret in contrariam partem, tur-
binem aliam in partem converte-
bant.

Nepotem Nereium, &c. Achil-
lem, genitum Thetide, filiâ Nerei.

Telephus. Myforum Rex; qui
cum Trojam petentes Græcos arce-
ret Myiâ, negarétque transitum, ab
Achille vulneratus est: oraculo
consulto, responsum fuit, eum ab
eodem sanari tantum posse, à quo
vulnus accepisset: supplex igitur
Achillem adiit; qui decusâ in vul-
nus Telephi hastæ suæ rubigine,
hominem perfunxit.

Myſorum, & in quem tela acuta torſerat. 19

Unxere matres Iliæ addiſtum ſeris

Alitibus, atque canibus, homicidam Hecſtorem ;

Poſtquam relictis mœnibus Rex procidit,

Heu ! pervicacis ad pedes Achillei.

Setoſa duris exuere pellibus 15

Laborioſi remiges Ulyſſei,

Volente Circe, membra ; tunc mens & ſonus

Relatus, atque notus in vultus honor.

Dedi ſatis ſupérque pœnarum tibi,

Amata nautis multùm & inſtitoribus. 20

Fugit javentas, & verecundus color

Reliquit oſſa pelle amiſta loridâ.

Tuis capillus albus eſt odoribus :

Nullum à labore me reclinat otium :

Urget diem nox, & dies noctem ; neque eſt 25

Levare

Unxere, &c. Matres, id eſt, Matronæ Iliæ, Trojanæ, unxerunt balfamo, & aromaticis delibutum tumularunt cadaver Hecſtoris, addiſtum, id eſt, deſtinatum ab Achille vulturibus ſeris, & ab eo receptum ac redemptum.

Rex. Priamus ; is corpus Hecſtoris ab Achille petiit, & exoravit.

Setoſa, &c. Porcina membra exuerunt.

Sonus relatus. Vox ipſis fuit red- dita.

Notus honor. Humana facies & dignitas.

Dedi, &c. Satis me vexaſſi tuis magicis carminibus ô tu, quæ ama-

ris impendè à nautis & mercatoribus (qui inſtitores ab inſtando vocantur). Incipit eam carpere, ut vulgarem mulierem ; licèt in ſpeciem laudare videatur, perinde ac ſi eam omnes expeterent : nautæ enim pro pavium magiſtris ſæpè accipiuntur, qui vulgè ſunt locupletes.

Tuis, &c. Mei capilli jam canefcunt, propter tuos odores. Sic vocat ironicè pharmaca & venena Canidiæ ; à quâ immiſſam ſibi ante tempus ſenectutem queritur.

Reclinat. Solvit, liberat : quieſcere enim ſolemus reclinati.

Neque eſt, &c. Nequa licet ſpiri- tum ducere ; liberè reſpirare non poſſum,

Levare tenta spiritu præcordia.

Ergo negatum vincor ut credam miser,

Sabella pectus increpare carmina,

Capûtque Marsâ diffilire nœniâ.

Quid ampliùs vis? ô mare, & terra! ardeo,

39

Quantùm neque atro delibutus Hercules

Nessi cruore, nec Sicana fervidâ

Virens in Ætnâ flamma. Tu, donec cinis

Injuriosis aridus ventis ferar,

Cales venenis officina Colchicis.

35

Quæ finis, aut quod me manet stipendium

Effare: jussas cum fide pœnas luam;

Paratus

possum, & pulmones fessos disten-
tôsque liberiori anhelitu relaxare.

Ergo, &c. Ordo est: ergo nunc
miser vincor, id est, adducor ut
credam negatum, hoc est, quod an-
tea negabam: nempe carmina ma-
gica (quæ Sabella vocat, vel, quòd
Canidia Sabina esset, vel, quòd in
Sabinorum regione multi magi repe-
rarentur) pectus increpare, id est,
animos hominum perturbare, qua-
tere, agitare. Sunt qui Sabellos
alios à Sabinis faciant, ab illis qui-
dem oriundos, sed Samnium inco-
lentes, Maris proximos.

Diffilire. Findi, frangi.

Marsâ nœniâ. Magicâ incanta-
tione. Vide Oden 5. hujus libri.

Quantùm, &c. Vide hunc lib.
Od. 3.

Nec Sicana, &c. Ordo est. Ar-
deo, quantùm non ardet Sicana, id

est, Sicula flamma, virens in Ætnâ
fervidâ. Ætna ignes intestinos
alit, ac identidem vomit. Vide
Virgil. lib. 3. Virentem flammam
appellat, quæ nunquam extinguitur
& fenescit. Quidam legunt, *furens*.
Virere dicuntur ea omnia, quæ firma
sunt ac valida: hinc viridis juvenis,
senectus, animus, &c.

Tu donec, &c. Tu, ô Canidia
(tanquam officina, in quâ sunt igne
multo venena Colchica), nova &
efficaciora in dies adhibes, quibus
urere me miserum non cessas, do-
nec in cineres solvar, & in ventos
dissiper.

Stipendium. Pœna. Propriè est
pecunia militibus in diem dari so-
lita. Quam jubes me pœnam pen-
dere? Vel, quid tibi à me jubes
persolvi, quo liberer, quo solvar de-
mentiâ?

Paratus expiare, seu poposceris.

Centum juvencos, sive mendaci lyrâ

Voles sonari. Tu pudica, tu proba,

40

Perambulabis astra, sidus aureum.

Infamis Helenæ Castor offensus vice,

Fratérque magni Castoris, victi prece

Adempta vati reddidere lumina.

Et tu (potes nam) solve me dementiâ;

45

O nec paternis obsoleta sordibus,

Nec in sepulchris pauperum prudens anus

Novendiales

Perambulabis astra. In Cælo à me collocaberis, instar eximii fide-
ris: ad Cælum te laudibus meis
tollam; dicam te pudicam esse, &
probam, &c.

Infamis, &c. Sensus est: Ca-
stor, ejusque frater Pollux, offensi
vice, id est, ignominia, calamitate
& sorte adversâ, Helenæ sororis
sore, quam poëta Stesichorus infamem reddiderat, victi tamen &
placati precibus ejusdem poëtæ ac
pallodiâ, illi reddiderunt lumina,
quibus eum privaverant. Stesicho-
rus carmen de Helenâ scripserat;
in quo ejus libidinem belli Trojani
causam esse dixerat: oculis subinde
captus, recantavit quæ cecinerat:
additque visum illi restitutum fu-
isse.

Potes nam. Nam id potes facere.

Dementiâ. Quam magicis tuis
carminibus mihi attulisti.

O nec, &c. O Canidia, quæ ne-
que ob parentum adulteria & igno-
bilitatem infamis es, &c. Obsole-
tum id propriè dicitur, quod tractari
non solet, quod vetus ac vietum
est, adeoque detritum & putridum.

Nec in, &c. Hæc omnia contra-
rium in sensum sunt accipienda,
Quæ prudens anus es, id est, sciens
& perita, ad pulveres, hoc est, ci-
neres mortuorum, nono quàm obse-
runt die ac sepulti sunt; eruedos
se dissipandos, & tumulis maximâ
pauperum. Hoc fiebat à veneficiis,
ut ossa colligerent, quibus in suis
incantationibus uterentur. Dicam
nunquam hoc à te factum fuisse.
Ironia.

Pauperum. Divitum sepulchra,
ne aut feris aut veneficiis paterent,
sedulo custodiebantur; non ita pau-
perum.

Novendiales dissipare pulveres ;

Tibi hospitale pectus, & puræ manus.

Novendiales. Nono die humatos. cineres in urnam conditos. Itaque
Apud majores, inquit Servius, in *Novendiales*, significabit cineres per
lib. v. *Æneid.* ubi quis fuisset dies novem servatos; propriè enim
extinctus, domum suam referebatur, & illic septem erat diebus; novendiale est, quod novem diebus
octavo incendebatur; nono sepeliebantur ejus cineres. Acron triduo durat.
tantum ait servatos fuisse in ædibus *Hospitale.* Mite in hospites,
mortuos; post triduum impositos *Puræ.* Innoxie, puræ sceleris,
togo; atque iterum post triduum nullius imbutæ sanguine.

O D E XIII.

Respondet Horatio Canidia, se nunquam illi placatam fore.

QUID obsecratis auribus fundis preces ?

Non saxa nudis surdiora navicis

Neptunus alto tundit hybernus salo.

Inultus ut tu riseris Cotyttia

Vulgata, sacrum liberi Cupidinis ?

Et Esquilini pontifex venefici,

Impune

Metrum idem quod superius.

Inultus, &c. Tunc riseris impune nocturnas, quæ sunt Cotyttoni, sacra; in quibus liber Cupido dominatur; tunc, postquam ea vulganisi, inultus id feceris ?

Cotytia. Cotytto, sive Cotys, Dea, quædam fuit, impudicitie præfex, apud Thracas, & Græcos. Legunt aliqui, *Cotytia*, id est, Infernalis.

Sacrum liberi, &c. Nocturna

quædam sacra, in quibus magi & venefici omni genere obscenitatum libere & promiscue se conspurcabant.

Et Esquilini, &c. Et quasi esses censor ac iudex veneficiorum, quæ tractare soleo & peragere in Esquilino monte, & nocturnorum sacrificiorum, me tanquam infamem Urbe totâ cantaveris ac traduxeris ?

Pontifex. Cura sacrorum & cognitio pertinebat ad Maximum Pontificem ;

Impune ut Urbem nomine impléris meo?

Quid proderit ditasse Pelignas anus,

Velociúsve miscuísse toxicum,

Si tardiora fata te votis manent?

10

Ingrata misero vita ducenda est, in hoc,

Novis ut usque suppetas doloribus.

Optat quietem Pelopis infidus pater,

Egens benignæ Tantalus semper dapis;

Optat Prometheus obligatus aliti.

15

Optat supremo collocare Sisyphus

In monte saxum; sed vetant leges Jovis.

Voles modò altis defilire turribus,

Modò ense pectus Norico recludere;

Frustráque

ificem: quo nomine Canidia Horatium híc vocat; quia ausus erat sacra magica infectari, & exquirere.

Venefici. Extra portam Esquilinam, multa erant sepulchra: quamobrem ed convenire plurimùm solebant veneficie.

Quid proderit, &c. Indicat Canidia se pretio didicisse magicas artes à pelignis Mulleribus. Primum ergo indignatur tarditatem Successus; deinde solatur impatentiam suam. Non statim perimunt te Veneficia mea, sed manent te Fata Votis tuis tardiora. Miserrimum est querere Mortem & non invenire.

Pelopis parens. Tantalus, qui infidus dicitur, quasi infidelis; quòd Jovem, Neptunum, & alios Deos, qui ad ipsum diverterant,

Deos esse non credens, illis suum filium Pelopem, clam à se interceptum, apposuit epulandum, tantaturus an id cognoscerent. Ob id scelus detrusus ad Inferos, eternâ siti & fame torquetur. Alii dicunt idcirco vocari infidum; quia, cum interesset convivium Deorum, in eorumque cœtu & consilio versaretur quotidie, multa perperam effutierit, quæ tacita esse oportebat; imò nectar & ambrosiam furatus sit.

Benignæ, &c. Affluentis, copiosæ; medias inter dapes jejunus. *Sisyphus.* Vide lib. 2. Od. 31. *Obligatus.* Alligatus, vel, addictus & obnoxius. De Prometheus, vide Oden 14. lib. 1. & 13. 2.

Defilire. Præceps ruere.

Norico. Noricum est regio Germaniæ, ferax optimi ferri: nunc Bavarie pars.

Frustrâque vincla gutturi neſtes tuo,

20

Faſtidioſâ triſtis ægrimoniâ,

Veſtabor humeris tunc inimicis eques ;

Mæque terra cedit inſolentiæ.

An, quæ movere cereas imagines,

(Ut ipſe nôſti curioſus) & polo

25

Deripere Lunam vocibus poſſum meis,

Poſſum crematos excitare mortuos,

Deſiderique temperare poculum,

Plorem artis in te nil agentis exitum ?

Recludere. Aperire.

Faſtidioſâ. Quæ facit ut omnia
faſtidiamus.

Veſtabor, &c. Tunc tibi ine-
quitabo, id eſt, inſultabo ; te irri-
debo, inimicum meum. Hanc me-
taphoram, & vetus adagium, inde
ſumptum aliqui volunt, quod Ro-
mani divites leſticariorum humeris
interdum geſtarentur. Hinc Pli-
nius in Panegyri. *Importari ſolebant,*
non dico, quadrijugo curru, ſed hu-
meris hominum, &c.

Mæque, &c. Canidia videtur
jam ſibi quaſi triumphans veſtari
humeris Horatii, & inſolentiùs ter-
ram facilè cedentem & quaſi ſubi-
dentem calcare ac premere.

Cereæ, &c. Ia utebantur ma-
giæ artis periti, ut diximus Ode 5.
cæſque movebant, feriebant, lania-
bant, ut vivos homines agitados &
percuſſos volebant,

Curioſus. Qui hæc arcana de-
ſcripſit, Ode 5. hujus libri.

Deſiderique, &c. Poculum, po-
tionem aptam ad amorem excitan-
dum.

Nil agentis, &c. Ita legitur in
plerisque libris, manuſcriptis, & ve-
teribus codicibus. An dolebo, an
patiar meam artem nihil valere in
te ? Legunt aliqui, *nihil habentis*,
id eſt, nihil valentis : ſed minus
Latinè. Alii ſic explicant : plorem
artis (ſubaudi cauſæ) nihil habentis
exitum in te : ſed hoc durioſu-
lum eſt : quis enim Latinè dicat
ſatis commodè, nihil habeo pote-
ſtatem, vires, in illum ; hæc ars
nihil habet exitum. Malim legere
cum Lambino : plorem artis in te
nullum habentis exitum : quam
lectionem probè tuetur ac illu-
ſtrat,

ODE XIV.

CARMEN SÆCULARE.

Chorus puerorum nobilium, ac puellarum, Deos, ac præsertim Apollinem & Dianam, quorum in templo hymnus iste recitatus est, orat pro Imperii Romani felicitate.

PHŒBE, sylvarumque potens Diana,
 Lucidum Cæli decus, ô colendi
 Semper, & culti, date quæ precamur,
 Tempore sacro;

Quo Sibyllini monuere versus,
 Virgines lætas, puerosque castos,
 Diis, quibus septem placuere colles,
 Dicere carmen.

5

Alme

Metrum Sapphicum, idem quod
Ode 1. Lib. 1.

Sæculare. Ita dictum est; quod
 Indis sæcularibus caneretur. Ver-
 tente quolibet sæculo, Romani dies
 festos ludosque celeberrimos agebant,
 certasque preces & hymnos canebant.
 Iussus est Horatius ab Au-
 gusto istam Oden esse de causâ scri-
 bere, anno U. C. 737.

Potens. Domina, præfes,
Lucidum, &c. In ambos, Apol-
 linem & Dianam, ea vox lausque
 carlit.

Precamur. Pueri, & puellæ.
Sæculi. Festis diebus, qui ver-
 tente sæculo, summa religione per-
 agi solebant.

Quo, &c. Quo tempore Sibyllæ
 suis versibus præceperunt, ut de-
 lectæ omni ex Urbe virgines, &
 pueri, solemne carmen dicerent
 Diis, Romæ (in quâ colles septem)
 præsidibus & custodibus.

Sibyllini. Sibyllæ fuere virginæ
 quedam fatidicæ, quibus futuri no-
 titiam Deus in præmium castitatis
 videbatur indulsisse. Decem vulgò
 numerantur.

Septem colles. Aventinus, Capi-
 tolinus, Cælius, Esquilius, Pala-
 tinus, Quirinalis, Viminalis. Ad-
 diti postea duo, Vaticanus, & Jani-
 culus.

Alme Sol, curru nitido diem qui
Promis, & celas, aliisque & idem
Nasceris; possis nihil urbe Româ
Visere majus.

10

Ritè maturos aperire partus,
Lenis Ilithyia, tuere matres;
Sive tu Lucina probas vocari,
Seu genitalis.

15

Diva, producas fobolem, Patrûmque
Prosperes decreta super jugandis
Fœminis, prolisque novæ feraci,

Lege maritâ :

20

Certus undenos decies per annos
Orbis ut cantus referâtque ludos,
Ter die claro, totiesque gratâ

Nocte

Aliisque & idem. Qui alius Sol
ab hesternò videris esse, licet unus
idémque sis.

Ritè, &c. Ordo est: O Ilithyia, quæ lenis es, facilis & propitia, aperire, id est, in lucem proferre, maturos partus; quæ lenis es ac benigna in partibus & sensibus è matrum alvo educendis.

Ilithyia. Est nomen Dianæ, quatenus patientes juvat.

Producas. Amplifices.

Patrûm. Senatorum.

Prosperes. Fortunes; felicia & fortunata esse jubens.

Super, &c. De fornicatorum matrimonio, & de maritali lege.

Jugandis, &c. In matrimonio ritè collocandis.

Certus, &c. Ordo est: precamur; vel, facite, ut certus orbis, id est, certa annorum revolutio & conversio, per annos decies undenos facta, referat cantus & ludos frequentes, per tres dies claros, totidémque gratas noctes.

Undenos, &c. Sæculares ludii non centesimo quoque, ut multi putant, anno, sed centesimo decimo celebrabantur: quod patet ex ipsis Sybillinorum versuum vocibus, & Romanâ historiâ. Primi enim ludii Sæculares peracti sunt, anno U. C. 293. secundi, 408. tertii, 517. quarti, 626. quinti, de quibus hic agitur, 737. Quos inter singulos intercedit spatium annorum 110.

Nocte frequentes.

Vósque veraces cecinisse Parcae 25

Quod semel dictum est, stabilisque rerum

Terminus servat, bona jam peractis

Jungite fata.

Fertilis fragum, pecorisque tellus

Spiceâ donet Cererum coronâ: 30

Nutrient foetus & aquae salubres,

Et Jovis auræ.

Condito mitis placidusque telo

Supplices audi pueros, Apollo:

Siderum Regina bicornis audi, 35

Luna, puellas.

Roma si vestrum est opus; Iliæque

Littus Etruscum tenuere turmæ,

Iussa pars mutare Lares, & urbem

Sospite

Vósque, &c. Sententia hæc germana est. Vosque, o Parcae, veraces in canendo, i. e. pro dicendo batur immittere. Vide 1. lib. Iliad.

Jungite Fata bona jam peractis, id isti ludi celebrabantur. Luna porro & Diana pro eodem Numine sumuntur.

ut servet Terminis ille rerum omnium, stabilis et constans Deus, qui favebat, ac Enææ, præter cæteros. Iliæque. Trojanæ.

Sede sua olim in Capitolio cedere noluerit. Vid. Liv. 1. 55. *Etruscum. Tirrhenum. Æneid.*

Spiceâ, &c. Spiceæ offerabantur dem lege lib. 7 & 8.

Cereri post messem. *Iussa pari, &c.* Quæ turmæ

Fragum. Pædum alumnos. fuere pars Trojanorum exigua, quos

Jovis. Pro ære sumitur. Dii jusserant solum vestere, &

Condito, &c. Conjectis enim in Trojam relinquere. Vide Æneid, lib. 3.

terras tellis, pestem & morbos puta-

Sospite cursu ;

40

Cui per ardentem sine fraude Trojam

Castus Æneas, patriæ superstes,

Liberum munivit iter, daturus

Plura relictis ;

Dii probos mores docili juventæ,

45

Dii senectuti placidæ quietem,

Romulæ genti date, rêmq; prolémque,

Et decus omne.

Quique vos bobus veneratur albis

Clarus Anchisæ Venerisque sanguis,

50

Imperet bellante prior, jacentem

Lenis in hostem.

Jam mari, terræque, manus potentes

Medus, Albanasque timet secures ;

Jam

Cursu, &c. Navigatione salvâ & secundâ.

Cui, &c. Cui turmæ, cui Trojanorum parti, pius Æneas, superstes patriæ, per medios Trojæ ignes iter aperuit in Italiam ; daturus illi turmæ suæ & genti plura, id est, Imperium majus, urbem florentiorum, res meliùs constitutas illis quas reliquerant ; nempe Romam fundaturus, Trojâ potiorem.

Fraude. Periculo, damno.

Castus. Prius, sceleris purus.

Rêmq;. Ope.

Quique, &c. Facite ut Augustus, ab Anchisæ & Venere per Æneam oriundus Imperium orbis terrarum obtineat ; prior, id est,

potior, superior bellante, hoc est, hoste bellum ipsi inferente. Regnet, ac hostes armatos vincat, subjectis domitisque parcat.

Bobus albis. Sacris intererat Augustus, & victimas albas (tales enim Diis Superis immolabantur) mactabat.

Manus potentes. Romanorum potentiam ; vel, Augusti victrices manus.

Albanas. Romanas : Alba enim quasi Romæ mater fuit. Inde Albanas pro Romanis posuit : & ab Etruscis fasces, ut & cætera imperii decora atque insignia Romam venire. Vide Flor. lib. 2.

Secures. Securis, in medio virgarum

Jam Scythæ responsa petunt, superbi

55.

Nuper & Indi.

Jam fides, & pax, & honor, pudôrque

Priscus, & neglecta redire virtus

Audet; apparétque beata pleno

Copia cornu.

60

Augur, & fulgente decorus arcu

Phœbus, acceptûsque novem Camœnis:

Qui salutari levat arte fessos

Corporis artus;

Si Palatinas videt æquas arces,

65

Rémque Romanam, Latiumque felix;

Alterum in lustrum, meliûsque semper

Proroget ævum.

Quæque Aventinum tenet, Algidumque,

Quindecim

garum fasce posita, erat insigne Romanorum Magistratum, Consulium, ac Prætorum: quod ab Etruscis, five Albanis, Romani sumpserant. Vide Livium, lib. 1.

Scythæ. Vide Oden 11 & 12. libri 4.

Responsa. Propriè oraculorum responsa dicuntur: sensus est, Scythas, Indos, &c. Romam quasi ad oraculum publicum accedere, audituros quid sibi agendum sit, leges pacis bellicque accepturos. Indi paulò ante nonnihil cladis intulerant Romanis.

Cornu. De cornu Copiæ, vide Oden 15. libri 1.

Augur, &c. Commemorat Apollinis munia: primum, divinandi ar-

tem. 2. jaculandi. 3. canendi. 4. medendi: tot enim illi tribuebantur.

Palatinas. Romanas. In monte Palatino, templum Apollini Augustus dedicaverat.

Æquus. Propitius.

Alterum, &c. In alterum usque sæculum. Vulgò lustrum erat spatium annorum 5: quo exacto civitas à Censoribus tota lustrabatur, expiabatur, recenscebatur. Inter lustra autem celeberrimum erat tertium & vigesimum; quo ineunte sæculum novum ducebatur: unde hic initium redeuntis sæculi lustrum vocatur.

Proroget. Propaget, producat.

Ævum. Sæculum.

Aventinum, Algidum. Duo mon-

Quindecim Diana preces virorum

70

Curet, & votis puerorum amicas

Applicet aures.

Hæc Jovem sentire, Deosque cunctos,

Spem bonam certamque domum reporto,

Doctus & Phœbi chorus & Dianæ

75

Dicere laudes.

tes erant ad Romam; in quibus
mediculæ duæ, Dianæ sacræ, vise-
bantur.

Quindecim virorum. Libris Si-
byllinis custodiendis præfectorum.

Reporto. Loquitur chorus puero-
rum: Hanc spem domum reporto,

ego doctus dicere laudes & Phœbi &
Dianæ, id est, qui didici, & doctus
sum hunc hymnum recitare in ho-
norem Phœbi & Dianæ. Superiores
strophas alternis cantabant pueri &
puellæ: hanc ultimam utrique si-
mul,

Q. HORATII FLACCI
 SATYRARUM,
 SIVE SERMONUM,
 LIBER PRIMUS.

SATYRA I.

Nemo suâ forte est contentus, præsertim avarus; quia nemini satis est
 quod habet.

Qui fit, Mæcenas, ut nemo, quam sibi fortem
 Seu ratio dederit, seu fors objecerit, illâ
 Contentus vivat, laudet diversa sequentes?
 O fortunati mercatores! gravis annis
 Miles ait, multo jam fractus membra labore. 5
 Contra mercator, navim jactantibus Austris,
 Militia est potior. Quid enim? concurritur; horæ
 Momento cita mors venit, aut victoria læta.
 Agricola laudat juris legumque peritus;
 Sub galli cantum consultor ubi ostia pulsat. 10

Sub. Paulò post, circa.

Ille

Ille, datis vadibus, qui rure extractus in urbem est,
Solos felices viventes clamat in urbe.

Cætera de genere hoc (adeo sunt multa) loquacem
Delassare valent Fabium. Ne te morer, audi,
Quò rem deducam. Si quis Deus, En ego, dicat, 15
Jam faciam, quod vultis: eris tu, qui modò miles
Mercator; tu, consultus modò, rusticus: hinc vos,
Vos hinc mutatis discedite partibus. Eia,
Quid statis? nolint. Atqui licet esse beatis.
Quid causæ est, meritò quin illis Jupiter ambas 20
Iratus buccas inflat, neque se fore posthat
Tam facilem dicat, votis ut præbeat aurem?

Præterea, ne sic, ut qui jocularia, ridens
Percurram (quanquam ridentem dicere verum
Quid vetat? ut pueris olim dant, crustula blandi 25
Doctores, elementa velint ut discere prima.
Sed tamen amoto quæramus seria ludo).
Ille gravem duro terram qui vertit aratro,
Perfidus hic caupo, miles, nautæque, per omne
Audaces mare qui currunt, hac mente laborem 30
Sese ferre, senes ut in otia tuta recedant,
Aiunt, cum sibi sint congesta cibaria. Sicut
Parvula (nam exemplo est), magni formica laboris

Ore

Datis vadibus. Vas, vadis, est
qui spondet alterum in jure.

Illis. Illis iratus.

Buccas inflat. Succenscat, ex-
candescat. Minitantes & iracundi
se distorquent, buccas inflant.

Hac mente, &c. Ordo est: aiunt
eo consilio se laborem ferre; ut,
cum senes erunt, habeant persua-
gium sum senectuti & paratam quie-
tem.

R

Ore trahit quodcunque potest, atque addit acervo
 Quem struit, haud ignara ac non incauta futuri. 35
 Quæ, simul inversum contristat Aquarius annum,
 Non usquam prorepat, & illis utitur ante
 Quæsitis, patiens: cùm te neque servidus æstus
 Demoveat lucro, neque hyems, ignis, mare, ferrum,
 Nil obstat tibi, dum ne sit te ditior alter. 40
 Quid jurat immensum te argenti pondus, & auri,
 Furtim defossâ timidum deponere terrâ?
 Quòd si comminuas, vilem redigatur ad assem.
 At, ni id sit, quid habet pulchri constructus acervus?
 Millia frumenti tua triverit area centum;
 Non tuus hòc capiet venter plus, quàm meas: ut si
 Reticulum panis, venales inter, onusto
 Fortè vebas humero, nihilo plus accipias, quàm
 Qui nil portàrit. Vel dic, quid referat intra
 Naturæ fines viventi, jugera centum, an
 Mille aret? At suave est ex magno tollere acervo
 Dum ex parvo nobis tantundem haurire relinquis,
 Cur tua plus laudes cumeris granaria nostris?
 Ut, tibi si sit opus liquidi non amplius urnâ,
 Vel cyathò, & dicas, Magno de sumine malle. 55
 Quàm

Aquarius. Signum Cælestè hyemalè, idem atque Amphora. Huic Sol subjacet, mense Januario exequente: pluvias & frigora tristia creare solet.

Quid si sit. Responsò est avari.
At ni id sit. At, respondet Horatius.

Venales inter. Inter servos.
Quid referat, &c. Quid intersit illius.

At suave est. Objectio avari.

Dum, &c. Horatii responsò.

Ut tibi, &c. Exempli causâ.

Liquidi. Liquidum in neutro posuit.

Quàm ex hoc fonticulo tantumdem sumere. Eò sit,
 Plenior ut si quos delectet copia iusto,
 Cum ripâ simul avulsos ferat Aufidas acer.
 At qui tantuli eget, quanto est opus, is neque limo
 Turbatam haurit aquam, neque vitam amittit in undis. 60
 At bona pars hominum decepta cupidine falso,
 Nil satis est, inquit, quia tanti, quantum habeas, sis.
 Quid facias illi? jubeas miserum esse, libenter
 Quatenus id facit. Ut quidam memoratur Athenis
 Sordidus, ac dives, populi contemnere voces 65
 Sic solitus: Populus me sibilat, at mihi plaudo
 Ipse domi, simul ac nummos contemplor in arcâ.
 Tantalus à labris sitiens fugientia captat
 Flumina. Quid sides? mutato nomine, de te
 Fabula narratur. Congestis undique saccis 70
 Indormis inhians, & tanquam parcere sacris
 Cogeris, aut pictis tanquam gaudere tabellis.
 Nescis quò valeat nummus, quem præbeat usum?
 Panis ematur, olus, vini sextarius: adde,
 Queis humana sibi doleat natura negatis 75
 An vigilare metu exanimem, noctesque, diésque,
 Formidare malos fures, incendia, servos,

Ne

Et si, &c. Hinc accedit, ut qui
 amant copiam superfluum, qui è
 flumine aliquo copioso & uberiore
 malunt bibere, v. g. ex Aufido
 (est Apollinis fluvius præceps ac ra-
 pidus) eos, cum parte ripæ avulsâ
 cadentes, flumen sepe auferat, hab-

ritque. Magna cupiditas, nemine
 opes, multis fraudi & exitio sunt.

Tanti sit. Tanti æstimeris, quan-
 tas opes habeas.

Sextarius. Mensura capiens cya-
 thos, seu calices communis
 sexta parti congruâ.

Ne te compilent fugientes, hoc juvat? Horum

Semper ego, optarim pauperrimus esse bonorum.

At si condoluit tentatum frigore corpus,

80

Aut alius casus lecto te affixit; habes, qui

Affideat, fomenta paret, medicum roget, ut te

Suscitet, ac reddat gnatis, carisque propinquis.

Non uxor saluum te vult, non filius; omnes

Vicini oderunt, noti, pueri, atque puellæ.

85

Miraris, cum tu argento post omnia ponas,

Si nemo præstet, quem non merearis, amorem?

At si cognatos, nullo natura labore

Quos tibi dat, retinere velis, servarèque amicos;

Infelix operam perdas: ut si quis asellum

90

In campo doceat parentem currere frænis.

Denique sit finis querendi: cumque habeas plus,

Pauperiem metuas minus, & finire laborem

Incipias, parto quod avebas: nec facias quod

Umidius quidam (non longa est fabula) dives,

95

Ut metiretur nummos; ita sordidus, ut se

Non unquam servo melius vestiret: ad usque

Supremum tempus, ne se penuria victus

Opprimeret, metuebat: at hunc liberta securi

Divisit

Hoc juvat? Hoccine te delec-

at? Verba sunt avari.

At si cognatos, &c. Ordo est.

At si velis retinere, nullo labore,

quos tibi dedit natura, id

est, eorum amicitiam conservare,

nihil agendo, nullum sumptum co-

rum causâ faciendo; id nunquam

assequeris: quemadmodum nemo

potest docere asellum currere in

campo frænis parentem, id est,

obedientem. Indociles vulgo vni

sunt & perversæ: itaque frænari

commode, & ad campestrum decur-

sionem fingi nequeunt.

Divisit medium, fortissima Tyndaridarum.

100

Quid mi igitur suades? ut vivam Mænius? aut sic,

Ut Nomentanus? Pergis pugnantia secum

Frontibus adversis componere. Non ego avarum

Cum veto te fieri, vappam jubeo, ac nebulonem.

Est inter Tanaïm quiddam, socerumque Viselli. 105

Est modus in rebus, sunt certi denique fines,

Quos ultra, citràque nequit consistere rectum.

Illuc, unde abii, redeo: nemôn', ut avarus

Se probet, ac potius laudet diversa sequentes?

Quòdque aliena capella gerat distentius uber, 110

Tabescat, neque se majori pauperiorum

Turbæ comparet; hunc atque hunc superare laboret?

Sic festinanti semper locupletior obstat:

Ut, cum carceribus missos rapit ungula currus,

Instat equis auriga, sup̄s vincentibus, illum 115

Præteritum

Fortissima, Sc. Non secus, ac si fuisset altera Clytemnestra, Tyndari filia, quæ Agamemnonem interemit, securi in caput impactâ. Porro ea vox, *Tyndaridæ*, liberos Tyndari significat.

Ut vivam, Sc. An mihi suades ut vivam instar Mænii, aut sicut Nomentanus? (duo erant famosi nepotes ac prodigi.)

Pergis, Sc. Respondet Horatius: At tu pergis malè ratiocinari; & conjungis simul duas res planè oppositas, nempe avaritiam cum prodigalitate, luxum istorum ganeonum, cum honestâ frugalitate; ad

quam te hortor, dum ab avaritiâ deterreo. Componi adversis frontibus propriè dicuntur gladiatores pugnatori.

Est inter Tanaïm, Sc. Discrepant inter se duo illi, quos probè noli, Tanaïs, & Viselli socer. Si alteri sis dissimilis, non continuò alteri similis eris: (laborabant illi aliquo opposito corporis vel animi morbo; v. g. alter cæcus, alter coecus erat) ita si avarus esse desinas, non continuò sis oportet effusè prodigus & ganeo.

Ungula. Equi ungulati.

Præteritum temnens extremos inter euntem,
 Inde fit, ut raro, qui se vixisse beatum
 Dicat, & exacto contentus tempore, vitâ,
 Cedat, uti conviva satur, reperire queamus.
 Jam satis est: ne me Crispini scrinia lippî
 Compilasse putes, verbum non ampliùs addam.

Crispini. Erat Stoicus philosophus, & poëta, multorum librorum, exigui iudicii.

SATYRA II.

Modum ac medium in vitiis improbi nullum tenent; perditæ atque effusæ
 liberales, avari, &c.

A Mbubajarum collegia, pharmacopola,
 Mendici, mimæ, balathrones, hoc genus omne
 Mœstum ac sollicitum est cantoris morte Tigelli:
 Quippe benignus erat. Contrà hic, ne prodigus esse
 Dicatur metuens, inopi dare nolit amico,
 Frigus quod durâmq; famem depellere possit.
 Hunc si perconteris, avi cur atque parentis
 Præclaram ingratâ stringat malus ingluvie rem,
 Omnia conductis cœmens opsonia nummis:

Sordidus

Ambubajarum. Tibicinarum; à
 Sytâ voce, *ambus*, quæ tibiam sig-
 nificat.

Collegia. Cœtus, sodalitates.

Pharmacopola. Unguentarii, pig-
 mentarii, unctores, & balneatores.

Balathrona. Scurræ, ac parasiti.

Stringat. Amputet, imminuat.

Legitur & *frangat*.

Ingratâ. Patri, maioribus: vel,
 ingratâ, id est, ex quâ nullum ca-
 piat fructum; unde nil ipsi restet.

Conductis. Magnò acceptis, fa-
 nori sibi datis, pro quibus mercedem
 solvere debeat.

Opsonia. Cibaria, dapes.

Sordidus atque animi quoddam parvi nolit haberi, 10

Respondet: laudatur ab his, culpatur ab illis.

Fusidius vappæ famam timet ac nebulonis,

Dives agris, dives positus in sœnore nummis.

Quinas hic capiti mercedes exsecat, atque

Quantò perditior quisque est, tantò acrius urget, 15

Nomina sectatur, modò sumptâ veste virili,

Sub patribus duris tironum. Maxime, quis non,

Jupiter, exclamat, simul atque audit? At in se

Pro

Sordidus, &c. Respondet id se facere, quoddam nolit haberi sordidus, &c.

Fusidius, &c. Fusidius sœnator, licet agros opimos habeat, licet ingentem quæstum ponendis in sœnore nummis faciat, quinasque mercedes capiti exsecet, &c. tamen parcè vivit ac duriter, timens ne vappæ, id est, prodigus ac nebulo habeatur.

Capiti. Summæ integræ, sœnori datæ.

Mercedes. Usuras,

Exsecat. Adimit ab integrâ summâ. v. g. dat mutuos centum nummos, eâ lege, ut, exacto mense, quinque nummos lucretor pro mercedet ac fortè non totos nummos centum dat, sed ex illis demit quinque, ac pro sœnore, in antecessum, sumit.

Quantò. &c. Quantò quisque est luxu perditior ac profligator, tantò acrius illum urget Fusidius, & graviore sœnore mactare properat ac pendere.

Nomina sectatur, &c. Sententia

est: ambit ac studet in primis sœnerari tironibus, amat debita tironum, id est, adolescentium, qui nuper sumpserunt vestem virilem, qui nondum satis habent experientiæ ac prudentiæ, ut sibi à malis sœnatorum artibus caveant; qui sunt in potestate patrum durorum, à quibus cum nihil accipiant pecuniæ, mutuum sumunt à sœnatore, magnâ mercede promissâ.

Veste virili. Sumebatur anno 17. quo deponebatur Prætexta.

Maxime, &c. Ordo est: quis non exclamat, O maxime Jupiter! simul atque audit hæc à Fusidio fieri?

At in se, &c. At, inquit aliquis, iste Fusidius, in se, id est, in suo victu, vestitu, &c. sumptum facit pro quæstu, id est, accommodatum tanto quæstui, nempe ingentem & lautum? Hic verò (respondet Horatius, vel quilibet alius) vix credas quàm sibi ipse sit inimicus, quàm parum sibi indulgeat.

Pro quaestu sumptum facit hic. Vix credere possis

Quam sibi non sit amicus: ita ut pater ille, Terenti 20

Fabula quem miserum gnato vixisse fugato

Inducit, non se pejùs cruciaverit, atque hic.

Si quis nunc quaerat, quò res hæc pertinet? illuc;

Dum vitant stulti vitia, in contraria currunt.

Pastillos Rufillus olet, Gorgonius hircum.

25

Pater ille, Heautontimorumenus; odores semper suaves efflant, ob passillos, quos assidue in ore habent.

Fabula quem, &c. Qui inducitur in Comediâ Terentianâ seipse discrucians, & puniens, quòd acerbitate suâ filium domo propulisset, &c. Vide notas in Terentium, qui nuper expurgatus prodijt.

Aique hic. Quam hic fenerator, &c.

Quò res hæc, &c. Quid mihi istis velim, quorsum hæc attulerim?

Pastillos. Quidam, ut Rufillus,

Hircum. Est odor gravis: ita dicitur ab hircò, animali admodum olido,

SATYRA III.

Aliena pervidemus vitia, nostra ignoramus. Multa sunt amicis comites ignoscenda, neque omnia, ut Stoici docent, in scelerum numero possenda.

Omnibus hoc vitium est cantoribus, inter amicos
Ut nunquam inducant animum cantare rogati;

Injussi nunquam desistant. Sardus habebat

Ille Tigellius hoc. Cæsar, qui cogere posset,

Si peteret per amicitiam patris, atque suam; non

Quidquam proficeret: si collibuisse, ab ovo

Usque ad mala citaret, Iō Bacche, modò summā

Voce, modò hac, resonat quæ chordis quatuor, imā.

Nil æquale hominī fuit illi: sæpè velut qui

Currebat fugiens hostem; persæpè velut qui

10
Junonis

Omnibus, &c. Incipit ab ridiculâ cantorum & Tigelli cujusdam insectatione: mox velut à mediâ audientium turbâ sibi opponit adversarium, quærentem, an ipse, qui alios tam liberè insectatur, immunis ab omni vitio sit? Quâ ex interrogatione totius sermonis occasio dellissima nascitur.

Sardus. Natus in Sardinia, insulâ prope Italiam, ad Siciliæ latus.

Cæsar. Augustus.

Patris. Julii Cæsaris, à quo adoptatus fuerat.

Si collibuisse. Si libido eum cantandi cepisset.

Ab ovo, &c. Per totam cœnam. Hanc enim ducebant ab ovis, finiebant in pomis & fructibus. Hinc,

ab ovo aliquid narrare, id est, à primo initio rem repetere.

Citaret. Clarâ & altâ voce caneret. Unde, *recitare*, est, palâm & clarè dicere.

Iō Bacche. Initium est Bacchiæ & potoriæ cantilenæ.

Summâ. Acutissimâ, *Imâ,* gravi & depressâ. Ordo est: modò canebat altâ voce, modo hac imâ, quæ resonat, sive, contra sonat ac respondet chordæ imæ in instrumento chordarum quatuor. Sententia est, Tigellium organo illi suo, quod tetrachordon erat, vocè accinentem, ita temperasse sonos, ut chordæ acutæ vocem acutam, imæ imam accommodaret.

Junonis sacra ferret; habebat sæpè ducentos,
 Sæpè decem fervôs: modò Reges, atque Tetrarchas,
 Omnia magna loquens; modò, Sit mihi mensa tripes &
 Concha salis puri, & toga, quæ defendere frigus,
 Quamvis crassa, queat. Decies centena dedisses 15
 Huic parco, paucis contento; quinque diebus
 Nil erat in loculis. Nostes vigilabat ad ipsum
 Manè, diem totum sternebat: nil fuit unquam
 Sic impar sibi. Nunc aliquis dicat mihi; Quid tu?
 Nullane habes vitia? Imò alia, haud fortasse minora. 20

Mænius ablentem Novium cum carperet: Heus tu,
 Quidam ait, ignoras te? an ut ignotum dare nobis
 Verba putas? Egomet mi ignosco, Mænius inquit.
 Stultus, & improbus hic amor est, dignusque notari.
 Cùm tua prævideas oculis mala lippus inunctis;
 Cur in amicorum vitiis tam cernis acutum,
 Quam aut aquila, aut serpens Epidaurius? At tibi contra
 Evenit, inquirant vitia ut tua rursus & illi,
 Iracundior est paulè, minùs aptus acutis
 Naribus horum hominum: rideri possit, eò quòd 30
 Rusticiùs tonso toga desluit, & malè laxus

In pede calceus hæret. At est bonus, ut mellior vir
 Non alius quisquam: at tibi amicus: at ingenium ingena
 Inculto

Epidaurius, Sacer Æsculapio, medicorum Deo præhæde; qui Epidauri (est urbs Græciæ in Peloponneso) præcipue colitur.
Et illi. Ut illi, quos carpi, tua quoque vitia investigent.
Horum hominum. Qui nunc vivunt; vel, certorum, quibuscum versatur.

Inculto latet hoc sub corpore. Denique teipsum
 Concute, num qua tibi vitiorum inſeverit olim 35
 Natura, aut etiam conſuetudo mala; nãque
 Neglectis urenda filix innafcitur agris.

Illuc prævrtamur, amatorem quod amicæ
 Turpia decipiant cœcum vitia, aut etiam ipſa hæc
 Delectant, veluti Balbinum polypus Agnæ. 40

Vellem in amicitia fic erraremus; & iſti
 Errori nomen virtus poſuiſſet honeſtum.

At, pater ut gnati, fic nos debemus amici,
 Si quod fit vitium, non faſtidire. Strabonem
 Appellat pætum pater; & pullum, malè parvus 45

Si cui filius eſt; ut abortivus fuit olim
 Sifyphus; hunc varum, diſtortis cruribus, illum
 Balbutit

Concute. Examina, expende. *Malè parvus.* Supra modum parvus.
Illuc, &c. Illud ante omnia facimus: imitemur eos qui amant, quique veluti cœcutiunt in earum vitiiſ, quas amant. Ita Plaut. in Milite: *Hoc primum prævrti decet,* id eſt, ante cœtera omnia fieri. Vel, ſententia eſt: omittamus nunc tua vitia excutere: illud potiùs conſideremus, quod amatores excuſant & ignorant ſere vitia amicarum; illòſque imitemur.

Polypus. Narium morbus.
Strabonem. Qui oculos diſtortos habet.

Pætum. Qui oculi nictantes & ſemiclauſi ſunt. Strabo eſt oculis planè diſtortis, inquit Porphyrio; prætur, leviter declinatis.

Pullum. Puſillum.

Abortivus. Ante tempus ſollitum, & imperfèctè natus.

Sifyphus. Puer Antonii Triumviri, duos pedes altus, vaſer & ſubdoluſ, atque ideo dictuſ Sifyphuſ; qui fuit Æoli quondam filiuſ, à Theſeo interfectuſ, homo vaſerimus.

Hunc varum, &c. Alioſ filium ſoum, qui eſt diſtortis ſcèdè cruribus, appellat varum. Eſt autem varuſ, iſ qui crura introſum verſa & arcuata habet, ſurſi in medio ad ſe invicem accedentibuſ. Varuſ autem, etſi vitioſum aliquò ſignificat, molliuſ tamen eſt vocabuluſ, & cognomen tum multorum Romanorum nobiliuſ.

Balbutit scaurum, pravis fultum malè talis.
 Parciùs hic vivit; frugi dicatur: ineptus
 Et jactantior hic paulò est; concinnus amicis 59
 Postulat ut videatur: at est truculentior, atque
 Plus æquo liber; simplex, fortisque habeatur.
 Caldior est; acres inter numeretur. Opinor,
 Hæc res & jungit, junctos & servat amicos.
 At nos virtutes ipsas invertimus; atque 55
 Sincerum capinus vas incrustare. Probus quis
 Nobiscum vivit; multum est demissus homo: illi
 Tardo, cognomen pingui damus. Hic fugit omnes
 Infidias, nullisque malo latus obdit apertum,
 (Cum genus hoc inter vitæ versetur, ubi acris 60
 Invidia, atque vigent ubi crimina); pro benè sano,
 Ac non incauto, fictum, astutumque vocamus,

Simplicior

Scaurum, Sc. Idem pater alium quodam & glutino; unde fiebat in-
 seum filium, qui talos habet vitiosè crustatio quedam & testorium in
 compactos, balbutit, id est, balbu- ipso vale: non verò cum erant pro-
 tiendo appellat, tremulâ & fractâ ba & sincera, id est, pura, incor-
 voce dicit esse scaurum. Scauri rupta. Sententia est: nos actiones
 vocantur, qui vitio aliquo talorum bonas & dotes amicorum inquinan-
 laborant, quibus inflexo & inverso mus, eas vitiorum nomine inducen-
 talo pedes distorti sunt: quâ ex voce do, & oblinendo.
 factum olim cognomen nobilissimæ
Romanorum familiæ.

Postulat, Sc. Videri expetit, ha- *Pingui, Sc.* Pinguem, & cras-
 beri vult urbanus in amicos, ele- sum vocamus eum, qui paulò est tar-
 gans & festinus. dior ac segnior.
Invertimus, Sc. Ipsas virtutes in vi- *Cum genus, Sc.* Quis cum ho-
 tiis quasi invertimus. minibus ejusmodi versatur, est in op-
Malè cocta, Sc. Cum vasa erant vitæ genere & instituto, ubi multi
 malè cocta, vel aliquoties in eis erat sunt invidi, multi delatores, crimina-
 odoris mali, liniebantur intus oleo- tores.

Simplicior quis et est (qualem me sæpe libenter

Obtulerim tibi, Mæcenas) ut forte legentem

Aut tacitum impellat, quovis sermone molestus?

65

Communi sensu planè caret, inquimus. Eheu,

Quam temerè in nosmet legem sancimus iniquam!

Nam vitiis nemo sine nascitur: optimus ille est,

Qui minimis urgetur. Amicus dulcis, ut æquum est,

Cùm mea compenset vitiis bona; pluribus hifce,

70

Si modò plura mihi bona sunt, inclinet, amari

Si volet: hac lege, in trutinà ponetur eadem.

Qui, ne tuberibus propriis offendant amicum

Postulat, ignoscat verrucis illius: æquum est

Peccatis veniam poscentem, reddere rursus.

75

Denique, quatenus excidi penitus vitium iræ,

Cætera item nequeunt stultis hærentia; cur non

Ponderibus modulisque suis ratio utitur, ac res

Ut quæque est, ita suppliciiis delicta coercet?

Si quis eum servum, patinam qui tollere jussus,

80

Semesos pisces, repidumque ligurierit jus,

In cruce suffigat; Labeone infanior inter

Sanos dicatur. Quantò hoc furiosus, atque

Majus peccatum est? paulum deliquit amicus,

Quod

Stultus. Ita Stoici vocabant omnes, qui sapientes, & virtute præditi non essent. Vide Cicéronem in *Paradoxiis*. *Labeo.* M. Antistius Labeo, jurisconsultus; peritus ille quidem, at Augusto infensus, in quem multa dixerat protervè.

Quantò hoc, &c. Quantò hoc totum factum furiosus est, quantò gravius peccas, quàm ille dominus; cum amicum odisti, ob leve delictum, quod nisi condones, meritis dicaris insuavis? &c.

Quod nisi concedas, habere insuavis, acerbus;

Odisti, & fugis, ut Drusonem debitor xris;

Qui nisi, cum tristes misero venere Calendæ,

Mercedem, aut nummos, unde unde extricat; amaras,

Porrecto jugulo, historias, captivus ut, audit.

Comminxit lectum potus, mensæ catillum

Evandri manibus tritum dejecit: ob hanc rem,

Aut positum ante meâ quia pullum in parte catini

Sustulit esuriens, minùs hoc jucundus amicus

Sit mihi? Quid faciam, si furtum fecerit, aut si

Prodiderit commissa fide, sponsumve negarit?

Queis paria esse ferè placuit peccata, laborant:

Cum ventum ad verum est: sensus, morésque repugnant,

Atque ipsa utilitas, justî propè mater & æqui.

Cum proreperunt primis animalia terris,

Mutum & turpe pecus, glandem, atque cubilia propter

Unguibus,

Drusonem. Feneratorum alii fœdavit, in quo ad mensam accum-
quem, eundemque pessimum his- bebat.
toricum, aut fabulatorem. *Evandri, &c.* Adeoque anti-

Kalendæ. Quia Kalendis usuræ quum, & fragilem, Evander A-
solvebantur. neam olim hospitio exceperat. Vide

Mercedem. Uxoram. *Virgil.*

Nummos. Caput, sive sortem. *Commisa fide.* Arcana. *Fide,*
Vade, &c. Alicunde parat, ex- pro, fidei, ut apud Virg. die, pro,
tunditque. dici, &c.

Amaras historias. Fabulas insul- *Sponsumve, &c.* Inficitur sit
sas, aut historias, quas ille Druso aliquod promissum, solemnî formulâ
ipsi denarrabat, & quas audire coge- & stipulatione factum.

Queis placuit, &c. Stolei. *Primis.* Recens creatis, *Cum*
id est, attentissimè, ut solept qui se in terram homines primò emerse-

Comminxit. *&c.* Amicus taut, *unth*
benè pransus & potus, lotio lectum

Unguibus, & pugnis, dein fustibus, atque ita porro
 Pugnant armis, quæ post fabricaverat usus;
 Donec verba, quibus voces, sensûsque notarent,
 Nominaque invenere: dehinc abstinere bello,
 Oppida cæperunt munire, & ponere leges;
 Ne quis fur esset, neu latro, neu quis adulter.
 Nam fuit ante Helenam mulier teterrima belli
 Causa: sed ignotis perierunt mortibus illi,
 Quos, Venerem incertam rapientes more ferarum,
 Viribus editior cædebat, ut in grege taurus.
 Jura inventa metu injusti fateri necesse est;
 Tempora si, fastosque velis evolvere mundi.
 Nec natura potest justo secernere iniquum,
 Dividit ut bona diversis, fugienda petendis:
 Nec vincet ratio hoc, tantumdem ut peccet, idemque,
 Qui teneros caules alieni fregerit horti,
 Et qui nocturnus Divûm sacra legerit. Adsit
 Regula, peccatis quæ poenas irroget æquas:
 Ne scuticâ dignum, horribili sectere flagello.
 Nam, ut ferulâ cædas meritum majora subire
 Verbera, non vereor; cum dicas esse pares res
 Farta latrocinii, & magnis parva mineris
 Falce recisurum simili te, si tibi regnum
 Permittant homines. Si dives, qui sapiens est,
 Viribus editior. Qui potentior erat:
 Si dives, & Scit Arripit exagitant
 Furtis. Probabit, imos inani vocem
 Legerit. Furtus sit: hinc sacrum, si tibi regnum permittant homines,
 legus, si te Regem creare velint: Cur id
 optas,

Et sutor bonus, & solus formosus, & est Rex; 123

Cur optas quod habes? Non nōsti quid Pater, inquis,

Chrysippus dicat: sapiens crepidas sibi nunquam,

Nec soleas fecit, sutor tamen est sapiens: quod?

Ut, quamvis tacet Hermogenes, cantor tamen, atque

Optimus est modulator; ut Alfenus vaser, omni 130

Abiecto instrumento artis, clausaque tabernâ,

Sutor erat: sapiens operis sic optimus omnis

Est opifex, sic Rex solus. Vellunt tibi barbam

Lascivi pueri; quos tu nisi fuste coërces,

Urgeris turbâ circum te stante, miserque 135

Rumperis, & latras, magnorum maximè Regum.

Ne longum faciam; dū tu quadrante lavatum

Rex ibis, neque te quisquam stipator, ineptum

Præter Crispinum, sectabitur; & mihi dulces

Ignoscent,

optas, nempe Rex esse, ô Stoice; Tigellio Sardo, quem in Satyræ li-
jam Rex es, siquidem qui sapiens mine mortuum ponit.

Chrysippus. Zenonis auditor, Stoicæ sectæ philosophus; quam in
Alfenus. Antea sutor, postea ju-
risconsultus Romæ clarissimus, &
multis auxit, & interpolavit. Consul; Catullo & Virgilio amicus-
simus.

Ut quamvis, &c. Responsio Stoi- *Vellunt, &c.* Probat non esse
ci: quemadmodum Hermogenes op- Regem, qui hæc à pueris patitur.

timus est cantor, quamvis taceat; *Lascivi.* Protervi, procaces. Phi-
ut Alfenus erat optimus sutor, li- losophi Romæ ludibrio, etiam pue-
cèt non tractaret reipâ subulam, ris, erant.

& sutoriam haberet clausam: sic, *Rumperis.* Clamando.

Hermogenes. Hermogenes Tigel- *Stipator.* Comes: propriâ digni-
lius erat Augusti cantor, diversus ab tores dicuntur illi milites, qui Re-
gum latera protegent armati.

Ignoscent, si quid peccavero stultus, amici; 140
 Inque vicem illorum patiar delicta libenter,
 Privatúsque magis vivam te rege beatus.

Stultus. Per imprudentiam: vel, *Magis.* Magis beatus, felicior
 fortè, quia Stoici eos omnes, qui te, qui tuo iudicio rex es.
 quid peccarent, stultos vocabant.

SATIRA IV.

Iis purgat se Horatius, quos superioribus Satiris, maximè secundis, offe-
 derat: negat se Lucilio, & priscae Comœdiæ poetis similem, aut ma-
 ledicendi cupidum esse: multò levius peccari à Satyricis poetis, quàm à
 multis urbanis hominibus, in communi vitæ consuetudine, docet:
 quòd si quid in eo tamen peccet ipse, dum appellat homines liberis,
 veniam petit; & unde hoc oriatur, ostendit.

Eupolis atque Cratinus, Aristophanésque, poetæ,
 Atque alii, quorum comœdia prisca virorum est,
 Si quis erat dignus describi, quòd malus, aut fur,
 Quòd

Eupolis. Poëta comicus Græcus, qui populo in primis carus, & in carpendis vitiis liberrimus fuit.

Cratinus. Atheniensis; floruit tempore belli Peloponnesiaci; homo vinosus, & galeæ desitus.

Aristophanes. Haud ita multò post Cratinum floruit: extant ejus comœdiæ facetissimæ: Socratem maxime exagitasit.

Comœdia prisca. Olim comœdia nil aliud erat quàm carmen quod-
 dam à rusticis, confectâ viademâ, in honorem Bæchi recitari solitum: mox inventæ & additæ personæ; jactata in obvio conviciis; notati

etiam amaro joco certi homines, in-
 visi vulgo: quæ libertas deinde ve-
 titâ legibus fuit, cautumque deinceps ne quis in comœdiâ describe-
 retur, & nomine appellaretur. Huic veteri comœdiæ nova & modestior
 successit, in quâ, fictis argumentis & personis, quotidiani mores de-
 scribuntur. Vide Horat. in Arte poëticâ. Ordo autem hic est: Eu-
 polis, Cratinus, &c. & alii poetæ, quorum est prisca comœdia, id est, qui in eâ floruerunt, notabant multâ
 cum libertate, si quis erat dignus describi, id est, palam caspi, & vi-
 tuperari.

Quoddam mœchus foret, aut sicarius, aut aliqui

Famosus, multâ cum libertate notabant.

Hinc omnis pendet Lucilius, hosce secutus,

Mutatis tantum pedibus, numerisque, facetus,

Emunctæ naris, durus componere versus;

Nam fuit hoc vitiosus; in horâ sæpe ducentos,

Ut magnum, versus dictabat, stans pede in uno,

Cum fluere lulentus, erat quod tollere velles:

Garrulus, atque piger scribendi ferre laborem;

Scribendi rectè: nam ut multum, nil moror. Ecce

Crispinus minimo me provocat: accipe, si vis,

Accipe

Famosus. Infamis.

Hinc, &c. Eos imitatur, & quasi vestigiis sequitur.

Lucilius. Primus Latine Satiræ autor, natus Aurunca in Italia.

Mutatis pedibus. Quia scripsit Hexametris cum illi poetæ Iambi- cis usi sint.

Emunctæ naris. Prudenter falsus, urbanus. Nasus longior, & acutus, falsos & dicaces arguit; emunctus, diligenter & accuratus.

Durus. &c. In aptandis, versuum pedibus, edincinandisque numeris parum diligens; asperior & agrestior.

Hoc. Ob hoc, ideo. *Ut mœchus.* Ratus se rem magnam, primare difficilem & egregiam.

Stans. &c. Brevissimo tempore: neminem enim diu pede alii uno potest.

Cum fluere, &c. Et tamen illius

versus erant obsoleti, atque incompti. Flumini similis erat ipso, quod lulentas aquas volvit.

Erat quod tollere, &c. Erat aliquid dignum quod tolleretur, lecta dignum & notatu.

Garrulus, &c. Lucilius effutiebatur multa temere; & componendi laborem egre ferebat; componendi rectè, inquam: nam nil moror, parum curo, ut aliquis multum componat; parvi momenti est, quantum quis scribat, refert autem quam rectè & ornate. Ecce Crispinus poeta Lucilio in eâ re simillimus, me uno digito, & minimo ad scribendum provocat. Accipe, Horati, inquit, fabulas; & pugiles & gladiatores, cum ad pugnam provocarent adversarium, quem quidem ipsi contemnerant, eum uno digito parvulo solebant provocare, quasi hominem uno digito dejecturi & prostraturi.

Accipe jam tabulas ; detur nobis locus, hora,
Custodes, videamus uter plus scribere possit.

Di benè fecerunt, inopis me, quòdque pūlli
Finxerunt animi, rarè & perpauca loquentis :

At tu conclusas hircinis foliis auras,
Usque laborantes, dum ferrum molliat ignis,

Ut mavis, imitare. Beatus Fannius, ultro
Delatis capsis, & imagine ; cū mea nemo

Scripta legat, vulgo recitare timentis, ob hanc rem
Quòd sunt, quos genus hoc minimè juvat ; utpote plures

Culpari dignos. Quemvis mediā erue turbā :
Aut ob avaritiam, aut miserā ambitione laborat.

Hunc capit argenti splendor : stupet Albius ære :
Hic mutat merces surgente à sole, ad eum quo

Verspertina tepet regio : quin per mala præceps
Fertur, uti pulvis collectus turbine ; nè quid

Summâ

Tabulas. In tabulis ligneis, cerâ obductis, scribebant Romani.

Finxerunt. Crearunt, fingunt.

O Crispine, imitare,

si mavis, si tibi colliber, rursus versibus turgidis & ambitiosis, folles

vento dissentos, qui sornacem accendunt, donec igni molliatur ferum.

Arrogantem Crispini, & ejus versuum levitatem notat.

Hircinis. Ex hircino corio factis.

Beatus Fannius. Scilicet Næ Fannius beatus est, cui licet imitarenti, ac non potenti, Senatus detulit, obtulit capsis, id est, arculas

& loculos, quibus libri ejus in bi-

bliothecâ, per Augustum, prope templum Apollinis Palatini extractis,

reponerentur una cum suâ imagine.

Clarorum poetarum scripta & imago

reponerentur in aâ bibliothecâ : interdum id honoris dabatur pessimis & immeritis, per ambitionem

& malas artes ; ut illi Fannio, qui extorsit hoc per amicos & adulatores, ejus opibus, & opimæ, ut qui-

dam volunt, hereditati inhiantes.

Genus hoc. Satirici carminis.

Ære. Æreis staturis.

Per nulla. Per naufragia, periculosa.

Summâ deperdat metuens, aut ampliet ut rem.
 Omnes hi metuunt versus, odere poëtas,
 Fœnum habet in cornu, longe fugè: dummodo risum
 Excutiat sibi, non hic cuiquam parcat amico;
 Et, quodcunque semel chartis illevertit, omnes
 Gestiet à furno redeuntes scire, lacûque,
 Et pueros, & anus. Agedum, pauca accipe contrâ.
 Primùm ego me illorum, dederim quibus esse poëtas,
 Excerptam numero; neque enim concludere versum
 Dixeris esse satis: neque si quis scribat, uti nos,
 Sermoni propiora, putes hunc esse poëtam.
 Ingenium cui sit, cui mens diviniore, atque os
 Magna sonaturum, des nominis hujus honorem.
 Idcirco quidam comœdia, necne, poëma
 Effet, quæsiwere; quoddâ acer spiritus, ac vis
 Nec verbis, nec rebus inest; nisi quoddâ pede certo
 Differt sermoni, sermo merus. At pater ardens
 Sævît, quoddâ meretrice nepos insanit amicâ

Filius,

Summâ deperdat. De summâ perdat, de opibus jam quæsitis immittit.

Fœnum habet. Cornibus bovis, cornu petere soliti, fœnum illigabant, &c.

Lacûque. Fonte. Solet autem vulgus frequens esse ad furnos, & fontes.

Contrâ. Contra illos, quibus Satyra displicet.

Satis. Ut quis poëta sit.

At pater, &c. Objectio est. At enim inquiet aliquis inesse vim quoque & spiritum comœdiæ, tam-

que interdum assurgere; v. g. cum in Terentio Demas in filium Archinum tam graviter & acerbè invenitur, quoddâ dissolutus adolescens, captus insano amore meretriculæ, nolit ducere uxorem nobilem & bene dotatam; & quoddâ idem filius suus chrius per urbem de die ambulet, gestans faces accensas; quoddâ profectò magnum est dedecus & flagitium.

Pater. Vel Demas, ut diximus; vel Chremes in Heautont. vel, Simo in Andria.

Nepos. Flagitiolus, discinctus.

Filius, uxorem grandi cum dote recuset;
 Ebrius, & (magnum quod dedecus) ambulet ante
 Noctem cum facibus. Numquid Pomponius istis
 Audiret leviora; pater si viveret? Ergo
 Non satis est puris versum perscribere verbis;
 Quem si dissolvas, quivis stomachetur eodem;
 Quo personatus pacto pater. His, ego quæ nunc,
 Olim quæ scripsit Lucilius, eripias si
 Tempora certa, modòsque, & quod prius ordine verbum est,
 Posterius facias, præponens ultima primis;
 Non, ut si solvas, *Postquam discordia tetra*
Bellī ferratos post, poriusque refregit;
 Invenias etiam disiecti membra poetæ.

Hactenus hæc: aliàs, justum sit, necne poemā;
 Nunc illud tantū queram, meritōne tibi sit
 Suspectum genus hoc scribendi. Sulcius acer
 Ambulat, & Caprius, rauci malè, cūmq; libellis;
 Magnus

Numquid, &c. Responsio & solutio est objectionis. Atqui inquit Horatius, pater Pomponis (erat iste dissolutus aliquis adolescens, qui patre mortuo, perditam vitam vivebat; quem Horatius quasi allud agens nominat & carpit) in familiaritatem eodem modo filium affloqueretur, non levioribus eum verbis castigaret, si viveret, quam Demea Trichinū.

Personatus pater. Comicus actor, quæ pater personam gerit.
Non ut, &c. Non invenies membra disiecti poetæ, & quasi in-

cerati; ut invenies, si solvas hunc Ennii versum, plenum spiritus & ardoris poetici; *Postquam discordia,* &c.

Hactenus, &c. Sed hæc sane de satiræ & comicæ dicta sunt hactenus; quæ aliàs queram diligentius & exactius; an scilicet utraque sit legitimū poemā, necne. Nunc id omittam, & queram hoc unum à te, an merito satiram oderis?

Sulcius, Caprius. Acerrimi, & potissimi delatores.

Mali. Valde.
Libelli. In quibus eorum cri-

Magnus uterque timor latronibus: at benè si quis,
 Et puris vivat manibus, contemnat utrumque.
 Ut sis tu similis Cœli, Byrrhique latronum;
 Non ego sim Capri, neque Sulci. Cur metuas me?
 Nulla taberna meos habeat, neque pila libellos, 70
 Queis manus insudet vulgi, Hermogenisque Tigelli:
 Non recito cuiquam, nisi amicis, idque coactus;
 Non ubivis, coràmve quibuslibet. In medio qui
 Scripta foro recitent, sunt multi; quique lavantes.
 Suave locus voci resonat conclusus: inanes 75
 Hoc juvat, haud illud quærentes, num sine sensu,
 Tempore num faciant alieno. Lædere gaudes,
 (Inquis) & hoc studio pravus facis. Unde petitur
 Hoc in me jactis? est auctor quis denique eorum,
 Vixi cum quibus? Absentem qui rodit amicum; 80
 Qui non defendit, alio culpante; solutos
 Qui captat risus hominum, famamque dicacis;
 Fingere qui non visa potest; commissa tacere

Qui

mina & nomina servabant, quos accusare vellent.

Contemnat. Possit meritò contemnere.

Ut sis tu, &c. Quanquam tu sis Cælio & Byrrhio, famosis latronibus, pene par, ob tuas rapinas; tamen ego non sum Caprii & Sulci similis, non tam asper improborum & severus castigatori: non prostant mei libri ambitionè in bibliopolarum foribus, &c.

Taberna. Officina libraria.

Pila. Postis, vel columna, ubi

libri venales affigi solent, aut prope quas bibliopole suas officinas ponebant.

Insudet. Eos terendo & elegendo.

Locus conclusus. Balnea undique clausa vocem suaviter remittunt. Clauduntur autem accuratè balnea, ne calor effluat.

Studia. Dedita opera.

Est auctor, &c. Oratio est, quis eorum, quibuscum vixi, eorum succor est, quæ mihi exprobra

Absentem, &c. Ostendit quinam sint potius fugiendi, quam satirici.

Qui nequit; hic niger est: hunc tu, Romane, caveto.

Sæpè tribus lectis videas cœnare quaternos; 85

E quibus unus avet quâvis aspergere cunctos,

Præter eum, qui præbet aquam; pòst, hunc quoque potus,

Condita cùm verax aperit præcordia Liber:

Hic tibi comis, & urbanus, libérque videtur,

Infecto nigris: ego si risi, quòd ineptus 90

Pasillos Rufillus olet, Gorgonius hircum,

Lividus, & mordax videor tibi. Mentio si qua

De Capitolini furtis injecta Petilli

Te coram fuerit; defendas, ut tuus est mos:

Me Capitolinus convictore usus amicòque 95

A puero est, causâque meâ permulta rogatus

Fecit; & incolumis lætor quòd vivit in urbe:

Sed tamen admiror, quo pacto iudicium illud

Fugerit. Hic nigræ succus loliginis, hæc est

Ærugo mera: quod vitium procul abfore chartis, 100

Atque

Niger. Improbus, mali ominis.

Quaternos. In lectulis ad mensam non cubabant, nisi terni; ad summum, ubi plures erant convivæ quaterni. Hoc erat frequentissimum Convivium.

Pasillos. Vide Satiram 2.

Capitolini. Petillius, cognomine Capitolinus, cùm accusatus fuisset de peculatu, aut, ut alii malunt, quòd coronam à statu Jovis auream detraaxisset, tamen, corruptis iudicibus, est absolutus.

Defendas. Non debito quin eum sis defensurus; quin dicas te cùm illo communi mensâ usum esse, &c.

Sed tamen, &c. His verbis Horatius indicat hominem, qui per ambages & clam de alterius famâ detrahit; qui laudat eum principio, quem ad extremum accusat & carpit, ut iste Petillii amicus. Hæc, inquit Horatius, homines carpendi ratio, per simulationem amicitie, merum est odium, omni atramento & succo loliginis nigrius; mera est invidia. Loligo est piscis quidam, succum atrum in aquam effundens ore, ne à piscatoribus videri & capi possit.

Ærugo. Tabes quædam est res corrodens; ut rubigo, ferrum. Hæc maledicentia,

Atque animo prius, ut si quid promittere de me
 Possum aliud, verò promitto. Liberius si
 Dixero quid, si fortè jocosus, hoc mihi juris
 Cum venià dabis. Insuevit pater optimus hoc me,
 Ut fugerem, exemplis vitiorum quæque notando
 Cùm me hortaretur, parcè, frugaliter, atque
 Viverem uti contentus eo, quod mi ipse parasset;
 Nonne vides, Albì ut malè vivat filius? utque
 Barrus inops? Magnum documentum, ne patriam rem
 Perdere quis velit. A turpi meretricis amore
 Cùm deterreret; Sextani dissimilis sis:
 Ne sequerer mœchas, concessa cùm venere uti
 Possem; deprensi non bella est fama Treboni
 (Aiebat). Sapiens, vitatu quidque petitu
 Sit melius, causas reddet tibi: mi satis est, si
 Traditum ab antiquis morem servare, tuamque
 Dum custodis egēs, vitam, famamque tueri.

Incolumem

maledicentia, quæ simulatione benevolentiae tegitur, pestis est amicitiae, & vitium certissimum, ut

Malè vivat. Vitam ægrè sustentet, enecetur fame.

serugo, aeris.

Loops. Subaudi, sit, vel vivat, quæ vox est in priore versu.

Prius. Quam à chartis absuturum.

Dissimilis. Subaudi, sit, loquebatur.

Ut si quid, &c. Ut promitto, si quid possum, &c. tam bonæ & certæ si se promitto, quam quod optima.

Concessa venere. Legitimi & honestis nuptiis.

Insuevit. Ea re me insuevit, assuefecit. Quidam legunt, *insevit* hoc mi; eos mihi mores indidit, atque ingeneravit.

Debrans. In adulterio, in lustro.

Ut fugerem, &c. Ordo est: ut fugerem vitiorum quæque, ea notando exemplis,

Sapiens, &c. Philosophus aliquis causas tibi & rationes dabit, cor hæc fugienda, illa optanda sint: ego, qui philosophus non sum, exemplis id faciam, juxta morem antiquis ab antiquis traditum.

Incolumem possim: simul ac duraverit ætas

Membra, animûmque tuum, nabis sine cortice. Sic me

Formabat puerum dictis; & sive jubebat, 120

Ut facerem quid; Habes auctorem, quo facias hoc;

Unum ex iudicibus selectis objiciebat:

Sive vetabat; An hoc inhonestum, & inutile factu,

Necne sit, addubites, flagret rumore malo cum

Hic atque ille? Avidos vicinum finus ut ægros 125

Exanimat, mortisque metu sibi parcere cogit;

Sic teneros animos aliena opprobria sæpè

Absterrent vitiis. Ex hoc ego sanus ab illis

Perniciem quæcunque ferunt: mediocribus, & quæis

Ignoscas, vitiis teneor. Fortassis & istinc 130

Largiter abstulerit longa ætas, liber amicus,

Consilium proprium. Neque enim cum lectulus, aut me

Porticus exceperit, desum mihi: rectius hoc est;

Hoc faciens, vivam melius: sic dulcis amicis

Occurram: hoc quidam non bellè: numquid ego illi 135

Imprudens olim faciam simile? Hæc ego mecum

Compressis

Duraverit. Corroboraverit,

Habes auctorem. Habes aliquem, inquiebat meus pater, ejus auctoritate & exemplo possis hoc rectè atque honestè facere; statimque mihi proponebat aliquem è probatissimis iudicibus. Cum verò quid vetabat ne facerem; Num dubitare potes, aiebat, an hoc inhonestum & inutile sit, necne, cum ob eam rem malè audiat hic, atque ille, &c.

Selectis. Quotannis ab Urbano Prætorè deligebantur, viri optimi ex omnibus ordinibus, qui judicia exercerent, ipsûmque adjuverant.

Avidos, &c. Famelicos, & à cibo vix sibi temperantes. Quemadmodum terrentur ægroti, auditâ morte vicini alicujus, & à cibis abstingere hoc exemplo docentur; ita alienis exemplis vitiisque adolescentescens à vitiis avocantur.

Compressis agito labris: ubi quid datur oti,

Illud chartis. Hoc est mediocribus illis

Ex vitiis unum; cui si concedere nolis;

Multa poetarum veniat manus, auxilio quæ

Sit mihi (nam multo plures sumus): ac veluti te

Judæi, cogemus in hanc concedere turbam.

Judæi, &c. Judæi, qui erant *Concedere, Venire.* Cogemus te Romæ, plurimos ad veri Numinis in nostrum numerum venire; id est, cultum, & religionem suam pertra- aut Poëtam esse, aut certe Poëtis hebant. Eos vocabant ipsi Prose- favere, non insectari præterea fa- lytos, à voce Græcâ, quasi perduc- tiricos, ut facis, tos, nempe ad veram religionem.

S A T I R A V.

Anno U. C. 713. missi ab Senatu Mæcenæ, Cocceius, & Capito, fuerant Brundisium, ut M. Antonium, qui urbem hanc obsidebat, cum Octavio Cæsare in gratiam revocarent. Eos Horatius assecutus, cum iisdem Brundisium usque perrexerit. Describit hoc suum iter; & facietis narratiunculis, ut Hosculis, aspergit.

E Gressum magnâ, me excepit Aricia, Româ,

Hospitio modico: rhetor comes Heliodorus,

Græcorum longè doctissimus. Inde forum Appi,

Differtum nautis, cauponibus atque malignis.

Hoc iter ignavi divisimus, altiùs ac nos

Præcinctis

Aricia. Oppidulum, in viâ Appiâ; per quam Româ iter est Brundisium.

Forum Appi. Forum Appii erat oppidum, in eâdem viâ; quod mercatores solebant frequentes convenire,

Hoc iter. Româ ad Forum Appii.

Divisimus. In duos dies, biduo consecimus.

Altiùs, &c. Iis qui altiùs sunt præcincti, quàm nos eramus, id est, qui sunt magis expediti & strenui.

Præcinctis unum. Minus est gravis Appia tardis.
 Hic ego propter aquam, quod erat deterrima, ventri
 Indico bellum, cœnantes haud animo æquo
 Expectans comites. Jam nox inducere terris
 Umbras, & cœlo diffundere signa parabat. 10
 Tum pueri nautis, pueris convicia nautæ
 Ingerere: Huc appelle, trecentos inferis; ohe
 Jam satis est. Dum æs exigitur, dum mula ligatur,
 Tota abit hora. Mali culices, ranæque palustres,
 Avertunt somnos. Absentem cantat amicam 15
 Multâ prolutus vappâ nauta, atque viator
 Certatim. Tandem fessus dormire viator
 Incipit; ac missæ passum retinacula mulæ
 Nauta piger saxo religat, stertitque supinus.

Jámque

ut contrâ discinctus, aut laxius de-
 missusque præcinctus, ignavum &
 mollem significat.

Unum. Unius diei iter: quod
 uno die confici solet.

Minus gravis. Propter hospitio-
 rum frequentiam.

Appia. Ita vocata est hæc via,
 ab Appio Claudio cæco, Censore,
 qui eam lapide straverat.

Tardis. Lentiùs ambulantiùs.

Hic. In Appii foro.

Ventri, &c. Abstineo à cenâ.
 Abstinere vino cogebatur, propter
 oculorum lippitudinem; aquam bi-
 bere non poterat, quia erat deterrima.

Signa. Stellæ, signa cœlestia.

Pueri. Servi.

Ingerere. Ceperunt affatim &
 large dicere,

Huc appelle. Huc applica cym-
 bam, littorî admove. Sic nautas
 alloquuntur servi, à dominis præ-
 missi; ut locum in cymbâ ipsis
 paulò post venturis servari juberent:
 unde conqueruntur de nautis, quod
 nimis multos in lintrem admittant.
 Erat autem forum Appii, ad ripam
 Pomptinæ paludis, cui se commit-
 tebant, qui navigare, quàm iter fa-
 cere terrâ mallent.

Jam satis est. Jam satis multi à
 te in lintrem sunt admissi.

Æi. Pecunia, nautis dari solita;
 naulum.

Ligatur. Nautico fune, lintri
 alligatur, ut eum adversâ aquâ tra-
 heret.

Jamque dies aderat, cum nil procedere lintrem
 Sentimus; donec cerebrosus profilit unus,
 Ac mula nautæque caput, lumbosque, saligno
 Fuste dolat: quartâ vix demum exponimur horâ.
 Ora, manusque tuâ lavimus, Feronia, lymphâ.
 Millia tum pransi tria repimus; atque subimus
 Impositum faxis latè candentibus Anxur.
 Huc venturus erat Mæcenas optimus, atque
 Cocceius, missi magnis de rebus uterque
 Legati; averfos soliti componere amicos.
 Hic oculis ego nigra meis collyria lippus

Illinere. Interea Mæcenas advenit, atque
 Cocceius, Capitoque simul Fonteius, ad unguem
 Factus homo, Antoni, non ut magis alter, amicus.

Quarta hora. Nempe quartâ post
 ortum Solis, quæ respondet horæ
 apud nos decima marginæ.

Lavimus. Et vox temporis est
 præsentis; ab antiquo, lavo, lavis,
 lavit, Fontes sacros existimabant;
 itaque, religionis causâ, Horatius,
 & domites, aquâ Feroniæ manus la-
 verunt & ora.

Feronia. Nympha fuit, à libertis
 præcipuo in honore habita; in cu-
 jus templo pileum, libertatis insignem,
 raso capite, accipiebant. Fons illi
 dicitur, & sylva, prope Terracinam
 erant.

Millia tria. Subdual, passuum.
Latè candentibus. Quæ præcui ap-
 pareri, obcandorem, & altitudinem.
 Anxur est oppidum litalium, in monte
 positum; ubi Jupiter, nomine An-

Fundos
 xuris, sive Axuris, id est, imperio,
 colebatur; nunc Terracina dicitur.

Cocceius. Cocceius Nerva, Ner-
 væ Imperatoris avus, celeberrimus
 erat jurisconsultus.

Averfos. Dissidentes.
Hic. Tunc.

Collyria. Oculorum quædam me-
 dicamenta, quibus illinuntur, ad
 humorem secandum, quo laborant
 lippi.

Capitoque, &c. Et una cum illis
 Fonteius Capito.

Ad unguem factus. Homo scilicet,
 elegans, perfectus, ac politus. Doc-
 ta metaphora à marmorariis, qui
 superinducto ungui comministras
 marmorum explorant.

Non mihi, &c. Ut non affus esset
 mihi Antoni amicus.

Fundos Aufidio Lusco prætore libenter
 Linquimus, insani ridentes præmia scribæ, 35
 Prætextam, & latum clavum, prunæque batillum.
 In Mamurrarum lassî deinde urbè manemus,
 Murænâ præbente domum, Capitone culinam.
 Postera lux oritur multò gratissima: nàmque
 Plotius, & Varius Sinuessæ, Virgiliûsque 40
 Occurrunt; animæ, quales neque candidiores
 Terra tulit, neque queis me sit devinctior alter.
 O, qui complexus, & gaudia quanta fuerunt!

Nil

Fundos, &c. Præterimus urbem Fundos (est oppidum in viâ Appiâ), in quâ erat prætor Aufidius Luscos, id est, summum magistratum gerebat, & jus dicebat; ridentes hominem superbum, qui cùm in eo municipio fuisset paulò ante scribæ (nam in ejusmodi oppidis scribæ ferè Prætores evadebant) Prætoris suæ insignia ostentabat.

Prætor. Magistratus, qui jus dicebat; ita dictus, quòd juri dicundo præesset, vel, quòd præires.

Scribæ. Scriba is est, qui res publicè gestas, jubente magistratu, scribit, in concione recitat, refert in acta.

Prætextam. Togam prætoriam, cujus limbus erat prætextus purpureus.

Latum clavum, &c. Erat latus clavus tunice, cujus duæ partes antepectus jungebantur fibula, & erant teniæ quidam purpureæ assutæ ornatæ. In lato clavo, tenia latior erat; in angusto clavo, angustior.

Quidam globulos sericos, qui antequam clavi seu clavorum capita, prominerent, in veste additos ad ornatum fuisse volunt; & hinc vestem Laticlaviam dictam, si latiores & ampliores forent globuli; Angusticlaviam, si minores & angustiores. Lato clavo soli Senatores, & Patricii utebantur. Per prunæ verò batillum, intelligitur vasculum quoddam, in quo prunæ, sive carbones, ad incendendos odores, & fustum, ponebantur.

Mamurrarum urbem. Formiis; unde Mamurra, Equites Romani nobilissimi, erant oriundi; cujus domini fortè erant: quâ in urbe Muræna, & Capito, domos videntur habuisse.

Muræna, &c. L. Licinius Varro Muræna, frater Terentii, uxoris Mæcenatis, testum præbebat. Capito sumptus in convivia faciebat.

Sinuessæ. In urbe Sinuessâ, quæ est ad fluvium Liturni, quædam

Nil ego contulerim jucundo sanus amico.

Proxima Campano ponti quæ villula, tectum. 45

Præbuit; & parothi, quæ debent, ligna, salémque.

Hinc muli Capuæ elitellas tempore ponunt.

Lusum it Mæcenas, dormitum ego, Virgiliusque: 50

Namque pilâ lippis inimicum, & ludere crudis.

Hinc nos Cocceii recipit plenissima villa, 50

Quæ super est Claudii cauponas. Nunc mihi paucis

Sarmenti scurræ pugnam, Messique Cicerri,

Musa, velim memores, & quo patre natus uterque

Contulerit lites. Messî clarum genus Osci:

Sarmenti

Proxima, &c. Mansimus deinde in villulâ, quæ est proxima Campano Ponti (est hoc oppidulum, in eadem Appiâ viâ).

Parothi. Certi homines erant, qui Legatis Populi Romani, & Magistratibus iter facientibus, præbebant omnia quæ hospitibus necessaria sunt, ut falem, ligna, &c. Ita dicti, à verbo Græco, quod significat, præbere, quasi præbitores. Copiarios Latino vocabulo dictos esse testatur Porphyrio; quia copiam rerum omnium suppeditabant.

Hinc. Ex hac villulâ, Ponti Campano proximâ, muli nostri Capuam usque perrexerunt; ubi elitellas tempore, id est, tempestive, ante noctem, deposuerunt.

Namque pilâ, &c. Nam est noxium pilâ ludere, id est, stomachi cruditate laborare: vehementer enim exercitatio, qualis est in hoc ludo, nocet plurimum malè cibos digerentibus.

Noxium etiam est ludere pilâ, id est, qui lippi sunt; quod in eodem potissimum oculis laborandum est, & entendum, ut pilâ obvertatur, excipiat bellè, ac remittatur.

Plenissima. Locupletissima; ubi nihil desit.

Quæ super est, &c. Quæ est super cauponas Claudii, pro Claudii. Est autem Caudium, vicus, quatuor ferè leucis Benevento distans.

Scurra. Est scurra, id est, qui risum salibus, & dictis insulis movet.

Musa. &c. Facere Musam, quasi rem magnam dicturus, invocatur.

Contulerit lites. Digladiatus cum socio sit, rixam intulit ac pugnam.

Messî, &c. Ordo est: Osci sunt clarum genus Messii: Messius ortus est à regione Oseorum. Erat illa natio vilissima, in Campania Italica; ejusque & sermo, & mores, inquinatissimi.

Sarmenti domina exstat. Ab his majoribus orti. 55

Ad pugnam venire. Prior Sarmentus: equi te

Esse feri similem dico: ridemus; & ipse

Messius, accipio; caput & movet. O, tua cornu

Ni foret exsecto frons, inquit, quid faceres, cum

Sic mutilus minita-is? At illi fœda cicatrix 60

Setosam lævi frontem turpaverat oris.

Campanum in morbum, in faciem permulta jocatus,

Pastorem saltaret uti Cyclopa, rogabat:

Nil illi larvâ, aut tragicis opus esse cothurnis.

Multa Cicerrus ad hæc: donasset jamne catenam 65

Ex

Domina, &c. Hera, cujus fuit servus Sarmentus, adhuc vivit. Ab eâ fugiens ille, ad Augustum se contulerat; cujus scurra deinde fuit.

Accipio. Accipio provocationem; paratus sum reponere: quod ultimum gestu potius, quam verbis expressit, caput movendo; quod minitantis est. Ea vox, *accipio*, usurpatur, cum aliquid probamus & admitimus.

O tua, &c. Hæc dicit Sarmentus; qui, cum videret minitantem sibi Messium, & caput moveantem, O, inquit, quid faceres, nisi haberes cornu in fronte exsectum, & præcolum, siquidem ita mihi capite minitarius, licet sis mutilus, & exsecto cornu?

Cornu. Ita vocat tuberculum aliquod majus, & papulam turpem, in sinistra parte frontis Messii extantem, istar cornu; quam ille se-

candam & abstergendam quoquomodo curaverat.

Campanum. Ejusmodi papulis, & turpi morbo, Campani vulgò laborabant, ob intemperantiam.

Pastorem, &c. Rogabat Messium, ut saltaret pastorem Cyclopem; id est, ut Polyphemum saltando imitaretur: cum illi esse simillimum, ob oris cicatricem, uni illi Cyclopi oculo respondentem, & corporis proceritatem.

Cothurnis. Erant calcei altiores, quibus utebantur actores tragici. Polyphemi autem historia sæpè in tragediis acta erat.

Donasset, &c. Querebat à Sarmento, num donasset Diis Laribus catenam, quâ olim victus fuisset, cum servus in agro, pro more, opus faceret: querebat, num libertatem denique adeptus esset. Sic illum esse fugitivum servum arguebat. Solebant, qui artem aliquam, aut

Ex voto Laribus, quærebat : scriba quòd esset,
 Deterius nihilo dominæ jus esse : rogabat
 Denique, cur nunquam fugisset ; cui satis una
 Farris libra foret, gracili sic, tamque pusillo.
 Prorsus jucundè cœnam produximus illam.

76

Tendimus hinc rectà Beneventum, ubi sedulus hospes
 Pcenè arsit, macros dum turdos versat in igne.
 Nam vaga per veterem dilapso flamma culinam
 Vulcano, summum properabat lambere tectum.
 Convivas avidos cœnam, servosque timentes
 Tum rapere, atque omnes restinguere velle videres.

75

Incipit ex illo montes Appulia notos
 Ostentare mihi, quos torret Atabulus, & quos

Nunquam

vitz genus deponabant, ejus instru-
 menta, & insignia, cuiuspiam Deo
 consecrare. Laribus autem, Diis
 domorum custodibus, decebat ser-
 vum suas catenas consecrare.

Scriba, &c. Et si esset Sarmentus
 scriba ; tamen ipse dominam nihil
 idcirco de jure suo amisisset, quod in
 ipsum, ut in suum servum, haberet.

Fugisset. E domo sue dominæ.

Farris. Panis. Fugiebant servi,
 doris à domini habitis, quique con-
 tenti non erant unâ farris librâ in
 dies singulos ; quod erat servorum
 diarium, id est, diurnum demen-
 sum, & portio. Negat igitur cau-
 sam fuisse Sarmento fugiendi ; quod
 facile contentus esse poterat farris
 librâ, quippe homo tam exiguo &
 gracili corpore.

Produximus. In longum duxi-
 mus, extraximus, ob istam Messii &
 Sarmenti litem ridiculam.

Beneventum. Urbs ampla Italiæ,
 in Samnitibus.

Sedulus. Officiosus & strenuus.

Arsit. Hospitem arsisse dicit,
 pro domum hospitis.

Veterem. Vetustate putridam &
 siccam.

Ex illo, &c. Ex urbe Benevento,
 ex ejus agris, apparere incipiunt
 montes Appuliæ.

Notus. Quia Horatius erat Ap-
 pulus.

Atabulus. Ventus Appuliæ infe-
 stus & damnosus : est enim, teste
 Plinio, lib. 17. frigidissimus. Sic
 appellatur à voce Oracâ, quæ dam-
 num significat. Frigus autem adu-
 ris,

Nunquam erepfemus, nisi nos vicina Trivici
Villa recepisset, lachrymoso non sine fumo, 80
Udos cum foliis ramos urente camino.

Quatuor hinc rapimur, viginti & millia rhedis,
Mansuri oppidulo, quod versu dicere non est,
Signis perfacile est. Venit vilissima rerum
Hic aqua: sed panis longè pulcherrimus; ultro 85
Callidus ut soleat humeris portare viator.

Nam Canusi lapidosus; aquæ non ditior urna;
Qui locus à forti Diomede est conditus olim.
Flentibus hic Varius discedit mœstus amicis.

Inde Rubos fessi pervenimus, utpote longum 90
Carpentes iter, & factum corruptius imbri.

Postera tempestas melior: via pejor, ad usque
Bari mœnia piscoli. Dehinc Gnatia, lymphis

Iratis

rit, teste Vigilio; quia res perinde
exsiccat & macerat, ac si essent usque.

Erepsemus &c. Erepsissemus, nisi
substitissemus Trivici, quod oppi-
dum est in finibus Campaniæ.

Lachrymoso. Quia sumus lachry-
mas exprimit.

Quatuor &c. E Trivici villâ,
celeriter vestii sumus rhedis, con-
fecimusque quatuor & viginti millia
passuum, id est, leucas admodum 12.

Oppidulo. Vocabatur Equotutium.

Non est. Non licet. Equotutium
enim, propter mediam syllabam
longam in Hexametro versu locum
habere non potest.

Canusi. Canusium est oppidum
Apuliæ.

Lepidosus. Dorus, malè coctus,
& stomacho gravis est panis Canusii.

Aqua, &c. Non est major aquæ
copia Canusii, quàm Equotutii.

Qui locus. Canusium.

Diomede. Tydæi filio, duce Græ-
corum fortissimo; qui, Trojâ incensâ,
cùm delatus fuisset tempestate in
Apuliam, multas urbes ibi coëdidit.

Rubos. Rubi, urbs Canusii dis-
tans decem admodum leucas.

Tempestas. Dies, & celi facies.

Bari. Pro, Barii. Est Barium,
urbs Apuliæ, ad mare.

Gnatia. Civitas inter Barium, &
Brundisium; ubi magna est aqua
dulcis penuria; unde iratis lymphis
extracta dicitur: quasi lymphæ, id
est,

Iratis extructa, dedit risusque, jocosisque;
 Dum flammâ sine, thura liquefcere limine sacro 95
 Persuadere cupit. Credat Judæus Apella,
 Non ego: n' mque Deos didici securum agere ævum;
 Nec, si quid miri faciat naturâ, Deos id
 Tristes ex alto Cœli demittere tectis.
 Brundisium longæ finis chartæque, viæque. 100

est, aquæ dulces, illi loco infensa, nem suâ sponte concipientibus: quæ
 ab eo procul fugissent. Hodie vo- cansa fortè fuit, cur hoc Judæis per-
 catur, *Torre d' Anasso*. suaderi posse diceret Horatius, non

Dum flammâ, &c. Ordo est: dum sibi.
 cupit nobis persuadere thura, in sa- *Securum.* Sine curâ rerum huma-
 cro limine, id est, in templi aditu narum. Secundum Epicurum,
 posita, liquefcere suâ sponte, & *Tristes.* Sollicitos, aut iratos ho-
 flammam concipere sine igne, nullo minibus.

Brundisium. Urbs ampla Cala-
Appella. Nomen cujusdam Judæi, brizæ, & maritima, nunc, *Brindis*,
 Romæ tunc noti. In Judæorum in extremâ Italiâ, quæ spectat Gra-
 porro libris leguntur ejusmodi pro- ciam, & Orientem.

SATIRA VI.

Laudat Mæcenatem, qui nobilitatem non, ut vulgus, in splendore generis poneret, sed in virtute; cujus beneficio conciliatam sibi ejusdem Mæcenatis amicitiam & familiaritatem gloriatur. Pauca subjicit de sua per optimum parentem institutione; ac de fructibus privatæ vitæ, quæ ab honorum & opum ambitione disjuncta sit.

NON quia, Mæcenas, Lydorum quidquid Etruscos
Incoluit fines, nemo generosior est te;

Nec, quodd avus tibi maternus fuit, atque paternus,

Olim qui magnis legionibus imperitârint;

Ut plerique solent, naso suspendis adunco

5

Ignotos, ut me, libertino patre natum.

Cùm referre negas, quali sit quisque parente

Natus, dum ingenuus; persuades hoc tibi verè,

Ante potestatem Tulli, atque ignobile regnum,

Multos sæpè viros nullis majoribus ortos,

10

Et

Non quia, &c. O Mæcenas, non ideo suspendis naso adunco, id est, irrides & contemnis ignotos, hoc est, ignobiles, quia Lydorum quicumque Etruriam incoluerunt, nemo te generosior, id est, nobilior est.

Lydorum. Lydi, Asiæ Minoris natio, venerunt in Italiam, duce Tyrrheno, Herculis vel filio, vel nepote; ubi varias urbes aut incoluerunt, aut condiderunt.

Libertino. Libertinus est filius liberti. Libertus est servus donatus libertate.

Cùm referre, &c. Quia dicis ni-

hil interesse, parvi esse momenti.

Dum ingenuus. In hoc loco, is qui honestis & probis moribus est, non genere.

Persuades. Habes hoc persuasum, idque verè, antequam Servius Tullius Romæ regnaret, multos homines, ortos majoribus nullis, id est, nullius nominis & pretii, & fuisse probos, & maximis ornatos Magistratibus.

Ignobile regnum. Servius Tullius, ignobili & obscuro loco natus, ancillæ filius, Tarquinii Prisci gener, Rex Romanorum sextus fuit,

Et vixisse probos, amplis & honoribus auctos :

Contrà, Lævinum Valerî genus, unde Superbus

Tarquinius regnò pulsus fuit, unius assis

Non unquam pretio pluris licuisse, notante

Judice, quem nôsti, populo ; qui stultus honores 15

Sæpè dat indignis, & famæ servit ineptus ;

Qui stupet in titulis, & imaginibus : quid oportet

Nos facere, à vulgo longè latèque remotos ?

Nâmque esto, populus Lævino mallet honorem,

Quàm Decio mandare novo ; Censôrque moveret 20

Appius,

Contrà, &c. Ordo & sensus est, contrà verò Lævinum Valerium, Valerîi genus, id est, filium P. Valerîi Publicolæ, unde, hoc est, à quo Valerio Publicolâ Tarquinius superbus regno pulsus fuit, non unquam pluris æstimatum fuisse, quàm unius assis pretio, id est, nibili habitum fuisse, etiam populi judicio ; qui licet famæ serviat, in eâ re tamen sapiens, & justus fuit.

Pulsus fuit. A. L. Junio Bruto, & Tarquinio Collatino, pulsus quidem fuit Superbus : sed cum abrogata dignitas Collatino fuisset, suffectus est ei P. Valerius Publicola ; qui ne restitueretur Tarquinius Superbus in primis laboravit.

Licuisse. Proprie licere merix aliqua dicitur, quæ venditur in auctione, & pluris licitanti addicitur : hic sonat, valuisse.

Notante. Notare, hic, est, ignominie notam & labem insurere.

Famæ servit. Majorum illustrium potius, quam virtutis rationem habet.

Quid oportet, &c. Si populus de Lævino tam sapienter judicavit ; nonne magis nos id facere decet, ac solam nobilitatem in virtute ponere ? Esto enim, supponamus populum, pro sua inconstantia, & stoliditate, maluisse deferre honorem, id est consulum, Lævino, nobili & improbo, quàm P. Decio Muri, qui homo novus erat, id est, nullis majorum honoribus insignis, &c. Subaudiendum est, an idcirco deterior fuisset P. Decius ? an Lævinus honestior & sanctior ? An ego nequior forem, si senatu motus essem, quia non essem ingenuus ? minimè sanè. Ex eo concludit Poëta, populi judicium esse contemnendum. Hic verò corrigit se et retractat, ac merito hoc facturum censorem affirmat, ut stultam superbiam reprimat.

Decio. P. Decius Mûs, Consul factus, bello Latino, circa annum U. C. 314. cum T. Manlio Posthumo, multa præclarè gessit.

Censôrque, &c. Si me, v. g. senatoribus

Appius, ingenuo si non essem patre natus ;
 Vel meritò, quoniam in propriâ non pelle quiessem ?
 Sed fulgente trahit constrictos gloria curru
 Non minùs ignotos generosis. Quò tibi, Tulli,
 Sumere depositum clavum, fierique Tribunum ? 25
 Invidia accrevit, privato quæ minor esset.
 Nam ut quisque insanus nigris medium impediit crus
 Pellibus, & latum demisit pectore clavum ;
 Audit continuò : Quis homo hic est, quo patre natus ?
 Ut si qui ægrotet, quo morbo Barrus, haberi 30
 Et cupiat formosus ; eat quâcunque, puellis

Injiciat

natoribus ascriptum, Appius Censor loco moveret, id est, Senatu expelleret, ob eam causam unam, quòd ingenuo patre natus non essem : quod quidem merito faceret, ut me plecteret nimirum, quod meæ conditionis oblitus, in altiore gradum ascendere temerè voluisssem. Est libertinus liberti filius : ingenuus verò, filius libertini. Erat quidem Horatius ingenuus ; at ejus pater non item.

Appius. P. Appius Claudius Censor insigni severitate fuit. Erat autem Censorum munus, civitatis mores emendare, &c.

Pelle. Ducitur metaphora ab asino Æsopico ; qui, cum leonis pellem induisset, detectus, & irrisus est.

Trahit. Quasi captivos, ad currum triumphalem alligatos.

Quò tibi, &c. Quid tibi profuit ?

Tulli. Vetus interpres ait Tullium quendam à Cæsare, quod Pom-

peio faveret, senatu motum esse ; occiso verò Cæsare, dignitati pristinae restitutum, & Tribunum militum factum esse.

Sumere. Recipere dignitatem senatoriam depositam, tibi ab Cæsare olim abrogatam.

Clavum. Latus clavus quis sit, vide Satyræ superiorem.

Privato. Quâ minùs laborares, si privatus fores.

Insanus. Stultè ambitiosus, aut qui nulla causa prodit cum lato clavo.

Nigris, &c. Calcei senatorum ex alutâ nigrâ, seu pelle hædinâ, confecti erant ; & ad medium usque crus loris revinciebantur.

Audit. Percontantes quolibet à populo.

Ut si qui, &c. Quemadmodum, si quis ægrotet eodem morbo, quo Barrus ægrotat, eo nempe, ut formosus & elegans haberi velit,

Injiciat curam quærendi singula, quali
 Sit facie, surâ quali, pede, dente, capillo:
 Sic qui promittit, cives, Urbem, sibi curæ,
 Imperium fore, & Italiam, & delubra Deorum; 35
 Quo patre sit natus, num ignotâ matre inhonestus,
 Omnes mortales curare & quærere cogit.
 Tunc Syri, Damiæ, aut Dionysii filius, audes
 Dejicere è saxo cives, aut tradere Cadmo?
 At Novius collega gradu post me sedet uno: 40
 Namque est ille pater quod erat meus. Hæc tibi Paulus;
 Et Messala videris? At hic, si plaustra ducenta,
 Concurrantque foro tria funera, magna sonabit,
 Cornua quod vincatque tubas: saltem tenet hoc nos.

Nunc

Tunc, &c. Voces populi sunt, indignantis hominem aliquem, obscuro loco natum, ad consulatum & honores evehi.

Syri, &c. Syrus, Damiæ, &c. nomina sunt, vel ficta, vel vera, hominum ignobilium: vulgò solebant servi his nominibus appellari.

E saxo. Tarpeio, seu capitolino; ex quo interdum præcipites agebantur graviorum criminum rei.

Cadmo. Nomen est carnificis, eâ empestas notis.

At Novius, &c. Respondet ille ignobilis, Syri, aut Damiæ filius, se quidem esse ignobilem, at Novium tamen, collegam suum se esse ignobiliorum uno gradu; quia nimirum libertus est, eodem ipse sit libertinus.

Quid erat. Nimirum libertus, id

est, servus manumissus.

Hæc tibi, &c. Respondet Horatius, vel quilibet alius è populo: An hoc nomine, an scitro quia tuus collega ignobilior te uno gradu est, videris tibi Paulus aliquis, vel Messala? Paulus Æmilius, & Valerius Messala, cives fuere apud Romanos nobilissimi, & omnes honores adepti.

At hic, &c. Saltem iste Novius valet voce, quem possit superare murmur editum à ducentis, id est multis, plaustris, & à tibiis tubisque trium funerarum.

Magna sonabit. Neutrum plurale, pro adverbio: altè clamabit.

Tubas. Illæ in funeribus adhibentur, cum tibiis, canto, &c.

Tenet, &c. Delectat, capit: hoc persuadet

Nunc ad me redeo, libertino patre natum;

45

Quem rodunt omnes libertino patre natum;

Nunc quia, Mæcenas, tibi sim convictor; at olim,

Quodd mihi pareret legio Romana tribuno.

Diffimile hoc illi est: quia non, ut forsit honorem

Jure mihi invidet quivis, ita te quoque amicum; 50

Præsertim cautum dignos assumere, pravâ

Ambitione procul. Felicem dicere non hoc,

Me possum casu, quodd te fortitus amicum.

Nulla etenim mihi te fors obtulit. Optimus olim

Virgilius, post hunc Varius, dixere quid essem. 55

Ut veni coram, singultim pauca locutus,

(Infans namque pudor prohibebat plura profari)

Non

persuadet nobis illum esse Consulatu non indignum, quamvis ignobilem. Ridicula ratio: ex quâ populi stoliditas intelligitur. Populus Causidicos de mensura buccarum probare solet; ut interdum sacros concionatores.

Rodunt. Carpunt, accusant.

Nunc, &c. Sensus est: me, quem nunc idem mordent omnes, cui generis ignobilitatem objiciant, quia tibi sum familiaris & assiduus convivæ, mordebant olim, quia eram Tribunus militum. Erant in legione Tribuni totidem, quot hominum millia: quæ ferme sex erant.

Diffimile, &c. Hoc, videlicet fuisse tribunum militarem, non est idem atque illud, scilicet tibi nunc esse familiarem & amicum: quis non est casus, cur quispiam invidet mihi, & indignetur, quodd tuus sim

amicus, quamvis forsit, id est, fortasse, honorem Tribunatus mihi jure posset invidere. Indignis enim sæpè honores contingunt; at tu cautus es, id est, prudens & consideratus, ad eos tantum in amicitiam assumendos & asciscendos, qui ex digni sint; neque ullam in amicis eligendis rationem dignitatis, aut favoris habes.

Felicem, &c. Quia felicitas fortunæ effectus est, non judicii, & meriti argumentum. Non ascribo igitur tuam amicitiam fortuitæ felicitati, sed judicio tuo, & meis quibusdam meritis.

Ut veni coram. Ubi tuum in conspectum prodii.

Singultim. Amputata, & parum coherentia.

Infans. Qui fati prohibet, qui mutos reddit.

Non ego me claro natum patre, non ego circum
 Me Satureiano vestari rura caballo,
 Sed quod eram, narro. Respondes, ut tuus est mos, 60
 Pauca. Abeo: & revocas nono post mense, jubésque
 Esse in amicorum numero. Magnum hoc ego duco,
 Quòd placui tibi, qui turpi fecernis honestum,
 Non patre præclaro, sed vitâ, & pectore puro.

Atqui si vitiis mediocribus, ac mea paucis 65
 Mendosa est natura, alioqui recta: (velut si
 Egregio inpersos reprendas corpore nævos)
 Si neque avaritiâ, neque sordes, ac mala lustra
 Objiciet verè quisquam mihi; purus, & insons,
 (Ut me collaudem) si & vivo carus amicis; 70
 Causa fuit pater his; qui macro pauper agello,
 Noluit in Flavi ludum me mittere; magni
 Quò pueri magnis è Centurionibus orti,
 Lævo suspensi loculos, tabulâque lacerto,
 Ibant oñsonis referentes Idibus æra. 75

Sed

Satureiano. Satureiana pascua
 erant in Apuliz & Calabriz finibus,
 ad urbem Satureum: ibi equi gene-
 rosi alebantur.

Aqui, &c. Meus tamen ille
 pater, quamvis tantum libertinus,
 præclare me educavit, &c.

Sordes. Vitam & mores incultos,
 agrestes, impuros.

Ludum. Scholam. Docebat Ve-
 nusti artem numerandi, legendi, &
 scribendi, &c.

Magni. Nobiles.

Centurionibus. Centuriones centum
 peditibus præerant in exercitu.

Lævo, &c. Ferentes loculos, &

tabulam, sinistro brachio suspensam.
Loculos. Cremenam, ubi calculi
 ad numerandum.

Tabulam. In quâ calculos pone-
 rent.

Oñsonis, &c. Reducentes æra, id
 est, summam certam usuræ proposi-
 tæ, ad Idus cujusque mensis: id est,
 parati reddere magistro rationem &
 summam, quam usura Idibus pen-
 sitata redderet; v. g. mille nummi,
 usurâ unciariâ positi, quantum con-
 ficerent singulis Idibus. Appellan-
 tur autem Idus oñsonæ; quia inter
 Nonas, & Idus, dies octo semper
 intercedebant: dies à Nonis octava,
 dies

Sed puerum est ausus Romam portare, docendum
 Artes, quas doceat quivis eques, atque senator,
 Semet prognatos: vestem, servosque sequentes
 In magno ut populo si quis vidisset, avitâ
 Ex re præberi sumptus mihi crederet illos. 30
 Ipse mihi custos incorruptissimus omnes
 Circum doctores aderat. Quid multa? pudicum,
 (Qui primus virtutis honos) servavit ab omni
 Non solum factio, verum opprobrio quoque turpi.
 Nec timuit sibi ne vitio quis verteret, olim 35
 Si præco parvas, aut (ut fuit ipse) coactor
 Mercedes sequerer; neque ego essem questus: ob hoc nunc
 Laus illi debetur, & à me gratia major.
 Nil me poeniteat sanum patris hujus; eoque

Non

dies Iduum erat. Vulgò Kalendis
 usura solvebatur: at eam acriores
 feneratoribus bis in mense exigebant;
 primò Kalendis; tum Idibus, quæ
 in medium incidunt mensem.

Puerum. Me videlicet adhuc pu-
 erum.

Ut. Adeo ut.

Avitâ ex re, &c. Crederet me
 avitas fortunas, & opes majorum
 habere magnas; unde isti mihi
 servi, & lautæ vestes suppedita-
 rentur.

Opprobria, &c. Turpi famâ.
 Providi, ut ne facerem, & non audi-
 rem malè.

Nec timuit, &c. Non idèd me
 tam lautè pater educavit, quòd time-
 ret ne essem, ut ipse erat, præco,

vel coactor, quòd me vellet aliud
 insignius vitæ genus & institutum
 sequi; sed id spectabat unum, ut
 essem aliquando vir probus.

Olim. Aliquando.

Præco. Is erat, qui in auctione
 res vendendas appellabat, qui leges
 ferendas, aut edicta, in concione re-
 citabat, &c.

Coactor. Erat publicanorum ad-
 minister qui pecunias, publicè pendi
 solitas, colligebat: cogo enim, idem
 est, atque colligo.

Ob hoc. Quòd me tam sanctè in-
 stituerit.

Nihil me poeniteat, &c. Si sapiam,
 nihil est quod doleam talem mihi
 patrem obvenisse.

Eoque. Et ideo.

Non (ut magna dolo factum negat esse suo pars, 90
 Quod non ingenuos habeat clarosque parentes)
 Sic me defendam. Longè mea discrepat istis
 Et vox, & ratio. Nam, si natura juberet
 A certis annis ævum remeare peractum,
 Atque alios legere ad factum quoscunque parentes 95
 Optaret sibi quisque; meis contentus, honestos
 Fascibus & fellis nolim mihi sumere: demens
 Judicio valgi, sanus fortasse tuo; quod
 Nollem onus, haud unquam solitus, portare molestum.
 Nam mihi continuò major quærenda foret res; 100
 Atque salutandi plures: ducendus & unus,
 Et comes alter, uti ne solus rursus peregrève
 Exirem: plures calones, atque caballi
 Pascendi: ducenda petorrita. Nunc mihi curto
 Ire licet mulo, vel, si libet, usque Tarentum; 105
 Mantica cui lumbos onere ulceret, atque eques armos.
 Objiciet nemo sordes mihi, quas tibi, Tulli,
 Cùm Tiburte viâ Prætores quinque sequuntur

Te

Non ut, &c. Ordo est: non sic me excusabo ac defendam, ut magna pars hominum; qui affirmant sine suo dolo, id est, culpâ & vitio, factum esse, quod non ingenuos, &c.

Honestos fascibus. Consulari, vel prætoris dignitate honoratos, Consulibus enim, & prætoribus, fasces à lictoribus præferebantur; his sex, illis duodecim.

Sellis. Majoribus magistratibus licebat eburneam sellam in curra

gestare; in eaque, cum senatus habebatur, confidere.

Res. Opes.

Tarentum. Urbs est in extremâ Italiâ, quâ Siliciam respicit, ad sinum cognominem.

Sordes. Avaritiâ, mores, & sumptum non parem dignitati, ut Tullio objicitur.

Tulli. De quo egit, initio satyræ.

Tiburis. Quæ Tiber ducit.

Te pueri, lasanum portantes, cenophorumque.
 Hoc ego commodius, quam tu, præclare senator, 110
 Multis atque aliis vivo. Quæcunque libido est,
 Incedo solus: percontor, quanti olus, ac far:
 Fallacem Circum, vespertinumque pererro
 Sæpè forum: assisto divinis: inde domum me
 Ad porri & ciceris refero, laganique catinum. 115
 Cœna ministratur pueris tribus; & lapis albus
 Pocula cum cyatho duo sustinet: adstat echinus
 Vilis, cum paterâ guttus, Campana supellex.
 Deinde eo dormitum, non sollicitus mihi quodd cras
 Surgendum sit manè, obeundus Marfya, qui se 120
 Vultum ferre negat Noviorum posse minoris.

Ad

Hoc. Ideo: eâ re.

Quant. Subaudi, vendatur.

Circum. Circus, erat Romæ platea ingens, in quâ currus agitabantur, exercitationis & spectaculi causâ. In eum locum circulatores, conjectores, harioli, consuebant: unde fallax appellatur.

Vespertinumque, &c. Id est, vesperti spatior in foro, seu plateâ.

Assisto, &c. Divinos, seu hariolos, audio stans, cum plebeculâ.

Lagani. Laganum, oleris, vel placentæ genus est.

Pueris. A servulis tribus.

Lapis albus. Nuda è saxo, seu marmore, mensula, quæ abaci visum gerat.

Pocula duo. Alterum vini, aquæ alterum. Cyathus verò, erat vas-

culum exiguum, quo ex his poculis, quantum placeret, hauriretur.

Echinus vilis, &c. Vas quoddam rotundum instar echini, ad manus abluendas, aut cyathos. Paterâ utebantur, ut libarent Diis in mensâ: erat facta in morem orbiculi, depressioris in medio.

Guttus. Vasculum, unde guttatim acetum, oleumve defunditur.

Campana. Ficilis; ita dicta, ob argillæ copiam, & bonitatem, in Campaniâ Italicâ.

Marfya. Forum, in quo erat statua Marfye; quem Horatius ait non tam dolere, quodd ab Appolline sibi pellis detracta sit, quam quodd videre cogatur minorem è fratribus Novii; judicem, aut legislatorem, vel, ut alii malunt, feneratorum nequissimum.

Ad quartam jaceo: post hanc vagor; aut ego lecto,
Aut scripto, quod me tacitum juvet. Ungor olivo,
Non quo fraudatis immundus Natta lucernis.

Ast ubi me fessum Sol acrior ire lavatùm

135

Admonuit, fugio rabiosi tempora signi.

Pransus non avidè, quantùm interpellat inani

Ventre diem durare, domesticus otior. Hæc est

Vita solutorum miserâ ambitione, gravique.

His me consolor, victurum suavius, ac si

139

Quæstor avus, pater atque meus, patruusque fuissent.

Ad quartam. Usque ad horam
ab sole orto quartam, id est, nostra-
tem decimam.

Lectio, scripto. Lectito, scriptito.

Ungor, &c. Ad vires firman-
das, & valetudinem, sæpè unge-
bantur oleo Romani.

Non quo, &c. Non vili oleo,
quale est illud, quod Natta (vir erat
quidam nobilis, at insignis avaritiæ)
adhibet, è lucernis suis subductum.
Oleum, quod lucernis inditur, gra-
veolens & sordidum est.

Sol acrior. Meridianus.

Fugio. Æstum, Caniculæ fugio,
& balneis tempero.

Pransus, &c. Ubi prandi mode-
ratè & parè, quantum sufficit ad
impediendum quominus inani ven-
tre per totum diem dorem, & ma-
neam; otiosus domi meæ quiesco.

Interpellat. Interrumpas incediam
diei integram.

Quæstor. Qui ærarîi curam ha-
bet.

SATIRA VII.

Describit rixam Rupillii, cognomento Regis, cum Græculo quodam, cui nomen Persius.

PROSCRIPTI regis Rupilli pus atque venenum

Hybrida quo pacto sit Persius ultus, opinor

Omnibus & lippis notum, & tonsoribus esse.

Persius hic permagna negotia dives habebat

Clazomenis, etiam lites cum rege molestas;

Durus homo, atque odio qui posset vincere regem;

Confidens, tumidusque; adeo sermonis amari,

Sisennas, Barros, ut equis præcurreret albis.

Ad
Proscripti. Ab Augusto cum olim
Triumvir esset, inter proscriptos re-
lati. Rupilius cum in Græciam
se recepisset, necem fugitans, ad
Brutum postea se contulit, sub quo
fecit stipendia cum Horatio; qui,
nescio quid ab eo contumeliæ passus,
ei par hac Satirâ refert.

Pus atque venenum. Sordes, im-
probitatem, malevolentiam.

Hybrida. Patre Græco, & Ro-
mani matre natus. Vocantur Hy-
bridæ, qui ex diversæ nationis pa-
rentibus orti sunt.

Quo pacto, &c. Ordo est: opinor
notum esse omnibus lippis, & ton-
soribus quo pacto Persius Hybrida
sit ultus malevolentiam Rupillii.

Lippi. Lippi sunt admodum cu-
riosi quanto minus oculis, tantò
plus auribus utuntur: dum sedent

in officinis medicorum, et expectant
manum medici, fabulas ferunt, au-
diunt, apud tonsores autem conve-
nire homines otiosi & gerrones so-
lent. Itaque res pervulgata, dici-
tur nota esse lippis & tonsoribus;
quasi eos nihil fugiat.

Clazomenis. Clazomenæ, urbs
erat Asiæ Minoris, ampla & dives,
in eâ parte, quæ Ionia Asiatica di-
cebatur.

Cum Rege. Cum Rupilio, qui
rex cognominabatur.

Odio. Sermone acerbitate, dica-
tate importuna, audaciâ.

Sisennas, &c. Ut eâ in re & dote,
longo intervallo superaret molestissi-
mos quosque obrectatores, vel ipsos
Sisennas, & Barros, qui erant fa-
mosi conviciatores.

Equis albis. Ducitur metaphora
à Cir.

Ad regem redeo. Postquam nihil inter utrumque
 Convenit; (hoc etenim sunt omnes jure molesti, 10
 Quo fortes, quibus adversum bellum incidit. Inter
 Hectora Priamiden, animosum atque inter Achillem
 Ira fuit capitalis, ut ultima divideret mors:
 Non aliam ob causam, nisi quod virtus in utroque
 Summa fuit. Duo si discordia vexet inertes; 15
 Aut si disparibus bellum incidat, ut Diomedem
 Cum Lycio Glaucio; discedat pigrior, ultro
 Muneribus missis) Bruto prætorē tenente

Ditem

à Circensibus ludis; in quibus æmu-
 los ii superabant qui equis velociori-
 bus uterentur: equi autem albi
 vulgo putabantur omnium celerissi-
 mi.

Postquam, &c. Cùm lites suas
 componere non possent, & inter se
 convenire, Persius, & Rupilius, ad
 Brutum prætorem, qui tum Asiam
 obtinebat, venerunt, litem eo judice
 suam disceptaturi. Nam omnes
 molesti, id est, acres & pugnaces li-
 gitatores, hoc sunt jure, hoc est,
 eodem jure, eadem ratione se ge-
 runt ac fortes, id est, duces magna-
 nimi, qui inter se bellum gerunt,
 qui alter alteri nolunt concedere.
 Sic ira, quæ fuit, inter Hectorem
 Priami filium, & Achillem, ita ca-
 pitalis extitit, ut solâ morte ad ex-
 tremum dirimi potuerit: nempe
 quia uterque bellicâ virtute & gloriâ
 præstabat. Contrâ vero, si duo in-
 ertes & ignavi, aut certè duo dispa-
 res, id est, quorum alter altero for-

tior sit, dissideant, bello certent
 (quales fuerunt Glaucius, & Diomedes)
 qui amborum est interior, is litem
 & pugnam statim componet, missis
 æmulo muneribus, ad eum placan-
 dum. Non sic nostri pugiles, Rex,
 & Persius: sed instar Hectoris, &
 Achillis, pugnant, obnixi non cedere,
 Brutum advenit, &c.

Glaucio. Glaucius, juvenis igna-
 yus, Regis Lycie filius, cùm Tro-
 janis in auxilium venisset, commisso
 prælio, in Diomedem incidit, vi-
 rum fortissimum, Græcorum du-
 cem; ejus aspectu ita territus est,
 ut de pace statim egerit, ac Diomedem
 arma sua aurea, sumptis illius æreis,
 dono dederit. Vide lib. 6. Iliad.

Prætor. Prætor, magistratus
 erat juri dicendo præpositus, Bru-
 tus, & Cassius, eodem anno quo
 Cæsar interfectus est, prætores erant
 in urbe. Brutus à senatu post paulò
 missus in Macedoniam est, ut ibi
 præturâ fungeretur: qui enim Ro-
 manus

Ditem Asiam, Rupili & Persi par pugnat; uti non
Compositus melius cum Bitho Bacchius. In jus 20
Acres procurrunt; magnum spectaculum uterque.

Persius exponit causam; ridetur ab omni
Conventu; laudat Brutum, laudatque cohortem:
Solem Asiae Brutum appellat, stellaeque salubres
Appellat comites, excepto rege: Canem illum, 25
Invisum agricolis fidus, venisse: ruebat,
Flumen ut hybernum, fertur quod rara securis,

Tum Praenestinus falso, multumque fluenti

Expressa

que consules, aut praetores fuerant, finito magistratus urbani tempore, discedebant in provincias, ut illas pro consule, aut pro praetore administrarent. E Macedonia Brutus in Asiam excurrit, ad colligendas contra Octavium Caesarem copias. Ibi cum esset, adierunt illum rex, & Persius.

Uti nos, &c. Adeo ut Bitus, & Bacchius, famosi duo gladiatores, non sint melius compositi & commissi, magis pares.

Procurrunt. Tanquam gladiatores in arenam.

Excepto rege. Qui, proscriptus ab Octavio, se Bruto adiunxerat, & inter ejus comites ac milites versabatur. Caeteros igitur comites Bruti stellas salubres appellat; Regem vero, stellam exitialem, nempe Canem.

Canem illum. Subaudi, clamat:

dicat illum Rupilius venisse, Cani Coelesti, Caniculæ & Sirio, astro exitiali, & agricolis in viso, similem, ut omnia perderet. Virgil. de Sirio. *Ille suum morbosque ferens mortalibus agris nascitur.*

Ruebat, &c. Tantâ celeritate perorabat, tam incondito impetu, & acerbitate tantâ ferebatur, ut flumini esset hyberno, id est, hybernæ aucto imbribus alicui torrenti similis: qui torrens fertur eâ, quod raro venit securis; id est, per abrupta loca, & nemora invia præcipitat, quæ adire non possunt frondatores cum suis securibus, ad arbores excindendas.

Praenestinus. Rupilius, Praenestinus (quæ urbs Italiae est) natus.

Salso, &c. Rupilius regegit, id est, reponit, reddit Persio convicia, eaque saluberrima, & vino simillima; quod ex arbusculo, id est, vite, exprimitur,

Expressa arbusto, regerit convicia; durus
Vindemiator, & invictus; cui sæpè viator
Cessisset, magnâ compellans voce cucullum.

30

At Græcus, postquam est Italo perfusus aceto,
Perfusus exclamat: Per magnos, Brute, Deos te
Oro, qui Reges consueris tollere, cur non
Hunc Regem jugulas? operum hoc, mihi crede, tuorum est.

mitur, sed recenti & viridi vite, ac Itali, conviciis, omni aceto acrioribus, prolutum vidit, exclamavit, &c.

Durus, &c. Similis vindemiatore molesto & pertinaci, qui viatores conviciis appetitos, & alia regerentes, filere tamen victos, & abire cogit.

Cucullum. Hæc avis fertur ova sua alieno nido imponere. Eadem nonnisi adulto & vergente in ætatem verè canit: unde factum est, inquit Plinius, ut vinitoribus, vitæ serò putantibus, cuculli nomine iterato, desidia exprobetur.

At Græcus, &c. At Perfusus, homo Græcus, saltem paterno genere, ubi se amaris Rupillii, hominis

Qui Reges, &c. Junius Brutus, Tarquinio Rege Romanorum septimo exacto, consul primus factus est. Ab eo ducebat originem iste Brutus, qui Cæsarem, regnum assestantem, in senatu peremerat.

Hunc Regem. Rupilius, cognomento Regem.

Operum, &c. Hoc facinus ad te quoque pertinet; unum est ex operibus tuis. Vapidus hic locus est, ait Baxterus; et meo quidem iudicio, tota est Satira satis vapida; et indigna quæ ab Horatio scribatur.

SATIRA VIII.

Priapum, hortorum custodem Deum & præsidem, inducit querentem de Canidiâ & Saganâ veneficis; & quæ ab illis in horto suo intempestâ nocte fiant, describentem.

OLIM truncus eram ficulnus, inutile lignum:

Cum faber incertus scamnum faceretne Priapum,
Maluit esse Deum. Deus inde ego, furum aviumque
Maxima formido; nam fures dextra coercet:

At importunas volucres in vertice arundo

5

Terret fixa, vetâtque novis confidere in hortis.

Huc prius angustis ejecta cadavera cellis

Conservus vili portanda locabat in arcâ :

Hoc miseræ plebi stabat commune sepulchrum,

Pantolabo scurræ, Nomentanôque nepoti.

10

Mille pedes in fronte, trecentos cippus in agrum

Hic dabat; hæredes monumentum ne sequeretur.

Nunc licet Esquiliis habitare salubribus, atque

Aggere in aprico spatium; quò modò tristes

Albis

Novis. Nuper à Mæcenate factis; qui partem Esquiliarum emit, repurgavit, & hortos è sepulchreto fecit.

Huc prius, &c. In hunc, ubi jam sum, hortum olim afferebantur servorum cadavera, è suis angustis cubiculis ejecta, & inclusa vili arcâ seu feretro: erat hic locus sepulchrum plebis, & hominum egenium; quales sunt scurræ, qui patria bona decoxerunt, ut Pantolabus; & nepotes, seu ganeones, ut Nomentanus. Pauperum corpora sepeliebantur; divitum, cremabantur.

Locabat. Vespilionibus portanda, certo pretio dabat.

Mille pedes, &c. Erat cippus, id est lapis, erectus in agri limite, in quo scriptum erat mille agri pedes datos esse, (nempe ab aliquo cive, qui hoc sepulchrum egenæ plebi testamento reliquerat) in fronte, ~~in~~

est, in eâ parte agri, quæ viam tangebat; alios trecentos in agrum, id est, in agri longitudinem, & amplitudinem camporum extensos. Ideo cippus erat positus, ut hæredes hoc sepulchretum intelligerent ad se non pertinere; ut esset divulgum & exceptum ab reliquâ hereditate. Quando locum aliquem, vel rem aliam, publicè legabant, semper addebant hæc verba: *Hoc hæredes non sequitur*; & istis compendiariis notis utebantur, *H. H. N. S.*

Nunc, &c. Nunc iste locus sepulchretum non est: revulsus est cippus: jamque ibi sunt horti salubres, & apricus collis, ubi deambulare licet. Erat ea pars montis Esquilini, in quâ horti & domus Mæcenatis.

Quò. In quo aggere, seu monte.

Modò. Paulò ante, non ita pri-

U

Albis informem spectabant ossibus agrum : 15

Cùm mihi non tantùm furèsque, feræque suetae

Hunc vexare locum, curæ sunt, atque labori,

Quantùm carminibus quæ versant atque venenis

Humanos animos. Has nullo perdere possum,

Nec prohibere modo, simul ac vaga Luna decorum 20

Protulit os, quin ossa legant, herbâsque nocentes.

Vidi egomet nigrâ succinctam vadere pallâ

Canidiam, pedibus nudis, passôque capillo,

Cum Saganâ majore ululantem : pallor utraque

Fecerat horrendas aspectu. Scalpere terram 25

Unguibus, & pullam divellere mordicus agnam

Cæperunt : cruor in fossam confusus, ut inde

Manes elicerent, animas responsa daturas.

Lanea & effigies erat, altera cerea : major

Lanea, quæ pœnis compesceret inferiorem : 30

Cerea

Spectabant. Cives.

Ossibus. Vel servorum, qui ibi olim tumulati fuerant; vel reorum, qui eodem in loco supplicio olim fuerant affecti.

Cùm mihi, &c. Sensus est: hæc tempestate horti sunt in Esquiliis: ibi ego nunc sum Priapus; quo tempore non mihi tantum negotii facessunt fures ac feræ, assuetæ in hunc locum venire, & illi incommodare, quantum præbent veneficæ, quæ suis incantationibus homines vexant ac torquent.

Legant. Colligant.

Pallâ. Vestis longiori.

Passûque capillo. Soluto, diffuso.

Majore. Fortè, quia senior; vel quia major erat duarum sororum ejusdem nominis.

Scalpere terram. Ut scrobem facerent.

Pullam. Nigram.

Confusus. Temerè injectus & reptim; cum humo ipsâ mixtus.

Manes, &c. Animas mortuorum evocarent; quæ interrogantibus veneficis responderent, de futuro rerum eventu.

Pœnis compesceret. Puniret, ulcisceretur, torqueret ceream imaginem. Solent magi & venefici ejusmodi

Cereā suppliciter stābat, servilibus, utque
 Jam peritura, modis. Hecaten vocat altera; sævam
 Altera Tisiphonen. Serpentes, atque videres
 Infernas errare canes; Lunāque rubentem,
 Ne foret his testis, post magna latere sepulchra. 35
 Singula quid memorem? quo pacto, alterna loquentes,
 Ubræ cum Saganā, resonarent triste & acutum?
 Utque lupi barbam, variæ cum dente colubræ,
 Abdiderint furtim terris; & imaginē cereā
 Largior arserit ignis? & ut, non testis inultus. 40
 Horruerim voces Furiarum, & facta duarum?
 Nam, displosa sonat quantū vesica, pepedi
 Dissisā nate ficus. At illæ currere in urbem.
 Canidiæ dentes, altum Saganæ caliendrum

Excidere

modi è cerâ, vel lanâ, imagines
 condere, & in illis ea experiri omnia,
 quæ vivis hominibus, quorum sunt
 illæ imagines, volunt evenire: v. g.
 cū urant ejusmodi imaginem,
 uritur homo, &c.

Suppliciter. Supplicis in morem,
 ac servili modo, ut jam interficienda
 ab imagine laneâ.

Hecaten. Proserpinam.

Alterā. Canidiā.

Alterā. Saganā.

Tisiphonen. Unam è Furiis.

Errare canes. In horto, evocatas
 ex Inferis: solent infernæ canes
 Proserpinam comitari; angues, Ti-
 siphonen.

Rubentem. Quasi præ pudore tot
 scelerum erubescens.

Alterna. Alternis.

Variæ. Maculosæ; cujus pellis
 variis coloribus distincta.

Et imaginē, &c. Et in cereâ
 imagine magnus ignis arserit; ut
 imago cerea igne subito absorpta
 fuerit.

Furiarum. Canidiæ, & Saganæ.

Dissisā. Vel discissā & ruptā:
 vel potius, cū ventus, in eâ com-
 pressus, per vim emittitur, & ex-
 ploditur.

Ficus. Ego è ficu factus.

Currere. Ceperunt.

Dentes. Emptos & appositos,
 quibus vetulæ uti solent, ut repa-
 rent amissos.

Caliendrum. Comas adscititias, &
 alienas. Altum vocat, quia Ro-

Excidere, atque herbas, atque incantata lacertis

43

Vincula, cum magno risûque jocôque videres.

manæ mulieres comas solebant post
verticem rejicere, & in modum tur-
riculæ, seu sacemî desinentis in acu-
men, componere,

suas incantationes, magicis carmi-
nibus infecta & devora.

Lacertis, &c. Ex earum brachiis
cadere videres.

Incantata. Quibus utebantur ad

Vincula. Filia & funes, quibus
imagines illas suas vinciebant.

SATIRA IX.

Garruli cujusdam improbam loquacitatem facete describit; & quàm ægrè
se ab illo expedierit, narrat.

IBAM fortè viâ Sacrà, sicut meus est mōs,

Nescio quid meditans nugarum, & totus in illis:

Accurrit quidam, notus mihi nomine tantùm:

Arreptâque manu: Quid agis dulcissime rerum?

Suaviter, ut nunc est, inquam; & cupio omnia quæ vis. 5

Cùm affectaretur; Numquid vis? occupo. At ille,

Nôris

Viâ Sacrà. Per quam ibatur in
forum Romanum, atque inde ad
hortos Cæsaris: prope quem locum
manebat Horatii amicus æger, quem
invisabat. Istiusmodi prideambu-
latores appellati sunt sacra vienses,
anglicè *Loungers*.

Sicut, &c. Refer hoc ad ea quæ
sequuntur, nugarum aliquid medi-
tans: ut soleo; versus factitans: hæc enim suas Poëtæ nugas vocant.

Totus, &c. Animo toto & co-
gitatione defixus in illis nugis.

Quid agis? Quî vales?

Dulcissime rerum. Iste genitivus,
rerum, hîc abundat: sic dicitur,
minimè gentium.

Suaviter. Subaudi, ago, vivo,
valeo.

Ut nunc est. Ut quidem nunc
senes habent; in præsentiarum.

Cupio omnia quæ vis. Bene tibi
omnia, & ex voto cupio evenire:
formula salutandi.

Occupo. Prior illum sic alloquor:
Numquid me vis? an indiges aliqua
mea

Nôris nos, inquit; docti sumus. Hic ego, pluris
 Hoc, inquam, mihi eris. Misèrè discedere quærens,
 Ire modò ociùs, interdum consistere, in aurem
 Di èrè nescio quid puero; cùm sudor ad imos 10
 Manaret talos. O te, Bollane, cerebri
 Felicem, aiebam tacitus. Cùm quidlibet ille
 Garriret, vicos, urbem laudaret; ut illi
 Nil respondebam; Misèrè cupis, inquit, abire,
 Jamdudum video; sed nil agis, usque tenebo, 15
 Persequar; hinc quò nunc iter est tibi? Nil opus est te
 Circumagi; quendam volo visere, non tibi notum:
 Trans Tiberim longè cubat is, prope Cæsaris hortos.
 Nil habeo quod agam, & non sum piger; usque sequar te.
 Demitto auriculas, ut iniquæ mentis asellus, 20
 Cùm gravius dorso subiit onus. Incipit ille:
 Si benè me novi, non Viscum pluris amicum,
 Non Varium facies: nam quis me scribere plures,

Aut

mea opera? Istis vocibus, *numquid vis?* eos jubebant Latini valere, quibuscum aliquandiu constitissent: abeuntium erat hæc formula.

Nôris, &c. Id cupio, ut me noscas: homo sum doctus, & litterarum, ut tu, amans.

Hic ego, &c. Tum ego: hos nomine, eam ob rem, pluris te faciam.

O te, &c. Ne tu felix es, Bollane, qui molestos illos tam placidè ferre soleas; cujus cerebrum non obtundatur eorum loquacitate, ut meum. Bollanus erat civis Roma-

nus, eâ tempestate notus ob insignem lenitatem & facilitatem. Porro, *cerebri felix*, dicitur, ut *integer quis, purus sceleris*: Hellenismus.

Nil opus est te, &c. Verba sunt Horatii; Noli, quæso, te vexare, me prosequendo, & huc illuc frustra circumcursare mecum.

Cæsaris hortos. Erant illi citra Tiberim, in Urbis regione decimâ quartâ: à Julio Cæsare populo legati fuerant publicè.

Viscum, &c. Viscus, & Varius, erant insignes Poëtæ, Horatii amici,

Aut citius possit versus? quis membra movere
Mollius? invidet quod & Hermogenes, ego canto. 25

Interpellandi locus hic erat. Est tibi mater,
Cognati, quæ te salvo est opus? Haud mihi quisquam;
Omnes composui. Felices! nunc ego resto;
Confice; namque instat fatum mihi triste, Sabella
Quod puero cecinit, divinâ motâ anus urnâ: 30
Hunc neque dira venena, nec hosticus auferet ensis,
Nec laterum dolor, aut tussis, nec tarda podagra;
Garrulus hunc quando consumet cumque; loquaces,
Si sapiat, vitet, simul atque adoleverit ætas.

Ventum erat ad Vestæ, quartâ jam parte diei 35
Præteritâ; & casu tunc respondere vadato
Debebat; quod nî fecisset, perdere litem.
Si me amas, inquit, paulum hic ades. Inteream, si
Aut valeo flere, aut novi civilia jura;

Et

Invidet, &c. Ordo est: ego anus illa agitasset urnam fatidicam, quoque canto quod invidet Hermogenes, id est, tam bellè cano, ut ille mihi jure invidere possit. Erat Hermogenes insigni vocæ, & musicæ peritissimus. *Ham.* Puerum, Horatium.

Composui. In phœtro, vel rogo in foro Romano. *Quartâ, &c.* Circa horam decimam matutinam.

Sabella anus. Anus fortilegi, & divinandi perita, sorte Horatii nutritrix. Sabini porro, iidem qui Sabelli, erant Italiæ populi, de quibus sæpè dictum antea. *Vadato.* Alicui, qui eum erat vadatus, id est, a quo admonitus fuerat, & coactus sistere se iudici, horâ constitutâ.

Puero. Mihi. *Si me amas.* Hæc vocula, me, non eliditur & fit brevis, ob sequentem vocalem brevem.

Divinâ urnâ motâ. Postquam

Et propero quò scis. Dubius sum quid faciam, inquit; 40
Tène relinquam, an rem. Me sodes. Non faciam, ille;
Et præcedere cœpit. Ego (ut contendere durum est
Cum victore) sequor. Mæcenas quomodo tecum?

Hinc repetit. Paucorum hominum, & mentis benè sanæ.

Nemo dexterius fortunâ est usus. Haberes 45

Magnum adiutorem, posset qui ferre secundas,

Hunc hominem velles si tradere; dispeream, mi

Summôsses omnes. Non isto vivimus illic,

Quo tu rere modo; domus hac nec purior ulla est,

Nec magis his aliena malis. Nil mi officit unquam, 50

Ditior hic, aut est quia doctior: est locus uni-

cuique suus. Magnum narras, vix credibile. Atqui

Sic habet. Accendis quare cupiam magis illi

Proximus esse. Velis tantummodo; tua quæ virtus,

Expugnabis; & est qui vinci possit; eoque 55

Difficiles aditus primos habet. Haud mihi deero;

Muneribus servos corrumpam; non hodie si

Exclusus fuero, desistam; tempora quæram;

Occurram in triviis, deducam: nil sine magno

Vita labore dedit mortalibus. Hæc dum agit; ecce 60

Fuscus Arilius occurrit, mihi carus, & illum

Qui

Secundas. Subaudi partes. Inter sent; ut sic nimirum primi actoris
actores ille qui primas secebat, id laudi & existimationi consulerent, &
est, qui principem gerebat personam, ille princeps quàm maximè excelle-
ceteros in dicendo & agendo ita ret.
vincere consueverat, ut ceteri de-
missus loquerentur, agerentque. *Illic.* Apud Mæcenatem.
quavis illi gestu & voce plus pos-
His malis. Invidia, ambitione.

Qui pulchrè nôssèt : consistimus. Unde venis ? &
 Quò tendis ? rogat, & respondet. Vellere cœpi,
 Et prensare manu lentissima brachia, nutans,
 Distorquens oculos, ut me eriperet : malè falsus 65
 Ridens dissimulare : meum jecur urere bilis.
 Certè nescio quid secretò velle loqui te
 Aïebas mecum. Memini benè ; sed meliori
 Tempore dicam : hodie tricesima Sabbata : vin' tu
 Curtis Judæis oppedere ? Nulla mihi, inquam, 70
 Relligio est : At mî ; sum paulò infirmior, unus
 Multorum : ignosces ; aliàs loquar. Huncine solem
 Tam nigrum furrêxe mihi ? Fugit improbus, ac me
 Sub cultro linquit. Casu venit obvius illi
 Adversarius : & Quò tu turpissime ? magnâ 75
 Exclamat voce, & licet antestari ? Ego verò

Oppono

Rogat. Me Aristius. Grammaticus nobilis erat, Horatii amicus.

Lentissima. Quætractari se, pungi, velli, paterentur, quasi sensu carentia.

Hodie, &c. Neomenia, id est, primus dies mensis, qui post dies triginta sermè recurrit. Vocat illum diem, Sabbatum ; quia festus dies Judæorum vulgò Sabbatum erat ; & notò apud Romanos nomine usus Horatius est. Tricesimum illud Sabbatum, quidam volunt esse ipsum Pascha, quod hoc anno incideret in medium Aprilem : à mense autem Septembri, unde suum annum Judæi ducebant, usque ad Aprilem medi-

um, numerantur ipsæ triginta hebdomadæ. Nemo autem nescit, quàm religiose Pascha coleretur à Judæis ; nescisque tunc apud illos fuisse negotii quid agere, vel privati, vel publici.

Curtis. Circumcisus.

Oppedere. Contradicere, & illorum religionem contemnere, de profanis negotiis mecum agendo.

Fugit. Aristius.

Sub cultro. Ut victimam immolandam.

Illi. Garrulo.

Quò tu. Subaudi, pergis ?

Licet antestari ? O Horati, possumne testem citare te & facere con-

Oppono auriculam. Rapit in jus: clamor utrinque;
Undique concursus: sic me servavit Apollo.

tra hunc, ut testis illam nolle in verò libens testis ero; tange auriculam, & me testem scribe.

Oppono. Præbeo, porrigo. *Qui* *Apollo.* Is à periclitantibus invocari solebat, ut malorum depulsor: adde quòd Deus est poetarum præses, memores essent. Sententia est: ego

SATIRA X.

Lucilium, Satirâ hujus libri quartâ, redarguerat: quàm id jure fecerit, quæ sit poëtæ boni præcipua laus, quibus ipse sua probari scripta velit, fuscè & eleganter docet.

NEmpè in composito dixi pede currere versus

Lucili. Quis tam Lucili fautor ineptè est,

Ut non hoc fateatur? At idem, quòd sale multo
Urbem defricuit, chartâ laudatur eâdem.

Nec tamen hoc tribuens, dederim quoque cætera: nam sic g
Et Laberi mimos, ut pulchra poemata, mirer.

Ergo non satis est risu diducere rictum

Auditoris; (& est quædam tamen hic quoque virtus.)

Est brevitæ opus, ut currat sententia, neu se

Impediat verbis lassas onerantibus aures:

10

Et

Laber? Decimus Laberius sub
Julio Cæsare floruit: scriptor facie-
tus ille quidem, at parum accuratus
in scribendo. Æqualis illius fuit
P. Syrus; & ipse Mimorum scrip-
tor.

quædam, à Comœdiarum genere,
facta ad ciendum populo risum: in
iis multa torpicula & procacia gra-
vibus sententiis miscebantur.

Rictum. Os; risum movere au-
ditoribus.

Mimos. Sont Mimi, poemata

Et sermone opus est, modò tristi, sæpè jocosò,
 Defendente vicem modò rhetoris, atque poëtæ,
 Interdum urbani parcentis viribus, atque
 Extenuantis eas consultò. Ridiculum acri
 Fortiùs & meliùs magnas plerumque secat res.
 Illi scripta quibus comœdia prisca viris est,
 Hoc stabant, hoc sunt imitandi: quos neque pulcher
 Hermogenes unquam legit, neque Simius iste,
 Nil præter Calvum, & doctus cantare Catullum.

15

At magnum fecit, quòd verbis Græca Latinis

20

Miscuit.

Defendente vicem, &c. Id est, sermone ita comparato, ut modò partes rhetoris & poëtæ scriptor agat, modò Urbani hominis personam, &c. Oratio Satirici poëtæ (de hoc enim loquitur) talis esse debet, ut nunc vices rhetoris agere videatur, nimirum ornatè, splendide, vehementer dicendo; nunc obire munus poëtæ, id est, jocandè, fingendò, delicias quasdam verborum & amenitates, quibus poëtæ gaudent, adhibendò.

Urbani, &c. Hominis Urbani, comitate & honestate præditi, qui viribus suis interdum parcat, id est, non ea dicat omnia & carpat, quæ potest; omittat quædam, & dedita operâ remittat aliquid de styli severitate; ridere malit aliquando, & ridendo verum dicere, quàm mordere aseriter, & lacerare. Jocosâ enim orat'o sæpè res magnas meliùs conficit, difficilem nescum aliquem

melius solvit ac secat, quàm trillis, mordax, & aspera.

Illi scripta, &c. Poëtæ, auctoris veteris comœdiæ; de quibus egit Satiræ quartæ initio.

Hoc stabant. Propter eas, quas dixi virtutes, placebant.

Hermogenes. Hermogenes Tigellius, quo utebatur Augustus musico impr mis caro; Lucilii contra Horatium fautor; homo imperitus, & comam vultumque doctior, quàm versum componere.

Simius iste. Demetrius poëta, fabularum scriptor; qui, quòd esset insigniter deformis, vel potiùs, quòd poëtâs elegiacos præstantes, Licinium Calvum, & Catullum, imitari vitiosè soleret, Simius hîc appellatur.

Deus. Solitus.

At magnum, &c. At enim (inquirunt adversarii) idèd Lucilius est meritò laudandus, rémq; fecit magnam

Miscuit. O feri studiorum! quine putetis
 Difficile & mirum, Rhodio quod Pitholeonti
 Contigit. At sermo linguâ concinnus utrâque
 Suavior, ut Chio notâ si commista Falerni est,
 Cùm versus facias, teipsum percontor, an & cùm 25
 Dura tibi peragenda rei sit causa Petilli,
 Scilicet oblitus patriæque, patrîsque, Latine
 Cùm Pedius causas exsudet Publicola, atque
 Corvinus, patriis intermiscere petita

Verba

magnum & arduum: quod Græcas
 voces eleganter inferuerit versibus
 suis Latinis.

O feri, &c. O vos, quicumque
 hoc obicitis, imperitos! Qui serò
 studiis operam dederunt, vix est ut
 periti evadant. Vel, ô tardi ad res
 præclaras condiscendas!

Quine. Ista vocula, *ne*, vel, *ve*,
 ut quidam legunt, idem hîc sonat,
ac, atque, utique.

Rhodio, &c. Pitholeon, ex insulâ
 Rhodo, poëta ineptus, Latinas voces
 Græcis suis in versibus miscuerat.

At sermo, &c. Objectio est:
 atenim suavior est oratio (si quis ver-
 sus faciat) in quâ concinnè voces
 utriusque linguae, Græcæ & Latinæ,
 misceantur: ut suavius est vinum
 Chium, advectum à Chio, Græcâ
 insulâ, si misceatur illi Falernum
 vinum, natum in Campania Italicâ.
 Nota Falerni, est amphora, cadus
 Falerni, notatus anno certo, & no-

mine Consulis. Chium vinum le-
 nitate, Falernum austeritate præ-
 stabat: itaque alterum altero benè
 temperabatur.

Percontor. Interrogo, consulo.

An & cùm, &c. An etiam si
 prosâ scribas, & causam Petillii,
 v. g. defendas, subaudi, putes concin-
 nam esse orationem, utrâque linguâ
 mistam? Certè nolis ita scribere
 solutâ oratione: cur ergo strictâ id
 faceres? Nemo id in foro probaret:
 cur quisquam domi & in poemate
 probet? De Petillio, dictum Sat. 4.

Latine cùm, &c. Cùm Pedius
 Publicola, & Messala Corvinus,
 ambo clarissimi oratores, causas suas
 agant Latinis verbis totis; num tu
 malis verba petita foris, id est,
 aliunde, ex aliâ gente & linguâ, in-
 termiscere patrîs & Latinis, ut Ca-
 nosini faciunt? certè nolis.

Exsudet. Magnè cum sudore &
 labore peragat, elaboret.

Verba foris malis, Canusini more bilinguis ?

30

Atqui ego cùm Græcos facerem, natus mare citra,

Verficulos; vetuit me tali voce Quirinus,

Post mediam noctem visus, cùm somnia vera :

In sylvam non ligna feras insanius, ac si

Magnas Græcorum malis implere catervas.

35

Turgidus Alpinus jugulat dum Memnona, dùmque

Diffingit Rhēni luteum caput, hæc ego ludo,

Quæ

Canusini, &c. Canusium erat oppidum Italiæ, à Græcis conditum in Apuliâ: unde in eo Græcâ linguâ & Latinâ promiscuè cives utebantur: hinc illos bilingues vocat Horatius.

Atque ego, &c. Probat non esse Græcas voces Latinis commiscendas; quia vetuit cura in somnis Romulus, ne omnino versus Græcos faceret.

Natus mare citra. Natus in Italiâ, quàm ab Græciâ separat mare: unde vix Græcâ transmarina vocitabant.

Cùm somnia vera. Somnia putabant ea veriora, quæ sub Auroram obvenirent, quando nimirum crassiores è pridianâ cœnâ sumi & vapores deferbuissent.

In sylvam, &c. Si malis implere catervas Græcorum, subaudi, poetarum; id est, si poetarum Græcorum numerum augere mavis, Græcos versiculos scribendo, quàm Latinos versus faciendo; non minus insanias, quàm qui velit ligna in sylvam ferre. Hoc proverbio utimur in eos, qui aliquem rebus

illis augere volunt, quibus abundat. Tot jam sunt poætæ Græci, quot arbores in ingenti sylvâ: cur eorum numerum augeas?

Turgidus, &c. Dum Alpinus (poëta Italus nescio quis, inflato stylo inaniter tumens), tragiædas, fortè Græcas totas, operosè scribit, & Memnona ab Achille jugulatum narrat: dum ille idem pugnam Jovis in gigantes describit, ac diffingit, id est, diffractum canit ab Jove caput Rhæci; unius è gigantibus, è luto & terrâ natis; ego parva carmina ludens fingo, &c. Legitur etiam, *diffingit Rhēni luteum caput*; id est, describit ac fingit, seu potius deformat & obscurat, (id enim est, diffingere) fontem limosum fluminis Rhēni; scilicet in aliquo poemate Epico.

Memnona. Memnon, Auroræ filius, ab Achille cæsus; Æthiopiarum rex, ut quidam volunt.

Hæc ego, &c. Ludo, scribo hæc, id est, tenuia ista carmina, non digna quæ recitentur magnâ voce,

Quæ nec in æde sonent certantia, iudice Tarpâ,
Nec redeant iterum atque iterum spectanda theatris.

Argutâ meretrice potes, Davoq̃ue Chremeta 40

Eludente senem, comis garrire libellos

Unus vivorum, Fundani. Pollio regum

Facta canit, pede ter percussio. Forte Epos acer,

Ut

ac sonent in æde Apollinis, & certent cum aliorum poetarum carminibus. Poetæ clari sua carmina certis iudiciis offerebant, cum aliorum carminibus comparanda, proposito præmio illi, qui optimè scripserat. Fuit Tarpa inter illos iudices insignis.

Nec redeant. Id est; non scribo tragedias. Quæ placuerant tragediæ, sæpius edebantur.

Argutâ, &c. Ordo & sensus est. O Fundani (erat poeta comicus, Augusto carus, Horatii amicus), tu unus vivorum, nempe illorum, qui nunc vivunt, poetarum, potes garrire comis libellos, id est, potes magnâ urbanitate & festivitate scribere comœdias stylo familiari, vel, tam fluente ac facili, quàm si garrires ac fabulareris; in quibus libellis, seu comœdiis, meretrix aliqua arguta, id est, callida, aut cantandi perita, vel Davus, id est, servus aliquis (Davus enim nomen est solitum servis tribui in comœdiâ) eludit atque emangit argento Chremetem senem.

Pollio. Scriptor tragediarum: de quo 1 Ode lib. 2.

Pede ter, &c. Versibus Iambicia senariis, qui Trimetri dicuntur. Solebant autem, in iis recitandis, ad binos quosque pedes, qui mensuram unam conficiunt, pede terram percutere.

Forte Epos, &c. Varius poeta ducit, id est, componis forte Epos, (hoc est, poema Epicum, quod fortes ac generosos spiritus desiderat) ut alius nemo. Nondum Æneidem suam Virgilius ediderat.

Epos. Græca vox est, significans verbum, seu narrationem: sumitur pro eo genere carminis, in quo res narrantur. Opponitur Dramatico, in quo res veluti fiunt, & personis adhibitis, exhibentur. Epicum autem poema complectitur Bucolicum, sive pastoritium, quas Eclogas vocant, Georgicum, &c. denique illud omne, quod solâ narratione continetur: quo in genere primas obtinet cæmen Heroicum, sive Epopeia, in quo describitur actio præclara quedam Herois alicujus, v. g. Æneam adventus

Ut nemo, Varius ducit; molle atque facetum

Virgilio annuerunt gaudentes rure Camœnæ.

45

Hoc erat, experto frustra Vatrone Atacino,

Atque quibusdam aliis, meliùs quod scribere possem,

Inventore minor: neque ego illi detrahere auium

Hærentem capiti multâ cum laude coronam

At dixi fluere hunc lutulentum, sæpè ferentem

50

Plura quidem tollenda relinquendis. Age, quæso,

Tu nihil in magno doctus reprehendis Homero?

Nil comis tragici mutat Lucilius Atti?

Non ridet versus Enni gravitate minores,

Cùm de se loquitur, non ut majore reprensus?

55

Quid

adventus in Italiam, & victoria de Torno.

Facetum, &c. Dicitur et excultam elegantiam uti Quintilianus istud *facetum* Horatii interpretatur.

Hoc, &c. Satiricum carmen unum supererat, quod melius possem scribere.

Expertus, &c. Quod carmen frustra expertus est ac tentavit Varro Atacinus. Ab Atace, Gallie Narbonensis fluvio, vel certè ab aliquo loco ejusdem nominis, apparet vocatum fuisse istum Varroquem poetam.

Inventore minor. Fateor tamen me multò inferiorem esse Lucilio, qui primus Satiram invenit & scripsit.

Fluere lutulentum. Impolitos & incomptos versus condere.

Sæpè ferentem, &c. Dixi cum sæpe plura tollenda & assumenda ferre, id est, proferre, scribere, quàm relinquenda & carpenda.

Nil comis, &c. Quid? ipse Lucilius nihilne mutatum vult in Attio? nihilne in eo reprehendit, ac alio scriptum esse modo velit?

Atti. Attius post Pacuvium floruit: plures Tragedias scripsit.

Enni. Ennius, poeta Latinus antiquus; de quo sæpè antea, maximè, Ode 7. lib. 4.

Gravitate, &c. Amat Ennius versus turgidos & ampullatos. Igitur versus Ennii gravitate minores, id est, leviores Ennii gravitate, seu, quàm Enniana gravitas possulet. Aliter explicare sic potes: versus quosdam Ennii, qui sint minores gravitate, id est, qui minus, quàm par sit, habeant gravitatis; deteriores, quia gravitate careant, quæ in aliis quibusdam ejusdem Ennii versibus elucet.

Loquitur. Lucilius de seipso.

Non ut, &c. Non ita tamen, ut se

Quid vetat, & nosmet Lucili scripta legentes,
 Quærere, num illius, num rerum dura negarit
 Versiculos natura magis factos, & euntes
 Molliù? At si quis pedibus quid claudere senis,
 Hoc tantùm contentus, amet scripsisse ducentos 60
 Ante cibum versus, totidem cœnatus; (Etrusci
 Quale fuit Casâ rapido ferventius amni
 Ingenium; capis quem fama est esse, librisque
 Ambustum propriis) fuerit Lucilius, inquam,
 Comis & urbanus, fuerit limatior idem, 65
 Quàm rudis, & Græcis intacti carminis auctor,
 Quàmque Poëtarum seniorum turba: sed ille,
 Si foret hoc nostrum fato dilatus in avum,
 Detereret sibi multa, recideret omne, quod ultra
 Perfectum traheretur, & in versu faciendo 70
 Sæpè caput scaberet; vivos & roderet unguet.
 Sæpè stylum vertas, iterum quæ digna legi sint
 Scripturus; neque te ut miretur turba labores,

Contentus

se Lucilius putet majorem & præstantiorem esse Ennio, & aliis quos reprehendit.

Num illius, &c. Num ipsius Lucilii natura durior, num rerum, quas tractavit, natura secior & sterilior, negarit illi versus molliores; id est, in causâ fuerit, cur versus ediderit minus tornatos & pexos.

At si quis, &c. Sententia est: at si quis hoc tantùm amat, ut multos scribat versus, quales illi cùmque sint (quod Cassio, Etrusco poëtæ,

contigit, qui rapido amne uberior & copiosior erat) ego sanè illi homini concedam comem & urbanum fuisse Lucilium, limatiorem fuisse, & ornatorem, quam Ennius fuit, qui autor extitit Satirici carminis, adhuc rudis Ennii tempore, & à Græcis intentati, nondum tractati; fuisse etiam politiorum Poëtis omnibus senioribus, & superioris ævi: sed tamen, si ille hâc ætate nosti natus esset, &c.

Sæpè stylum, &c. Sæpè delere,

Contentus paucis lectoribus. An tua demens

Vilibus in ludis dictari carmina malis?

75

Non ego: nam satis est Equitem mihi plaudere, ut audax,
Contemptis aliis, explosa Arbuscula dixit.

Men' moveat cimex Pantilius? aut crucier, quod

Vellicet absentem Demetrius? aut quod ineptus

Fannius Hermogenis lædat conviva Tigelli?

80

Plotius, & Varius, Mæcenas, Virgiliusque,

Valgius, & probet hæc Octavius optimus, atque

Fuscus; & hæc utinam Viscorum laudet uterque;

Ambitione relegatâ, te dicere possum,

Pollio; te, Messala, tuo cum fratre; simulque,

85

Vos Bibuli, & Servi; simul his te, candide Furni:

Complures alios, doctos ego quos, & amicos,

Prudens prætereo; quibus hæc, sint qualiacunque,

Arridere

ac mutare debes quod scripseris, si velis ea scribere, quæ digna sint iterum legi ac sæpius. Stylus erat acus ferreâ, quali nunc utimur in pugillaribus, capite plano, extremâ parte acutâ: hæc scribebant in cerâ; illo, scripta inducebant ac debebant, æquatâ cerâ & complanatâ. Hoc vocabatur stylum vertere, seu invertere, utendo capitâ ejus parte, ad delendum, quod acumine scriptum erat.

Ludis. Scholis.

Equitem. Homines lectos & nobiles. Fortè Mæcenatem innuit, qui in Equestri loco & ordine constitit.

Ut audas, &c. Id quod dixit

Arbuscula (mulier in comediis personam agere solita;) quæ cum exploderetur à populo, dixit sibi satis esse, si Equitibus probaretur.

Cimex Pantilius. Id est, Pantilius poëta putidus, & ignobilis.

Demetrius. Ignobilis Poëta; ut & Fannius, &c.

Lædat. Me conviciis vellicet.

Octavius. Poëta insignis, & historicus.

Ambitione, &c. Possum te inter illos amicos meos, virosque doctissimos, numerare, citra fastum & adulationem, ex rei veritate, ô Pollio.

Simul his. Una cum illis.

Prudens, Sciens ac volens.

Arridere velim; doliturus, si placeant spe

Deterius nostrâ. Demetri, téque, Tigelli,

90

Discipularum inter jubeo plorare cathedras.

I puer, atque meo citus hæc subscribe libello.

Spe deterius. Minus quàm spero. id est, inglorios esse & indecores
Tigelli. Hermogenes Tigellius, patior: ringi & invidere mihi non
poëta imperitus; non is de quo ægrè video, in ludis vestris litterariis,
meminît Horatius Satir. 2. quem ubi mulierculæ vos audiunt.

Tigellium Sardum appellat, mortu-
umque scribit.

Puer. Amanuensẽ aliquẽ sig-
nificat, qui scripta & dictata ex-

Jubeo plorare, &c. Locutio est

Græca, & imprecandi formula:

Q. HORATII FLACCI
SATYRARUM,
SIVE SERMONUM,
LIBER SECUNDUS.

SATIRA I.

Trebatium, jurisconsultum eâ tempestate clarissimum, Horatius confusit, an sibi putet scribendas esse porro Satiras. Censet Trebatius non esse scribendas penitus; & quare ita censeat causas affert; quas lepide refellit Horatius.

SUNT quibus in Satirâ videar nimis acer, & ultra
Legem tendere opus: sine nervis altera, quidquid
Composui, pars esse putat; similisque meorum
Mille die versus deduci posse. Trebati,

Quid

Ultra legem. Progredi ulterius, capitis sanxerunt. Timens Horatius, acerbis scribere, quam lex sinat; ne contra legem hanc peccaverit, ultra modum, & usitatum in vitiis Trebatium, jurisconsultum eâ tempestate celebrem, consulit festivè; notandis consuetudinem: habet enim suas leges Satira, quas libro ac sibi respondentem inducit.
Deducti. Scribi. Metaphora sumitur à lanâ, quæ sine labore ducitur à colu. Alias, deductum carmen, elaboratum & subtile significat.
Trebati. C. Trebatius Testa vocabatur, vir optimus, & juris scientissimus,

Quid faciam, præscribe. Quiescas. Ne faciam, inquis, 5
Omnino versus? Aio. Peream malè, si non
Optimum erat: verùm nequeo dormire. Ter uncti
Transnanto Tiberim, somno quibus est opus alto;
Irriguumque mero sub noctem corpus habento.
Aut, si tantus amor scribendi te rapit, aude 10
Cæsaris invidi res dicere, multa laborum
Præmia laturus. Cupidum, pater optime, vires
Deficiunt: neque enim quivis horrentia pilis
Agmina, nec fractâ pereuntes cuspe Gallos,
Aut labentis equo describat vulnere Parthi. 15
Attamen & justum poteras, & scribere fortem;
Scipiadam ut sapiens Lucilius. Haud mihi deero,
Cum res ipsa feret: nisi dextro tempore, Flacci
Verba per attentam non ibunt Cæsaris aurem;

Cut

tissimus, amicissimus Ciceronis, cu-
jus plures extant ad eum epistolæ,
lib. 7.

Quiescas. Respondet Trebati-
us: Autor tibi sum, ut abstinere penitus
à scribendo.

Aio. Ita censeo, inquit Treba-
tius.

Ter uncti. Sæpius uncti. O-
leum corpori ante natationem illi-
bebant; ut, poris oleo clausis, contra
frigus aque moneretur.

Transnanto. Utitur imperativo,
quasi legem, aut edictum ferret:
facere.

Cupidum. Cupientum res Au-
gusti scribere.

Pater. Trebatium sic vocat, ho-
noris causâ, ut seniore, & juris-
consultum.

Horrentia. Hirsuta & horrida.
Est pilum hasta brevior, apud Ro-
manos usitata.

Fractâ cuspe. Sagittæ quam
Galli morientes, à corpore non po-
tuerunt evellere, nisi fractam. Tela,
cum impetu coniecta, frangi solent.

Attamen, &c. Esto, inquit Tre-
bati-
us, non satis habere nervorum
ad res bellicas Augusti describendas;
posse tamen illius justitiam, &
animi magnitudinem laudare; ut
sapiens Lucilius laudavit Scipiadam,
id est, Scipionem Æmilianum,

Cui malè si palpare, recalcitrat undique tutus. 20
 Quantò rectius hoc, quàm tristi lædere versu.
 Pantolabum scurram, Nomentanumque nepotem?
 Cùm sibi quisque timet, quanquam est intactus, & odit.
 Quid faciam? Saltat Milonius, ut semel ictò
 Accessit fervor capiti, numerusque lucernis: 25
 Castor gaudet equis; ovo prognatus eodem,
 Pugnis. Quot capitum vivunt, totidem studiorum
 Millia. Me pedibus delectat claudere verba,
 Lucili ritu, nostrum melioris utroque.
 Ille velut fidis arcana fodalibus olim 30

Credebat

sive Africanum minorem. Faciam enimverò, inquit Horatius; at cùm opportuna se dabit occasio: Flacci enim, id est, mea verba, & laudes Cæsaris, non audientur attentè ac libenter ab eo, nisi dicantur in loco, & opportuno tempore.

Palpare. Aduleris. Palpare propriè, est, palpo, seu volò, blandè & leniter atrectare, ut equus.

Recalcitrât. Rejecit adulationem, & laudes molestas: ut equi feroces & generosi se duriter & odiosè atrectari non patientur. *Undique tutus* hic est participi, id est, munitus contra assentationem.

Hoc. Laudare Cæsarem.

Pantolabum, &c. De quibus locutus erat Horatius, lib. 1.

Quid faciam, &c. Respondet Horat. Sic sum, amo satiram; ut amat saltare Milonius (temulentus

quidam, & ebrius, quem obiter notat.)

Icto. Percusso vini vaporibus.

Numerus. Cùm geminatus est numerus lucernarum; cùm duas, pro unâ, lucernas videt: id quod ebriis acciecit.

Ovo, &c. Pollux, Castoris frater. Castor & Pollux geniti ex ovo à poetis dicuntur, cùm Jupiter, mutatus in cygnum, Leda ipsorum matrem adiit. Amat equos Castor, pugnòs Pollux, id est, pugilatum & pugnas cæstum.

Studiorum. Propensionum.

Milonis. Poetæ præstantioris me, & te.

Ille, &c. Ordo est: Ille Lucilius credebat & committebat arcana sua libris, & veribus; ut si fuissent sui sodales sui,

Credebat libris; neque, si malè gesserat usquam,
 Decurrens aliò, neque si benè: quò sit ut omnis
 Votivà pateat veluti descripta tabellâ
 Vita senis. Sequor hunc, Lucanus, an Appulus, anceps:
 Nam Venusinus arat finem sub utrumque colonus, 35
 Missus ad hoc, pulsus (vetus est ut fama) Sabellis,
 Quò ne per vacuum Romano incurreret hostis:
 Sive quòd Appula gens, seu quòd Lucania bellum
 Incuteret violenta: sed hic stylus haud petet ultro
 Quemquam animantem, & me veluti custodiet ensis 40
 Vaginâ tectus: quem cur distringere coner,
 Tatus ab infestis latronibus? O pater, & rex
 Jupiter, ut pereat positum rubigine telum,

Nec

Si malè, &c. Si quid ei adversi
 accidisset.

Decurrens aliò. Aliud solatium,
 quàm à libris petens.

Votiva, &c. Qui morbos, nau-
 fragium, aliòve casus effugerant,
 aut aliquid ex animi sententiâ ges-
 serant, in votivis id est, in promissis
 ex voto tabellis, eâ depingi jube-
 bant, & è templorum tholis sus-
 pendi.

Senis. Lucilii.

Sequitur hunc, &c. Ego hunc Lu-
 cillum imitor, Horatius, anceps, id
 est, incertus, an sim Lucanus an
 Appulus; quia Venusini cives, quo-
 rum unus ego sum, agros habent
 Apuliam inter & Lucaniam medios,
 & in utriusque limite positos.

Missus ad hoc, &c. Ob hanc
 causam Româ missus in urbem Ve-
 nusinum, quo, id est, ut, (quia vacua

erat urbs, victis & pulsus eâ Sabellis)
 hostes per vacuum civitatem, præ-
 sidio ac milite destitutam, in Ro-
 manorum agros facilem aditum non
 invenirent; sed ut essent, qui hanc
 urbem munirent, neque tantum Sa-
 bellos arcerent, sed etiam in bellis,
 quæ Appuli vel Lucani incuterent,
 essent instar propugnaculi.

Sabellis. Sabelli, à Sabinis orti,
 incolebant montes, inter Sabinos &
 Marfos; olim etiam Samnites ap-
 pellari. Plin. l. 3.

Appula gens. Est Apulia, regio
 Italiae, ad mare Adriaticum prope
 Calabriam.

Lucania. Est regio extremæ sive
 meridionalis Italiae, versus Tyrre-
 num mare porrecta, & Apuliam
 finitima, quâ clauditur ab Oriente.

Sed hic, &c. Redit à diverticulo
 in viam.

Nec quisquam noceat cupido mihi pacis! At ille,
 Qui me commoriet (melius non tangere, clamo) 45
 Flebit; & insignis totâ cantabitur urbe.

Cervius iratus leges minitatur, & urnam;
 Canidia Albuti, quibus est inimica, venenum;
 Grande malum Turius, si quis, se iudice, certet.
 Ut, quo quisque valet, suspectos terreat, utque 50
 Imperet hoc natura potens, sic collige mecum.
 Dente lupus, cornu taurus petit: unde, nisi intus
 Monstratum? Scævæ vivacem crede nepoti
 Matrem; nil faciet sceleris pia dextera: (mirum!
 Ut neque calce lupus quemquam, neque dente petit bos) 55
 Sed mala tollet anum vitiato melle cicuta.

Ne

Cervius, &c. Aliquis tam insignis accusator, vel quaesitor. Sensus itaque est: Cervius, si quem inimicum habet, minitatur severitatem legum, & supplicia ei à iudicibus constituenda; qui suffragia sua, in tabulis scripta, in urnam conjiciunt.

Albuti. Subaudi, filia.

Venenum. Subaudi, minitatur; insignis scilicet venefica.

Malum. Exitium, ruinam fortunarum.

Turius. Iudex aliquis improbus & venalis.

Quo. Quibus armis.

Utque, &c. Ordo est: & mecum collige, id est, conculce, ut natura potens hoc imperet: id est, hinc intelliges hoc ab instinctu naturæ

proficisci, ut quisque illis utatur armis, quibus pollet. Nōne lupus suâ sponte dente petit ac ferit, &c.

Nisi intus, &c. Nisi quoddam hoc eos interna vis quædam & tacita naturæ vox doceat.

Crede, &c. Ordo est: permitte Scævæ nepoti, id est, perditio adolescenti; ejus arbitrio & potestati matrem ipsius longævam permitte; nempe iste pius filius nihil in eam gravioris sceleris admittet; non franget fauces laqueo, non gladio trucidabit. Num hoc mirari? At memineris lupum pedibus neminem percutere, nec bovem dente: ita Scæva gladio non utetur, ad matrem tollendam, sed veneno & cicuta succo, quem melli infundet.

Ne longum faciam ; seu me tranquilla senectus
 Expectat ; seu mors atris circumvolat alis :
 Dives, inops, Romæ, seu fors ita jusserit, exsul :
 Quisquis erit vitæ, scribam, color. O puer, ut sis 60
 Vitalis metuo ; & majorum ne quis amicus
 Frigore te feriat, Quid ? cùm est Lucilius ausus
 Primus in hunc operis componere carmina morem,
 Detrahere & pellem, nitidus quâ quisque per ora
 Cederet, introrsum turpis ; num Lælius, aut qui 65
 Duxit ab oppressâ meritum Carthagine nomen,
 Ingenio offensû ? aut læso doluere Metello,

Famosisque

Circumvolat. Perituro brevî.

Quisquis erit, &c. Ater, an al-
 bûs : prospera, vel adversa fortuna :
 vitæ ratio, & status quicumque mihi
 futurus est.

Scribam. Satiras faciam.

O puer. Jam Trebatius loquitur,
 O carissime Horati, vereor, ut diu
 vivas. Vitalis, hîc, est vivax, & diu
 superstes.

Majorum amicus. Potentium &
 nobilium, quos tu Satiris tuis in-
 sectatus fueris.

Frigore. Morte, quæ frigidum
 corpus & exangue facit : vel veneno,
 quod exitiali frigore calorem nati-
 vum : & vitam extinguît.

Quid, &c. Respondet Horatius.
 Quid ? cùm Lucilius ausus est car-
 mina componere, in hunc operis,
 id est Satiræ, morem : cùm ausus
 est tollere pellem : exitiam impro-
 bi, quæ illi induti incedebant per

ora hominum, id est, apparebant
 palam ut nitidi & virtute præditi,
 quamvis intus essent turpes ac scele-
 rati ; nam ejus carminibus, & hac
 indole Satiricâ, sunt offensi Lælius
 & Scipio Africanus minor ? num
 doluere quoddam Metellum læderet,
 quod Lupum famosis versibus ob-
 rueret ? Tamen Lucilius nobiles
 æquæ ac plebem corripuit, unis pro-
 bis parcens & favens, &c.

Primus. Ennius, & Pævius,
 ante Lucilium Satiras quidem scrip-
 serant ; at non ita eleganter, &
 accurate.

Pellem. Famam probitatis, de-
 tegendo eorum vitia.

Lælius. C. Lælius, sapiens dic-
 tus, quem Cicero loquentem facit
 in sermone de amicitia.

Metello. Q. Cæcilius Metellus
 Macedonicus, Scipionis Africani
 minoris, quem Lucilius colebat,
 Inimicus,

Famosisque Lupo cooperto versibus? Atqui
 Primores populi arripuit, populúmque tributim:
 Scilicet uni æquis virtuti, atque ejus amicis.
 Quin, ubi se à vulgo, & scenâ, in secreta remorant
 Virtus Scipiadae, & mitis sapientiâ Læli;
 Nugari cum illo, & discincti ludere, donec
 Decoqueretur olus, soliti. Quidquid sum ego, quamvis
 Infra Lucili censum, ingeniúmque; tamen me
 Cum magnis vixisse invita fatebitur usque
 Invidia; & fragili quærens illidere dentem,
 Offendet solido: nisi quid tu, docte Trebati,
 Dissentis. Equidem nihil hinc diffindere possum.

Sed

inimicus, teste Plinio, fuit: unde
 in illum Lucilius investus est.

Lupo. Lentulus Lupo cœnsum
 fuit, anno U. C. 597. damnatus re-
 petundarum; post damnationem ta-
 men censor factus.

Tributum. Per singulas 35. tri-
 buti, promiscue irrucens in quem-
 libet.

Ejus. Virtutis.

Et scenâ. Ab reipublicæ admi-
 nistratione, & curiâ, ubi tanquam
 in theatro personam gravem & seri-
 am gerebant; quam deponabant
 domi, & intra parietes.

Virtus Scipiadae. Græca locutio:
 pro, Scipio vir optimus: mitis sa-
 pientia Lælii, pro, Lælius sapien-
 tissimus, ac mitissimus.

Illo. Lucilio.

Discincti. Soluti curis, & zoni;

quam Romani solebant deponere
 domi.

Decoqueretur olus. Donec appa-
 raretur cœna; quæ tum erat, etiam
 inter nobiles, valde frugalis, & mag-
 nam partem, ex oleribus constans.

Quidquid sum. Quantuluscum-
 que sim.

Censum. Opes. Erat enim Lu-
 cilius, homo nobilis, & locuples.

Et fragili, &c. Et quærens, &
 conata, illidere dentes in aliquam
 fragilem & mollem materiam, in
 solidam & duram incidet; sibi-
 que dentes obliedet. Videtur hîc Hora-
 tius alludere ad fabulam de serpen-
 te; qui, cum in officinam fabri
 ferrarii fortè irrepsisset compulsus
 fame, ibique arrodere limam vellet,
 ab eâ irrisus est.

Equidem, &c. Oratio est: equi-
 dem

Sed tamen ut monitus caveas, ne fortè negoti

80

Incutiat tibi quid sanctarum inscitia legum:

Si mala condiderit in quem quis carmina, jus est

Judiciũque. Esto, si quis mala: sed bona si quis

Judice condiderit laudatur Cæsare: si quis

Opprobriis dignum latraverit, integer ipse:

85

Solventur risu tabulæ: tu missus abibis.

SATIRA

dem nihil possum hinc, ex iis quæ dixi, diffindere, id est, tollere, mutare, abscindere: hoc est, manebo in sententiâ & consilio scribendi satiras; nisi quid tibi aliter videtur; nisi tu mihi non assentiris: quod honoris tantum causâ dicit, certus videlicet, quidquid dicat ac dissentiat Trebatius, pergere & scribere. Diffindere, est, dividere, id est hoc in loco, aliud probare, aliud rejicere.

Sed tamen, &c. Subaudi, hoc tibi denuntio, inquit Trebatius, ut caveas ne quid periculi & damni afferat tibi legum inscitia: moneo te legem esse, & actionem in eos, qui famosa & maledica carmina condiderint in aliquem.

Jus. Lex: actio jure constituta, & legibus permixta.

Judicium. Accusandi in judicio facultas.

Esse, &c. Sit ita sanè, inquit Horatius: valeat ea lex in eos, qui mala carmina scripserint. Ludit in voce, mala.

Integer ipse. Cùm ipse sit probus.

Solventur, &c. Leges, in tabulis scriptæ, explodentur cum risu, nihil in ejusmodi poetam valebunt, qui dimissus & absolutus à judicibus erit.

Tu. Id est, poeta quilibet.

Missus. Solutus scelere & periculo.

SATIRA II.

Osellus quidam, frugalitatem commendans, & varios gulæ errores et flagitia vituperans, ab Horatio inducitur.

QUÆ virtus, & quanta, boni, sit vivere parvo,
(Nec meus hic sermo est, sed quem præcepit Osellus,
Rusticus, abnormis sapiens, crassâque Minervâ)
Discite, non inter lances, mensâsque nitentes,
Cum stupet insanis acies fulgoribus; & cum
Acclinis falsis animus mellora recusat:
Verùm hic impransî, mecum disquirite. Cur hoc?
Dicam, si potero. Malè verùm examinat omnis
Corruptus iudex. Leporem sectatus, equôve

Lassus

Quæ virtus, &c. O boni, id est, o amici, discite quæ sit virtus & quanta, parvo contentum esse. Non hic meis verbis loquar, sed Oselli, cujus sermonem, & præcepta refero. Horatius duos tantùm istos versiculos, itémque alios quatuor sub finem, suo nomine loquitur, cæteros Osellus.

Osellus, Nomen rustici cujusdam, fortè fictum.

Abnormis sapiens. Sapiens ille quidem, sed non imbutus philosophorum præceptis & regulis; abnormis, carens normâ & regulâ; nulli sectæ addictus.

Crassâque Minervâ. Doctrinâ non excultus. Minerva pro aruditione sumitur.

Acclinis, &c. Cum animus, inclinatus voluptate ad falsa credenda, recusat veriora & melliora audire, & credere.

Impransî. Jejunî, & sicci.

Mecum. Osellus loquitur ista omnia, ut dixi.

Cur hoc? Cur volo id à vobis impransî disquiri?

Si potero, &c. Ita præfari decuit rusticum, dicturum aliquid graviter & sententiosè. Est autem hoc illius axioma. Iudex corruptus non est idoneus ad examinandam veritatem: id est, animus, dum corpus cibo & voluptatibus affluit, est tanquam iudex corruptus, qui non potest rectè judicare, quàm verâ sint præcepta de frugalitate.

Lassus ab indomito; vel, si Romana fatigat 10
 Militia assuetum græcari, seu pila velox,
 Molliter austerum studio fallente laborem;
 Seu te discus agit, pete cedentem aëra disco;
 Cum labor extuderit fastidia, siccus, inanis,
 Sperne cibum vilem; nisi Hymettia mella Falerno 15
 Ne biberis dilata. For.s est promus, & atrum
 Defendens pisces hiemat mare; cum sale panis
 Latrantem stomachum benè leniet. Unde putas? aut
 Quî partum? Non in caro nidere voluptas
 Summa, sed in teipso est. Tu pulmentaria quære 20
 Sudando: pinguem vitis albûmque, nec ostrea,
 Nec scarus, aut poterit peregrina juvare lagois.
 Vix tamen eripiam, posito pavone, velis quin

Hoc

Vel, s. Sc. Ordo & sensus est: quòd si te nimium fatigat militaris aliqua exercitatio, quæ omnis quidem est laboriosa, sed maximè Romana, te, inquam, assuetum molliter vivere & comessari, quod Græcorum est: seu te agit, id est, te exercet, delectat, pilæ ludus, quæ huic illuc celeriter pellitur, non sine labore, sed quem tamen laborem studium, hoc est, ludi hujus amor, fallit molliter, id est, leviorē multò facit, & quasi lufores decipit, ne laborem sentiant: seu te discus delectat: esto sanè, lude pilâ, vel disco, &c.

Hymettia. Hymettus mons Atticæ, ubi flores optimi, & mel exquisitum. Vinum Falernum erat

austerius & durius: itaque diluebatur, & mitigabatur melle.

Ne biberis. Ironia est.

Quî partum, &c. Unde conciliatam & natam putas voluptatem in tam tenui victu, in pane, & sale? Nempe, inquit Ofellus, voluptas edendi non est in exquisitis cibis, sed in orexi & fame, quæ in te, non in cibis est.

Pinguem vitis. Crapulâ & ingluvie turgidum ac pallidum.

Lagois. Piscis, aut avis rara, & peregrinè advehi solita; sic appellata, ob aliquam cum lepore similitudinem, vel in colore, vel in carnis gustu.

Eripiam. Persuadebo, dedocebo te.

Hoc. Pavone.

Hoc potiùs, quàm gallinâ, tergere palatum,
 Corruptus vanis rerum; quia veneat auro 25
 Rara avis, & pictâ pandat spectacula caudâ:
 Tanquam ad rem attineat quicquam. Num vesceris istâ,
 Quam laudas, plumâ? coctôve num adest honor idem?
 Carne tamen quamvis distat nihil, hæc magis illâ;
 Imparibus formis deceptum te patet. Esto. 30
 Unde datum sentis, lupus hic Tiberinus, an alto
 Captus hiet: pontésne inter jactatus, an amnis
 Ostia sub Tusci? Laudas, insane, trilibrem
 Mullum; in singula quem minuas pulmenta necesse est.
 Ducit te species, video. Quò pertinet ergo 35

Proceros

Tyrgere palatum. Locutio apta rustico, ut aliæ multæ: id est, vesci.

Vanis rerum. Pro vanis rebus; id est, vanâ opinione, & specie.

Veneat. Vendatur.

Ad rem. Ad gustum & saporem.

Coctus, &c. Quando coctus est pavo; & hæc idem color, eadem species pennarum, quæ vivo erat? neutiquam.

Carne tamen, &c. Quamvis tamen illa, gallinæ scilicet, caro nihil magis, nihil admodum distet hac carne, id est, pavonis: esto nihilominus, patior te pavonis carnem gallinæ carni præferre, deceptum formis dissimilibus, hoc est, dispari utrisque avis specie. Sed cur lupum hunc illi alteri præfers, cum sit una & eadem amborum piscium summa & species? Quis, inquit,

captus est ille in Tiberi, inter pontes Tiberinos, Unde vero datum est tibi, ut hoc sentias, & discernas? an videlicet lupus captus sit inter pontes, an alto in mari, an prope ostia Tiberis? quænam res te in eam scientiam & conjecturam inducit?

Lupus. Piscis est marinus ille quidem, sed qui flumina subeat: ita dictus à voracitate, ab oris ingenti rictu & hiatu. Deterrimum putabant esse, qui captus in pelago esset; illi proximum, qui in ostiis fluminum; optimum, qui longius à mari, v. g. inter pontes Romæ, ubi aqua fluviâli quâsi elucebatur.

Amnis Tusci. Tiberis, qui è Tusciâ profluit in mare Tyrrhenum.

Ducit, &c. Ejus magnitudo te caput, ac delectat.

Quò pertinet, &c. Id est: cur ergo lupos pisces odisti, cum sunt proceri,

Proceros odisse lupos ? quia scilicet illis
 Majorem natura modum dedit, his breve pondus.
 Jejunos rarò stomachus vulgaria temnit.
 Porrectum magno magnum spectare catino
 Vellem, ait Harpyis gula digna rapacibus. At vos 40
 Præsentes Austri, coquite horum obsonia. Quanquam
 Putet aper rhombusque recens, mala copia quando
 Ægrum sollicitat stomachum : cum rapula plenus
 Atque acidas mavult inulas : necdum omnis abacta
 Pauperies epulis regum ; nam vilibus ovis, 45
 Nigrisque est oleis hodie locus. Haud ita pridem
 Galloni præconis erat acipensere mensa

Infamis.

proceri, & majores ? nempe quia
 lupi vulgo magni sunt, nulli vulgo
 & naturâ sunt exigui. Displacent
 tibi scilicet pisces vulgares, & qua-
 les natura condidit : vis magnos,
 qui naturâ sunt breviores : vis bre-
 viores, qui naturâ magni sunt. At
 jejunos stomachus res, ut sunt, &
 cibos accipit.

Magnum. Subaudi, piscem, mul-
 lum.

Harpyis, &c. Id est, homo gu-
 losus, cujus gola & voracitas par sit
 gulæ Harpyarum. Erant illæ ra-
 paces quædam Dæ : de quibus
 Virgilium vide lib. Æn. 3.

Præsentes. Meis precibus faventes,
 propitii.

Coquite. Putrefacite, corrumprite.
 Austri enim, venti Meridionalis,
 aura æstuosa est, ac tabida.

Obsonia. Cibus.

Quanquam, &c. Festiva cor-
 rectio prioris imprecationis. Quan-
 quam quid opus est rogare Austros,
 ut corrumpant obsonia : siquidem
 illa, etsi recentia, tamen apud nos
 jam putent, id est, fastidio sunt,
 propter illorum copiam, quæ nau-
 seantem stomachum sollicitat, id est,
 opprimit, gravat, impellitque ad
 viles etiam cibos optandos, ut sunt
 rapula, inula, ova, &c. Factum
 bene, quod isti pauperum cibi non
 dum à mensis regum, id est, divi-
 tum, regifico luxu epulantium,
 abacti & expulsi omnino sint.

Galloni, &c. Ante paucos annos me-
 ritò vituperatus est Gallonius, quod
 primus omnium acipenserem piscem
 in sua mensâ epulandum convivis
 apposuerit : ex illo cepit esse in
 pretio

Infamis. Quid? tum rhombos minùs æquor alebat?
 Tutus erat rhombus, tutoque ciconia nido;
 Donec vos autor docuit Prætorius. Ergo
 Si quis nunc mergos suaves edixerit affos;
 Parebit pravi docilis Romana juvenus.
 Sordidus à tenui victu distabit, Osello
 Judice. Nam frustra vitium vitaveris illud;
 Si te aliud pravum detorseris. Avidienus,
 Cui Canis ex vero dictum cognomen adheret,
 Quinquennes oleas est, & sylvestria corna:
 Ac, nisi mutatum, parcit defundere vinum, &
 Cujus odorem olei nequeas perferre: (licebit

Ille

pretio iste piscis, stultâ hominum
 opinione. Acipenserem vocant, a
surgeon.

Quid, &c. Quando apponi ceptus
 est acipenser, nonne in mari quoque
 erant rhombi, & in agris ciconiæ?
 profectò erant: sed nemo illis vefce-
 batur, rutis licebat ipsis esse; donec
 Romanus quidam Prætorius autor
 fuit, ut in convivis ponerentur,
 suaves esse pronuntiavit, nomenque
 ac pretium iisdem addidit. Adeo
 verum est pretium opsonis non na-
 turâ, sed opinione poni.

Prætorius. Nonnulli eum Asi-
 nium Sempronium Rufum appel-
 lant; voluntque dici Prætorium
 joco; quia cum Prætoram peteret,
 repulsam tulit, ob ciconas inter-
 fecit, & mensa apponitas.

Mergos. Quamvis natura duros,
 & ita ficos, ut assari nequeant.

Edixerit. Quasi pro imperiis, ut
 solent Magistratus, dixerit.

Pravi docilis. Quæ citò prava discit.
Sordidus, &c. Hoc secundum
 Oselli axioma, & præceptum est.

Illud. Luxum & sumptuosum
 victum.

Alid. Ad fordes, & victum im-
 mundum.

Avidienus. Homo sordidi, & im-
 mundi victus; ideoque Canis me-
 ritò appellatus.

Ex vero. Ex morum veritate.
Quinquennes, &c. Oleas vetustate
 corruptas.

Est. Edit.

Mutatum. Acidum.

Defundere. Ex amphorâ in cy-
 thum fundere.

Et ejus, &c. Et oleum, ejus
 odorem nequeas perferre, in caules
 infillat, id est, guttatim fundit à
 cornu, hoc est, vase corned, duas
 libras capiente, vetas acetum fargè
 affundens.

Licebit, &c. Hoc loco idem est
 ac,

Ille repotia, natales, alióve dierum 60

Festos albatu celebrat) cornu ipse bilibri

Caulibus instillat, veteris non parcus acet.

Quali igitur victu sapiens utetur, & horum

Utrum imitabitur? hæc urget lupo, hæc canis angit.

Mundus erit; qui non offendet sordibus, atque 65

In neutram partem cultus miser. Hic neque servis,

Albuti senis exemplo, dum munia didit,

Sævus erit: nec sic, ut simplex Nævius, unctam

Convivis præbebit aquam: vitium hoc quoque magnum.

Accipe nunc, victus tenuis quæ quantæque secum 70

Afferat. In primis valeas bene: nam, varix res

Ut noceant homini, credas, memor illius escæ,

Quæ simplex olim tibi federit. At simul assis

Miscueris elixa, simul conchyliis turdis;

Dulcia se in bilem vertent, stomachoque tumultum 75

Lenta feret pituita. Vides, ut pallidus omnis

Cenâ

ac, *hæc*: sensusque est: quamvis ille celebret repotia, id est, epulas, quæ, perinde ac nuptiis, aguntur potestidie: ita dicitur, quod pridiana potatio repetatur & instauretur.

Natalis. Subaudi, dies.

Albutus. Veste albâ indutus; qui color lætitiæ convenit: quare in sacrificiis, spectaculis, & convivis, adhibebatur.

Utrum. Gallonium, an Avidie-

nam? *hæc* est. Proverbium hoc in-
ter cetera, qui suspensio sunt animo,
duplici periculo urgentur, quod se

vertant incerti: & lupi voracitas, Gallonio guloso; sordes canis, Avidio, nomenque ipsum bellè convenit.

Mundus erit. Censeo ut sapiens mundo, & medio quodam, inter sordidum sumptuosumque, utatur victu; ita ut in neutram partem cultus, id est, vitæ rationis & victus, sit miser, id est, immodicus, iniquus; in neutro extremorum peccet.

Hic. Sapiens.

Didit, &c. Dividit. Dum servis munera; officia, quid agere quisque debeat, distribuit; non erit

sævus

Cœnâ defurgat dubiâ? Quin corpus onustum
Hesternis vitiis animum quoque prægravat unâ;
Atque affigit humo divinæ particulam auræ.]

Alter, ubi dicto citiùs curata topori 80

Membra dedit, vegetus præscripta ad munia surgit.

Hic tamen ad melius poterit transcurrere quondam:

Sive diem festum rediens advexerit annus;

Seu recreare volet tenuatum corpus; ubique

Accedent anni, & tractari molliùs ætas 85

Imbecilla volet. Tibi quidnam accedet ad istam,

Quam puer & validus præsumis, mollietiem, seu

Dura valetudo inciderit, seu tarda senectus?

Rancidum aprum antiqui laudabant: non quia nasus

Illis nullus erat; sed, credo, hæc mente, quod hospes 90

Tardiùs

sevus in exigendis illis munitis. vegetus & alacer ad præscriptas sibi
Aiunt Albucium fuisse hominem ab officio, & negotiis suis, functiones
anxiè & insanè accuratum in acci- surgit.

piendis convivis & hospitibus; qui, *Ad melle, &c.* Ad lautio-
si quid in lautitiis ejusmodi mensa- vium. Erit ubi vescatur benigni-
rum, atque apparatu, à servulis nids.

peccaretur, graviter in eos saeviret. *Tenuatum.* Labore defatigatum.

Dubis. Ubi convivæ dubitant, *Præsumis.* Ante opportunum &
quas gustent ac sumant potissimum idoneum tempus sumis.

dapes; ita multæ, & varis sunt. *Rancidum, &c.* Commendat fru-
galitatem, ab exemplo majorum.

Auræ. Id est, partem divini *Laudabant.* Ut indicium fruga-
spiritûs, & ipsius Numinis portio- litatis: quia id erat signi, aprum

nem, ut putabant. *Qui parcas & frugalis est.* sæpius mensæ appositum fuisse, &
obiter, & quasi aliud agendo. *fructum, diisque comestum.*

Diis citius. Exiguo tempore; *Hic mens.* Rati esse honestius
obiter, & quasi aliud agendo. illum, quamvis potentem & seme-

Carata. Cibo refecta. *Sopor dedit, &c.* Somno recre-
vit. Ubi se, post brevem & modi- sum, ab hospite consumi, quàm in-

cum cibum, lectulo dedit: ex illo tegrum & recentem ab Domino,

Tardiùs adveniens, viciatùm commodius, quàm
Integrum edax dominus consumeret. Hos utinam inter
Heroas natum tellus me prima tulisset.

Dàs aliquid famæ, quæ, carmine gratior, aurem
Occupat humanam? grandes rhombi, patinæque, 95
Grande ferunt unà cum damno dedecùs. Adde

Iratum patruum, vicinos, te tibi iniquum,
Et frustra mortis cupidum, cùm deerit egenti
As, laquei pretium. Jare, inquit, Trasius istis

Jurgatur verbis: Ego vectigalia magna, 100

Divitiâsque habeo tribus amplas Regibus. Ergo

Quod superat, non est meliùs quo insumere possis?

Cur eget indignus quisquam, te divite? quare

Templa ruunt antiqua Deùm, cur, improbe, caræ

Non aliquid patriæ tauto emetiris acervo? 105

Uni nimirum rectè tibi semper erunt res?

O magnus posthac inimicis risus! utérne

Ad casus dubios fides sibi certius? hic, qui

Pluribus

Tellus prima. Pro antiquâ ætate
ponitur.

Dàs aliquid famæ? Quèd si te
famæ tùm curâ tangit; quæ omni
cantilenâ & harmoniâ gratior, ad
hominum aures accidit.

Iniquum. Displacitam, & odio-
sum.

Laquei pretium. Quèd emas laque-
um, ut te, consumptis opibus despe-
rantem, & ærumnosum suspendas.

Trasius. Aliquis lautus, & luxui
deditus, idèmq; pauper.

Jurgatur. A te objurgatur; his
verbis reprehenditur, non ego.

Eget. Est pauper.

Indignus. Qui meretur non egere;
qui divitiis est dignus.

Emetiris. Ex acervo metiris, de-
cutis, seponis.

Posthac. Cùm tibi res evenient
adversæ; tunc risum præbebis mag-
num inimicis.

Utérne? Uter tandem? legitur
etiâ, eternam.

Fides, &c. Perfugium in rebus
afflictis

Pluribus assuerit mentem, corpûsque superbum;
 An qui contentus parvo, metuensque futuri, 110
 In pace, ut sapiens, aptarit idonea bello?
 Quò magis his credas: puer hunc ego parvus Ofellum
 Integris opibus novi non latius usam,
 Quàm nunc accisis. Videas metato in agello
 Cum pecore & gnatis, fortem mercede colonum, 115
 Non ego, narrantem, temerè edi luce profestâ
 Quidquam, præter olus, fumosæ cum pede pernæ.
 Ac mihi cum longum post tempus venerat hospes,
 Sive operum vacuo gratus conviva per imbres
 Vicinus; benè erat, non piscibus urbe petitis; 120
 Sed pullo atque hœdo: tum pensilis uva secundas,

Et

afflictis & miseris certius & paratius
 habebit: confidet se fortunæ casibus
 dubiis non evertendum.

Is qui, &c. Is qui lautè semper
 se tractaverit, an qui parcè & duri-
 ter, prospiciens egestatem venturam;
 & in eam opes reservans, ut dux
 belli peritus in pace providet iis
 rebus, quibus opus est in bello?

Quò magis, &c. Videtur hæte-
 nus locutus fuisse Ofellus: jam
 Horatius illi adstipulatur, ejusque
 axiomata confirmat.

Latius, &c. Largius: non vix-
 isse sumptuosus, cum erat flore-
 fortuna & in amplâ re, quàm nunc
 in accisa, tenui, & perditâ.

Accisi. Imminutis. Ejus agri
 Embargo, veterano militi, post
 civile bellum, & pugnam Philip-
 pensensem, attributi fuerant; eosque

non jam ut dominus proprios, sed
 ut colonus & conductor, mercede
 tanquam alienos colebat: fortis ta-
 men, & in malâ fortunâ vir bonus,
 ac sibi constans.

Videas. Quilibet videre & audire
 potest ita dicentem & narrantem:
 non ego temerè, &c.

Metato. Dimenso in certa jugera,
 ut militibus assignaretur.

Temerè. Facile, passim, sine certâ
 & gravi causâ.

Operum vacuo. Vacanti ab la-
 bore, & opere rustico.

Benè erat. Genio videbar indul-
 gere. Abundè mihi erat ad convi-
 vium pulsus, &c.

Pensilis uva. Uva passa, & siccata.

Secundas mensas. In quibus bel-
 laria & fructus apponebantur. Vide
 Oden 4. lib. 4.

Et nux ornabat mensas, cum duplici ficu.

Post hoc ludus erat coppâ potare magistrâ:

Ac venerata Ceres, uti culmo surgerit alto:

Explicuit vino contractæ seria frontis.

Sæviat, atque novos moveat fortuna tumultus.

Quantum hinc imminuet? quantum sint ego parcius, aut vos;

O pueri, nituistis, ut huc novus incola venit?

Nam propriæ telluris herum natura, neque illum,

Nec

Duplici ficu. Magnâ, sic Virgil. 3. Georg. *Duplex agitur per lumbos spina*, id est, lata, ingens. Vel, duplex ficus, est duorum generum præcox & ferotina; vel alba, & nigra.

Post hoc, &c. Post illas epulas agrestes, & inemptas, non alius nobis ludus magis arridebat, quam potitare, eâ lege, ut, qui quid inter ludendum peccaret, is vini cyathum haurire cogeretur; & suam in ludendo culpam quasi magistram vini, quâ bibere juberetur, haberet. Solebant Romani, cum potarent, aliquem bibendi arbitrum, & magistrum convivii, seu regem, ut vocabant, constituere, qui præscriberet quot quisque cyathos, quo tempore, & pacto biberet. Ita in hoc ludo Ofelli, culpa cujusque erat veluti magistrâ vini, quæ quoties biberetur, ediceret. Legunt alii, *coppâ magistrâ*: est autem coppa, vas vinarium; eritque hæc sententia: pullum alium potandi magistrum & arbitrum, quam ipsam coppam adhibere, id est, bibere quantum

cuique videretur, quantum ipse cyathus ferret, hic nobis ludus erat.

Venerata. Culta & rogata: ut culmos grandiores tolleret, messem opimam largiretur.

Explicuit, &c. Sensus est, pleni spe bonâ messis uberioris, quam nobis venerata. Ceres facere videbatur largius nos invitabamus; & curas ac negotia seria, quæ frontem contrahunt, discutiēbamus vino; animos exhilarabamus.

Hinc, &c. Ex his angustiis opibus, ex hac reculâ, quid mihi poterit auferre, qui parvo contentus sum?

Quantum aut ego, &c. Sententia est, & ordo: ut, id est, postquam in hunc agrum miles venit (Umbrenum intelligit) quanto parcius, an idem malignius, o servi, o liberi mei, suis nutriti, & vestiti? neutiquam certe.

Nituistis. Pingues & nitidi, lauti, suistis.

Nam propriæ, &c. Rescâ Cato: commorandi nobis doweriorum, non habitandi locum natura dedit. Pro-

Nec me, nec quemquam statuit. Nos expulit ille: 130

Illum aut nequities, aut vafri inciticia juris,

Postremò expellet certè vivacior hæres.

Nunc ager Umbreni sub nomine, nuper Ofelli

Dictus, erit nulli proprius; sed cedit in usum

Nunc mihi; hunc alii. Quocirca vivite fortes; 135

Fortiâque adversis opponite pectora rebus.

pram igitur tellurem vocat, cujus
sit dominus quispiam, quæ sua sit.

Nequities. Laxuria, profusi sumptus.

Vivacior. Diutius vivens.

Nunc ager, &c. Ille ager, qui non ita pridem ager Ofelli dicebatur, qui nunc sub Umbreni nomine dicitur, &c.

SATIRA III.

Inducitur Damasippus quidam, philosophus Stoicus, Horatium inertis accusans: ac data occasione, paradoxum illum Stoicorum explicatur,

Omnes prope homines insanire.

SIC rare scribis, ut toto non quater anno

Membranam possas, scriptorum quæque retexens,

Iratu tibi, quod vini somnique benignus

Nil dignum sermone canas. Quid fiet? ab ipsis

Saturnaliibus huc fugisti. Sobrius ergo

5

Die

Sic rare scribis. Ita in compositione versibus negligas et, inquit

Horatio Damasippus; qui, cum fin-

giari convenisse in villulam, quod se-

per Saturnalia Horatius recepisset.

Rarus. Ut Penelope, i. e. de-

lent, computas.

Vini benignus. Vino largius indulgens.

Sermone. Famâ, laude.

Quid fiet? Quorsum evadet ista

Saturnaliibus. Saturnalia, Saturnal

festâ, Decembri mense celebrabantur: in iis genium curabant.

Hic. Rus.

Fugisti. Ut in otio & sobrius

scriberes te ab urbe (in qua omnis

personabant Græcantium clamoribus) proripuisse.

Dic aliquid dignum promissis: incipe. Nil est.
 Culpantur frustra calami, immeritusque laborat
 Iratis natus paries Dis, atque poetis.
 Atqui vultus erat multa & præclara minantis,
 Si vacuum tepido cepisset villula testo.
 Quorsum pertinuit slipare Platona Menandro?
 Eupolin, Archilochum, comites educere tantos?
 Invidiam placare paras, virtute relicta?
 Contemnere, miser. Vitanda est improba Siren
 Desidia, aut quidquid vitâ meliore parâsti
 Ponendum æquo animo. Dî te, Damasippe, Deæque
 Verum ob consilium donent tonsore. Sed unde

Tam

Nil est. Subaudi, excusationis tibi: potest etiam hæc esse Horatii responsio: nihil est mihi quod scribam, nihil in mentem venit: frustra meos calamos accuso, & immeritum tundo parietem; nihil extundo.

Iratis, &c. Infelix paries, & quasi adverso fato extractus. Si nihil extunderent poetæ meditando; ab iis iratis vapulabat, & pugnis feriebatur paries, pluteus, &c. Unde Persius de poetâ negligentia scriptitante, *nec pluteum cædit, &c.*

Atqui, &c. Tamen mira quædam te scripturum promittebas. Minari interdum, est, promittere. Sic Virgil. 4. *Æn.* dixit sperare dolorem, pro, finire.

Vacuum. Otiosum.

Slipare, &c. Congerere libros Platonis, & Menandri. Plato fuit Atheniensis philosophus, ob sapien-

tiam & eloquentiam, divinus appellatus, Menander poeta comicus Græcus, vixit anno U. C. 461. Hujus plerasque fabulas Terentius vertit.

Eupolin. Quis fuerit, vide Satiram 2. lib. 2. *Archilochum.* De illo vide Oden 6. lib. 5.

Invidiam, &c. An paras superare invidiam, scos qui tibi invident mitigare, nihil scribendo, laborem & literas relinquendo? Aberras totâ viâ: contemnunt illi te, qui pridè invidabant, &c.

Quidquid, &c. Fama quàm bonis artibus & studiis collegisti.

Verum. Sapiens, æquum.

Tonsore. Qui longam istam, & philosophicam barbam radat. Scilicet barbatus erat iste Damasippus, ut philosophi tum fere omnes; & præter

Tam bene me nōsti? Postquam omnis res mea Janum
 Ad medium fracta est, aliena negotia curo,
 Excussus propriis : olim nam quærere amabam, 20
 Quo vaser ille pedes lavisset Sisyphus ære :
 Quid sculptum infabrè, quid fustum durius esset,
 Callidus huic signo ponebam millia centum :
 Hortos, egregiasque domos mercarier unus
 Cum lucro nōram : unde frequentia Mercuriale 25
 Imposuerè mihi cognomen compita. Novi,
 Et morbi miror purgatum te illius. Atqui

Emovit

præter barbam nihil philosophi habebat : homo tamen Romanus, ac Senator ; sed malè curiosus, & emax ; de quo Cicer. epist. 23. lib. 7. & elias.

Postquam, &c. Respondet Damocippus : ex quo fortunarum omnium iacturam feci ; cum negotia propria jam habeam nulla, curo aliena.

Janum ad medium. Prope Jani statuas, quæ in medio est foro : locus erat celebris mercatorum conventu. Duas in foro fuisse Jani statuas nonnulli volunt : quos si sequaris ; statium, Inter illas statuas interjectum, Janum medium hinc vocari dicito.

Fracta est. Ducitur à naufragio metaphora.

Quia, &c. Cum floreret mea res familiaris ; veteres statuas, & antiqua pocula, curiose quærebam, &c.

Sisyphus. Aëoli filius, Corinthi Rex, homo mirè astutus.

Ære. Vase æreo.

Infabrè. Inscitè, impositè.

Fustum durius. Constatum inele-ganter, & asperè. Contra, *spirantia mollis æra*, laudantur à Virgilio, 6. *Æneid.*

Huic signo. Statuæ alicui certam summam pro incertâ & qualibet nominat.

Ponebam, &c. Illam æstimabam centum millibus sestertiis : quæ summa ad rationem nostræ monetæ conficit decem millia librarum Tunonicarum.

Unde, &c. Ideo compita frequentia, id est, mercatores, qui solent in compita frequentes convenire, mihi cognomen Mercarialis, id est, à Mercurio dilecti, imposuerunt. Præest Mercuries lucro & mercatura.

Morbi purgatum. Græca locutio : morbo te isto purgatum.

Atqui, &c. Loquitur Damocippus : veteri morbo expulso novus successit :

Emovit veterem mirè novus; ut solet, in cor
 Trajecto lateris miseri, capitisque dolore:
 Ut lethargicus hic cùm sit pugil, & medicum urget. 30
 Dum ne quid simile huic, esto, ut libet. O bone, ne te
 Frustrere: infans & tu, stultique propè omnes,
 Si quid Stertinus veri crepat: unde ego mira
 Descripsi docilis præcepta hæc, tempore quo me
 Solatus jussit sapientem pascere barbam, 35
 Atque à Fabricio non tristem ponte reverti.
 Nam, malè re gestâ, cùm vellem mittere operto
 Me capite in flumen; dexter stetit: &, Cave faxis

Te

successit: olim rei meæ, nunc
 alienæ sum curiosior.

In cor, &c. Sic aliquando mor-
 bus lateris, & capitis, solet in slo-
 machum trajici & traduci: sic ali-
 quis, lethargo laborans, mutato
 morbo, sit interdum phreneticus,
 & pugilis instar urget medicum, id
 est, vexat, pugnis contundit.

Dum ne quid, &c. Respondet
 Horatius. Esto ut liber, labora quo
 libuerit morbo, quacunque libuerit
 tibi, phrenesi & insanîâ; modò ne
 quid tibi accidat simile huic, phre-
 netico; & pugnos à nobis tuos ab-
 stineas.

O bone, &c. O amice, inquit
 Damasippus, rides, & phrenesim,
 insaniamque mihi objicis, &c.

Frustrere. Decipias te.

Omnes. Subaudi, sunt, vel, in-
 saniont: aiebant enim Stoici, stul-
 ti omnes, id est, aliquâ viciosâ
 cupiditate implicatos, insanire.

Stertinus. Stoïcus philosophus.

Crepat. Edicit, loquitur.

Unde. Ex quo Stertinio.

Pascere barbam. Suasit mihi,
 philosophus ut essem.

Fabricio ponte. Unde me præ-
 cipitare volebam. Pons ille à Fa-
 bricio structus fuit, & insulam
 Tiberinam jungit, ab eâ parte, quæ
 meridiem, & montem Tarpeium
 respicit: ab alterâ verò parte, quæ
 Janiculum spectat, & campum Mar-
 tium, est Pons Cæstius. Pontem
 Fabricium vocant nunc Itali, *Qua-
 tuor capitum*: Cæstium verò, Pontem
S. Bartholomæi.

Malè re gestâ. Amisissâ fortunâ:
 mercaturâ non succedente.

Operto. Involuto. In luctu ca-
 put velabant, maximè si moriendi
 consilium cepissent, quasi vitam &
 lucem perossi.

Dexter. Auspicatus, felix.

Te quidquam indignum: pudor, inquit, te malus urget,
 Infanos qui inter vereare infanus haberi. 40

Primum nam inquiram quid sit furere: hoc si erit in te
 Solo; nil verbi, pereas quin fortiter, addam.

Quem mala stultitia, & quemcunque inscitia veri
 Cæcum agit, infanum Chrysippi porticus, & grex,
 Autumat. Hæc populos, hæc magnos formula reges, 45
 Excepto sapiente, tenet. Nunc accipe, quare
 Desipiant omnes, æquè ac tu, qui tibi nomen
 Infano posuere. Velut sylvis, ubi passim
 Palantes error certo de tramite pellit;

Ille sinistrorsum, hic dextrorsum abit: unus utrique 50
 Error, sed variis illudit partibus. Hoc te

Crede modo infanum, nihilo ut sapientior ille,
 Qui te deridet, caudam trahat. Est genus unum

Stultitiæ

Pudor malus. Vitiolus pudor ob ex quibus lites & actiones instituo-
 rem male gestam te angit. untur.

Nil verbi. Sc. Non te pluribus *Nihilo ut, Sc.* Adeo ut nihilo
 verbis deterrebo, ne fortiter mortem te sit sapientior, qui te ridet, simi-
 opprobr. Es omnia quæ sequuntur, lique ac tu ratione caudam trahar,
 usque ad versum *Quidne malo.* Sterti- id est, insanat, ridendus sit. Pueri
 nius cum Damaspico loquitur, rum, aliquem ridere volunt, ejus

Chrysippi. Sc. Stoici omnes, tergo aliquid apponunt, insita caudæ,
 quorundam dux Chrysippus. Quia isti quo veluti pecus habeatur.

philosophi discurrere initio solebant *Est grex.* Sc. En, inquit,
 in ingenti porticu, ab Græcâ voce, unum genus stultitiæ, eorum, qui
 quæ porticum significat, dicti sunt. timent ea quæ non metuenda sunt,
 Stoici. qui videre sibi ubique ignes videntur

Hæc formula. Sc. Hoc axioma & rupe. Alterum huc varium,
 Stoicæ scholæ, & quasi prætorium is est, ab illo diversum, eorum est,
 cæcæque nempe, omnes improbes in- qui non timent ea, quæ jure sunt
 sanire, populum Regique ipsos com- metuenda, qui ultro in ignes præci-
 prendunt. Formula propriè signi- pient, &c.

ficat concepta quædam verba juris,

Stultitiæ nihilum metuenda timentis: ut ignes,

Ut rupes, fluviôsq; in campo pbslare queratur. 55

Alterum & huic varium, & nihilo sapientius, ignes

Per medios, fluviôsq; ruentis. Clamet amica

Mater, honesta soror, cum cognatis, pater, uxor:

Hic fossa est ingens, hic rupes maxima: serva:

Non magis audierit, quàm Fufius ebrius olim, 60

Cùm Ilionam edormit, Catienis mille ducentis,

"Mater, te appello," clamantibus. Huic ego vulgum

Errori similem cunctum insanire docebo.

Insanit veteres statuas Damasippus emendo:

Integer est mentis Damasippi creditor? esto: 65

Accipe,

Serva. Cave, serva te.

Fufius, &c. Actor quidam, qui cùm Ilionæ personam ageret, eamque imitaretur dormientem, ita ut, ad vocem Polydori ipsam inclamantis, deberet expergisci, adeo præclare & verè dormivit, quòd esset ebrius, ut excitari à somno numquam potuerit, quamvis Catienus, qui Polydorum agebat, istas voces, *Mater te appello*, tantà voce diceret, quantà mille ducenti homines simul clamantes dicere potuissent.

Ilionam. Erat Iliona, maxima filiarum Priami, uxor Polymnestoris, Thraciæ Regis, cui Priamus Polydorum filium alendum clam, ut amico Regi & affini, tradiderat, initio belli Trojani, Martis communis aleam veritus. At hunc Polymnestor, auri quod à Priamo acceperat, ut Polydorum educaret, ac celaret, amore cap-

tus, obtruncavit. Tragædiam, Ilionæ nomine inscriptam, ediderat Attius, aut Pacuvius; & in eâ Polydori umbram faciebat existentem ab insensu, & per quietem Ilionæ sorori suæ se sistentem, monentemque de illatâ sibi nece, ac rogamtem, ut suum cadaver sepeliret. Matrem autem illam vocat, tum quòd esset ætate multò provecior, tum quod apud ipsam non secus atque ipsius filius educaretur.

Hæc ego, &c. Ego docebo & demonstrabo vulgum omnem insanire, & errare errorem, huic errori similem, id est, errore simili laborare: sic dicimus, *dolere dolorem alterius, gaudium gaudere.*

Integer, &c. An sanus est is, qui tibi ementi credit, id est, qui suam mercedem, statum veterem illam, dans tibi pecuniam promittenti,

Accipe, quod nunquam reddas mihi, si tibi dicam;

Tūne insanus eris, si acceperis? an magis excors

Reiectā praeda, quam praesens Mercurius fert?

Scribe decem à Nerio: non est fatis; adde Cicutæ

Nodcū tabulas centum, mille adde catenas:

70

Effugiet tamen hæc sceleratus vincula Proteus.

Cūm rapies in jus malis ridentem alienis;

Fiet aper, modò avis, modò saxum, & cūm volet, arbor,

Si malè rem gerere, infani est; contrà, benè sani:

Putidius

tenti, quam tu nunquam datorus sis? ostendit deinde creditorem insanire, qui debitoribus perfidis temerè credant.

Esse, &c. Finge hoc à me tibi dici; accipe quod nunquam mihi reddas: certè non eris tu insanus, illud si accipias; esses autem profectò si id recusares, & lucrum rejecteres, quod tibi propitius offert Mercurius: ego potius insanirem, qui sic darem tibi. Idem faciunt omnes ferè creditores: dant debitoribus quod nunquam ab iis reddatur: unde multo sunt illis infaniores.

Scribe, &c. Tu, o creditor, ducis tuum debitorem apud argentarium (apud argentarios enim suas arcas & pecunias ferè habebant Romani), ibi jubes illum scribere, in argentarii tabulis, se accepisse tuo nomine ob eodem Nerio, id est, de tua pecuniâ, depositâ apud Nerium, sive numeratâ à Nerio, decem sestertia: Scribe, inquit, te accepisse à Nerio decem sestertia; ab eo tibi fuisse datâ, me jubente, de meo,

Non est fatis, &c. Non sufficiat tibi hoc à debitore scribi, in argentarii tabulis: adde, ut res tibi sit tutior, tabulas Cicutæ, alterius argentarii, seu seneratoris peritissimi, qui mille modis & nodis solet debitores constringere ne elabantor, fac ut debitor tuus scribat in illius cicutæ libris & tabulis, hoc idem debitum & nomen, adde vincula omnium legum, & formulas juris; tamen idem ille debitor, instar Protei cujusdam effugiet tibi, debitum non reddet.

Malis, &c. Malis, sive maxillis alienis ridere, est intempestivè & nequiter ridere. *Alienus* sæpè pro intempestivo & absurdo ponitur. Sic dicitur, *oculis alienis aspicere*, pro, iniquis & invidis. Eodem Homerus, lib. 20. *ver. 347.* Odys. ubi procos ridere ait malis alienis, cū eorum oculi essent pleni lachrymarum, & animus luctu. "Hic debitor ridet malis, i. e. genis creditoris—aux deprez du créancier. —Gelineo.

Si malis, &c. Pergit ostendere creditores

Putidius multò cerebrum est (mihi crede) Perillū 75
 Dictantis, quod tu nunquam rescribere possis.

Audire, atque togam jubeo componere. Quisquis
 Ambitione malā, aut argenti pallet amore;
 Quisquis luxuriā, tristive superstitione,
 Aut alio mentis morbo calet; huc propiūs me, 80
 Dum doceo insanire omnes, vos ordine adite.

Danda est ellebori multò pars maxima avaris:
 Nescio an Anticyram ratio illis destinet omnem.
 Hæredes Staberī summam incidere sepulcro;
 Ni sic fecissent, gladiatorum dare centum 85

Damnati

creditores stultiores esse debitoribus. Nam, inquit, si stultus est, qui rem domesticam malè administrat, qui suā incitiā & negligentia rem perdit; contrā verò, si sapit ille, qui rem facit; certè multò insanior est Perillus, creditor tuus, qui vendit tibi statuas, hortos, &c. & qui jubet se scribere, dictat tibi ut scribas, in argentarii tabulis, te accepisse summam, quam tu nunquam possis expungere & solvere, rescribendo, in iisdem tabulis, debitum à te fuisse persolutum, est; inquam, ille multò insanior quàm tu, qui mercedem ejus accipis, & pecuniam promittis.

Rescribere. Est delere quod scriptum erat. Scripserat debitor, in argentarii tabulis, se debere creditori, v. g. decem sestertia; ubi ea solvebat, delebat id quod à se fuerat scriptum, in iisdem argentarii tabulis.

Audire, &c. Stertinus hoc, quasi pro contione diceret, pronuntiat.

Togam componere. Scilicet defluens toga & soluta non docet modestos & attentos auditores.

Danda est, &c. Avaros primò insanire docet. Elleborum est herba, quā insania purgatur: nascebatur in insulā Græciæ, Anticyrā optimum. Sententia est, nescio an quid quid usquam in Anticyrā nascitur ellebori, merito dandum sit avaris, an illorum curandæ stultitiæ sufficit. Probat hoc exemplo Staberii.

Hæredes. Staberius quidam, avarus insignis, idemque diissimus, jussit ab suis hæredibus indici & scribi in marmore, quo ejus tumulus tegebatur, quàm eorum quisque summam in hereditate cernendā cepisset; quod testatum esset posteris, quàm dives obisset.

Ni sic, &c. Cavet testamento suo,

Damnati populo paria, atque epulum, arbitrio Arri,
 Frumenti quantum metit Africa. Sive ego pravè,
 Seu rectè, hoc volui, ne sis patruus mihi. Credo
 Hoc Staberì prudentem animum vidisse. Quid ergo
 Sensit, cùm summam patrimoni inculpere saxo 90
 Hæredes voluit? Quoad vixit, credidit ingens
 Pauperiem vitium, & cavît nihil acrius: ut si
 Fortè minùs locuples unò quadrante periret,
 Ipse videretur sibi nequior. Omnis enim res,
 Virtus, fama, decus, diviua humanæque, pulchris 95
 Divitiis parent: quas qui construxerit, ille
 Clarus erit, fortis, justus, sapiensne? etiam, & rex,
 Et quidquid volet. Hoc, veluti virtute paratum,
 Speravit magnæ laudi fore. Quid simile isti

Græcus

suo, ut, nisi summam illam suo se-
 pulchro scriberent, damnarentur

dare centum paria gladiatorum, &c.

Paria. Par gladiatorum, duo
 gladiatores inter se compositi.

Arri. Alicujus prodigi & sump-
 tuosi hominis, qui proinde sump-
 tum esset prolixè facturus.

Quantum, &c. Id est, maximam
 vim frumenti, subaudi, largiri po-
 pulo.

Sive ego, &c. Inducit Stabe-
 ri loquens, & testamentum con-
 dens.

Ne sis patruus mihi. Noli me
 reprehendere: æqui boni consule.
 Patruus sere sunt asperiores & severi-
 ores in nepotes suos: unde patruus

pro censore gravi, & objurgatore
 ponitur hic, ut sæpe alias.

Hoc, &c. Nempe quod postea
 subjicit, timuisse ne pejor videretur,
 si pauper moreretur: speravit magnæ
 sibi laudi opes fore, ut virtute pa-
 ratus & industrius.

Quid ergo, &c. Damasippus hæc
 dicit, Stertinium interpellans.

Quoad vixit. Respondet Sterti-
 nius.

Uno quadrante. Quadrans est
 quarta pars assis, uncie tres.

Hoc. Divitem esse.

Virtute. Frugalitate, parsimoniâ,
 sapientiâ.

Quid simile, &c. Subaudi, fecit?
 Aliud stultitiæ proponit exemplum,
 in

Græcus Aristippus? qui servos projicere aurum
 In mediâ jussit Lybiâ; quia tardius irent
 Propter onus segnes. Uter est insanior horum?
 Nil agit exemplum, litem quod lite resolvit,
 Si quis emat citharas, emptas comportet in unum,
 Nec studio citharæ, nec Musæ deditus ulli; 105
 Si scalpra, & formas, non sutor; nautica vela
 Averfus mercaturis; delirus & amens
 Undique dicatur meritò. Quid discrepat istis,
 Qui nummos, aurumque recondit, nescius uti
 Compositis, metuensque velut contingere sacrum? 110
 Si quis ad ingentem frumenti semper acervum
 Porrectus vigilet cum longo fuste; neque illinc
 Audeat esuriens dominus contingere granum;
 Ac potius foliis parvus vescatur amaris;
 Si positus intus Chii, veterisque Falerni 115

Mille

in opum contemptu parum mode-
 ratio in opum contemptu parum mode-

Aristippus. Socratis auditor, Cy-
 rene in Lybiâ datus. Cyrenen porro
 Græci olim considerant. Erat igitur
 Aristippus Afer patriâ, Græcus
 origine.

Uter. &c. Staberii, an Aristip-
 pi? Certe Staberius videtur in-
 sanior, avarus, prodigo: aut uter-
 que æquè desipit. At enim non tibi
 satisfacit hoc exemplum; quia du-
 bitari quoque de Aristippi sapientiâ
 in eâ re potest; & litem, nodum,
 difficultatem, non solvis, imò au-
 ges, dum vis refellere & coarguere
 insaniam. Staberii, exemplo Ari-

stippi, qui suâ & ipse insanîâ &
 fortè graviori, laboravit. Bene est,
 inquit, Stertinius: argumentis aliis
 utar & clarioribus. Age, quem
 censeres esse illum, qui musicæ im-
 peritus, emeret citharas, &c.

Scalpra. Gladioli sunt sutorii,
 quibus corium sciaditur.

Formas. Ligneas formas, quas
 sutores in calceos inducunt & im-
 mittunt.

Compositis. Collectis.

Esuriens dominus. Quamvis sit
 acervi dominus.

Foliis. Leguminibus.

Intus. In cellâ vinariâ.

Mille cadis; (nihil est tercentum millibus) acré
 Potet acetum; age! si & stramentis incubet, unde
 Octoginta annos natus, cui stragula vestis,
 Blattarum ac tinearum epulæ, putrescat in arcâ:
 Nimirum insanus paucis videatur, eò quòd 120
 Maxima pars hominum morbo jactatur eodem.

Filius, aut etiam hæc libertus ut eibat hæres,
 Dis inimice senex, custodis, ne tibi desit?
 Quantulum enim summæ cunctabit quisque dierum,
 Ungere si caules oleo meliore, caputque 125
 Cœperis impexâ scedum porrigine? Quare,
 Si quidvis satis est, perjuras, furripis, aufers
 Undique? Tun' sanus, populum si cadere saxis
 Incipias, servosve tuos, quos ære parâris?
 Insanum te omnes pueri, claméntque puellæ. 130
 Cum laqueo uxorem interimis, matrémque veneno,

Incolumi

Nihil est. Parum est.

Acetum. Vappam, vinum corruptum.

Stramentis. Paleâ.

Unde octoginta. Septuaginta novem: quasi uno dempto de octoginta.

Blattarum. Blattæ, ac tinea, vermiculi sunt vestem arrodentes.

Hæc, &c. Tot cados. Est autem ordo: ô senex, Dis inimice, an custodis hæc, ut à prodigo tuo filio, aut libertis, consumantur? eaque id mente facis, quasi metuas ne quid tibi desit? ne aliquando egeas? Sed quantulum de summâ tot nummorum,

de tot rerum copiâ imminuet unusquisque dies? quantulò eris pauperior, si oleo meliore ungas caules.

Caput, &c. Curabant caput oleo odorato, sive unguentis.

Porrigine. Est morbus quidam capitis, cum inter pilos enascentur squamulæ quædam; quod impexis fere accidit: furfures appellant istas squamulas.

Si quid vis, &c. Si tibi exiguum quidpiam sufficit ad victum.

Ære parâris. Pecuniâ emeris.

Uxorem, &c. Ut ejus dotem possideas: matrem, ut fruaris hereditate,

Incolumi capite es? Quid enim? neque tu hoc facis Argis,
Nec ferro, ut demens genitricem occidit Orestes.

An tu reris eum occisâ insanisse parente,

Ac non ante malis dementem actum Furiis, quàm 135

In matris jugula ferrum tepescit acutum?

Quin, ex quo est habitus malè tutæ mentis Orestes,

Nil sanè fecit, quod tu reprehendere possis:

Non Pyladen ferro violare, ausûsve sororem

Electram: tantùm maledicit utrique, vocando 140

Hanc Furiam, hunc aliud, jussit quod splendida bilis.

Pauper Opimius argenti positi intus, & auri,

Qui Veientanum festis potare diebus

Campanâ solitus trullâ, vappamque profestis,

Quondam lethargo grandi est oppressus; ut hæres 145

Jam circum loculos, & claves, lætus ovanisque

Curreret. Hunc medicus multùm celer, atque fidelis,

Excitat

Quid enim, Sc. Atenim ita te excusabis, dicēsque te hæc non facere Argis, in Græcia; non uti ferro, ut Orestes, &c. Quasi hoc verò ad rem pertineat? Insanivit etiam Orestes, antequam ferro uteretur, nempe ultionis cupiditate actus in insaniam: insanis tu quoque, cùm veneno, non ferro uteris; imo es dementior, quàm fuerit Orestes, eo tempore, quo palam habitus est insanus. Tunc enim ille nihil profectò fecit reprehendendum; Pyladem amicum ferro non læsit, aut sororem; intra verborum contumelias furor ille constitit: at tu, nec conjugi, nec matri parcis.

Aliud. Alio nomine, alio convicio, quod ira suggestit.

Splendida. Hoc est, generosa insania.

Pauper argenti. Qui quamvis aurum argentumque intus, id est, domi, in archa positum & reconditum haberet, ejus tamen erat pauper, quia illo non utebatur.

Veientanum. Vinum vile, in agro Etruriæ Veientano natum.

Trullâ. Vase fictili, factò in Campaniâ: vili paterâ.

Vappam. Vinum acidum & fugi-
glens.

Lethargo. Morbus est, quo qui laborant.

Excitat hoc pacto: mensam poni jubet, atque
 Effundi saccos nummorum; accedere plures
 Ad numerandum. Hominem sic erigit. Addit & illud, 150
 Ni tua custodis, avidas jam hæc auferet hæres.
 Mén' vivo? ut vivas igitur, vigila: hoc age. Quid vis?
 Deficient inopem venæ te, ni cibus, atque
 Ingens accedat stomacho sultura ruenti.
 Tu cessas; agendum, sume hoc ptisanarium oryzae. 155
 Quanti emptæ? Parvo. Quanti ergo? Octo assibus. Eheu.
 Quid refert, morbo, an furtis, pereamne rapinis?
 Quisnam igitur sanus? Qui non stultus. Quid avarus?
 Stultus, & insanus. Quid? si quis non sit avarus,

Continuò

Mensam, &c. Abacum afferri, aut pluteum, in quo numeraret nummos.

Erigit. E somno lethargico excitat, nummorum tianitu.

Mén' vivo? Verba sunt Optimii: Méne adhuc vivente & superstite, meos mihi nummos hæres auferet?

Vigila. Somnum excute.

Hoc age. In hoc unum incumbere: attende quid dicam: audin?

Quid vis? Voces Optimii.

Deficient, &c. Loquitur medicus.

Inopem. Languentem & jejunum.

Ptisanarium, &c. Ptisanam, seu pultem, confectam ex oryza, du Rix.

Quanti? Petit hoc Optimius.

Parvo. Respondet medicus.

Eheu, &c. Quid refert, inquit Optimius, an peream furtis & rapinis meorum hæredum, an morbo, qui curandus sit tot sumptibus, ita ut assis octo in unam ptisanam abeant,

Quisnam, &c. Loquitur Damasippus cum Stertinio: Quis igitur sanus est? Is, inquit Stertinus, qui non est stultus, & aliquâ cupiditate malâ irretitus: quid porro avarus, ait Damasippus? qualis est? Stultus verò ille est, respondet Stertinus, & insanus, quod stulto gravior est. Quid? si quis non sit avarus, estne, inquit Damasippus, statim sanus & sapiens? Minimè verò, inquit Stertinus. Cur, ô Stertini? Dicam. Finge tibi medicum insignem, qualis est Craterus, dicere de aliquo ægrotante: Non est cardiacus, id est, non laborat cordis, seu stomachi dolore, & aliquem continuò subjicere, bene habet, valet, surget à lectulo: Craterus negabit valere hominem, & posse surgere, quia lateris, aut renum, dolore idem laborat.

Continuò sanus? Minimè. Cui Stoice? Dicam. 160

Non est cardiacus, (Craterum dixisse putato)

Hic æger: rectè est igitur, surgétque? negabit;

Quòd latus, aut renes morbo tententur acuto.

Non est perjurus, neque sordidus: immolet æquis

Hic porcum Laribus. Verùm ambitiosus, & audax: 165

Naviget Anticyram: quid enim differt, barathròne

Dones quidquid habes, an nunquam utare paratis?

Servius Oppidius Canusi duo prædia, dives

Antiquo censu, gnatis divisse duobus

Fertur, & hoc moriens pueris dixisse vocatis 170

Ad lectum: Postquam te talos, Aule, nucésque

Ferre sinu laxo, donare, & ludere vidi;

Te, Tiberi, numerare, cavis abscondere tristem:

Extimui,

Sordidus. Avarus.

Immolet, &c. Gratias agat Diis laribus, quos propitios expertus est; & ipsis porcum immolet.

Audax. Temerarius; fortitudinis famam aucupans.

Naviget Anticyram. Id est; illum insanum esse pronuncio, qui elleboro curandus sit quod in Antycirâ nascitur.

Barathròne donec. In gulam largitiones & alia ejusmodi sumptus profundas. Isti enim ambitiosi, & Thraiones, magnos facere sumptus solent, & à parasitis spoliari. Unde legit Heinsius pro, *Barathròne Balatroni*: qui Balatro, famosus est tempestivè, & sæpè dictus Horatio, parasitus erat. Porro autem bara-

thrum pro gurgite ac voragine sumitur: eratque locus quidam, sive carcer Athenis, in quem damnati demittebantur, summam in altitudinem depressas. Sic *Barathrum Macelli*, *Epist.* 1. 15. 31.

Canusi. In urbe Canusina: opidum est Apuliz.

Antiquo censu. Avitis opibus pollens.

Divisse. Divisisse.

Talos. Tesseræ.

Sinu laxo. Id dicitur laxo sinu ferre, cujus nullam curam gerimas.

Tiberi. Tiberius erat alter filiorum Servii Oppidii.

Numerare, &c. Numerare nucés, officula, & locis occultis abscondere.

Extimui, ne vos ageret vesania discors:
 Tu Nomentanum, tu ne sequerere Cicutam.
 Quare per Divos oratus uterque Penates,
 Tu, cave ne minuas; tu, ne majus facias id,
 Quod satis esse putat pater, & natura coërcet.
 Præterea ne vos titillet gloria jure.
 Jurando obstringam ambo: uter ædilis fueritve
 Vestram prætor, is intestabilis, & sacer esto.
 In cicere, atque fabâ bona tu, perdâsque lapinis,

Latus

Nomentanum. Heliuonem, & prodigum.

Cicutam. Avarum seneratorem.

Coërcet. Moderatur, certis finibus definit & continet.

Præterea. . . Præterea ego vos id mihi volo ut jurati promittatis, fore ut nunquam patiamini vos ambitione, & gloriæ cupiditate duci. Itaque uter vestram insignem aliquando magistratum geret, is volo sit infamis ac detestabilis.

Ædilis. Romanus erat magistratus, cui ædium privatarum & publicarum, lodorum, &c. cura mandata.

Intestabilis. Sic appellatur ille, qui jus non habet condendi testamenti: vel quem nemo adhibere testem potest, ob improbitatem, infamiam, &c.

Sacer, Exécrandus, detestabilis. Sumptum a victimis, quæ cum adhiberentur ad piaculæria sacrificia, populi veluti criminibus onerabantur.

In cicere, &c. Hæc ita explica.

Tunc (filiorum alterutrum alloquitur, cui interminatus estne Ædilis, aut Prætor esset) bona tua perdas in dividendis cicere, fabâ, aut lupinis, plebi? Ut, nempe, insignem aliquam dignitatem consecutus, spatium, id est, ambules in Circo latus, hoc est, summoto latè circum populo, vel, cum ingenti & latè togâ? aut ut fles æneus, id est, ut statua tibi ærea ponatur, dum interim largitionibus istis agros & nummos tibi à me patre relictos amittes? Tunc tibi, non secus atque Agrippæ viro nobilissimo, Augusti genero, plausum à populo dari velis? ut vulpes Æsopice quæ, imitata vocem leonis, seras terreat, te ceperat, mox agnita ludibrio fuit? &c.

Faba. Cicere, lupinos, fabas, & alia legumina id genus: populo distribuebant Ædiles in ludis, maxime Florilibus: Idem faciebant vulgo Candidati ut populi suffragia caperent.

Latus ut in circo spatium, aut æneus ut stes,

Nudus agris, nudus nummis, insane, paternis?

Scilicet ut plausus, quos fert Agrippa, feras tu, 185

Astuta ingenuum vultus imitata leonem?

Ne quis humasse velit Ajacem, Atrida, vetas cur?

Rex sum. Nil ultra quero plebeius. Et æquam

Rem imperito: ac, si cui videor non justus, inulto

Dicere quæ sentit, permitto. Maxime regum, 190

Dî tibi dent captâ classem deducere Trojâ.

Ergo consulere, & mox respondere licebit?

Consule. Cur Ajax, heros ab Achille secundus,

Putrescit, toties servatis clarus Achivis;

Gaudeat ut populus Priami, Priamûsque inhumato, 193

Per quem tot juvenes patrio caruere sepulchro?

Mille ovium insanus morti dedit, inclytum Ulysssem,

Et

rent. Cicer, est pisi genus: Lupinus legumen quoddam.

Nequis, &c. Docet exemplo Agamemnonis, cupidos gloriæ maximè bellicæ, esse insanos. Fingit Græcum quendam plebeium vel ipsum Stertinium, conqueri cum Agamemnone, quod Ajacem insepultum jacere patiatur. Hanc esse causam respondet Agamemnon, quod Ajax fuerit insanus. Respondet plebeius, veniam præfatus, regem non minùs insanisse, qui filiam suam Iphigeniam mactare voluerit.

Vetas cur? Loquitur Plebeius: Cur, ô Agamemnon, fili Atridis, vetas, &c.

Consulere. Interrogare. Leniori verbo utitur, quia regem alloquitur.

Gaudeat, &c. Cur pateris eo insepulto letari nostros hostes?

Per quem, &c. Qui tot Trojanos interfecit, & insepultos putrescere cœgit.

Mille ovium, &c. Verba sunt Agamemnonis. Res ita gesta est. Ajax, non impetratis armis Achillis, quæ contra Ulysssem petebat, repulsam adeo ægrè tulit, ut in amentiam & furorem sit versus: tunc oves multas neci dedit, ratus & clamitans se Agamemnonem, Menelaum ejus fratrem, & Ulysssem, occidere.

Et Menelaum unà mecum se occidere clamans.

Tu cùm pro vitulâ statuis dulcem Aulide gnatam

Ante aras, spargisque molâ caput, improbe, falsâ, 200

Rectum animi servas. Quorsum? insanus quid enim Ajax

Fecit, cùm stravit ferro pecus? abstinuit vim

Uxore & gnato, mala multa precatus Atridis;

Non ille aut Teucrum, aut ipsum violavit Ulyssēm.

Verùm ego, ut hærentes adverso littore naves 205

Eriperem, prudens placavi sanguine Divos.

Nempe tuo, furiose. Meo, sed non furiosus.

Qui species alias veris, scelerisq̃ue tumultu

Permissas capiet, commotus habebitur: atque

Stultitiâne erret, nihilum distabit, an irâ. 210

Ajax immeritos dum occidit, desipit, agnos?

Cùm

Aulide. Græciæ portus fuit; ad quem cùm Græcorum classis, ad bellum Trojanum profectura, consisteret, silentibus ventis, ac iratis Diis, responsum est eos, nisi mactatâ Iphigeniâ, placari non posse.

Molâ. Far, sive hordeum erat, tostum, & mixtum sale; quo cultros, & victimæ caput spargebant.

Rectum, &c. Subaudi, statum: an sanus es?

Quorsum? Quorsum hæc, inquit Agamemnon?

Insanus, &c. Verba sunt Plebei: Quid fecit gravioris sceleris Ajax insaniens? occidit gregem; at ab Uxore, & filio, manus violentas abstinuit, id est, in eos non fecit, non in Teucrum, &c. Teucer

Dux fuit Græcorum, clarus, in primis & fortis, Ajacis frater: de quo vide Oden 6. lib. r.

Verùm ego, &c. Respondet Agamemnon.

Adverso. Inimico & infesto; unde solvere naves nequibant.

Prudens. Certo, & pio consilio.

Qui species, &c. Ille habebitur, ille habendus est, commotus; id est, commotus, perturbatus, insana mentis; qui capiet species, sive ideas & opiniones rerum, alias, id est, diversas, remotas à veris, & cum scelere conjunctas; ac pavum intulerit, an isto errore stulto peccet, ut tu, ô Agamemnon; an furor & irâ, ut Ajax. Hæc dicit Plebeius.

Cum prudens scelus ob titulos admittis inanes,
 Stas animo? & purum est vitio tibi, cum tumidum est cor?
 Si quis lectica nitidam gestare amet agnam;
 Huic vestem, ut gnatae, paret, ancillas paret, aurum: 215
 Pusam, aut pusillam appellet, fortique marito
 Destinet uxorem, interdicto huic omne adimat jus
 Praetor, & ad sanos abeat tutela propinquos.
 Quid? si quis gnatam pro mutâ devovet agnâ,
 Integer est animi? ne dixeris. Ergo ubi prava 210
 Stultitia, hic summa est insania: qui sceleratus,
 Et furiosus erit: quem cepit vitrea fama,
 Hunc circumtonuit gaudens Bellona cruentis.

Nunc age, luxuriam & Nomentanum arripe mecum;
 Vincet enim stultos ratio insanire nepotes. 225

Hic

Ob titulos, &c. Ut tibi concilies
 gloriam patriae servatæ; ut ambitioni
 servias.

Admittis scelus. Jugulas filiam.

Tumidum. Ambitiosum.

Paret. Emat, adhibeat.

Aurum. Aurea ornamenta.

Pusam, pusillam. Nomine blandi-
 entia, id est, puellam, filiolam.

Interdicto, &c. Certè causâ iusta
 erit, cur Praetor insano illi eripiat
 jus omne, sua aimirum bona admi-
 nistrandi, & civilia obeundi mu-
 nera; & ejus tutelam demandet
 ipsius propinquis. Est autem in-
 terdictum, edictum Praetoris quod-
 libet, quo jubet aliquid, vel prohi-
 bet.

Devovet. Ara destinat.

Ne dixeris. Certè id non dices.

Prava stultitia. Error, cupiditas,
 scelus quodlibet. Qui erit scelera-
 tus, erit idem furiosus.

Vitrea. Fragilis, splendida, instar
 vitri.

Hunc, &c. Qui ambitione, &
 bellicae laudis gloria captus est, il-
 lum Bellona reddit attonitum, id
 est, insanum; qui enim fulmine
 aut tonitru sunt perculsi, stupefunt,
 & de statu mentis deiciuntur, ut
 plurimum. Ita Plebeios vel Ster-
 tinus concludit Agamemnonem, &
 bellatores alios insanire.

Gaudens cruentis. Quae cruorem
 amat, & caedem. Bellona Dea est
 belli, Martis soror.

Arripe. Expende, excute.

Vincit. Planè ostendit.

Nepotes. Dissolutos, prodigos,

Hic simul accepit patrimoni millē talenta,
 Edicit, piscator uti, pomarius, auceps,
 Unguentarius, ac Tusci turba impia vici,
 Cum scurris fartor, cum Velabro omne macellum,
 Manē domum veniant. Quid tum? Venere frequentes. 230
 Verba facit leno: Quidquid mihi, quidquid & horum
 Cuique domi est, id crede tuum, & vel nunc pete, vel cras.
 Accipe, quid contrā juvenis responderit æquus,
 In nive Lucanā dormis ocreatus, ut aprum
 Cœnem ego: tu pisces hiberno ex æquore verris: 235
 Segnis ego, indignus qui tantum possideam; aufer,
 Sume tibi decies, tibi tantundem, tibi triplex.
 Filius Æsopi detractam ex aure Metellæ,
 (Scilicet ut decies solidum exsorberet) aceto

Diluit

Hic. Momentanus.

Mille talenta. Talentum Atticum respondebat libris Francis 2400.

Edicit. Palam denunciat & moneri jubet ut adsint postridie manē apud se piscatores, &c.

Pomarius, &c. Qui poma, qui unguenta vendit, &c.

Tusci, &c. Cupedinarii, perditii homines, qui vicem Tuscorum, ita dictum ab Etruscis ibi olim degentibus, habitabant.

Scurris. Scurræ, sunt homines dicaces & festivi, qui risum aliis movent, sæpe illiberaliter & putidè.

Fartor. Qui facimina conficit.

Velabro. Velabrum locus Romæ celeberrimus ubi erant unguentarii.

Æquus. Clemen, largus, & prodigus.

Lucanā. Est Lucania, regio Italianæ extremæ, prope Calabriam, ad mare inferum.

Dormis. Tu, ô venator.

Tu. O piscator.

Segnis ego. Et ego interim Segnis sum, & otiosus, te meâ causâ laborante! Ne indignus sum qui sim dives, nisi largior tibi.

Aufer. Accipe.

Decies. Subaudi, centena sestertium millia, id est, libras Gallicæ 100,000.

Tibi. O piscator.

Tibi. Alium quempiam, v. g. Unguentarium appellat.

Triplex. Triplum, tertium tantum sume.

Filius Æsopi. Actoris nobilissimi: Clodius vocabatur.

Decies solidum, &c. Ut uno haustu exorberet

Diluit insignem baccam; qui sanior, ac si 240

Illud idem in rapidum flumen, jacerétve cloacam?

Quinti progenies Arri, par nobile fratrum,

Nequitia, & nugis, pravorum & amore gemellum,

Luscinias soliti impenso prandere coemptas,

Quorsum abeant sani? cretâ, an carb. ne notandi? 245

Ædificare casas, plostello adjungere mures,

Ludere par impar, equitare in arundine longâ,

Si quem delectet barbatum, amentia verset.

Si puerilius his ratio esse evincet, amare;

Nec quicquam differre, utrûmne in pulvere, trimus. 250

Quale

exorberet decies centena milia solidorum, id est, nummorum sestertiorum.

Diluit. Dissolvit, liquavit.

Baccam. Unionem.

Quâ. Quomodo.

Illud idem. Eandem hanc gemmam.

Quinti, &c. Ordo est: Q. Arrii progenies, filii; nobile par fratrum, id est, fratres duo famosi, gemellum, hoc est, similes, ob nequitiam, puerilia studia, & amorem rerum pravorum; qui erant soliti prandere luscinias magno pretio emptas; cur abeant, id est, existimentur, prætereantur hic tanquam sani? certè insanis adscribendi quoque sunt, & carbone ac turpi notâ inurendi.

Impenso. Subaudi, pretio. *Impenso* autem est, magno: *Impensè* enim significat, vehementer, sedulo.

Cretâ, &c. Albo lapillo notamus bona, mala nigro & carbone.

Ædificare, &c. Ordo est: si quis homo barbatus & provecior ætate delectetur jungendis plaustris muribus, &c. illum certè amentia exagitet.

Adjungere mures. Equorum instar.

Si puerilius, &c. Si ratio evincat esse amorem aliquid magis puerile, quàm has puerorum occupationes, nempe casas ædificare, &c. nec differre quidquam, utrum ludum aliquem qualem prius memoravi, ludas trimus, id est, tres annos natum, an flores captus turpi amore; id, inquam, si ratio tibi ostendat; quæro num idem sis facturus, quod olim Polemon, postquam insanum ejusmodi amorem deposuit, an relicturus sis, itidem ut ille, morbi, id est amoris, insignia, nempe tunicas, focalia, &c. Certè vereor ut facias.

Quale prius, ludas opus, an meretricis amore
 Sollicitus piores : quare, faciāsne, quod olim
 Mutatus Polemon ? ponas insignia morbi,
 Fasciolas, cubital, focalia ; potus ut ille
 Dicitur ex collo furtim carpsisse coronas,
 Postquam est impransū correptus voce magistri ?
 Porrigis irato puero cūm poma, recusat :
 Sume Catelle ; negat ; si non des ; optat. Amator
 Exclusus qui distat ? agit ubi secum, eat, an non,
 Quo rediturus erat non arcessitus ? & hæret 255
 Invisis foribus ? Nec nunc, cūm me vocet ultro,
 Accedam ?

Polemon. Discipulus Xenocratis, cui cūm lasciviam, & insanos amores, aliquando magister exprobrasset, sic erubuit, sic mutatus est, ut ipsi postea Xenocrati succederit, & philosophiam Athenis docuerit, tertius à Platone.

Fasciolas. Fascias aliquando appellabant involucri crurum & femorum ; quæ jam tibialia & femoralia dicuntur.

Cubital. Cubitorum, seu brachiorum ornamentum, sericum aureum, &c.

Focalia. Colli ornamenta, & faucium.

Ur. Quomodo.

Furtim, &c. Polemon floribus coronatus, & ebrius in Xenocratis scholam ingressus est, qui tum forte de temperantiâ disserabat ; huius oratione paulatim victus adolescens, cepit sibi coronas furtim detrahare, &c.

Impransū. Sobrii.

Porrigis, &c. Docet insanire amatores, puerorum in morem.

Catelle. Canicule : vox blandientis.

Exclusus. Foribus meretricis.

Qui distat, &c. An non isti puero similis est ? Cum agit secum, id est, deslberat, an eat ad istam, an non eat, quod, id est, cuius in domum profecto rediturus fuisset, si non fuisset accersitus at quia accersitus est, hæret in ipso limine, dubius an ingrediasur. Hic locus est expressus ex Eunucho Terentiāni, quem vide Act. 1. Scene 1.

Nec nunc, Egone, (inquit Phædrus Terentianus, Eunucho Act. 1. Scep. 1.) non accedam ad Thaidem ? ne nunc quidem cūm me ultro accersit ?

Accedam? an potius mediter finire dolores?
 Exclusit: revocat: redeam? non, si obsecret. Ecce
 Servus non paulò sapientior: O here, quæ res
 Nec modum habet, neque consilium, ratione modòque
 Tractari non vult. In amore hæc sunt mala: bellum:
 Pax rursùm. Hæc si quis tempestatis propè ritu
 Mobilia, & cæcâ fluitantia sorte, laboret
 Reddere certa sibi; nihilo magis explicet, ac si
 Insanire paret certâ ratione modòque. 270

Quid? cùm Picens excerpens semina pomis,
 Gaudes, si cameram percussisti fortè, penes te es?
 Quid? cùm balba feris annoso verba palato,
 Ædificante casas qui sanior? Adde cruorem
 Stultitiæ, atque ignem gladio scrutare. Modò, inquam, 275
 Hellade

Dolores. Quos ex ejus contumeliis patior.

Redeam? An redibo?

Si. Et si.

Ecce, &c. Phædriam alloquitur Parmeno, servus hero sanior.

Cæcâ, &c. Incerto casu contingentia.

Nihil plûs, &c. Non plûs proficiet, quam si cùm ratione stultus esse velit.

Quid, &c. Loquitur Stertinus.

Cum Picens, &c. Pomorum semina, è pomis educta, ejaculantes primoribus digitis, si triclinii cameram, id est, fornicem, seu lacunar attigissent, bene de suis amoribus augurabantur; sin contrâ, malè.

Penes te es? Esne mentis compos?

Picens. Picens ager est in Italiâ, ad oram maris Adriatici, pomis bonis abundans.

Percussisti. Percussisti.

Cum balba, &c. Cùm tu senex, ut mulieris gratiam capter, instar pueri balbutiente voce blanditias loqueris, & verbis tremulis palatum tuum verberas; quo pacto sanior es puero casulas ædificante?

Cruorem. Crudelitatem.

Stultitiæ. Insano amorì.

Ignem gladio, &c. Malum malo cumula. Proverbium Græcùm est: *Ignem gladio, ne fodito,* seu verberato: id est, malum malo ne adde; hominem jam furentem ne stimula.

Modò. Nuper.

Hellade percussâ, Marius cùm præcipitat se,
Cerritus fuit? an commotæ crimine mentis
Absolves hominem, & sceleris damnabis eundem;
Ex more imponens cognata vocabula rebus?

Libertinus erat, qui circum compita ficcus 280
Lautis manè senex manibus currebat, & unum,
(Quid tam magnum? addens) unum me surpите morti,
Dis etenim facile est, orabat: sanus utrisque
Auribus, atque oculis; mentem, nisi litigiosus,
Exciperet dominus, cùm venderet. Hos quoque vulgus 285
Chrysipus ponit sæcunda in gente Menenî.

Jupiter,

Hellade, &c. Marius, Hellade (à quâ spernebatur) interfectâ, cum se præcipientem à saxo dedit, nonne insanus fuit?

Cerritus. Pro, *Cerritus*, id est, percussus à Cerere, quæ hominibus insaniam immittere credebatur.

An commotæ, &c. An negabis eum insanum esse, & sceleratum tamen vocabis ex more hominum, qui rebus duris & gravioribus moliora imponunt nomina? Tamen sceleris nomen est cognatum, id est, simile, nomini insanæ, idemque significat? (Qui enim sceleratus est apud Stoicos, idem est insanus.)

Libertinus, &c. Quidam libertinus senex, mane ficcus, id est, jejunos, obibat compita, (scilicet quibus Deos Penates constitui & coli iusserat Augustus) lautis seu ablutis aquâ manibus, ut ea puras ad Deos tenderet; & orabat hoc: ô Dii,

unum me ex omnibus civibus morti surripite, vitam longiorem date: addens; quid tam magnum, quid est in eâ re tam operosum vobis, si superi? tantillam rem mihi non negabitis. Ille sanus erat auribus & oculis; mente non item; ac si servus iterum à libertino factus fuisset, venditûsq; debuisset dominus excipere eapote, id est, emptorem admonere, illum cætero corpore sanum esse, præterquam capite, & mente. Superstitiosos irridet Stertinius, isto exemplo.

Nisi litigiosus. Nisi dominus lites amaret, item intendi sibi vellet. Venditor enim debebat vitæ omnia rei venditæ, præsertim mancipiorum emptoribus aperire; ni fecisset, mulcèbatur; & in eum erat actio.

Hos. Superstitiosos.

Vulgus Chrysippi. Stoicæ.

Menenî. Meneniorum gens, seu familia.

Jupiter, ingentes qui das adimisque dolores,
 (Mater ait pueri, menses jam quinque cubantis)
 Frigida si puerum quartana reliquerit, illo
 Manè die, quo tu indicis jejunia, nudus 295
 In Tiberi stabit. Casus, medicusve levarit
 Ægrum ex præcipiti: mater delira necabit
 In gelidâ fixum ripâ; febrimque reducet,
 Quône malo mentem concussâ? timore Deorum.

Hæc mihi Stertinius, sapientum octavus, amico 300
 Arma dedit, posthac ne compellarer inultus.
 Dixerit insanum qui me, totidem audiet; atque
 Respicere ignoto discet pendentia tergo.

Stoïce,

familia, fuit apud Romanos secunda
 & numerosa: in eâ quidam olim
 laboraverant insanâ; & ipsa vox
 Menenii, similis est atque affinis
 voci Græcæ, quæ insanum signifi-
 cat.

Dolores. Morbos.

Cubantis. Lecto affixi, & ægro-
 tantis.

Quartana. Febris quarto quoque
 die recurrent.

Quo tu, &c. Quo Magistratus,
 vel Sacerdotes, jejunium imperabant
 aliquod tuo nomine. Jejunia pub-
 licâ, indicis & denunciatis placare
 Deos moris erat; ac festos dies ce-
 lebrare.

Nudus, &c. A me in Tiberim
 mergetur leviter: vel, in tipâ nudus
 constitutur.

Levaris, &c. Si puerum & lu-
 brico & difficili morbo recreaverit,

Quone. Nam quo.

Timore Deorum. Superstitione;
 quæ oritur è nimio metu Numinis.

Mibi. Damasippo.

Octavus. Septem vulgò numeran-
 tur Græcæ Sapientes.

Arma, &c. Argumenta, quibus
 ulcisceret, si quis me stultum com-
 pellaret.

Totidem. Eadem verba ex me
 audiet.

Pendentia. Discet respicere man-
 ticæ partem pendentem sibi à tergo
 quæ ignorat, quod non intuetur.
 Fingebat Æsopus homini cuique
 impositam humeris pendere manti-
 cam, in cujus anteriori parte essent
 aliena vitia, in posteriori, sua &
 propria: quo fiebat, ut aliena nobis
 vitia semper ob oculos essent, nostra
 verò ignoraremus.

Stoïce, post damnum sic vendas omnia pluris :

Quâ me stultitiâ (quoniam non est genus unum) 305

Insanire putas ? ego nam videor mihi sanus.

Quid ? caput abscissum demens cum portat Agave

Gnati infeliciis, sibi tum furiosa videtur ?

Stultum me fateor (liceat concedere veris)

Atque etiam insanum : tantum hoc edisserere, quo me 310

Ægrotare putes animi vitio. Accipe : primum

Ædificas ; hoc est, longos imitaris, ab imo

Ad summum totus moduli bipedalis : & idem

Corpore majorem rides Turbonis in armis

Spiritum, & incesum : qui ridiculus minùs illo ? 315

An quodcunque facit Mæcenâs, te quoque verum est,

Tanto dissimilem, & tanto certare minorem.

Absentis

Stoïce. O Damâsippe, inquit Horatius.

Post damnum, &c. Si quidem facturam fortunarum tuarum & naufragium fecisti, hoc à Superis benè tibi precor, ut jam in vendendo sis fortunatior, & pluris quàm omnes alii, merces tuas vendas, lucri plus facias. Vide versum hujus, Sat. 20.

Quid, &c. Sententia est, idèone sanus es, quod tibi sanus videris ? sibi videbatur Agave sana cùm manimè fureret.

Agave. Penthei mater, Cadmi filia, immisso sibi furore à Baccho quem Pentheus læserat, filii caput amputavit, fata se aprum vel taurum discerpere, Ovid. 3. Met.

Concedere veris. Quod verum est fateri, loquitur Horatius.

Longos. Proceros, id est, nobiles, divites, magnos, tu exiguus, &c.

Ab imo. A capite ad calcem.

Et idem. Tu idem tamen rides spiritum, id est, audaciam & vanitatem atque incesum Turbonis armati, majorem corpore : rides Turbonem gladiatorem ingentes animos angusto in corpore versantem.

Verum est. Equum est, par est, Subaudi, facere, te qui tanto es illi dissimilis & tanto inferior, & impar ad certandum cum eo,

Absentis ranæ pullis vituli pede pressis,
 Unus ubi effugit, matri denarrat, ut ingens
 Bellua cognatos eliserit. Illa rogare, 320
 Quantane? num tandem, se inflans, sic magna fuisset.
 Major dimidio. Num tanto? cūm magis, atque
 Se magis inflaret: non, si te ruperis, inquit,
 Par eris. Hæc à te non multum abludit imago.
 Adde poemata nunc: (hoc est, oleum adde camino) 325
 Quæ si quis sanus fecit, sanus facis & tu.
 Non dico horrendam rabiem—Jam define—Cultum
 Majorem censu—Teneas, Damasppe, tuis te—
 O major tandem parcas insane minori.

Cognatos. Pullos alios una secum
 natos, ex eadem ortos matre.

Quantane. Idud ne abundat. Ro-
 gare cepit rana mater, quanta fuisset
 illa bellua.

Major dimidio. Respondet pul-
 lus.

Tanta. Tanto major.

Ruperis. Insando te disrumpas.

Abludit. Abhorret, discrepat.

Oleum camino. Majorem insaniam
 minoribus aliis.

Rabiem. Iracundiam furori simi-
 lem.

Define. Horatius Damaspum
 alloquitur.

Cultum. Victum, vestitum, or-
 natum corporis.

Censu. Divitiis, re.

Teneas. In tuis te vitulis contine,
 mea ne attinge.

O major. O Damasppe, qui me
 stultior es, ignosce mihi minus
 stulto.

SATIRA IV.

A Catio quodam Epicureo Philosopho accipit Horatius lepida præcepta de fereulis & re culinaria. In quo Epicureos jam ridet, ut priori Satiræ Stoicos.

UNDE, & quod Catius? non est mihi tempus aventi
Ponere signa novis præceptis: qualia vincunt

Pythagorani, Anytique reum, docturæque Platona.

Peccatum fateor, cum te sic tempore lævo

Interpellarim. Sed des-veniam bonus, oro.

Quod si intercidere tibi nunc aliquid, repetes mox,

Sive est naturæ hoc, sive artis, mirus utroque.

Quin id erat curæ, quo pacto cuncta tenerem:

Ut pote res tenues, tenui sermone perastas.

Ede hominis nomen: simul an Romanus, an hospes,

Ipsa

Unde, Sc. Subaudi, venit. Horatius fingit se illi occurrere de improviso.

Non est, Sc. Non vacat mihi respondere nunc tibi: aveo enim, id est, cupio, & in eo totus sum ut certis notis & signis adhibitis, sive literis in chartâ, sive imaginibus & ideis in animo, mandem memorie præcepta nova, id est, recens ab magistro mihi traditis, quæ tam insignia sunt, ut Pythagoræ præcepta facile superent, &c.

Pythagoras. Fuit Pythagoras ex insula Samo, in Italiam venit imperante Numâ, philosophus præclarissimus, de quo hæc Ovid. 15. Meto. Mens Deo adiit, & quæ na-

tura negotii visibus humanis, oculis ea pectoris hausit. Agit Horatius de eodem, lib. 1. ode 23.

Anyti reum. Socratem, qui reus factus est, id est, accusatus ab Anyto Atheniensis divite.

Platona. Philosophum longe sapientissimum, cujus extant scripta egregia.

Peccatum, Sc. Peccavi, inquit Horatius.

Tanquam. Subtiles, & arduas.

Perastas. Disputatas.

Hominis. Tui illius Magistri, a quo hæc præclara præcepta didicisti.

Hospes. Externus, non Romanus.

Ipſa memor præcepta canam; celabitur auctor.

Longa, quibus facies ovis erit, illa memento,

Ut ſucci melioris, & ut magis alba rotundis,

Ponere. Námque marem cohibent calloſa vitellum.

Caule ſuburbano, qui ſiccis crevit in agris,

15

Dulciſ, Irriguo nihil eſt elutius horto.

Si veſpertinus ſubito te oppreſſerit hoſpes:

Ne gallina malum reſponſet dura palato,

Doctus eris vivam miſto mersare Falerno:

Hoc teneram faciet. Pratenſibus optima fungis

20

Natura eſt: aliis malè creditur. Ille ſalubres

Æſtates peraget, qui nigris prandia moris

Finiet, ante gravem quæ legerit arbore ſolem.

Auſidius

Ponere. Menſæ ſponnere.

Numquæ, &c. Ova, inquit, oblonga ſunt magis calloſa, id eſt, habent albumen ſpiſſius & denſius; ſum vitellum marem continent, id eſt, ſemen pulli maſculi.

Suburbano. Qui crevit in paludibus & hortis prope urbem poſitis.

Irriguo. Nihil eſt magis inſipidum & ſaporis languidioris, quàm olus quod maſcitur in horto, in quo plantæ nonniſi crebrâ irrigatione creſcunt.

Elutius. Flaccidius, inſulſius. Metaphora ducitur à coloribus qui viviſi ſunt, cum probè ſunt ſituri & pleni; languent, cùm leviter tincti & diſſecti.

Te oppreſſerit, &c. Tibi imparato ſupervenerit.

Malum. Adverbium eſt, pro malè; incommodè.

Reſpoſet. Reſiſtat, obſtetur, ob duritiem ægrè dentibus conſciatur.

Doctus erit. Doceo te jam, & memineris hanc mergere vino aquâ temperato.

Gravem. Meridianum, manè deſcriptis ex arbore.

Forti. Auſtero, aſperioris ſaporis: ejus auſteritatem melle temperabant, idque promulſidem vocabant, ſive muſſum: eo ita temperato utebatur principio menſæ Auſidius, quod Catius idcirco damnat, quia Falernum auſterius eſt, etiam admixto melle: citaque vino molliore utendum eſſe præcipit, ad muſſum faciendum, quia vacuo

Romæ

Aufidius forti miscebat mellâ Falerno:

Mendosè: quoniam vacuis committere venis

Nil, nisi lene decet. Leni præcordia mulso

Prolueris melius. Si dura morabitur alvus,

Mitulus, & viles pellent obstantia conchæ.

Et lapathi brevis herba, sed albo non sine Coo

Lubrica nascentes implent conchylia Lunæ.

Sed non omne mare est generosæ fertile testæ.

Murice Bajanâ melior Lucrina peloris:

Ostrea Circæis, Miseno oriuntur echini,

Pectinibus patulis jactat se molle Tarentum.

Nec

stomacho nihil nisi lene committendum.

Leni mulso. Vino leni cum melle mixto. Mulsum est vinum mellis admixtum.

Morabitur. Tardius, ægrius se exonerabit.

Mitulus. Pisciculus e concharum seu ostreorum genere.

Obstantia. Fæces malè constitutæ.

Lapathi. Vocatur etiam romex, brevis & acutis foliis.

Coo. Vino Græco, ex insulâ Co, ad Caridam Asiæ Minoris provinciam positâ, Apellis & Hippocratis patriâ.

Lubrica, &c. Conchylia, id est, pisces inclusi conchis, implentur & augentur crescente luna. Lubrica vocat, quia cient alvum & laxant.

Generosæ testæ. Concharum insignium.

Murice, Peloris. Pisciculi ex ostreorum genere. Bajanus sinus est prope Bajas in Campania: Lucrinus vero prope Puteolos in eadem Campania.

Circæis. Circæi, sive Circelli, urbs Volscorum fuit ubi est ferè *Civitas evicbia*. Prope hanc urbem est promontorium Circesium, nunc dictum *Monte Circello*.

Miseno. Misenus est promontorium Campaniæ in Italia non pòcul à Comis, nomen habens à Miseno Æneæ tubicine illic sepulto, Virgil. 6. Æn.

Echini. Pisces: *Herissons*. Vide Oden 5. Epodon.

Pectinibus. Pectines pisces testis sive conchis duobus includuntur striatis & spissis, quæ superiori parte strictiores, inde in orbem dilatantur, unde magno histio aperiantur & paculi appellantur. *Un Peloncle.*

Tarentum. Urbs est Italici id est, Calabriae

Nec sibi conarum quivis temere arroget artem,

35

Non prius exactâ tenui ratione saporum.

Nec satis est carâ pisces averrere mensâ,

Ignarum quibus est jus aptius, & quibus assis

Languidus in cubitum jam se conviva reponet.

Umbet, & ilignâ nutritus glande, rotundas

40

Curvat aper lances carmen vitantis inertem.

Nam Laurens malus est, ulvis, & arundine pinguis.

Vinea summittit capreas non semper edules.

Fœcundi leporis sapiens sectabitur armos.

Piscibus,

Calabriæ parte que olim Messapia dicebatur.

Nec sibi, &c. Nemo sibi arrogare potest artem & scientiam cœnæ recte struendæ, nisi prius expenderit Saporum omnem rationem, quæ valdè subtilis est ac difficilis ad percipiendum.

Cara mensa. Mensam intellige in quâ pisces in macello venales proponuntur caro pretio emendi. Non sufficit emere pisces exquisitos & è macello auferre, si quis ignarus sit quinam elixi, quinam assi melius apponantur, suaviores fiant.

Quibus est jus aptius. Elixos significat, qui sermè aliquo jure conduntur: assi, sine ullo condimento & jure apponebantur, & ut ait Nonius, sine pigmento saporis alieni.

Et quibus, &c. Et quinam sint pisces, qui si assi apponantur conviviis, illi se in cubitum denuo erigent & ad edendum insurgent licet jam languidi & saturi.

In cubitum. Convivæ in lectulis strati ad mensam accumbebant, corpore leviter in sinistram cubitum inclinato, dextra cibum captantes.

Umbet, &c. Censeo ut aper natus in umbrâ & querceâ glande nutritus impleat lances ejus hominis qui vitat, id est, non amat carnem mollem, pinguem, & inertem. Qui carnem amant non nimis saginatam, & adipatam, illi vescantur apris, umbris, &c.

Curvet. Totos apros apponebant; ita ut mirum non sit si patinæ curvari & rumpi tanto pondere viderentur.

Laurens. Aper nutritus in agro Laurenti, qui ager est in Latio, prope Ostiam.

Ulvis. Ulva est herba palustris.

Summittit. Suppeditat,

Edules. Aptas ad edendum.

Sapiens. Cui palatum sapit.

Sectabitur. Amabit.

Armos. Humeros.

Piscibus, atque avibus, quæ natura, & foret ætas, 45

Ante meum nulli patuit quæsitæ palatum.

Sunt, quorum ingenium nova tantum crustula promit,

Nequaquam satis in re unâ consumere curam:

Ut si quis solum hoc, mala ne sint vina, laboret;

Quali perfundat pisces securus olivo. 50

Massica si cælo supponas vina sereno:

Nocturnâ, si quid crassi est, tenuabitur aurâ,

Et decedet odor nervis inimicus: at illa

Integrum perdunt lino vitata saporem.

Surrentina vafer qui miscet facie Falernâ 55

Vina, columbino limum benè colligit ovo:

Tostis marcentem squillis recreabis, & Afrâ

Potorem

Natura. Nempe ad gustum & vim suam amittunt, vitiantur, & saporem idonea. corrumpuntur.

Ante, &c. Nulli ante me fuit cognita.

Sunt. Sunt aliqui soliti suum ingenium in eo tantum ostendere si novam aliquam placentam, aut cibi genus inveniant: ego naturam, ætatem, sapores avium & piscium exploravi, &c.

In re unâ, &c. In unâ cœnæ & opsoniorum parte.

Securus. Negligens.

Tenuabitur. Desecabitur, expurgabitur.

Nervi inimicus. Amittent odorem graviores qui nervos offendit.

Lino vitata. Si quis ea per colum five saccum lineum liquare tentet ac transmittere: sic enim

Surrentina, &c. Qui callidè miscet, cum facie vini Falerni vina surreptina, ea rectè purgabit & limum secernet, immisso in eadum ovo columbino, quia Vitellus ovi decides in imum doliolum, secum trahit aliena, id est, fæces Falerni, additas Surrentino. Est Surrentum urbs Italiæ in sinu Puteolano: Ejus vina ut odorem Falerni vini contraherent, in doliolum fundebantur in quo fuisset recens Falernum, ac tota fæx ejus adhuc esset.

Marcentem. Saturum & nauseantem.

Squillis. Squilla, piscis è cancrorum genere.

Potorem cochleâ nam lactuca innatat acri
 Post vinum stomacho, pernâ magis, ac magis hillis
 Flagitat in morsus rescî: quin omnia malit, 60
 Quæcunque immundis fervent allata popinis,
 Est operæ pretium duplicis pernoscere juris
 Naturam. Simplex è dulci constat olivo,
 Quod pingui miscere mero muriâque decobit,
 Non aliâ quàm quâ Byzantia putruit oreâ. 65
 Hoc ubi confusum sectis inferbuit herbis,
 Coryciôque croco sparsum stetit, insuper addes
 Pressa Venafranz quod bacca remisit olivæ.
 Picenis cedunt pomis Tiburtia succo:
 Nam facie præstant. Venucula convenit ollis. 70

Rectius

Cochleâ. Ostreo quodam è lima-
 cum genere.

Nam lactuca, &c. Non est uten-
 dum lactucis cum plenus est vino
 stomachus, quia tunc illuc in vino
 acido incoctæ & indigestæ natant:
 magis utendum perna, &c.

Hillis. Lucanicis, botellis, aliis
 id genus fartis.

Flagitat. Stomachus, vel con-
 viva.

In morsus. Ad novos morsus.

Malis. Quam exquisitos cibos.

Quæcunque. Puta sarcinina, &
 intrita; succata.

Juris. Condimenti, embamma-
 tis.

Simplex. Non mixtum jus, &
 unum, ex olivo constat tantum:
 merum aut muriam oleo admisceas
 fiet compositum jus.

Non aliâ. Non quâvis muriâ,
 sed eâ tantam in quâ orca ad Byfan-
 tium capta (est ingens piscis) pu-
 truit, diu macerata est.

Inferbuit. Igni impositum ebul-
 lit.

Corico. Croco advecto è Corico
 monte Cilicis.

Stetit. Quievit, bullire ac fer-
 vere desit, vel concrevit.

Quod. Oleum venafrappum.

Tiburtia. In agro Tiburtino
 natat.

Facie. Formâ & pulchritudine.

Venucula. Uva venucula in ollas
 abditur, melius & servatur; albana,
 rectius duratur ad fumum: hanc
 ego extiti primus qui pomis junc-
 tam in mundis patinulis circa
 lances alias, in mensâ posuerim,
 nec non facem, è vino Coô scilicet,

Rectius Albanam fumo duraveris uvam.

Hanc ego cum malis, ego facem primus, & alec.

Primus & invenior piper album, cum sale nigro

Incretum, puris circumposuisse catillis.

Immane est vitium, dare millia terna macello,

75

Augustoque vagos pisces urgere catino.

Magna movent stomacho fastidia; seu puer unctis

Tractavit calicem manibus, dum furta ligurit:

Sive gravis veteri crateræ limus adhæsit.

Vilibus in scopis, in mappis, in scobe, quantus

80

Consistit

(quod postea inquit) cum alece; est alec muræ quoddam genus vel liquamen confectum è pisciculorum intestinis; item piper album cum nigro sale, incretum; id est, permixtum cum sale, & purgatum incerniculo.

Ollis. Vitreis in ollis racemi sæpè fervantur, & florem suum coloremque diu retinent. Potest ita etiam exponi: venacula convenit faciendis condimentis, quibus ollæ & cibi in ollis patinisque condiuntur.

Immane. Commendat artem & ordinem in cenâ.

Dare millia, &c. Tribus millibus sestertiûm, emere pisces è macello, & eos urgere, id est, stipare, & alios aliis aggerere in angusto catino.

Vagos. Vel est Epithetum commune piscium; vel significat temerè disiectos ac sine lege & ordine in patinâ positos.

Movement. Hæc magnum movent fastidium; si quis servus pinguis digitis calicem attrectavit, dum opsonia & condimenta sursum degustat ac lambit: si limus non est deterius è veteri craterâ. Dicitur cratera crateræ; & crater crateris.

Vilibus, &c. Quàm exiguo parari sumptu possunt scopæ, mappæ, scobæ, &c. quæ tamen sine flagitio negligi non possunt?

Mappis. Mappæ propriè lintea erant, quibus tergebantur manus: mantilia verò, lintea quibus mensa infernebatur.

Scobe, &c. Scoba significatamenta seu partes exiguas ligni, quæ ferrâ vel limâ eraduntur: iis pavimenta è marmore & variis lapidibus strata operiebantur ante cenam, ut vinum aut aquam à convivis, aut ministris, ut sit, humi jactam combiderent.

Confisit sumptus? neglectis, flagitium ingens.

Ten' lapides varios lutulentâ radere palmâ,

Et Tyrias dare circum illota toralia vestes:

Oblitum, quanto curam sumptûmque minorem

Hæc habeant, tanto reprændi iustius illis,

85

Quæ nisi divitibus nequeunt contingere mensis?

Docte Cati, per amicitiam, divôsque rogatus,

Ducere me auditum, perges quocunque memento.

Nam quamvis referas memori mihi pectore cuncta:

Non tamen interpres tantumdem jûveris. Adde

90

Vultum, habitûmque hominis: quem tu vidisse beatus

Non magni pendis, quia contigit. At mihi cura

Non mediocris inest: fontes ut adire remotos,

Atque haurire queam vitæ præcepta beatæ.

Tene. Non te pudet pavimentum è varii coloris marmore stratum, lutulentæ palmæ ramo vertere? Palmæ ramos pro scopis adhibebant ad verrendum.

Et Tyrias, &c. Et toralia illota circumdare vestibus Tyriis in lectulis, quibus ad mensam accumbabant. Erant toralia, erant vestes: toralia vocabantur illi panni viliores quibus quotidie lectus sternebatur: vestes, quæ stragulæ dicebantur, erant panni elegantiores quibus in sollemnibus conviviis iidem sternebantur lecti, quæque toralibus imponebantur & circumdabantur. Jubet autem ipsa toralia seu culcitra esse mundas & lotas.

Oblitum. Minimè istud cogitantem, quanto hæc minori sumptu fieri possunt, tanto iustius repre-

bendi, quàm illa, id est, quàm si non adhibeas illa, quæ in divitum mensis adhiberi magno sumptu solent; quæque nemo à te desiderat.

Docte Cati. Loquitur jam Horatius.

Auditum. Ad audiendos illos tuos magistros. Supinum est.

Non tamen, &c. Non perinde mihi prodesse poteris explicando mihi illa memoriter interpretis more, ac si ego his auribus ab ipso audiam.

Adde. Tuo isti beneficio & sermoni adde aliud beneficium majus, ut frui possim hominis vultu, &c.

Habitum. Oris & corporis totius conformationem.

Contigit. Felici fato evenis tibi ut eum videres, & audires.

SATIRA V.

Testamentorum captatores infectatur. Fingit Tiresiam, hanc unam
artem brevi ditescendi præcipere Ulyssi ad inferos olim dum adhuc
viveret, ingresso, ut Homerus fusiè narrat, lib. Odyss. 11.

HOC quoque Tiresia, præter narrata, petenti
Responde: quibus amissas reparare queam res
Artibus atque modis. Quid rides? jàmne doloſo
Non satis est Ithacam revehi, patrióſque penates
Aspicere? ó nulli quidquam mentite, vides, ut
Nudes inópsque domum redeam, te vate: neque illic
Aut apotheca procis intacta est, aut pecus. Atqui
Et genus, & virtus, nisi cum re, vilior algâ est.

Quando pauperiem (missis ambagibus) horres;
Accipe quâ ratione queas ditescere. Turdus, 10
Sive

Hoc quoque, &c. Supponitur jam
Tiresias vates Thebanos in campis
Elysiis post mortem degens, multa
Ulyssi prædixisse, præter illa igitur
quæ hæcenus mihi dixisti, hoc quo-
que responde, ó Tiresia, quibus arti-
bus fortunarum mearum jacturam
sarcire potero. Ithacam enim Ulysses
venerat amissâ navium & sociorum
parte optima, & rerum omnium
egenus.

Quid rides? Hoc Ulysses dicit.
Jàmne, Hoc Tiresias.

Te vate. Ut mihi prædixeras.
Bis enim Tiresiam consuluerat U-
lysses, & inferos adierat, semel qui-
dem hortante Circe, in ejus insulâ;
iterum postquam Ithacam est rever-
sus.

Apotheca. Horreum, loculus,
cella.

Procis. Qui, cum nuptias Pene-
lopes ambirent, ejus domum ex-
hauriebant.

Genus. Nobilitas.
Cum re. Cum opibus.

Sive aliud privum dabitur tibi; devolet illuc,
 Res ubi magna nitet, domino fene: dulcia poma,
 Et quoscunque feret cultus tibi fundus honores,
 Ante Larem gullet venerabilior Lare dives.
 Qui quamvis perjurus erit, sine gente, cruentus 15
 Sanguine fraterno, fugitivus; ne tamen illi
 Tu cōmes exterior, si postulet, ire recuses.
 Utne tegam spurco Damæ latus? haud ita Trojæ
 Me gessi, certans semper melioribus. Ergo
 Pauper eris. Fortem hoc animum tolerare jubebo, 20
 Et quondam majora tuli. Tu protinus, unde
 Divitias, ærisque ruam, dic augur acervos.
 Dixi equidem, & dico. Captes astutus ubique

Testamenta

Privum. Privatæ & propriæ dapis.
Devolet. A te deferatur in domum locupletem alicujus senis, illi detur dono.

Honorei. Flores, fructus.

Ante larem. Antequam eos Diis tuis laribus sive domesticis offeras. Primitias frugum Diis consecrare & apponere moris erat.

Sine gente. Sine majoribus, ignobilis. Gens pro familia sumitur sæpè.

Fugitivus. Qui olim servus fugitivus fuerit.

Comes exterior. Loco minus honorato, in ima viæ parte ac declivi, ad lævam; læva enim pars hominis, censetur imbecillior & deterior.

Ut ne, &c. Egōne, inquit Ulysses alicui Damæ, homini impuro & fædo, tegam latus? illi sum comes?

qui aliquem honoris causa comitabantur, dicebantur illi latus tegere, vel claudere: Comites enim eam partem eundo tegebant quæ magis erat exposita injuriæ, v. g. prope vicini rivum: Damæ nomen erat commune servis apud Romanos, hic servum significat libertate donatum, qui locuples factus fuerit, &c. Quo tempore ad nomen Damæ addebant prænomen, v. g. Marcus Damæ. Vide Persium, Sat. 5.

Melioribus. Nobilioribus.

Ergo, &c. Loquitur Tiresias.

Fortem, &c. Loquitur Ulysses. Patiar, pauper ero.

Tu protinus. Tu præterea tamen dic mihi aliquam aliam artem qua eruum & extundam acervos pecuniarum.

Captes. Captat testamentum qui alicui

Testamenta senum : neu, si vaser unus & alter

Insidiatorem praroso fugerit hamo.

25

Aut spem deponas, aut artem illusus omittas.

Magna minörve foro si res certabitur olim,

Vivet uter locuples sine gnatis, improbus ultro

Qui meliorem audax vocet in jus, illius esto

Defensor, famâ civem, causâque priorem

30

Sperne, domi si gnatus erit, sæcundave conjux.

Quinte, puta, aut Publi (gaudent prænomine molles
Auriculæ) tibi me virtus tua fecit amicum.

Jus anceps novi; causas defendere possum.

Eripiet quisvis oculos citiùs mihi, quàm te

35

Contemptum casâ nuce pauperet. Hæc mea cura est,

Ne quid tu perdas, neu sis jocus. Ire domum, atque

Pelliculam

alicui blanditur & muneribus, obsequiis, insidiatur ut ab eo hæres scribatur in testamento. Illi homines apud Romanos vocabantur Heredipetæ; ac senes divites & filiis orbos maximè sectabantur.

Praroso, &c. Ut piscis qui arrosa esca elabitur piscatori.

Magna. Ordo & sententia est. Si res, id est, lis aliqua, seu magni, seu levis momenti, disceptabitur in foro aliquando, esto illius defensor, qui è duobus locupletibus vivet sine filiis, quamvis sit improbus, licet ultro & nullâ injuriâ, laceffitus adversarium meliorem, id est, æquiori causâ et jure utentem, in jus vocet: sperne illum cui filius est, &c. Alteri blandire verbis lenibus, dic illi. O Quinte, v. g. aut Publi, nam

prænomina gratis audiuntur quàm ipsa nomina, ego non utilitatis meæ causâ tibi sum amicus, sed tuæ virtutis studio & admiratione, &c.

Prænomine. Romanis civibus erant vulgò tria nomina: Prænomen, ut *Marcus*, *Quintus*, &c. Quod singulos à singulis distinguebat; nomen, ut *Tullius*, quod familias alias ab aliis secernebat; cognomen, quod certos quosdam ex eadem familiâ notabat, ut, *Cicero*.

Anceps. Controversum ac varium, *Casâ, &c.* Quam tibi vel minimam rem eripiat, te fraudet victiosâ nuce, cassâ nux, est, inanis; vacua, à verbo careo.

Jocus. Ne sis ludibrio tuis adversariis.

Ire domum. Verba Tiresiæ,

Pelliculam curare jube. Si cognitor ipse:

Persta, atque obdura: seu rubra Canicula findet

Infantes statuas; seu pingui tentus omaso. 40

Furius hibernas canâ nive conspuet Alpes.

Nonne vides (aliquis cubito stantem prope tangens

Inquiet) ut patiens, ut amicis aptus, ut acer?

Plures annabunt thynni, & cetaria crescent.

Si cui præterea validus malè filius in re 45

Præclarâ sublatus aletur; ne manifestum

Cœlibis obsequium nudet te, leniter in spem

Arrepe

Pelliculam. Corpus, valetudinem. Roga illum ut otiosus sit, domi se contineat, tuâ fide ac diligentia fretus.

Cognitor. Actor & procurator: litem ejus expende, instrue.

Findet. Dicuntur æra & lapides calore nimio aut frigore findi & dissilire.

Infantes. Mutas.

Seu, &c. Sive hyems sit, cùm Furius poeta suo abdomine celebris, conspuet canâ nive Alpes, id est, describit Alpes nive conspersas. Carpit obiter hic Horatius illam Furii locutionem, & stylum ampullatum.

Tentus. Distentus.

Omaso. Adipe, id est, homo obesus.

Nonne vides. Verba sunt alicujus alloquentis senem orbem & illi captatorem Ulyssæ commendantis.

Stantem. Orbem senem.

Ut acer. Subauditur est Ulysses, id est, strenuus, diligens.

Plures, &c. Ita plures senes allicies, & illi ut pisces ad piscatorem accedent, capientur, & a te in cetaria (loca sunt piscibus servandis apta) conjicientur.

Thynni. Pisces grandiores & nobiliores.

Malè validus. Ager.

In re præclarâ. In domo locuplete: in multis opibus.

Sublatus. Educatus.

Ne, &c. Ne tuæ insidiæprehendantur, si nullos alios quàm cœlibes, id est, uxore carentes, captares.

Nudet. Prodat, detegat.

In spem, &c. Tacito quasi pede & cautim eum demereri stude, eâ spe scilicet, ut aut secundus ab ejus filio hæres scribaris in ejus testamento, illi substituaris, & si quo casu fuerit extinctus puer, tu in vacuum hereditatem primus jam & solus hæres succedas.

Arrepe officiosus, ut & scribare secundus
 Heres; &, si quis casus puerum egerit Orco,
 In vacuum venias: perrare hæc alea fallit. 50
 Qui testamentum tradet tibi-cunque legendum,
 Abnuere, & tabulas à te remove memento:
 Sic tamen, ut limis rapias quid prima secundo
 Cera velit versu: solus, multisne coheres
 Veloci percurrere oculo. Plerumque recoctus 55
 Scriba ex quinqueviro corvum deludet hiantem;
 Captatorque dabit risus Nasica Corano.
 Num furis? an prudens ludis me, obscura canendo?
 O Laertiade, quidquid dicam, aut erit, aut non:
 Divinare etenim magnus mihi donat Apollo. 60

Quid

Alea. Ludus, captatio, fraus.

Tabulas. Testamenti.

Limis. Oculis obliquis inspicias, quid in primâ tabulâ testamenti scriptum sit, an tu in secundâ lineâ sis hæres scriptus filio coheres additus.

Quid velit. Quid præferat, quid contineat.

Prima cera. Initium tabulæ cera obduellæ in ejusmodi enim tabulis scribebant. Sic primus vicus dicitur pro initio & capite viæ: vel prima tabula & pagina.

Versu. Lineâ.

Plerumque recoctus, &c. Locus obscurior; sic explana. Accidit enim aliquando ut scriba recoctus, id est, veterator, & callidus, ex Quinqueviro, id est, qui olim Quin-

quevir fuerit, deludat ac frustretur suum captatorem, ut vulpes Æsopica delusit corvum cui caseum frustra hianti, surripuit; ita Nasica deludetur à Corano sene quem captabat, illique jocos dabit.

Scribas. Qui acta publica, magistratuum edicta, senatusconsulta, scribit.

Quinqueviro. Erant Quinqueviri, certi homines publicè electi ad publicam rem administrandam, maximè in municipiis.

Furis. Furorè divino afflatus & numine loqueris: verba sunt Ulyssis.

Prudens. Scieps ac volens.

Aut erit, &c. Si quid aio, erit: si quid nego, non erit. Nonnulli hæc joco dicta esse volunt.

Quid tamen ista velit sibi fabula, si licet, ede.

Tempore quo juvenis Parthis horrendus, ab alto
Demissum genus *Aeneâ*, tellure marique
Magnus erit; forti nubet procera Corano
Filia *Nasicae* metuentis reddere soldum, 65
Tum gener hoc faciet; tabulas socero dabit, atque
Ut legat, orabit: multum *Nasica* negatas
Accipiet tandem, & tacitus leget; inveniétque
Nil sibi legatum, præter plorare, suisque.

Illud ad hæc jubeo: mulier si fortè dolosa, 70
Libertusve senem delirum temperet; illis
Accedas socius: laudes, lauderis ut absens.

Me sene, quod dicam, factum est, anus improba Thebis
Ex testamento sic est elata: cadaver
Unctum oleo largo nudis humeris tulit hæres; 75

Scilicet

Juvenis, &c. Augustus Parthis metuendus? Augusti famâ perculsi Parthi signa militaria, quæ Crasso eripuerant, Romam remisere. Anno Romæ conditæ 734. Vide Indicem Chronologicum Odis præfixum.

Fortis, &c. Narrat quo pacto *Nasicam* captatorem *Coranus* decepturus sit. *Nasica* hæreditatis locupletis obtinendæ spe filiam suam *Corano* nuptui dabit, metuens, id est, nolens reddere soldum, id est, solidum, seu nummum, pecuniam promissam in dotem filix. *Coranus* moriturus hoc faciet; vocabit *Nasicam*, tabulas testamenti

sui legendas illi dabit, *Nasica* se hæredem scriptum esse non dubitans, recusabit legere, leget tandem, inveniet alium hæredem institutum fuisse à *Corano*, nullam sui factam esse mentionem. Hoc *Horatii* tempore contigit, *Tiresias* quasi divins illud ipsum prænunciare fingitur.

Præter plorare. Græca locutio, quâ plorare jubentur, qui miseri, qui decepti sunt.

Temperet. Regat, gubernet.

Thebis. In urbe *Bæotix*.

Ex testamento. Testamento cave-
rat ut sic ad rogum efferretur.

Scilicet elabi si posset mortua: credo,
 Quodd nimum insliterat viventi. Cautus adi o:
 Neu desis operæ, neve immoderatus abundes.
 Difficilem & morosum offendet garrulus. Ultro
 Non etiam fileas. Davus sis comicus; atque 80
 Stes capite obstipo, multum similis metuenti.
 Obsequio grassare: mone, si increbuit aura,
 Cautus uti velet carum caput: extrahe turbâ
 Oppositis humeris: aurem substringe loquaci.
 Importunus amat laudari? donec, ohe jam 85
 Ad cœlum manibus sublatis dixerit, urge; &
 Crescentem tumidis infla sermonibus utrem.
 Cum te servitio longo curaque levârit;

Et

Scilicet, &c. Opinor illam animum, ideo iussisse ut hæres suos molestus captator suum cadaver unctum oleo ferret ad rogum: quo indicaret hominem sibi vivæ molestissimum fuisse, ac velle saltem se mortuam illi elabi, quæ viva ejus artes & insidias effugere non potuerat. Athletæ corpus ungebant oleo, ut ab adversariis non tam facillè capi possent, ut iis elaberentur. Tu esto cautior, fac ne tua diligentia consideretur, et vide etiam ne nimio studio pecces.

Ultro. Non filere iussus: sine gravi causâ.

Davus, &c. Davum illum imitare, qui dum suas in comediâ partes agit, timide ac reverenter cum hero loquitur.

Davus. Nomen vulgare servi comici.

Obstipo. In alterum humerum inflexo; vel in terram prono.

Grassare. In animum & benevolentiam irrepe.

Increbuit aura. Ventus vehementior ingruit.

Substringe. Sustolle & quasi collige: sic vestis substringi dicitur quæ attollitur & accingitur. Cum loquetur, aures arrige, accinge te ad audiendum.

Importunus. Intempestivè, contra jus fasque; vel, amat laudari usque ad importunitatem.

Ohe. Satis laudum est.

Manibus sublatis. Prius gaudiò.

Utrum. Hominem vsum & laudibus fictis inflari docilem.

Levârit. Morte sua: tunc enim liberatus eris servilibus illis obsequiis, quibus vivam captabas.

Et certum vigilans, Quartæ sit partis Ulysses,
 Audieris hæres : Ergo nunc Dama sodalis 90
 Nusquam est ? unde mihi tam fortem, tamque fidelem ?
 Sparge subinde : &, si paulum potes, illacrymare. Est
 Gaudia prodentem vultum celare. Sepulcrum
 Permissum arbitrio, sine sordibus exstrue. Funus
 Egredi factum laudet vicinia. Si quis 95
 Fortè coheredum senior malè tussiet ; huic tu
 Dic, ex parte tuâ, seu fundi, five domûs sit
 Emtor, gaudentem nummo te addicere. Sed me
 Imperiosa trahit Proserpina. Vive, valeque.

Et certum. Cùm tu non per somnium sed certo vigilans, audieris clarè hæc verba in testamento senis scripta : Ulysses hæres sit quartæ partis meorum bonorum ; tunc erumpes in hos sietus : Ergo periit Dama, &c.

Unde. Mihi parabo, ubi talem inveniam.

Sparge. Hæc verba identidem repete & quasi sparge : vel flores in tumulum sparge.

Est. Licet, interest, juvat celare & tegere vultum qui proderet, aperire posset, gaudia de senis morte suscepta.

Arbitrio. Tuæ curæ & arbitrio commissum.

Sordibus. Avaritiâ.

Male tussiet. Ita ut brevi morturus esse judicetur.

Huic tu, &c. Dic illi cohæredi tuo five sit emptor fundi, id est, five prædium aliquod velit emere, five domum quæ reperiatur in eâ parte hæreditatis, quæ tibi obtigit, te gaudentem, te libenter hanc domum, hunc fundum illi addicere, id est, vendere & dare nummo, id est, vili pretio : nempe ut hâc liberalitate tuâ delinictus hæredem te suum scribat, & quod illi dederis ad te cum fænore redeat.

Nummo. Sestertio, qui respondet duobus assibus monetæ Gallicæ.

Trahit. Aliò me abripit, me à te divellit Proserpina umbrarum domina ; imperiosa, quæ imperium in mortuos obtinet.

S A T I R A VI.

Otii laudes & vitæ rusticæ.

HOC erat in votis: modus agri non ita magaus,
 Hortus ubi, & tecto vicinus jugis aquæ fons
 Et paulum sylvæ super his foret. Auctiùs, atque
 Dî meliùs fecere. Bene est: nihil ampliùs oro,
 Maiâ nate, nisi ut propria hæc mihi munera faxis. 5
 Si neque majorem feci ratione malâ rem,
 Nec sum facturus vitio culpæve minorem:
 Si veneror stultus nihil horum; O si angulos ille
 Proximus accedat, qui nunc denormat agellum!
 O si urnam argenti fors quâ mihi monstret! ut illi, 10
 Thesauro

Hoc erat, &c. Id unum optaveram, ut agellum exiguum haberem ubi foret hortus, fons & præterea sylvula.

Jugis. Perennis.

Dî melius. Plura hæc & melliora mihi quàm optabam, superi dederunt.

Maiâ nate. Mercuri: Est enim Mercurius vatum Deus præses, idemque divitiis & lucro præest.

Propria. Perpetua & stabili.

Rem. Opes.

Veneror. Venerabundus à Diis peto.

Horum. Quæ dicturus est, quæ

avari & cupidî optare solent: nempe ò utinam angulum huic & particulam fundi vicini possiderem, quæ agellum meum inæqualem reddit. Quæ impedit nō omnino & ad normam quadratus sit.

Fors. Fortuna felix. *Qua.* Alicubi, aliquâ in parte.

Ut illi. Ordo est. Ut illi mercenario fortuna monstravit, qui postquam thesaurum invenisset in agro ubi opus faciebat cùm esset Mercenarius, illum ipsum agrum emit & ad se jam pertinentem aravit, totòque thesauro potitus est.

Thesaurο invento qui mercenarius agrum
 Illum ipsum mercatus aravit, dives amico
 Hercule: si, quod adest, gratum juvat: hâc prece te oro;
 Pingue pecus domino facias, & cætera, præter
 Ingenium: utque soles, custos mihi maximus ad sis. 15
 Ergo ubi me in montes & in arcem ex urbe removi,
 Quid prius illustrem Satiris Musâque pedestri?
 Nec mala me ambitio perdit, nec plumbeus Auster,
 Autumnusque gravis, Libitinæ quæstus acerbæ.
 Matutine pater, seu Jane libentiùs audis, 20
 Unde

Hercule. Favere credebatur Hercules ejusmodi lucris insperatis.

Si quod, &c. Si me juvat, id est, delectat si eo contentus sum quod adest, quod possideo.

Domino. Mihi.

Præter ingenium. Nam ingenium pingue, hebes & tardum significat.

Arcem. Rus meum in edito loco positum, ubi velut in arce ab urbanis curis tutus sum.

Quid, &c. Quid potius agere me par est quàm scribere satiras, & elaborare in iis versibus illustrandis, id est, poliendis & accuratè componendis, qui pedestri & solutæ orationi similes sunt?

Plumbeus. Qui gravia corpora, tardos homines efficit: insalubris, gravis.

Libitina, &c. Quo tempore plurimùm faciunt quæstum ii qui curant funera, qui à Libitinâ Deâ funerum libitinarii dicebantur, adde,

quod in Libitinæ templo mortuorum nomina referebantur in librum & pro singulis nummus pendebatur.

Matutine pater, &c. O Jane, seu mavis appellari Matutinus seu Janus. Cùm Deos invocabant id cavebant imprimis ut eos variis appellarent ac pluribus, si quæ haberent, nominibus, incerti quodnam ipsis esset gratus. Janus autem vocabatur Matutinus à Matutâ Deâ quæ aurora est, vocabatur etiam Janus ab eundo, ut ait Tullius, lib. 2. de nat. Deor. Janus enim nihil aliud erat quàm sol vel tempus; at nihil est celerius & mobilius tempore, & pars præcipua temporis seu diei est Matutina. Eum utroque nomine appellat Horatius. Cur autem eum invocet? quia vitæ civilis & urbanæ actiones omnes à primâ luce ad vesperam describere incipit: Janus autem diei dominus & quasi præses coleba-

Unde homines operum primos vitæque labores
 Instituunt, (sic Dis placitum) tu carminis esto
 Principium. Romæ sponforem me rapis: Eia,
 Ne prior officio quisquam respondeat, urge:
 Sive Aquilo radit terras, seu bruma nivalem 25
 Interiore diem gyro trahit, ire necesse est.
 Postmodo, quod mihi obfit, clarè certumque locuto,
 Luctandum in turbâ; facienda injuria tardis.
 Quid vis, insane, & quas res agis? (improbis urget
 Iratis precibus) tu pulses omne quod obstat, 30
 Ad Mæcenatem memori si mente recurras.

Hoc

tur à cujus invocatione diem auspicari solebant, imò & cæteras preces ordiri, quasi qui aperiret clauderetque universa; præterita & præsentia moderaretur ac videret.

Unde. A quo.

Carminis. Descriptionis urbanarum occupationum.

Romæ, &c. Cùm Romæ sum, ô Jane, vocas me & exire domo cogis, ut pro aliquo tive sim sponser, id est, prima diei actio, cui tu præhides, ô Jane, hæc est: rapior ab aliquo & evocor ut pro ipso spondeam & fide jubeam, id est, promittam me ejus nomine, & meo, si deficit, periculo ac damno, solutorum certam pecuniæ, quam debet, summam. Fortasse etiam se à Jano rapi dicit, quia in foro, ubi erant feneratorum & argentarii apud quos sponsores fide juebant, viscebatur statua Jani. Vide Sat. 2.

Eia urge. O Horati (Janus loqui fingitur) urge & festina, ne quis te prior officio isto amicitie & urbanitatis fungatur: cave ne quis te sit officiosior. Legunt aliqui urges. Urges me, ô Jane, & stimulas, ne, &c.

Radit terras. Vellicat, spoliât: est enim ventus frigidus & noxius.

Interiore gyro. Circulo breviori. Dies enim in bruma sunt brevissimi: & sol, ut aiunt Astronomi, propior est terris hyeme, quàm æstate: circuli verò quo sunt interiores, hoc est, quò magis ad centrum accedunt, eò sunt breviores & minores.

Uq. Ad spondendum pro amico.

Postmodo, &c. Postquam ante Prætozem sponendi pro amico & clarè ac liquido sum locutus, nempe fidem meam interponendo & promittendo me ejus loco, si deficit, soluturum, (quod mihi obfit) id est, quâ in re mag-

num

Hoc juvat, & melli est; non mentiar. At simul atra

Ventum est Esquillas; aliena negotia centum

Per caput, & circa saliunt latus. Ante secundam

Roscius orabat sibi adesses ad Puteal cras.

35

De re communi scribæ magnâ atque novâ te

Orabant hodie meminisses, Quinte, reverti.

Imprimat his curâ Mæcenas signa tabellis.

Dixeris. Experiar: Si vis, potes, addit; & instat.

Septimus octavo propior jam fugerit annus,

40

Ex quo Mæcenas me cœpit habere suorum

In

num est mihi periculum, ne revera pro illo solvam: ne ista mihi sponso damnum afferat: redeo domum, at ægre: nam luctandum in turba, tardiores impellendi non sine convicio & injuriâ: aliquis improbus, id est, importunus, more impatiens ac injuriæ, me urget ac prosequitur iratis imprecationibus: quo tantum properas. O insane Horati, quod tibi vis? Tunc tam protervè pulses atque impellas quidquid obstat, modo ad tuum illum Mæcenatem redeas properè, quem unum cogitas, unum memori mente versas? sanè istæ preces jugundæ mihi sunt, ac merum mel. Ironia.

Atras. Ob ignes bustorum quæ ibi erant plurima: in Esquiliis Mæcenas habitabat.

Ante, &c. Ordo est. O Quinte Horati, inquit aliquis, memineris te oratum à Roscio fuisse, ut sibi hodie adesses ad Puteal ante

horam ab sole orto secundam. Scribæ, inquit, alter aliquis, oraverunt te, ut redires ab Esquiliis acturus cum ipsis de re communi, hoc est, spectante ad Scribarum collegium è quorum numero erat etiam Horatius: alius; dâ operam ut istas tabellas & libellum supplicem obsignet Mæcenas; si dixerò, conabor: adjicit ille, potes si vis, & me urget.

Adesses. Advocatus ad litem ejus & causam tuâ præsentia honestandam aut testimonio confirmandam.

Puteal. Ea vox significat putei operculum: erat locus sic dictus Romæ prope curiam, in quo defossa olim fuerat Atii Nævii Auguris cor ac novacula & impositum regem cum arulâ coronatâ, quam quia Scribonius Libo vel ornaverat vel instauraverat. Puteal Libonis appellatur alibi ab Horatio: prope eum

Scire, Deos quoniam propius contingis, oportet)

Numquid de Dacis audisti? Nil equidem. Ut tu

Semper eris derisor! At omnes Dî exagitent me;

Si quidquam. Quid? militibus promissa Triquetra 55

Prædia Cæsar, an est Italâ tellure daturus?

Jurantem me scire nihil, mirantur, ut unum

Scilicet egregii mortalem atque silenti.

Perditur hæc inter misero lux, non sine votis:

O rus, quando ego te aspiciam? quandoque licebit, 60

Nunc verum libris, nunc somno & inertibus horis,

Ducere sollicitæ jucunda oblivio vitæ?

O quando faba Pythagoræ cognata, simulque

Uncta satis pingui ponentur oluscula lardo?

O noctes,

Dact. Augustum, Mæcenatam, scripta, nempe U. C. 720. octo ad hæc

Dacis. Daci, iidem qui Getæ, modum annis postquam Horatius ævum
populi Scythiæ, illi bellum meditari Mæcenatæ in familiæ ascriptas
dicebantur eo tempore, & tunc innotuit.

Utu. Semper ne finges te nihil. *Triquetra.* Triquetrum idem est
scire, nōque illud est. *Triquetra* ac triangulare dicta est Sicilia Tri-

Si quidquam. Subaudi, scio, autem quætra sicut & Trinacris, ob tri-

divi. *Quid, &c.* Ordo est, Quid (aliis) locum, Lilybeam, quæ sunt in tri-

interrogat) an Cæsar in Siciliâ, angulis ejus angulis, &c. *Hæc intereo.* In his angulis & mo-

id est, agros militibus promissa in levis occupationibus. *Votis.* Rusticæ vitæ desiderii.

Castro. dedit agros militibus, eme- *Ducere oblivio.* Oblivisci.

ritis. Aegues: multis eodem quo- *Faba, &c.* Quia in fabis putabas

prælium istud contigit, aut sequenti animas hominum, fura, similes &
angos, nonnullis qui nonquam legi- cognatas reperiri, & in eas transfo-

timam tempus stipendiorum conse- grare. *Ponentur.* Apponentur in mensâ.

O noctes, cœnæque Deum! quibus ipse, meique 65
 Ante Larem proprium vescor; vernasque procaces
 Pasco libatis dapibus. Prout cuique libido est,
 Siccat inæquales calices conviva, solutus
 Legibus insanis: seu quis capit acria fortis
 Pocula; seu modicis uvescit lætiùs. Ergo 70
 Sermo oritur, non de villis domibusve alienis,
 Nec malè necne Lepos saltet: sed quod magis ad nos
 Pertinet, & nescire malum est, agitamur: utrumne
 Divitiis homines, an sint virtute beati:
 Quidve ad amicitias, usus rectumne, trahat nos: 75
 Et quæ sit natura boni, summumque quid ejus.
 Cervius hæc inter vicinus garric aniles
 Ex re fabellas. Nam si quis laudat Arelli
 Sollicitas ignarus opes; sic incipit: Olim
 Rusticus urbanum murem mus paupere fectar 80
 Accepisse cavo, veterem vetus hospes amicum;
 Deum. Id est, tranquillæ, suaves,
 Meique. Servi.
 Larem. Deus domesticos.
 Vernas. Servos domi natos.
 Libatis. A me deustatis: meo-
 rum ciborum reliquiis, vel quarum
 primitiis Diti libavi, id est, conse-
 cravi & dedicavi; obtuli.
 Inæquales. Alii majores, alius
 minores.
 Legibus, &c. Erat in convivio

Asper,

Rom. magister quidam & rex con-
 vivii, qui quoties & quantum quis-
 que biberet, præcipiebat.

Acria. Magna.

Uvescit. Irigatur vino.

Lepos. Saltator cū tempestate ce-
 lebris.

Ufus. Utilitas.

Rectum. Virtus, officium.

Summumque, &c. Quæ sit boni
 summa, summum bonum.

Arelli. A variis conjecturis.

Asper, & attentus quæsitis; ut tamen arctum
 Solveret hospitii animum. Quid multa? neque illi
 Sepositi ciceris, nec longæ invidit avenæ;
 Aridum & ore ferens acinum, semesaque Jardi 85
 Frustra dedit, cupiens variâ fastidia cœnâ
 Vincere tangentis malè singula dente superbo;
 Cùm pater ipse domûs paleâ porrectus in hornâ
 Effet ador loliumque, dapis meliora relinquens.
 Tandem urbanus ad hunc, Quid te juvat, inquit, amice, 90
 Prærupti nemoris patientem vivere dorso?
 Vin' tu homines urbemque feris præponere silvis?
 Carpe viam (mihi crede) comes: terrestria quando
 Mortales animas vivunt sortita, neque ulla est,
 Aut magno aut parvo, lethi fuga. Quo, bone, circa, 95
 Dum licet, in rebus jucundis vive beatus;

Vive

Asper. Est ille quidem rusticus minimè delicatus, imò avarus, & attentè custodiens quæsitæ res ita se tamen gessit, ut animum parvum & avarum laxaret, ad hospitem benignè accipiendum.

Sepositi. Servati in aliquo reconditori cavo.

Ciceris. Græca locutio, pro, non illi invidit cicer & avenam; illi hæc largè ac liberaliter apposuit.

Acinum. Uvam siccata.

Cupiens. Cupiens ferculorum varietate viscere nauseam moris urbani, quæ leviter gustabat primoribus dentibus & contemptim. Quum ipse interim rusticus mus,

herus & paterfamilias, stratus in paleâ eodem anno collecti & recenti, esset, id est, comederet, non laridum, non cicer, sed ador, id est, triticum; & lolium, id est, avenam deteriore, relinquens dupes meliores hospiti suo epulanda.

Effet ador. Comederet frumenti grana, &c.

Dorso. Clivo, cavo.

Feris. Agrestibus.

Quando, &c. Quandoquidem animalia terrestria morti sunt obnoxia, nec eam fumini insinisse licet effugere.

Quo, bone, circa. Quocirca, quare, ô bone, ô hospes!

Vive memor, quam sis avi brevis. Hæc ubi dicta
 Agrestem populære; domo levis exsilit: inde
 Ambo propositum peragunt iter, urbis aventes
 Mœnia nocturni subrepere Jamque tenebat 100
 Nox medium cœli spatium, cùm ponit uterque
 In locuplete domo vestigia: rubro ubi cocco
 Tincta super lectos cauderet vestis eburnos,
 Multaque de magnâ superessent fercula cœnâ,
 Quæ procul exstructis inerant hesternæ canistris. 105
 Ergo ubi purpureâ porrectum in veste locavit
 Agrestem; veluti succinctus cursitat hospes,
 Continuatque dapes; necnon vernalliter ipsis
 Fungitur officiis; prælambens omne quod affert.
 Ille cubans gaudet mutatâ sorte, bonisque 110
 Rebus agit lætum convivam: cùm subito ingens
 Valvarum strepitus lectis excussit utrumque.

Currere

Hæc ubi, &c. Postquam hæc ministrandum expeditus & accin-
 oratio, hæc voces populære, id est, tus.
 persuasere agrestem murem. *Hospes.* Mys urbanus. *Hospes*
Cocco. Purpurâ, ostio. dicitur tum de eo qui aliquem ac-
Cauderet. Niteret. cipit, tum de eo qui accipitur.
Vestis. Stragula, quâ lecti ster- *Continuat.* Facit ut alim aliis
 nuscer. succedant.
Exstructis. In altum congestis, *Vernalliter.* Ut vernæ solent.
 ordine dispositis. Canistra sunt cor- *Prælambens.* Prægustans.
 bes in quibus panes & fercula pon- *Bonisque, &c.* Et fortunæ felici
 untur. *Porrectum.* Stratum, toto cor- *fruens, præbet se hilarem.*
 pore. *Lectis.* In quibus ad mensam
Veluti succinctus. Inhar servi ad

Currere per totum pavidi conclave; magisque
 Examines trepidare, simul domus alta Molossis
 Personuit canibus Tum rusticus, Haud mihi vitâ 115
 Est opus hac, ait; & valeas: me silva, cavusque
 Tutus ab insidiis tenui solabitur ervo.

Currere, trepidare, Subaudi ce- *Simul.* Statim atque.
perunt, *Ervo.* Genus est leguminis.

SATIRA VII.

Inducit servum sua Domino vitis, post acceptam dicendi facultatem gra-
 phicè ac facete objicientem.

JAMDUDUM ausculto; & cupiens tibi dicere servus
 Pauca, reformido. Davusne? Ita, Davus, amicum
 Mancipium domino, & frugi, quod sit satis: hoc est,
 Ut vitale putes. Age, libertate Decembri
 (Quando ita majores voluerunt) utere; narra.

Pars

Ausculto. Jampejdem te audio,
 ô heres: (nempe Horatius fingitur
 servum vel castigare verbis, vel do-
 cere.)

Reformido. Impedior meto & re-
 verentiâ, ne te vicissim alloquar, ne
 malam in partem accipias quæ sum
 dicturus.

Diculus? Tu ne loqueris, ô
 Dave! Ego ipse tuus servus, tibi
 amicus & gratus, fidelis & frugi,
 quod satis est ut me vitalem, id est,
 vitâ dignum, & servandum tibi,
 putes. Vel, qui tantum habeo pro-

bitatis, quantum est satis ad hoc,
 ut sim superstes diu, neque imma-
 turâ morte tibi præcipiari: viros
 enim insigniter probos vitales esse,
 seu diu superstites, non credebant:
 itaque se non nimis probum esse
 significat, sed intra modum.

Decembri. Hoc mense agebantur
 Saturnalia: tunc servis licebat lo-
 qui & vivere liberius, & quoddam
 quasi imperium in Dominos exerce-
 bant.

Narra. Loquere.

Pars hominum vitiiis gaudet constanter, & urget
 Propositum: pars multa natat, modò recta capessens,
 Interdum pravis obnoxia. Sæpe notatus
 Com tribus annellis, modò lævâ Priscus inani,
 Vixit inæqualis, clavum ut mutaret in horas; 10
 Ædibus ex magnis subito se conderet, unde
 Mundior exiret vix libertinus honestè;
 Jam mæchus Romæ, jam mallet doctus Athenis
 Vivere; vertumnis, quotquot sunt, natus iniquis.
 Scurra Volaneius, postquam illi iusta chiragra 15
 Contudit articulos, qui pro se tolleret, atque
 Mitteret in pyrgum talos, mercede diurnâ
 Conductum pavit: quanto constantior idem

In

Vitiis, &c. Constant est in scelere.

Natat. Hoc illuc fluctuat, nunc vitio, nunc virtute gaudens.

Notatus. Visus, deprehensus est.

Tribus. Annulos plures gestasse luxur & arrogantiæ datum.

Inani. Sine annulis.

Iniquis. Inconstant.

Clavum. Vestis erat Senatorum & magistratuum quorundam propria. Vide Sat. 6. lib. 1. Equestris ordo à plebe per annulos distinguebatur: Senatorius ab Equestri per tunicam seu clavum. Mutabat autem clavum Priscus, ut alias subinde vestes indueret, v. g. lacernam, prænulam, &c.

Unde. In exigua calam ex qua, &c.

Mæchus. Adulter.

Vertumnus, &c. Id est, homo inconstantissimus. Vertumnus Deus erat mutandis vertendisque rebus præpositus & commercii præses: unus erat ille quidem, sed qui ob varias formas quibus pingebatur, multiplex dici posset: iniquos autem dicitur fuisse vertumnus Prisco, qui pravâ inconstantia laboraret.

Jesta. Quam ob flagitia promeruerat, quâ iuste multabatur.

Tolleret. Ex abaco lusorio.

Pyrgum. Fritillum, turriculam. Legunt aliqui *Phrygum*, quæ vox idem sonat, ac pyrgus.

Mercede, &c. Certo pretio in dies persoluto conduxit aliquem & nutrit.

In vitiiis, tantò leuius miser ac prior ille,
Qui jam contento, jam laxo fune laborat. 20

Non dices hodie, quorsum hæc tam putida tendant,
Furcifer? Ad te, inquam. Quo pacto, pessime? Laudas
Fortunam & mores antiquæ plebis; & idem,
Si quis ad illa Deus subito te agat, usque recuses;
Aut quia non sentis, quod clamas, rectius esse; 25
Aut quia non firmus rectum defendis, & hæres
Nequicquam cæno cupiens evellere plantam.

Romæ rus optas; absentem rusticus urbem
Tollis ad astra levis. Si nusquam es fortè vocatus
Ad cœnam, laudas securum olus; ac, velut usquam 30
Vinctus eas, ita te felicem dicis, amasque,
Quod nusquam tibi sit potandum: iusserit ad se
Mæcenas serum sub lumina prima venire

Convivam; Nemon' oleum feret ocius? ecquis
Audit?

Tanto, Sc. Tantò minus miser
quàm ille prior, nempe Præscus, qui
vitiis modò laxabat ingentes habe-
nas, modò contrahebat.

Non dicat. Verba Horatii, O
Davi! quid tibi vis, cui dicis ista
convicia?

Ad te. Subaudi tendunt, spec-
tant.

Antiquæ plebis. Homines antiqui
erant ferè frugales & parci.

Ad illa. Ad mores antiquos, &
victum parciorum te adigat.

Non sentis. Non habes persua-
sum penitus, & certum.

Hæres. Nempe in vitiorum cæno,
frustra cupiens emergere.

Vclut usquam. Quasi ad quo vo-
caris, invitus & ligatus pergas;
quasi foris cœnare non amares.

Iusserit. Si iusserit.

Sub lumina prima. Paulo ante
vesperam, cum astra primùm lucere
occiplant; & facies domi accendun-
tur.

Oleum. Unguentum ex oleo odo-
rato confectum, eo delibati cœna-
bant.

Ecquis. Servorum.

Audit? cum magno blateras clamore, fugisque. 35
 Milvius & scurræ, tibi non referenda precati,
 Discedunt. Etenim fateor, me, dixerit ille,
 Duci ventre levem: nasum nidore supinor:
 Imbecillus, iners: si quid vis, adde, popino.
 Tu, cum sis quod ego, & fortassis nequior, ultro 40
 Infectere, velut melior? verbisque decoris
 Obvolvas vitium? quid, si me stultior ipso
 Quingentis emto drachmis deprnderis? aufer
 Me vultu terrere: manum stomachumque teneto,
 Dum, quæ Crispini docuit me janitor, edo. 45
 Non sum mæthus, ais. Neque ego, hercule, fur, ubi vasa
 Prætereo sapiens argentea. Tolle periculum,
 Jam vagâ profiliet franis natura remotis.
 Tune mihi dominus, rerum imperiis hominumque
 Tot tantisque minor? quem ter vindicta quaterque 50
 Imposita

<i>Blateras.</i> Clamitas.	<i>Popino.</i> Qui propinâ gaudet,
<i>Fugâ.</i> Domo te proripis.	ganeo, belloo.
<i>Milvius.</i> Aliquis parasitus apud	<i>Tu infectere.</i> Quorsum me infec-
Horatium cum scurris cœnaturus.	taberis? quo jure?
<i>Discedunt.</i> Te domi non cœnante,	<i>Quingentis, &c.</i> Drachma respondet
tristes, & imprecanti multa mala, quæ	assibus Gallicis septem cum dimidio.
tibi narrare dispuet, exeunt.	<i>Aufer.</i> Parce, abstine.
<i>Ille.</i> Unus aliquis, quislibet.	<i>Prætereo.</i> Non surripio.
<i>Duci.</i> Me duci & capi lautis	<i>Sapiens.</i> Cautus.
serculis.	<i>Periculum.</i> Penæ periculum, me-
<i>Supinor.</i> Attollo nasum, id est,	tum supplicii.
nasum subligo ad nidorem seu su-	<i>Vagâ.</i> Frani indocilis: furabor,
mm & odorem opsoniorum.	indoli obsequar.
<i>Si quid vis.</i> Si quid præterea	<i>Minor.</i> Me deterior & inferior,
velis in me dicere, si aliud aliquid	quia tot res tibi, hominêsque im-
vis obijcere.	perant.

Imposita haud unquam miserâ formidine privet?

Adde supra dictis, quod non levius valeat: nam

Sive vicarius est, qui servo paret, (uti mos

Vester ait) seu conservus; tibi quid sum ego? nempe

Tu, mihi qui imperitas, aliis servis miser, atque 55

Duceris, ut nervis alienis mobile lignum.

Quisnam igitur liber? Sapiens, sibi que imperiosus;

Quem neque pauperies, neque mors, neque vincula terrent:

Responsare cupidinibus, contemnere honores

Fortis, & in seipso totus teres atque rotundus; 60

Externi ne quid valeat per leve morari

Ia

Vindicta. Qui nunquam eris

Servis. Obedis, pares.

liber à metu & perturbatione quàm
tibi tuæ libidines iocutiunt. Et si
ter quaterque tangaris vindictâ.
Erat illa virgula seu festuca quâ
lictor servi libertate eorum Prætor
donandi, caput seriebat.

Ut nervis. Ut statum quædam &
opera ligata ut nervis, id est, fu-
niculis intus latentibus ita movean-
tur, ut suâ moveri sponte videan-
tur.

Responsare. Resistere.

Quod non. Unum nihil cæteris
levius, ad tuam servitutem demon-
strandam.

Fortis contemnere. Qui satis habet
fortitudinis ad contemnendos ho-
nores.

Vicarius. Est servi servus: al-
teri servo obedire iussus.

Totus teres. Instar globi, ex omni
parte in sese collectus & politus,
nullâ ex parte veluti prominens,
quâ eum tepere & morari vis exter-
na fortunæ possit, nihil ut sit in
levi superficie ac politâ, ubi ad
hærescere illa & ungues figere valeat,
cûmq; currentem retardare.

Uti, &c. Ut loqui soletis, eum,
qui à nobis conservus appellatur,
Vicarium honestiori vocabulo nunc-
cupantes.

Quid sum? Nempe con servus
tuus sum, tu tantum Vicarius es, &
paucis honestior servus.

In quem manca ruit semper fortuna. Potesne
 Ex his, ut proprium, quid noscere? quinque talenta
 Poscit te mulier, vexat, foribusque repulsum
 Perfundit gelidâ; rursus vocat. Eripe turpi 65
 Colla iugo: liber, liber sum, dic age. Non quis:
 Urget enim dominus mentem non lenis, & acres
 Subjectat lasso stimulos, versatque negantem.
 Vel cùm Pausiacâ torpes, insane, tabellâ:
 Quî peccas minûs atque ego, cùm Fulvî Rutubæque 70
 Aut Placideiani contento poplite miror
 Prælia rubricâ picta aut carbone, velut si
 Revera pugnent, seriant, vitentque moventes
 Arma viri? nequam & cessator Davus; at ipse
 Subtilis veterum iudex, & callidus audis. 75
 Nil ego, si ducor libo fumante: tibi ingens
 Virtus atque animus cœnis responsat opimis.

Obsequium

Manca. Debilis, inermis.

Quinque talenta. Talentum Ægyptiacum libris Turonensibus 1688 respondet; Atticum, 2400.

Non quis. Non potes.

Dominus. Amor improbus.

Negantem. Nolentem servire, & sequi.

Pausiacâ. Pausias, pictor nobilis Græcæ, Apelli æqualis.

Torpes. Stupens admirans.

Fulvî P. aut R. Trium gladiatorum.

Contento poplite. Extento. Cessus est gladiatorum, qui cùm certant,

alterum pedem projiciunt, extenduntque, alterum retrahunt & inflectunt. Tunc audio, id est, dicor servus nequam & cessator, id est, piget, qui tempus in iis spectandis teram: tu vocaris subtilis veterum operum artificumque iudex.

Nil ego. Nihil sum, nihil sum, nullius prætil.

Ducor. Traher, capior.

Responsat. Tu contemnere potes cœnas lautas, adeoque es quantivis pretiis. Ironia: nam significat Horatium duci quoque opiparia cœnis.

Obsequium ventris mihi perniciosius est: cur?

Tergo plector enim: qui tu impunitior, illa,

Quæ parvo sumi nequeunt, obsonia captas? 80

Nempe inamarefcunt epulæ sine fine petitz;

Illuſique pedes vitioſum ferre recuſant

Corpus. An hic peccat, ſub noctem qui puer uvâ

Furtivam mutat ſtigilem? qui prædia vendit,

Nil ſervile, gulæ parens, habet? adde, quod idem 85

Non horum tecum eſſe potes, non otia rectè

Ponere; teque ipſum vitas fugitivus & erro,

Jam vino quarens, jam ſomno fallere curam:

Fruſtra: nam comes atra premit, ſequiturque fugacem. 89

Unde mihi lapidem? Quorſum eſt opus? Unde ſagittas?

Aut

Obſequium, &c. Cùm indulgeo gulæ, damnum ſero, nam plector loris: ſat tu an cares pœnâ magis quàm ego, cùm lauta & cara captas ſercula? nequaquam: plectoris enim naufcâ, cùm in ſtomacho epulæ ſine modo appetitz ſunt acidæ, indigeſcæ, amaræ, & pedes illuſi, id eſt, dubil ac vacillantes, ægrum corpus ac debile ferre nequeunt.

Puer. Servus.

Sub noctem. Ne ſurtum agnoſcat.

Mutat. Qui ſtigilem furto ablata donat pro uvâ. Eſt ſtigilli inſtrumentum, è ferro vel argento, quo ludæm è corpore detergebant, cùm balneis utebantur.

Nil, &c. Ordo eſt. Qui vendit prædia parens, id eſt, obſequens gulæ, ut pretium è prædiis redactum epulis det, nihil habet ſervile, nōne facit ſerviliter?

Tecum eſſe. Tibi conſtare, vel ſolus eſſe.

Ponere rectè. Utilibus occupati-
onibus & honeſtis impendere.

Erro. Planor, errabundus.

Fallere. Lenire.

Comes. Illa ipſa cura quam fugis.

Lapidem. Subaudi, ſumam. Ait
berus, ſervi libertatem non ſerena.

Quorſum. Cur lapidem poſcis?
inquit ſervus.

Opera. Accedes, mitteris, nonus
ad ſervos octo qui faciunt opus in

Aut insanit homo, aut versus facit. Ociùs hinc te
Ni rapis, accedes opera agro nona Sabino.

villâ meâ Sabinâ. Illi servi rustici stricti tenebantur in ergastulis, id
erant deterioris & divioris condi- est, locis ubi arabant, egerebant
tionis quàm urbani, & catenis con- humum, &c.

S A T I R A VIII.

Nasidieni cenam, cui Fundanius, amicus suus, interfuerat, lepidè
describit.

UT Nasidieni juvit te cœna beati?

Nam mihi quærenti convivam, dictus herè illic

De medio potare die. Sic, ut mihi nunquam

In vitâ fuerit meliùs. Da (si grave non est)

Quæ prima iratum ventrem placaverit esca.

In primis Lucanus aper; leni fuit Austro

Captus, ut aiebat cœnæ pater; acria circum

Rapula, lactucæ, radices; qualia lassum

Pervellunt stomachum; fiser, alec, sæcula Coa.

His

Juvit. Delectavit. Quomodo a- lautiora solita maturâs inchoa-
pod eum, quam bellè cenavisti? bant.

Beati. Divitis lauti.

Sicut. Respondet Fundanius.

Quærenti, &c. Cùm quærerem Sic mihi illâ cœnâ benè fuit, ut, &c.

hominem qui mecum cenaret, quem

Da. Narra.

vocarem ad cenam: dictus es heri

Leni Austro. Nam gravi & vehē-

illic, id est, in domo Nasidieni,

mentius stante carnes putrescunt.

&c. Illi enim hinc expulsi sunt.

Cœna pater. Magister & Rex

Da medio die. A meridie: vulgo

convivii Nasidienus.

sub vesperam cenabant: convivia

Pervellunt. Provocant ad edē-

duem

His ubi sublatis, puer altè cinctus acernam

10

Gaufape purpureo mensam perterisit, & alter

Sublegit quodcunque jaceret inutile, quodque

Possset cœnantes offendere; ut Attica virgo

Cum sacris Cereris, procedit fuscus Hydaspes,

Cæcuba vina ferens; Alcon, Chium maris experts. 15

Hic herus; Albanum, Mæcenæ, sive Falernum

Te magis appositis delectat; habemus utrumque.

Divitias miseras! sed quæis cœnantibus unâ,

Fundani, pulchre fuerit tibi, nōsse laboro.

Summus

dum & stimulant novâ sa-
me.

& gressu ad insignem modestiam
composito.

Sifer. Genus leguminis, quidam
esse volunt du *Salvis*.

Hydaspes. Servus, ut Alcon.

Alec. Vide Sat. 2. erat sœx mu-
rix cujusdam.

Chium, &c. Id est, vinum quod

Fecula Cos. Sœx delicatior vini
Græci ex Insulâ Co: seu condi-
mentum ex eâ factum.

Nasidienus Chium apponebat, licet
nunquam è Græciâ fuisset mari

Sublatis. T mentâ, ut novis
ferealiis locus esset.

advectam, sed in Italia natum:
vel maris experts, id est, aquâ ma-
rinâ non conditum & temperatum,

Puer altè cinctus. Servus vestem
habens altiùs præcinctam ut esset
expeditior.

ait enim Plinius vina Græca sine
aquâ vix fuisse. Nasidienus ergo

Acernam. Ex acere arbore
factam. Aceris mentis primam

Chium purum, ut rem magnam ap-
ponebat.

post Citreæ gloriam fuisse cessatur
Plinius.

Ilic. Tum ita loqui Nasidienus.

Gaufape. Panno villosa.

Appositi. Quam Cæcubum &

Sublegit. Collegit, abhulit.

Chium, quæ tibi modo fuisse ap-
posita

Attica virgo. Solebant in hæris
Cereris virginæ Canistra ferro vultu

Divitias, &c. Hoc dicit Horati-
tius: at cur miseras? quia vina ista

vulgaria erant, neque magnam erant
illis abundare.

Summus ego, & prope me Viscus Turinus, & infra, 26
 Si memini, Varius; cum Servilio Balatrone
 Vibidius, quos Mæcenas adduxerat umbras.
 Nomentanus erat super ipsum, Porcius infra,
 Ridiculus totas simul absorbere placentas.
 Nomentanus ad hoc, qui, si quid fortè lateret, 25
 Indice monstraret digito. Nam cætera turba,
 Nos, inquam, cœnamus aves, conchylia, pisces,
 Longè dissimilem noto celantia succum:
 Ut vel continuè patuit, cùm passeris atque
 Ingustata mihi porrexerit ilia rhombi. 30
 Post hoc me docuit melimela rubere, minorem

Ad

Summus ego. In primo lecto ego *Ad hoc.* Subauditur appositus à
 eram in summâ parte, in mediâ Nasidieno. *Si quid.* Si quod ferculum exqui-
 Viscus Turinus, in infimâ parte *situs convivas sageret.*
 Varius. In tertio lecto Nomentanus Nasidienus & Porcius in se-
 cundo, qui medius trium erat ac-
 honoratior; in summi parte Bala-
 tro, in imi Vibidius, in mediâ,
 quæ omnium honoratissima, Mæ-
 cenas.
Umbras. Umbræ in convivio, vo-
 cabantur illi qui non suo nomine
 privatim erant invitati, sed amicum
 aut virum nobilem comitabantur
 honoris caussa, ut umbra corpus as-
 sectatur.
Ridiculus absorbe. In eo ridi-
 culus & facetus, quod absorbere
 uno veluti navitu integras placen-
 tas.

Nasidieno. *Subauditur appositus à*
Si quid. Si quod ferculum exqui-
situs convivas sageret.
Nos. Minus periti ad istas cibo-
 rum delicias cognoscendas, cœnaba-
 mus quod occorrebat, pisces, aves,
 &c. quæ tamen ferula erant omnia
 saporis exquisiti & longè à vulgari
 & noto disjuncti, ut affirmabat
 Nomentanus, & ego tum facile
 agnovi, cum idem ille mihi por-
 rexit illa passeris (est piscis quidam)
 an carret, & rhombi qualia nun-
 quam antea gustaveram.
Melimela. Poma quorundam mellei
 saporis.
Rubens. Ruborem indosce-
Minorem. Non plenam decretes-
 tem,

Ad lunam delecta. Quid hoc intersit, ab ipso

Audieris melius. Tum Vibidius Balatroni;

Nos, nisi damnosè bibimus, moriemur inulti.

Et calices poscit majores. Vertere pallor

35

Tum parochi faciem, nil sic metoentis ut acres

Potores: vel quòd maledicunt liberiùs; vel

Fervida quòd subtile exsurdant vina palatum.

Invertunt Aliphanis vinaria tota

Vibidius Balatroque, secutis omnibus: imi

40

Convivæ lecti nihilum nocuere lagenis,

Affertur squillas inter muræna natantes

In patinâ porrecta. Sub hoc herus, Hæc gravida, inquit,

Capta est; deterior post partum carne futura.

His

Hoc. Nempe quod colligantur cum minor est luna, quid hoc ad ruborem illis conciliandum conferat.

Vibidius. Subaudi dixit.

Damnus. Cum damno Nasidieni: large.

Morimur inulti. Inultum mori, est usitata locutio Latinis, significans aliud nihil quàm, miserrimum esse, quia putabant eos esse miseros qui inulti morerentur. Pessimè nobiscum hic agetur, nihil sapimus, inquit Vibidius, nisi assatim bibimus.

Parochi. Nasidienus pallere cepit, propriâ parochi dicebantur qui hominibus aliquo publicè missis, ligna, saltem, &c. præbebant. Vide Sat. 3. l. 1.

Exsurdant. Surdum faciunt, id est, hebetant, obtusuntque, ne ciborum saporem sentiat, pertranslationem ab aurium sensu ad gustum.

Invertunt. Exhaustiunt Vinaria poculis Aliphanis, fictilibus cyathis, factis in oppido famali Alipha, quod est inter Venasram & Beneventum. Vinarium est vas majus, Oenophoram appellant. Porro Amphoræ cum erant vacuæ invertiebantur, id est, ore in terram verso statuebantur.

Imi. Convivis in imo lecto accumbentibus Nomentano, Porcio.

Lacti. Honoratiores, Mæcenæ, Varius, Viscus.

Notantes. In jusculo. Squillæ sunt pisciculi & cancerorum genera.

His mistum ius est; oleo, quod prima Venasri 345

Pressit cella; garo de succis piscis Iberi;

Vino quinquenni, verum citra mare nato,

Dum coquitur; (cocto Chium sic convenit, ut non

Hoc magis ullum aliud) pipere albo; non sine aceto,

Quod Methymnaeam vitio mutaverit uvam. 50

Erucas virides, inulas ego primus amaras

Monstravi incoquere; illutos Curtillus echinos;

Ut melius muriâ, quam testa marina remittat.

Interea suspensa graves aulae ruinas

In patinam fecere, trahentia pulveris atri 55

Quantum non Aquilo Campanis excitat agris,

Nos majus veriti, postquam nihil esse periculi

Sensimus,

His, &c. Ius illud in quo videntur natantes squillas, his rebus mixtum & confectum est: Primum ex oleo quod cella seu apotheca Venasri optima pressum seu expressum ex olivis condidit; deinde garo confecto ex intestinis & succo piscium Hispanicorum (nempe Scombrorum qui frequentes capiuntur ad novam Carthaginem) tum vino nato citra mare, in Italia videlicet, quod iuri inditum est cum coqueretur, nam postquam est remotum ab igne & coctum, illi affundendum est Chium, quo nullum tunc aliud est convenientius: postremo pipere albo & aceto, quod ex vino Lesbio vitiatum & corruptum seu acido, natum est, Methymna est urbs primaria Lesbi insulae maris Aegæi.

Garo. Garum erat condimentum

seu Muris genus quoddam confectum ex intestinis pisciculorum, maxime Scombrorum Iberorum, sale maceratis & putrefactis.

Erucas, inulas. Herbarum sunt. De la Roquette, de Lavande.

Incoquere. In iure illo coquere.

Illutos. Non lotos. Curtillus, (aliquis helluo) monstravit in eodem iure coquere Echinos adhuc in sua muriâ & liqore quem testa marina quâ includuntur; remittit natantes, ut meliores, id est, tanquam hoc sit melior, sapidiisque. Illutos, id est, non exemptos muriâ, non detrita salugine, non ablutos aquâ fluvia-

Aulae. Vela quæ supra mensam eram suspensa.

Majus. Ne lacunar ipsum retret.

Sensimus, erigimur. Rufus posito capite, ut si
 Filius immaturus obisset, flere: quis esset
 Finis, ni sapiens sic Nomentanus amicum 60
 Tolleret? Heu, Fortuna, quis est crudelior in nos
 Te Deus? ut semper gaudes illudere rebus
 Humanis! Varius mappâ compescere risum
 Vix poterat. Balatro suspendens omnia naso,
 Hæc est conditio vivendi, aiebat: eoque 65
 Responsura tuo nunquam est par fama labori.
 Tene, ut ego accipiar lautè, torquerier omni
 Solitudinæ districtum, ne panis adustus,
 Ne malè conditam jus apponatur, ut omnes
 Præcincti rectè pueri contique ministrant? 70
 Adde hos præterea casus; quæ læ ruant si,
 Ut modò: si patinam pede lapsus frangat agaso.
 Sed convivoris, uti ducis, ingenium res
 Adversa nudare solent, celare secunda.
 Nasidienus ad hæc: Tibi Di, quæcunque preceris, 75
 Commoda dent; ita vir bonus es, convivæque comis:

Et
Rufus. Nasidieni est cognomen.
Flere. Subaudi, caput.
Quis assit finis? An ille hunc
 scendi, scissit? flere profecto por-
 geret nisi, &c.
Tolleret. Erigeret, solatus esset.
Suspendens, &c. Omnia in ri-
 sum vertens, risum ex omnibus
 captans.
Hæc. Sic vivitur, cæ lege, ut
 nimirum adversa multa incidant.
Eoque. Ideoque nunquam pro

merito, laudaberis, laudem tuo la-
 bore ac merito semper minorem
 feres.

Agaso. Servus hebes ac stupidus
 iastat Agasonia.

Convivoris. Ejus qui convivas
 accipit.

Ingenium. Industriad: cæ nuda-
 tur, id est, promittitur in adversis,
 later insecundis rebus.

Soleat. Crepidas ut è lecto de-
 scenderet.

Et soleas poscit. Tum in lecto quoque videres
Stridere secretâ divisos aure susurros.

Nullos his mallet ludos spectasse. Sed illa

Redde, age, quæ deinceps risisti. Vibidius dum 80

Quærit de pueris, num sit quoque fracta lagena,

Quodd sibi poscenti non dentur pocula; dumque

Ridetur fictis rerum, Balatrone secundo;

Nasidienne, redis mutata frontis, ut arte

Emendaturus fortunam. Deinde secuti

Mazonomo pueri magno discerpta ferentes

Membra gruis sparsi sale multo, non sine farre,

Pinguibus & fictis pastum jecur anseris albi,

Et leporum avulsos, ut multo suavius, armos,

Quam si eum lambis quis edit. Tum pectore adusto 90

Vidimus & merulas poni, & sine clune palumbes;

Suaves res, si non causas narraret earum; &

Natura dominus: quem nos sic fugimus ulsi,

Ut nihil omnino gustaremus, velut illis

Canidia afflasset pejor serpentibus Afris. 95

Lectio quoque. Singulis lectis,

Fortunam. Fortuitam Aulæi rei-

Pisces, resam. Rebus fictis, fa-

nam. mabonij

Bellis & jocis.

Mazonomo. Patina sic dicta

Secundo. Urgente, sajuvante, ut

Pectus. Sagittatum. H. sagittæ

In tragœdiis, actoribus primarum

Velut &c. Quasi si Canidia ve-

partium subserviunt actores qui se-

hecia illis cibus afflasset, id est,

candâ serant.

fluo suo & ore venenum præstent

Mutata frontis. Fronte mutata

mum addidisset,

hilarior.

Q. HORATII FLACCI
EPISTOLARUM,
LIBER PRIMUS.

EPISTOLA I

AD MÆCENATEM.

Se, omisso veribus ludicris, totum esse in philosophia perscrutando, quæ
frænare cupiditates, & omnis virtuti posthabere, docet.

PRIMA dicte mihi, summâ dicende camœnâ,
Spectatum satis, & donatum jam rude, queris,

Mæcenas, iterum antiquo me includere ludo:

Non eadem est ætas, non mens. Vejanus armis

Herculis

Epistolarum. Quædam Satiræ, inscriptæ, tum quia in iis non tam
ex iis quas prioribus duobus libris carpit vitia, quàm virtutes com-
scripsit Horatius, dici epistolam pos- mandat, idque leniori & amoniori
sunt; inscribuntur enim & mit- stylo. Continent igitur isti quatuor
tuatur Mæcenati, Trebatio, &c. satirarum & epistolarum libri per-
Satiræ tamen appellare maluit, sectam rectè vivendi artem, quæ in
quia in illis vitia graviore & aciori perscrutando, fugiendisque vitiis, &
stylo reprehendit: Epistolas verò in colendis virtutibus amicè con-
istas nuncupavit, tum quia reipsa sistit.

Prima camœnâ. Prima pars car-
minum.

Herculis ad postem fixis, latet abditus agro,
Ne populum extremâ toties exoret arenâ.

minum Horatii. *Ode*, sunt, in quibus multus de Mæcenate sermo. Et verò prima omnium *Ode* scripta est ad Mæcenatem: altera pars satiras & epistolas continet, quam iidem Mæcenati suo consecrat dedicatque.

Speſtatum me. Satis populo cognitum è meis scriptis.

Donatum rude. Rudis, erat bacillus, seu virga impolita, & rudis; aut, ut quidam volunt, ensis ligneus, dari solitus gladiatoribus, qui vacationem & quasi missionem ab arte gladiatoria obtinuerant post certos annos in extransactos, vel ob egrægiū aliquod scitinus. Vulgo tres annos depugnabant in arena, prius quam rude donarentur. Illud autem insigne palmæ gestabant, honoris ergo, & velut emeriti habebantur, ac proprio vocabulo *rudarii* appellabantur.

Ludæ. Ea vox in hoc loco significat, palmæram & arenam in qua depugnabant gladiatores, aut in qua gladiatorum artem, perdiscabant. Metaphorice hic sumitur pro palmærampæctica, pro lyrica poësi.

Herculis ad postem. Qui designabant ac deponchant artem, ejus introitus Dæd illius artis præfidi & patrono, consecrabant, namque in ipsius templo suspendebant. *Ode* ad

Lib. 3. & Sat. 5. Libri 1. Colebant autem gladiatores Herculem, olim ob fortitudinem, & vires corporis, inclytum per postem janua tota intelligitur; per januam, templum ipsam.

Ne populum, &c. Gladiatores, quamvis donati rude, tamen aliquando descendebant in arenam, ab aliquo nobili cive, aut à populo postulati; interdum præmiorum illi lecti spe. Vespasianus igitur à populo sæpe postulatus & ad pugnam repetitus, ab eodem sæpe missionem petierat, sive laboris tædio, sive senio fractus. Neque enim gladiatoribus in ludum & arenam semel ingressis, aut in eam revocatis licebat injussu populi discedere. Turbatus Vespasianum fuisse gladiatorem ignavum censet; qui à pari suo victus, & in extremam arenæ partem compellus, jamque ab eo jugulandus, à populo supplex salutem sæpius petiisset. Sed Horatium cum ignavo gladiatore comparari non decuit. Tum verò fortissimi gladiatores aut casu, aut ætatis vitio, interdum succumbeant, & missionem, vel etiam vitam, à populo deprecabantur.

Extremâ arēd. Arēda dicebatur locus vacuus & instar oblongi circuli potens, circa quem undique assurgebat amphitheatrum, id est, lapideam

Est mihi purgatam crebrò qui personet aurem :

Solve senescentem maturè sanus equum, ne

Peccet ad extremum ridendus, & illa ducat.

Nunc itaque & versus, & cætera ludicra pono : 19

Quid verum, atque decens, curo & rogo, & omnis in hoc
sum :

Condo & compono, quæ mox deprimere possim.

Ac ne fortè roges, quo me duce, quo lare tuter :

Nullius addictus jurare in verba magistri,

Quo

pidæ contignationes, ubi sedilia,
è quibus spectabantur pugne gladiato-
rum, ferarum, &c. Arenæ au-
tem appellationem ex eo sortitus
erat is locus, quod arenâ stratus &
conspersus foret, ut sarculis versari
& renovari faciliè posset humus,
cùm erat inquinata & imbuta cæso-
rum gladiatorum sanguine : diceba-
tur etiam cavea, qui depressior erat.
Porro gladiatores petitori missionem
à populo, ex media arena se ad ex-
tremam ejus partem, ubi ferè sedit
populus, conferebant, ut propi-
us supplicarent. Quam in sen-
tentiam explicari versiculus iste
potest.

Purgatam. Docilem, attentam ;
minus aptæ ad audiendum sunt aures
collectis sordibus plene. Indicat
his verbis Horatius, se liberum esse
à vitiiis & cupiditatibus, quibus im-
pedimur ne rectè moventes audia-
mus.

Personet aurem. Pro, per aurem
sonet : sic infra dixit, *propugnaculis*, id est, pro pugnis pugnat.

Ilia. Ima pars viscerum, quæ
trahi & tendi solet ab anhelanti-
bus.

Quid verum. Ea vox *verum* sæpe
sumitur pro seculo, & consentaneis.
Vide epistolam 8. hujus libri ver-
su ult.

Condo. Fruges propriè dicuntur,
condi, & componi in horreis.

Lare. Pag. 237. Lar, Deus erat
cujusque familiæ proprius. Pro
ipsa domo & familiâ sæpe usurpator.
Erant varii philosophorum sectarum
primariæ, & quasi familiæ : ut A-
cademici ex Platone ; Peripatetici ex
Aristotele ; Stoici ex Zenone ;
Cyrenæici, ex Aristippo procreati,
&c.

Addictus jurare. Græca locutio,
pro, addictus ad jurandum ; obliga-
tus, obstrictus. Addicti propriè di-
cebantur

Quo me cumque rapit tempestas, deferor hospes. 15

Nunc agilis fio, & mersor civilibus undis,

Virtutis veræ custos, rigidusque satelles;

Nunc in Aristippi furtim præcepta relabor,

Et mihi res, non me rebus subjungere, conor. 20

Ut nox longa quibus mentitur amica, diesque

Longa

cebantur illi debitores, qui, cum publicam procelloso mari, negocia solvendo non essent, debebantur creditibus, &c. *Virtutis, &c.* Stoici summum bonum in virtute ponebant, voluptate repudiabant, &c.

Jurare in verba. Jurabant milites in verba imperatori, cum sacramento militati se obligabant. Hoc vates à militia traducit ad litteras, & philosophorum sec.

Tempestas. Occasio, libido, &c.

Agilis. Gallie diceres, *agilis*, *autreprensant*, *atriguant*.

Morsus, &c. Inter philosophos veteres, alii, ut Epicurei, negabant sapientem debere ad remp. adminif-

trandam accedere, & in negotiorum tumultu versari, sed omnia sua causa facere; de se uno, de vita pacis, & tranquillæ suaviterque de-

gerendâ sollicitum esse, ita, ut res communes ad suam unius voluptatem commodumque revocaret, nunquam

perd. illis rebus revocaretur ab otio illo suo & tranquillitate, ita, ut ne-

gotiis quasi subiceretur ac serviret. Alii, ut Stoici & Peripatetici, sa-

pietatem à reipublice administratione non amovebant. *de civibus undis.* Comparat rem-

Satelles. Virtutem quasi reginam hic depingit, ejus stipatores & sectores Stoici sunt. *Un Zêlé parisien de la vertu.*

Aristippi. De illo dictum, Sat. 3. Libri 2. diciturque infra Epistola 17. hujus libri. Summum bonum in voluptatibus reponebat; eas ta-

men non nimis anxie sectabatur, sed in præsentibus acquiescebat, commodum suum ex his rebus quam

aderant captans, & nihil ægritudinis aut negotii sibi adfiscens & quolibet eventus. Quam in sententiam ex-

pones versiculum sequentem. *Et mihi res, &c.* Qui Aristippum secuti sunt philosophi, ab ejus patria

Cyræne, urbe Libyæ, Cyrenæci vocantur appellati.

Relabor. Primum enim Epicureis addictus fuit, à quibus nun-

quam planè deservit itaque se velut inrogantem & furtim ad eos ve-

luti proficetur, quod videlicet, ac

propensione al reatum.

Longa videtur opus debentibus; ut piger annus
 Pupillis, quos dura premit custodia matrum;
 Sic mihi tarda fluunt, ingrataque tempora, quæ spem
 Consiliumque morantur agendi gnæviter id, quod
 Equè pauperibus prodest, locupletibus æquè:
 Equè neglectum pueris, senibusque nocebit
 Restat, ut his ego me ipse regam, solerque elementis.

Non possis oculo quantum contendere Lynceus,

Non tamen idcirco contemnas lippus inungi

Nec, quia desperes invicti membra Glyconis,

30
 Nodosâ

Pupillis. Ita vocantur pueri im-
 pberes, (hoc est, nondum annos
 quatuordecim nati) qui tamen pa-
 tris in potestate esse desierunt, vel
 patris morte, vel emancipatione.
Pupillus, dicitur, qui orbatus est
 patre: orphanus, qui patre & matre.
 Porro pupilli sunt in tutorum fide
 & cura, aut etiam matrum, quæ
 illos sæpe durius, quàm ipsi tutores,
 habent.

Restat, &c. Nempe, quia jam
 ad senium ætas mea vergit: vel,
 quia negotiis distineor, & temporum
 difficultatibus, & subtiliores & re-
 conditiore philosophiæ partes per-
 discere aggrediar: vel, quia priores
 annos tam inutiliter contrieci: vix
 aliud, vel quàm est, quàm ut aliquid
 de philosophiæ elementis degustem.

Elementis. Elementa dicuntur
 litteræ, quibus singulæ voces, ut
 quædam elementis constant: Sic

etiam appellantur scientiarum quæ-
 dam primordia, & placita faciliora:
 talia sunt in hoc loco effata philoso-
 phiæ, & præcepta, quæ pertineant
 ad mores regendos, quæ doceant,
 quid sit iustum, decens, honestum:
 quæ divitibus æquè ac pauperibus,
 pueris, senibusque profunt: quibus
 contentum se esse Horatius profite-
 tur, omittis subtilioribus questionibus.

Lynceus. Unus Argonautarum,
 tam perspicaci oculorum acie præ-
 ditus, ut trans partem perspicere
 diceretur, & ad passuum triginta
 millia, (decem sunt & amplius
 leuon) clarè prospiceret, teste Var-
 rone, dicunt: Superis placet, quæ
 apud inferos gererentur cornet, cili-

Glyconis. Glyco, athleta celebris,
 idemque philosophus, & rhetor fami-
 nus. Meminit de illo Laërtius.
 Nomen habuit ab orationis suavi-
 tate;

Nodosâ corpus nolis prohibere chiragrâ.

Est quodam prodire tenus, si non datur ultra.

Fervet avaritiâ, miseroque cupidine pectus?

Sunt verba, & voces, quibus hunc lenire dolorem

Possis, & magnam morbi deponere partem.

Laudis amore tumes? sunt certa piacula, quæ te

Ter purè lecto poterunt recreare libello.

Invidus, iracundus, iners, vinosus, amator;

Nemo adeo ferus est, ut non mitescere possit,

Si modò culturæ patientem commodet aurem.

Virtus est vitium fugere; & sapientia prima,

Stultitiâ caruisse. Vides, quæ maxima credis

Esse

tate: *γλυκύ, dulcis; ἀπολαύειν, etiam est dictus, fracta aure, quia confusus cæstibus plagis habebat aures Heinſius.*

Chiragra. Est articularum dolor in manibus, à *χρῖς, manus, & ἄγρῃ, præda, captiva.* Si pedes vixet, podagra nuncupatur, à *πῶς, pes & ἄγρῃ.*

Est quoddam, &c. Sensus est. Fas est procihi ad aliquam doctrinæ virtutisque perfectionem & gradum, quamvis non possis ad summum ejus culmen pervenire.

Verba & voces, &c. Respicit ad verba magica, & cantiones, quibus perſanari morbos putabant facilius, & certius quam aliis medicamentis, (exempla congerit Lambinus) atque illis magorum cantionibus sermones philosophicos comparat, verba, *des discours, voces, des chants, des charmes,* Græcis *λῳδαί.*

Piacula. Adi pag. 70. Od. 23. l. b. 1. Odor. Item pag. 93. notâ 3. Homines, loca, res inquinatas aliquâ culpâ, & profanitas expiabant, lustrabant, purgabantque sacrificiis, precibus ceremoniis. Ita philosophi ac sapientiæ præscriptis animos expiari, hoc est, vitis & erroribus expurgari significat.

Ter. Pertinet hic numerus ad religionem quamdam. Lege Virgil. in *Pharmaceutria*: versu 73.

Puro. Animo puro & casto, qui jam vitia illa oderit, à quibus sanari cupit. Libri philosophici, sacri quodammodo sunt: sacra autem nisi à puris tractari non debent.

Ferax. Sumpta metaphora videtur ab arboribus feris & agrestibus, quæ cultura, insitione, &c. mitescunt. Virg. 2. *Georgic. Frustasque seras mollite colendo.*

Esse mala, exiguum censum, turpemque repulsam,
 Quanto devites animi, capitisque labore:
 Impiger extremos curris mercator ad Indos, 45
 Per mare pauperiem fugiens, per saxa, per ignes;
 Ne cures ea, quæ stultè miraris, & optas,
 Discere, & audire, & meliori credere, non vis?
 Quis circum pagos, & circum compita pugna,
 Magna coronari contemnat Olympia, cui spes, 50
 Cui sit conditio dulcis sine pulvere palmæ?

Vilius argentum est auro, virtutibus aurum.
 O cives, cives, querenda pecunia primum est;
 Virtus post nummos: hæc Janus summus ab imo
 Perdocet; hæc recinunt juvenes dictata senesque, 55

Lævo

Censum. Fortunæ, rem familiarem: *un petit revenu.*

Repulsam. Repulsam dicebatur aliquis accipere, cum honores petens repellebatur; cum magistratum, quem ambiebat, non consequbatur.

Indos. India est regio Asia inter Persidem ab occasu, Tartariam à Septentrione, Sinas ab Oriente: alluitur fluvii Indus & Ganges.

Olympicæ. Subaudi, per, inter Olympicæ certamina, seu Olympia, quænam essent dixi parte 1. pag. 3. & 223. Est autem hujus loci sententia ut rectè observat Lambinus: Quemadmodum vir fortis nolit in parvis certaminibus vires suas conterere, ætatemque consumere, si possit facili in majoribus coronari, sic nemo sapiens, ad consequendas

opes, & honores, debet vitam in molestissimis curis ac laboribus traducere; cum virtutem & animi sanitatem consequi, leviori etiam negotio possit.

Sine pulvere. Reddidit Græcum *laureis.* De facili & incruenta victoria dicitur; cum de in arenam quidem & campum pulverulentum, dimicandi causa, descenditur.

Janus summus. Summa sive prior pars vici argentariorum. Vide Sat. 3. Lib. 2.

Perdocet. Legit Lambinus, prodocet, id est, palam & aperte docet.

Recinunt. Iterum atque iterum canunt: assidue repetunt.

Dictata. Proprie sic appellatur ea quæ magistri discipulis tradunt scribenda.

Lævo suspensi loculos tabulamque lacerto.
 Si quadringentis, sex, septem, millia defunt,
 Est animus tibi, sunt mores, & lingua, fidesque,
 Plebs eris. At pueri ludentes, rex eris aiunt,
 Si rectè facies. Hic murus aheneus esto,
 Nil conscire sibi, nullà pallefcere culpà.
 Roscia, dic sodes, melior lex an puerorum
 Nænia, quæ regnum rectè facientibus offert,
 Et maribus Curiis, & decantata Camillis?
 Isne tibi melius suadet, qui ut rem facias, rem,
 Si possis rectè; si non, quocunque modo rem:
 Ut proprius spectes lacrymosa poemata Puppi:

60

65

An

Suspensi, &c. Sat. 6. Lib. 1.
Quadringenti. Censur equitum Romanorum erat quadringenta sestertia majora, seu quadringenta millia minorum sestertiorum: ita ut hanc pecuniam summam deberent quotannis de prædiorum suorum fructibus habere collectam. Respondent hæc sestertia libris Gallicis quadsingenta millibus. Ita designerat lege lata L. Roscius Otho Tribunus plebis, qui eisdem lege suaverat, ut equites sederent in quatuordecim primis post orchestram ordinibus, Od. 4. Epod.

Rex eris. Ludus cujusdam meminit Hesychius, item Eustathius ad Odyssæam, Lib. 8. in quo pueri jactabant in altum pilam. Qui eam sepius exceperat, priusquam humum contingeret, nomen regis

ferebat, & aliis præerat; qui autem victus fuerat appellabatur asinus, & regis jussa sacra cogebatur.

Murus aheneus. Nempe tam firmus & solidus, quàm si ex ære constaret. Hoc in loco metaphoricè significatur animi propositum, vitæ integritas, bene æque vitæ conscientia, quæ munimur contra populorum rumores & opiniones, contra fortunæ injurias, &c. *Lex Paradoxum a. M. Tullii.*

Roscia lex. Quæ sancivit Otho, ut quicumque censum equestris haberet, is ludos publicos spectaret in seculis primis.

Nænia. Od. 1. lib. 2. Puerilis cantilena, carmen leve.

Maribus. Generosæ, forelibus.

Ut puppi, &c. Ludos theatrales proximi præsenio spectabant: simulque maluit: namque illi torq

An qui fortunæ te respondere superba

Liberum & erectum præsens hortatur, & optat?

Quod si me populus Romanus forte roget, cur

70

Non, ut porticibus, sic iudiciis fruam iisdem,

Nec sequar aut fugiam, quæ diligit ipse, vel odit:

Olim quod vulpes ægroto cauta leoni

Respondit, referam: quia me vestigia terrent,

Omnia te adversum spectantia, nulla retrorsum.

75

Bellua multorum es capitum: nam quid sequar, aut quem?

Pars hominum gestit conducere publica; sunt qui

Crustis & pomis viduas venentur avaras,

Excipiantque

tores ex orchestra, ut diximus; iade equites, in quatuordecim sequentibus ordinibus: postremo plebeii, ex ævea.

Larymose. Ap' ad adiciendam commiserationem & fletum.

Puppi. Tragicum poetam fuisse hunc Poppium apparet.

Præfati. Dexter, Opportunus.

Od. 13. lib. 4. p. 266. Qui præfati, hortatur alterum, magis commoret, quam qui absens per nuntium, aut literas.

Quod vulpes, &c. Leo jam annis gravis, cum ex antro prodire ad prædæ rapiendas non posset, morbum simulavit, & feras ad se officii causa advenientes devorare cepit. Adfuit etiam vulpes, sed consistebat longius, regem salutans, & quæ valeret ille, rogans: causam quæ-

sivit leo; cui vulpes: feras quidem ad te multas ingressas, esse conjicio ex earum vestigiis humi exaratis, at nullam rediisse conspicio. Ita populus opum & honorum cupiditate illectus, in voluptatis, in ambitionis quasi ungues & antem se conjicit: sed ibi tot ærumnis, tot erroribus obruitur, ut nunquam ad finitatem & bonam mentem redeat.

Conducere. Redimere, faciendum recipere.

Publica. Ea vox cum sola ponitur, & ut aiunt, absolute, idem significat ac vestigalia, teste Torrentio. Hinc dicti sunt publicani, qui vestigalia colligebant. Publica opera, quæ ab ejusmodi redemptoribus conducebantur enumerat, Juvenalis, Sat. 3.

Crustis. Sat. 1. l. 2.

Excipiantque senes, quos in vivaria mittant:

Multis occulto crescit fœnore. Verum 80

Esto aliis alios rebus studiisque teneri:

Iidem eadem possunt horam durare probantes?

Nullus in orbe sinus Baiis præluet amœnis,

Si dixit dives; lacus & mare sentit amorem

Festinantis heri, cui si vitiosa libido 85

Fecerit auspicium. cras ferramenta Teanum

Tolletis fabri. Lectus genialis in aulâ est?

Nil

Excipiant. Verbum est infidiis accommodatum, & aptissimum ad exprimendam hereditarum caliditatem atque solertiam in ambiendis & colendis senibus orbis.

Vivaria. Sunt loca clausa, & septa quædam, in quibus captæ feræ servantur: item stagna, in quibus vivi pisces ita continentur, ut elabi non possint.

Baiis. Baiz, urbs Campaniæ, in Italia, inter Cumas & Neapolim: locus amœnissimus.

Lacus. Luërinus, propè Baias. Lib. 2. od. 12.

Sentit. &c. Exponi etiam id potest, quomodo in 1. Od. lib. 3. dixit, *Contra illa pisces æquora sentiunt*. Nempe contrahitur & submovetur mare jactis in littore fundamentis domus.

Libido. Mproptas; cupiditas ali-

unde orta quàm ex ratione & judicio: caprice, fantaisie.

Auspicium fecerit. Instar auspicii fuerit. *S'il prend son caprice pour un augure: s'il se fait un augure d'un desir bizarre & fantasque.* Porro nihil majoris momenti suscipiebant Romani antequam auspicia sumpissent, è quibus coniciebant felixne rei exitus, an infelix esset futurus.

Teanum. Urbs Italiæ in Campania. Dives igitur, mare salidians ac Baias, in urbem Mediterraneam se, domumque suam transfert.

Lectus genialis. Nuptialis, sacer Genio, qui natalibus puerosum præerat. De illo plura leges in Epil. 2. lib. 2. sub finem.

Aulâ. In anteriori domus parte, quæ atrium dicebatur, sterni solebat ille ornatior lectus ad speciem & pompam. Illum proprio nomine *adversum*

Nil ait esse prius, melius nil cœlibe vitâ:

Si non est, jurat bene solis esse maritis,

Quo teneam vultus mutantem Protea nodo?

90

Quid pauper? ride: mutat cœnacula; lectos,

Balnea, tonfores; conducto navigio æquè

Nauseat, ac locuples, quem ducit priva triremis.

Si curtatus inæquali tonsore capillos

Occurri, rides; si fortè subucula pexæ

95

Trita subest tunicæ, vel si toga dissidet impar,

Rides. Quid, mea cùm pugnat sententia secum?

Quod petiit, spernit: repetit, quod nuper omisit?

Æstuat, & vitæ disconvenit ordine toto?

Diruit, ædificat, mutat quadrata rotundis?

100

Insanire

adversum appellabant, quia sterneretur in atrio, è regione januæ. Aula, atrium *une salle qui étoit à l'entrée de la maison.*

Cœlibe. Cælebs, qui uxorem non duxit. Od. 7. libri 3. pag. 168.

Protea. Græca terminatio, è *Πρωτα*, & *Πρωτα*. Proteus Nep tuni pastor, omnes formas indubat. Virgil. 4. Georg. versu 390.

Cœnacula. Ita vocabantur partes ædium suprema & contiguationes, quas vulgò pauperes conducebant à divitibus, qui sibi partes inferiores ædium reservabant, ut commodiores.

Nauseat. Exponi quoque potest ad vomitum provocatur, ut interdum ille evenit qui navigant.

Inæquali tonsore. Sic tonsorem vocat, qui capillos inæqualiter & undatim detonder.

Pexæ. Pexæ vestes dicuntur, in quibus villosa pilli lanugo adhuc maeret, ita ut fila quibus constant panni, non appareant. Hinc pexatus, qui togam reventem & villosam gerit.

Tunica. Prima & intima pars vestium erat subucula, *une chemise*; sic dicta, quia subius gestabatur: illi imponebatur tunica, tunica toga, chlamys, stola, &c.

Impar. In unum non æquè ac in alteram partem pendens.

Æstuat. Huc illucque jactatur, ut æstus maris.

Insanire putas solennia me, neque rides,
 Nec medici credis, nec curatoris egere
 A pratore dati, rerum tutela mearum
 Cum sis, & pravè sectum stomacheris ob unguem
 De te pendentis, te respicientis amici.

165

Ad summam, sapiens uno minor est Jove, dives,
 Liber, honoratus, pulcher, rex denique regum;
 Præcipue sanus, nisi cum pituita molesta est.

Solennia. Solenniter. Græci & agnati, qui eo munere surgerentur.
 neutra nomina adjectiva, ut vocamus, pluralis numeri, pro adverbis sæpe usurpant. Illos imitantur poëtae: *torva turns*, pro, torvè. Solenne est id quod solet quotannis fieri, stato anni tempore. Vulgò significat rem usitatam.

Curatoris. Curator, un *curateur*, dabatur à pratore furiosis, & mente captis, ut eorum administraret bona, si decessent propinqui

Pituita. Sat. 2. libri 2. Est humor frigidus.

EPISTOLA II.

Homerum philosophis omnibus anteponit. Hortatur ad studium sapientie, cui dandam à teneris unguiculis esse monet.

TROJANI belli scriptorem, maxime Lolli,

Dum tu declamas Romæ, Præneste relegi:

Qui, quid sit pulchrum, quid turpe, quid utile, quid non

Plenius,

Lolli. De Lollio jam meminit, ex illius filio quem, ut juvenum Od. 8. lib. 4. Apparet autem hanc epistolam esse scriptam ad aliquem

mos erat, declamantem Horatius hic inducit, & quem poetum, hoc ipse

idoli,

Pleniùs, ac meliùs Chryſippo, & Crantore dicit.

Cur ita crediderim, niſi quid te detinet, audi.

5

Fabula, quã Paridis propter narratur amorem

Græcia Barbariã lento collifa duello,

Stultorum regum, & populorum continet æſtus,

Antenor cenſet belli præcidere cauſam.

Quid Paris? ut ſaluſ regnet, vivatque beatus,

10

Cogi

epiſtolã extremã, compellat. Nam Lollius pater, ad quem ſcripta eſt, Odi. 8. libri 4. erat ejuſdem atque Horatii ætatis, aut etiam provecſioris, ſiquidem conſulatum geſſit anno Horatii 44.

Maxime Lolli. Id eſt, clariffime, ampliffime. Refertur poteſt ad ætatem, ita ut maximus natu fuerit ille inter Lollii liberos.

Declam. Convocatis amicis ſolebant carmina aut lucubrãtas ſub argumento orationis, recitare, memoriz aut eloquentiz excolendz cauſa. Tales ſunt Quintiliani declamationes, Senecz controverſiæ, &c.

Prænſte. Eſt urbs Latii, nunc vocatur Paleſtrina.

Chryſippo. Lege Sat. 3. libri 1. Tantũ fuit inter Stoicos auctoritatis, ut poſtea ſolere diſcretur.

Crantore. Crantor, inſignis philoſophus inter Academicos; Scriptis non magnam, at æquum, ut Cicero vocat, librum de luſtu, ſuæ moris conſolatione, &c.

Fabula. Ea vox apud poetas, poema dramatum, ac præcipue ſtructuram ejus & actionum quibus conſtat, commentationem ſignificat.

Barbariã. Phrygiã. Barbari, inquit Feſtus, dicebantur antiquitus omnes gentes, exceptis Græcis. Sic Plautus in prologo Mercatoris, *verit barbari*, id eſt, Latine. Præcipue vero Phryges Barbari vocabantur.

Duello. Bello: eoque proprie quod inter duos fit, inter duas partes, ac'es, gentes oppoſitas. Syllabam *du* mutaverunt Romani ſubinde in literam *b*: ſic primum dixerunt *duis*; poſtea, *bis*; pro, *duum*, dixerunt *boam*; pro, *duellum*, bellum, &c. Lentum autem vocat bellum Trojanum, quippe quod in annum uſque decimum prærogatum fuerit.

Antenor. Unus è Priami filiiſ, idemque prudentiſſimus, Lib. III. adis 7.

Ut ſaluſ, &c. Poteſt hiſ verbiſ hiæ quoque ſubjici ſententia.

D d

Negat

Cogi posse negat: Nestor componere lites

Inter Peliden festinat, & inter Atriden:

Hunc amor; ira quidem communiter urit utrumque:

Quicquid delirant reges, plestuntur Achivi,

Seditione, dolis, scelere, atque libidine, & irâ, 15

Iliacos intra muros peccatur, & extra.

Rursus, quid virtus, & quid sapientia possit,

Utile proposuit nobis exemplar Ulyssëm:

Qui domitor Trojæ, multorum providus urbes

Et mores hominum inspexit; latumque per æquor, 20

Dum sibi, dum sociis reditum parat, aspera multa

Pertulit, adversis rerum immerfabilis undis.

Sirenium voces, & Circes pocula nôsti:

Quæ si cum sociis stultus, cupidusque bibisset;

Sub

Negat se cogi posse ut reddat Helenam; quod si fecisset, salva regnasset, ac beatus vixisset. Regnum usurpatur aliquando, pro festèster agere, votis potiri.

Nestor. Græcus senex, longe sapientissimus.

Pelides. Achillem, filium Pelei & Thetidis.

Atriden. Filium Atræi, Agamemnonem. Od. 5. l. 1.

Amor. Brivèdis, quam bello rapta, eripuerat Achilli Agamemnon; hic, regna inter eos orta dissensio; debita, utriusque graviter exarsit.

Reditum. In Ithacam.

Immerfabilis. Sc. Qui nunquam rebus adversis succubuit; qui emerfit ex omnibus periculis & aerumnis.

Circes. Od. 15. l. 1. Homerum consule L. 10. Odyssæ. Legit Torrentius Circe; & infra, Penelopæ; e vetustis, ut asserit, codicibus.

Cum sociis. Sc. Bibit quidem Ulysses poculum ipsi à Circe porrectum; at non, ut sui socii cupidè stultèque, sed accepto prius antidoto, nempe herbarum, quæ ipsi Mercurio dedemat. Odyss. lib. 10. versu 312. cupit bibi; tunc quædam

Sub dominâ meretrice fuisset turpis & excors, 25
Vixisset canis immundus, vel amica luto sus.

Nos numerus sumus, & fruges consumere nati,
Sponsi Penelopes, nebulones, Alcinoique,
In cute curandâ plus æquo operata juvenus,
Cui pulchrum fuit in medios dormire dies, & 30
Ad strepitum citharæ cessatum ducere curam.
Ut jugulent homines, surgunt de nocte latrones;
Ut teipsum serves, non expergisceris? atqui
Si noles sanus, cures hydropicus; & nî
Posces ante diem librum cum lumine, si non 35

Intendes

Numerus sumus. Id est, mera turba, & ut canit Maro, *sine nomine vulgus*: homines nullius loci, ordinis, aut dignitatis, eo tantum quod sumus, hoc est, ipso numero, censendi. Tales capite censos Romani appellabant. *Nous ne sommes bons qu'à faire nombre.*

Sponsi. Proci, qui ejus nuptias ambiebant.

Alcinoi. Phæacum rex fuit in Corcyra, nunc *Corfu*, insula maris Ionii, contra Epirum: ipse, ac Phæaces omnes, voluptatum mancipia. Homér. l. 8. Odyss.

Plus æquo. Plurquam ratio, & cura valerodinis virtutisque patia-
tor.

Operata. Operati, est operam dare alicui rei. Sæpe de rebus sacris ea vox usurpatur; idemque est ac sacri-

ficare: illi igitur nebulones nihil habebant ocio, gula, voluptate sanctius: &, ut loquitur Paulus, *verum Deus erat venter.*

Cessatum. Dormitum. Supinum est. Amabant sopire curas & quasi componere in lectulo, ad citharam.

Si noles sanus, &c. Legit Hein-
sius, *si non is sanus, &c.*

Hydropicus. Od. 2. lib. 2. Est autem sententia: si operam sapientie dare non curas, dum id facile potes, dum animum sanum, & à vitis purum habes: vitis contrahas quibus ut medicinam adhibere so-
dandum tibi & curandum erit. Quidam explicant illud *cures*, ad medicum cures. Porro hydropicos ambulando currendoque sanari testis est. Celsus, lib. 3.

Intentes animum studiis, & rebus honestis, animos de
 Invidiâ vel amore vigil torquebere. Nam cur, possim
 Quæ lædunt oculos, festinas demere; siquid non totum
 Est animum, differs curandi tempus in annum? 40
 Dimidium facti, qui cœpit, habet: sapere aude:
 Incipe; vivendi qui rectè prorogat horam,
 Rusticus expectat dum defluer amnis: at ille cuique
 Labitur, & labetur in omne volubilis ævum.
 Queritur argentum, pœrisque beata creandis
 Uxor, & incultæ parantur vomere silvæ. 45
 Quod satis est, cui contingit, nihil amplius optet.
 Non domus, & fundus, non æris acervus, & auri
 Egroto domini deduxit corpore febres,
 Non animo curas: valeat possessor oportet.
 Si comportatis rebus bene cogitat uti. 50
 Qui cupit, aut metuit, juvat illum sic domus, & res,
 Ut hippum pictæ tabula, fomenta podagram,
 Auriculas
 Et animum. Ab edo: 69, 61, 3
 p. edit, edit.
 Explicat, &c. Ita, qui propositi-
 nat in dies studiam famientem, non
 nullis obicibus inveniet. Non igitur
 expectandum est dum nulli fiat,
 sed sperandi qui occurrunt.
 Beatus. Beatus fere apud Hora-
 tium accipitur pro locupletè, &
 splendido.
 Pacemur. Pacare silvam.
 fructus una foret. Terra inculta &
 silvis confita, videtur esse horrida

Aurículas citharæ collectâ forde dolentes.

Sincerum est nisi vas; quodcumque infundis, acescit.

Sperne voluptates: nocet emptâ dolore voluptas. 55

Semper avarus eget: certum voto pete finem.

Invidus alterius macrescit rebus opimis:

Invidiâ Siculi non invenere tyranni

Majus tormentum. Qui non moderabitur irâ,

Infectum volet esse, dolor quod suaserit, & mens, 60

Dum poenas odio per vim festinat inulto.

Ira furor brevis est: animum rege, qui nisi pareat,

Imperat; hunc frânis, huic tu compesce catenâ.

Fingit equum tenerâ docilem cervice magister

Ire viam, quam monstrat eques: venaticus, ex quo 65

Tempore cervinam pellem latravit in aula,

Militat

Sincerum, &c. Ita, nisi mens purgata sit à cupiditatibus, quæcumque

carpet gaudia, corrumpet ac vitabit; sicut illi acida & insuavia.

Empta dolore. Voluptas inhonesta dolorem comitem & junctum habet; nec emitur nisi eâ veluti conditione,

ut nulli plus & incommodi, quam gaudii & commodi, percipiatur, etiam in hâc vitâ.

Sicut tyranni. Phalaris, Dionysius, &c. Quo pacto Damoclem cruciasset Dionysius exposat, Od. 1. l. 3. Phalaris homines inseludebat, nec aureo, sed ferreo, cui deinde ignem jubebat subire: sic vivos & miserabiliter ejulantes exurebat.

Infectum. Non factum. Volet non accidisse; cum factum erit, non poterit.

Dolor & mens. Mens dolore incensa. Mens videtur hîc sumi pro ira. Sanè mens sit à Gramco, quæ, quæ vox impetum animi & ardorem sonat.

Dum, &c. Dum odium suum inultum esse dolens, festinat poenas acceptæ injuriæ per vim & nefas repetere ab inimico. Illæ potro voces, odio inulto, sunt in auferendi casu.

Fingit equum. Galli, dicunt, dresser un cheval.

Ire viam. Ut viam eat.

Militat in silvis catulus: nunc adhibe puro
 Pectore verba, puer; nunc te melioribus offer.
 Quo semel est imbuta recens, servabit odorem
 Testa diu. Quod si cessas, aut strenuus anteis,
 Nec tardum opperior, nec præcedentibus insto.

70

Adhibe. Quasi succum felicem
 & forem imbibe.

Puro. Nondum vitis inquinato,
 qualis puerorum animus est.

Puer. Non Lollium eâ voce
 compellat, sed pueros quolibet ad-
 hortatur. Ita Læmbinus & Lævinus.
A teneris offuscere multum est. Vir-

Insto. Ducta similitudo à ludis
 Circensibus, in quibus *Instat equis*
auriga suos vincentibus. Virgil. Sen-
 sus est: non invidéo illis qui me
 antecedunt studio sapientiz & vir-
 tutis; nec remissior sum eorum ex-
 emplo, qui me sequuntur, & tardius
 cœtrant.

gil.

EPISTOLA III.

A Julio-Floro quædam percontatur de Tiberio, & suis ipsius amicis.
 Eundem Florum ad virtutis studium cohortatur.

JULI Flore, quibus terrarum militet oris

Claudius Augusti privignus, scire laboro:

Thracane vos, Hebrusque nivali compede victus,

An

Jul. Florus. Erat iste Julius Flo-
 rus, amicus Horatii, & in præcipuo
 apud Tiberium, quem comitabatur,
 gratiâ.

Claudius. Cl. Tiberius Nero.
 Is ab Augusto missus fuerat in
 Armeniam et Tigranem in regnum
 restitueret. Lege Horatii vitæ am,
 & od. 6. lib. 2.

alia videlicet uxore susceptus vel
 uxoris, ex alio marito. Erat autem
 Tiberius Liviæ quidem filius, quæ
 Augusti postea uxor, sed patre Tibe-
 rio Nerone genitus, Od. 3. lib. 4.
Thracæ. Græcis Opus dicitur
 Thracæ. Latine vulgè, Thracia,
 Od. 19.

Hebrus, Flavius Thracin,

Privignus, est filius mariti, ex

An freta vicinas inter currentia turres,
 An pingues Asiæ campi, collesque morantur? 5
 Quid studiosa cohors operum struit? hæc quoque curo,
 Quis sibi res gestas Augusti scribere sumit?
 Bella quis & paces longum diffundit in ævum?
 Quid Titius, Romana brevi venturus in ora?
 Pindarici fontis qui non expalluit haustus, 10
 Fastidire lacus, & rivos ausus apertos:
 Ut valet? ut meminit nostri? fidibusne Latinis
 Thebanos aptare modos studet, auspice Musâ?
 An tragicâ desævit, & ampullatur in arte? 14
 Quid mihi Celsus agit? monitus, multumque monendus,

Privatas

An freta, &c. Hellespontus, *Lacus apertos.* Trita & vulgaria carmina, qualia sunt heroica, elegiaca, &c. ipse lyrica & Pindaricia simillima ausus effingere. Quasi poetæ ceteri ex Hippocrene aut Aganippe bibereant: Pindarus pecuniam & sibi addiditum vini habereet

Asia. Asia, pars orbis secunda complectitur Asiam Minorem, Armeniam, Syriam, Arabiam, Persidem, Indos, Sinas, Japones & Tartaros.

Thebanos. Pindaricos. Nam Pindarus Thebis oriundus.

Deservit. Vehementer laus: grandis utitur & vehementi oratione.

Ampullatur. Stylo inflato, & tumido tragedias componit. Ampulla est vas vitreum ventre turgido;

Adversus legem. Quæci vocant: item bulla in fumum aqua intumescent.

Celsus. Vocabatur Albinovanus; ad quem est epistola 8. hujus libri.

Pindarici. Lib. 4. od. 1.

Privatas ut quærat opes, & tangere viset
 Scripta, Palatinus quæcunque recepit Apollo.
 Ne, si fortè suas repetitum venerit olim
 Grex avium plumas, moveat cornicula risum
 Furtivis nudata coloribus. Ipse quid audes? 29
 Quæ circumvolitas agilis thyma? non tibi parvum
 Ingenium, non incultum est, nec turpiter hirtum;
 Seu linguam causis acuis, seu civica jura
 Respondere paras, seu condis amabile carmen:
 Prima feres hederæ victricis præmia. Quod si 25
 Frigida curarum fomenta relinquere posses;
 Quod te cœlestis sapientia duceret, ires.
 Hoc opus, hoc studium parvi properemus & ampli,
 Si patriæ volumus, si nobis vivere cari.

Debes hoc etiam rescribere, si tibi curæ,
 Quantæ conveniat, Munatius; an malè facta 30
 Gratiâ nequicquam coit, & rescinditur? at vos
 Seu calidus sanguis, seu rerum inscitia vexat
 Indomitâ cervice feros. Ubicumque locorum
 Vivitis,

<i>Cornicula.</i> Graculom. Æsopus vocat. Fabulam hanc leges apud Phœdrum. Lib. 1. num. 3.	<i>Hederæ.</i> Ea poëtæ coronari solebant.
<i>Thyma.</i> Quos circum flores volas, ut ex iis legas succum idoneum conficiendo melli? hoc est, quænam condis carmina? Poëtæ comparantur apibus, Lib. 4. od. 1.	<i>Sapientia.</i> Morem gereres philosophiæ, & ex ejus præceptis cœlestibus vitam ageres.
<i>Hirtum.</i> Hirsutum, hispidum, impolium.	<i>Coit.</i> Vulnera dicuntur coire, si ferunt, cum non amplius hiant & patent: rescindi verò, s'aperiri, cum rursus aperiuntur, & crudeſcunt.

Vivitis, indigni fraternum rumpere fœdus,
Pascitur in vestrum reditum votiva juvenca.

Indigni rumpere. Indigni qui *Reditum.* Ex Asia, & Armenia, rumpatis. Hellenismus. Qui non quod, ut dixi Româ profecti erant debetis rumpere; quos disfidere incum Tiberio. dignum est.

EPISTOLA IV.

Laudat Albium Tibullum, & ut vivat quasi quotidie moriturus, admonet.

ALBII, nostrorum sermonum candide iudex,
Quid nunc te dicam facere in regione Pedanâ?

Scribere quod Cassi Parmensis opuscula vincat?

An tacitum silvas inter reptare salubres,

Curantem quicquid dignum sapiente, bonoque est? 5

Non tu corpus eras sine pectore: Dî tibi formam,

Dî tibi divitias dederant, artemque fruendi.

Quid voveat dulci nutricula majus alumno,

Quàm sapere, & fari ut possit, quæ sentiat, & cui

Gratia, fama, valetudo, contingat abundè, 10

Et

Albi. Albius Tibullus, poëta, natus est Romæ, anno urbis conditæ septingentesimo undecimo. Is post exhaustas infansas sumptibus & luxu, opes non contemnendas, in villam secesserat moriens, ubi cum Horatius consolatur.

Pedana. Pedum, urbs Italiæ, in Latio.

Cassi. Cassius iste à patria Par-

ma, Italiæ civitate, *Parme*, dictus est Parmensis, & mori iussus ab Augusto, quia unus fuerat de Cæsaris percussoribus. Sunt qui hunc putent eundem esse cum illo Cassio, de quo meminit vates, Sat. 10. lib. 1.

Eros. Pro es, aut fuisse. Od. 31. lib. 1. sic dederant, pro, dederunt.

Et mundus victus, non deficiente crumenâ?

Inter spem curamque, timores inter & iras,
Omnem crede diem tibi diluxisse supremum :
Grata superveniet, quæ non sperabitur, hora.

Me pinguem, & nitidum bene curatâ cute, vifes, 15
Cum ridere voles, Epicuri de grege porcum.

Mundus victus. Victus elegans, & intra modum sumptuosus. Sat. 2. lib. 2.

Ridere. Commessari, ludere, Epicuri. Philosophi multis cari, quia summum hominis bonum in voluptate collocabat : quæ beatitudo porcorum magis, quam hominum est.

Sunt qui duos istos versiculos exponant hunc in modum : si joci & ludere voles in Epicureos, me habebis ex illa familia pinguem & corpulentum, in quem, tanquam Epicurei gregis porcum, possis quicquid libuerit per jocum dicere, cum unâ erimus.

EPISTOLA V.

Torquatum ad cenam frugalem invitat, & quædam huic argumento idonea subjungit.

SI potes archaïcis conviva recumbere lectis,
Nec modicâ cenare times olus omne patellâ,

Supremo te sole domi, Torquate, manebo.

Vina bibes iterum Tauro diffusa, palustres

Inter

Archaïci. Græca vox, ἀρχαῖος, antiquo more ac simplicitate factis; non auro aut ebore ornatis: desists à la vieille mode.

Lectis. Intellige discubitorios lectos, & tricliniarios; non cubicularios.

Supremo sole. Ultimo, occidente, desinente. Cæne intemperantiores inchoabantur multo ante vespertam: ista verò ad quam Torquatum vates noster invitat, frugalis, & in noctem etiam trahenda erat.

Tauro. Titus Statilius Tauros secundum

Inter Minturnas, Sinuessanumque Petrinum.

5

Sin melius quid habes, arcesse; vel imperium fer.

Jamdudum splendet focus, & tibi munda supellex.

Mitte leves spes, & certamina divitiarum,

Et Moschi causam: cras nato Cæsare festus

Dat veniam, somnumque dies; impunè licebit

10

Æstivam sermone benigno tendere noctem.

Quò

Secundum consulatum gessit anno U. C. 278. Horatii 39. Ejus abneptis Messalina, fuit Neronis uxor.

De more ac modo imprimendi amphoris nomina consulum. Porro illud vinum non valdè vetustum, atque adeo villius esse, significat.

Sinuessanum. Sinuessi, urbs Italiae. Sat. 5, lib. 1.

Petrinum. Vicum fuisse volunt prope Sinuessiam, vel collem saxosum, qui hodie vocetur *Rocca di monte Ragone*, in quo non pessimum nasceretur vinum; & paulò melioris notæ quàm Sinuessianum, aut Minturnense, quæ ambo villia & contempta.

Arcesse. Potest etiam sic exponi: accersè me, acciri me tuam domum jube.

Imperium. Qui alios accipiebat, rex convivii, cœnæ pater, appellabatur, eratque illius imperare quid, quotiesve biberetur.

Certamina divitiarum. Dum alios certas opibus vincere.

Moschi. Rhetor fuisse dicitur,

patria Pergamenus, accusatus veneficii crimine, defensus ab hoc Torquato.

Cras. Natus est Augustus Cæsar nono cal. Octob. qui est dies tertius & vigesimus Septembris.

Veniam & somnum. Veniam somni: facultatem diutius dormiendi, & in multam lucem.

Æstivam. Atqui nox autumnalis, qualis est Septembri mense, quo natus est Augustus, ut diximus, æstiva non est. Respondent aliqui noctem æstivam, hoc loco, dici calidiorem, ut interdum evenit Septembri mense. Alii negant intelligendum hunc esse locum de natali die Cæsaris Augusti, sed Julii Cæsaris qui natus est 4. Idus Julias: aut Caii Cæsaris, qui fuit Augusti nepos ex ejus filia Julia, Agrippæ uxore, quem anno U. C. 737. sub finem æstatis, editum in lucem esse Dio Cassius innuit.

Benigno. Multo, liberali, largo.
Tendere. Extendere, proferre.

Quò mihi fortunas, si non conceditur uti?

Parcus ob hæredis curam, nimiumque severus,

Affidet infano: potare & spargere flores

Incipiam, patiarque vel inconsultus haberi.

15

Quid non ebrietas designat? operta recludit,

Spes jubet esse ratas, in prælia trudit inertem,

Solicitis animis onus eximit, addocet artes.

Fecundi calices quem non fecere disertum?

Contractâ quem non in paupertate solutum?

20

Hæc ego procurare & idoneus imperor, & non

Invitus; ne turpe toral, ne sordida mappa

Corruget nares; ne non & cantharus, & lanx

Offendat tibi te; ne fidos inter amicos

Sit, qui dicta foras eliminet; ut coëat par,

25

Jungaturque pari. Brutum tibi, Septimiumque,

Et nisi cœna prior, potior conviva, Sabinum

Detinet, assumam: locus est & pluribus umbris:

Sed nimis arcta premunt olidæ convivia capra.

Ta

Quo, &c. Quo consilio, cui usui?

Fortunas. Subaudi, optem, com-
parem. Testatur Levinus in om-
nibus antiquis exemplaribus legi,
Fortuna.

Spargere flores. Ita mos erat in
conviviis, l. 3. od. 14.

Patiar inconsultus haberi. Græca
locutio. Latine diceretur, patiar
me inconsultum haberi.

Designat. Audet, animo destinat.

Contracta. Quæ frontem & ani-
mum contrahit.

Corruget nares. Qui fastidiunt
aliquid, aut nauseas laborant, in cor-
rugare nasum solent.

Disa. Convivarum sermones,
Elm' n'. Extra-limen profertur;
divulget.

Detinet. Ab alio vocatum, aut
domi foris epulantem.

Capra. Ista voces, *capra*, *horæ*,
capra.

Tu quotus esse velis, rescribe; & rebus omisiss, 30

Atria servantem postico falle clientem.

capra, interdum significant odorem nasorum pestem Catullus vocat, & fetidum, qui oritur ex multis in sub alarum valle habitare dicit. eodem loco stipatis & sudantibus. *Postico*. Posticum est, janua recaper, olidum animal est: inde motior, in posteriore domus parte. *Semen* invenit odor iste, quem *Falle*. Late, frustrare.

EPISTOLA VI.

Nihil optare, nihil metuere, virtutem sectari, summa felicitatis est.

NIL admirari, prope res est una, Numici, Solaque, quæ possit facere, & servare beatum.

Hunc solem, & stellas, & decedentia certis

Tempora momentis, sunt qui formidine nullâ

Imbati

Nil admirari. Valet hic ea vox, incutere ac metum res celestes, percelli alicujus rei desiderio, metus, &c. quia magni eam facimus & suspicimus, tanquam utilem, necessariam, &c. Ex admiratione oritur existimatio, tum cupiditas, &c. Nil humanum, inquit Seneca Epist. 8, animo magno magnum est.

Numici. Numicia gens Romæ nobilis & patricia fuit.

Decedentia. Locum alteri cedentia.

Formidine. Admiratione, religiosâ veneratione ac metu. Solent hominibus maximam afferre admirationem, & Numinis venerationem

ut g. conversiones astrorum, fulmina, & alia meteora. Quod si reperiantur, quos ista non tangant (quales erant Epicurei, de quibus lege extremum Satiræ 5. lib. 7. & od. 13. lib. 2.) quanto minus illi terrenis rebus commovebuntur? Rectè monet hic Lævinus, homines impios, & falso mentis robore subnixos metum hunc abscire: ac meliore ingenio & mente præditos, Deum & rebus creatis agnoscere, atque illius pio & religioso metu commoveri: quæ vera philosophia est.

Imbuti spectent: quid censes munera terræ? 5

Quid maris extremos Arabas ditantis & Indos?

Ludicra quid? plausus, & amici dona Quiritis,

Quo spectanda modo, quo sensu credis, & ore?

Qui timet his adversa, ferè miratur eodem

Quo cupiens pacto; pavor est utrique molestus: 10

Improvisa simul species exterret utrumque.

Gaudeat, an doleat, cupiat, metuatve, quid ad rem?

Si quicquid vidit melius, pejusve suâ spe,

Defixis oculis, animoque & corpore torpet?

Insani sapiens nomen ferat, æquus iniqui, 15

Ultra quàm satis est, virtutem si petat ipsam.

I nunc, argentum, & marmor vetus, æraque & artes

Suspice, cum gemmis Tyrios mirare colores,

Gaude, quod spectant oculi te mille loquentem;

Gnavus manè forum, & vespertinus pete lectum, 20

Ne

Munera terræ. Metalla, pretiosos lapides, &c.

Maris. Maris munera. Gemmas intellige, purpuram, conchyliis, &c.

Ludicra. Ludos, qui in circo & theatro edebantur summâ plebiculæ admiratione. Rectè spectacula ejusmodi contemnebant Stoici, à quibus multos peiores, nullum redire meliorem dicebant.

Pavor. Stupor quidam mentis, ex admiratione ortus: ut de his.

Utrique. Pavor tum qui timet,

ne scilicet eveniant quæ timet; tum qui cupit, ne scilicet non eveniant quæ cupit. Legitur in quibusdam codicibus *utroque*.

Forum, &c. Sententia est: si virtus ipsa, nisi moderate, & animo à perturbatione vacuo, appetenda non est, quanto minus expetendum erit argentum, &c.

Forum. Vel oratorum, *in laqueo*, ubi aguntur causæ, ubi Numicius fluvius fortasse habebat cum Mucio & agris qui per uxoris dotem ipsi obtigerant; vel mercatorum, *in platea*,

Ne plus frumenti dotalibus emetat agris
 Mucius; (indignum, quod sit pejoribus ortus)
 Hic tibi sit potius, quam tu mirabilis illi?
 Quicquid sub terrâ est, in apricum proferet ætas;
 Defodiet, condetque nitentia. Cùm benè notum 25
 Porticus Agrippæ, & via te conspexerit Appi:
 Ire tamen restat, Numa quod devenit & Ancus.
 Si latus, aut renes morbo tentantur acuto,
 Quære fugam morbi: vis rectè vivere? quis non?
 Si virtus hoc una potest dare, fortis èmissis, 30
 Hoc age deliciis. Virtutem verba putas, ut

Lucum

le marché, ubi fervebat commercium, ubi candidati populum prensabant, &c.

Indignum. Hellenismus. Græci enim quædam nomina adjectiva ponunt in recto casu, pro ablativis, ut vocant Grammatici, absolutis: *id est*, cum liceat, &c.

Pejoribus. Græca quoque locutio. Vox enim *peior*, *peior*, pro ignobiliore accipitur à Græcis.

Hic, &c. Legendum cum nota interrogationis: tu ut illum diutorem te & opulentiorē suspicias? illi invidias, potius quam ille tibi invidet, te suspiciat? id verò cave ne accidat.

Quicquid, &c. Proponit Horatius novam rationem quâ cupiditates frandas docet, ab rerum humanarum brevitate, & mutabilitate petendam.

Agrippa. Lege plura de illo Od. 5. lib. 1. Jovi ac Diis omnibus templum insigni ædificavit, quod appellavit Pantheon. Ante illud ingentem arcem & porticum extruxit, ubi cives honestissimi quique spatiabantur.

Via Appi. De Appia via dictum sæpe, præsertim Sat. 5. lib. 1. Hanc potissimum nominat, quia viarum omnium quæ Romam ducebant, erat celeberrima.

Quo, &c. Nempe ad sepulcrum, ad inferos; moriendum est.

Hoc age. Huic uni rei studio nempe virtuti comparande.

Virtutem verba putas? An putas consistere virtutem in solis verbis, in ejus laudibus, &c.? Hoc si putas, omitte sanè spem virtutis consequendæ, ac te potius totum trade colligendis opibus, &c. Virtus in actione.

Lucum ligna? cave ne portus occupet alter,

Ne Cibyrica, ne Bithyna negotia perdas.

Mille talenta rotundentur, totidem altera; porro

Tertia succedant, & quæ pars quadret acervum.

Scilicet uxorem cum dote, fidemque & amicos,

Et genus & formam regina pecunia donat;

Ac bene nummatum decorat Suadela, Venusque.

Mancipiis locuples, eget æris Cappadocum rex:

Ne

actione, in domo cupiditatis, in voluptatum fuga præcipue consistit.

Lucum ligna. Lucus erat Silva sacra; atque adeo præter ligna & arbores, habebat adjunctam religionem, quia v. g. cupiam Deo consecrata erat. Ut igitur lucum non faciunt solæ arbores; ita hominem virtute præditum, non præstant egregii de virtute sermones, sed contemporis de adificatione deliciarum, ut superiori versiculo docetur. Possunt etiam hæc simpliciter explicari sic; an putas virtutem ad beatam vitam nihil valere, & mera esse verba, ut lucos mera sunt ligna? ita si putas, nihil vero quin totum studium tuum ad quædam & pecuniam congerendam conferas. Porro lucos, sive silvas sacras, nihil esse præter ligna non pauci censebant, & superstitionem vulgi tribuentis nemoribus religionem aliquam, deridebant.

Cibyrica. Cibra urbs Phœniæ, in Asia Minori, mercatorum conven-

tu hominibusque celebra? altera nominis erat in Phrygia, sed multo minor & ignobilior.

Bithyna. Bithynia, la Bithynie, est pars Asiæ Minoris.

Talentum. Talentum Atticum respondet nostris Francis, ut vulgo loquimur, bis mille quadringentis; Egyptium, bis mille sexcentis octoginta octo.

Rotundentur. Coarctentur, nihil ut desint. Notandum perfectionem quandam, & consummationem significare, quia figura rotunda est omnium perfectissima.

Et quæ pars. Pars quarta. Unum adhuc mille, ut fiat quatuor millia.

Suadela. Suis. Dea eloquentiæ præter Græciæ Hædæ.

Venusque. Sæpe accipitur ea vox pro dignitate quædam, elegantia, & gratia.

Cappadocum. Cappadocia, pars Asiæ Minoris, unde multi venales servi Romam deportabantur.

Ne fueris hic tu. Chlamydes Lucullus, ut aiunt, 40
 Si posset centum scenæ præbere rogatus,
 Qui possum tot? ait; tamen & queram, & quot habebo,
 Mittam: post paulo scribit, sibi millia quinque
 Esse domi chlamydam; partem, vel tolleret omnes.
 Exilis domus est, ubi non & multa supersunt, 45
 Et dominum fallunt, & profuat furibus. Ergo
 Si res sola potest facere, & servare beatum,
 Hoc primus repetas opus, hoc postremus omittas.
 Si fortunatum species, & gratia præstat,
 Mercemur servum, qui dicet nomina, lævum 50
 Qui sediat latus, & cogat trans pondera dextram

Porrigere:

Lucullus. Vixit vero Ciceronis, qui de illo agit pluribus in oratione pro L.ge Manlia. Adversus Mithridatem feliciter bello decertavit: vir strenuus & inprimis locuples.

Chlamydes. Chlamys, vestis ornatio, quæ vulgo imperatores, seu duces in bello utebantur: ut nuntius de parricide, vni casajus.

Scena. Sat. 2. l. 1. Prætor quidem ludos edebat: petiit à Lucullo istas chlamydes, ad chorum & actores ornandos.

Et. Monui jam hanc vocem pro pecunia & re familiari vulgo accipi.

Species. Amplitudo quondam & splendor in cultu, victu, ædificiis; sumis, gratia: de magnitudine domus habet, dans le train; Pétit de charger, & comit.

Dicit nomina. In eam insurrexit singillatim; monuit quo quisque nomine appelletur. Solebant Romani ad captandam populi gratiam, & suffragia promittendis, equis quosque suis nominibus totius salutare. Quamobrem mercabantur servos quosdam, qui otiosum testium civium tenerent memoriter nomina, & ea, cum opus esset, obsequio suggererent: vocabantur illi servi, *Nomenclatores.*

Lævum latus. A Lævo cuius latere cubabat nomenclator, sive latus domini tegebat, Quid id sit, explicui, Sat. 5. lib. 2.

Fodiar. Fodere, absoluit; & latus fodere, dicunt Latini pro cupire aliquem pulsat. ejus latus. Torrentius affinitatem in tribus nominis exemplis reperisse scri-

Porrigere: hic multum in Fabiâ valet, ille Velinâ;
 Cuilibet hic fasces dabit, eripietque curule
 Cui volet, importunus ebur: frater, pater, adde;
 Ut cuique est ætas, ita quemque facetus adopta. 55
 Si bene qui coenat, bene vivit; lucet; eamus,
 Quod ducit gula; piscemur, venemur; (ut olim
 Gargilius, qui manè plagas, venabula, servos,
 Differtum transire forum, populumque jubebat;
 Unus ut & multis populo spectante referret 60
 Emptum mulus aprum:) crudi, tumidique lavemur,

Quid

cer. Est autem fodicare, leviter fodere.

Pondera. Tigna, marmora, quæ in viâ jacent aut devehuntur. Est autem urbanitatis, aliquem in altera viâ parte incedentem, etiam interposito aliquo ejusmodi saxo, vel ligno, salutare, porrectâ, ut sit, dextrâ. Vel: in viâ faxis impedita laborantem adjuvare, sublevare lapsantem, jacentem erigere.

Fabiâ, Velinâ. Populus Romanus divisus erat in partes quinque & triginta, quæ tribus dicebantur; in his una Fabiâ vocabatur, à Fabiis, quæ samella Romæ nobilissima; alia, Velinâ, à lacu Velino, in Italia, &c.

Hic, &c. Sunt verba nomenclatoris: herum admonentis, ut aliquem obvium salutet.

Curule ebur. Jus eburnæ sellæ. Majores quidam magistratus, ut consules, prætores, ædiles, imo senato-

res aliqui ferebant in suo curru sellam quendam eburneam, quæ idcirco dicebatur curuli, *une chaise d'ivoire*, in eaque considebant, cum senatus habebatur. Itaque per istam ex eburne sellulam, intelligitur magistratus aliquis major.

Importunus. Sui affiduitate, sedulitate, pervicacia.

Adopta. Ita tracta, ita illum voca, quasi esset tuus filius, pater, affinis; quamvis tibi forte sit ignotus.

Lucet. Sudum est tempus, idoneum ad comestationem, venationem.

Gargilius. Ignotum nomen. Is stultus quidam & inani gloriæ cupiditate ductus, id venando cepisse videri volebat, quod pretio comparaverat.

Venabula. Tela quidam venatoria, lato ferro.

Crudi. Nondum digesto cibo.

Lavemur.

Quid deceat, quid non, obliti: Cærite cerâ
 Digni, remigium vitiosum Ithacensis Ulyssæi,
 Cui potior patriâ fuit interdicta voluptas.

Si, Mimnermus uti censeret, sine amore jocosque 65
 Nil est jucundum, vivas in amore, josisque.

Vive, vale: si quid novisti rectius istis,
 Candidus imperti; si non, his utere mecum.

Lævemur. Id facitabant quo non facta mentio supra, Epistola 2. vâ sibi famem compararent; non Ulyssæi. Est genitivus trium sylabarum, à recto Ulyssæus, pro quo Ulysses vulgo dicitur.

Cærite cera. Cere, sive Cære, ut Cui potior, &c. Erant in Sicilia boves epimi, quos *boves solia* Homerus appellat. Eos socii Ulyssæi, ut gulæ indulgerent, jugularunt: tametsi fuissent ab eodem admoniti, nunquam ipsos in patriam, id si facerent, esse redituros.

Mimnermus. Poëta Græcus non ignobilis, secta & moribus Epicureus. De illo rursus meminit lib. 2. epist. 2. ubi cum Callimacho anteposit. Florebat sexcentis admodum ante Horatium annis.

Vive, &c. Hoc ironice dictum intellige. Ad majora enim nati homines sumus, quam ut gulæ corporique serviamus. Ipsi Dei sumus capaces: quod ne ipsi quidem Ethnici nesciverunt.

Remigium. De sociis Ulyssæi

EPISTOLA VII.

Excusat se Macenati, quod ab Urbe abijt diutius: ejus in se beneficia commendat.

QUINQUE dies tibi pollicitus me rure futurum,
Sextilem totum mendax desideror: atqui
Si me vivere vis sanum, recteque valentem,
Quam mihi das agro, dabis agrotare timenti,
Macenati, ventum: dum ficus prima, calorque
Designatorem decorat lictoribus atris:
Dum pueris omnis pater, & matercula paret,
Officiosaque sedulitas, & opella forensis
Adducit febres, & testamenta resignat.
Quod si bruma nives Albanis illinet agris,

Ad mare descendet vates tuus, & sibi parcat,
Contractusque leget; te, dulcis amice, reviset

Cum

Sextilem. Sextilis mensis est, qui sextus numeratur à mense Martio, à quo Romani olim anni ducebant initium. Idem postea vocatus est Augustus in Caesaris Augusti honorem.

Prima ficus. Maturescere incipiunt ficus ætate jam adulta & calore ingravescente.

Designatorem. Ita vocabant eum, qui ordinabat funera, qui pompam illorum sustinebat.

Lictoribus. Ita vocat ministros funerum, ut respillones, pollinctores, &c. quibus sua munia singulis

designator præscribebat. Atrati porro incedebant per urbem.

Resignat. Aperit, sublato signo.

Defendet. Loca enim maxime & litora, sunt declivia, & reliquis inferiora terris.

Sibi parcat. Qmittet laboribus urbanæ vitæ occupationes, scribendi & componendi laborem, &c.

Leget. Sunt qui hanc vocem ita explicent: contractis quasi velis, tam litus, eorum iussu qui procelas timent, id est, ea fugiam quam valetudini nocere possunt.

Cum Zephyris, si concedes, & hirundine primâ.

Non, quo more pyris vesci Calaber jubet hospes,

Tu me fecisti locupletem. Vescere sodes.

15

Jam satis est: at tu quantumvis tolle: benignè:

Non invisa feres pueris munuscula parvis;

Tam tenor dono, quàm si dimittar onustus;

Ut libet; hæc porcis hodie comedenda relinques,

Prodigus, & stultus donat quæ spernit, & edit,

20

Hæc seges ingratos tulit: & feret omnibus annis,

Vir bonus & sapiens dignis ait esse paratum,

Nec tamen ignorat quid discent æra lupinis;

Dignum præstabo me etiam pro laude merentis.

Quod si me noles usquam discedere, reddes

25

Forte

Hirundine. Secedunt per hyemem hirundines in calidiora loca, unde redeunt, æstate appetente.

Sodes. Vocula blandientis: si audes, si placet.

Benignè. Hoc adverbio utebantur, ubi quid honestè ac molliter negabant, & respuebant. Ignoscas mihi velim, si non utas tuâ liberalitate: habeo gratiam.

Hæc seges. Begas, pro terra culta & arvis. Interdum sumitur ut hoc in loco pro frumento. Quod sine defectu ac juvenculo dator, beneficii nomine, quæ licet sit bonum, bene non datur: ut adeo grates moremque non facit.

Ait esse paratum. Ait habere se domi promptum & paratum, quod

largiatur dignis & merentibus. *Carisus,* Lambino teste, legit: *ait esse paratus*, pro, ait se esse paratum, nempe ad dandum dignis & largiendum. Quæ locutio Græca est: *quæ εἰς τὸν σκοπόν.*

Lupinis. Lupinus, seu lupinum; *lupis*, legumen quoddam est, cujus folia nummis aureis simillima solent à comædiarum actoribus adhiberi pro vero auro. Unde aurum comicum appellantur.

Pro laude merentis. Id est, laude promerentis, per T mesem. Faciam ut de laude, tanquam tua beneficia promeritis, tuis donis dignum rogo tamen, ut ætatis meæ jam ingravescentis habes rationem, nec me tibi semper amicum habere velim.

Forte latus, nigros angustâ fronte capillos;

Reddes dulce loqui; reddes ridere decorum.

Forte per angustam tenuis vulpecula rimam

Repserat in cumeram frumenti, pastaque rursus

Ire foras pleno tendebat corpore frustra:

Cui mustela procul; Si vis, ait, effugere istinc,

Macra cavum repetes arctum, quem macra subisti.

Hâc ego si compellor imagine, cuncta resigno;

Nec somnum plebis laudo satur altitium, nec

Otia divitiis Arabum liberrima muto.

Sæpe verecundum laudâsti; rexque, paterque

Audisti coram, nec verbo parcius absens:

Insipice, si possum donata reponere latus.

Haud malè Telemachus proles patientis Ulyssæi,

Non

Forte latus. Corpus robustum; pars pro toto. Firma latera, & validi pulmones signa valetudinis bonæ, & corporis bene constituti.

Angustâ fronte. Arctam frontem nudabant Romani. Adde quod senibus videtur frons crescere, deciduibus capillis; quæ juvenibus ob rationem contrariam, angustior apparet.

Loqui, ridere. Hellenismus: Insignitivi modi pro nominibus substantivis à Grecis ponuntur.

Cumeram. Van. rîmîscum Sat. 1. lib. 1.

Mustela. Animal, mure paulò majus, oblongum, colore livido, pallidâ inimicum, aut belette.

Cumeram. Vel foramen cumeræ, os angustum: vel, tuam cavernulam, ex qua in cumeram protrepisti.

Compellor. Compello, compellas, idem fere est, atque appello, familiariter alloquor, admono.

Altitium. Altilia vocantur animalia quæ alantur impensûs domi, & saginantur; pisces, aves, feræ, &c.

Rexque. Suos patronos, regum nomine appellabant.

Telemachus. Ulyssæi filius, qui eam patrem suum, Trojano bello confecto, diutius abesse domo cerneret, Menelaum, qui ab eodem bello reverius jam erat, convenit, ut resciret causam paternæ absentię

Non est aptus equis Ithacæ locus, ut neque planis 40

Porrectus spatiis, nec multæ prodigus herbæ;

Atride, magis apta tibi tua dona relinquam.

Parvum parva decent: mihi jam non regia Roma,

Sed vacuum Tibur placet, aut imbelles Tarentum.

Strenuus, & fortis, causisque Philippus agendis 45

Clarus, ab officiis octavam circiter horam

Dum redit, atque foro nimum distare Carinas

Jam grandis natu queritur; conspexit, ut aiunt,

Abrasum quendam vacuâ tonforis in umbrâ

Cultello

absentiae. Menelaus, postquam a-
dolescenti de patre sciscitanti sa-
tisfecit, dimisit illum non sine
muneribus, ac præcipuè illi equos
obtulit: eos recusavit Telemachus,
equis alendis Ithacam parum ido-
neam causatus. Homer. Odys.

lib. 4. Sic Horatius beneficia Mæ-
cenatis & munera, quæ intelligit
restituendi sibi parum convenire, ab-
nuñt, si libertate, donis omnibus po-
tiore, sit cariturus.

Atride. Fili Atræi Menelaë.

Vacuum. Tranquillum: minimè,
ut Roma, populosum ac tumultuo-
sum.

Imbellis. Otiosum, voluptatibus
æditum.

Fortis. Virum fortem & stre-
nuum vulgo appellabant Romanici-
vem egregium, constantem, justum,
&c. licet belli rudem.

Philippus. Lucius Marcius Phi-
lippus, orator nobilis, qui consula-

tum & censuram gesserat. De quo
Tullius multa cum laude meminit.
L. 2. de Offic.

Ab officiis. Officia vocantur hic,
omnia boni civis, patroni, amici,
munia, præsertim forensia.

Horam octavam. Ab orto sole:
quæ Gallia, v. g. est hora post meri-
diem secunda.

Carinas. Carinæ, regio quædam
& locus erat Romæ, prope amphi-
theatrum Flavium, in valle inter Cæ-
lium & Esquillas: ubi domus Phi-
lippi, item Pompeii, &c. *In Carinas.*
Locum autem hunc dictum fuisse
Carinas voluit à similitudine ca-
rinæ, quæ pars est navis infima
& incurva; quod speciem ejusmodi
carinarum præ se ferrent ædificia.

Abrasum. Leviter detonsum. Ea
vox libertum nullo modo significat;
licet servi libertate donati caput ra-
derent.

In umbra. Pergula, tonforis offi-
cium

Cultello proprios purgantem leniter ungues. 30
 Demetri (puer hic non levè iussa Philippi
 Accipiebat) abi, quare, & refer; unde domo, quis
 Cujus fortunæ, quò sit patrè, quoque patrono.
 It, redit, & narrat, Vulteiũ nomine Mianam,
 Præconem; tenui censu, sine crimine notum, 55
 Et properare loco, & cessare, & querere, & uti,
 Gaudentem parvisque sodalibus, & iare certo,
 Et ludis, & post decisa negotia, Campo.
 Scitari liber ex ipso, quodcumque refers: dic
 Ad coenam veniat. Non sanè credere Mana: 60
 Mirari secum tacitus: quid multa? benignè
 Respondet. Negat ille mihi? negat improbus, & te
 Negligit, aut horret. Vulteiũ manè Philippus,
 Vilis vendentem tunicato scruta popello
 Occupat,

clius prætentat vel ipsa interiori officina.

Ubi nemo tunc alius esset: vel ubi solent homines vacui & otiosi committere.

Unde domo. Quantum ex familia, gente? Virgil. lib. 8. *Qui genus?* *Unde domo?*

Cujus fortunæ? Dives, an pauper? *Præconem.* Præconum hæc officia lætissimè enumerat: in Comitibus; Tribus citare; appellare magistratus qui creati erant; leges quas suadebantur pronunciare. In iudiciis; iudices, testes, reos citare. In auctionibus; rerum pretia declarare,

Properare loco. Explicat Torrenti, in loco, id est, opportuno, cum res & locus potularer. Potest etiam exponi, ex uno loco in alium transire & commigrare.

Lare certo gaudentem. Non pladium & erronem, sed stabili ac tuto domicilio stentem: qui cum suis maneat a Rome.

Campo. Spatiabantur, garriebant, ludebant, in Campo Martio, quam amena plantitia erat ad ripam Tiberis. Od. 7. lib. 3.

Tunicato. Cives honestiores togas habebant tunicis impositas; tunica tantum vulgo plebscula utebatur.

Scruta,

Occupat, & salvere iubet prior: ille Philippo 65
 Excusare laborem, & mercenaria vincla,
 Quod non manè domum venisset, denique quod non
 Providisset eum. Sic ignovissè putato
 Me tibi, si cœnas hodie mecum. Ut libet. Ergo
 Post nonam venies; nunc i, rem strenuus auge. 70
 Ut ventum ad cœnam est; dicenda, tacenda locutus
 Tandem dormitum dimittitur. Hic ubi sepe
 Occultum visus decurrere piscis ad hamum,
 Manè cliens, et jam certus conviva; iubetur
 Rura suburbana indictis comes ire Latinis. 75
 Impositus mannis, arvom, columque Sabinum
 Non cessat laudare: videt, ridetque Philippus,
 Et, sibi dum requiem, dum risus undique querit,
 Dum septem donat sestertia, mutua septem
 Promittit;

Scruta. Detrita fœtamenta, pan-
 nos veteres, vasa dimidiata, frivola,
tec. De vieillles servilles, quelque mœ-
 chanta quinqualleries.

Occupat. Prævenit, anteverit.

Providisset. Prior vidisset, se fa-
 luisse.

Dicenda, tacenda. Digna atque
 indigna rolato, ut ait Maro: par-
 lant à tout & à travers.

Manè cliens. Clientes ventita-
 bant ad suos patronos quotidie manè,
 salutandi causa.

Latinis. Erant seriz Latinar,
 festa quedam toti Latio communis,
 in honorem Jovis Latialis instituta,

& in memoriam fœderis quod Tar-
 quinius Superbus fecerat cum popu-
 lis Latii. Diebus quatuor perage-
 bantur, nec ulli certo tempori ad-
 dictæ erant, sed, cum visum foret,
 indicabatur, hoc est, denunciaban-
 tur publicè, & imperabantur à con-
 sule Romano quotannis: *les festes*
ou les seriz Latines, ou du Latium.

Septem sestertia. Septem millia
 minorum sestertiarum. Nummos
 Francicos, seu libras, ut loquimur,
 septingentas.

Mutua. Nempe ab ipso reddenda
 Vultio, cum id commoda posset.

Promittit; persuadet uti mercetur agellum : 80
 Mercatur: ne te longis ambagibus ultra,
 Quàm satis est, morer, ex nitido fit rusticus, atque
 Sulcos, & vineta crepat miera, præparat ulmos,
 Immoritur studiis, & amore senescit habendi.
 Verùm ubi oves furto, morbo periere capellæ, 85
 Spem mentita leges, bos est enectus arando;
 Offensus damnis, mediâ de nocte caballum
 Arripit, iratusque Philippi tendit ad ædes.
 Quem simul adspexit scabrum intonsumque Philippus:
 Durus, ait; Vultei, nimis attentusque videris 90
 Esse mihi. Pol, me miserum, patrone, vocares,
 Si velles, inquit, verum mihi dicere nomen.
 Quod te per Genium, dextramque, Deosque Penates
 Obsecro, & obtestor, vitæ me redde priori.
 Qui simul aspexit, quantum dimissa petitis 95
 Præstent: maturè redeat, repetatque relicta :
 Metiri se quemque suo modulo, ac pede, verum est.

Senescit. Maceratur, contabescit.

Spem mentita. Spem fefellit, deteriorẽ spe fructum tulit.

Attenius. Avarus, spargnant, minuer.

Verum est. Justum, æquum, par est; il faut que chacun se mesure à

son aune, & se chausse à son pied.

Monet autem proverbium ut id quisque sequatur vitæ genus, quod sibi

aptum sit. Eodẽ pertinet illud Græcum, *Μὴ ὕψι τοῦ πόδα τοῦ ὀπίσθι-
 οῦ.* Ne suprà pedem calcavis.

EPIST.

EPISTOLA VIII.

De sua tum corporis tum animi valetudine ad Celsum Abinovanum scribit: eundem admonet ut secundam fortunam modeste ferat.

CELSO gaudere, & bene rem gerere, Albinovano

Musa rogata refer, comiti, scribæque Neronis.

Si quæret, quid agam; dic, multa & pulchra minantem,

Vivere nec rectè, nec suaviter: haud quia grapdo

Contuderit vites, oleamque momorderit æstus; 5

Nec quia longinquis armentum ægrotet in agris:

Sed quia mente minùs validus, quàm corpore toto,

Nil audire velim, nil discere, quod levet ægrum:

Fidis offendar medicis, irascar amicis,

Cur me funesto properent arcere veterno: 10

Quæ nocuere sequar: fugiam, quæ profore credam:

Romæ

Celso Albinovano. De illo jam quæ honoris causa comitatur prin-
meminit Epist. 3. Idem censetur cipes. Comiti Neronis, qui est à la
esse ac Celsus Peto Albinovanus, suite de Tibère. Scribæ, qui est son
cujus è scriptis extat tantùm Elegia secrétaire.
in obitum Mæcenatis, itemque altera
ad Liviam, in Drusi funere.

Gaudere, &c. Expressit illud è
Græcorum sermone ac more, qui
suis vulgo epistolis voces istas Græ-
cas præscribebant, χαλκον, (subaudi
κλειον, vel ευχαμαι, jubeo, opto.)
αδελφον, vel παλιν: id est, gaudere, &
bene rem gerere.

Comiti, &c. Comites principum
appellari diximus aulicorum turbam,

Neronis. Cl. Tiberii Neronis, qui
Augusti privignus appellatur, epist. 3.

Longinquis. In Calabriam, aut
Lucaniam, ubi opima pascua greges
amandabant, Od. 1. Epod.

Me arcere veterno. Hypallage.
Dicendum enim erat, à me veter-
num arcere. Veteranus, languor qui-
dam est ac torpor, dormiendi neces-
sitate affertens: *lethargie, assu-
pissement.* Sat. 3. lib. 2.

Romæ Tibur amem ventosus: Tibure Roman.

Post hæc, ut valeat; quo pacto rem gerat, & se:

Ut placeat juveni, percontare, utque cohorti.

Si dicet rectè: primum gaudere, subinde

Præceptum auriculis hoc instillare memento:

Ut tu fortunam, sic nos te, Cesse, feremus.

Ventosus. Lewis, inconstans,
Rem gerat. Vel mundus, quo fun-
gitur apud Tiberium, cui erat ab
epistolis: vel, rem domesticam ac
familiarem.

Juveni. Tiberio Neroni, quem
diximus ab Augusto missum in Ar-
meniam, ut illi nationi Tigranem
regem præficeret, circa annum ab
V. C. 784.

Cohorti. Ea vox amicorum &
populum Neronis gratem hic fig-

nificat: alias partem legionis,

Instillare. Ut liquor in os an-
gustum vasis guttatim infunditur:
sic præcepta & monita asperiora in
ægrum animum dimittenda leniter
sunt.

Fortunam. Felicem sempe, que
onus est gravissimum, & cui pæres
parci sunt. Erat autem iste Celsus
in præcipua apud Tiberium gratia;
ex humili fortasse loco hoc subla-
tus.

EPISTOLA IX.

Septimium Tiberio commendat.

SEPTIMIUS, Claudii, nimirum intelligit unus

Quanti me facias: nam cum rogat & prece cogit

Scilicet, ut tibi se laudare & tradere coner,

Dignum

Septimius. Illustris Septimiorum
domus Romæ fuit: & is de quo hic
agitur Titius Septimius, tanquam
poeta bonus laudatur in epistola hu-
jus libri tertia. Extant scripta ad
eundem Q. 4. lib. 22.

Claudii. Ad Tiberium scribit, de
quo vide plura in epistola superiori,
& Lib. 2. Odarum, Od. 7. & 13.
ubi de gente Claudia, ex qua Nero-
nes oriundi, fuscè diximus.

Tradere. Unabatur hic voce,

Dignum mente, domoque legentis honesta Neronis,
 Munere cū fangi propioris censet amici;
 Quid possim videt, ac novit me valdius ipso.
 Multa quidem dixi, cur excusatus abirem:
 Sed timui, mea ne finxisse minora putarer:
 Dissimulator opis propriæ, mihi commodus uni;
 Sic ego, majoris fugiens opprobria culpæ,
 Frontis ad urbanæ descendi præmia. Quod si
 Depositum laudas, ob amici iussa, pudorem;
 Scribe tui gregis hunc, & fortem crede, bonumque.

pro, commendare, offerre aliquem
 alicui amicum, consitem, &c.

Validus. Pro, validius; ab ad-
 verbio valde, quod natum est ex
 validè.

Majoris culpæ. Si nempe diceret
 amicos negligere, mihi studere uni.

Frontis urbanæ præmia. Urbani
 homines solent esse audaciores, quàm
 rustici: & honesta libertas illa præ-

mium videtur esse, ac fructus vitæ
 consuetudinisque urbanæ, & liberalis
 educationis.

Fortem, bonumque. Id est, omni-
 bus præditum dotibus eximii, qui
 in honestissimo viro desiderari pos-
 sunt. *Eas hæc adpici voce com-*
plectebantur. Respondentque illia
 Græcorum καλὴ καὶ ἀγαθή.

EPISTOLA X.

Urbanæ atque ambitiōis vitæ incommoda, commoda temporis ac rusticæ
 describit.

URBIS amatorem Pūscum salvere iubemus

Ruris amatores: hæc in re scilicet unā

Multum dissimiles, ad cætera pænè gemelli:

Fraternis animis, quicquid negat alter, & alter;

Annuitimus

Pūscum. De illo meminit Sat. 9.

Et alter. Subaudi, negat.

lib. 1.

Annuius pariter vetuli, notique columbi.

5

Tu nidum servas: ego laudo ruris amœni

Rivos, & musco circumlita saxa, nemusque.

Quid quæris? vivo, & regno, simul ista reliqui

Quæ vos ad cælum effertis rumore secundo.

Utque sacerdotis fugitivus, liba recuso:

10

Pane egeo, jam mellitis potiore placentis.

Vivere natura si convenienter oportet,

Ponendæque domo quærenda est area primum:

Novissine locum potiore rure beato?

Est ubi plus tepeant hyemes? ubi gratior aura

15

Leniat & rabiem Canis, & momenta Leonis,

Cum semel accepit solem furibundus acutum?

Est ubi depellat somnos minùs invicla cura?

Deterius Libycis olet, aut nitet herba lapillis?

Prior

Columbi. Iisdem testis utuntur columbæ, & gregatim volant: itaque faciliùs inter se nòrunt.

Musco. Muscus, quæ viridis quædam lanugo est, adhærere solet saxis humentibus.

Vivo & regno. Id est, vivo beatissime: vitam quovis rege beatiorẽ vivere me puto.

Fugitivus. Servi nequam dicebantur vulgo fugitivi, quia ex herili domo solebant aufugere.

Liba. Sunt placentæ, crustula, cupediæ melle, oleo, &c. conditæ; quales offerebantur sæpè Diis, & quibus deinde sacerdotes, illorumque servi, vestebantur.

Pane egeo. Occupationes ludicras & urbanas, otiosis hominibus idoneas, appellat liba; serias verò, ut philosophiæ morales studium, &c. panem appellat.

Domo. Est in dandi casus: dicitur enim, domus, domi, domo; & domus, domui.

Momento leonis. Dies calidissimos, & sæsum quem efficit leo, cæleste signum, in quo sol, ut loquuntur Astronomi, versatur Augusto mense.

Lapillis Libycis. Pavimenta Romani sternebant, & parietes ac mensas intuebant secto in minimas particulas marmore, quod eximium ex Africa debebatur. Od. 13. lib. 2.

Purior in vicis aqua tendit rumpere plumbum, 20
 Quàm quæ per pronum trepidat cum murmure rivum?
 Nempe inter varias nutritur sylva columnas,
 Laudaturque domus, longos quæ prospicit agros:
 Naturam expellas furcâ, tamen usque recurret,
 Et mala perrumpet furtim fastidia victrix. 25

Non, qui Sidonio contendere callidus ostro
 Nescit Aquinatem potantia vellera fucum;
 Certius accipiet damnum, propiusve medullis,
 Quàm qui non poterit verò distinguere falsum.

Quem

lib. 2. Gemmæ præstantes in eadem Africa inveniuntur, quæ significari voce istâ *lapillis* hic possunt.

Tendit rumpere. Tantâ celeritate & copiâ fertur, ut videatur tubos diruptura. Quod interdum reipsa fit, seu aquæ impetu, seu violentia venti, tubis inclusi & spiracula non habentis.

Expellas furcâ. Aliquem furcâ, vel furcillis expellere, proverbii Latini genus est, quo significatur aliquis per vim extrudi, & in humeros caputque præceps dari.

Non qui, &c. Videtur jam describere incommoda urbanae vitæ; aut Aristii vitia carpere, vel denique ipsum, ut in urbe sapienter vivat, prudentibus monitis instruere.

Sidonio. Sidon, nunc *Syde*, urbs Phœnicæ, Tyro vicina; in Asia, ostro suo nobilis.

Contendere ostro. Certare cum ostro, ut explicui; adeo esse similem purpuræ Sidoniæ Aquinatem pur-

puram, ut illi possit æquiparari, & pro illa, ab eo qui parum sit callidus, accipi. Torrentius sumit vocem *contendere*: pro, comparare, conferre, hoc sensu: qui mercator nescit callidè ac peritè comparare purpuram Aquinatem, cum Sidoniâ, & utriusque discrimen agnoscere. Citatque multos veterum auctorum locos in quibus verbum *contendo*, sumitur, pro, comparo, & compono. Porro contendere ostro sive purpurâ Tyriæ Aquinatem (est enim *ostro* in dandi, non in auferendi casu) dicitur in hac locutione, pro, contendere Aquinatem purpuram cum Tyria: verba enim comparandi, certandi, &c. apud poetas dativo jungi solent.

Aquinatem. Aquinum, *Aquis*, urbs Italix.

Fucum. Colorem, tincturam, Od. 3. lib. 3.

Propius medullis. Interius; quod illum magis tangat, crucietque.

Quem res plus nimio delectavere secundæ,
Mutatæ quætient. Si quid mirabere, pones
Invitus. Fuge magna, licet sub paupere tectis
Reges, & regum vitâ præcurrere amicos.

Cervus equum, pugna melior, communibus herbis
Pellebat, donec minor in certamine longo

Imploravit opes hominis, frenumque recepit:

Sed postquam victor violens discessit ab hoste,
Non equitem dorso, non frænum depulit ore.

Sic, qui pauperiem veritus, potiore metallis

Libertate caret, dominum vehet improbus, atque
Serviet æternum, quia parvo nesciet uti.

Cui non conveniet sua res, ut calceus olim,

Si pede major erit, subvertet: si minor, uret.

Lætus forte tuâ vives sapienter, Aristi,

Nec me dimittes incastigatum, ubi plura

Cogere, quam satis est, ac non cessare videbor,

Imparat, aut servit collecta pecunia cuique,

Tortum digna sequi potius, quam ducere funem.

Hæc tibi discabam post fanum putre Vacuæ:

Excepto, quod non simul esses, cætera lætus.

Minor. Inferior, infirmior.

Pictor videtur. Equus, qui vi magis
aut hostem debellaverat.

Olim. Interdum, sermo.

Tortum funem, &c. Duplex genus
luti apud Romanos essent, hoc
in loco intelligi potest. Alterum,
in quo annis quilibet sexim annis
tredecim premitur ceteris, eundem funem
tenentibus & sequentibus salti-

tando, & certos per orbis redeundo:
alterum, in quo potius extremum
funem hinc inde mordicus tenentes,
alteri ceteros trahere nitentur.

Ævacuæ. Domus erat otiosorum. E-
jus templum sedè dicatum videbatur
in Sabinis, ubi Horatii villa, ex qua
pars ejusdem templi possessor pro-
spiciebatur.

EPISTOLA XI.

Ad Bullatium, peregrè profectum in Asiam, scribit, monens, ut ubicumque sit, animi sequitatem ac tranquillitatem sectetur, quæ ad felicitatem vitæ magis, quàm locus quilibet conducit.

QUID tibi visa Chios, Bullati, notaque Lesbos?
 Quid concinna Samos? Quid Cræsi regia Sardis?
 Smyrna quid, & Colophon? majora minorane famâ?
 Cunctane præ campo, & Tiberino flumine fordent?
 An venit in votum Attalicis ex urbibus una?
 An Lebedum laudas, odio maris atque viarum?

Scis.

Samos. Insula & urbs Ægæi
maris & regione Ephesi, Junoni sacra,
Samos. Concinna dicitur, propter
dignitatem ædificiorum & elegan-
tiam totius loci. Bella.
men sæpius inclamantem audiens
Cyrus, & rem totam edoctus, cum-
dem pyræ ac nece exemit.
Smyrna. Urbs Asiæ Minoris cla-
rissima, in Ionia: nunc *Smyrne*.

Sardis. Est numeri pluralis ea vox: & dicitur antiquo flexu, pro Sardes, seu Sardeis; ut tris, pro tres; urbis, pro urbes. Urbs Lydia primaria fuit, ad montem Tmolum. In ea debebat olim Cræsus, omnia, ut fama est, regum, qui antea floruisse, ditissimus. Is cum sibi mortaliū felicissimus videretur, à Solone monitus est, penem, qui adhuc viveret, id prædicare totū, ac verū posse. Hoc adeo agnovit ipse Cræsus, victus & captus à Cyro, Persarum rege, pyrraque impositus: in qua illum Solonis no-

F f

Scis, Lebedus, quid sit? Gabiis desertior, atque

Fidenis, vicus: tamen illic vivere vellem,

Oblitusque meorum, obliviscendus & illis,

Neptunum procul è terrâ spectare furentem.

10

Sed neque, qui Capuâ Romam petit, imbre lutoque

Adpersus, volet in cauponâ vivere; nec, qui

Frigus collegit, furnos & balnea laudat,

Ut fortunatam plenè præstantia vitam.

Nec si te validus jactaverit Auster in alto,

35

Idcirco navem trans Ægæum mare vendas.

Incolumi Rhodos, & Mitylene pulchra facit, quod

Pænula solstitio, campestre nivalibus auris,

Per brumam Tiberis, Sextili mense caminus.

Dum

Scis, &c. Potest hoc exponi sic, quasi ipse Bullatius loquatur & dicat: Nosti Lebedum, tamen æquo animo libenterque ætatem hîc agerem: Tum respondeat Horatius: Esto sane, sit Lebedus civitas tranquilla, & ab omni periculo naufragii tuta, nihilominus non debes itineris longinquitate aut difficultate deterreri, quominus Romam redeas, quemadmodum viator nollet semper in diversorio morari, licet corruptus tam imbri multo viam expertus foret, &c.

Gabiis, Fidenis. Gabii, urbs Volscorum in Italia. *Fidenæ.* Latino-
rum vicus.

Capuæ. Fuit, urbs clarissima Italiae, quæ cum ipsa Roma de orbis imperio certavit. *Capouë.*

Incolumi, &c. Occurrit Horatius tacite cogitationi & defensionis Bullatii, qui dicere potuisset se capi Assæ amœnitate & opportunitate, ad levandum fortè mœrorem, cujus causa Romam reliquerat.

Pænula. Vestis crassa & villosa.

Solstitio. Solstitium est illud anni tempus, quo sol videtur stare, id est, non progredi versâ Austrum vel Septentrionem: quod bis in anno contingit, extremis mensibus Junio & Decembri. Solstitium parvo, præcisè cum dicitur, intelligitur æstivum, et in hoc loco.

Campestre. Vestimenti genus leve & expeditum; subligaculum; *un-
cateson, un tablier,* quo utebantur, cum exercebant sese in Campo Martio; à quo vestis nomen.

Dum licet, & vultum servat fortuna benignum, 20
 Romæ laudetur Samos, & Chios, & Rhodos absens.
 Tu, quamcunque Deus tibi fortunaverit horam,
 Gratâ sume manu, nec dulcia differ in annum :
 Ut quocunque loco fueris, vixisse libenter
 Te dicas. Nam si ratio & prudentia curas, 25
 Non locus effusi latè maris arbiter, aufert ;
 Cælum, non animùm, mutant, qui trans mare currunt.
 Strenua nos exercet inertia : navibus atque
 Quadrigis petimus bene vivere. Quod petis, hîc est,
 Est Ulubris, animus si te non deficit æquus. 30

Dum licet. Revocat eum Romam, propositâ rei familiaris aliquâ utilitate, aut fortunæ faventis opportunitate, &c.

Arbiter. Littora & urbes maritimæ videntur maris æstum arbitrato suo frenare, & arcere. Lambinus etiam explicat de loco, unde liceat

mare longè latèque effusum speculari : arbiter enim cognitorem & exploratorem rectè significat. Unde locus arbitris vacuus dicitur, in quo nemo est, qui audire quæ dicuntur, & quæ sunt explorare, possit.
Ulubris. Ulubræ, ignobilis Italiæ vicus.

EPISTOLA XII.

Iccium de paupertate sua querentem consolator : ejus frugalitatem & studium philosophiæ laudat : commendat ei Grosphum : de Romanis rebus pauca subicit.

FRUCTIBUS Agrippæ Siculis, quos colligis, Icci,
 Si rectè frueris, non est ut copia major
 Ab Jove donari possit tibi. Tolle querelas :

Pauper

Fructibus. Sunt ea quæ proveniunt ex agris, ut oleum, triticum, poma, &c.

Quos colligis. Sive id haberet à munificentia Agrippæ, qui dominum illorum agrorum, & jus sibi retinebat.

Pauper enim non est, cui rerum suppetit usus.

Si ventri bene, si lateri est, pedibusque tuis, nil 5

Divitiæ poterunt regales addere majus.

Si fortè in medio positorum abstemius herbis

Vivis, & urticâ; sic vives protinus, ut te

Confestim

nens, eorundem fructus utendos Iccio, vel Itio, (Itium enim scribi oportere Torrentius docet) donaverat: sive esset ipsius Agrippæ procurator ac villicus, ut quidam volunt, easque fruges colligendo, & iis utendo, quæstum aliquem faceret.

Positorum. Bonorum præsentium & paratorum: quæ in promptu, in manibus sunt.

Abstemius. Vine non utens. Conflata vox è præpositione, abs, & temum seu temetum, quo veteri vocabulo significabatur vinum.

Urtica. Est urticarum quoddam genus edule; maximè verò illarum caulis.

Sic vivet, &c. Potest hic locus simpliciter ita explicari: si tot inter fructus agrorum optimorum vesceris oleribus & urticis; ita vivendo, eas opes tua parsimonia brevi consequeris, ut totus fias aureus: sive quia nunquam depones pristinam tuam indolem, parcam videlicet ac frugalem, nec te opum vis ulla & copia prodigum & intemperantem faciet; sive quia revera putas hanc parsimoniam ad virtutem pertinere. Quòd illam interpretationem magis in-

spicio, eò mihi arridet magis. Consolatur Itium de paupertate sua expossulantem: duas illi proponit rationes: primam; queri non debes, quia multa tibi suppetunt quibus fruaris, bona, si velis uti: secundam; si illis frui & uti non vis, colliges brevi magnam petuniæ vim, quâ instructus nihil habebis à paupertate metuendum.

Protinus. Deinceps, in posterum, sine intermissione.

Ut. Quamvis. Hanc enim significationem sæpè & eleganter habet hæc particula. Recens & eruditus interpres exponit istud ut, per, quasi, ut si: tam æquo animo vivis cum illis tuis oleribus & urticis, quàm si te totum auro fortunatus rivus conspergeret, quàm si essea lautissimus & opulentissimus. Verum in Horatio non est *vivis*, sed, *vives*; nec tam significatur quid modo faciat Itius, quam quid esset factururus, si dives & aureus totus evaderet. Quod ipsum indicat adverbium protinus additum verbo *vives*. Tum quando particula ut sumitur pro, quasi, subjunctivo fere non jungitur; aut certè illi additur particula si.

Confestim liquidus fortunæ rivus inaret:
 Vel quia naturam mutare pecunia nescit, 10
 Vel quia cuncta putas unâ virtute minora.
 Miramur si Democriti pecus edit agellos,
 Cultaque, dum peregrè est animus sine corpore velox?
 Cùm tu inter scabiem tantam, & contagia lucri,
 Nil parvum sapias, & adhuc sublimia cures, 15
 Quæ mare comescant causæ: quid temperet annum
 Stellæ sponte suâ, jussuæne vagentur & errent;
 Quid premat obscurum lunæ, quid proferat orbem,
 Quid velit, & possit rerum concordia discors;
 Empedocles, an Stertini deliret acumen. 20

Verùm

Rivus. Respicit Horatius eos fluvios qui aurum alveo deferre dicebantur. Talis erat Tagus, Pactolus, &c.

Mutare nescit. Sic blanditur Iccio. Nam reipsâ nihil mores hominum sequè mutat ac pecunia.

Democriti. Philosophus fuit Græcus, patriâ Abderitanus, qui res humanas ridere perpetuò solebat, ac tanto philosophiæ amore tenebatur, ut seipsum oculis orbasse dicitur, patrimonium neglexisse, suos agellos alienis gregibus depascendos permisisse, ut ei perdiscendæ liberius vacaret.

Culta. Rura exulta, fertiles agros. *Cum tu, &c.* Democritus augustam rem familiarem & opes exiguas habebat; itaque non tam est

mirandum quod ea neglexerit incensus philosophiæ studio: at tu in re lauta & ampla versaris, dum fructus agrorum Agrippæ colligis, quâ in procuratione ingentem quæstum facere potes: & tamen philosophiæ totum te tradis, omisâ lucri cupiditate.

Scabiem. Pecuniæ studium rectè scabiem appellat, quia, ut scabies corpus vellicat assiduè, ac scabendi prurigne demordet; sic amor lucri animum perennâ plura habendi cupiditate urit.

Empedocles. Philosophus Agrigentinus in Sicilia, qui cum Deus existimari vellet, in ardentem Et nam insiluit, eo consilio ut sublevis in sidera putaretur, corpore ipsius nusquam apparente.

Verùm seu pisces, seu porrum, & cæpe trucidas,
 Utere Pompeio Grospho, &, si quid petet, ultrò
 Defer: nil Grosphus, nisi verum, orabit, & æquum,
 Vilis amicorum est annona, bonis ubi quid deest.

Ne tamen ignores, quo sit Romana loco res; 25
 Cantaber Agrippæ, Claudii virtute Neronis
 Armenius cecidit: jus imperiumque Phraates
 Cæsaris accepit genibus minor. Aurea fruges
 Italiæ pleno diffudit copia cornu.

Stertini acumen. Stertinus philosophus erat Stoicus, de quo multus sermo Sat. 3. lib. 2. Empedocles concordie elementorum discordiæ tribuebat ordinem mundi & incolumitatem; quam divinæ providentiæ Stoici assignabant: quærebatur Iccius utra esset sententia verior, Empedoclis, an Stertini & Stoicorum.

Pisces. Numerabantur pisces apud Romanos inter eximia & exquisita fercula.

Trucidas. Ex doctrina Pythagoræorum loquitur, quos opinor, sequebatur Iccius: illi enim hominum animas in oleribus latitare dicebant, hisque inviti utebantur. Sat. 6. lib. 2.

Vilis, &c. Cum enim egent prohi, tunc illos demereri facile quivis potest, eosque amicos comparare, & parvo quasi emere, illos alere, & eorum animum explere, quia nihil majoris pretii petunt, vilis annona dicitur, cum cibaria, villi pretio constant,

Armenius. Coorta inter Armenios seditione misit Augustus Tiberium, qui eam componeret, ac Tigranem in regnum restitueret; anno urbis 734.

Phraates. Rex Parthorum: qui Augusti amicitiam ultrò expetiit, restituitis, quæ Crasso fuerant quondam erepta, signis; qui suo nomine jurarent in Augusti verba, eique ad genua proni advolverentur. De Phraate sit mentio Od. 2. lib. 2, Lege Justinum, lib. 42. cap. ultimo.

Pleno cornu. Aliam potæ hujus Cornucopiæ tradunt originem, præter eam, quæ illic à me allata est. Nempe aiunt Herculem, postquam fluvium Achelœum sub tauri forma latentem vicisset, ei detraxisse unum è taurinis cornibus; quod cum dedisset Nymphis, caperont ex eo perpetui flores, ac fructus scaturre. Consule Ovidium, lib. 9. cap. 3.

EPISTOLA XIII.

Horatius libros suos Vinnio dederat, Augusto offerendos: id quo fieri pacto velit, docet.

UT proficiscentem docui te sæpè, diuque,
 Augusto reddes signata volumina, Vinni:
 Si validus, si lætus erit, si denique poscet.
 Ne studio nostri pecces, odiumque libellis
 Sedulus importes operâ vehemente minister. 5
 Si te fortè meæ gravis uret sarcina chartæ,
 Abjicito potiùs, quàm quò perferre juberis
 Clitellas ferus impingas, Afinaeque paternum
 Cognomen vertas in risum, & fabula fias.
 Viribus uteris per clivos, flumina, lamas, 10
 Victor

Signata. Sigillo meo munita, & clausa, *bien cachetée*, ne à quoquam priùs legantur, quàm ab Augusto.

Vinni. Vinnius iste oriundus erat, ut videtur, ex pago, ubi Horatius villam habebat.

Lætus. Nullâ graviore curâ & sollicitudine districtus.

Operâ vehemente. Sedulitate nimâ, *par un trop grand empressement*.

Uret. Cruciabit, opprimet.

Impingas. Humo illidas, ut bajuli onus grave solent: *jeter lourde-ment à terre*.

Afinæ. Multæ familiæ non ignobiles ejusmodi habebant cognomen, ut Afelli, Afellæ, Afelliones dicerentur. Torrentius affirmat se vidisse glossema vetus ascriptum bono codici, in quo hæc legerentur: *Vinnius Fronto ad quem hæc scribit,*

patrem habuit Afinam cognomine.

Vertas in risum. Cùm dicent homines te nihil ab Afino, cujus cognomen pater tuus gerebat, alienum fecisse, impingendo, stolidè, ac rusticè abjiciendo meos libros.

Lamas. Lama, est fossa, aquarum receptaculum; *une mare, un bourbier*.

Victor propositi simul ac perveneris illuc,
 Sic positum servabis onus, ne fortè sub alà
 Fasciculum portes librorum: ut rusticus agnum,
 Ut vinosa glomos furtivæ Pyrrhia lanæ:
 Ut cum pileolo soleas conviva tribulis;
 Ne vulgo narres te sudavisse ferendo
 Carmina, quæ possunt oculos, auresque morari
 Cæsaris. Oratus multâ prece, nitere porrò.
 Vade, vale: cave ne titubes, mandataque frangas.

15

Sic positum. Indicatur gestus Horatii docentis Vinnium: En, vide me, sic onus feres.

Glomos. Dicitur etiam glomus, glomeris, *un peloton.*

Pyrrhia. Nomen ancillæ in quâdam comediâ tunc exhiberi popello solita, quod proinde iste Vinnius non ignoraret.

Pileolo. Quo involverent caput redeuntès à cæna, contra nocturnam auram, imbrem, &c.

Soleas. Calceos exuebant cæna-

turi; & simebant soleas, *des pantoufles*, ne luto inquinarent toros.

Tribulis. Qui est eadem tribus. Populus Romanus in partes quinque & triginta divisus erat, quas tribus appellabant. Ex iis aliæ urbanæ erant, aliæ rusticanae. Tribus singulæ dividebantur in curias; curiæ in decurias. Porro qui eadem in Tribu censebantur, majori quâdam societate & amicitia devincti erant inter sese.

EPISTOLA XIV.

Villicum suum reprehendit, quod urbanum vitam rusticæ anteponat.

VILLICE sylvarum, & mihi me reddentis agelli,
 Quem tu fastidis, habitatum quinque focis, &
 Quinque bonos solitum Variam dimittere patres:

Certemus,

Villice. Propriè dicebatur villicus, *separatis.* Vulgo dicimus: *qui a* qui rusticanis in villa servis præerat. *cinq' foux.*

Quinque focis. Quinque familiis *Variam.* Varia, vicinum Horatii

Certemus, spinas animone ego fortiùs, an tu

Evellas agro, & melior sit Horatius, an res.

5

Me quamvis Lamiae pietas, & cura moratur

Fratrem mœrentis, raptò de fratre dolentis

Insolabiliter; tamen istuc mens, animusque

Fert, & amat spatiis obstantia rumpere claustra.

Rure ego viventem, tu dicis in urbe beatum :

10

Cui placet alterius, sua nimirum est odio fors.

Stultus uterque locum immeritum causatur iniquè ;

In culpâ est animus, qui se non effugit unquam.

Tu mediastinus tacitâ prece rura petebas :

Nunc urbem & ludos, & balnea villicus optas.

15

Me constare mihi scis, & discedere tristem,

Quandocunque trahunt invisa negotia Romam :

Non eadem miramur : eò disconvenit inter

Meque

ratii villæ in Sabinis erat oppidum, ubi fiebat conventus, & quoddam consilium selectorum rusticorum, & vicinis pagis coeuntium (quos ab auctoritate & ætate patres Horatius appellat) ut in eo consilio lites coortas dirimarent, aut super agriculturæ negotiis pronunciarent. Legitur vulgò *Variam* : at *Variam* habent manuscripti omnes teste Lævino.

Res. Ager, villa, fundus. Hein-
sius dejerat legendum esse, *an rus*.

Mens animusque. Cogitatio & de-
siderium, *l'esprit & le cœur*.

Spatii. Per spatia, circum in-
tellige, amplam scilicet ac spatiosam
aream, in qua decurrebant quadrigæ.

In circi aditu primo & limine, erant repagula seu carceres, id est, septa lignea, quibus apertis profiliebant currus, & se in campum patentem effundebant. Rumpere claustra : *franchir les barrières qui ferment la lice, qui s'arrêtent*.

Mediastinus. Mediastini voca-
bantur viliores servi, qui, ut ad omnia quæ imperarentur, exequenda præsto essent, in medio astabant, id est, ad manum semper erant, & in conspectu.

Tesqua. Sive *tesca* appellantur loca aspera, inculta, hospitibus vacua.

Meque & te: nam quæ deserta, & inhospita tesqua
 Credis, amœna vocat, mecum qui sentit, & odit 20
 Quæ tu pulchra putas. Fornix tibi & uncta popina
 Incutiunt urbis desiderium, video; & quòd
 Angulus iste feret piper & thus, ociùs uvâ:
 Nec vicina subest vinum præbere taberna
 Quæ possit tibi: nec meretrix tibicina, cujus 25
 Ad strepitum salias terræ gravis: & tamen urges
 Jampridem non tacta ligonibus arva, bovemque
 Disjunctum curas, & strictis frondibus explēs.
 Addit opus pigro rivus, si decidit imber,
 Multâ mole docendus aprico parcere prato. 30
 Nunc, age, quid nostrum concentum dividat, audi;
 Quem tenues decuere togæ, nitidique capilli;
 Quem nosti bibulum mediâ de luce Falerni,
 Cœna brevis juvat, & prope rivum somnus in herba;
 Nec lusisse pudet, sed non incidere ludum. 35

Non

Angulus. Ponitur ea vox pro ab-
 sito & infrequenti loco.

Piper & thus. Quæ in Arabia
 & peregrinis ejusmodi regionibus
 tantum nascuntur.

Salias terræ gravis. Ut solent
 rustici, qui sine arte se movent, &
 quorum sub corpore ac pondere ge-
 mere videtur terra.

Disjunctum. Ab aratro remotum,
 sub vesperam, post finitum opus
 rusticum; vel, interdum sejunctum à

focio bove, ob morbum, & abduc-
 tum in præsepe.

Mole. Humo aggregata, & faxis
 sudibusque firmata: *uns dignus, uns*
levius.

Bibulum Falerni. Bibacem, poto-
 rem.

Incidere. Ab incido, id est, seco,
 abrumpo, finio.

Ludum. Nugas, & ludicra ætatis
 juvenilis studia.

Non istic obliquo oculo mea commoda quisquam

Limat; non odio obscuro, morsuque venenat.

Rident vicini, glebas & saxa moventem.

Cum servis urbana diaria rodere mavis:

Horum tu in numerum voto ruis. Invidet usum 40

Lignorum & pecoris tibi calo argutus, & horti.

Optat ephippia bos piger: optat arare caballus.

Quam scit uterque, libens, censebo, exerceat artem.

Limat. Obliquè aspicit. A voce limus, lima, limum: quæ idem sonatas obliquus; transversus. Invidi & malevoli solent oculis transversis aspicere illos, quibus bene esse dolent. Lambinus à lima hoc verbum derivat: *limat*, deterit, imminuit, corrumpit; fascinat.

Rident. Vel, gratulantur sibi, me socio & consorte: vel, cavillantur, & irident.

Diaria. Servis rata portio panis, carnis, &c. dabatur: quæ quod singulis diebus illis vulgò divideretur, dicebatur diarium: quod certa mensura præberetur, appellabatur *diensum*. Erat autem hæc mensura

in urbe multò angustior quàm ruri; hinc vocem *rodendi* adhibet hîc Horatius.

Calo. Vocem hanc Porphyrio ducit à calando, id est, vocando: eundemque apparet hîc esse servum, quem nomenclatorem dictum fuisse docuimus epist. hujus lib. 6. & quem *argutus* esse oportebat, id est, ingeniosum, ac strenuum, ut hæc munere fungeretur. Alias calones, auctore Festo, dicuntur militum servi.

Ephippia. Ephippium, sella, quæ dorso equi imponitur: *una sella à cheval*, ab *èvi*, in, *super*; & *suras Equus*.

EPISTOLA XV.

Veliam & Salernum valetudinis causa profecturus, quærit ab amico suo
Vala, cui hæc regio nota erat, cuiusmodi illa sit.

QUÆ sit hiems Velia, quod cælum, Vala: Salerni,
Quorum hominum regio, & qualis via: (nam mihi
Baïas

Musa supervacuas Antonius; & tamen illis

Me facit invisum, gelidâ cùm perluor undâ

Per medium frigus: sanè myrteta relinqui,

5

Dictaque cessantem nervis elidere morbum

Sulphura contemni vicus gemit, invidus ægris,

Qui caput & stomachum supponere fontibus audent

Clusinis;

Velia, Salerni. Velia, & Salernum, sunt urbes extremæ Italiæ, ad mare. Salernum est in sinu Pæstano: Velia in ipsa Lucania, prope promontorium Palinurum.

Antonius Musa. Medicus fuit celeberrimus, tempore Augusti, quem gravi confectum morbo, & à reliquis medicis depositum, valetudini & vitæ restituit, adhibitis frigidis aquis & balneis. Idem ad easdem aquas frigidas adhibendas hortatus erat Horatium, qui oculorum morbum calidis Baïarum aquis curare hæcenus consueverat. Quocirca Horatius de maritimis urbibus, ubi erant aquæ frigida, Valam amicum suum,

istorum locorum peritum, consulit.

Relinqui. Cùm calidæ Baïarum aquæ essent antea celeberrimæ, illis multum gratiæ ac famæ detraxerat Antonius Musa: itaque à multis contemni erant cœptæ.

Cessantem morbum. Ita podagram vocat, quæ pedes otio crudeli victos tenet.

Sulphura. Aquas odorem sulphuris & vim retinentes, quia per venas terræ sulphureas manant: *des eaux sulfurees.*

Supponere. Aquas ex ipso fonte profluentes excipiebant subiecto capite; ut hodieque fit, quod Galli vocant, *prendre la douce,*

Clusinis; Gabiosque petunt, & frigida rura:

Mutandus locus est, & diverforia nota

10

Præteragendus equus; Quò tendis? non mihi Cumas

Est iter, aut Baias, lævâ stomachosus habenâ

Dicet eques: sed equi frænato est auris in ore.)

Major utrùm populum frumenti copia pascat;

Collectosne bibant imbres, puteosne perennes

15

Dulcis aquæ. (nam vina nihil moror illius oræ;

Rure meo possum quidvis perferre, patique:

Ad mare cùm veni, generosum & lene requiro,

Quod curas abigat, quod cum spe divite manet

In venâs, animumque meum; quod verba ministret.) 20

Tractus uter plures lepores, uter educet apros,

Utra magis piscis, & echinos æquora celent,

Pinguis ut inde domum possim, Phæaxque reverti:

Scribere te nobis, tibi nos accredere par est.

Mænius ut, rebus maternis atque paternis

25

Fortiter

Clusinis. Clusium, Etruriæ oppidum. *Cbiusi.* De Gabiis, dictum epistola 9.

Nota. Mihi, cùm antea Baias peterem: vel ipsi equo.

Quò tendis? Hoc ab hospite noti diverforii, vel caupone, dici equiri censet Lævinus: cui iratus equus respondeat: *Non mihi Cumas est iter, aut Baias;* ad lævam interim equum detorquens, & cum alloquens manu ac fræno; ut hospitem linguâ & voce allocutus est.

Cumas. Cumæ urbs Italiæ, ad mare Tyrrhenum.

Læva, &c. Qui Veliam & Salernum à Roma præfiscuntur, illi Baias & Cumas ad dexteram positas habent.

Sed equi, &c. Ipse veluti se corrigat, quòd equum alloquatur, qui manu & fræno, non verbis, admonendus sit.

Phæax. Phæaces, populi Corcyram insulam obtinuerunt.

Mænius, &c. Hujus Mænii exemplo

Fortiter absumptis, urbanus cœpit haberi :
 Scurra vagus, non qui certum præsepe teneret :
 Impransus non qui civem dignosceret hoste :
 Quælibet in quemvis opprobria fingere sævus,
 Pernicies, & tempestas, barathrumque Macelli ;
 Quicquid quæsierat, ventri donabat avaro.
 Hic, ubi nequitie fautoribus, & timidis nil,
 Aut paulum abstulerat ; patinas cœnabat omasi
 Vilis & agninæ, tribus urfis quod satis esset.
 Scilicet ut ventres lamnâ candente nepotum
 Diceret urendos, correctus. Mænius idem
 Quicquid erat nactus prædæ majoris, ubi omne

30

35

Verterat

emplo se defendit, excusatque, quoddomi sobrius, lautiorẽ cibum & potum requirat, cum descendit ad mare. Mentionem de Mænio jam fecit, Sat. 3. l. 1.

Urbanus. Hæc voce significatur hoc in loco, dicax, malè falsus, putidus adulator.

Scurra. Qui jocis illiberalibus, & dictis, risum captat ac movet : *un douffon, un plaisant.*

Præsepe. Sic vocat domum & mensam parastorum.

Avaro. Avido, omnia corradenti, nunquam contento.

Timidis. Qui metuebant scurræ linguam, procacem videlicet ac liberam. Nonnulli exponunt *timidis*, avaris ; qui timide & parcè donant.

Agninæ. Subaudi, carnis.

Lamnâ. Pro, lamina : *les marquer au ventre d'un fer chaud.* Eâ plecti penâ solebant servi gulosi & lurcones : quemadmodum candente ferro urebantur eorumdem crura, si ab herili domo profugissent ; lingue, si quid perperam deblaterassent, manus, si furtum secissent.

Correctus. Hanc vocem ad superiorem sententiam retuli. Pertæsus nequitie videlicet sœ, ac intemperantiæ, dicebat inurendam huiusmodi ventri notam alii, quod modo sequor, pertinere putant ad sententiam sequentem, & explicant *correctus*, id est, mutata mente, pristinos mores ac sensus exuens, iterum gulæ se dedens.

Mænius

Verterat in fumum, & cinerem: non hercule miror,

Aiebat, si qui comedunt bona; cùm sit obeso

Nil melius turdo, nil vulvâ pulchrius amplâ.

40

Nimirum hic ego sum: nam tuta & parvula laudo,

Cùm res deficiunt, satis inter vilia fortis:

Verùm, ubi quid meliùs contingit, & unctius; idem

Vos sapere, & solos aïo bene vivere, quorum

Conspicitur nitidis fundata pecunia villis.

45

Manius idem. Legitur in vetustis codicibus *Bestius idem*. Quæ scriptura si vera est, Bestius cognomen Mæonii fuerit oportet, ipsi fortasse propter ferinam voracitatem inditum.

Verterat in fumum, &c. Hoc enim superest unum de comestis bonis.

Hercule. Pro, ita me Hercules adjuvet: vel, simplicius, cum Hercule, adjuvante Hercule. Invocabatur ille tanquam Deus Ἡρακλῆος,

malorum depulsor, propter insignem, quâ floruit, fortitudinem.

Turdo. Turdus, *une grive*.

Vulvâ. Subaudi, porcina, *une pance de truie bien farcie*. Est alvus suilla, seu mamillæ certo modo elixæ & fartæ, in magno tunc pretio, & in deliciis habitæ.

Villis fundata pecunia. Ex fundis enim & prædiis certis & securi proventus oriuntur.

EPISTOLA XVI.

Villæ sive formam, situm, commoda Quintio describit. Monet eum subinde ut esse vir bonus, quam dici, malit. Quis vir bonus sit, suadet.

NE pereconteris, fundus meus, optime Quinti,
Arvo paucat herum, an baccis opulentet olivæ,
Pomisne, & pratis, an amictâ vitibus ulmo:

Scribetur

Quintii. Ad eundem scribitur,
Od. 3. lib. 2.

Arvo. Terris confitis; segete.
Amictâ. A verbo amicire, id est,

5

vestire.

Scribetur tibi forma loquaciter, & situs agri.

Continui montes, nisi dissocientur opacâ

5

Valle: sed ut veniens dextrum latus aspiciat sol,

Lævum discedens curru fugiente vaporet.

Temperiem laudes. Quid si rubicunda benignè

Corna vepres & pruna ferant? si quercus & ilex

Multâ fruge petus, multâ dominum juvet umbrâ? 10

Dicas adductum propiùs frondere Tarentum.

Pons etiam rivo dare nomen idoneus, ut nec

Frigidior Thracam, nec purior ambiat Hebrus,

Infirmo capiti fluit utilis, utilis alvo.

Hæ latebræ dulces, etiam, si credis, amœnæ 15

Incolumem tibi me præstant Septembribus horis.

Tu rectè vivis, si curas esse quod audis.

Jactamus jampridem omnis te Roma beatum:

Sed vereor, ne cui de te plus, quàm tibi, credas:

Neve putes alium sapiente, bonoque beatum: 20

Neu, si te populus sanum, rectèque valentem

Discitet, occultam febrem sub tempus edendi

Dissimules: donec manibus tremor incidat unctis.

Stultorum incurata pudor malus ulcera celat.

Si quis bella tibi terrâ pugnata marique 25

Dicat, & his verbis vacuas permulceat aures;

Tene

vestire. Applicantur ulmis vitæ, arbor ipsa cornus appellatur, ut cornu-
utilis fulciantur.

Vapores. Tepesfaciat, calefaciat.

Ilex. Est species quercus.

Cornu. Fructus exigui sunt, ce-

Alium sapiente. Alium à sapiente,

rasis paulò minores, dei cornillis;

Vacuas. Apertas adulationi.

Tene magis saluum populus velit, an populum tu,

Servet in ambiguo, qui consulit, & tibi, & urbi

Jupiter: Augusti laudes agnoscere possis:

Cum pateris sapiens, emendatusque vocari, 30

Respondesne tuo, dic, fodes, nomine? nempe

Vir bonus & prudens dici delector ego, ac tu:

Quid dedit hoc hodie, cras, si volet, auferet: ut si

Detulerit fasces indigno, detrahet idem.

Pone; meum est, inquit. Pono, tristisque recedo. 35

Idem si clamet furem, neget esse pudicum,

Contendat laqueo collum pressisse patrum:

Mordear opprobriis falsis, mutemque colores?

Falsus honor juvat, & mendax infamia terret 39

Quem, nisi mendosum, & mendacem? vir bonus est quis?

Qui consulta patrum, qui leges, juraque servat,

Quo multæ, magnæque secantur judice lites:

Quo responfore, & quo causæ teste tenentur.

Sed videt hunc omnis domus & vicinia tota

Introrsum turpem, speciosum pelle decorâ. 45

Nec

Servet in ambiguo, &c. Faxit præ pudore, modo præ metu pal-
Deus, ut ita semper te geras, ut me- leam, &c.

ritò dubitari possit, an tu carior his *Mendosum.* Vitiolum, impro-

populo, quàm populus tibi. *Verius* bum, *Verius* videtur ad 2. *Verius*

isti sumpti sunt ex Augusti panegy- *Mendacem.* Errore deceptum,
t co per Varium scripto. falsum.

Pateri sapiens vocari. Græco *Responsore.* Responsum de lite

more & exemplo locutus est: sic aliqua, de qua consultus est, dante

Od. 2. lib. 1. dixit *Pateri* vocari sententiam suam ad mentem aper-

Cæsaris ultor. *Modo crybescam* fore. *Respon-*

Mutem colores. *Modo crybescam* fore.

Nec furtum feci, nec fugi, si mihi dicat

Servus; habes pretium, loris non ureris, aio.

Non hominem occidi: non pasces in cruce corvos.

Sum bonus, & frugi. Renuit, negat atque Sabellus,

Cautus enim metuit foveam lupo, accipiterque 50

Suspectos laqueos, & opertum milvius hamum:

Oderunt peccare boni virtutis amore;

Tu nihil admittes in te formidine poenae;

Sit spes fallendi, miscebis sacra profanis.

Nam de mille fabæ modiis, cum surripis unum, 55

Damnum est, non facinus, mihi pacto lenius isto.

Vir bonus, omne forum quem spectat, & omne tribunal,

Quandocunque Deos vel porco, vel bove placat:

Jane pater, clarè, clarè cum dixit, Apollo:

Labra movet, metuens audiri: pulchra Laverna, 60

De

Sabellus. Ego Horatius. Erat enim Venusinus. Venusia autem aut in Sabellorum est agro, aut illi vicina, Sat. 1. lib. 2.

Hamum. In ea, quæ porrigitur miluo, seu, milvio, ut quidam scribunt, esca, occultatur vulgo hamus; aliter enim capi vix possit.

Miscui, &c. Res sacras perinde ac profanas violabis, nullum inter utraq; discrimen pones.

Non facinus, &c. Tua culpa levior non est: quia mille modis furari voluisses, si celandæ furti spes & copia fuisset. Peccati enim gravitas præsertim æstimatur ex ipsa peccandi voluntate. Adde quod lo-

quitur hic Horatius de sententia Stoicorum, qui peccata omnia paria esse pugnabant: quorum opinionem refutat, Sat. 3. lib. 1.

Lenius. Ita vulgò & rectè legitur, tametsi Lambinus dissentiat. Idque me adducit, ut putem in Ode 16. lib. 2. legendum sic esse tertium strophæ quartæ vericulum: *Disi. Ha non leni ruina:* licet vulgo legatur *non leni*.

Vir bonus. Opinione scilicet vulgi, non reipsa.

Labra movet, &c. Egregie locum hunc trahit Persius, Sat. 2.

Laverna. Dea furum præfæs.

Da mihi fallere: da justum sanctumque videri:

Noctem peccatis, & fraudibus objice nubem.

Qui melior servo, qui liberior sit avarus,

In triviis fixum cum se demittit ob assem,

Non video: nam qui cupiet, metuet quoque; porro 65

Qui metuens vivet, liber mihi non erit unquam.

Perdedit arma, locum virtutis deseruit, qui

Semper in augenda festinat, & obruitur re.

Vendere cum possis captivum, occidere noli,

Serviet utiliter: sine, pascat durus, aretque, 70

Naviget, ac mediis hiemet mercator in undis:

Annonæ profit; portet frumenta, penusque.

Vir bonus, & sapiens audebit dicere, Pentheu,

Rektor Thebarum, quid me perferre, patique

Indignum

Qui. Quo pacto? quare, quānam ratione? Legitur etiam, *Quo melior servo?*

In triviis. Trivium, est locus patens, in quem tres viæ concurrunt.

Fixum assem. Pueri solebant in vicis inter filices desigere clavo assem, ut cum aliquis doli nescius eum deripere tentaret ac tollere, daret risum prætereuntibus.

Perdedit arma. Probrosus est militi arma projicere, ac relinquere.

Locus, &c. Locum à virtute sibi assignatum non servavit: *Il a quitté son poste, son rang; & s'est laissé aller à se débaucher, ut Græci dicunt.* Certamen contra vitia quasi

suscipiant viri probi: aciem hanc virtus instruit; & suas cuique partes attribuit.

Penusque. Est penus, id omne quo vescuntur homines. Effertur autem in neutro genere, penus penoris, & in festineo, hæc penus, hujus penus.

Pentheu. Sumptus est hic locus & expressus ex Euripidis tragedia quæ *Bacche* inscribitur: in qua Pentheus ignotum sibi Bacchum terræ minis & intentatis penis constat. Horatius in persona Bacchi Pentheo respondentis, viri boni constantiam & animi magnitudinem adumbrat.

Indignum coges? Adimam bona. Nempe pecus, rem, 75
 Lectos, argentum: tollas licet. In manicis, &
 Compedibus, sævo te sub custode, tenebo.
 Ipse Deus, simul atque volam, me solvet. Opinor,
 Hoc sentit: moriar. Mors ultima linea rerum est.

Ipse Deus. In Euripide ille Deus, est ipse Bacchus, qui facile sibi esse affirmat custodiam ac vincula perfringere: in Horatio, significatur Deus naturæ auctor, qui mortis beneficio nos omnibus æromnis liberat.

Simul atque volam. Nimirum putabant fas esse sibi mortem, cum libuisset, inferre. Sed aliter se res habet. Ut enim penes hominem non est, ut vivat; ita nec ut moria-

tur. Collocamur in hoc orbe, tanquam in statione militari, à moderatore universitatis Deo: non licet ab ea ejus injussu discedere.

Linea. In circo, vel stadio, desinebatur certum spatium, in quo decurrentes, certarent de pedum velocitate, ejusque finis ac meta notabatur ductâ in pulvere lineâ. Hoc ad mortem bellè transfertur, quæ vitæ nostræ cursum definit ac terminat.

EPISTOLA XVII.

Quo pacto virorum principum amicitia sit colenda.

QUAMVIS, Scæva, fatis per te tibi consulis, & scis
 Quo tandem pacto deceat majoribus uti:

Disce, docendus adhuc quæ censet amicus; ut, si

Cæcus iter monstrare velit: tamen aspice, si quid

Et nos, quod cures proprium fecisse, loquamur. 5

Si te grata quies, & primam somnus in horam

Delestat; si te pulvis, strepitusque rotarum,

Si

Primam horam. Nempe primam æstate est, v. g. quarta matutina; ab orto sole; quæ apud Gallôs hyeme oclava.

Si lædit caupona; Ferentinum ire jubebo.
 Nam neque divitibus contingunt gaudia solis;
 Nec vixit malè, qui natus moriensque fefellit.
 Si prodesse tuis, pauloque benigniùs ipsum
 Te tractare voles: accedes ficcus ad unctum.
 Si pranderet olus patienter, regibus uti
 Nollet Aristippus. Si sciret regibus uti,
 Fastidiret olus, qui me notat. Utrius horum
 Verba probes, & facta, doce: vel junior, audi
 Cur sit Aristippi potior sententia; namque
 Mordacem Cynicum sic eludebat, ut aiunt:
 Scurror ego ipse mihi, populo tu: rectiùs hoc, &
 Splendidiùs multò est; equus, ut me portet, alat rex.
 Officium facio: tu pascis vilia rerum,
 Dante minor: quamvis fers te nullius egentem.

Omnis

Ferentinum. Oppidum in Latio infrequens & prope desertum.

Qui vivens fefellit. Huc pertinet Græcum illud proverbium & præceptum *ἄσθι βίωσας, vivo latens.* Quam in sententiam extat Plutarchi opusculum:

Siccus. Pauper, jejunus,

Unctum. Divitem, sumptuosum.

Si pranderet, &c. Verba sunt Diogenis, qui cùm vidisset Aristippum prætereuntem, ipse olera in cœnam purgans & abluens, ita eum fertur allocutus: Si oleribus vesci consuevisses, regum aulas non co-

leres, &c. Hæc disertis verbis narrat Laërtius in Diogenis vitâ.

Cynicum. Cynicus, *κυνικός*, Græca vox est, idem significans ac *caninus*. Cynici vocati sunt philosophi quidam impudentes & obtrectatores, qui canum instar quoslibet attrahabant, &c. Illorum princeps Diogenes: qui summum rerum humanarum contemptem præ se ferens, mendici more victitabat.

Vilia rerum. Ut amara curarum, acuta belli, & alia sescenta id genus. Nonnulli codices ita legunt: *Tu pascis vilia, verum es*

Dante minor.

Omnis Aristippum decuit color, & status, & res,
 Tentantem, majora, ferè præsentibus æquum.
 Contrà, quem duplici panno patientia velat,
 Mirabor, vitæ via si conversa decebit.
 Alter purpureum non expectabit amictum,
 Quidlibet indutus celeberrima per loca vadet,
 Personamque feret non inconcinnus utramque :
 Alter Miletæ textam cane pejus & angue
 Vitabit chlamydem : morietur frigore, si non
 Rettuleris pannum. Refer, & sine vivat ineptus.
 Res gerere, & captos ostendere civibus hostes
 Attingit folium Jovis, & cœlestia tentat :
 Principibus placuisse viris, non ultima laus est.
 Non cuivis homini contingit adire Corinthum.
 Sedit,

Color. Non tantum vestis, sed
 quasi vitæ ac Fortunæ, vitæ insti-
 tutum & ratio.

Duplici panno, &c. Cynici, ut
 patientiam ostentarent, tunicâ non
 utebantur, sed solo pallio, quod con-
 tra vim frigoris duplicabant. Potest
 etiam explicari duplici crasso, rudi.

Utramque personam. Pauperis,
 cum detrita veste; lautæ ac locuple-
 tis hominis, cum purpurea: aulici
 & philosophi. Solitus erat Plato
 de Aristippo dicere; solum esse,

quem deceret chlamys & pannus.

Miletæ. Est Miletus Asiæ civitas;
 in qua panni esimii texebantur.

Cane. Rabioso videlicet.

Angue. Eâ locutione

utuntur Latini ad odium capitale
 significandum.

Attingit folium Jovis. Exebit
 hominem ad ipsius Jovis thronum.
 Ræquat Jovi. Alii hunc locum
 ita exponunt: magnum est res egre-
 gias gerere, in triumpho victor du-
 cere hostes, &c. Id qui faciunt
 homines divini sunt; quibus pro-
 inde placuisse, in maxima laude
 ponendum est.

Corinthum. Urbem Peloponnese
 clarissimam, quam alterum Græciæ
 oculum nuncupabant; cujus in por-
 tum ingressi, propter objectos scopu-
 los, difficillimum erat. Hinc na-
 tum proverbium, eam res difficilis
 proponitur, ut dicatur. Non licet
 omnibus

Sedit, qui timuit ne non succederet; esto:

Quid? qui pervenit, fecitne viriliter? atqui

Hic est, aut nusquam, quod quaerimus. Hic onus horret,

Ut parvis animis, & parvo corpore majus: 40

Hic subit, & perfert. Aut virtus nomen inane est;

Aut decus & pretium rectè petit experiens vir.

Coram rege suo de paupertate tacentes,

Plus poscente ferent; distat, sumasne pudenter,

An rapias. Atqui rerum caput hoc erat, hic fons, 45

Indotata mihi soror est, paupercula mater,

Et fundus nec vendibilis, nec pascere firmus,

Qui dicit; clamat, Victum date. Suecinit alter,

Et mihi dividuo findetur munere quadra.

Sed tacitus pasci si posset corvus, haberet 50

Plus

omnibus adire Corinthum, *ὅς ἂν ἴδῃ*. Est alia ejusdem proverbii explicatio; hæc ad rem præsentem est satis.

Sedit. Sedere, apud Latinos sæpe, pro, quiescere, cessare, nihil agere, ponitur.

Atqui rerum, &c. Quiddam sic interpretantur: atqui huic omnis referri ab amicis principum debent, ut ex eorum amicitia fructum aliquem & præmium ferant, ut discedant, rem suam bene gerant.

Pascere firmus. Genus loquendi Græcum: *ὅς ἂν ἴδῃ*; non *ἴδῃ* ad *ἀνάλειψιν*.

Suecinit. Post illum canit; ejus exemplo clamat.

Quadra. Genus erat quoddam

placentiæ, aut panis, cujus quadrata erat forma; vel qui quatuor in partes extrema in superficie divisus erat, Interdum usurpatur ea vox pro cætillo plano, & orbe plumbeo, argenteo, &c. quem Galli vocant, *unus affietis*, cui dapes imponuntur, qui orbis olim de tritico fiebat.

Corvus. Narrat, opinor, Æsopos corvum gesticentem quod casum reperisset, nec præ lætitia crocitantem, ab avibus supercælestibus, orta de caseo trixa, majè multatum, & parte dapia spoliatum fuisse. Certè hæc omnibus avibus est familiare, ut pabulum lætitiæ suam canu significent, atque ita ceteras avos ad cibi societatem vocent.

Plus dapis, & rixæ multò minùs, invidiæque.

Brundisium comes, aut Surrentum ductus amœnum,

Qui queritur salebras, & acerbum frigus, & imbres;

Aut cistam effractam, & subducta viatica plorat,

Nota refert meretricis acumina, sæpè catellam,

55

Sæpè periscelidem raptam sibi flentis; uti mox

Nulla fides damnis, verisque doloribus adsit.

Nec semel irrisus, triviis attollere curat

Fracto crare planum: licet illi plurima manet

Lacryma, per sanctum juratus dicat Osirim;

60

Credite: non ludo, crudeles tollite claudum.

Quære peregrinum, vicinia rauca reclamat.

Catellam. Catenulam, aut caniculam.

Periscelidem. Tæniam, quâ crus ligatur vel ornatur; una *jarretiere*, Græca est vox περισκελίδος ἢ περισκελίου, & *crinis*, Italæ mulieres auro gemmisque periscelides ornabant.

Planum. Planus, *πλάνος*, eiro, vagus, impostor.

Osirim. Osiris, Deus Ægyptiorum, Jovis filius ex Niobe Phœnici filia, qui Phœnece successit in Ar-

givorum regno. Postea in Ægyptum venit, Ægyptios armis vicit,

& artes varias docuit, quam ob rem divinos honores consecutus est, cum Iside uxore sua. Apis quoque, sive Serapis appellatus est, quia colebatur sub vituli forma; vitulum autem Ægyptii vocant Apim. Eum porro

jurat planus, quia Osiris diu multumque peregrinatus erat, multis

iniquis erroribus; idemque morborum depulso habebatur.

EPIST.

EPISTOLA XVIII.

Quomodo utendum viris nobilibus.

SI bene te novi, metues, liberrime Lolli,
 Scurrantis speciem præbere, professus amicum.
 Ut matrona meretrici dispar erit, atque
 Discolor, infido scurræ distabit amicus.
 Est huic diversum vitio vitium prope majus,
 Asperitas agrestis, & inconcinna, gravisque,
 Quæ se commendat tonsâ cute, dentibus atris;
 Dum vult libertas mera dici, veraque virtus.
 Virtus est medium vitiorum, & utrimque reductum.
 Alter in obsequium plûs æquo pronus, & imi
 Derisor lecti, sic nutum divitis horret,
 Sic iterat voces, & verba cadentia tollit;
 Ut puerum sævo credas dictata magistro
 Reddere, vel partes mimum tractare secundas.

Alter

Liberrime. Liber hîc appellatur, meretricibus, ut hîs matronæ non
 qui quæ censet sine fœdo & circui-
 terentur.

Tonsâ cute. Atque barbam ton-
 debant Romani, Horatii tempore?

Lolli. Facta de illo jam men-
 tio. Epist. 2. hujus lib. Responderi potest, istos agrestes
 amicos non barbam tantum rasisse,

Scurrantis, &c. Scurrari, est
 adulari turpiter, scurras imitari.
 sed etiam capillos, ac totum caput
 ad cutem totondisse: vel, si barbam
 tantum raderent, non adhibuisse

Matrona. Mulier proba & ho-
 pèsta: mater-familias.
 tonforis novaculam, sed suas forfices,
 quibus illam malè tonderent.

Discolor. Vestes quædam, imò
 colores vestium, ita erant addictæ
Mimum. Actorem, histrionem,
 qui

Alter rixatur de lanâ sæpè caprinâ, 15

Propugnat nugis armatus : scilicet, ut non

Sit mihi prima fides ; & verè quod placet, ut non

Acritè elatrem, pretium ætas altera fordat.

Ambigitur quid enim ? Castor sciat an Docilis plus,

Brundisium Minuci meliùs via ducat, an Appi. 20

Quem damnosa Venus, quem præceps alea nudat,

Gloria quem supra vires & vestit, & ungit :

Quem tenet argenti fitis importuna, famelique ;

Quem paupertatis pudor, & fuga ; dives amicus,

Sæpè

qui actiones hominum imitatur : meam sententiam tueri. Etsi alterum sæculum mihi ad vivendum detur, illud respuam, ac rejiciam.

Partes secundas. In actoribus fabularum erat actor quidam primarius, qui principem fabulæ personam agebat ; alius, qui secundam, alius qui tertiam, &c. *Un comedien, un acteur, qui a le premier, le second rôle.* Porro isti minùs præcipui actores & secundarii, hoc servabant diligenter, ne tantâ contentione agerent, quanta primarum partium actor ; atque ita, illi subservirent, nihilque de ejus gloria detererent. Vide Sat. 9. lib. 1.

De lana caprina. Proverbium, quo res nullius momenti, nauci & flocci negotium indicatur. Pili caprarum molliores lanam imitantur, & ambigi potest an vera lana sint ; quam propriè nullam habent capræ.

Propugnat nugis. Pro nugis pugnat.

Ætas altera. Nolim merere alteram ætatem, ut non liceat mihi

Castor, Docilis. Poëtæ, opinor, duo ; vel ludi magistri, vel eruditorum primores : aut gladiatores ; vel denique actores fabularum.

Minuci via. Strata à Lucio Minucio, & ornata. Is in seditione per Spurium Melium concitatâ rempub. egregiè tutatus est : quam ob causam illi monumentum positum fuit ante portam Trigeminam, quæ idcirco dicta est etiam Minucia, uti & via illi portæ juncta. Quidam codices habent *Namici via*. Sed in voce *Namici*, penultima vulgò produci-tur, neque ullibi sit mentio viæ Numiciae. Meminit viæ Minucia Tullius, lib. 9. ad Atticum, epist. 4.

Præcipi alta. Quæ homines in varia scelera & egestatem dat præcipites. Vel quæ, in alveum inferi-um effusi momento tessaris, tantum ingens importat,

Sæpè decem vitiis instructior, odit & hœrret; 25

Aut, si non odit, regit, ac veluti pia mater

Plus, quàm se sapere, & virtutibus esse priorem

Vult, & ait prope vera: Meæ (contendere noli)

Stultitiam patiuntur opes: tibi parvula res est;

Arcta decet sanum comitem toga: desine mecum 30

Certare. Eutrapelus, cuicumque nocere volebat,

Vestimenta dabat pretiosa. Beatus enim jam

Cum pulchris tunicis sumet nova consilia & spes,

Dormiet in lucem: scorto postponet honestum

Officium: nummos alienos pascet: ad imum 35

Thrax erit, aut olitorisaget mercede caballum.

Arcanum neque tu scrutaberis ullius unquam,

Commissumque teges, & vino tortus, & irâ.

Nec tua laudabis studia, aut aliena reprendes.

Nec cùm venari volet ille, poemata panges. 40

Gratia

Regit. Quasi pro imperio monet,
arguit, &c. *Regence, Maîtreise.*

Prope vera. Non omnino verum
est stultitiam divitibus concedi, &
iis licere modum non tenere in
mensa, in vestibus, &c. Sed si eâ-
dem stultitiâ laborent etiam qui di-
vites non sunt, videtur locupletibus
& beatis potiùs quâdam ratione ig-
nosendum, quia est illis unde in-
sant, & stultitiæ suæ, si non jus,
certè copiam habent, quæ facultas
& copia pauperibus non est.

Eutrapelus. Lambinus, ac Tor-
rentius, censent hunc esse Volam-

nium cognomento Eutrapelum, Ci-
ceronis familiarem, ad quem extant
eiusdem M. Tullii Epistolæ duæ
postremæ lib. 7. quem fuisse homi-
nem festivissimum & discissimum
demonstrat hoc ipsum, ejus cogno-
men, à Græca voce ductum: εὐτρα-
πέλης; enim significat hominem ele-
gantem, lepidum, urbanum.

Nummos pascet. Erit senerator,
qui acceptam ab aliquo modicam pec-
uniæ summam nutriet, eam aliis
dando saniori, & augebit, ita ut in
immensum crescat,

Gratia sic fratrum geminorum, Amphionis, atque
 Zethi, diffinit; donec suspecta severo
 Conticuit lyra: fraternis cessisse putatur
 Moribus Amphion. Tu cede potentis amici
 Lenibus imperiis; quotiesque educet in agros 45
 Ætolis onerata plagis jumenta, canesque,
 Surge, & inhumanæ senium depone camœnæ,
 Cœnes ut pariter pulmenta laboribus empta;
 Romanis sôlenne viris opus, utile famæ,
 Vitæque, & membris; præsertim cùm valeas, & 50
 Vel cursu superare canem, vel viribus æprum
 Possis. Addè, virilia quodd speciosius arma
 Non est qui trahet. Scis quo clamore coronæ
 Prælia sustineas campestria. Denique sævam
 Militiam puer, & Cantabrica bella tulisti, 55
 Sub duce qui templis Parthorum signa refixit,
 Et nunc, si quid abest, Italis adjudicat armis.
 Ac ne te retrahas, & inexcusabilis absis,

Quamvis nil extra numerum fecisse, modumque

Curas,

Ætolis. Ætolia erat Græciæ regio ad occidentem Achæiæ, supra Peloponnesum: in ea fuit urbs Calydon, cujus agrum vastabat aper sevens à Diana immissus. Eum Meleager retibus inclusum interfecit. Vide plura in notis ad Artem Poeticam.

Senium. Accipitur interdum ista vox pro indole tetricâ, difficili, morosa.

Puer. Atqui post paulò consul creatus est Lollius? Responderi potest hoc bellum Cantabricum per annos complures fuisse gestum, elique Lollium mature interfuisse: deinde vox ista puer viris jam grandioribus tribui solebat.

Extra numerum, &c. Tralatio ducitur à saltatoribus, quorum motus certis legibus & numeris constat: ex quo moveri dicuntur in numerum.

rum,

Curas, interdum nugaris rure paterno,

60

Partitur lintres exercitus: Actia pugna,

Te duce, per pueros hostili more refertur.

Adversarius est frater; lacus, Adria: donec

Alterutrum velox victoria fronde coronet.

Consentire suis studiis qui crediderit te,

65

Fautor utroque tuum laudabit pollice ludum.

Protinus ut moneam (si quid monitoris eges tu),

Quid de quoque viro & cui dicas, sapè videto.

Percontatorem fugito, nam garrulus idem est;

Nec retinent patulæ commissa fideliter aures:

70

Et semel emissum volat irrevocabile verbum.

Qualem commendes, etiam atque etiam aspice, ne mox

Incutiant aliena tibi peccata pudorem.

Fallimur, & quondam non dignum tradimus. Ergo

Quem sua culpa premet, deceptus omitte tueri.

75

Ut

rum, qui aptè & compositè saltant. Vel à musica, quæ suos habet numeros & modos. *Ne rien faire qui ne soit dans toutes les règles de la bienfaisance.*

Adria. Stagnum aliquod aut lacus tipi est instar vasti maris, quale est Adrianum.

Utroque pollice. Si gladiator aliquis populo carus & spectatæ virtutis ab adversario victus deiceretur, eum sæpe populus neci eripiebat, utrumque pollicem premendo; id est, utraq; manu sublatâ, & in pugnum contractâ, ipsos pollices arctè intra

manum constringendo. Contra verò, si quem gladiatorem juberet interfici pollicem vertebat: hoc est alterâ manu sublatâ, & digitis quatuor contractis in pugnum, pollicem ab cæteris digitis reducebat, eumque vel in gyrum vertebat, vel humum versus, cetera manu sursum elata, tollebat. Sunt qui *premere pollicem* explicent, pollices alterum alteri applicare, alii simplicius exponunt, utroque pollice, utraq; manu sublatâ, ut laudantes solent. Juvenalem nostrum vide Sat. 3. ad hunc versum: *Et verso pollice, &c.*

Ut penitus notum, si tentent crimina, serves,
 Tuterisque tuo fidentem praesidio: qui
 Dente Theonino cum circumroditur, ecquid
 Ad te post paulo ventura pericula sentis?
 Nam tua res agitur, paries cum proximus ardet: 80
 Et neglecta solent incendia sumere vires.

Dulcis inexpertis cultura potentis amici:
 Expertus metuit. Tu, dum tua navis in alto est,
 Hoc age, ne mutata retrorsum te ferat aura.

Oderunt hilarem tristes, tristemque jocos: 85
 Sedatum celeres: agilem, gnavumque remissi.

Potiores bibuli media de nocte Falerni,
 Oderunt porrecta negantem pocula: quamvis
 Nocturnos jures te formidare tepores,
 Deme supercilio nubem; plerumque modestus 90
 Occupat obscuri speciem, taciturnus acerbi.

Inter cuncta leges, & percontabere doctos,
 Quam ratione queas traducere leniter ævum:
 Ne te semper inops agitet, vexetque cupido,
 Ne pavor, & rerum mediocriter utilium spes: 95
 Virtutem doctrina paret naturane donet:
 Quid minuat curas: quid te tibi reddat amicum:
 Quid pure tranquillet: honos, an dulce lucellum,
 An secretum iter, & fallentis semita vitæ.

Mo

Theonino. Dico, maledico. *Theon,* gratia apud principem. *Dum* favet
 poeta Græcus, insignis maledicen- tibi *Fortuna.* *Fallentis,* ignota.

Tua navis. Tua res familiaris:

Me quoties reficit gelidus Digentia rivus, 100
 Quem Mandela bibit, rugosus frigore pagus,
 Quid sentire putas? quid credis, amice, precari?
 Sit mihi, quod nunc est, etiam minùs: ut mihi vivam
 Quod superest ævi, si quid superesse volunt Di:
 Sit bona librorum, & provisæ frugis in annum 105
 Copia, ne fluitem dubiæ spe pendulus horæ.
 Hæc satis est orare Jovem, qui donat & aufert,
 Det vitam, det opes; æquum mî animum ipse parabo.

Ne fluitem, &c. Potest sic exponi. retur Horatius. Neque enim Deus Peto id etiam à Superis ne mortis, tantummodo vitam opesque largitur, quâ nihil incertius, metu angar ac sed multò magis sanam & æquam perturber. in rebus secundis adversisque meâ-

Qui donat. Torrentius legendum tem: qui, teste Apostolo, dat nobis censet, quæ donat & aufert: quasi velle & perficere pro ea quâ nos diceret Vates à Jove petenda esse, prosequitur benevolentia & caritatem. Lege finem Epistolæ 11. illa quæ donat, non alia, quæ penes nos sunt. In quo parum piè loque-

EPISTOLA XIX.

Poëtas carpit, qui alios pravè imitari gestiunt: cur sua carmina quibusdam displiceant, docet.

PRISCO si credis, Mæcenas docte, Cratino,

Nulla placere diu, nec vivere carmina possunt,

Quæ scribuntur aquæ potioribus. Ut male sanos

Adscripsit Liber Satyris Faunisque poëtas,

Vina

Adscripsit, &c. Sui esse gregis, & clientelam recepit. Satyros porro esse in suorum Satyrorum & Faunorum & Faunos egregiè bibaces fuisse liberum numero jussit: in fidem suam quet.

Vina serè dulces oluerunt manè Camœnæ.

5

Laudibus arguitur vini vinosus Homerus:

Ennius ipse pater nunquam, nisi potus, ad arma

Profluit dicenda. Forum, putealque Libonis

Mandabo siccis; adimam cantare severis.

Hoc simul edixit, non cessavere poëtæ

10

Nocturno certare mero, putere diurno.

Quid? si quis vultu torvo ferus, & pede nudo,

Exiguæque togæ simulet textore Catonem;

Virtutemne repræsentet, moresque Catonis?

Rupit

Mandabo, &c. Prætores ita utebantur verbis futuri temporis in suis edictis concipiendis, quod pluribus exemplis Lambinus docet.

Edixit. Nimirum Cratinus, qui primus inter istos vini laudatores ponitur, & cui cæteri, Homerus, Ennius & Horatius, tanquam suffragatores duntaxat adscribuntur. Non displicet mihi scriptura vetus, *edixi*, quasi Horatius id totum pronuntiaret, quod Ennius, vel Cratinus edicere non potuit, quippe cum uterque multo ante Libonem vixerit. Heinſius Mæcenati tribuit, legitque, *edixi*, pro, *edixiſſi*. Ut legatur *edixi*, persuadet totius epistolæ series: & adſipolantur huic lectioni Torrentius, ac Lambinus.

Pede nudo. Prisci Romani nudis serè pedibus incedebant: eundem servabant morem Athenienses, nisi cum dura sæviret hyems aut iter locis asperis & salebrosis habendum. Plu-

tarchus de Catone Uticensi, qui Catonis censorii pronepos, ut dixi, fuit, narrat, eum sæpè sine calceis & sine tunica in publicum prodisse; imo totas provincias obivisse.

Textore togæ. Id est, toga textæ. Artifex ponitur pro ipso opere. Sic Juvenalis dixit: *Rara sine Mentore mensa*; id est, sine signis & poculis à Mentore cælatis. Quidam viri docti, ut refert Lambinus, affirmant in codice antiquo scriptum esse, *togæ effigies*; per teſtorem intelligi sordes, illuvium, &c. teſqua ubi dicuntur loca inculta, sive & pædore horrida. Sed verior ut vox *teſqua* Latina sit, & ab auctore bono Latinitatis aliquo usurpata.

Catonem. Duo fuerunt celeberrimi Catones: alter cognomento Censorius, alter Uticensis dictus: ille huius proavus. Uterque severitatis antiquæ laude clarus.

Rupit Hyarbitam Timagenis æmula lingua; 15

Dum studet urbanus, tenditque disertus haberi.

Decipit exemplar vitii imitabile. Quod si

Pallerem casu, biberent exangue cuminum.

O imitatores, servum pecus, ut mihi sæpè
Bilem, sæpè jocum vestri movere tumultus! 20

Libera per vacuum posui vestigia princeps,

Non aliena meo pressi pede. Qui sibi fidit

Dux, regit examen. Parios ego primus iambos

Ostendi Latio, numeros animosque secutus

Archilochi, non res, & agentia verba Lycamben. 25

Ac ne me foliis ideo brevioribus ornes,

Quod timui mutare modos, & carminis artem:

Temperat Archilochi Musam pede mæscula Sappho:

Temperat Alcæus. Sed rebus & ordine dispar,

Nec

Rupit. Rumpere se clamando, *se crever.* Cicero Lib. Epist. 7. invidiæ cumpi, &c.

Timagenis. Timagenis, teste Suidæ, rhetor Alexandrinus sui sophiste, captus à Gabinio, & Romam ductus, Julio Cæsari cæcus primum extitit, ob sales & acutè dicta quorum artifex mirus erat: verùm cum ipse ipsum Cæsa rem liberius aspergeret, ab eo pulsus aulâ, & docendi munera abstinere iussus est. Ejus imitator Hyarbitas, sive Tarbitas, nescio, quis, dum vitiosam hanc & nimiam urbanitatem æmulatur, malè periit. Est qui Iarbitam interpretetur, hominem Afrum, sive ortum è Mauritania, ubi Iarbas regnavit.

Urbanus. In malam sæpè partem ab Horatio id vocabulum accipitur, ac sæpè pro scurra, & assentatore: *un mauvais plaisant, un railleur.*

Exemplar. Quod proponitur ad imitandum; *un modèle, un original.* *Cuminum.* Herbam, cujus succus exangues & pallidos reddit.

Parios. Paros est insula maris Ægæi, candido marmore nobilis, Archilochi patria.

Mæscula. Virilis animi semina, quæ versus instar virorum, scribere ausa sit, quæ sexum ingenio superaverit.

Temperat. Sc. Accriores iambos Archilochios, & amarioreas mitigavi, interpositis Alchæicis & Sapphicis versibus mollioribus,

Nec focerum quaerit, quem versibus oblinat atris; 30

Nec sponsae laqueum famoso carmine nectit.

Hunc ego, non alio dictum prius ore, Latinis

Vulgavi fidicen. Juvat immemorata ferentem

Ingenuis oculisque legi, manibusque teneri.

Scire velis, mea cur ingratus opuscula lector 35

Laudet, ametque domi, premat extra limen iniquus?

Non ego ventosae plebis suffragia venor

Impensis cenarum, & tritae munere vestis:

Non ego nobilium scriptorum auditor & ultor,

Grammaticas ambire tribus, & pulpita dignor. 40

Hinc illae lacrymae. Spissis indigna theatris

Scripta pudet recitare, & nugis addere pondus,

Si dixi: rides, ait; & Jovis auribus ista

Servas: fidis enim manare poetica mella

Te solum, tibi pulcher. Ad haec ego naribus uti 45

Formido,

Sacerum. Lycamben, qui Neobulen filiam, desponsam Archilochus, alteri habendam dedit. In utrumque tam amarus scripsit versus Archilochus, ut ambo sibi fauces laqueo frgerint. Od. 6. Epod.

Sponsam. Neobulen, Archilochus passam & promissam, sancte.

Ambire. Praesare, sollicitare, briguer les suffrages des Grammaticiens, leur faire la cour.

Tribus. Festiva grammaticas tribus dicit, quasi grammatici de fama & honoribus eruditorum staterent, ut Romani Tribus candidatos suis suffragia ad varios magistratus evehebant.

Pulpita. Significat ea vox hoc loco suggestus, & cathedras docentium.

Theatris. Poetarum carmina saepe in ipso theatro recitabantur. Potest hoc in loco theatri apud nos intelligi curia frequens & corona auditorum, in privata domo. Juvenal. Sat. 7.

Jovis. Augustum intelligit, qui eundem videbatur in caelo obtinere locum, quem Jupiter in caelo.

Manare. Hoc in loco aequali significationem habet hoc verbum: affluere, quae idem ac effundere.

Naribus uti. Qui aliquem desident, cavillantur, spernunt, naso plurimum utuntur, quem attollunt, contrahunt

Formido, & luctantis acuto ne fecer ungui,
 Displicet iste locus, clamor, & diludia posco.
 Ludus enim genuit trepidum certamen, & iram:
 Ira truces inimicitias, & funèbre bellum.

contrahunt in rugas, ad rivos vires rescindendas: *Je demande du temps: je me rase; je révis la partie*

Diludia posco. Diludium, est intermissio, & quasi dilatio ludi, certaminisque gladiatorii: missio gladiatoris usque ad certum tempus: spatium, quod datur gladiatoribus ad

Ludus enim, &c. Hæc ironice dicuntur. Si peritiam alterationis & tumultus ridet.

EPISTOLA XX.

Librum suum exire gestientem admonet: ei quædam lectoribus renu-
 cianda, mandat.

VERTUMNUM Janumque, Liber, spectare videris:

Scilicet ut prostes Sossiorum pumice mundus:

Odisti claves, & grata sigilla pudico,

Paucis ostendi gemis, & communia laudas,

Non ita nutritus. Fuge, quod discedere gestis?

Non erit emisso reditus tibi. Quid miser egi?

Quid

Vertumnus. Pactus de illo Deo scribebatur, æquabant se pollebant
 fuit mentio Sat. 7. lib. 2. *Pumice.* Pulvis, qui ad mundandum

commercio, quod maxime continetur *Pudico.* Librum intactum, &
 mutandis & vertendis mercibus. nondum in vulgus editum appel-
 Ejus titulus erat in fine vicorum lat Martialis *Charrum.*
 Tusci & Thersari, qui ambo junge-
 bantur in vicario. Locus erat cele-
 britate venditum & ementium
 frequens.

Sossiorum. Sossi, bibliothecæ tunc
 celebres.

Pumice. Membranam, in qua debet.

Quid volui? dices; ubi quis te læserit. Et scis

In breve te cogi, cùm plenus languet amator.

Quòd si non odio peccantis desipit augur,

Carus eris Romæ, donec te deferat ætas.

Contrectatus ubi manibus sordescere vulgi

Cœperis, aut tineas pascas taciturnus inertes,

Aut fugies Uticam, aut unctus mittêris Ilerdam.

Ridebit monitor non exauditus; ut ille,

Qui malè parentem in rupes detruxit asellum

Iratus. Quis enim invitum servare laboret?

Hoc quoque te manet, ut pueros elementa docentem

Occupet extremis in vicis balba senectus.

Cùm tibi sol tepidus plures admoverit aures,

Me libertino natum patre, & in tenui re

Majores pennas nido extendisse loquêris:

15

20

Ut

In breve te cogi. Libri veterum aliud vulgò nihil erant, quàm ingens & perpetua charta, seu membrana, quæ quidam circa teres bacillum convolvebatur, & complicabatur, atque aded in breve spatium contrahabatur, cùm liber aut erat lectus, aut legendus non erat. Cùm autem legere illum vellent, evolvebant, explicabantque membranam.

Ætas. Flos ætatis, juvenus, quæ ætas optima, & vitæ nomine dignissima.

Taciturnus. Quia nemo te leget. Cum libris quasi colloquimur: audire vocem videntur, ac reddere.

Uticam. Urbem Africæ, in qua sibi Caro violentas manus attulit, *Utiq.* In Africam porro libros inutiles, aut Romæ spreto, mitte-

bant, ut ibi à peregrinis & provincialibus, ut sit, emerentur. Iisdem etiam ad involvendas merces, & aromata utebantur.

Ilerdam. Est urbs Cataloniae in Hispania: *Lerida.*

Sol tepidus. Meridie se continebant domi, donec frangeretur calor: sub vesperam visabant amicos, itabant ad carmina poetarum audienda, &c.

Majores, &c. Id est, humilitatem mei generis, virtute, opibus, famâ, superâsse. Ducitur tralatio ab avibus, quæ, cùm adolescunt, neque contineri nido possunt: sic ait se in obscuritate natali ac tenuitate non constitisse.

Ut quantum generi demas, virtutibus addas.

Me primis urbis belli placuisse domique.

Corporis exigui, præcanum, solibus aptum,

Irasci celerem, tamen ut placabilis essem.

25

Fortè meum si quis te percontabitur ævum,

Me quater undenos sciat implevisse Decembres,

Collegam Lepidum quo duxit Lollius anno.

Primis, &c. Ut Augusto, Mæ- nus in annum ab U. C. septingen-
tenti, &c. tesimum trigesimum secundum.

Quo duxit, &c. Incidit hic an-

Q. HORATII FLACCI
EPISTOLARUM,
LIBER SECUNDUS.

EPISTOLA I.

Ab Augusti laudibus exorsus, ad laudes poetarum delabitur: asserit veteres
haudquaquam recentioribus præstare, horum tamen errata quædam no-
tat: denique Augustum hortatur, ut eosdem tueri ac fovere pergat.

CUM tot sustineas & tanta negotia solus;

Res Italas armis tueris, moribus ornes,

Legibus emendes; in publica commoda peccem,

Si longo sermone morer tua tempora, Cæsar.

Romulus & Liber pater, & cum Castore Pollux,

Post ingentia facta, Deorum in templa recepti,

Dum terras hominumque colunt genus, aspera bella

Componunt, agros assignant, oppida condunt,

Ploravere

Longo sermone. Atqui longissima
est hæc epistola? responderi potest
non esse absolute longam, sed tan-
tummodo, si cum aliis comparatur.
Deinde non tam epistolam, quam

librum, esse dicendam: eoque pacto
brevis liber dici poterit. Denique
hoc dicit assentatoriæ.
Deorum in templa. Potest etiam
exponi: in colum.

Ploravere suis non respondere favorem
 Speratum meritis. Diram qui contudit hydram, 10
 Notaque fatali portenta labore subegit,
 Comperit invidiam supremo sine domari.
 Urit enim fulgore suo, qui prægravat artes
 Infra se positas: extinctus amabitur idem.
 Præsentî tibi maturos largimur honores, 15
 Jurandasque tuum per nomen ponimus aras,
 Nil oriturum aliâs, nil ortum tale fatentes.
 Sed tuus hic populus, sapiens & justus in uno,
 Te nostris ducibus, te Graiis anteferendo;
 Cætera nequaquam simili ratione, modoque 20
 Æstimat: & nisi quæ terris semota, suisque
 Temporibus defuncta videt, fastidit, & odit.
 Sic fautor veterum, ut tabulas peccare vetantes,

Quas

Urit, &c. Torquet, angit Oculi nimio splendore præstinguntur, & acies hebetatur.

Qui prægravat, &c. Heliasius distinguit artes duplicis generis; superiores, ut bella componere, administrare temp., &c. & inferiores. Qui superioribus excellunt, urunt eos qui versantur in minoribus, & infra positus; quando vivunt scilicet. At te, Cæsar, summis artibus excellentem & superflitem, omnes colunt. Prægravare est præponderare, antecedere: quemadmodum in lumbis quæ graviora sunt, levioribus præponderant.

Maturos honores. Tempestivos. Ceteris honores maturi tantum sunt mortuis, quando scilicet oppressa est

invidia: at tibi jam sunt debiti, & nemine invito, aut invidente, concessi. Vita dici potest esse quoddam ver, quo suos flores gloria parturit; nec ullos tunc ferè, nisi præcoces fructus effert: mors verdè esse instar autumnii, quo fructus maturi (id est, gloria secunda & duratura) colliguntur. Lege Od. 5. lib. 3.

Jurandas. Moris erat jurandum & sacramentum concipere ante aras, invocatis, qui colebantur ibi, Diis.

Temporibus defuncta. Quæ tempus sibi concessum à fati ad vitam, ad gloriam, expleverunt: qui ont fait leur temps.

Tabulas, &c. Anno ab urbe condita trecentesimo tertio, missi sunt

Quas bis quinque viri sanxerunt, fœdera regum
 Vel Gabii, vel cum rigidis æquata Sabinis,
 Pontificum libros, annosa volumina vatam,
 Distitet Albano Musas in monte locutas.
 Si, quia Græcorum sunt antiquissima quæque
 Scripta, vel optima; Romani pensantur eadem
 Scriptores trutinâ, non est quod multa loquamur:
 Nil intra est oleam, nil extra est in nuce duri.
 Venimus ad summum fortunæ; pingimus, atque

Pfallimus.

In Græciam à Romanis oratores & legati, qui è Græcorum legibus optimas quasque colligerent, ac in urbem reportarent. Decemviri huius negotio præpositi eas collegerunt, atque in tabulas duodecim æneas incidierunt: hisque diu ius Romanum constitit.

Pœnas vitætas. Proponendo pœnas delinquentibus, & eas certâ lege sanciendo.

Gabii. Gabil, populus & urbs Latii, cum quibus fœdus istum est à Tarquinio Superbo: quod Augusti ævo adhuc visebatur, verbis valde obsoletis conscriptum.

Sabinis. Sabini, populus Italiae. Illorum ager supra Latium ad orientem Etruriæ; urbs eorum primaria, Cures. Romulus cum his fœdus fecit, eâ lege, ut è Romanis & Sabinis, unus fieret populus, qui à Curibus Quirites dicerentur.

Pontificum libros. Erant isti libri accepti præsertim ab Etruscis, à quibus ceremonias & ritus sacrificio-

rum, disciplinam augurum, &c. Romani sumpserant.

Albano monte. Erat ille mons in Latio, prope Albam, urbem ejusdem Latii.

Nil intra, &c. Ironia, qui de Romanis scriptoribus eodem modo atque de Græcis judicat, is tam absurdè facit, quàm si diceret nucleum oleæ durum non esse; non esse durum corticem nucis. Proverbium hoc in eas convenit, qui aut negant quæ perspicuè vera sunt; aut aiunt quæ perspicuè sunt falsa. Quid enim apertius quàm intra oleam os esse; extra nucleum putamen durum & corticem?

Venimus, &c. Hæc ratio est discriminis inter Græcos & Latinos, Græci antea excellebant in omni arium genere, nunc siccant: Romani antea rudes & imperiti, nunc ad summam perfectionem, quam ipsi fortuna felix dedit, pervenerunt. Ex quo rectè colligitur, apud Græcos ea scripta esse optima quæ sunt

Pfallimus, & lætamur Achivis doctius unctis.

Si meliora dies, ut vina, poemata reddit.

Scire velim chartis pretium quotus arroget annus:

Scriptor abhinc annos centum qui decidit, inter

Perfectos, veteresque referri debet, an inter

Viles, atque novos? excludat jurgia finis.

Est vetus atque probus, centum qui perficit annos.

Quid? qui deperit minor uno mense, vel anno,

Inter quos referendus erit? veteresne poetas,

An quos & præsens; & postera respuet ætas?

Iste quidem veteres inter ponetur honeste,

Quid vel mense brevi, vel toto est junior anno.

Utor permissio, caudæque pilos ut equina,

Paulatim

sunt antiquissima; apud Romanos, quæ recentissima. Lantinos, & alii nonnulli recentiores interpretes hæc ironice dicta putant, uti & sequentia, *pinguis, &c.* Illorum mentem sic explico. Perinde est ac si diceret Horatius: Carmina Romanorum antiquissima æque bona sunt ac veterrima Græcorum: Græcos enim longo scilicet intervallo vincimus: idque tam est perspicuum, quam constat anuleum olivæ, & nucis putamen, esse durum: pinguis melius, doctius pfallimus, quam illi. Cujus ironiæ seria hæc erit sententia: Tam cedimus Græcis, tam Romana scripta vetustissima cedunt Græcis vetustissimis, quam ipsæ Græci cedimus, quod artes ceteras spectat, cum constet Græcos arte pingendi, capendi, lætandi,

Romanis longè præstitisse, & summos in iis omnibus existisse.

Uctis. Athletæ dimicaturiungebant corpus oleo, vel, ut membra corroborarent; vel ut presentibus adversariis elaberentur.

Arroget, &c. Quotus annus acquirat pretium chartis & vetustatem; quo anno auctoritatem habeant.

Caudæ, &c. Stertorios, quemadmodum in ejus vita Plutarchus narrat, ut intelligeretur artem ac perseverantiam plus ad vincendum prodesset quam vires, duos in medium equos produxit, alterum effratum & debilem; alterum valentem & firmum. Jussit deinde ab milite robusto pervelli caudam integram equi deterioris, quod ille frustra constans est: mox alterius equi caudam militi pusillo & infirmo vellendam tradidit;

Paulatim vello, & demo unum, demo etiam unam:

Dum cadat elusus ratione ruentis acervi,

Qui redit ad fastos, & virtutem aestimat annis,

Miraturque nihil, nisi quod Libitina sacrauit.

Ennius & sapiens, & fortis, & alter Homerus, 50

Ut critici dicunt, leviter curare videtur

Quò promissa cadant, & somnia Pythagorea.

Nævius in manibus non est, & mentibus hæret

Penè recens; adeo sanctum est vetus omne poema.

Ambigitur quoties, uter utro sit prior; aufert 55

Pacuvius docti famam senis, Accius alti:

Dicitur

git; qui direptis paulatim pillis, omnem nullo negotio caudam nudavit. Ita (subjecit Sertorius) quæ per vim, quæ semel, & uno impetu capi non possunt; singillatim & arte pervincuntur.

Ratione ruentis acervi. Argumento convictus, quod simile acervo ruenti: *par un raisonnement semblable à un meuble qui s'éboule.* Hoc argumentum Græci vocant *sortes*, à Græca voce *sortis*, acervi.

Et sapiens, &c. Ennius prædicabat se olim extitisse Pythagoram, qui sapiens & philosophus egregius; Euphorbum, qui fortis & miles (de quo vide Oden 23. lib. 1.) denique Homerum. Ostendit his exemplis Horatius quàm meritò contemnenda forent veterum poetarum scripta.

Critici. Ita vocantur grammatici, qui de scriptoribus & scriptis judicant: à *græco*, *judicio*.

Nævius. Poëta vetus Latinus,

Ennio senior & incultior. Florebat circa annum ab urbe condita 520. Româ pulsus à viris quibuscum primoribus, quos maledicis versibus descriperat, obiit Uticæ in Africa.

In manibus, &c. Potest hoc ita exponi: Nævii carmina non habentur præ manibus, quia perierunt & exciderunt vetustate; vel, quia non est necesse ut sint in manibus, siquidem in omnium animis & memoria videntur esse scripta.

Uter utro, &c. Binæ poëtias componit, quæ eodem ævo vixerint; aut qui in eodem scribendi genere versati sint; Pacuvium & Accium; Afranium & Menandrum, &c.

Aufert. Obliat, consequitur.

Pacuvius. Ennii nepos, Brundisii natus, obiit Tarenti, olympiada centesima quinquagesima sextæ anno tertio, hoc est, mundi ter millesimo nonagesimo, urbis conditæ 660, prope nonagenarius; unde si

Dicitur Afrani toga convenisse Menandro:
 Plautus ad exemplar Siculi properare Epicharmi:
 Vincere Cæcilius gravitate, Terentius arte.
 Hos ediscit, & hos arcto stipata theatro
 Spectat Roma potens: habet hos, numeratque poëtas,

per hic appellatur. Scripsit tragedias.

Accius. Fuit Pacuvio junior annis 50, tragediarum itidem scriptor.

Afrani. Afranius, poëta Latinus, scriptor comædiarum, diligens Menandri imitator.

Toga. Inter comedias illarum quæ Latinum argumentum & personarum habebant, togatæ vocabantur, quia toga vestis Romanorum erat propria: quarum argumentum & personæ erant Græcæ, aut à Græcis sumptæ, Palliatæ dicebantur, quia pallio Græci plurimum utebantur. Afranius togatas scripserat: quocirca illius toga, id est, stylus, ratio condendi, cerninis, dicitur potuisse Menandro convenire, Menandrum non dedecuisse: non alio scripturus modo Menander fuisse, si Afranii ævo vixisset, si Latine scripisset.

Menandro. Menander, poëta Græcus, varias scripsit comedias, quas imitati sunt Afranius & Terentius.

Plautus. Marcus Accius Plantus, natus in Umlana, quæ regio Italiæ, obiit anno U. C. quingentesimo septuagesimo, qui fuit mundi sex millesimus octingentesimus septua-

gesimus. Copiosa in eo Latinitas, & musis ipsæ si Latine loquerentur, non indigna, teste Varone: joci multi & illiberales, felix audacia, mira in inventiendo sagacitas ob-

Propere. Laudari Plautum Horatius dicit, quod ad eventum fabulæ semper festinet, nec diverticula, ut multi faciliunt poëtæ, querat. Quam laudem etsi vere illi tribui concedat; innuit tamen postea, & in Arte Poëtica palam declarat, ab eodem multa graviter peccari, quod illi veterum amatores minime faterentur. Non est igitur cur istos versus assignamus cuiquam adversario, & antiquitatis laudatori, quem Horatius loquentem inducat. Non desunt qui *properare* explicant, negligenter scribere, deproperare carmen.

Epicharmi. Poëta Græci, Syracusani. Floruit Pythagoræ ac Servii Tullii Romanorum regis temporibus.

Cæcilius. Poëta comicus, iisdem ut Terentius. Uterque florebat circa annum ab U. C. 390.

Gravitate. Pondere sententiarum morendis affectibus.

Ad nostrum tempus, Livi scriptoris ab ævo.

Interdum vulgus rectum videt; est ubi peccat.

Si veteres ita miratur, laudatque poëtas,

Ut nihil anteferat, nihil illis comparet; errat. 65

Si quædam nimis antiquæ; si pleraque duræ

Dicere credit eos, ignavè multa, fatetur:

Et sapit, & mecum facit, & Jove judicat æquo.

Non equidem infector, delendaque carmina Livi

Esse reor, memini quæ plagosum mihi parvo 70

Orbilium dictare: sed emendata videri,

Pulchraque, & exactis minimùm distantia, miror.

Inter quæ verbum emicuit si fortè decorum, &

Si versus paulò concinnior unus & alter;

Injustè totum ducit, venditque poema. 75

Indignor quidquam reprehendi, non quia crasse

Compositum, illepidève putetur; sed quia nuper;

Nec veniam antiquis, sed honorem, & præmia posci.

Rectè necne crocum floresque perambulet Attæ

Fabula,

Livi. Livius Andronicus, primus Romæ fabulam docuit, id est, comedias exhibuit, uno antequam Ennius nasceretur anno, Olympiadis 335, anno primo; Urbis conditæ 514, non satis dignas, si Tullio crederetur, quæ iterum legerentur. Livius dictus est à Livio Salinatore, qui eum manumissit.

Jove æquo. Propitius enim censetur illis esse Joviter, qui vere judicat.

Ducit. Quasi ad pompam vicatim circumducit & ostentat.

Crocus. Est crocus herba odora,

de Jove æquo. Illo imbrotum æquum, instar roris levissimi, in theatrum & ipsos aliquando spectatores spargebant.

Attæ. Veteris poëta Latini, non optimi, qui nomen hoc sortitus est, quia pedum vitio laborabat: vox eadem Latina vetus, *atta*, claudum vel plantis extremis ambulando insistentem significat. Quam vocem videtur alludere Horatius respicere, quia si dubitare se num Attæ fabula theatrum recto talo perambulet.

Fabula, si dubitem; clament periisse pudorem 80

Cuncti penè patres, ea cum reprehendere coner

Quæ gravis Æsopus, quæ doctus Roscius egit:

Vel quia nil rectum, nisi quod placuit sibi, ducunt;

Vel quia turpe putant parere minoribus, & quæ

Imberbes didicere, senes perdenda fateri. 85

Jam Saliare Numæ carmen, qui laudat, & illud

Quod mecum ignorat, solus vult scire videri:

Ingeniis non ille favet, plauditque sepultis,

Nostra sed impugnat, nos nostraque lividus odit.

Quod si tam Græcis novitas invisa fuisset 90

Quam nobis, quid nunc esset vetus? aut quid haberet

Quod legeret, terereturque viritim publicus usus?

Ut primum positis nugari Græcia bellis

Cœpit, & in vitium fortunâ labier æquâ,

Nunc athletarum studiis, nunc arsit equorum: 95

Marmoris,

Æsopus. Romanus tragediæ actor eximius, in permovendis animis vehementer, ob gestus majestatem & verborum pondus, quam ob causam *gravis* appellatur.

Roscius. Comædus egregius & histrio, quem accusatum Cicero defendit, & quicum certare, ut aiunt, solebat, uter melius eandem rem & sententiam, ipse verbis & figuris, an Roscius voce & gestu, variaret. Idem in Orat. pro Quinctio, artificem esse ait ejusmodi, ut solus videatur dignus esse qui in scena spectetur; tum, virum ejusmodi, ut solus dignus videatur, qui eò non accedat. Adeo comediam viro probe indignam putabat.

Saliare carmen. Cantilenam veterem, quam Salii, Martis sacerdotes, à Numa Pompilio instituti cantabant, adeo obscuram & obsoletis verbis exaratum, ut eam vix ab ipsis sacerdotibus suis intellectam fuisse Quintilianus affirmet. De Saliis dictum ad Oden 31. lib. 1.

Ut primum. Docere incipit, unde nata sit poësis, quæ fuerint illius incunabula, quæ incrementa, &c. ut ostendat eam sensum fuisse auctam, ac progressionem temporis evasisse opatiorem, ac proinde eò deteriorem extitisse, quo fuit antiquior & origini suæ propior: ut rivuli sunt eò tempiores, quo à fonte propius ab-
sunt.

Marmoris, aut eboris fabros, aut aeris, amavit :
 Suspendit pictâ vultum, mentemque tabellâ :
 Nunc tibicinibus, nunc est gavisa tragœdis ;
 Sub nutrice puella velut si luderet infans,
 Quod cupiddè petiit, maturè plena reliquit.
 Quid placet, aut odio est, quod non mutabile credas ?
 Hoc paces habuere bonæ, ventique secundi.

Romæ dulcè diu fuit & solenne, reclusâ
 Manè domo vigilare, clienti promere jura,
 Cautos nominibus certis expendere nummos,
 Majores audire ; minori dicere, per quæ
 Crescere res posset, minus damnosa libido,
 Mutavit mentem populus levis, & calet uno
 Scribendi studio : pueri, patresque severi
 Fronde comas vincti eonant, & carmina dicant.
 Ipse ego, qui nullos me affirmo scribere versus,
 Invenior Parthis mendacior, & priùs orto
 Sole, vigil calamum, & chartas, & scrinia posco.
 Navem agere ignarus navis timet : abrotanum agro

Non

Nominibus certis. Sat. 2. lib. 1.
 Bonum, seu certum nomen vocatur
 debitor fidus, qui est solvendo.

Expendere. Collocare, ponere ;
 five de mutuo, five de emptione agi-
 tur : placet seu argenti apud eum prius
 totius seu furetis.

Fronde. Hedera, vel lauro : ut-
 traque enim est poëtis consecrata.

Distant. Servis scribendis peritis
 Librariis.

Mendacior. Parthi fugam men-

tiebantur ac simulabant : sed in ipsa
 pugnabant fuga, & tela jaculabantur
 conversi ac retortis in tergum arcu-
 bus. Sat. 1. lib. 2. Idem inigni-
 erant perfidia, quam cum illi saepe
 duceret, tum Crassus & Antonius ex-
 perti fuere.

Abrotanum. Herba est quedam
 medica : de *Pausan.* flore croceo
 odore gravi, insigni amarore, Plin.
 lib. 21. c. 22.

Non audet, nisi qui didicit, dare: quod medicorum est,
 Promittunt medici: tractant febrilia fabri:
 Scribimus indocti, doctique poemata, passim.

Hic error tamen & levis hæc insania quantas
 Virtutes habeat, sic collige: vatis avarus,
 Non temerè est animus; versus amat, hoc audet unum: 120
 Detrimenda, fugas servorum, incendia, ridet;
 Non fraudem socio, puerove incogitat ullam
 Pupillo; vivit filiquis, & pane secundo:
 Militiæ quanquam piger, & malus, utilis urbi.
 Si das hoc, parvis quoque rebus magna juvari, 125
 Os tenerum pueri, balbumque poeta figurat:
 Torquet ab obscenâ jam nunc sermonibus aurem;
 Mox etiam pectus præceptis format amicis,
 Asperitatis & invidiæ corrector, & iræ:
 Rectè facta refert: orientia tempora notis 130
 Instruit exemplis: inopem solatur, & ægrum.
 Castis cum pueris ignara puella mariti
 Disceret unde preces, vatem ni Musa dedisset?

Poscit

Incogitat. Expressit Græcum *ἐν-σέβη* ab *ἐν* & *σέβη*, qui flos farinæ pu-
 blicæ, sic dixit Od. 13. libri 3.
Os pueri, &c. Nihil æquè pueros
 ad eloquentiam informat, ac poeta-
 scribendum, ut quibuldam placet, rum lectio. Huc adde quod pueri
 ut assuescerent rectè pronunciare,
 cogebantur carmina, interdum hiula

Siliqua. Siliquæ, folliculi sunt
 quibus fabæ, pisæ, &c. includuntur,
 & aspera, distinctè recitare.
Disce. Chori duo, unus puero-
 rum, puellarum alter, carmina su-
 peris concinenda discebant, recita-
 bantque in templis, præsertim cum
 ludî seculares celebrabantur.

Pane secundo. Secundario, sive
 cibario, cui admixtum aliquid fur-
 foris. Panis primus & exquisitior

Poscit opem chorus, & præsentia numina sentit:

Cœlestes implorat aquas docta prece blandus, 135

Avertit morbos, metuenda pericula pellit;

Impetrat & pacem, & locupletem frugibus annum.

Carminе Dī superi placantur, carminе manes,

Agricolæ prisci, fortes, parvoque beati,

Condita post frumenta, levantes tempore fello 140

Corpus, & ipsum animum spe finis dura ferentem,

Cum sociis operum, pueris & conjuge fidā,

Tellurem porco, Sylvanum lacte piabant,

Floribus & vino Genium memorem brevis avi.

Fescennina per hunc inventa licentia morem 145

Versibus alternis opprobria rustica fudit:

Libertasque recurrentes accepta per annos

Lusit amabiliter: donec jam sævus apertam

In rabiem verti cœpit jocus, & per honestas

Ire

Chorus. In tragiis etiam locum habet chorus, etque iustar actoria. In Art. Poët.

Docta prece. Erudita ac diligenter, à ritibus sacrorum, & scitis pontificum, composita; à docto vate scripta.

Porco. Atqui constat solitam immolari terre porcā? Respondet Lambinus legendum esse *porca*; vel genus potum esse pro genere; ut solent potum, non adeo in verbis religiosi.

Genius. Od. 12. lib. 3. & Epist. 2. lib. 3. Nefas erat illi victimas immolare: iniquum scilicet videba-

tur neci dedere quidpiam in ejus Dei honorem, qui præfata vitæ & alumnus credebatur. Floribus, libis, mero duntaxat placabatur.

Memorem, &c. Qui nos de vitæ brevitate commonefacit; qui ejus probè conscius est.

Fescennina. Fescennia, erat urbs Tusciæ. Hujus in agro rustici primùm invenerunt illos versus inter vineas extempore, & ferè obfusce; quid enim aliud rustici bene poti & saturi crepent? Hinc Fescennina carmina somniantur vulgè, pro spurcis & petulantibus.

Ire domos impune minax, dolere cruento 150

Dente lacesiti, suis intactis quoque cura

Conditione super communi: quia etiam lex

Pœnaque lata, malo quæ nollet carmine quemquam

Describi: vertere modum, formidine fustis

Ad bene dicendum, delectandumque reducti. 155

Græcia capta, ferum victorem cepit, & artes

Intulit agresti Latio; sic horridus ille

Defluxit numerus Saturnius, & grave virus

Munditiæ pepulere. Sed in longum tamen ævum

Manferunt, hodieque manent, vestigia ruris. 160

Serus enim Græcis admovit acumina chartis:

Et post Punica bella quietus, querere cepit,

Quid Sophocles & Thespis, & Æschylus utile ferrent.

Tentavit

Vertere modum. Stylum mutare: ils changèrent de style, de ton. Lego Sat. 10. lib. 1.

Fustis. Sontes aliquando fustibus, sive bacillis ligneis, quas virgas vocabant, cadebantur usque ad necem. Ea pœna fustuarium dicebatur.

Saturnius. Saturnus antiquus Italianæ rex fuit: aut, si credimus fabulis, pater Jovis, à quo pulsus cælo, venit in Italiam, ubi eum Janus rex Latii excepit.

Manent vestigia ruris. Ad nostram usque ætatem usurpantur nonnulla ex his antiquis & rusticis carminibus. Intelligit inimicos Jocos, qui subiciebantur serilis fabulis, & ex odiis vulgo appellabantur, de Jure.

Acumina. Aciem oculorum.

I i

Sophocles. Poëta fuit Græcus tragicus, patria Atheniensis, natus olympiade 73. hoc est, anno mundi ter millesimo quingentesimo sexagesimo sexto, Urbis ducentesimo sexagesimo sexto. Supper illi fuit Æschylus, qui ab eodem victus, & deteriorem scripsisse tragediam iudicatus, ex dolore amissæ palmæ in Siciliam secessit, ubi cum deambulare, sudo vertice, aquila supervolans & unguibus comprehensum gestans testodinem, illam in ejus caput glabrum, siccum rata iniecit, eumque interemit. Ipse Sophocles annos natus octinginta, cum quater & vicies annulos poëtae publico judicio superasset, ultimum victoriæ sic est elatus, ut præ gradu repente obierit, sexto post Euripidis mortem anno.

Thespis.

Tentavit quoque sem si dignè vertere posset;

Et placuit sibi, naturâ sublimis, & acer: 165

Nam spirat tragicum satis, & feliciter audet;

Sed turpem putat in scriptis metuitque lituram.

Creditur, ex mediò quia res arcessit, habere

Sudoris minimum, sed habet comœdia tanto

Plus oneris, quanto veniæ minus: aspice, Plautus 170

Quo pacto partes tutetur amantis ephēbi;

Ut patris attentis, lenonis ut insidiosis:

Quantus sit Dossennus edacibus in parasitis,

Quàm non astricto percurrat pulpita focco

Gessit enim nummum in loculos demittere, post hoc 175

Securus,

Thespis. Poëta Atheniensis, qui primus dicitur tragediam invenisse, & actores plautria impositos victricem circumvexisse. Florebat olympiade

61. hoc est, mundi 3518. U. C. 218.

De illo meminit in Arte Poëtica.

Quo pacto, &c. Quidam putant Plautum hoc in loco reprehendi unâ cum Dosseno, idque loci totius evidetur sententia postulare. Sanè

Plautum aperte vituperat in Arte Poëtica; nec dissiteri quisquam potest, multa illum oscitanter, & illepidè composuisse; ac præsertim cavere illo lepore, quo Terentius abundat, in describendis, v. g. *amantis*

ephebi moribus; & ceteris, ut vocant, characteribus effingendis. Quid, si

laudare Plautum dicatur Horatius, Dossennum vero, sive Dossennum, vituperare? ac dissimili utriusque exemplo probare quantum habeat

comœdia difficultatis? Vide quàm accurate & laboriosè scribat Plautus, quàm negligenter Dossennus ac remissè, &c.

Quantus sit. Quàm multus, quàm frequens sit. Quàm sæpe in scenam illos inducat. Sunt enim faciles personæ ad agendum, & gratæ in vulgus. Porro eam eadem personæ, licet in diversis fabulis sæpius recurrant, arguit hoc penoriam & sterilitatem poëtæ. Possis etiam sic exponere: Quàm ineptè ac tragicè illos vociferantes & agentes inducat, qui jocosos & procaci carmina pingi debuerant.

Non astricto. Laxo & dissoluto: *lâché, mal attaché, défilé.* Vestis discincta, temerè fluens, indicium est hominis tardi ac negligentis.

Pulpita. Loca quædam in theatro editiora.

Securus, cadat; an recto stet fabula talo.

Quem tulit ad scenam ventoso gloria curru,

Exanimat lentus spectator, sedulus inflat.

Sic leve, sic parvum est, animum quod laudis avarum

Subruit aut reficit. Valeat res ludicra, si me 180

Palma negata macrum, donata reducit opimum.

Sæpè etiam audacem fugat hoc, terretque poetam

Quodd numero plures; virtute & honore minores;

Indocti, stolidique, & depugnare parati

Si discordet eques, media inter carmina poscunt 185

Aut ursum, aut pugiles; his nam plebecula gaudet.

Verùm equitis quoque jam migravit ab aure voluptas.

Omnis, ad incertos oculos, & gaudia vana.

Quatuor aut plures aulae premuntur in horas:

Dum fugiunt equitum turmae, peditumque catervæ; 190

Mox trahitur manibus regum fortuna retortis;

Effeda

Sæc. Soccus, calceamenti humilioris est genus; quo actores comœdiarum utebantur: *un foulis de comedien.*

Cadat, &c. Accedit ad Latinam vernacula nostra locutio. Dicimus enim, *une pièce qui se soulevent, ou qui tombe.*

Incertos oculos. Huc illuc temperè vagantes, & quo potissimum ferantur, dubios; tanta est rerum copia, tantum singula spectandi studium.

Aulae. Vela sunt, &, ut vocantur propriè, siparia, quæ scenæ obtenduntur. Ea deprimebantur cum

aperiebatur scena, & tandem jacebant pressa humi, & strata, donec peracta esset fabula, aut donec scena & ornatus theatri mutaretur: tunc enim erigebantur ab humo, & attollebantur, ut scenam tegerent. Apud nos siparium, *la toile*, attollitur, cum aperitur scena, & actores theatrum incurrunt; deprimitur cum scena clauditur, aut actus aliquis finem accipit.

Dum fugiunt, &c. Dum raptim prætervehuntur cohortes, quæ alias, ut in pugna, ut in fuga & clade sit, insequuntur.

Effeda festinant, pilenta, petorrita, naves;
 Captivum portatur ebur, captiva Corinthus.
 Si foret in terris, rideret Democritus, seu
 Diversam confusa gens panthera camelo, 195
 Sive elephas albus vulgi converteret ora:
 Spectaret populum ludis attentius ipſis,
 Ut ſibi præbentem mimo ſpectacula plura:
 Scriptores autem narrare putaret aſello
 Fabellam ſurdo: nam quæ pervincere voces 200
 Evaluere ſonum, referunt quem noſtra theatra?
 Garganum mugire patet nemus, aut mare Tuſcum,
 Tanto cum ſtrepitu ludi ſpectantur, & artes,
 Divitiæque peregrinæ, quibus oblitus actor
 Cùm ſtetit in ſcena, concurrat dextera lævæ. 205
 Dixit adhuc aliquid? nil ſanè: quid placet ergo?
 Lana Tarentino violas imitata veneno.
 Ac ne fortè pute, me, quæ facere ipſe recuſem;

Cùm

Effeda. Cuius maiores, quibus Galli præſertim utebantur: *des chariots.*

Pilenta. Currus minores & leviores, matronis uſati, *des caliches, des chaiſſes.*

Petorrita. Vehicula Belgarum ad convecſandam ſupellectilem & impedimenta: *des fourgons.*

Panthera, &c. Animal, mole cani majori par, celeritate inſigni, variâ pelle, & maculoſa: *une panthere.* Camelus, *un chameau,* jumentum genus, ingenti collo, capite hiſpido, gibboſo tergo. Pantheræ

& Camelo ſimile eſt animal quod vocant camelopardalim. Cameli caput hiſpidum igitur; pantheræ variâ pellem albis maculis rutiliſque diſtinctam: collo, equum; cruribus, bovem reſert. Galli vocant *une giraffe.*

Narrare, &c. Proverbii genus eſt; ſignificatque, ſtupidum, non intelligentem, non audientem, alioqui: *faire un conte à un âne ſourd.*

Concurrat, &c. Plaudendum geſtus eſt: cùm ambæ manus comploduntur.

Cum rectè tractent alii, laudare malignè:
 Ille per extentum funem mihi posse videtur 210
 Ire poëta, meum qui pectus inaniter angit,
 Irritat, mulcet, falsus terroribus implet,
 Ut magus; & modo me Thebis, modo ponit Athenis.
 Verùm age, & his, qui se lectori credere malunt,
 Quàm spectatoris fastidia ferre superbi, 215
 Curam redde brevem, si munus Apolline dignum
 Vis complere libris, & vatibus addere cæcar,
 Ut studio majore petant Helicon virentem.

Multa quidem nobis facimus mala sæpè poëta
 (Ut vineta egomet cædam mea) cum tibi librum 220
 Sollicito damus, aut fesso; cum lædimur, unum
 Si quis amicorum est ausus reprehendere versum:
 Cum loca jam recitata revolvimus irrevocati;
 Cum lamentamur, non apparere labores
 Nostros & tenui deducta poemata filo: 225

Cum

Falsa terroribus. Qui incutiuntur ex alienis fictisque periculis, à quibus mihi nihil impendat mali.

Ut magus. Magi suis præstigiis illudunt, & ignes, monstra, rupes, in equo ac plano solo; tempestates, fulgura, &c. cælo puro ac sereno solent ostendere.

Curam redde brevem. Da illis nonnihil tæe curæ & providentiæ. *Redde,* quasi creptam tuis negotiis: vel, ipsi responde, pro eo quem sumunt scribendi labore & studio. *Quidam* sic exponunt, redde illorum

laborem & curas leviores: minue illis curam scribendi, & difficultatem, tuâ liberalitate & benevolentia. Sed metuo ne locutio ista, reddere alicui curam brevem, pro liberare gravi curâ, non satis Latina, & Horatio digna sit.

Ut vineta, &c. Quas vitæ cædere, proverbium est, usurpatumque in eos, qui se ipsi lædunt, se accusant, reprehendunt, sibi ipsa non parcunt, dum alios nocent.

Deducta, &c. Metaphora sumitur à tela, subtili filo & opere contexta.

Cum speramus eò rem venturam, ut simul atque
 Carmina rescieris nos fingere, commodus ultro
 Arceffas, & egere vetes, & scribere cogas.
 Sed tamen est operæ pretium cognoscere, quales
 Ædituos habeat belli spectata, domique
 Virtus, indigno non committenda poeta.
 Gratus Alexandro regi Magno fuit ille
 Chœrilus, incultis qui versibus, & malè natis
 Rettulit acceptos, regale numisma, Philippos.
 Sed veluti tractata notam labemque remittunt
 Atramenta, ferè scriptores carmine fœdo
 Splendida facta linunt. Idem rex ille, pœma
 Qui tam ridiculum, tam carè prodigus emit,

Edicto

textu. Ad verbum, *des pœmas sili*
bien fin. Hinc *deductum carmen*,
 pro carmine tenui ac limato poni-
 tur. Virgil. Ecloga 6. v. 5.

Commodus. Benignus, liberalis.

Sed tamen, &c. Quamvis genus
 importunum & molestum pœmæ si-
 mus, non sumus inutile tamen tibi,
 nec nihil prodest, eos cognoscere,
 qui possint virtutes tuas memoris ac
 posteritati proderè.

Æditui. Æditui sunt ædium
 sacrarum custodes, qui sacra vasa
 servant, arguunt, &c. Solent iidem
 monstrare & enarrare hospitibus ac
 peregrinis res in sacris abditas.

Chœrilus. Rectè notat Torrentius
 plures fuisse Chœrilos. Inter illos
 celebratur unus patriâ Samius, pœ-
 ta bonus, & Alexandro longè anti-

quior; quippe qui floruerit, Olym-
 piade 73. hoc est, anno mundi 3566.
 Romæ 266. Alexander autem
 natus dicatur Olymp. 106. id est,
 mundi 3698. U. C. 393. Iste verò
 Chœrilus, de quo hic sermo est,
 Alexandri æqualis, pœta fuit pessim-
 us; ac de illo meminit Aristoteles
 in Topicis.

Rettulit acceptos, &c. Aliquid a-
 lieui acceptum referre, est aliquod
 beneficium illi debere: fateri se
 illud ab eo accepisse.

Philippos. Nummos aureos in
 quibus impressus erat Philippi vul-
 tus. Iste porro voces *regale numis-
 ma*, inferuntur per appositionem,
 accepit Philippos, qui erant regia
 numismata.

Edicto vetuit, ne quis se, præter Apellem,
 Pingeret, aut alius Lyſippo duceret æra 240
 Fortis Alexandri vultum ſimulantia: quod ſi
 Judicium ſubtile videndis artibus illud
 Ad libros, & ad hæc Muſarum dona vocares,
 Bæotum in craſſo jurares aëre natum.
 At neque c'edecorant tua de ſe judicia, atque 245
 Munera, quæ multâ dantis cum laude tulerunt,
 Dilecti tibi Virgilius, Variusque poëta,
 Nec magis expreſſi vultus per ahenæa ſigna,
 Quàm per vaſis opus, mores animique virorum
 Clarorum apparent: nec ſermone ego mallet, 250
 Repentes per humum, quàm res componere geſtas;
 Terrarumque ſitus, & flumina dicere, & arces
 Montibus impoſitas, & barbaræ regna, tuiſque
 Auspiciis totum conſecta duella per orbem,
 Clauſtraque cuſtodem pacis cohibentia Janum, 255
 Et formidatam Parthis, te principe, Romam;

Si

Apellem. Pictorem ætium, patria Cœm: vixit Alexandri temporibus. Plin. lib. 35. cap. 10.

Lyſippo. Inſigni tunc ſtatuario; patria Sicyonio, cujus opera, Quintiliano teſte, ad veritatem optimè accedebant.

Bæotum. Pro, Bæotiorum, Bæotia erat Græciæ regio, Eubææ inſulæ objecta. Eam Cythæron mons, ab Attica ſeparabat. Bæoti ſtupidi & hebetes vulgo erant, ob cœli gravitatem. Videtur hiſ Horatius

diſſimulare Alexandri eruditionem, qui tam erat acutus in poëſis optimè dignoſcendis, quàm in aliis fortæſſe artibus rudis & imperitis, ut exemplis oſtendi poteſt. Sanè eum ſui quamdã imaginem ab Apelle inſignitè pictam non magis ſecere videretur: equus autem ejuſ ad equum in eadem tabula pictum, tanquàm ad equum verum, adhinſiſſet; Apelles dixiſſe fertur. O Alexander! equus tuus eſt in arte pingendi te multò intelligentior.

Si quantum cuperem, possem quoque: sed neque parvum
 Carmen majestas recipit tua; nec mens audet
 Rem tentare pudor, quam vires ferre recusent.
 Sedulitas autem, stultâ quem diligit, urget; 260
 Præcipuè cum se numeris commendat, & arte:
 Discit enim citiùs, meminitque libentiùs illud
 Quod quis deridet, quàm quod probat & veneratur:
 Nil moror officium, quod me gravat: ac neque ficto
 In pejus vultu proponi cæreus usquam, 265
 Nec pravè factis decorari versibus opto:
 Ne rubeam pingui donatus munere, & unâ
 Cum scriptore meo, capsâ porrectus aperta,
 Deferar in vicum vendentem thus & odores,
 Et piper, & quicquid chartis amicitur ineptis.

Officium. Sedulitatem officiosam. *vico Tusco* jungshatur in Velabro.
Capsâ cistâ, arca; *que quassâ.* Aromata, & aliæ generis ejusdem
In vicum, &c. Thorarius ille merces chartis inutilibus involvan-
 vocabatur, sive Jugarina: à porta tur.
Carmentali ducebat in forum, &

EPISTOLA II.

Excusat se Julio Flore, quod illi promissa carmina non miserit,
FLORE, bono, claroque fidelis amice Neroni,
 Si quis fortè velit puerum tibi vendere, natum
 Tibure, vel Gabiis: & tecum sic agat: " Hic &
 " Candidus, & talos à vertice pulcher ad imos,
 " Fiet,

- " Fiet, eritque tuus nummorum millibus octo: 5
 " Verna ministeriis ad nutus aptus heriles,
 " Litterulis Græcis imbutus, idoneus arti
 " Cuilibet: argillâ quidvis imitaberis udâ.
 " Quin etiam canet indoctum, sed dulce bibenti.
 " Multa fidem promissa levant, ubi plenius æquo 10
 " Laudat venales, qui vult extrudere, merces:
 " Res urget me nulla: meo sum pauper in ære.
 " Nemo hoc mangonum faceret tibi, non temerè à me
 " Quivis ferret idem. Semel hic cessavit: &, ut fit,
 " In scalis latuit metuens pendentis habenæ. 15
 " Des nummos, excepta nihil te si fuga lædat."
 Ille ferat pretium, pœnæ securus, opinor.

Prudens

Millibus octo. Nempe minorum sestertiorum, quorum singulis millibus unum sestertium majus æquiparatur. Octo sestertia respondent libris Francicis octingentis.

Verna. Proprie servus est, domi ex ancilla natus, verno tempore.

Litterulis Græcis, &c. Romani Græcas litteras perdiscebant à tenebris, ut Galli Germanicam linguam, Latine, & Italicam. Itaque cariora erant mancipia, quæ Græcè scirent: il *scit passablement le Grec.*

Levant. Minuunt, abrogant.

Meo in ære sum. Nihil cuiquam debeo. Ita dixit Tullius, *esse, versari in suis nummis.*

Mangonum. Mango, venditor

mancipiorum: *un vendeur d'esclaves.*

Ferrat. Obtineret, consequeretur.

Habena. Ut haberent servi penam ob oculos semper positam, si quid delinquerent, in ædium scalis erant appensa lora, & scutica, quas etiam anguillas appellabant, quibus statim caderentur, aut quibus vincti ac pendentes, flagris verberarentur. Metu habenæ, *det. de peur des diviviers.*

Excepta, &c. Debebat venditor monere emptorem, si quod esset in merce vitium; ac si faceret, certa erat pena constituta. Id ea vox, *excipere*, significat; nempe vitium servi quasi à numero ejus virtutum eximere. Vide Sat. 3. lib. 2.

Prudens emisti vitiosum; dicta tibi est lex:

Insequeris tamen hunc, & lite moraris iniqua.

Dixi me pigrum proficiscenti tibi: dixi 20

Talibus officiis prope mancum: ne mea sævus

Jurgares ad te quod epistola nulla veniret.

Quid tum profeci, mecum facientia jura

Si tamen attentas? quereris super hoc etiam, quod

Expectata tibi non mittam carmina mendax. 25

Luculli miles collecta viatica, multis

Ærumnis, lassus dum noctu stertit, ad assen

Perdiderat: post hoc vehemens lupo, & sibi & hosti

Iratus pariter, jejunis dentibus acer,

Præsidium regale loco dejecit, ut aiant, 30

Summè

Securus pæna. Nihil habens quod à pæna metuat: totus à multa.

Jura. Quæ securum venditorem esse jubent, cum vitium mercis vendendæ exceperit.

Super hoc. De hoc. Vel, in super quereris hoc, quod, &c.

Miles. De uno quodam milite sermonem esse vult. *Torrentius:* quis, inquit, fieri non potest ut multis militibus stertentibus eripiantur sonæ & marsupia: sed, qui fieri potest, ut unus miles præsidium regale ab arce multitudinis dejecta? Ego de paucis militibus accipiendum hanc locum censeo, neque fidem superat, si dormientes viatico

spoliati dicantur esse à ploribus v. g. prædonibus supervenientibus, quibuscum, si lubet, expectecti decerta verint, sed frustra.

Viatica. Pecuniam dari solitam militibus ad iter faciendum, & emendas res necessarias. Cibaria etiam & annonam quamlibet significat: *provisioem d'argent & d'autre choses.*

Ad assen. Usque ad assen, ita ut vix unus ipsi as restaret. *As* Romanus novem admodum denariolis Gallicis respondet.

Præsidium regale. Copias ad arcem tuendam relictas à rege Mithridate, vel Tigra, cum his enim bellum in Asia Lucullus gessit.

Summè munito, & multarum divite rerum.

Clarus ob id factum, donis ornatur honestis,

Accipit & bis dena super sestertia nummum.

Fortè sub hoc tempus castellum evertere prætor

Nescio quod cupiens, hortari cœpit eundem

Verbis, quæ timido quoque possent addere mentem:

I bone, quo virtus tua te vocat: i pede fausto,

Grandia laturus meritorum præmia: quid stas?

Post hæc ille catus, quantumvis rusticus: ibit,

Ibit ed, quò vis, qui zonam perdidit, inquit.

Romæ nutrirî mihi contigit, atque doceri,

Iratus Graiis quantum nocuisset Achilles.

Adjecere bonæ paulò plus artis Athenæ:

Scilicet ut possem curvo dignoscere rectum,

Atque inter sylvas Academi querere verum:

Dura sed emovere loco me tempora grato;

Civilisque rudem belli tulit æstus in arma,

Cæsaris Augusti non responsura lacertis.

Unde

Donis honestis. Dona militaria intellige; coronas, torques, phaleras.

Bis dena sestertia. Efficiunt, si rem ad Gallicas rationes referas, duo millia librarum: deux mille francs.

Nummum. Pro, nummorum.

Prætor. Qui præbat toti exercitui: le General. Lege Sat. 5. lib. 1.

Catus. Antiqua vox, pro, cautus, vaser, subdolus.

Zonam. In zona gestabant crumenam.

Adjecere, &c. Hæc fusius habes in Horatii vita.

Curvo, &c. Si propriè accipis, docet hoc geometria, & mathesis: si translatè, philosophia, maxime moralis.

Academi. Fuit Academicus, civis Atheniensis dives & eruditus. Erat illi suburbana villa pulcherrimè constituta, quam Philosophis & eorum alumni, ut ed, docendi discendique causâ, convenirent donavit.

Unde simul primùm me dimisere Philippi,
 Decisis humilem pennis, inopemque paterni
 Et laris, & fundi, paupertas impulit audax
 Ut versus facerem. Sed, quod non desit, habentem,
 Quæ poterunt unquam satis expurgare cicuta,
 Ni melius dormire putem, quam scribere versus?
 Singula de nobis anni prædantur euntes :
 Eripuere jocos, Venerem, convivìa, ludum :
 Tendunt extorquere poemata. Quid faciam vis?
 Denique non omnes eadem mirantur, amantque :
 Carmine tu gaudes : hic delectatur iambis :
 Ille Bioncis sermonibus, & sale nigro.
 Tres mihi conviva prope dissentire videntur,
 Poscentes vario multùm diversa palato.
 Quid dem? quid non dem? reavis tu quod jubet alter,
 Quod petis, id sanè est invisum, acidumque duobus.

Præter

Philippi. Urbs Thessaliæ, in campis Pharsalicis, ubi victus est Cassii & Bruti exercitus. Od. 5. lib. 2. & Od. 4. lib. 3. Nomen habuit à Philippo, qui eam instauravit.

Quod non desit. Quod utinam non desit: quod si abesset, dolerem. Quod sufficit ad honestè vivendum.

Cicuta. Est herba perfrigida, atque adeo idonea curandæ phrenesi: quæ oritur ex atra bile & calore nimio. Lambini conjecturam nihil moror; eam abundè refellit Lævinus. Suffragatur Horatio & vulgaræ lectioni Persius, Sat. 5. Sub

poëte bilis intumuit, quam non extinxerit urna cicuta.

Ni melius, &c. Hæc est prima ratio, cur facere versus desierit.

Singula, &c. Secunda ratio, quare versus non scribat, ætas in senium vergens.

Euntes. Prætereuntes, effluentes.

Denique. Tertia ratio: fastidium hominum.

Bioncis. Bion antiquus poëta, vel philosophus; obrectator insignis: à quo Bionci sermones, pro malediciis & amaris, proverbio celebrantur.

Præter cetera, me Romæne poemata censes
 Scribere posse, inter tot curas, totque labores?
 Hic sponsum vocat, hic auditum scripta, relictis
 Omnibus officiis. Cubat hic in colle Quirini,
 Hic extremo in Aventino; visendus uterque:
 Intervals vidēs humanè commoda. Verùm
 Puræ sunt plateæ, nihil ut meditantibus obstat.
 Festinat calidus mulis gerulisque redemptor:
 Torquet nunc lapidem, nunc ingens machina tignum:
 Tristia robustis luctantur funera plaustris:
 Hâc rabiosa fugit canis, hâc lutulenta ruit sus.
 I nunc, & versus tecum meditare canoros.
 Scriptorum chorus omnis amat nemus, & fugit urbes,
 Ritè cliens Bacchi somno gaudentis & umbrâ.
 Tu me inter strepitus nocturnos atque diurnos
 Vis canere, & contracta sequi vestigia vatum?
 Ingenium, sibi quod vacuas desumpfit Athenas,

Et

Præter cetera, &c. Quarta, cur
 à verbis condendis abstinat, cau-
 sa.

Sponsum. Sat. 6. lib. 2. Spon-
 dere pro aliquo, fideiudicare: *cantien-
 der quelqu'un, répondre pour lui.*

Colle Quirini. Mons Quirinalis,
 vocatur nunc *Monte Cavallo*, quia
 visuntur etiamnum in eo equi duo
 marmorei, Praxitelli, ut ferunt, &
 Phidias opus. Inter hunc & Aven-
 tinum media Rôma, longo à septen-
 trione ad meridiem tractu, interja-
 cet.

Humidè. Bellè, molliter, bel-
 lighè,

Calidus. Ardens, vehemens, la-
 boriosus.

Contracta. Quæ difficile est per-
 sequi, ac terere, propter angustias
 itinerum.

Ingenium, &c. Athenis, in urbe
 vacua & otiosa, excoli viâ possent
 litteræ: parum in otio tanto, &
 tantâ discendi facultate, per annos
 complures proficitur; quânto minus
 Romæ; Vel homo eruditus cùm
 exit domo tacitus, & in aliqua seria
 cogitatione defusus, ridetur à populo;
 in ipsa urbe Atheniensis, licet mini-
 mè populosa: quânto magis ridetur
 Romæ?

Et studiis annos septem dedit, insenuitque
 Libris, & curis, statua taciturnius exit
 Plerumque, & risu populum quatit. Hic ego rerum
 Fluctibus in mediis, & tempestatibus urbis,
 Verba lyrae motura sonum connectere digner?

Frater erat Romae consulti rhetor: ut alter
 Alterius sermone meros audiret honores;
 Gracchus ut hic illi foret, huic Mucius illi
 Qui minus argutos vexat furor iste poetas? 90
 Carmina compono, hic elegos, mirabile visu,
 Caelatumque novem Musis opus. Aspice primum,
 Quanto cum fastu, quanto molimine circum-
 spectemus vacuam Romanis vatibus aedem.

Mox etiam (si forte vacas) sequere, procul audi 95
 Quid ferat, & quare sibi necstat uterque coronam.

Cadimur, & totidem plagis consumimus hostem,

Lento

Insenuit. Maxima contentione
 dia multumque incubuit.

Digner. Dignum putem? opera
 pretium esse credam?

Gracchus. Gracchi duo, fuerunt
 oratores eximii, Tiberius, & Caius,
 filii Corneliae Scipionis filiae. Hic
 tamen illo grandior in dicendo, &
 vehementior.

Mucius. Publius Mucius, juris-
 consultus celeberrimus.

Argutus. Canoros, sobiles.

Molimine. Ut solent qui agra
 corpus movent: avec une grande
 affectu, avec mépris, indignation,
 dédain.

Vacuam, &c. Dolemus scilicet
 Apollinis Palatini bibliothecam
 Graecis fere scriptoribus plenam
 esse, quibus tamen Romanos aucto-
 res ac poetas, nosque ipsos longe
 anteponimus. Ita carpit poetarum
 arrogantiam, ac se illis admiscet,
 tanquam idem ipse, arque illi, sen-
 tiret, quo lenior sit ac modestior in-
 sectatio.

Procul. Hoc adverbium rem
 saepe significat ita distantem, ut
 aspicere commodum possit, ac praeculis
 versetur: à pro seu pro, & oculis.

Cadimur, &c. Honores illos, &
 laudes quibus inter se detrahebant
 poetas,

Lento Samnites ad lumina prima duello.
 Discedo-Alcæus puncto illius, ille meo quis?
 Quis? nisi Callimachus? si plus adposcere visus,
 Fit Mimnermus, & optivo cognomine crescit.
 Multa fero ut placem genus irritabile vatum,
 Cùm scribo, & supplex populi suffragia capto:
 Idem, finitis studiis, & mente receptâ,
 Obturem patulas impunè legentibus aures.
 Ridentur mala qui componunt carmina: verùm
 Gaudent scribentes; & se venerantur, & ultro,
 Si taceas, laudant, quidquid scripsere beati:
 At qui legitimum cupiet fecisse poema,

Cum

poëtæ, vulnera vocat, quia erant
 falsæ laudes, & monere ac repre-
 hendere, quàm adulari, præstitisset.
 Lambinus exponit de onere ac labore
 quem sumebant, & aliis imponebant
 cùm sua recitarent alii aliis carmina.
 Aures nostras præbemus alienis
 scriptis audiendis; & alienas vicissim
 nostris verbis recitandis obtundi-
 mus, ac verberamus. Ab ea recita-
 tione discedo Alcæus, &c.

Samnites. Vulgò significatur hæc
 voce, populus Italiæ, inter Picenum,
 Campaniam, & Apuliam. Hoc in
 loco intelligitur quoddam genus
 gladiatorum, qui se compositis ac
 simulatis petebant vulneribus, ad
 pompam & spectaculum dimicantes,
 armis insignibus, ac fermè rudibus,
des seueris: unde lenta, & incruen-
 ta pugna. Ab superbia & odio
 Samnitium, inquit Livius lib. 9.

gladiatores quosdam eorum ornatu
 armarunt, Samnitiumque nominæ
 appellarunt.

Ad lumina prima. Sub noctem,
 cùm faces ad cenam accenduntur.
 Hoc enim spectaculum, hæc Samni-
 tium pugna jocularis, teste Livio,
 inter epulas agitabatur. Sat. 7. lib. 2.

Puncto illius. Calculo, suffragio.
 Cùm Romani suum suffragium ali-
 cui deferabant in Comitibus, ejus no-
 men puncto notare consueverant.
 Hinc ducta locutio.

Callimachus. Poëta Græcus in-
 primis tersus & elegans. Epigram-
 mata præcipuè scripsit. Floruit
 Ptolemæo Philadelpho regnante,
 circa annum Romæ 500.

Crescit. Qui in alienam adopta-
 bantur familiam, augebant ferè no-
 mina: & nomen ejus, à quo adopta-
 bantur, addebant suo.

Cum tabulis animum censoris sumet honesti:
 Audebit quæcunque parum splendoris habebant;
 Et sine pondere erunt, & honore indigna ferentur,
 Verba movere loco, quamvis invita recedant,
 Et versentur adhuc intra pœnethalia Vestæ:
 Obscurata diu populo bonus eruet, atque
 Proferet in lucem speciosa vocabula rerum,
 Quæ priscis memorata Catonibus, atque Cethegis,
 Nunc situs informis præmit, & deserta vetustas:
 Adsciscet nova, quæ génitor produxerit usus.
 Vehemens, & liquidus, puroque simillimus amni,
 Fundet opes, Latiumque beabit divite lingua.
 Luxuriantia compescet: nimis aspera sano
 Lavabit cultu: virtute carentia tollet:

Ludentis

Tabulis. Scribebant olim in tabulis ligneis cera obductis.

Pœnethalia Vestæ. Vestæ, Deæ ignis præses ac foci, erat: sæpe semitur pro ipsa domo intima. Itaque sensus loci hujus esse potest; quamvis ea verba, ea carmina, sine adhuc in museo abdita, licet nondum exierint in lucem, tamen domi sunt corrigenda & limanda. Non expectandum est donec edita sint, multo ante providendum est, ut emendantur. Rursus, templum Vestæ magnam habebat Romæ venerationem, adeo ut ex eo res extrahere nefas esset; videlicet loci sanctitate munitos ac tutos. Quam sententiam si sequeris, ita expones hunc versum: movenda sunt loco suo verba obsoleta & humilia, licet placeant, quamvis tam

secura esse videantur, quam si versarentur in ipsius Vestæ templo.

Cethegis. Marcus Cornelius Cethegus consulatum gessit anno U. C. 549. vir eloquentissimus, qui Ennio teste, *Sapida medulla dicebatur.*

Sitæ. Pædoris squalor.

Vehemens. Anapestus pro spondeo, vel dactylo. Sic Virgil. 1. Georg. v. 482. *Fluvium rex Eridanus;* &c. Torrentius mavult esse contractionem & crasum duarum syllabarum in unam, quasi esset *vehem.*

Luxuriantia. Luxuria orationis, est copia intempestiva, & nimis silvescens temere ubertas.

Lavabit. Reddet lavia & polita: *adustura,* polira.

Cultu sano. Ornata, qui caret fæco & cerussa: nativo decore.

Pro
 aliqui
 caltati
 ineptu
 adeo in
 Rini
 nibus,
 diducit
 transfe

Ludentis speciem dabit, & torquebitur; ut qui

Nunc Satyrum, nunc agrestem Cyclopa movetur. 125

Prætulerim scriptor delirus, inersque videri,
Dum mea delectent mala me, vel denique fallant,
Quàm sapere, & ringi. Fuit haud ignobilis Argis,
Qui se credebat miros audire tragædos,

In vacuo lætus sessor, plausorque theatro: 130

Cætera qui vitæ servaret munia recto
More; bonus sanè vicinus, amabilis hospes,
Comis in uxorem, posset qui ignoscere servis,
Et signo læso non insanire lagenæ:

Posset qui rupem, & puteum vitare patentem. 135

Hic ubi cognatorum opibus, curisque refectus,
Expulit elleboro morbum bilemque meraco,
Et redit ad sese: Pol me occidistis, amici,
Non servastis, ait, cui sic extorta voluptas,
Et demptus per vim mentis gratissimus error. 140

Nimirum sapere est abjectis utile nugis,
Et tempestivum pueris concedere ludum;
Ac non verba sequi fidibus modulanda Latinis:

Sed

Prætulerim, &c. Tribuant hoc
aliqui Floro, quasi deterritus diffi-
cultatē scribendi, affirmaret se malle
ineptum poetam esse, quàm laborem
ad id improbum sumere.

Ringi. Dicitur propriè de ca-
nibus, cùm hiriunt, & rictum
diducunt latraturi, aut morsuri:
transfertur ad eos, qui taciti so-

machantur, & intimis sensibus an-
guntur.

Signo, &c. Obfignabant lagenas,
ne à servis minuerentur. Signo la-
genæ læso.

Elleboro. Hæc herbæ curantur
dementes. Sat. 3. lib. 2.

Meraco. Puto, solo; est vox ad-
jectiva.

Sed veræ numerosque modosque edificere vitæ.

Quocirca mecum loquor hæc, tacitusque recorder : 145

Si tibi nulla sitim finiret copia lymphæ,

Narrares medicis: quodd quanto plura parasti,

Tantò plura cupis, nulline faterier audes?

Si vulnus tibi, monstratâ radice vel herbâ

Non fieret lævius, fugeres radice vel herba 150

Proficiente nihil curarier. Audieras, cui

Rem Dî donarent, illi decedere pravam

Stultitiam: & cùm sis nihilo sapientior, ex quo

Plenior es, tamen uteris monitoribus iisdem?

At si divitiæ prudentem reddere possent, 155

Si cupidum timidumque minus te: nempe ruberes

Viveret in terris te si quis avarior uno.

Si proprium est, quod quis librâ mercatus, & ære est;

Quædam (si credis consultis) mancipat usus:

Qui te pascit ager, tuus est: & villicus Orbî 160

Cùm

Numerosque vitæ, &c. Omnia te proprium esse scribis mancipio officia, leges honestatis ac virtutis, & nexu, &c.

Usus. Diuturna possessio. Hæc certis & à lege definitis annis continuata dominium & jus in rem acquirit, quod jurisconsulti usufructum nuncupant. Hinc probat Horatius nos posse dominos dici alieni fundi, quo uti & frui soleamus: ita ut ejus fruges emendo, ipsum prædium à nobis paulatim ematur, quod olim ab ejus domino totum est emptum.

Libra & ære. Apud antiquos Romanos pecunia non numerabatur, sed pendebatur trutinâ.

Mancipat. Facit nostras & proprias: nous en acquiert la propriété, nous en rend propriétaires, Cicero, lib. 7. Famil. Epist. 131. Attici

Orbî. Romani civis.

Occ
comm
humu
Ten
vinum
tentat
Tru
tita m
nostras
Qui
fundus
emissio
gibus,
cùm e

Cùm segetes occat, tibi mox frumenta daturus,
Te dominum sentit. Das nummos; accipis uvam,
Pullos, ova, cādum temeti: hēmpē modo isto
Paulatim mercaris agrum, fortasse trecentis,
Aut etiam suprà, nummorum millibus emptum. 165
Quid refert, vivas numerato nūper, an olim?
Emptor Ariciā quondam, Veientis & arvi,
Emptum cēnat olus, quamvis aliter putat: emptis
Sub noctem gelidam lignis calefactāt ahenum:
Sed vocat usque suum, qua populus adsita certis 170
Limitibus vicina refugit jurgia, tanquam
Sit proprium quidquam, puncto quod mobilis horæ,
Nūnc precē, nūnc pretio, nūnc vl. nūnc sorte supremā,
Permutet dominos, & cedat in altera jura.
Sic, quia perpetuus nulli datur usus, & heres 175
Heredem alterius, velut unda supervenit undam:
Quid vici profunt, aut horrea? quidve Calabris

Saltibua

Ocat. Occare, *berfer*, est glebas sic jus habeas illis atendi ac fruendi,
comminuere, & invertere, postquam nonne tuus dici fundus potest?
humus aratro est scissa.

Sit propriam, &c. Suum & per-
Temeti. Temetum, vox vetus, petuum. Rectè observat Lambinū
vinum significans, quia mentem proprium apud optimos auctores
tentat, ac labefactat. Latinitatis, idem valere plerumque

Trecentis, &c. Trecentis sester- quod perpetuum, aut diuturnum:
tis majoribus, quæ valent libras idque pluribus exemplis ostendit.
nostratis monetæ triginta millia.

Pecor. Donatione; damus enim
rogati.

Quid refert, &c. Si olim totum
fundum numeratā semel pecuniā
emisses, jus haberes utendi ejus fru- plures villæ sub unius dominio
gibus, esses ejus dominus: nūc verò comprehensæ,
cūm emas quotidie ejus fructus, &

Saltibus adjecti Lucani, si metit Orcus

Grandia cum parvis, non exorabilis auro?

Gemmas, marmor, ebur, Tyrrhena sigilla, tabellas, 180
Argentum, vestes Getulo murice tinctas,

Sunt qui non habeant; est qui non curet habere:

Cur alter fratrum cessare, & ludere, & ungi

Præferat Herodis palmetis pinguibus: alter

Dives & importunus, ad umbram lucis ab ortu 185

Sylvestrem flammis, & ferro mitiget agrum;

Scit Genius, natale comes qui temperat astrum;

Naturæ Deus humanæ, mortalis in unum-

quodque caput, vultu mutabilis, albus & ater,

Utar, & ex modico, quantum res poscet, acervo 190

Tollam: nec metuam, quid de me judicet heres,

Quod non plura datis invenerit. Et tamen idem

Scire

Saltibus. Saltus hoc loco, inquit Lambinus, est campi spatium muro septum.

Getulo. Getulia, pars Africæ.

Alter fratrum. Comædia quædam Terentii, d'Alcibi, *Adelpbi*, hoc est fratres, inscribitur. In ea inducuntur duo fratres moribus dissimilimi, Demen & Micio. Hic vitam urbanam & otium secutus, sumptum in se ac suos liberos liberaliter & honestè faciebat; ille ruri vitam agens, parè & duriter se ac suos habebat.

Ungi. Accumbebant ad mensam unguentis delibuti: *se parsumer.* Item o'eo corpora ungebant in balneis.

Herodis. Judæorum regis, qui non contemnendas opes è suis pal-

metis colligebat. *Palmetum*, arborum est palmis confitum.

Flammis. Sæpè steriles agros incendere profuit, teste Virgilio, 1. Georg. v. 84.

Mitiget. E barbaro & agresti, excultum ac frugibus ferendis idoneum reddat, fruticibus & arboribus infelicibus partim fuscis, partim incensis: *defricber une terra.*

Albus & ater. Benignus, & malignus.

Datis. Datis à Mæcenate, ait Lambinus: non placet. Malim, datis, id est, ipsi hæredi relictis à me: dolebit hæres meus quod rem non auxerim mea parsimonia: nihil laboro. Rectè hunc locum tractat Persius, Sat. 6. sub finem.

Scire volam, quantum simplex hilarisque nepoti

Discrepet, & quantum discordet parvus avaro.

Distat enim, spargas tua prodigus, an neque sumptum 195

Invitus facias, neque plura parare labores:

Ac potius, puer ut festis Quinquatribus olim,

Exiguo gratoque fruaris tempore raptim.

Pauperies immunda domus procul abſit; ego utrūm

Nave ferar magnā, an parvā; ferar unus, & idem. 200

Non agimur tumidis velis Aquilone secundo,

Non tamen adverſis ætatem ducimus austris:

Viribus, ingenio, specie, virtute, loco, re,

Extremi primorum, extremis uſque priores.

Non es avarus? abi: quid? cætera jam ſimul iſto 205

Cum viſio fugere? caret tibi peſtus inani

Ambitione? caret mortis formidine, & irā?

Somnia terrores magicos, miracula, fagas,

Nocturnos lemures, portentaque Theſſala rides?

Natales gratè numeras? ignoſcis amicis?

210

Lenior & melior ſis accedente ſenectā?

Quid te exempta juvat ſpinis de pluribus una?

Vivere

Quinquatribus. Quinquatria, ſive
Quinquatrus, erant Minervæ feſta,
per dies quinque celebrari ſolita,
nempe à decimo quarto Kal. Aprilis,
ad nonum. Tunc ſcholæ vacabant,
pueri ſeriabantur.

Auftris. Auſter, ventus à me-

ridie flans, ater & procelloſus.

Non es, &c. Hæc dum ſibi ipſi

dicat Horatius, aut ab aliquo moni-

tore dici facit; Florum, in quem
hæc omnia conveniebant, modeſtè
admonet, eruditque.

Sagas. Veneficas: *des forcies-*
res.

Lemures. Emerſas ex inferis
umbras.

Gratè. Æquo animo te ſenem

fieri, & mortem propius abeſſe vi-

dens.

Vivere si rectè nescis, decede peritis.

Lufisti fatis, edifti fatis, atque bibifti :

Tempus abire tibi eft : ne potum largiùs æquo 215

Rideat, & pulset lasciva decentiùs ætas.

*Vivere si rectè, &c. id est, ge-
nito indulgere.*

*Lasciva ætas. Lascivus : folâtre,
badin.*

Q. HORATII FLACCI
DE ARTE POETICA.

EPISTOLA AD PISONES.

Argumenti loco, visum est hanc Cl. Colemanii conjecturam, nuperimi in lucem editam, subjicere; quæ non multum discrepat à Chabotii et aliorum, de hâc epistolâ, sententiis.

“ I conceive, says Mr. Coleman, that *one* of the sons of Piso, undoubtedly the Elder, had either written or meditated a poetical work, most probably a tragedy; and that he had, with the knowledge of the family, communicated his piece or intention to Horace; but Horace, either disapproving of the work, or doubting of the poetical faculties of the elder Piso, or both, wished to dissuade him from all thoughts of publication. With this view, he formed the design of writing this epistle, addressing it, with a courtliness and delicacy perfectly agreeable to his acknowledged character, indifferently to the whole family, the father and his two sons. Epistola ad Pisones, de Arte Poetica.”

DE ARTE POETICA EPISTOLA.

HUMANO captivi cervicem pictor equinam
Jungere si velit, & varias inducere plumas,
Undique collatis membris, ut turpiter atrum
Desinat in piscem mulier formosa superne;

Spectatum admitti risum teneatis amici?

5

Credite, Pisones, isti tabulæ fore librum

Persimilem, cõjus, velut ægri somnia, vanæ

Fingentur species: ut nec pes, nec caput uni

Reddatur formæ. Pictoribus atque poetis

Quidlibet audendi semper fuit æqua potestas.

10

Scimus, & hanc veniam petimusque damusque vicissim:

Sed non ut placidis cõeant immitia, non ut

Serpentes avibus gementur, trigribus agni.

Inceptis gravibus plerumque, & magna profectis,

Purpureus, latè qui splendeat, unus & alter

15

Affuitur pannus, cùm lucus & ara Dianæ,

Et properantis aquæ per amœnos ambitus agros,

Aut flumen Rhenum, aut pluvius describitur arcus.

Sed nunc non erat his locus: & fortasse cupressum

Scis simulare: quid hoc, si fractis enatat exspes

20

Navibus,

Pisones. Lucius Piso, ejus Pisonis filius, in quem Cicero gravissimâ oratione invehit, est, duos habuit liberos amantes literarum, & poetice studiosos: illis hanc epistolam, sive librum, mittit Horatius,

Ara Dianæ. Erat Locus Dianæ sacer, & ara, prope Ariciam, de qua urbe dictum est Sat. 5. lib. 1. Huic aræ præpositus sacerdos, Rex nemonum dicebatur. Altare fuit Dianæ ara celebris in Taurica Chersoneso.

Rhenum. Rhenus, ingens fluvius, Gallias à Germania separans: *le Rhin.*

Pluvius. Qui pluviam denunciat.

Iris sit in nube roseida & stillante.

Cupressum. Arbor est funesta, & in funeribus tantum adhiberi solita: minus igitur hic idonea, siquidem enatat naufragus, & vivit. Pictores imperiti libenter & non inscitè arbores ubilibet depingunt, maxime cupressos, quæ facillè pinguntur.

Simulare. Pingere. Picturæ laus quippe prima est, ut res pingendas assimilet variis. Neque aliud poetas, itidem ut pictores, sunt, quàm imitatores rerum quæ sunt, aut esse possunt: itaque veritatem aut similitudinem

Navibus, ære dato qui pingitur? amphora cœpit

Institui; currente rotâ cur urceus exit?

Denique sit quodvis simplex duntaxat, & unum.

Maxima pars vatum (pater & juvenes patre digni),

Decipimur specie recti: brevis esse laboro; 25

Obscurus sio: sectantem lævia, nervi

Deficiunt animique: professus grandia, target:

Serpi humi, tutus nimium, timidusque procellæ.

Qui variare cupit rem prodigialiter unam,

Delphinum silvis appingit, fluctibus aprum. 30

In vitium ducit culpæ fuga, si caret arte.

Æmilium circa ludum faber imus & ungues

Exprimet, & molles imitabitur ære capillos;

Infelix operis summâ, quia ponere totum

Nesciet.

dinem veri sectari debent in omnibus. Id enim duntaxat est imitabile, quod est revera, aut esse potest.

Si fractus, &c. Solebant naufragi pictam circumferre tabulam, in qua naufragii luctuosa imago cernebatur, ut eâ specie hominum commiserationem & nummos elicerent. Vide Persium Sat. 1. Juvenal. Sat. 12.

Amphora. Mensura liquidorum, continens duas urnas, sextarius octo & quadragesima viginti-septem ou viginti-lui pntes. Vide Sat. 1.

Rota. Utuntur figuli rota, in scilicet tornandis.

Urceus. Vasculum scille, aut genium, &c.

Brevis, &c. Brevitas, concinni-

tas, &c. Sunt dotes boni carminis; sed eas dum sectantur plerique, decipiuntur specie recti, & in vitium excidunt, in obscuritatem, humilitatem, &c.

Æmilium ludum. Intelligit ludum gladiatorum: *una solle d'armes*, ubi Æmilius Lentulus, lanista, gladiatores docebat artem armorum tractantorum: *us maître d'escrime.*

Æmilium autem ludum dixit, pro, Æmilianum, usus nomine proprio pro possessivo.

Operis summâ. Absolutione, perfectione. In opere perficiendo parum felix & peritus. Quia totam statuum aptis inter se partibus & aequaliter elaboratis constantem ponere non poterit.

Nesciet. Hunc ego me, si quid componere curem, 35
Non magis esse velim, quàm pravo vivere naso,
Spectandum nigris oculis, nigroque capillo.

Sumite materiam vestris, qui scribitis, æquam
Viribus, & versate diu, quid ferre recusent,
Quid valeant humeri. Cui lecta potenter erit res; 40
Nec facundia deseret hunc, nec lucidus ordo.

Ordinis hæc virtus erit & Venus, aut ego fallor;
Ut jam nunc dicat, jam nunc debentia dici
Pleraque differat, & presens in tempus omittat;
Hoc amet, hoc spernat promissi carminis auctor. 45

In verbis etiam tenuis, cautusque serendis;
Dixeris egregiè, notum si callida verbum
Reddiderit junctura novum. Si fortè necesse est
Indiciis monstrare recentibus abdita rerum,

Fingere

Nigris oculis. Oculi nigri, & erines apud Romanos in pretio erant.

Potenter. Pro potentia & viribus: *selon ses forces.*

Venus. Gratia, pulchritudo.

Serendis. Faciendis & novandis.

Translatio est ab arboribus. Novari verba dicuntur, cum veluti gignuntur: id quod fieri dupliciter potest, vel juncturâ, seu conjunctione vocum; vel sine conjunctione, ut docet Tullius 3. de Oratore. Juncturâ quidem, cum è duobus vocabulis junctis tertium existit. v. g. ex *velut*, & *volo*, *velivolus*; ex *facinus* & *frange*, *fractifragus*; ex *post* & *limen*, *postliminium*. Ita novum, seu no-

vatum verbum, redditur notum propter notas, à quibus junctis consistat, voces. Sine conjunctione verò novantur & fabricantur verba, cum simpliciter & integrè sunt: sic vox ista *gemma* usurpata est à Latinis, cum propriam haberent nullam, ad significandum id quod vernaculè in vitibus & arboribus appellatur *un bourgeon*; sic vocabulum Græcum *νιπικαλλ*, *perisella*. Latinitate donatum fuit ad significandam tæniam, quâ crux cingitur.

Indiciis. Vocibus, quæ sunt signa rerum.

Abdita rerum. Res abditas & latentés, nondum suis nominibus donatas.

Pingere cinctutis non exaudita Cethegis 50
 Continget, dabiturque licentia sumpta pudenter,
 Et nova fictaque nuper habebunt verba fidem, si
 Græco fonte cadent, parcè detorta. Quid autem
 Cæcilio, Plautoque dabit Romanus, ademptum
 Virgilio Varioque? ego cur acquirere pauca 55
 Si possum, invideor? cùm lingua Catonis, & Enni
 Sermonem patrium ditaverit, & nova rerum
 Nomina protulerit? licuit, semperque licebit
 Signatum præsentem notâ producere nomen.
 Ut silvæ foliis pronos mutantur in annos, 60
 Prima cadunt; ita verborum vetus interit ætas,
 Et juvenum ritu florent modò nata, vigentque.

Debemur

Cinctutis. Vox vetus, quam de industria hic usurpat Horatius, pro, cinctis, accinctis, strenuis, & expeditis. Cingi, propriè est ad militiam & ad pugnam armari. Appellabatur etiam cinctutus, qui utebatur cinctu: erat autem cinctus, ratio quædam & forma vestis, usitata Romanis veteribus, maximè consulibus, in certis ceremoniis, cùm togæ lacinia rejecta in humerum sinistrum, inde ad imum pectus infra brachium dextrum revocabatur, & instar cinguli convolvebatur circa partem summam lintei ejusdam sive subligaculi, quod à lumbis ad femora promissum, illis erat instar tunicæ. Hic vestis modus à Gabiis acceptus olim fuerat, ut docet Virgilius lib. 7. ver. 612.
Ipse Quirinali trabæ cinctusque Gabino.

Insignis, referat prudentia lumina consul.

Cethegis. Añum de Cethego.

Græco fonte, &c. Si erunt & Græca lingua in usum Latini sermonis modestè deflexa. Talia sunt *ephippium, diota, toreuma, &c.*

Signatum, &c. Recens velut cusum: *marqué au coin qui est en usage; au coin public;* Quænam autem est illa usitata nota & forma, quæ voces, ut nummi, signantur & valent? Est v.g. analogia, proportio, & similitudo, cum vocibus aliis usitatis: est doctorum consensus: est popularis consuetudo, & præsentis ævi usus, &c. Vulgò legitur *producere nomen;* Lambinus malit *producere*, ut habent libri aliquot calamo exarati.

Debemur morti nos, nostraque: sive receptus
 Terrâ Neptunus classes Aquilonibus arcet,
 Regis opus; sterilisque diu palus, aptaque remis 65
 Vicinas urbes alit, & grave sentit aratrum:
 Seu cursum mutavit iniquum frugibus amnis,
 Doctus iter melius. Mortalia facta peribunt,
 Nedum sermonum stet honos, & gratia vivax,
 Multa renascentur, quæ jam cecidere, cadentque, 70
 Quæ nunc sunt in honore vocabula, si volet usus;
 Quem pendens arbitrium est, & jus, & norma loquendi.
 Res gestæ regumque, ducumque, & tristia bella,
 Quo scribi possent numero monstravit Homerus.

Versibus

Receptus, &c. Sinus Puteolanus ceret, Augustus iterum eam siccavit.

Seu cursum, &c. Cùm exundaret Tiberis, coactus est partim extractis Augusti jussu molibus, partim aquis in alium alveum derivatis, parcere agris ac temperare.

Nedum, &c. Regum opera non sunt sempiterna, quanto minus verba? Mortalium omnium opera concidunt, quanto magis ipse voces dilabentur & senescunt?

Res gestæ, &c. Non satis est voces idoneas deligere; adhibendum etiam carminis genus argumento congruens. Ea de re nunc agit.

Palus, Pomptina, sive Pontina, palus est in Italia, in Latia, inter fluvios Arsuram & Amasenum, non procul ab Foro Appi. Eam olim exsiccaverat Cornelius Cethegus consul, teste Plinio, lib. 4. c. 4. Verùm, cùm subinde esset aquis op-
 leta, & vicinus ager sterilis ja-

sunt.

Verbis impariter junctis querimonia primum, 75
Post etiam inclusa est voti sententia compos.

Quis tamèn exiguos elegos emiserit auctor,
Grammatici certant, & adhuc sub iudice lis est.

Archilochum proprio rabies armavit iambo.

Hunc focci cepere pedem, grandesque cothurni 80

Alternis aptum sermonibus, & populares
Vincentem strepitus & natum rebus agendis.

Musa dedit fidibus Divos, puerosque Deorum,
Et pugilem victorem, & equum certamine primum,
Et juvenum curas, & libera vina referre. 85

Descriptas

Impariter junctis. Altero longiori, sive hexametro; altero breviori, seu pentametro, qui propriè versus elegiacus est. *chauffure de la tragedie.* Epist. 1. lib. 2.

Sententia voti compos. Oratio significans lætitiā de re bene ac feliciter gesta. *Natum rebus agendis.* Quia est celer, & suā sponte se offerens: *propre pour l'action; pour exprimer les actions des hommes.* Nihil aliud sunt comœdia & tragedia, quàm imitationes actionum humanarum, hæc illustrium, illa plebeiarum & domesticarum, ut sæpè monuimus. Est idem versus alternis aptus colloquiis, quia minus artis operæque postulat: utpote nativo & quotidiano sermoni propior.

Exiguus elegos. Vel, quia elegia constat alternis versibus brevioribus: vel, quia exiguum & tenuem stylum postulat.

Propria. Non quod antea inventus, opinor, non esset iambicus pes & versus: sed quia nemo illum tam opportunè hæcenus & splendide, quàm Archilocus, adhibuerat: ideo illius parens & inventor est appellatus.

Socci. Socci, humilior calceus, quo utebantur actores comœdiarum, *la chaussure des comedians.* Cothurnus, calceus altior & ornatior, quem tragediæ actores induebant; *la*

Divos, &c. Divorum laudes, & dies festi; heroum egregia factiora, ludorem hilaritas & conviviorum; aliaque id genus cantu maxime gaudent, ac celebrantur: est autem lyricum carmen præ ceteris idoneum cantui & symphonis, ut patet.

Pueros Deorum. Filios Deorum, ut Herculem, Orpheum, &c.

Descriptas servare vices, operumque colores;
Cur ego, si nequeo ignoroque, poeta salutor?
Cur nescire, pudens pravè, quàm discere, malo?
Versibus exponi tragicis res comica non vult.

Indignatur item privatis, ac prope focco 90
Dignis carminibus narrari cœna Thyestæ:
Singula quæque locum teneant fortita decenter.
Interdum tamen & vocem comœdia tollit,
Iratusque Chremes tumido delinquit ore:
Et tragicus plerumque dolet sermone pedestri. 95
Telephus & Peleus, cùm pauper & exsul uterque,
Projicit ampullas, & sesquipedalia verba;
Si curat cor spectantis tetigisse querelâ.

Non

Descriptas vices. Assignatum & attributum à magistris artis & proceribus unicuique poemati hoc illudve carminis genus: certam orationis formam & characterem.

Colores. Ut enim pictura distinguere debet ornarique suo quæque pigmento & colore, tristis & luctuosa, obscura; læta & hilaris lucido & ameno, &c. sic poema triste, exempli causa, exprimendum est elegiaco versu; heroico, grave, ac nobile, &c.

Pœta salutor. Acron refert pœtas olim magno cum honore solitos appellari, & pœtæ nomine tanquam dignitatis pleno, salutari.

Tragicis. Ampullatis, sonantioribus.

Chremes. Senex, apud Terentium. Is in Heautontimorumenon filium graviter, & tragicum in morem, objurgat.

Peleus. Achilles pater, ab Æaco

parente suo, propter interfectum fratrem, exulare jussus.

Ampullas. Ep. 3. Lib. 1. *L'enflure: une grandeur affectée, outre des mots, des sentimens empoulsés.* Metaphora ducitur ab impullis, quas Græci *λυσίδες* vocant: quæ vascula erant ore angusto, turgido ventre.

Sesquipedalia verba. Longiora; quæ Græcis, utpote alias voces aliis jungere & consuere solitis, erant frequentiora: *des mots d'un pied & demi.*

Adjunt. Reddunt se similes: opitulantur & præsto sunt. Legunt aliqui, *adherent.* Docet Horatius quo pacto motus in aliorum animis excitari possint, nempe si ipsi moveamur, & efficiamur tales, quales alios effici volumus: si vultum illum assumamus & animum, quem in alios transferre conamur. Ovid, *Nec vultu desine verba tuo.*

Non satis est pulchra esse poemata: dulcia sunto,
Et quocunque volent, animum auditoris agunto. 100

Ut ridentibus arrident, ita flentibus adsunt
Humani vultus. Si vis me flere, dolendum est
Primum ipsi tibi: tunc tua me infortunia lædent,
Telephe, vel Peleu: malè si mandata loqueris,
Aut dormitabo aut ridebo. Tristia mœstum 105

Vultum verba decent; iratum, plena minarum:
Ludentem, lasciva: severum, seria dictu.
Format enim natura prius nos intus ad omnem
Fortunarum habitum: juvat, aut impellit ad iram;
Aut ad humum mœrore gravi deducit, & angit: 110
Post effert animi motus interprete linguâ.

Si dicentis erunt fortunis absœna dicta,
Romani tollent equites, peditesque cachinnum.
Intererit multum, Davusne loquatur, an heros:
Maturusne senex, an adhuc florente juventâ 115
Fervidus: an matrona potens, an sedula nutrix:

Mercatorne

Telephus. Actorem alloquitur, qui Telephi partes agat.

Mandata. Exponi potest hoc verbum de aliqua oratione, quæ habita fuerit à Telepho, vel Peleo, cum supplices alienam opem implorarent. Nonnulli existimant hunc esse ordinem verborum: si loqueris, malè mandata, id est, si ea dicis quæ poëta imperitus malè tibi dederit dicenda.

Lasciva. Plena joci & hilaritatis.

Juvat. Oblectat, gaudio afficit.

Opponitur enim ea vox iræ & tristitiæ, de quibus mox agit: ita quatuor præcipuos affectus expressit, gaudium, tristitiam, metum & iram.

Intererit, &c. Nempe ad hoc, ut verba & affectus unicuique personæ accommodati tribuantur.

Davus. Persona comica, & nomen servi. Quidam legunt, *Dionus*. Videtur enim hic agere Horatius de tragœdia, in qua Davo locus non est, esse Divis locus potest.

Nutrix. Fœminis principibus addere solent Græci suis in tragœdiis,

Mercatorne vagus, cultorne virentis agelli:

Colchus, an Assyrius: Thebis nutritus, an Argis:

Aut famam sequere, aut sibi convenientia finge

Scriptor. Honoratum si fortè reponis Achillem, 120

Impiget, iracundus, inexorabilis, acer,

Jura neget sibi nata, nihil non arroget armis.

Sit Medea ferox, invictaque; flebilis Ino,

Perfidus Ixion, Iô vaga, tristis Orestes.

Si quid inexpertum scenæ committis, & audes 125

Personam formare novam; servetur ad imum

Qualis ab incepto processerit, & sibi confset.

Difficile est propriè communia dicere, tuque

Rectius

diis, nutrices, hoc est, custodes
quasdam & moderatrices: *des sœurs,*
des confidentes.

Colchus. Od. 10. lib. 2. od. 3.
lib. 4. Colchi, utpote Scythiis vi-
cini, feroces erant & barbari: As-
syrii, molles & luxu perdit: The-
bani, pingues & tardi: Argivi, ex-
culti bonis artibus, honoris appe-
tentes, &c.

Sibi convenientia. Ita ut, v. g.
rex regio semper loquatur & agat
more: furiosus nihil placidum &
humanum spiret: femina non in-
ducatur instar Nestoris cordata &
& sapient, &c.

Ino. Cadmi filia, Athamantis
uxor fuit. Athamas in ferorem
versus cum eam insequeretur, ipsa
se præcipitem in mare dedit, cum
filio Melicerta. Dea sabinde facta,
& Leucothea nuncupata, opem navi-
gantibus ferre credebatur.

Ixion. Od. 1. lib. 3. Thessaliæ
rex, Deioneum socerum, ad epulas
invitatum, dolo interemit. Hinc
perfidus vocatur.

Ino. Inacchi, primi Argivorum
regis, filia, quam Jupiter in vac-
cam mutâsse fertur. Eadem œstro
ab Junone immisso agitata, multas
orbis regiones peragravit, ac tandem
venit in Ægyptum, ubi, reddita hu-
manæ formæ, culta est pro Dea, &
Iris vocata.

Orestes. Sat. 3. lib. 2. Tristis
dicitur, quia furis agitata, inter-
fectæ matris umbram feralem oculis
obversari semper credebatur. Virg. 4.

Æneid. ver. 471.

Personam novam. Indictam, in-
cognitam.

Difficile est, &c. Posset ita enar-
rari locus iste. Non sum nescius
arduum esse, in communi, trito &
obvio argumento ita versari, ut prop-
ria

Rectius Iliacum carmen deducis in actus,
 Quàm si proferres ignota indictaque primus.
 Publica materies privati juris erit, si
 Non circa vilem patulumque moraberis orbem,
 Nec verbum verbo curabis reddere fidus

130

Interpres :

pria quadam & illustri ratione tractetur; tamen ea difficultas detertere te non debet, imo etiam accendere: itaque auctor tibi sum ut potius argumentum dicendi sumas ex Iliade, quàm aliquod aliud indictum & ignotum. Aliam in sequenti nota subjicio explanationem, quæ omnium ferè interpretum est.

Communia. Omnibus expofita, & ut aiunt, primi occupantis: quæ nemo adhuc attigit Ilias, v. g. non est commune argumentum, sed ab Homero jam occupatum, & illius proprium. Est autem difficile tractare & ornare communia ejusmodi & intacta argumenta, quia patent omnium censura, quia neminem habet poeta, quem sequatur; quia omnia de integro sunt cogmentanda & inveniendæ, &c.

Publica materies. Tales sunt Ilias, Odyssea, Thebais, &c. ab omnibus enim sumi possunt argumenta tragicædiarum ex his poematis docta. Potest etiam intelligi publica materia, quam communem antea dixit: nempe argumentum à nemine occupatum.

Orbem. Aristoteles tertio Rhetoricorum docet fuisse librum quemdam Græcè scriptum, qui tractat

κύκλος, id est, *Orbis Epicus*, dicere-
 tur, sive *Circulus Poëticus*, varia car-
 minum argumenta, historias veteres
 plurimas, ac fabularum poëticarum
 compendium quoddam complectens.
 Monet igitur Horatius, non esse ar-
 gumenta ex Orbe illo sumenda eo-
 dem planè modo quo in eo scripta
 forent; sed immutanda & ornanda
 esse, &c. Simpliciter exposui de
 serie quidam & circuitu narrationis
 trito & obvio, in quo res ab initio
 ad finem, prout acciderunt, referun-
 tur: quo nihil est ad conscriben-
 dum poemata insultius. Hoc in Lu-
 ciano jure arguitur, qui belli civilis
 historiam potius quàm poemata fecit.
 Hinc *vilem & patulum orbem* appel-
 lat, vilis est, quia nihil in eo elucet
 ingenii, & artis: patulus, quia late
 ac sine delectu funditur. Heinſius
orbem hîc dici putat quodlibet episo-
 dium; & quidquid adhibetur præter
 ipsam rem & argumentum, qualia
 plurima sunt, v. g. in Homero:
 quasi Horatius doceat non esse in
 vulgaribus ac tritis episodii hæren-
 dum, sed nova excogitanda. Sanè
 loqui *τὸ κύκλον*, in *orbem*, est Ari-
 stoteli, aberrare à proposito, uti di-
 gressione & diversiculo.

Interpres: nec desilies imitator in arctum,

Unde pedem referre pudor vetet, aut operis lex. 135

Nec sic incipies, ut scriptor cyclicus olim,

“ Fortunam Priami cantabo, & nobile bellum :”

Quid dignum tanto feret hic promissor hiatu ?

Parturient montes : nascetur ridiculus mus.

Quanto rectius hic, qui nil molitur ineptè ! 140

“ Dic mihi Musa virum, captæ post tempora Trojæ

“ Qui mores hominum multorum vidit, & urbes.”

Non fumum ex fulgore, sed ex fumo dare lucem

Cogitat,

Pedem referre. Ita vulgò legitur. Videturque Horatius produxisse primam syllabam verbi *referre* : ut produxit eandem in verbo *reducere*. Epist. 3. lib. 1. Neque necesse est, ut cum Lambino legas, *referre*. Sunt qui scribendum pugnent *pedem proferre*, id est, in eum locum subire, unde ulterius progredi nequeas.

Scriptor cyclicus. Qui sui carminis argumentum è libro illo sumpsisset, quem *Epicum Orbem* sive *Cyclus* fuisse appellatum dixi : vel circumforaneus poeta, dignus qui circulatorum inter & præstigiatores numeraretur, qui sua carmina in circulis plebeculæ recitaret : *κύκλος, circulus, corona, multitudo.* Vel denique *Epicus* poeta, qui vulgaria & trita episodica sectaretur, & illustri exordio centones fordidos assueret. Nam poetas Episcopos, eo quod episodica frequenter adhiberent, Cyclicos fuisse nuncupatos ostendit Heinsius ; ex quo etiam discimus Mævium,

ineptum poetam, quem in *Eclogia* carpit Maro, poemata de Trojano bello scripserit, in quo totam persequetur historiam Priami, ab ejus ortu ad obitum usque : & illius poematis hoc fuisse principium : *Fortunam Priami cantabo, & nobile bellum.*

Parturient montes. Nota *Æsopi* fabella. Mons, quasi parturiens, horribiles edebat sonitus. Expectabant populi quorsum evasuri essent tanti fragores, & regioni suæ metuebant : ecce tibi mus è montis radice prodit, ac metus omnis in risum est solutus.

Hic. Homerus, qui sic *Odysseam* orditur : *Ἀῖδ' ἄγε μοι ἔννεπε, μοῦσα,*

&c. Dic mihi, Musa, virum, &c. *Non fumum, &c.* *Pales* statim combusitur & splendorem ignem præbet ; sed mox in fumum ille splendor evanescit : ligna solida regre nec sine fumo, accenduntur ; sed luculentum ignem fovēt ac diuturnum,

Cogitat, ut speciosa dehinc miracula promat,

Antiphaten, Scyllamq; & cum Cyclope Charybdin 145

Nec reditum Diomedis ab interitu Meleagri,

Nec gemino bellum Trojanum orditur ab ovo.

Semper

Antiphaten. Antiphates, rex Læstrigionum, homines devorare solitus. Eam Italix oram incoluit, ubi Formix condita. In ejus littora cum ejectus tempestate Ulysses fuisset, tres è suis focis qui regionem explorarent, dimisit. Antiphates unum ex iis correptum, ore crudo laniavit: ceteri vix fugâ sunt elapsi, quos Antiphates cum magna suorum manu insecutus, naves Ulyssis omnes coniectis in eas faxis ac trabibus, demersit, una tantummodo excepta, quâ Ulysses ipse vehebatur, qui præcisâ navigii funibus effugit. Homer. Odys. 10.

Scyllam, Charybdin. Scylla & Charybdis, duæ sunt voragines in freto Siculo, altera alteri opposita. Scyllam Phœci filiam fuisse fabulis proditum est, quæ à Circe mutata sit in monstrum canibus succinctum. Charybdin verò narrant mulierum extitisse rapacissimam, quæ ista fulmine, quod Herculis boves surripuisset, in monstrum, seu voraginem est conversa. Meminit utriusque Virg. 3. Æneid. versu 410. De Charybdi agit Horatius Od. 12. lib. 1.

Cyclopt. Polyphemo, qui tres Ulyssis socios devorasse narratur ab Homero lib. 9. Odys. Lege etiam Virgil. lib. Æneid. ver. 620.

Reditum. In Ætoliam, Græciæ

regionem, reversus est Diomedes post Trojæ excidium. Virg. lib. 9. v. 240.

Diomedes. Od. 5. lib. 1. Diomedes filius Tidei fuit; Tideus, frater Meleagri. Meleager Oeneo Calydoniæ rege, & Althæa natus est. Cùm recens editus fuisset in lucem, vidit Althæa tres Parcas igni affidentes, & manu stipitem tenentes, quo exusto moriendum Meleagro foret. Recedentibus Parcis extinxit Althæa titionem. Progressus ætate postea Meleager ferocem aprum irâ Dianæ ab Oeneo contemptæ immisum, & omnia vastantem interfecit, ejusque caput Atalantæ, læsi Argivorum regis filix, quæ aprum prima vulneraverat, dedit. Prælatam sibi Atalantam molestè tulerunt Meleagri avunculi. Althææ fratres, qui rem ipsi quoque in apro interficiendo strenuè gesserant: à Meleagro, coorta rixa, perempti sunt. Quod ubi rescivit Althæa, doloris impotens, titionem fatalem igni admovit, quo exusto, Meleager lentâ febri consumptus periit. Ovid. 8. Metamor.

Ab ovo. Fingunt poëtæ Clytemnestram & Helenam, quæ causa belli Trojani fuit ex ovo uno fuisse prognatas.

Semper ad eventum festinat, & in medias res
 Non secus ac notas, auditorem rapit, & quæ
 Desperat tractata nitescere posse, relinquit.
 Atque ita mentitur, sic veris falsa remiscet,
 Primo ne medium, medio ne discrepet imum.

Tu, quid ego & populus mecum desideret, audi :

Si plausoris eges aulæ manentis, & usque

Sessuri, donec cantor, Vos plaudite, dicat :

Ætatis cujusque notandi sunt tibi mores,

Mobilibusque decor naturis dandus, & annis.

Reddere qui voces jam scit puer, & pede certo

Signat humum, gestit paribus colludere, & iram

Colligit ac ponit temerè, & mutatur in horas.

Imberbis juvenis, tandem custode remoto,

Gaudet equis, canibusq; & aprici gramine campi :

Cereus

Ad eventum. Quam catastrophæ
 vocant, & nodi tragici solutionem :

le dénouement de la pièce, la catastrophe.

Sic Virgilius, Homeri exemplo,
 incipit suam Æneidæ ab ultimo è
 septem, quibus Æneas erravit, an-
 no, quo delatus est in Libyam, ubi
 narrat Didoni ea quæ sex annis pri-
 oribus pertulerat. Homerus initio
 Odysseæ proponit consilium Deo-
 rum, & decretum ut Ulysses in pa-
 triam revocetur: adeo ut nihil vi-
 deatur superesse narrandum.

In medias res, &c. Omisiss illis
 rebus quæ præcesserunt actionem
 primariam, quam sibi narrandam
 proponit, illam ipsam in se ipsa
 spectatam statim ingreditur, & illi
 proxima quæque persequens, ea quæ

sunt remota, & aliena, negligit, dis-
 fert, aut leviter attingit.

Mentitur. Tota structura poë-
 matis non veritate, sed verisimilitu-
 dine nititur: neque quid factum
 fuerit, sed quid fieri verè potuerit,
 ac rectè debuerit, poëtæ spectant.
 Satiùs tamen est actionem saltem
 primariam totius poëmatis, & ad
 quam aliæ referuntur, verè gestam
 fuisse.

Manentis. Expectantis. Tamdiu
 sedentis, dum siparium attollatur,
 & finis fabulæ imponatur.

Cantor. Præco, actor à choro aliquis.

Decor. Decorum, rō vestis, Quod
 decet, convenit.

Reddere. Repetere verba quæ
 doctus est.

Cereus in vitium flecti, monitoribus asper,
 Utilium tardus provisor, prodigus æris,
 Sublimis, cupidusque, & amata relinquere pernix, 165
 Conversis studiis, ætas animusque virilis
 Quærit opes & amicitias, inservit honori;
 Commisisse cavet quod mox mutare laboret.
 Multa senem circumveniunt incommoda; vel quod
 Quærit, & inventis miser abstinet, ac timet uti; 170
 Vel quod res omnes timidè, gelidèque ministrat,
 Dilator, spe longus, iners, avidusque futuri,
 Difficilis, querulus, laudator temporis acti
 Se puero: censor castigatorque minorum.
 Multa ferunt anni venientes commoda secum, 175
 Multa recedentes adimunt: ne fortè seniles
 Mandentur juveni partes, pueroque viriles,
 Semper in adjunctis ævoque morabimur aptis.

Aut agitur res in scenis, aut acta refertur.
 Segniùs irritant animos demissa per aurem, 180
 Quàm quæ sunt oculis subjecta fidelibus, & quæ

Ipse sibi tradit spectator, Non tamen intus
 Digna

Spe longis. Quidam exponunt, tardus ad bene sperandum *Νορμης*, ut ait Aristoteles. Hoc eo fit, quod senes timidi natura sint: nimirum usu ipso d' dicerunt res è sententia difficile confici; multa nobis præter spem & votum evenire. Iidem tamen aluntur spe, spem vitæ longam habent, neque est ullus tam senex inquit, credo, Tullius, qui non speret se annum adhuc posse vi-

vere. Quo vitam sibi citius ereptum iri vident; eò pertinaciùs eandem conantur avidiusque retinere.

Anni venientes. Ætas accrescit ac floret usque ad annum ferme quadragesimum, aut paulo præterea: decrescit, vergitque ad senium exinde.

Fidelibus. Qui rem fideliter exhibent.

Digna geri, promes in scenam : multaue tolles
 Ex oculis, quæ mox narret facundia præsens.
 Nec pueros coram populo Medea trucidet :
 Aut humana palàm coquat exta nefarius Atreus ;
 Aut in avem Progne vertatur, Cadmus in anguem.
 Quodcunque ostendis mihi sic, incredulus odi.

185

Neve minor, neu sit quinto productior actu
 Fabula, quæ posci vult, & spectata reponi.
 Nec Deus interfit, nisi dignus vindice nodus
 Inciderit, nec quarta loqui persona laboret.

190

Actoris partes chorus, officiumque virile
 Defendat : neu quid medios intercinat actus,

Quod

Medea. Od. 3. Epodon. Hæc Jafonem secuta, cùm ab eo se videret sperni, Creontisque filiam sibi antefferri, liberos tres, quos ex eo susceperat, interemît, spectante Jafone, ut fuscè narrat Seneca.

Cadmus. Agenoris, Phœnicæ in Asia regis, filius, qui Thebas in Bœotia condidit, ac senio confectus, in serpentem mutatus canitur ab Ovidio 3. Metam.

Vindice. Qui fabulam quasi perituram, & exitum non habituram fervet, ac restituat. Qui eam asserat in libertatem, cùm ejus nodos poeta dissolvere non possit.

Nec quarta, &c. Si quarta persona intercedat, vel tacita audiat, vel secùm, &, ut aiunt, *à parti*, non cùm aliis, loquatur.

Actoris, &c. Chorus debet rei,

quæ geritur, in scena, pars esse, illam promovere, *divagantur*, ut loquitur Aristoteles, & actoris locum obtinere, *jouer le rôle d'un acteur ; faire les fonctions d'un seul personnage*. Ita ut illa multitudo, ex qua constat chorus, quasi vir unus sit. Ita explicabis voces illas, *officium virile defendat*. Heinſius opinatur *virile* positum esse pro viriliter, strenuè.

Chorus. Hominum cœtus, virorum aut mulierum, quem verisimile erat interfuisse negotiis in scena exhibitis, quique eadem consilio, precibus ad superos fusa, adjavabat. Si res ageretur in aula regia, ex aulicis constatus erat chorus ; si in platea, in atrio, ubi populus vulgò frequens adſtat, chorus è populo constabat.

Quod non proposito conducat & hæreat aptè, 195

Ille bonis faveatque, & concilietur amicè,

Et regat iratos, & amet peccare timentes :

Ille dapes laudet mensæ brevis : ille salubrem

Iustitiam, legesque, & apertis otia portis :

Ille tegat commissâ, Deosque precetur & oret : 200

Ut redeat miseris, abeat fortuna superbis.

Tibia non, ut nunc, orichalco vinctâ, tubæque

Æmula ; sed tenuis simplexque, foramine paucò,

Aspirare & adesse choris erat utilis, atque

Nondum spissâ nimis complere sedilia flatu : 205

Quò sanè populus numerabilis, utpote parvus,

Et frugi, castusque, verecundusque, coibat.

Postquam cœpit agros extendere victor, & urbem

Latiôr amplecti murus, vinoque diurno

Placari Genius festis impunè diebus : 210

Accessit numerisque modisque licentia major.

Indoctus quid enim saperet, liberque laborum,

Rusticus, urbano confusus, turpis honesto ?

Sic priscæ motumque, & luxuriam addidit arti

Tibicen,

Conciliatur. Lægitur etiam *confiliatur* ; juvet consilio.

Tibia, &c. Tria chori officia fuisse dixit : primum ut actoris locum & partes obtineret ; alterum, ut aliquid inter actus recitaret : tertium ut cantu & musica festas carminibus aures mulceret. De duobus primis moneribus hætenus dixit ; agit nunc de tertio.

Orichalco. Orichalcum, du latin, metalli & æris quoddam genus est, in montibus effodi solitum : ὄρε, mons ; χαλκός, æs.

Diurno. Ne diebus quidem festis licebat apud veteres Romanos comestari de die : sed sub vesperam duntaxat.

Numeris. Numeri pertinent ad pedes versuum : modi ad inflexiones varias

Incolumi gravitate jocum tentavit, eò quòd
 Illecebris erat, & gratà novitate morandus
 Spectator, functusque sacris, & potus, & exlex.
 Verùm ita rīsores, ita commendare dicaces 235
 Conveniet Satiros, ita vertere seria ludo,
 Ne, quicunque Deus, quicunque adhibebitur heros,
 Regali conspectus in auro nuper & ostro,
 Migret in obscuras humili sermone tabernas;
 Aut, dum vitat humum, nubes, & inania captet. 230
 Effutire leves indigna trāgēdia versus,
 Ut festis matrona moveri jussa diebus,
 Intererit Satiris paulum pudibunda protervis.

Non

corum urbe, in qua primum editæ.
 Porro in Satiricis illis fabulis ita
 chorus constabat è Satiris, ut heroas
 ac Divos etiam reliqua fabula non
 respueret. Ita in Cyclope Euripi-
 deo Ulysses primas partes agit.

Asper. Fortasse, ob sales, & a-
 maros, quibus scatebant isti Satiri,
 jocos.

Exlex. Sine lege. Id est, para-
 tus leges omnes abrumpere, sua-
 dente scilicet crapula.

Nuper, &c. Tragediæ gravi &
 & seriæ, ut dixi, subiciebant Atel-
 lanam, sive Satirum: ac sæpe utri-
 usque fabulæ eadem erat primaria
 persona, sed actio, & argumentum
 dispar. Monet igitur Horatius, ut
 qui heros in tragedia visus paulò
 ante fuit, non exeat omnino illam
 gravitatem in hilariori, quæ sub-
 jungebatur, fabula, sed eam tantum
 temperet; ac pudorem gravitatem-

que matronæ imitetur, quæ festis
 diebus jubetur saltare. Græci poë-
 tæ quatuor scribere tragedias de
 uno aliquo heroë amabant, & qua-
 tuor illius actiones imitari: earum
 fabularum ultima semper erat sati-
 rica.

Tabernas. Respicit Horatius ge-
 nus quoddam fabularum comicarum,
 quas *Tabernarias* appellabant, quia
 spectabantur in ipso theatro tabernæ
 & cauponæ. In iis partes agebant
 personæ humiles, stylus è trivio
 sumptus erat. Itaque multo Atel-
 lanis ipsis deteriores & ignobiliores
 habebantur.

Jussa. Vulgò puellæ in religiosa
 festorum dierum hilaritate saltare
 jubebantur; interdum matronæ,
 per pontifices delectæ, ut in festis
 Cybeles.

Intererit, &c. Explicui, Versa-
 bitur inter Satiros. Lambinus ex-
 ponit,

Non ego inornata, & dominantia nomina solum,
Verbaque, Pisones, Satirarum scriptor amabo: 235

Nec sic enītar tragico differre colori.

Ut nihil interfuit, Davusne loquatur, & audax

Pythias, emuncto lucrata Simone talentum:

An custos, famulusque Dei Silenus alumni.

Ex noto fictum carmen sequar, ut sibi quivis 240

Speret idem : sudet multum, frustra que laboret

Aufus idem : tantum series, juncturaque pollet ;

Tantum de medio sumptis accedit honoris.

Sylvis deducti caveant, me iudice, Fauni

Ne velut innati triviis, ac penè forenses, 245

Aut nimium teneris juvenentur verbis unquam.

Aut immunda crepent, ignominiosaque dicta.

Offenduntur enim, quibus est equus, & pater, & res :

Nec,

ponit, differret, discrepabit paululum ab aliis Satisfis, five fabulis satiricis, in quibus soli partes agunt Satiri, qui vulgò sunt petulantes & protervi. Tragedia quælibet, utpote veretunda per se, & gravis, licet bilior aliquid fit, plus modestie ac pudoris habere debet; quàm vulgò uest in Satisfis.

Dominantia. Dufta vox à Græca voce κυριος, proprius, dominus, dominans. Propria rerum nomina fic vocantur, à quibus temperandum, fi obfcœna fint, utendumque metaphora, aut periphrasi.

Pythias, Ancilla quædam comica.

EmunHo. Emungere aliquem argento, locutio est apud comædos usitata: *escroquer de l'argent à quel-qu'un.*

Simone. Sene bono, à quo ancilla
nummos expiscata erat.

Silenus. Altior Bacchi & comes,
Satirorum veterrimus. Satiros a-
greſtis feruſque ſermo decet, Sile-
num tamen gravior & honeſtior,
quàm ſervuli, aut ancillæ.

Forensei. In foro versati : dans la place Romaine.

Pater. Clarus scilicet ac nobi-
lis.

Nec, si quid fricti ciceris probat, & nucis emptor,
Æquis accipiunt animis; donantve coronâ.

250

Syllaba longa brevi subiecta, vocatur iambus,
Pes citus: unde etiam trimetris accrescere iussit
Nomen iambeis, cùm senos redderet ictus;
Primus ad extremum similis sibi. Non ita pridem,

Tardior ut paulò graviorque veniret ad aures,

255

Spondeos stabiles in iura paterna recepit

Commodus & patiens: non ut de sede secundâ

Cederet, aut quartâ socialiter. Hic & in Acci

Nobilibus trimetris apparet rarus, & Ennî

In scenam missos magno cum pondere versus,

260

Aut

Ciceris. Cicer, pisi genus, quod frigebatur & plebeculæ vande-
batur.

Trimetris. Versus trimeter is dicitur, qui tres mensuras habet: hexameter, qui sex mensuras: pes iambus non facit unam mensuram, seu metrum, ut alij pedes; sed duo pedes iambi pro una tantum mensura numerantur.

Senos ictus. Singuli pedes singulis quasi ictibus aurem feriunt. Refertur hoc etiam potest ad morem tunc usitatum, quem indicat Horatius, Od. 5. lib. 4. In dimetiendis enim versibus pedes singulos totidem ictibus, mirante ac sonante pollice, notabant: item pedum plausu. Quintil. lib. 9. cap. 4.

Stabiles. Quasi stantes firmi: quia duplici longâ syllabâ nituntur. Iambus autem veluti claudus est, &

imparibus longâ scilicet ac brevi syllabis, fulcitur.

In scenam missos, &c. Ita passim legitur, & exponi rectè potest de pede, seu versu iambico accurato illo & exacto, qui rarior est in Ennio, quique illius versus missos in scenam, sive in theatro recitados, tardos videlicet ac spondeis abundantes, premit, id est, accusat crimine nimie in scribendo festinationis, & negligentie, aut inscitie, hoc est, ostendit fuisse compositos negligenter ac præproperè. Videtur quibusdam fore sententia clarior, si legatur *missus*, pro, *missos*; hoc sensu: versus iambicus spondeis abundans, & in scenam missus, sive productus, arguit potestam incurie aut ignorantie. Sed receptam & antiquam lectionem sollicitare,

Aut operæ celeris nimium, curâque carentis,

Aut ignoratæ premit artis crimine turpi.

Non quivis videt immodulata poemata iudex;

Et data Romanis venia est indigna poetis.

Idcircone vager, scribamque licenter? an omnes 265

Visuros peccata putem mea tutus, & intra

Spem veniæ cautus? vitavi denique culpam,

Non

licitare, ac movere loco temerè, si exponi commodè possit, religio mihi est. Tum necesse nihil videtur veterem scripturam mutare, si præsertim cum Heinio, quem sum secutus, in hunc modum interpungas ista carmina: *Hic & in Acci Nobilibus trimetris apparet rarus: & Enni. In scenam missos, &c.* Qui legunt *missos*; post vocem *Enni* adhibent punctum; que interpunctio etsi retineatur, legi nihilominus poterit *missos*; tuncque de versibus cujullibet poetæ crebriores spondeos in versu iambico usurpantis, non de versibus Ennii, erit accipienda sententia.

Immodulata poemata. Suis modis ac numeris carentia: *sans nombre & sans cadence.* Nam certi numeri ac modi, certis poematis conveniunt, non item alii: si, v. g. festinatione sit opus, dactyli crebri erunt adhibendi: si tarditate, spondei, &c.

Venia indigna. Quæ digni non erant.

Vager. An utar promiscuis pedibus, nunc iambis, nunc trochæis, &c. ut libitum erit, huc illuc temerè aberrans?

Intra spem veniæ. Hanc loquendi formulam expendit fuscè Aulus Gellius lib. 12. cap. 13. Lege etiam Diatribam secundam Henrici Stephani, quæ vulgò extat ad calcem Lambinianæ editionis. Videtur hoc loco idem esse *intra spem veniæ*; atque *citra*, aut *extra spem veniæ*, quemadmodum Lambinus, spreto codicum omnium fide atque auctoritate, legendum autumat. Sanè Florus, cum ait Horatii sororem interficientis facinus fuisse *intra gloriam*, significat sine gloria fuisse. Ac videtur ea mens Vatis nostri & sententia esse, quippe qui has subiciat voces, *vitavi denique culpam, &c.* Agit igitur de poeta qui cautè & emendatè conetur scribere.

Cautus, &c. Hunc locum sic Nannius exponit: cautè & accuratè scribam, ut dignus sim cui venia detur, si quid peccem. Qui enim est *intra spem*, est in spe: ut qui intra domum versatur, est in ipsa domo. Aliam hujus loci, qui eruditos etiamnum torquet, explicationem subjicio. Ait Horatius paucos esse qui bona carmina inter noscant à pravis; tum subdit: *An,* quia

Non laudem merui. Vos exemplaria Græca
Nocturnâ versate manu, versate diurnâ.

At nostri proavi Plautinos & numeros, & 270

Laudavere sales: nimium patienter utrumque,

Ne dicam stultè, mirati: si modo ego, & vos

Scimus inurbanum lepido seponere dicto,

Legitimumque sonum digitis callemus, & aure.

Ignotum tragicæ genus invenisse Camenæ 275

Dicitur, & plaustris vexisse poemata Thespis:

Quæ canerent, agerentque peruncti sacibus ora.

Post hunc personæ, pallæque repertor honestæ

Æschylus, & modicis instravit pulpita tignis,

Et docuit magnumque loqui, nitique cothurno. 280

Successit

quia pauci sunt idonei carminum
iudices, ero negligentior in scriben-
do? aut, quamvis errata mea sciam
ab omnibus cognoscenda, nihilomi-
nus audacter, & securè peccabo, spe
veniæ obtinendæ? neutrum faciam
negligentiam in scribendo, & cul-
pam omnem effugere conabor. Ne-
que tamen idcirco magnam laudem
promerebor.

Proavi. Est hic ordo: pater,
avus, proavus, abavus, atavus, trita-
vus. Quibus respondent, filius, ne-
pos, pronepos, abnepos, atnepos,
trinepos.

Digitis. Pollicis sonore ut ait
Terentianus. Interdum digitis dex-
træ manus impositis palmæ manus
sinistræ, notabant hæc pedum inter-

valla. Lege quæ diximus paulò
ante de numeris & modis.

Thespis. Poëta Græcus, de quo
fecit mentionem, Ep. 1. lib. 2. ille
rusticis post vindemiam peractam
Bacchi laudes canentibus addidit
actorem unum, qui graviores ali-
quam historiam recitaret: & omnes
imposuit plaustro. Ita vini sece
obliti pagos obibant, magno plausu.
Hæc tragediæ incunabula fuerunt.

Personæ. Oris tegmen ea vox in
hoc loco significat, *un masque*.

Pallæ. Palla, vestis honestior,
ampla & ad pedes promissa, *une robe*
traînante.

Æschylus. Ep. 1. l. 2. Duos
actores ab Æschylo in scenam in-
ductos fuisse Aristoteles docet.

Vetus

Successit vetus his comœdia, non sine multâ
Laude: sed in vitium libertas excidit, & vim
Dignam lege regi: lex est accepta; chorusque
Turpiter obtulit sublato jure nocendi.

Nil intentatum nostri liquere poëtæ: 285

Nec minimum meruere decus, vestigia Græca
Ausî deferere, & celebrare domestica facta:
Vel qui prætextas, vel qui docuere togatas.
Nec virtute foret, clarisve potentius armis;
Quâm linguâ, Latium si non offenderet unum- 290
quemque poëtarum limæ labor, & mora: vos, ô
Pompilius sanguis, carmen reprehendite, quod non
Multa dies, & multa litura coërcuit, atque

Perfectum

Vetus comœdia. Sat. 4. lib. 1. & epist. 1. lib. 2. Hæc vixit belli Peloponne siaci tempore, comœdia verò, quæ dicitur nova, sub Philippo Alexandri patre, exorta est. Porro comœdiæ nomen factum est è duabus vocibus Græcis *κωμὸς*, *pagus vicus*, & *ᾠδή*, *cantilena*: antequam enim Athenæ essent conditæ, Attica pagis tota constabat, per quos istæ cantilenæ circumferebantur.

Sed in vitium. In veteri comœdia describebantur homines propriis nominibus appellatis; in eoque præsertim chorus se jactabat: vitium subinde fuit, ne nomina ipsa ederentur: tamen fictis nominibus ipsæ personæ ita notabantur, ut eas quivis facillè agnosceret: eaque media comœdia dicta est: ad extremum parvum est omnino personis, & in

argumentis, nominibusque fictis, actiones vitæ communis & vitia in theatro sunt exhibita, quæ comœdia nova nuncupata fuit.

Prætextas. Prætexta puerorum ingenuorum & nobilium vestis erat, item magistratuum. Hinc ille fabulæ, quarum personæ nobiliores erant, & argumenta illustriora, prætextæ sunt appellatæ: aliæ in quibus agebant personæ inferioris ordinis, togatæ dicebantur, quia populus Romanus toga plurimum utebatur.

Docuere. Sic Latini loquuntur Græco more: docere fabulam, pro, agere, exhibere.

Pompilius. Numa Pompilius rex Rom. secundus Od. 10. lib. 1. Hujus filius Calpus, à quo Calpurni Pisones.

Perfectum decies non castigavit ad unguem.

Ingenium miserâ quia fortunatius arte

295

Credit, & excludit sanos Helicone poëtas

Democritus, bona pars non unguis ponere curat,

Non barbam: secreta petit loca, balnea vitat.

Nanciscetur enim pretium nomenque poëtar,

Si tribus Anticyris caput insanabile nunquam

300

Tonfori Licino commiserit. O ego lævus,

Qui purgor bilem sub verni temporis horam!

Non alius faceret meliora poemata: verum

Nil tanti est. Ergo fungar vice cotis, acutum

Reddere quæ ferrum valet, exfors ipsa secandi,

305

Munus & officium, nil scribens ipse, do.ebo;

Unde parentur opes: quid alat, formatque poëtam:

Quid deceat, quid non; quod virtus, quod ferat error.

Scribendi

Ad unguem. Sat. 5. lib. 1. Legendum nonnulli putant *præfectum ad unguem*, non *perfectum*: propriè enim dicimus præsecare unguis: quod faciunt viri elegantes & compati, qui diligenter cavent ne unguis longius excresecant.

Miserâ. Anxia, laboriosa.

Sanos. Non furentes, non affatos entheo quodam spiritu.

Balnea vitat. Vel ne sordes illuviumque deponat: vel, quia in balnea solent homines undique conve-

Anticyris. Anticyræ, sunt insulæ maris Ægæi, abundantes ellebore, quo curantur insani & furiosi. Dux vulgo ponuntur à geographis:

itaque tribus *Anticyris* cùm Horatius dicit, hoc sibi vult, tres totas Anticyras, si tres essent, non satis ellebori habituras ad perfanandum illius poëtar vesani caput.

Licino. Licinus tonfor adeo carus Augusto fuit ut in senatum ab eo sit cooptatus.

Purgo bilem. Hellenismus. Sic Epistola 2. lib. 2. dixit *Cyclops movetur*: & Sat. 7. lib. 2. *nasum supinor*. Legit Lambinus *purgo bilem*, quia, inquit, etsi Græco more dici possit purgo animum, corpus, &c. non dicitur tamen vulgò, purgo morbum, sed morbi, aut morbo: *purgo* tamen habent omnia exemplaria.

Scribendi rectè, sapere est & principium & fons.

Rem tibi Socraticæ poterunt ostendere chartæ, 310

Verbaque provisam rem non invita sequentur.

Qui didicit patriæ quid debeat, & quid amicis,

Quo sit amoræ parens, quo frater amandus, & hospes,

Quod sit conscripti, quod judicis officium: quæ

Partes in bellum missi ducis, ille profectò 315

Reddere personæ scit convenientia cuique.

Respicere exemplar vitæ morumque jubebo

Doctum imitatore, & veras hinc ducere voces.

Interdum speciosa locis, morataque rectè

Fabula, nullius Veneris, sine pondere, & arte, 320

Valdiùs oblectat populum meliusque moratur,

Quàm versus inopes rerum, nugæque canoræ.

Graiiis ingenium, Graiiis dedit ore rotundo

Musa loqui, præter laudem nullius avaris.

Romani pueri longis rationibus assem 325

Discunt in partes centum diducere; dicat

Filius Albinus, si de quincunce remota est

Uncia, quid superat? poteras dixisse—Triens, eu!

Rem

Conscripti. Primi senatores à Ro- *Quincunce.* Quincunx, uncie
mulo creati sunt centum, & Patres sunt quinque.
appellati, vel ab ætate, vel ab offi- *Triens.* Quatuor uncie, tertia
cio; & paternæ civium, quam gerere pars assis. Aliæ partes ejusdem
debebant, curæ. Illis alios centum sunt istæ: sextans duæ uncie: qua-
Tarquinius adiecit. Brutus, primus drans, tres uncie: semissis, sex
consul, adiecit alios centum, & Con- uncie: septunx, septem: bes, seu
scriptos Patres appellavit, quæ ap- bessis, octo: dodrans, novem: dex-
pellatio toti postea senatui tributa est. tans, decem; dunx, undecim.

Eu.

Rem poteris fervare tuam. Redit uncia: quid fit?

Semis. At hæc animos ærugo, & cura peculî 330

Cùm semel imbuerit, speramus carmina fingi

Posse linenda cedro, & lævi servanda cupressò?

Aut prodesse volunt, aut delectare poetæ;

Aut simul & jucunda & idonea dicere vitæ.

Quicquid præcipies, esto brevis, ut citò dicta 335

Percipiant animi dociles, teneantque fideles.

Omne supervacuum pleno de pectore manat.

Ficta voluptatis causâ, sint proxima veris,

Nec quodcunque volet, poscat sibi fabula credi:

Neu pransæ Lamiae vivum puerum extrahat alvo. 340

Centuriæ seniorum agitant expertia frugis:

Celsi

Ex. Græca vocula, *lû*, *bend*, commodi.

Semis, sive semissis: sex unciae, dimidia pars assis.

Æruga. Vitium & tabes æris; ut ferrugo, seu rubigo, servi: hîc pro avaritia ponitur.

Peculî. Pro, *peculii*. Peculium propriè est, pecunia quedam peculiaria, proprio alicujus labore parata, præsertim à servo, aut filio familiaris: quam servus domini permissu; v. g. separatim à domini rationibus comparabat, aut ad redimendam libertatem, aut alios in usus.

Cedrus. Succus cedri arboris dicitur carum arcere. Ipsa cedrus, uti & cupressus, blattas ac tineas, aliasque ligni pestes, nescit.

Lamia. Ut Lamus, rex Læstrigonum in Italia, fingebatur homines

devorare, sic in Africa regina quedam Lamia iisdem vesci dicta est. Ejusmodi lamias, id est, monstra muliebri specie, oherrare noctu, & pueros vorare vulgus credebat, eoque metu objecto pueros malè querulos nutrices compecebant. *Lamia*, *un loup garou*.

Centuria. Servius Tullius anno urbis centesimo octogesimo quinto, dum censum instituit, populum omnem distribuit in sex classes, pro ratione fortunarum; ita ut qui ditissimi essent in prima classe censerentur; alii, quorum res familiaris angustior, in aliis classibus reponebantur, certo quodam ordine servato, donec ad tenuioris fortunæ cives deveniretur; qui sextam conficiebant classem. Singulæ classes multas complectebantur centurias: pri-

Celsi prætereunt austerâ poemata Rhamnes :
 Omne tulit punctum, qui miscuit utile dulci,
 Lectorem delectando pariterque monendo.
 Hic meret æra liber Sosis ; hic & mare transit,
 Et longum noto scriptori prorogat ævum.

Sunt delicta tamen, quibus ignovisse velimus ;
 Nam neque chorda sonum reddit, quem vult manus & mens ;
 Poscentique gravem persæpe remittit acutum :
 Nec semper feriet, quodcunque minabitur, arcus. 350
 Verùm ubi plura nitent in carmine, non ego paucis
 Offendar maculis, quas aut incuria fudit ;
 Aut humana parum cavit natura. Quid ergo ?
 Ut scriptor si peccat idem librarius usque,
 Quamvis est monitus, veniâ caret, & citharædus 355
 Ridetur, chordâ qui semper oberrat eadem :
 Sic mihi qui multum cessat, sit Choerilus ille,

Quem

ma, v. g. classis centurias numera-
 bat octoginta, &c. Centuriarum
 pars una senes complectebatur, altera
 juvenes. Centuriæ seniorum: *les*
centuriers, les bandes des vieillards.

Rhamnes. Romulus populum
 Romanum tres in partes divisit,
 quas vocavit Tribus. Qui erant in
 prima vocabantur Rhamnes; qui in
 secunda, Tatenses; Luceres, in
 tertia: nimirum a nomini-
 bus Romuli, & Tatii regis Sabino-
 rum; ac Luceri Ardeatis, seu Lu-
 cumonis, Etrusci regis, cum quibus
 fœdus à Romulo iustum erat. Varro
 lib. 4. de lingua Lat. Plinius de

viris illustr. Asconius quoque Pe-
 dianus Rhamnensem tribum à Ro-
 muli nomine sic vocatam fuisse
 testatur. Rhamnes pro equitibus
 Romanis usurpat Perſius. Nume-
 rus tribuum excrevit postea ad tri-
 ginta quinque.

Choerilus. Epist. 1. lib. 2. A-
 drum & Choerilum scribit, ut
 quoties hic bonum ederet vsu-
 nemum Philippum acciperet;
 quoties malum, colaphum Choerilus
 tot malos edidit versus; ut colaphis
 enotat tandem perierit.

que-
 verò
 hun-
 pich-
 E-
 & c-
 que-
 C-
 juri-
 D-
 Co-
 quib-

Quem bis terque bonum, cum risu miror, & idem
Indignor, quandoque bonus dormitat Homerus.
Verum opere in longo fas est obrepere somnum. 360

Ut pictura, poësis erit: quæ, si propius stes,
Te capiet magis, & quædam, si longius abstes:
Hæc amat obscurum: volet hæc sub luce videri,
Judicis argutum quæ non formidat acumen.

Hæc placuit semel: hæc decies repetita placebit. 365

O major juvenum, quamvis & voce paternâ
Fingeris ad rectum & per te sapis; hoc tibi dictum

Tolle memor: certis medium & tolerabile rebus

Rectè concedi: consultus jûris, & actor

Causarum mediocris, abest virtute disertâ 370

Messalæ, nec scit quantum Cassellius Ausus!

Sed tamen in pretio est. Mediocribus esse poëtis

Non homines, non Di, non concessere columnæ:

Ut gratas inter mensas symphonia discors;

Et crassum unguentum, & Sardo cum melle papaver, 375

Offendunt;

Ut pictura, &c. Poësis est lo-
quens pictura, ut aiunt; pictura
verò, tacita poësis. Ita Lambinus
hunc versiculum interpungit: *Ut
pictura poësis: Erit, quæ, &c.*

Diserti. Disertus est, qui aptè
& concinnè dicit, disseritque; elo-
quens, qui movet, delectat, docet.

Cassellius Ausus. Celebris tunc
jurisconsultus.

Di. Apollo, Musæ, &c.

Columnæ. Postes tabernarum, in
quibus librorum nomina erant pro-

scripta. Quas alibi pilas vocat,
Sat. 4. lib. 1. *Les piliers des bou-
tiques des libraires.* Vel columnæ
majorum & publicorum ædificio-
rum, quorum in atriis erant multe
bibliopolarum officinæ. Potrò bi-
bliopolæ poëtas mediocres molestè
ferunt, quia nullus ex iis questus est.

Symphonia. Conventus: cum
voces multe conspirant.

Crassum unguentum. In conviviis
unguento perfundebant caput. *Un-
guis grossier & désagréable.*

Offendunt; poterat duci quia cœna sine istis:

Sic animis natum inventumque poema juvandis,

Si paulum summo decessit, vergit ad imum.

Ludere qui nescit, campestribus abstinet armis,

Indoctusque pilæ, discive, trochive, quiescit; 380

Ne spissæ risum tollant impunè coronæ:

Qui nescit, versus tamen audet fingere. Quid nî?

Liber & ingenuus, præsertim census equestrem

Summam nummorum, vitioque remotus ab omni.

Tu nihil invitâ dices faciesve Minervâ: 385

Id tibi iudicium est, ea mens. Si quid tamen olim

Scripseris, in Meti descendat iudicis aures,

Et patris, & nostras, nonumq; prematur in annum:

Membris intus positis, delere licebit

Quod non edideris, nescit vox missa reverti. 390

Silvestres homines sacer interpretisque Deorum

Cædibus & victu scædo deterruit Orpheus,

Dictus ob hoc lenire tigres rabidosque leones.

Dictus

Sardo. In Sardinia, la Sardaigne, quites numerentur. Erat illa sester-
herbæ sunt amarissimæ, unde mel tiorum quadringentorum: *quarante*
ingratum. Papaveris semen, tof- *mille francs.* Qui dum censetur,
tum cum melle in secunda mensa repertus est habere in bonis qua-
apud antiquos ponebatur. Plin. dringenta millia æris.

lib. 19. c. 8.

Vergit ad imum. Si non est ex- omnia facturus & scripturus si doctè
cellens & sublimis; sordet ac repit. ac sapienter: novi mentem & pru-
dentiam tuam: tamen si quid scri-

Census. Est hic participium vo- bis, peritos iudices consule. Ita
census in censuram albo inter Læmbrinus.

illos, qui habent summam necessa- *Meti.* Metius Tarpo, criticus
riam annui proventus, ut inter e- præstantissimus, Sat. 10. lib. 1.

Dictus & Amphion, Thebanæ conditor arcis,
 Saxa movere sono testudinis, & prece blandâ 395
 Ducere quò vellet. Fuit hæc sapientia quondam
 Publica privatis secernere, sacra profanis:
 Concubitu prohibere vago: dare jura maritis:
 Oppida moliri: leges incidere ligno.
 Sic honor & nomen divinis vatibus, atque 400
 Carminibus venit. Post hos insignis Homerus,
 Tyrtæusque mares animos in Martia bella
 Versibus exacuit. Dictæ per carmina sortes,
 Et vitæ monstrata via est, & gratia regum
 Pieriis tentata modis, ludusque repertus, 405
 Et longorum operum finis; ne fortè pudori
 Sit tibi Musa lyræ solers, & cantor Apollo.

Naturâ fieret laudabile carmen, an arte,
 Quæsitum est. Ego nec studium sine divite venâ,
 Nec rude quid profit video ingenium: alterius sic 410
 Altera poscit opem res, & conjurat amicè.
 Qui studet optatam cursu contingere metam,

Multa

Amphion. Lib. 3. od. 8. & epist. 18. lib. 1. Cadmus Thebas condiderat: eas muris & arce munivit Amphion, & ad id operis cives, agrestesque in vicinia positos excitavit eloquentia sua, aut musica quam egregie callebat. Eam ob rem dictus est Thebanos muros lyra condidisse, factis sua sponte se componentibus, & in membra surgentibus.
Tyrtæus. Lacedemonii bellum grave contra Messenios gerebant.

Multa tulit fecitque puer, sudavit, & alsit:

Abstinet venere & vino. Qui Pythia cantat

Tibicen, didicit prius, extimuitque magistrum.

415

Nunc satis est dixisse, Ego mira poemata pango,

Occupet extremum scabies, mihi turpe relinqui est,

Et, quod non didici, sanè nescire fateri.

Ut præco ad merces turbam qui cogit emendas,

Assentatores jubet ad lucrum ire poeta,

420

Dives agris, dives positis in scœnore nummis,

Si verò est unctum qui rectè ponere possit,

Et spondere levi pro paupere, & eripere atris

Litibus implicitum: mirabor, si sciet inter-

noscere mendacem verumque beatus amicum.

425

Tu seu donâris, seu quid donare velis cui,

Nolito ad versus tibi factos ducere plenum

Lætitie:

Lyra solari. Capendi perita, eboris comediarum canebantur que-
citharæ præses, dam cantica, quæ Pythia voca-
Qui sudet, &c. Ostendit artes bantur, quia illis erant simil
omnes labore & industriâ constare que canebantur in honorem Apol-
læ florere, atque adeo ineptè illos fa- linis Pythii. Post illa cantica tibi-
cere qui, cùm laborem oderint, cen inflabat tibiā, & respondabat.
inter poetas eximios ideo numerari. Hunc Pythaulen idcirco vocabant,
volunt, quod se poetas ipsi putent quia post Pythia canebat, quia Py-
thæon esse, aut tales ab adulatoribus thiiis canticis succinebat,
prædicentur. *Occupet, &c.* Proverbium quod-
Pythia. Ita vocabant ludos in dam, quo pueri scabiem illi impre-
Græcia celeberrimos, celebrari soli cabantur, qui ultimus ad metam
tos in honorem Apollinis Pythii; venisset.
se dicti quidā serpentem Pythonem *Unctum.* Subaudi, cibum, epu-
interfecisset. In iis tibicines artem lum.
spam ostentabant. Præterea in

Lætiæ: clamabit enim, Pulchrè, bene, rectè:

Pallescet super his: etiam stillabit amicis

Ex oculis rorem: saliet, tundet pede terram.

430

Ut, qui conducti plorant in funere, dicunt

Et faciunt prope plura dolentibus ex animo: sic

Derisor vero plus laudatore movetur.

Reges dicuntur multis urgere culullis,

Et torquere mero, quem perspexisse laborem

435

An sit amicitia dignus. Si carmina condes,

Nunquam te fallant animi sub vulpe latentes.

Quintilio si quid recitares, Corrige, sodes,

Hoc, aiebat, & hoc: melius te posse negares

Bis terque expertum frustra: delere jubebat,

440

Et male tornatos incudi reddere versus.

Si defendere delictum, quàm vertere, malles,

Nullum

Conducti. Mos erat Romæ ceteros homines conducere, qui lacrymis & ululatus funera ornarent ac prosequerentur. Vulgò munus datum mulieribus, quas præficas dicebant. *Cululli.* Cululli, fictiles sunt calices: urceoli, pocula. Si reges in explorandis amicis adeo laborant quanto magis in eadem re operam nos oportet atque industriam omnem adhibere? Porro aiunt hoc genus questionis à regibus Persarum fuisse usurpatum.

Torquere mero. Ut perspicerent eorum indolem, quæ in vino maxime se prodit,

Animi. Dolosi & fallaces.

Sub vulpe, &c. Sub eumentia sinceritatis & amicitia specie, Respicere fabulam videtur, in qua narratur vulpes, corvo cascum fuisse, quem stulta valueris rostro dimisit, dum vocem suam à vulpe laudatam ostentare parat.

Quintilio. Quintilius Marus, erat poeta eximius, & censor. Hujus mortem desiet, Od. 20. lib. 1.

Tornatos. Ferrum candens torno etiam fingitur, itaque rectè intus cum torno hic jungitur.

Nullum ultra verbum, aut operam insumebat inane,

Quin sine rivali teque & tua solus amares.

Vir bonus & prudens versus reprehendet inertes : 445

Culpabit duros, incompertis allinet atrum

Transverso calamo signum : ambitiosa recidet

Ornamenta : parum clavis lucem dare coget :

Arguet ambigüe dictum : mutanda notabit :

Fiet Aristarchus ; nec dicet, Cur ego amicum 450

Offendam in nugis ? hæc nugæ feriæ ducent

In mala, derisum semel, exceptumque sinistræ.

Ut mala quem scabies, aut morbus regius urget,

Aut fanaticus error, & iracunda Diana ;

Vesani tetigisse timent, fugiuntque poetam, 455

Qui sapiunt : agitant pueri, incautique sequuntur,

Hic, dum sublimes versus ructatur, & errat,

Si

Aristarchus. Insignis criticus, oculi, flavescent membra, &c. Eo
Callimachi equalis. In eo præfer-
 tim elaboravit, ut genuinos *Homeri*
 versus à spuriis distingueret. Hinc *Sanctus error.* Demantia. No-
 men à sanis; id est, delabris Deorum,
 tum censores *Aristarchi* vocaver-
 unt, in quorum vestibus solent
 amantem consistere, quasi à reliquo
Morbus regius. *Auro* etiam
 appellatur, ob flavum quem inducit
 vultui, colorem, similem auro;
Græci est *icteros*; *Gallus*, *la jau-*
sisse. Magnificæ epulis, & regis
 victu curari perhibetur. Hinc mor-
 bus regius vocatur, quasi regis
 sumptibus & opibus, ut persanetur,
 indigeat. Nascitur ex felle, quo
 per totum corpus diffusum, livefcunt
 membra, &c. *Diana.* Putabatur furorem immi-
 tere hominibus. Eadem erat ac *lupa*.
 Hinc dicti *lunatici*, qui ingraves-
 cente, aut remittente vesania, pro
 vario lune incremento, aut decre-
 mento, laborant.

Si veluti merulis intentus decedit auceps
 In puteum, foveamve: licet, Succurrite, longum
 Clamet, iō cives; non sit, qui tollere curet.
 Si quis curet opem ferre & dimittere funem;
 Qui scis, an prudens huc se dejecerit, atque
 Servari nolit? dicam, Siculique poëta
 Narrabo interitum. Deus immortalis haberi
 Dum cupit Empedocles, ardentem frigidus *Ætnam*
 Infiluit. Sit jus, liceatque perire poëtis.
 Invitum qui servat, idem facit occidenti.
 Nec semel hoc fecit: nec, si retractus erit, jam
 Fiet homo, & ponet famosæ mortis amorem.
 Nec satis apparet, cur versus facitet: utrū
 Minxerit in patrios cineres, an triste bidental
 Moverit incestus; certè furit, ac velut urfus,
 Obiectos caveæ valuit si frangere clathros,
 Indoctum doctumque fugat recitator acerbus.

Quem

Frigidus. Vecor, stolidus. Quibus *Bidental.* Locus iſtus fulmine
 enim frigidior est sanguis, mens vulgo ita dicebatur, quia immolatis bi-
 hebetior est; vel, sciens & prudens, dentibus expiabatur, & consecra-
 non æstuans ira, &c. *de sang froid.* batur: quasi Jupiter, conſecto
Idem: facit occidenti. Eandem fulmine, illum ſibi addiſſet. Ita-
 rem facit, atque occidens. Helle- que ſudibus aut parietina ſepie-
 niſmus; batur, nec illud ſeptum movere
 voeula: cum dandi ac evellere, aut locum calcare, fas
 caſu Græcè conſtituitur.

In patrios cineres. Nihil olim *Clathros.* Obices ferreos: *les*
 tam ſanctum, quam religio ſepul- *barreaux de ſa loge.*
 crorum.

Quem verò arripuit, tenet, occiditque legendo,

Non missura cutem, nisi plena cruoris, hirudo.

Hirudo, Pificulus, inftar exigui
serpentis, qui ad exprimendum viti-
ofum fanguinem cuti applicatur,
neque avelli, nifi fanguine oppletus,
poteft. Vulgo fanguifuga, *une fang-
fue*. Belle moleftum poetam de-
fcribit Martialis Epigr. 34. lib. 3.
Occurrit, &c.

INDEX I. ODARUM

ALPHABETICUS.

Æ QUAM memento	Libro 2.	Ode 3.	Pag. 64
Angustam, amici	3.	2.	98
Æli, vetusto	3.	12.	128
At, ô Deorum	Epod.	5.	235
Altera jam teritur	Epod.	11.	222
Bacchum in remotis	2.	16.	90
Beatus ille	Epod.	2.	197
Cur me querelis	2.	14.	84
Cælo tonantem	3.	5.	112
Cælo supinas	3.	17.	136
Dianam teneræ	1.	18.	39
Descende Cælo	3.	4.	105
Delicta majorum	3.	6.	115
Divis orte bonis	4.	4.	168
Dive, quem proles	4.	5.	170
Diffugere nives	4.	6.	174
Donarem pateras	4.	17.	176
Et thure & fidibus	1.	30.	55
Eheu fugaces	2.	11.	79
Exegi monumentum	3.	24.	154
Est mihi nonum	4.	10.	183
Faune Nympharum	3.	13.	130
Festo quid potius	3.	22.	149
Herculis ritu	3.	10.	124
Horrida tempestas	Epod.	10.	220
Jam satis tertris	1.	2.	4
Integer vitæ	1.	19.	40
Ieci beatia	1.	24.	48
Ille & nefasto	2.	10.	76
Jam pauca aratro	2.	12.	81
Iustum & tenacem	3.	3.	100
Inclusam Danaën	3.	11.	126

	Libro 3.	Ode 18.	Pag. 138
Intactis opulentior			
Impios parræ	3.	21.	144
Jam veris comites	4.	11.	189
Ibis Liburnis	Epod.	1.	194
Jam jam efficaci	Epod.	12.	227
Laudabunt alii	1.	6.	15
Lydia, dic	1.	7.	18
Lupis & agnis	Epod.	4.	203
Mæcenat atavis	1.	1.	1
Mercuri facunde	1.	9.	21
Musis amicis	1.	21.	43
Motum ex Metello	2.	1.	59
Martis colebs	3.	7.	118
Mercuri, nam te	3.	8.	120
Montium custos	3.	16.	135
Molâ soluta navis	Epod.	9.	218
Nullam Vare	1.	16.	36
Natis in usum	1.	22.	44
Nunc est bibendum	1.	31.	56
Nullus argento color	2.	2.	62
Non semper imbres	2.	6.	70
Nolis longa fera	2.	9.	74
Non ebur	2.	15.	87
Non usitata	2.	17.	92
Ne fortè credas	4.	8.	179
O Navis	1.	12.	28
O Matre pulchrâ	1.	14.	32
O Venus Regina	1.	25.	49
O Divâ gratam	1.	29.	53
O sepe mecum	2.	5.	68
Quum Dixerat rogat	2.	13.	82
Odi profanum vulgus	3.	1.	95
O fons blandus	3.	9.	123
O nata mecum	3.	15.	133
O formosus adhuc	4.	9.	182
Pastor cum traheret	1.	13.	29
Poscimus, si quid	1.	27.	51
Pareus Deorum cultor	1.	28.	52
Perricos odi	1.	32.	58
Pindarum quisquis	4.	1.	156
Phæbus volentem	4.	13.	191
Parentis			

Parentis olim	Epod.	Ode 3.	Pag. 201
Phœbe Sylvarumque	Epod.	14.	234
Quis desiderio	1.	20.	42
Quid dedicatum	1.	26.	49
Quid bellicosus	2.	8.	73
Quantum distet	3.	14.	113
Quò me, Bacche, rapis	3.	19.	141
Quem tu Melpomene	4.	2.	160
Qualem ministrum	4.	3.	162
Quæ cura Patrum	4.	12.	187
Quid immerentes	Epod.	6.	212
Quò, quò scelesti ruitis	Epod.	7.	213
Quando repostum	Epod.	8.	215
Quid obferatis	Epod.	13.	211
Rectius vives	1.	7.	72
Sic te, Diva potens	1.	3.	8
Solvitur acris hyems	1.	4.	11
Scriberis Vario	1.	5.	13
Septimi Gades	2.	4.	86
Te maris & terræ	1.	23.	45
Tyrrhena regum	3.	23.	130
Vides ut altâ	1.	8.	30
Velox amœnum	1.	15.	34
Vile potabis	1.	17.	38
Vixi choreis	3.	20.	143

INDEX ALPHABETICUS

SATIRARUM ET EPISTOLARUM.

A LBI, nostrorum	Libro 1. Epist. 4.	Pag. 409
Ambubajarum	1. Satir. 2.	246
Cello gaudere	1. Epist. 8.	437
Cum tot sustineas	2. 1.	470
Egressum magna	1. Satir. 5.	166
Eupolis, atque	1. 4.	257
Flore bonæ	2. Epist. 2.	433
Fructibus Agrippæ	1. 12.	435
Hoc erat in votis	2. Satir. 6.	366
		Hbc

512 INDEX ALPHABETICUS, &c.

Hoc quoque, Tiresia	Libro 2. Satir. 5.	Pag. 358
Humano capiti	Ars Poët.	503
Jamdudum ausculto	2. Satir. 7.	375
Iham forte via	1. 9.	292
Juli Flore	1. Epist. 3.	406
Nempe incompotus	1. Satir. 10.	296
Ne pereuntes	1. Epist. 16.	446
Nil admirari	1. 6.	413
Non qui, Mæcenas	1. Satir. 6.	275
Olim truncus eram	1. 8.	288
Omnibus hoc victimis	1. 3.	249
Prima dicte mihi	1. Epist. 1.	389
Præco si credis	1. 19.	463
Proscripti regis	1. Satir. 7.	285
Quæ virtus &	2. 2.	314
Quæ sit hyerni	1. Epist. 15.	444
Quamvis, Scæva	1. 17.	434
Qui sit Mæcenas	1. Satir. 1.	240
Quinque dies	1. Epist. 7.	420
Quid tibi visa Chios	1. 11.	433
Septimius, Claudius	1. 5.	428
Si potes Archaicis	1. 9.	470
Si bene te novi	1. 18.	457
Sic raro scribis	2. Satir. 3.	224
Sunt quibus in Satira	2. 1.	308
Trojani belli	1. Epist. 2.	400
Vertumnus	1. 20.	467
Villæ Sylvarum	1. 14.	440
Unde & quo Catius	2. Satir. 4.	350
Urbis amatorem	1. Epist. 10.	429
Ut Nubdium	2. Satir. 8.	382
Ut proficilitem	1. Epist. 13.	439

INDEX II. ODARUM CHRONOLOGICUS.

Ostendens quo quaque anno scripta fuerit.

ID ostendi satis commodè non potest, quin exponatur breviter ea pars Romanæ historiæ, in quam Horatii vita incidit. Nihil ferme scripte ante, annum ætatis 21. qui fuit Urbis conditæ 710. Octavii Cæsaris 19. Ab eo igitur anno ducimus initium.

Anno U. C. 710. Horatii 21.

Anno ab U. C. 710. Cæsar interfectus est in Senatu à Conjuratis. Eodem anno, Tyberis exundans partem Urbis everit; ista fulminibus crebris templa; & alia id genus prodigia contingere, quæ describit Horatius, Od. 2. libri primi. *Jam satis, &c.*

Anno U. C. 714. Horatii 25.

Reversus Romam Octavius cum ab Antonio dissideret, pax inter utrumque componitur Brundisii per communes amicos, eò Romæ profectus. Eorum unus Mæcenas fuit; quem Horatius est comitatus, ut narrat Satirâ 5. lib. 1. Sat. Pacorus, Orodii Parthorum Regis filius, magnas clades Romania intulit in Syriâ.

Anno U. C. 716. Horatii 27.

Bellum in Sicilia gestum est magno apparatu, inter Sex. Pompeium & Octavium. Ad hoc non leve momentum attulit Menas, sive Menodorus, Pompeii libertus ditissimus & audacissimus, qui cum parte classis defecit, ad Cæsarem: idem tamen, sequenti anno, rediit ad Pompeium, ac paucis post mensibus iterum Cæsari se adjunxit. In eum est Ode 4. libri Epodon. *Lupis & agnis, &c.* Circa hoc tempus scripta. Quo eodem tempore scriptam apparet Oden 7. ejusdem libri. *Quoquo scelesti ruitis, &c.* in quâ bellum civile detestatur.

Anno U. C. 718. Horatii 29.

Victus ab Octavio, consiliis & fortitudine Agrippæ, in freto Siculo Sex. Pompeius, ad Antonium fugit, à quo post paulò interfectus est Marcus Antonius à Parthis variè est victus, cum, implicatus amore Cleopatæ, gravioribus belli turis non sat esset idoneus. Parthorum Rex Phraates erat. Ad hoc tempus pertinet Ode 5. lib. 2. *O sæpè mecum, &c.* Item, libri 1. quæ laudat Agrippam Scriberis Varie, &c.

Anno

Anno U. C. 722. Horatii 33.

Antonius, Octaviâ repudiâtâ, Cæsaris sorore, bellum indicit Cæsari, qui confestim in Epirum cum expeditâ classe advolat. Reserri ad hunc annum possunt Ode 1. libri Epodon. *Ibis Liburnis, &c.* & 11. *Altera jam, &c.*

Anno U. C. 723. Horatii 34.

Commissâ navali prælio, ad Actium in sinu Ambracio, fugientem cum suis navibus Cleopatram secutus Antonius victoriam Cæsari facilem concessit. Præterea legiones Antonii, quæ stabant in littore, ac terrestrem ejus exercitum consiciebant, septimo post die, in Cæsaris castra transierunt. Actiacam victoriam celebrat Vates, Ode penultimâ libri 1. *Nunc est bibendum, &c.* & 8. libri Epodon, *Quando reposui, &c.*

Anno U. C. 726. Horatii 37.

Octavius, extinctis anno 724. Antonio & Cleopatrá, redacto in ordinem Lepido, clauso Jano, triplici triumpho & aliis honoribus affectus, templum hoc anno Apollini, cujus præsidio tot res præclare gestas in primis tribuebat, in Palatio dedicavit; addiditque insignem in vicinâ porticu bibliothecam. De hoc templo meminit Horatius, Ode 25. libri primi, *Quid dedicatum, &c.*

Anno U. C. 727. Horatii 38.

Octavius Cæsar, cum nomen Augusti, à Senatu delatum accepisset, venit in Gallias cum exercitu, transiturus inde in Britanniam, ut eam armis perdomaret: sed Britanni, missis ad eum legatis in Galliam, pacem oraverunt. Ad hunc annum pertinet Ode 28. lib. 1. *O Diva gratam, &c.*

Anno U. C. 721. Horatii 39.

Augustus in Hispaniam venit, ubi Cantabri, & Astures rebellabant. Victi hostes, hoc & sequenti anno, terrâ, marique: sed Augustus ex nimio labore morbum contraxit, anno 729. Romamque subinde repetens, bellum C. Antistio, & Cariso, absolvendum reliquit. His annis scriptæ sunt Ode 4. lib. 2. *Septimi Gades, &c.* & 8. ejusdem libri, *Quid bellicosus Cantaber, &c.* Item 10. libri 3. *Herculis ritu, &c.* Nec non 7. ejusdem libri, *Martin calabi, &c.*

Anno U. C. 730. Horatii 41.

Ælius Largus, ab Augusto missus in Arabiam, exercitum eò duxit: sed illum, re malè gestâ, morbis imminutum, cum ignominia reportavit. Circa hoc tempus fuit scripta Ode 23. libri 1. *Icci deatis, &c.*

Anno U. C. 731. Horatii 42.

Tiridates, ante annos septem, Rex creatus à Parthis, (pulsus ab illis exiitum Phraate, ipsorum legitimo Rege, ob ejus sevitiam) Romam venit, supplicias ab Augusto petiturus contra eundem Phraatem, qui restitutus in regnum

regnum à Scythis fuerat. Augustus Tiridatem Romæ retinuit, & apud se esse iussit: Phraatis filium adolescentem, quem ab anno 724, obsidem Romæ habebat, remisit patri, eâ lege, ut signa militaria, Crasso & Antonio crepta, Romanis resitueret: quod ille tamen non præstitit, nisi triennio post. De Parthis, & eorum domesticis seditionibus, Horatius sæpè meminit, ut Ode 20. libri 1. *Musiq; amicus, &c.* 2 lib. 2. *Nullus argento, &c.* & aliis passim. Eodem anno, Augustus sibi substituit L. Sestium Consulem; ad quem scribitur Ode 4. lib. 1. *Solvitur acris byemi, &c.*

Anno U. C. 732. Horatii 43.

Fannius Cæpio, & Licinius Muræna, eûm in Augustum conspirassent, detecti, & è fugâ retracti, supplicio affecti sunt. Murænae frater erat Proculeius, de quo agit lib. 2. Ode. 4. Ad eundem Licinium scriptam esse Oden ejusdem libri 7. *Resilius vires, Licini, &c.* quidam volunt. Vide notas in hanc Oden.

Anno U. C. 733. Horatii 44.

Consul creatus est, cum Q. Æmilio Lepido, M. Lollius; quem Horatius laudat Ode 8. libri 4. *Nè fortè credas, &c.*

Anno U. C. 734. Horatii 45.

Cùm Augustus, anno superiori 733, in Asiam cum exercitu se contulisset, quasi provincias compositurus & lustraturus, revera Parthis bellum illaturus, Phraates pacem rogavit, & Romana signa, cum captivis, ultro restituit. Jani templum Romæ clausum est; quasi partâ orbi terrarum pace. Clausum fuerat jam semel, post Actiacum certamen: subindè tamen resecratum est, rursusque clausum, anno 744. Hanc victoriam inercuentam, quam solâ nominis sui famâ retulerat Augustus, celebrat, Vates, Ode 5. lib. 3. *Carlo tonantem, &c.* Cadit etiam in hunc, aut superiorem annum, ejusdem libri Ode 2. *Augustum, &c.* Eodem anno, Tiberius ab Augusto missus est in Armeniam, ut Regem Tigranem ei præficeret, in locum Artabasi ejus fratris qui Armenis invisus erat. De hac in Armeniam expeditione, agit Horatius, Ode 6. libri 1. *Non semper imbris, &c.* quam proinde circa hoc tempus esse scriptam oportuit.

Anno U. C. 735. Horatii 46.

Romam ex Asiâ rediens Augustus, Samum, insulam Egæi maris petiit; ubi cum convenire Legati Indorum, sædûsque cum eo sanxere: de iis meminit Horatius, in carmine seculari. Athenas cùm venisset Augustus, reperit ibi Virgilium, ed profectum, ut Æneidem suam in hac molarum scholâ perpoliret: quem secum reduxit in Italiam. Sed cùm Brundisium Virgilius appulisset: ibi est mortuus, anno ætatis 51. Eunti Athenas Virgilie, benè precatur amicus Vates, Ode 3. lib. 1. *Sic te diva potens Cypri, &c.*

Anno U. C. 736. Horatii 47.

Agrippa, missus in Galliam ab Augusto, compositis ejus provinciæ negotiis, in Hispaniam transivit, contra Cantabres, qui a Romanis descive-

vant: eorum maximam partem trucidavit, alios armis exiit; & bellum istud penitus confecit: triumphum tamen detestavit; quia non suis, sed Augusti auspiciis pugnaverant. De Cantabris tandem domitis, mentio est in Ode 7. lib. 3. *Atas celebs, &c.* quæ usque in hunc annum differri potest. Laudat Agrippam, Ode 5. lib. 1. & aliâ passim.

Anno U. C. 737. Horatii 48.

Ludi Sæculares Romæ, Augusti jussu, celebrati sunt insigni pompâ. Extat edita tunc temporis Ode Horatiana, quæ sæculare carmen inscribitur. *Phæbe sylvarumque, &c.* Dignum opus Augusto jubente, & scribente Horatio. Non multo ante scriptæ sunt etiam Ode 17. lib. 1. *Dianam tenera, &c.* & 5. libri 4. *Dive, quem proles, &c.*

Anno U. C. 738. Horatii 49.

Augustus expeditionem in Sicambros, Usipetas, aliisque Germaniæ, populos suscepit; qui Rheno transmissis, Galliam depopulabantur, & Lolium ducem Romanum profligaverant: sed illi, ejus adventu territi, ab eodem pacem impetravere. Mansit Augustus in Galliâ, ut eam componeret; neque Romam nisi anno post quarto, rediit.

Anno U. C. 739. Horatii 50.

Rheti, & Vindelici, ad Alpium radices positi, cum crebris incursionibus Italiam vexarent, à Druso & Tiberio, per Augustum huc missis magnâ clade non semel affecti sunt. Eisdem Rhetos & Vindelicos, ac vicinos aliquot Germaniæ populos, Drusus debellavit, anno 742. Laudes utriusque prosequitur Horatius, Ode 3. lib. 4. *Qualem ministrum, &c.* sed Drusi præcipuè, in hac Ode 3. Tiberii verò in Ode 12. ejusdem libri. *Quæ cura patrum, &c.*

Anno U. C. 741. Horatii 51.

Augustus Romam à Galliis rediit. Eum, diutius pro suorum votis morantem, urget, Vates, Ode 4. lib. 4. *Divis ortu bonis, &c.* Ejusdem reditum, ac victoriam, ludis, & variâ lætitiæ publicæ significatione, celebravit Julius Antonius Prætor, Marci Antonii Triumviri filius; hortatusque Horatium erat, ut in idem argumentum versus scriberet: cui respondet Horatius, Ode 1. libri 4. *Pindarum quisquis, &c.* Circa idem tempus editam quodque fuisse apparet Oden ultimam libri 4. *Phœbus volentem, &c.* quæ laudes Augusti complectitur.

Anno U. C. 746. Horatii 57.

Mortui Romæ sunt Mæcenæ, & Horatius, & in Æquilii sepulti. Aliæ Ode, quarum nulla nominatim facta mentio est in hoc indice, aut quo scriptæ sint anno incertum est; aut ex aliqua earum vocula fieri conjectura facile potest, ad quem annum sint referenda.

Just Published,

For the USE of SCHOOLS,

D. JUNII JUVENALIS

ET

A. PERSII FLACCI

S A T I R Æ

EXPURGATÆ:

IN

USUM SCHOLARUM.

ADDUNTUR

JUVENALI ANNOTATIUNCULÆ LUD. PRATEI ET

JOS. JUVENTII.

SUBJICITUR

PERSIO, INTERPRETATIONIS LOCO,

VERSIO BREWSTERI,

CUM NOTIS.

Nil dictu sedum aut visu hæc limina tangat

Intra quæ puer est.

Maxima debetur pueris reverentia.

JUV.

LONDINI: Impensis CAROLI DILLY.

It has long been the wish of many Gentlemen who preside over classical schools, that an Edition of Juvenal and Persius might be prepared for the use of school-boys alone, by the omission of exceptionable passages, and the introduction of such notes and illustrations only, as are explanatory of historical, personal, or local allusions. This edition, therefore, is now offered for the adoption of those who may approve the design.

THE UNIVERSITY OF

THE STATE OF

NEW YORK

IN SENATE

JANUARY 1881

REPORT

OF THE

COMMISSIONERS OF THE

LAND OFFICE

IN RESPONSE TO A RESOLUTION

PASSED BY THE SENATE

APRIL 1880

ALBANY:

WEDDERBURN, PUBLISHER.

